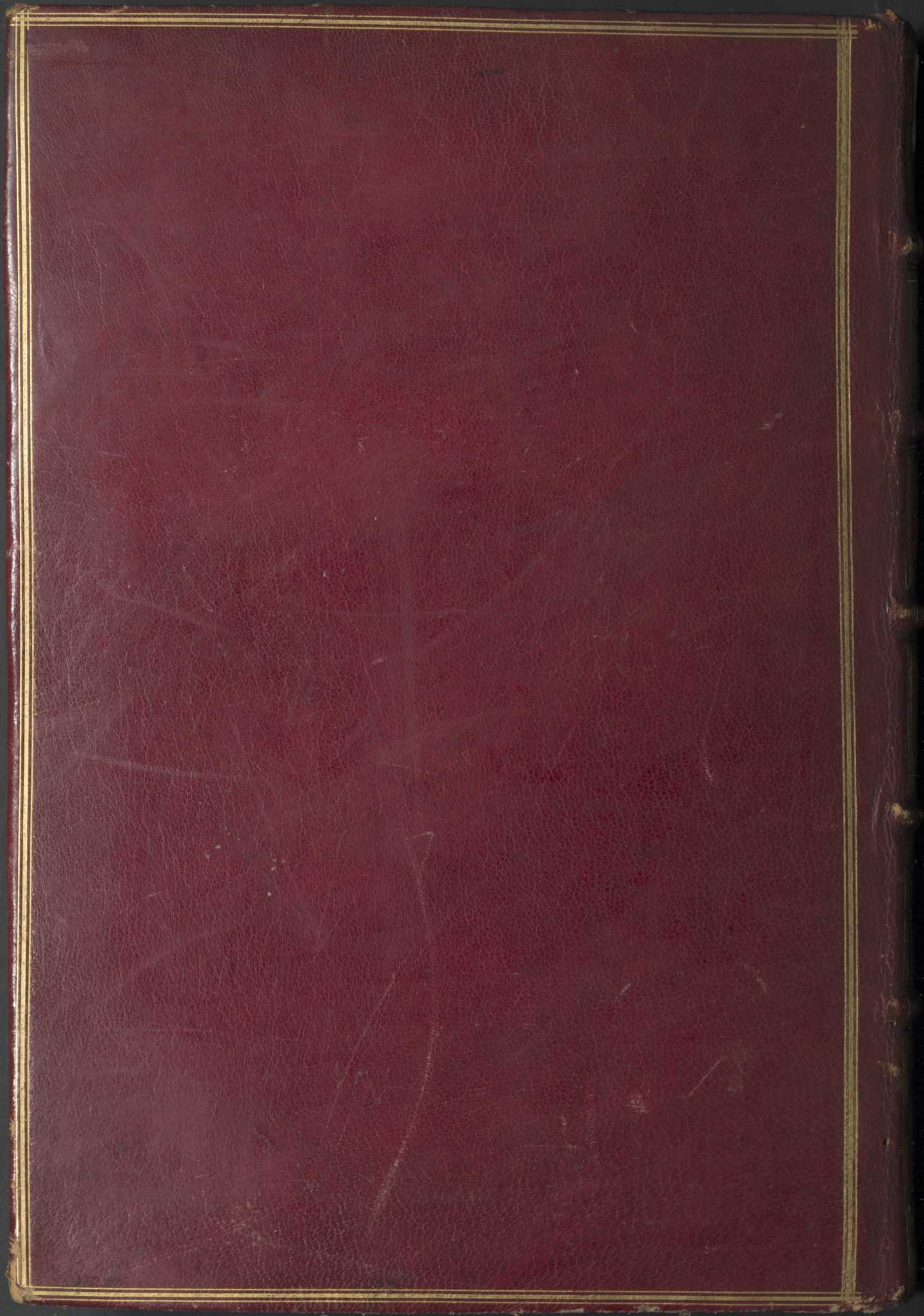

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.

Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

485

Hain n° 3403

R 401

Prohemium

Sancti Thomae de aquino sup libris
Boetii de consolatione philosophie cō
mentum cum expositione feliciter incipit.

Philosophie servas oportet ut tibi contingat vera libertas. Nec sunt
verba Seneca octava epistola ad Lucillum: quia vocari philosophiam sciē
tiam veritatis recte se habet ex secundo methaphisice. Et philosophia
affert delectationes mirabiles firmitate et puritate: ex decimo
ethicorum. Et multis visa est philosophia res mirabilis et divina: ex
de celo et mundo Aristoteli. Item quod nulla scientia similis est philosophiae:
que clarificat animas et facit delectari eam in hoc seculo in persecutioe
et rectitudine: ex libro de pomis et morte. Et philosophia trahit hominem ab obscuritate ignorantie
ad sciām: a tenebris stulticie ad lucem sapie et ad claritatem intellectus: ex eodem libro
Aristoteli. Item quod philosophia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat scōm Tul. in li.
de finibus bonorum et malorum. Ideo Seneca has et consimiles condiciones et effectus lau
dabiles philosophie auertens: hortatur nos ad servitium philosophie in propositione preposita sic di
cens. Philosophie servas oportet. Quequidem propositio potest probari multis rationibus. Primo
sic. Illi oportet servare pro cuius servitute homini contingit vera libertas: sed philosophia est homini:
igitur. Ad hoc nota: quod libertas est nobilissima conditio: quam natura humana desiderat
et affectat. Ad hoc nota per eundem Senecam: qui postquam premisit propositionem istam philosophie
servas oportet: subiungit ut tibi contingat vera libertas. Et paucis interpositis dicit. Be
niam. scilicet ipsum servare philosophie libertas est. Probatum secundo sic. Illi oportet servare quod animi
perficit: vitam disponit: actiones regit: agenda et obmittenda demonstrat: et sine quo nō
est securus: philosophia est homini: igitur et cetera. Ad hoc nota. nam iste condiciones sunt de perfectioe
hominis. Ad hoc declaratur per Senecam. xvi. epistola ad Lucillum loquens de philosophia
dicit. Nec animum format et fabricat: vitam disponit: actiones regit: et obmittenda des
monstrat: sedet ad gubernandum errantia: fluctuantius dirigit cursum: sed sine hac nes
mo est securus. Probatum tertio sic. Illi est servandum quod tradit cognitioni ultimi fini
nis magnum incrementum: philosophia est huiusmodi: igitur et cetera. Ad hoc nota: quod cognitio vlti
mi finis magnum incrementum confert ad vitam: ex primo ethicorum. Ad hoc declara
tur. Nam vltimus finis vite humane est beatitudo: cuius cognitionem philosophia tradit. Di
cit enim philosophia in tertio de consolatione prosa secunda: quod beatitudo est status omnium
bonorum aggregatione perfectus. Et in eodem tertio ostendit philosophia in quo sit vera bea
tudo: et quomodo ad eam perveniatur. Probatum quarto. Illi oportet servare quod fa
cit hominem parem deo: philosophia est huiusmodi: igitur et cetera. Ad hoc nota de se. Ad hoc pas
tet per Senecam. xlix. epistola ad Lucillum: qui dicit. Hoc enim mihi philosophia promittit ut
me parem deo reddat. Probatum quinto. Illi est servandum quod est magistra omnium
scientiarum: nutritrix omnium virtutum: summum solatium lapsorum animarum: quod est premium veri lumi
nis: et cuius exhortatio est recta sui aucte dignissima: philosophia est homini: igitur et cetera. Ad hoc nota
quod rationabiliter propter has condiciones laudabiles alicui servatur. Ad hoc declaratur. nam
philosophia est magistra omnium virtutum: ex primo de consolatione prosa tertia. ipsa est nutri
trix omnium virtutum secundo de consolatione prosa quarta. Ipsa est summum solatium
lapsorum animarum tertio de consolatione prosa quinta. Ipsa est premium veri luminis quarto

Prohemium

de consolatione prosa prima: et eius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima quin-
to de consolatione prosa prima. Sic ergo patet propositio declarata que dicit. *phie ser-
uias oportet. Sed dices quid mihi prodest philosophia si fatum est: quid mihi prodest
philosophia si deus rector est: quid mihi prodest philosophia si casus imperat: Ad hoc
respondet Seneca. xij. Epistola sua. siue inexorabili lege fata nos stringant: siue de ar-
bitrio vniuersis cuncta disponit: siue casus actiones humanas: siue ordine permiscet: ad
huc philosophie insistendum est. Philosophia enim nos tueri habet. hec enim exhorta-
tur vt libenter deo placeamus: vt ipsum sequamur: vt continue fortune resistamus: et vt
casum feramus. Licet autem omnes homines natura scire desiderent: tamen pau-
ci de quo dolor est philosophie vacant. quod ideo contingit: quia plures omissis delecta-
tionibus interioribus ad delectationes refugium corporales. Non tamen oportet de-
lectationes corporales esse eligibiliores interioribus: quia delectationes corporales im-
pediunt a summo bono: interiores autem ad id promouent. Unde Boetius in tractatu
de summo bono dicit. dolere debent qui delectationibus sensualibus detinentur bona
interiora omitendo. Nam dediti bonis sensualibus summa bona non attingunt. Quos
homines sensuales Boetius quarto de consolatione prosa quarta comparat vesperilio-
nibus dicens. Nequeunt enim oculos suos tenebris assuetos ad lucem perspicue verita-
tis attollere: similesque sunt aibus quarum intuitum nox illuminat: dies excecet. Et licet
homines sensuales et vulgares non magnificent nomen philosophie: sed magis blasphemant:
nihilominus tamen philosophia in sua dignitate perseuerat: teste Seneca. xiiij. epis-
tola ad Lucillum. Nunquam inualescet ad tantum malicia neque ad tantum exceditur contra
virtutes: vt nomen philosophie sacrum et venerabile permaneat. Sed dices philosophi
phari non valeo: quia pauper sum: si diuitias habuero totum me phie dabo. et hoc vide-
tur rationale: quia natura per se non est sufficiens ad speculandum: sed oportet cibum
et potum et reliquum famularum preexistere. et pro tanto sacerdotes in egypto habitis ne-
cessariis propter ammirari ceperunt philosophari. Hec excusatio ratione paupertatis non
valet. Audi Seneca. xvij. epistola ad Lucillum: qui dicit. Non est quo nos paupertas a phia
reuoceat. toleranda enim est fames quam tolerauerunt quidam in obsidionibus. et quid
aliud erat premium patientie illorum quam in arbitrium non cadere scilicet inimicorum. pro
magis est quod promittitur perpetua libertas nullius hominis timor: et quod animum
liberat a furoribus. multis enim ad philosophandum obstiterunt diuitie. Paupertas autem
expedita secura est. si vis animo vacare pauper sis oportet. aut pauperi similis: quia non
potest studium salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas autem est voluntaria pau-
pertas. hec Seneca. Verum est igitur ad philosophandum exiguntur necessaria: sed suffi-
ciunt homini pauca. non enim oportet futurum felicem deum terre et maris esse: quia
tura paucis minimisque contenta est: ex secundo de consolatione prosa quinta. Proice ergo
omnia a te et ad philosophiam magno cursu totisque viribus intende. hec Seneca. xvij.
epistola ad Lucillum. Philosophie ergo seruias oportet: vt tibi contingat vera libertas:
vt tibi contingat vera securitas: vt tibi innotescat felicitas: vt par deo fias: et precipue
vt in aduersitatibus et tribulationibus positus per ipsas verissime consolaris: exemplo Boe-
tium quem phia in exilium relegatum: ab omnibus bonis pulsum: dignitatibus exutum: mul-
tis miseris afflictum dulcissime consolabatur. de cuius phie consolatione agitur in libro
Boetii qui intitulatur liber de consolatione philosophie: de quo ad presens nostra est in-
tentio. Hec sufficiant de introductione huius libri. Sed antequam ad litteram accedamus
quinq; sunt premitteuda. Primum de causa suscepti operis. Secundum de causis*

Prohemium

huius libri. Tertium de titulo huius libri et eius expositione. Quartum de causa intitu-
lationis presentis libri. Quintum de generali summa et sententia huius libri. Circa pri-
mum videlicet circa causam suscepti operis quare Boetius hunc librum conscripsit est
sciendum: quod Boetius vir eximius consul romanus fide catholicus extitit: qui disputans
de fide catholica contra duos hereticos. scilicet contra Nestorium et Euticem cum nullus es-
set qui eis resisteret: Boe. ipsos in communi consilio deuicit: sicut patet in libro de dua-
bus naturis in christo. Tempore vero Theodorici regis gottorum cum idem Theodosi-
ricus tyrannidem suam contra romanos vellet exercere: et quoslibet bonos opprimere:
Boetius virtute dei armatus plus omnibus alijs sibi restitit: et quos tyrannica rabies
inuaserat: Boetius amore iusticie exponens se periculis ipsos liberauit. Videns autem
Theodoricus rex gottorum solum ipsum Boetium sibi resistentem cogitabat qualiter
ipsum perderet: et cum iustam causam contra eum non inueniret: duas falsas causas co-
finxit. Dixit enim Boetium impediuisset quendam delatorem sibi litterarum que contine-
bant accusationem senatus romanorum: ut sic senatus redderetur reus lese maiestatis.
Hanc causam tangit Boe. prosa quarta huius primi dicens. Delatorem ne documenta
deferret quibus senatum maiestatis reum faceret impedisse criminamur. Secundo ac-
cusabatur Boe. quod quasdam litteras direxisset ad imperatorem constantinopolitanum
per quas restitueret libertatem pristinam ipsis romanis. hanc causam tangit Boe. eas-
dem prosa sic dicens. Nam de compositis falso litteris quibus libertatem arguor speras-
se romanam: quid attinet dicere his de causis Boe. per viles personas et infames accu-
satus: indefensus reus est iudicatus: et a rege theodorico papie in exilium relegatus. Boe-
tius autem in exilio positus preteritam prosperitatem secum reputans et presentem ad-
uersitatem considerans: ne aliquis homo in simili statu positus desperaret: sed unde con-
solaretur haberet: philosophicam consolationem composuit contra mutabilitatem for-
tune. Ex quibus dictis patet quod causa suscepti operis est illa: quatenus Boetius se in exi-
lium relegatum: ab omnibus bonis depulsum: dignitatibus exutum: philosophice se tue-
reretur volens consolari quemlibet hominem in simili statu positum: ne desperet similiter
esse contuendum. Secundo videndum est de causis huius libri: cuius causa efficiens fu-
it Boe. qui describens materiam huius libri vitur tam prosa quam metro: imitatus mar-
cianum felicem capellam: qui inde scribendo nuptias mercurij et philogie hoc stilo usus
est: de quo fit mentio ubi dicitur. Egregiam sobolem cui per stilbondis amorem. Ci-
superum magna sociasti teste capella. Licet ille liber Boetij multum excellat librum mar-
ciani tam nobilitate materie quam privilegio eloquentie. Boetius enim nec Tullio in prosa
nec Virgilio in metro minor reputatur. Citatur autem Boe. in hoc libro prosa in qua po-
nit rationes ad consolandum Boetium: probando quod non sit dolendum de amissione re-
rum temporalium. Citatur autem metro delectabili: ut dum audiat meror oblivioni tra-
datur. Causa materialis huius libri est philosophica consolatio ordinata ad contemptum
mundanorum et ad appetitum summe felicitatis: vel philosophica consolatio persua-
dens neminem extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. vel aliter causa materialis si-
ue subiectum huius libri est status miserabilis Boe. philosophica consolatione superin-
ducta. Causa formalis tractandi huius libri consistit in eius divisione de qua videbitur post
Causa autem formalis tractandi est modus agendi Boetij: et est dialogus id est sermo
duorum. introduxit enim Boetius in hoc libro duas personas: scilicet seipsum suam mi-
seriam deplangentem: et phiam sibi condolentem: et ipsum super sua miseria consolantem:
et hoc est rationale. Nam secundum beatum Gregorium. Verus ordo consolationis
est ut cum volumus aliquam a merore suspendere. primo studeamus luctui eius commo-

Prohemium

dare. vel ideo causa formalis est dyalogus: quia in quadam parte huius primi libri philosophia introducit fortunam ipsum Boetium alloquentem: ubi incidit quedam figura tropi que vocatur ethopeia: de qua dicit grecissimus. Ac introducit aliquos ethopeia loquentes. Et cum fortuna loquitur boetius ipsa. Vel potest dici secundum communiter loquentes: quia causa formalis tractandi est quintuplex: diffinitiva: diuisiva: probatiua: im probatiua: exemplorum positiua: sicut videbitur in libro. Causa finalis huius libri est: ut ipso cognito nos ipsos et quoslibet alios in aduersitatibus et tribulatione positos philosophica consolatione tueamur: et ne extollamur in prosperis et deprimamur in aduersis. Tertio videndum est de titulo huius libri et de eius expositione. Unde sciendum quod titulus secundum Remigium super Donato est clavis siue ingressus operis sequentis. et dicitur titulus a titano quod est sol. sicut enim sol illuminat mundum sic titulus librum. Et preponitur titulus libro ad consummationem operis: et ad laudem auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Auitij: Maulij: Torquati: Seuerini: Exconsulis: Patricij: Ordinarij: Boetij viri illustris incipit liber de consolatione philosophica. Sed queritur quare tot nomina propria ponuntur in titulo: Dicunt aliqui quod forte fuit consuetudo romanorum: ut sic nomina ascriberent suorum auorum et predecessorum. vel aliter potest dici quod plura nomina ponuntur in titulo propter honorem et laudem ipsius Boe. quia secundum Senecam in libro de clementia ad Nerones. Multa cognomina honori data sunt. Sicut enim vilis persona non vult nominari nisi vno nomine: quia quanto plus nominatur tanto plus cognoscitur et tanto magis sordescit: sic honesta persona vult nominari pluribus nominibus: ut sic magis innotescat et clarescat alijs sua fama. nam omne bonum in commune deductum magis elucescit. Exponitur autem iste titulus sic. Boetius dictus fuit auitius a quodam nobili romano sic dicto de cuius genere ipse fuit. vel dictus auitius quasi inuictus: ab a quo est sine et vicis victoria. Nunquam enim Boetius vici potuit ut flecteretur a iure ad iniusticiam: sicut ipse testatur quarta prosa huius primi libri: dicens. Nunquam a iure ad iniuriam me quisque detraxit. Secundo Boetius dictus fuit mauius: quia de genere maulorum fuit qui erant nobiles romani. Tertio Boetius dictus fuit torquatus a quodam nobili romano sic dicto: qui cum singulare bellum intret cum quodam de gallia ipsum deuicit: et torquem in collo habentem sibi abstulit: cuius ratione dictus fuit torquatus: de cuius genere fuit Boetius. Quarto Boetius dictus fuit seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum theodorico regi gottorum se opposuit. vel dictus seuerinus quasi sequens veritatem. nunquam enim in iudicijs vel amore vel odio flecti potuit a veritate. Quinto Boetius dictus fuit exconsul: quasi vnus ex consulibus romanorum. vel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuisset. Exconsulares dicebantur qui iam deposuerant consulatum: et licet ab honore consulatus cessarent: tamen postea plus alijs in magna reuerentia habebantur. Sexto dictus fuit patricius a nobilissimo romano sic dicto de cuius genere fuit Boetius. vel alio modo. Patricij dicebantur nobiles romani qui prouidebant reipublice sicut pater filio: quorum nomina scripta erant aureis litteris: et ideo dicebantur patres: de quorum numero vnus fuit patricius Boetius: propter quod dictus fuit patricius. Septimo dicebatur ordinarius: quia reipublicam ordinauit. vel aliter. Ordinarij dicebantur qui tante dignitatis erant: ut quolibet ordine digni essent: et sic fuit Boetius. Octauo nomine proprio dictus fuit Boetius: quod interpretatur adiutor: quia in necessitate pauperibus subueniebat. Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulatur iste liber de consolatione philosophica. Ubi sciendum philosophica consolatio dicitur rationabilis demonstratio declarans: de cuius amissione non est

Metrum primum

dolendum: et de cuius possessione non est gaudendum: Et quia hoc pertractatur in presenti libro: ideo sic intitatur. Quinto videndum est de generali summa huius totius libri. Ubi sciendum quod Boetius in hoc libro ostendit bona temporalia esse transitoria et non consistere totaliter in eis totalem veram felicitatem: et per consequens non est dolendum de eorum absentia: nec gaudendum de eorum presentia: et neminem debere extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiam in presenti libro quid sit summum bonum: ubi sit situm: et quomodo ad ipsum perueniatur. Etiam ostenditur quod boni semper sunt potentes: et mali semper sunt impotentes: et quod bonis nunquam desunt sua premia: malis nunquam sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina providentia: quod casus: quod fatum: quod liberum arbitrium. Et ponit Boetius rationes quibus probat liberum arbitrium non posse stare cum providentia diuina. et ponit quorundam falsam solutionem et eam improbat. postea ostendit veram solutionem: quam rationibus confirmat. Ista et alia plura pulchra determinantur in hoc libro: sicut patebit in sequentibus.

Anicii. Paulij. Torquati. Seuerini. Boetij.
Ordianij. Patricij viri Exconsulis de consolatione
philosophie Liber primus feliciter incipit.

Metrum primum heroicū elegiacum.

Armina qui quondam studio
florente peregi.
Flebilis heu mestos cogor
uire modos.

incipit hic. Carmina. Secundus liber incipit ibi. Post hec paulisper. Tertius ibi. Iam carum illa finiuerat. Quartus ibi. Hec cum philosophia. Quintus ibi. Dixerat orationisq;
cursum. Quid et de quo agatur in quolibet libro patebit loco suo. Primus liber diuiditur in. xiiij. partes: quia huius primi libri sunt septem metra et sex prose: que partes partebunt. que autem sit materia et intentio cuiuslibet partis similiter patebit. Notandum autem quod primum metrum huius primi libri vocatur elegiacum. Est autem metrum elegiacum quod constat ex vno versu exámetro id est sex pedum: et alio pentámetro id est quinque pedum. Et dicitur elegiacum ab eleyis quod est miseria. elegia est enim miseria. Metrum enim elegiacum inuentum fuit pro describenda miseria: quamvis eo hodie aliqui vtuntur ad alia describenda. vnde Horatius. Vtibus impariter cinctis querimonia primum. Post hec incusa est voci sententia compos. Quis autem fuerit primus adinuentor talis metri elegiaci dubitatur. vnde Horatius. Quis tamē exiguos elegos emiserit auro. Grammatici certant: et adhuc sub iudice lis est. Et diuiditur hoc primum in quatuor partes. Primo Boetius deplangit statum sue miserie ex parte permutationis

a. iij

Armina quod quondam studio
florente peregi. Presens
liber Boetij prima
sui diuisione
diuidit in quinque

partes: secundum quod ponit
quique libros partiales quos
continet. In primo conques
riturisse miseris subiectum.
In secundo ponit remedia
consolatiua. In tertio deter
minat de vera felicitate: in quo
sit sita: et quomodo ad eam
perueniatur. In quarto mo
uet quasdam questiones ipsi
philosophie. In quinto des
terminat de casu et providen
tia diuina. Primus liber in

Liber primus

studij. Secundo ex parte defectus corporalis. Tertio ex parte prolongationis vite miserabilis. Quarto apostrophat contra suos amicos. secunda ibi. gloria felicitas. tertia ps ibi. mors hominum felix. quarta ibi. quid me felicem. primo facit quod dictum est. secundo approbat dictum suum ibi. Ecce mihi lacere. dicit primo. Ego Boe. qui quondam tempore prosperitatis studio meo florente peregi; id est composui carmina supple delectabilia et iocunda: nunc tempore aduersitatis: flebilis id est dignus ut desleas: vel flebilis id est tristis cogor inire id est inchoare: mestos modos id est tristia metra de mea miseria. Notandum sicut dictum fuit prius Boetius utitur in hoc libro tam prosa quam metro. metro quia talis modus scribendi magis fuit conueniens sue materie. sicut est potio curatiua que amara est delectabilius sumitur si fuerit aliqua dulcedine permixta: sic ratione philosophie in prosa tradite liberius a Boetio suscipiuntur: si fuerit iocunditate metri dulcorate. Et ideo Boetius nunc utitur metro nunc prosa: quia alternatis utri delectabilius. unde auctor poetie. Quod sapit insipidum viciosa frequentia reddit. Item nota quod Boetius incipit librum suum a metro non a prosa: quia modus scribendi metricus magis fuit vsitatus apud antiquos quam prosaicus. vel ideo quia metrum est delectabilius prosa. ut ergo magis alliciat audientes ad suum librum: ideo in principio libri utitur metro. Item nota circa litteram quod carmina vno modo dicuntur scripta metrica certis pedibus mensurata. alio modo dicuntur quecumque dicta vel scripta etiam prosaica que sunt de re delectabili. Boetius autem florente studio composuit ut plurimum carmina prosaica de re delectabili. Edidit enim quedam carmina philosophica: quedam logicalia: quedam theologialia: sicut patet respicienti eius diuersos libros. tempore autem aduersitatis cogebatur Boetius ad componendum carmina metrica tristia. Item nota studium est vehemens applicatio animi ad aliquid agendum cum bona voluntate. dico cum bona voluntate: quia in maliuolam animam non intrabit sapientia. hec Salomo. Et perfectio discipuli in tribus consistit ex boetio de disciplina scholarium: in attentione: docilitate: et beniuolentia. Homini enim volenti scientiam et non: ut oportet studentem impossibilis est possessio boni. Eustratius primo ethicorum. Item nota quod duplex est studium: florens et aridum. Ad studium florens tria exiguntur. Primo requiritur iuuentus: quia iuuenes perspicaciores sunt senibus. senes autem magis sunt immemores. Secundo requiritur habitus necessariorum: quia natura non est per se sufficiens ad speculandum: sed oportet necessaria existere: ex quarto ethicorum. Tertio requiritur animi tranquillitas que contingit per sedationem passionum: quia anima quiescens et res fidens fit prudens. vij. physicorum. Ubi enim passionibus dominatur: ibi intellectus obscuratur: ideo boetius in fine huius primi hortando nos ad fugam passionum dicit. Gaudia pelle: pelle timorem. Spemque fugato: nec dolor adsit. Nubila mens est vincitque frenis hec ubi regnant. Studium autem est ad quod concurrunt oppositae conditiones: scilicet sequester: necessariorum defectus et animi perturbatio. Nota quod verius de miseria dicuntur mesti modi. dicuntur enim modi a modulando: quia pedibus modulantur. et dicuntur mesti modi ratione materie: quia sunt de tristi materia: scilicet aduersitatis. Nota quod in primis duobus versibus notatur antithesis id est contra positio. dicitur enim in primo versu quondam peregi: cui contrariatur in secundo versu cogor inire id est inchoare. Item dicitur in primo versu florentie studio: cui contrariatur in secundo flebilis. Item dicitur

Ecce mihi lacere dictat scribenda camene
Et veris elegi fletibus ora rigant.

hinc ego flebilis cogor inire: magis mestos modos: mestus modulatus qui quondam florenti: luto vel roado studio

In primo versu carmina supple iocunda: cui contrariatur in secūdo mestos modos. Itē notandum q̄ Boetius rationabiliter deplangit statum suum ex parte permutatiōis studij philosophici quod versum fuit in studium poeticum quo nunc cogebatur vti. Propo-
suit enim Boetius dolorem suum metricē conscribere et non philosophice consolari. nam studium philosophicum est studium veritatis; quia secundo metaphisice vocari phi-

losophiam scientiam veri-
tatis recte se habet. Studis-
um autem poeticum est studium falsitatis. nam ex pro-
hemio metaphisice secun-
dū prouerbiū mentiuntur mul-

**Has saltē nullus potuit peruicere terror.
Ne nostrum comites prosequerētur iter.**

ta poete. Itē per studium philosophicū acquiritur beatitudo: ex .x. ethicorum. Per stu-
dium autem poeticum falsitatis certitudo: ex secundo metaphisice. Ecce mihi lacere.
Dic Boetius approbat dictum suum. dixit enim q̄ cogatur inire mestos modos: hoc
iple probat. secundo respondet questioni ibi. has saltem. primo dicit bene dixi q̄ cogor
inire mestos modos: ecce demonstratio huius ad sensum. nam camene id est muse poes-
tice lacere id est lacerātes mentes hominū: ille dictāt mihi scribenda supple carmina mes-
trica et elegi id est versus miserie quos muse mihi dictant illi rigāt id est humectant ora
id est faciem meam veris fletibus. Notandū q̄ secundum poetas. ix. finguntur fuisse
muse in monte elicone iuxta fontem cabalinum: de quo fonte loquitur Persius in princi-
pio libri sui dicens. fonte cabalino et cetera. Que muse finguntur poete ministrasse sciē-
tiam componendi carmina metrica: et iste muse poetice vocabantur camene quasi canē-
tes amene: eo q̄ multum delectant homines ratione metri. Nota q̄ ille muse poetice
dicuntur lacere actiue: quia lacerant id est distrabunt mentes hominum subitientes ip-
sas diuersis passionibus: nunc passioni amoris: nunc doloris: sicut patet per Quidium
de amore tractantem et per alios poetas. vel dicuntur lacere passiuē ratione poematur
suorum: que poemata dicuntur lacera: quia non sunt firmitate rationis stabilita. Ubi
notandū q̄ quedā carmina dicuntur integra: quedā lacera. Integra sunt carmina philoso-
phica nulla falsitate permixta: sed firmitate rationū stabilita et animum firman. Lace-
ra sunt carmina poetica que non instruunt hominem nec consolantur: sed lacerāt id est
distrabunt mentes hominum: nunc reducendo hominē ad memoriam voluptates: nunc
dolorem: nunc alias passiones. Item notandum versus elegi principaliter inuenti fue-
runt propter miseriam describendā: et quia hos versus muse dictabant boetio per quos
Boetius magis suam miseriam reduxit ad memoriam q̄ per eos consolarentur: ideo ele-
gi erant causa ipi Boetio veri fletus. Item notandum duplex est fletus: adulatorius et
verus. adulatorius qui est fictus qualis est fletus amasie. Si enim dixerit amasius ad
amasiā non diligis me: ipsa incipit flere quare vt per fletum firmiter ipsum possit tene-
re. cum autē nummos non poterit extorquere ab ipso dicit. vade gartio: te nō noui ve-
re. alius est fletus verus: qui ex vero cordis dolore et ex vera pietate procedit: et ad talem
fletum Boe. prouocatus fuit per musas dictantes sibi carmina. Notandū q̄ hec dictio
elegi potest exponi dupliciter. vno modo q̄ teneatur nominatiue: et tūc est sensus elegi. i.
versus miserie rigant ora mea fletibus. alio modo q̄ teneatur genitiue: et tūc est sensus
camene rigāt veris fletibus ora elegi. i. miseri hominis: quia elegus a. um. i. misera-
rum. scdm huguionē. Has saltē nullus. Dic Boetius respondet tacite questioni. Que-
reret aliquis quomodo muse dictant tibi carmina scribenda cum sis in exilium relega-
tus: quia intrasti sine omni comitiū. Ad hoc respondet Boetius. Licet omnes amici

mei dereliquerunt me in exilio propter timorē imperiales: tamen has musas nullus error imperialis potuit vincere quin sequerentur nostrum iter vsq; in exilium dicentes nobis carmina. Notandum licet bona exteriora possint auferri ab homine per violentiam: sicut per furtum: per rapinam. per incendium: tamen scientia non potest auferri ab homine. non enim scientia violentia auferitur: nec vetustate consumitur: nec tristitia minuitur. vnde Seneca. ix.

Epistola ad Lucillum recitat: q; cū Stilbon capta patria: amissis liberis: amissa uxore sua & alijs bonis: solus ab incendio exierat: res

**Gloria felicis olim viridisq; iuente:
Solantur mesti nunc mea fata senis.**

quisitus fuit a Demetrio nunquid omnia perdidisset. respondit nihil perdidit: sed omnia bona mea mecum sunt: iustitia: virtus: & prudentia. & hoc innuit Boetius dicens. Adusas se non reliquisse. vnde etiam Alanus de planctu nature de scientia dicit. Super omnem possessionem generosa emanat possessio que sperata colligitur: erogata reuertitur: publicata suscipit incrementum: per quam nobilis thesaurus secretis penetralibus nascitur: effectus eterne delectationis acquiritur. Hec est sol per quez mens deicit a tenebris cordis oculos deliciosa animi paradus. hec immortalē ex mortali facit: & caducum hominē in deū deifice mutationis auctoritate conuertit. Nota circa hanc dictionē saltem q; tres dictiones proferri possunt per tim: que deberent proferre per tem. vnde profertur saltem pro saltem: timpus pro tempus: extimplo pro extemplo: quod est contra Duguitionem qui dicit. Tim tria detestor extimplo timpora saltem. Gloria felicis. Dic Boetius deplangit statum suum ex parte defectus corporalis. Et primo proponit euz in generali. secundo in speciali. secunda ibi venit enim. dicit primo quondam consolabatur me gloria felicis id est prospere iuuentutis: & gloria viridis iuente id est delectabilis iuuentutis: sed nunc fata id est euentus mesti senis id est tristis senectutis solantur id est consolantur mea id est meam partem: quasi diceret prius consolabar dulci iuuentute: nunc autem consolor tristi senectute. secundum illam sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuente id est prospere iuuentutis viridis id est delectabilis iuuentutis olim id est quondam supple consolabatur me nunc fata id est euentus mesti senis id est tristis senectutis solantur mea id est meam partem. Notandum q; communiter illa littera aliter exponitur referendo eam ad musas poeticas sic. Camene que quondam tempore iuuentutis erant gloria felicis & viridis iuuentutis. quod dicitur pro tato: quia iuvenes olim solebant informari in arte poetica in qua proficientes gloriabatur in vsu metroz & rignoz: nunc autem camene solantur mea fata inq; mesti senis. Notandum q; felix iuuentus est que bonis exterioribus est adornata: de quibus bonis loquitur Aristoteles circa principium libri de bona fortuna dicens. Sine rebus exterioribus quarum fortuna est domina non contingit esse felicem: sed viridis id est delectabilis iuuentus est illa que bonis nature ē decorata: scilicet fortitudine: pulchritudine: et agilitate. Unde Aristoteles in ethicis. non omnino felix est qui specie turpis aut solitarius: aut carens prole. Nota q; Boetius representat in se statum miserie cum dicit fata mesti senis se consolari: cum minime hominem consolantur: sed magis perturbant. etiam cum dicit musas poeticas se consolari similiter representat statum miserie: quia muse poetice non cedent alicui in solatium: sed potius in alimentum doloris. Item de significationibus fati ponit Duguitio duos versiculos dicens. Constellatio mors

Adetrum primum

parce responsa deorum. Euentus rerum signantur nomine fati. Venit enim properata malis. Hic Boetius declarat in speciali defectum corporalem dicens. Bene dico q̄ facta ineste senectutis nunc consolantur me. enim pro quia senectus inopina id est inopinata per appocopaz properata id est festinata venit in malis id est cum suis malis et inco-

Venit eiz properata malis inopina senectus
Et dolor etatem iussit inesse suam
Intempestiui funduntur vertice cani
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hoiz felix que se nec dulcibus anis
Inferit. et mestis sepe vocata venit.

modis et dolor supple quem parior iussit inesse id est induxit mihi suam etatem. per qd̄ inuitur q̄ non solum etas inducit dolorem: sed econuerso dolor inducit et causat etatem et senium. Et tunc Boetius ponit duo signa sue senectutis dicens. cani supple capilli intempestiui id est ante debitum tempus funduntur in vertice id est in capite meo. Aliud signum senectutis ibi q̄ cutis mea laxa id est soluta tremit cor-

porē effeto id est carne consumpta et euacuata. Nota q̄ hominem senem multa mala et incommoda circūuentunt. nam pellis eius contrahitur: cor eius concutitur: pulmo eius debilitatur: lumbi eius indurantur: dorsum incuruatur: membra tremunt. Unde poeta dixit. Optamus senius: dum venerit est male ventum. Hoc est gilbosum surdū cecumq̄ morosum. Propter hoc dicit Boetius: q̄ senectus venit mihi cum suis malis. Nota circa illam partem et dolor etatem: q̄ triplex est causa senectutis: scilicet etas: infirmitas: et aduersitas. Senectus que inducitur per etatem naturalis est: que autem inducitur per infirmitatem vel aduersitates accidentalis est: qualis senectus fuit in Boetio: qui senue- rat propter multitudinem doloris et tristitie. Notandum q̄ canities Boetii fuit intempestiua. Duguitio dicit intempestiuum est quod est incongruum: inconueniens: inutile vel sine tempore. Unde intempestiuum dicitur illud qd̄ non habet ydoneuz tempus vel quod non est conueniens p̄ tēpore: et quia Boetius iuuenis erat etate: et cum senuerat ex aduersitate: iam canities eius fuit intempestiua. Nota q̄ in iuuenibus cutis est densa propter multitudinem sanguinis: ex quo sanguine generatur caro: sed quia sanguis diminuitur in senibus: diminuitur etiam caro in eis: ideo cutis senum est laxa. Notandum circa hoc vocabulum effeto q̄ ipsum tractum est a mulieribus pregnantibus: que cum pepererint dicuntur effete id est fetu euacuate. unde dicit Duguitio q̄ fetus est natus mulieris adhuc in utero existēs. et dicitur a foueo ues q̄ ibi foueatur. inde fetus ratur. id est plenus natura. unde effetus id est debilis quasi sine fortitudine virum vel viribus euacuatus: inde fetosus fetosa fetosum id est plenus fetu. Unde in psalmo. Ues eorum fetose id est plene fetu. et senes possunt dici effeti quasi extra fetum positi: quia senectus non est apta ad generandum fetum. Mors hominum felix. Hic Boetius deplangit statum suuz ex parte durationis vite miserabilis. Et primo premitit que mors hominum sit felix et que non. et dicit sic. Illa mors est felix que nec inserit id est non immittit se dulcibus annis id est temporibus prosperis cum delectat hominem vivere. Similiter illa mors est felix que sepe vocata venit: mestis supple annis id est tristibus annis: quia in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortem. Tunc ostendit que mors hominum sit crudelis dicens. Deu q̄ surda aure id est reclusa aure:

Liber primus

seua mors id est crudelis auertitur id est spernit miseros homines et negat id est non vult claudere flentes oculos eorum: quasi dicat crudelis mors est: que non permittit miseros mori. et dicit flentes oculos per hoc innuens quod in morte oculi hominum clauduntur: et tunc Boetius deplangit prolongationem sue vite dicens. Dum fortuna malefida id est perfida mihi faueret id est arrideret leuibus id est transitorijs bonis tristis hora supple mortis pene merferat id est oppresserat meuz caput: quasi diceret tempore prosperitatis se accelerauit mors opprimere me: nunc autem quia fortuna nubila id est aduersa mutauit fallacem vultuz impia id est misera vita protrahit id est plongat moras supple viuendi ingratas id est odiosas mihi: quia propter miseriam tenebat ipsum Boetium viuere. Nota quod licet secundum vulgares et secundum apparentiam hec sententia de morte felici et crudeli videtur vera: tamen secundum rei veritatem est falsa: quia mors etiam tempore prosperitatis potest esse bona. nam secundum Senecam optimum est mori cum delectat viuere. et tempore aduersitatis potest mors esse mala: quia aduersitas sepe inducit desperationem. Boetius autem representando statum miseri hominis hanc sententiam ponit tanquam veram. Notandum quod mors vel comparatur ad vitam presentem vel futuram. Primo modo illa mors dicitur felix que fugit tempore prosperitatis et accelerat tempore aduersitatis. Si autem comparatur mors ad vitam futuram: tunc ipsa potest dici bona et mala tempore prosperitatis et etiam aduersitatis: quia si mors ducit ad gloriam dicitur bona: si ad penam dicitur mala. Notandum secundum Remigium super donatum heu aliquando est monosyllabum: aliquando dyssyllabum sicut metri necessitas requirit. vnde in proposito est disyllabum dicendo: heu quod surda miseros auertitur aure. Notandum quod hoc verbum auertor quandoque est passiuum constructum cum ablatiuo mediante prepositione: vt dicendo auertor a te: et idem est quod remoueo. aliquando est verbum deponens constructum cum accusatiuo: vt dicendo auertor te: et tunc idem est quod sperno te: et sic accipitur in proposito: cum mors auertitur id est spernit miseros. vnde versus. In vi passiuu notat auertor remoueri. Si sit deponens auertor spernere signat. Notandum Boetius appellat fortunam malefidam quia est deceptiua. vnde Seneca. Neminem aduersa fortuna comminuit nisi quem fecunda decipit. et alibi Seneca. fortuna nemini seruat fides: nulli obesse semel contenta est. quem nimium fouet hunc stultum facit. Nota fortune bona dicitur leuia quia transitoria. Non enim perdurat circa hominem secundum Senecam. Illud non est tuum quod fortuna fecit esse tuum. Donum enim quod dare potuit: potuit et auferre. Notandum quod Boetius appellat fortunam nubilam id est obscuram siue cecam. depingebatur enim antiquitus fortuna ceca: quia ex improviso accedit et recedit. vel quia cecum reddit hominem extollendo eum in prosperis et deprimendo in aduersis. Notandum quod Boetius dicit fortunam olim circa se mutasse fallacem vultum: quia fortuna olim depingebatur duplici facie: anteriori alba: posteriori autem parte nigra. per albam designabatur prosperitas: per nigram aduersitas. mutauit ergo fortuna circa Boetium fallacem vultum prosperitatis: postea ostendit ei vultum aduersitatis

Heu heu quod surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat
Dum leuibus malefida boi fortuna faueret
Pene caput tristis merferat hora meuz
Nunc quod fallacem mutauit nubila vultum
Protrahit ingratas impia vita moras

Liber primus

intellectuales faciens cadere sensuales: ideo ipsa describitur stetitisse. Et dicitur stetitisse supra verticem: quia philosophia in anima intellectiva que non habet organum in vertice. Nam anima intellectiva nullus organi corporalis est actus. Vel dicitur ideo stare supra verticem: quia de supero cardine elapsa venit: ut dicit Boetius tertia prosa huius primi. Notandum philosophia dicitur reuerendi vultus: quia suos possessores reuerendos facit. Nam secundum Ciceronem sola sapientia est que meretur honores. Item secundum Ciceronem reuerentia est decet ac matura gravitas que habetur per philosophiam: ergo dicitur reuerendi vultus. Notandum illud quod est ardens est penetratum: et quia per rationes et intellectum que sunt oculi philosophie penetramus intima rerum et quidditates earum: ideo philosophia dicitur apparuisse ardentibus oculis. Et quia per philosophiam speculamur ea que vulgares et communes non speculantur: ideo dicitur habuisse oculos perspicaces ultra communem hominum valentiam. Notandum color viuidus est color naturalis pulcher et delectabilis: et quia philosophia in se pulcherrima est: cum sit res mirabilis et diuina et delectabilis: quia mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore. Item philosophia apparuit inexhausti vigoris: quia philosophia cum sit perpetua exauriri non potest. vel ideo inexhausti vigoris: quia quantumcumque homo cognoscat de philosophia: adhuc restant plura cognoscenda: quod patet ex diuersitate opinionum in philosophia: quarum una destruit aliam. Item quia philosophia est eterna et precesserat istum Boetium: ideo dicit eam non fuisse sue etatis. Notandum tres sunt partes philosophie essentielles ex sexto methaphisice: naturalis: mathematica: et diuina. Secundum naturalem philosophiam dicitur philosophia se cohibere ad communem mensuram hominum in quantum tractat de naturalibus: que communiter via sensus cognoscuntur inter que natura hominis est summum ad quod peruenitur. Dicitur autem philosophia pulsare celum quo ad mathematicam. id est quo ad astronomiam in quantum tractat de motibus et figuris astroꝝ. Dicitur autem penetrare celum quo ad methaphisicam in quantum dirigit in cognitionem dei et substantiarum separatarum. Et dicitur philosophia frustrare intuitum hominum respicientium: quia perfectam cognitionem substantiarum separatarum in hac vita habere non possumus. Nam sicut se habet oculus nicticoracis ad lumen solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura: ex secundo methaphisice. Vestes erant tenuissimis filis. Sic Boetius describit philosophiam quantum ad habitum exteriorem. Primo quantum ad materiam vestium. Secundo quantum ad picturam vestium. Tertio quantum ad violentiam vestibus illatam: et legantur partes simul. Dicit primo. Vestes philosophie erant perfecte tenuissimis. id est subtilissimis filis: et erant ex subtilissimi artificio et ex mate-

Prosa prima

ria indissolubili: quas vestes ipsa texerat proprijs manibus: vti proficit ego cognoui eadem philosophia prodente id est reuelante mihi in tertia prosa huius primi: quarum supple vestium speciem id est pulchritudinem: quedam caligo id est obscura ignorãtia neglecte vetustatis id est negligentie veterum obduxerat id est obfuscauerat veluti solet supple obducere caligo fumosas imagines id est in fumo stantes. Tunc ostendit quid

simis filis: subtili artificio: idissolubili materia perfecte: quas vti post eadem prodente cognoui suis manibus texerat. Quarum speciẽ veluti fumosas imagines solet caligo quedam neglecte vetustatis obduxerat. Harũ in extremo margine. **P.** grecum. in supremo vero. **T.** legebatur intextum. Atq; iter vtrasq; litteras in scalarũ modum gradus quidam insigniti videbãtur: quibus ab inferiorẽ ad superius elementum esset ascensus. Eadem tamen vestẽ violẽtorum quorundam sciderãt manus: particulas quas quisq; potuit abstulerãt,

fuerit depictum in vestibus eius dices. In extremo margine id est in inferiori parte harum vestium legebatur intextum. **P.** id est practica. in superiori parte vestium erat intextum. **T.** id est theorica quod interpretatur speculatiua: et inter vtrasq; litteras inter. **T.** et **P.** crãt quidã gradus insigniti: id est impressi ad modum scalarũ: quibus a gradibus ascendebatur ab inferiori littera ad superiorẽ. Tunc tangit violentiam vestibus illatam dicens. Eandẽ vestem absciderãt id est lacerauerant manus quorũdam hominum violentorum supple facientium violentiam: et vnusquisq; abstulerat

particulas vestis quas poterat auferre. Notandũ q; per vestes philosophie intelliguntur partes essentielles et artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur: sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autẽ subtilissima intelliguntur precepta philosophicalia siue propositiones philosophicales. Sicut enim vnum filum in vestibus ordinatur circa aliud: sic vna propositio iuxta aliam: que propositiones dicuntur subtilissime: quia per eas homo subtilia inuestigat. Dicuntur et huiusmodi precepta subtili artificio p̄texta r̄õẽ ornatus verborũ et sententiarum que in eis inueniuntur. et sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdam exprimantur: tamen in seipsis habent veritates indissolubilem. Notandum per manus philosophie per quas suas vestes texerat: intelliguntur philosophi qui precepta philosophicalia conscripserunt. et dicuntur rationaliter manus philosophie: quia nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. Notanduz q; vestes philosophie dicuntur fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boe. artes ad tantam negligentiam deuenerant: quia pauci eas curabant: sed Boe. eas transtulit et exposuit siue commentatus est. Vel ideo vestes philosophie fuerunt fumose: quia ab antiquis obscure fuerit tradita philosophia: ab Empedocle poetice: a Platone enigmãtice: ab Aristotele sub verborum obscuritate. Nota q; due sunt partes principales philosophie: scilicet practica et theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte. **P.** et **T.** **P.** autẽ erat in inferiori parte vestis: et **T.** in superiori: per quod innuitur q; practica philosophia est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter vtrasq; litteras intelliguntur

Liber primus

Scientie eloquentie que sunt: grāmatica: logica: rhetorica. Notandum q̄ dicitur ascensur
fuisse per gradus a practica ad speculatiuam: per hoc innuitur q̄ homo primo debet es
se sufficienter instructus in practis vt post ascendere valeat contemplatiuis. Notā
dum quid scit scindere vestes philosophie. illi tantum dicuntur vestes scindere philoso
phie qui putant habentes vnam scientiam se esse perfectos philosophos sine alijs. Si
autem aliqui sciant vnaz ar
tez sine alia dummodo se co
gnoscant non esse perfectos
philosophos: tales non scin
dunt vestes philosophie. vel
illi scindunt vestes philoso
phie: qui per exortas expo
sitiones trahunt veras pro
positiones ad suas falsas opi
niones. Et dextera quidem
eius. hic Boetius describit
philosophiam quantum ad
insignia ⁊ ornamenta que ma
nibus gestabat dicēs. ⁊ dex
tera manus philosophie ge
stabat libellos. sinistra vero
gestabat id est portabat sce
ptrum id est virgam regalez
Notandum q̄ omnis cura ⁊
intentio viri sapientis versa
tur vel circa contemplatio
nem sapientie que designas
tur per libellos: vel circa regimen reipublice quod designatur per sceptrum. ⁊ quia con
templatio sapientie portor est q̄ regimen reipublice: ideo philosophia dicitur in dextera
habere libellos: in sinistra vero sceptrum. Que vbi poeticas musas. Postq̄ Boetius
ostendit quomodo philosophia sibi apparuit: hic ostendit que circa ipsum egerit. ⁊ pri
mo ostendit quomodo musas poeticas fugauit. secundo ostendit quomodo ipse de hoc
obstupuit. tertio quomodo philosophia sibi appropinquans statum eius deplanxit. se
cunda ibi. At ego. tertia ibi. Tum illa. dicit prima. que supple philosophia. vbi pro post
q̄ vidit poeticas musas assistentes nostro thoro id est lecto: quia Boetius tanq̄ eger in
lecto decubuit: ⁊ cum vidit musas dictantes carmina meis fletibus: ipsa philosophia
paulisper id est aliquantulum commota: ⁊ inflammata id est incensa: toruis lumib⁹
id est crudelibus vel terribilib⁹ oculis iquit. quis permisit has meretriculas scenicas id
est vmbrosas accedere ad hunc egruz: qui dolores eius non modo id est non tantum nō
fouerent id est sanarent: nullis remedijs id est medicamentis: verum pro sed alerent sup
ple dolores eius dulcibus venenis. De sunt enim muse que infructuosus spiritus affectu
um id est passionum: necant id est suffocant vberem id est fertilem fructum rationis frus
ctib⁹ id est in fructibus suis: ⁊ mentes hominum assuefaciunt morbo non liberant. Tunc
alloquitur musas di. Q̄ muse si vestre blandicie detraxissent nobis: quam id est aliquoz
virum prophanum id est litteratum vti pro tanq̄: solutum id est similem vulgo: ego pu
tarem id ferendum id est patiendum minus moleste. quippe in hoc nihil lederentur uos

Vulgus dicitur abulo pleris passim in hinc multitudine sic dicitur quia quibus
fact quod vult vnde vulgus a vultu ⁊ vulgo habundans vulgus tam
mas q̄ uentru epus vñ Job 12 Et vulgum pauperem spoliauerunt
Et est ab hinc vulgo sicut sepe ponit ad id vultu ⁊ vulgus

Prosa prima

stre opere id est nostre sedulitates: sed vos alleristis nobis hunc hominem enutritus studijs id est scientijs eleaticis id est aristotelicis atq; academicis platonicijs. tunc fugat eas dicens. sed abite id est recedite vos sirenes dulces vsq; in exitium id est in mortem: et reliquite eum curandus meis musis id est doctrinis salutiferis: tunc iste chorus id est turba musarū increpitus id est redargutus mestior id est tristior existens

blanditie vestre detraherent minus moleste ferendum putaret. Nihil quippe in eo nostre opere lederentur. Hunc vero eleaticis atq; academicis studijs enutritus: sed abite potius sirenes vsq; in exitiū dulces: meisq; eum musis curandum sanandumq; reliquite. **B.** his ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultum: confususq; rubore verecundiaz limen tristis excessit. At ego cuius acies lachrymis mer-

vultum suuz deiecit id est inclinavit humi id est terre: et rubore confusus verecundiaz tristis excessit id est exiit: limen id est domū in qua decubuit Boetius. Notandus q; ideo muse poetice dicebantur assistere thoro Boetij: q; **B.** studuit metrico dolo rem suuz conscribere. Item philosophia dicit paulisper comota: per quod innuitur q; ira immoderata non debz cadere in viruz sapientes: quia virtus consistit in moderatione pas-

sionuz. vnde licet irasci sit homini naturale: tamen irasci quādo oportet et ut oportet et quantum oportet est hominis virtuosus et sapientis. vnde Seneca. Quid crudelius ira. Similiter in de virtutibus cardinalibus. esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoq; fit causa ignorantie alicuius: aliquando vt ex responsione facta aliquid probetur: quandoq; fit propter increpationem faciendam. et hoc vltimo modo philosophia interrogat di. quis has scenicas meretriculas et cetera. Notandum q; muse poetice dicuntur meretricule. sicut enim meretrix allicit homines delectando nihil utilitatis sibi conferendo et comiscet se cuilibet non ex amore: sed spe lucri: ita poete non scribunt amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premij consequantur: et delectant ratione metri modicum utilitatis conferendo: sed diuersas passiones inducendo. Appellat autem philosophia musas meretriculas scenicas: quia carmina poetica in scena consueverunt pronounciari. Ubi nota q; scena dicebatur locus vmbrosus in theatro vbi abscondebantur persone pronounciantes carmina tragitia vel comica. Unde scena interpretatur vmbraio vel vmbra. vel ideo muse poetice dicuntur scenice id est vmbrailes: quia sunt vmbra scientie non vera scientia: cum obumbrant mentes hominum. Item metrica descriptio doloris non sanat dolorem: sed magis auget: quia consideratio miserie est prouocatiua tristitie. vniuscuiq; autem cum diligentia considerat quod scribere vult. Item metrica descriptio dicitur esse dulce venenum: quia placet et nocet. ratione metri placet: sed propter recordationem doloris nocet. Item affectus est vehemens animi passio animum torquens: et verum iudicium rationis impediens. et sunt quattuor affectus animi: gaudium: dolor: spes et timor: qui dicuntur infructuose spine: quia suffocant segetem rationis que est scientia et virtus. Item licet de omni errore dolendum sit: potius tamen de errore sapientis q; insipientis. nā error sapientis alios exemplo corrumpit: error autem insipientis non: quia ab insipiente non trahitur exemplum. propter quod dixit Salustius. omnia mala exempla a

b

Liber primus

rebus bonis orta sunt. Ergo dicit philosophia magis dolendum de errore Boe. q̄ alterius prophanum. Item secundum Duguitionem phanum idem est qd̄ templum. In de prophanus id est sacrilegus quasi procul a phano id est a templo. Prophanum etiam dicitur quicquid non est sacrum. unde omnes laici et illitterati dicuntur prophani quasi procul a phano sapientie. Item secundum Duguitionem opera opere est sedulitas in rebus agendis. opera autem philosophie est intentio vel labor ad aliquid philosophicum addiscendum. Item eleyis est ciuitas grece in qua studuit Aristoteles. unde studia sua dicuntur eleatica. Achademica autem fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. unde studia sua dicuntur achademica. Utriusque autem studijs Boetius fuit enutritus. Item philosophia musas appellat sirenes. sicut enim sirenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitando eas: sic muse delectatione metri alliciunt homines vel mentes hominum et rationem aliquo affectu submergunt et obscurant. Item q̄ vna philosophia conuentum musarum expulsi signat: q̄ vnus sapiens sua virtute et sapientia infinitos errores stultorum extinguit. At ego cuius acies. hic Boetius ostendit quomodo obstupuit de actu philosophie dicens. At ego Boetius cuius acies id est visio mersa: lachrymis caligabat id est obscurata fuerat: vt nec possem dignoscere id est inuestigare: que nam id est que esset hec mulier: iam imperiose auctoritatis id est potetie: ego obstupui id est miratus fui: et defixo id est in clinato visu in terram: tacitus cepi expectare quid nam deinceps id est consequenter esset actura circa me. Notandum quia Boetius doluit de amissione rerum temporalium: eius acies id est ratio et intellectus: caligabat id est q̄ non potuit cognoscere philosophiam. Nota q̄ licet Boetius de actu philosophie obstupuit: tamen tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: per hoc inueniens se esse talem qui consolationem acciperet. qui enim refutant alios audire: nec audita ratione acquiescunt: tales sibi ipsi obstaculum consolationis faciunt. Tunc illa propius accedens. hic Boetius ostendit quomodo philosophia sibi appropinquans status eius deplaxit di. Tunc illa philosophia accedens propius consedit in extrema parte lectuli id est cordis mei: et inueniens vultum meum grauem. i. grauatum luctu: atq̄ deiectum. i. inclinatum: in humum id est in terram: merore. i. tristitia: conquesta est his versibus sequentibus de perturbatione nostre mentis. Nota q̄ philosophia dicitur sedisse in extrema parte lectuli id est cordis. Boe. Nam cum esset in tristitia et dolore propter amissionem rerum temporalium: parum vel nihil sapientie habebat: et quia tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum merore deiectum in humum.

Metrum secundum primi libri.

Metrum Secundum

Metrum secundum primi libri.

Eu q̄ precipiti mersa profundo. **H**ic incipit metrum secundum huius primi quod vocatur metrum dactylicum a pede predominante. et dicitur tetrametrum a numero pedū: a tethra quod est quattuor: q̄ quattuor pedes continet: et dicitur ypercathecticus propter syllabaz abundantiam post duos pedes in medio versus. Terbi gratia. Primus pes est beu q̄. secundus precipiti: sed syllaba ti huius nominis precipiti superabundat. tertius ē mersa pro. quartus fundo. similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplāgit statum Boe. dolendo de per-

Eu q̄ precipiti mersa profundo.
Mēs ebet et propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras.

Terrenis quotiens flatibus acta.
Crescit in immensum noxia cura.
Hic quondam celo liber aperto:

turbatiōe sue mentis: et facit duo. primo vniuersaliter phia deplangit pturbatōz mentis hominum. secundo specialiter conuertit planctum suum super Boetium ibi. hic quondam. primo dicit. Deu q̄ id est quantuz: mens hominum ebet id est obscuratur: mersa precipiti profundo id est cura rerum temporalium que precipitat hominem: et talis mens relicta propria luce id est contemplatione: tendit id est laborat: ire in tenebras externas id est in ignorantias exteriores. hoc autem contingit homini quoties supple mens: acta id est agitata: terrenis flatibus id est prosperitatibus vel euentibus: cura id est sollicitudo rerum temporalium: noxia id est nociua: crescit in immensum id est supra modum. Nota q̄ in nobis est duplex virtus: rationalis: et sensua. sensus autem semper aduersatur rationi: quia caro concupiscit aduersus spiritū: et spiritus aduersus carnem. cum autem sensualitas vincit rationem: tunc homo est in malo statu regiminis: et efficitur bestialis. vnde Albertus super tertio de anima dicit. turpe est nobis abicere regimen superioris: et induere regimen inferioris virtutis quod nobis commune est cum bestijs. Ideo scribitur tertio etibicoruz in antiqua trālatione. valde conandum et laborandum est nobis vt virtus nostra cocupiscibilis sublecta sit rationi. quemadmodum enim pueri peruerse viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum: sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiā: nisi si regula rationis fuerit coartatus. plures autem homines sequuntur sensualitatez q̄ rationē insudantes bonis exterioribus et delectatōibus sensualibus per que impediuntur in speculatiōe et cognitiōe summi boni: iō phia hoc deplāgēs dicit i metro. beu q̄ precipiti. Itē cū aia ingerit se curis rex tpaliū pfunde precipitat et ebet: q̄ a cognitio ne rerum et sui creatoris destituit: et destituta cadit in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. Ubi nota q̄ duplex est ignorantia. quedā naturalis que est in iuuenibus et decrepitis et vocatur ignorātia interna: q̄ ex naturali defectu cōringit. alia est ignorantia que causat ex negligētia hoīs: q̄ sollicitat circa exteriora. et talis dicit externa: q̄ est extra naturā de qua dicit q̄ omīs hoies naturaliter scire desiderāt. Prima ignorātia cuz sit naturalis nō est viciosa: q̄ turpes a natura nemo increpat neq̄ bos nos laudat. Secūda est viciosa cū sit p hoīs negligentiā: de qua loquit Boetius secūdo huius p̄sa. v. Ceteris animātibz sese ignorare natura est: hoibus vero vicio vesnit. Itē dicit noxia cura. vñ Sene. in puerbijs. Magnā prē pturbatōnis sibi dedit qui ext. rioribz se iniecit. Itē ratio et intellectus dicuntur lux hoīs: q̄ illumināt hoīez ad

heu. p dolor
q̄tu mens i
ro et mēty
ebet et ebet
mersa mēty
submersa
pfundo i pro
fidelitati vel
ignoran p̄
piti i veloci
Et ipā mēty
ndsa mēty
subndsa
de pfundo
tendit i pro
tendit ire i
adire mēty
māty i mēty
tenebras i
obstūtatē
i mēty tēpo
ralia et ho
dico luce
rone p̄
relicta p̄p̄ta
Et nua i solli
tudo noxia
i nocua ē
bonoz tpaliū
tēst. i angu
tatur toncus
ē i mēty
i mēty
quocūq̄ ē
ipā ē acta i
agitata p̄mēty
flatibz i bonis
tpaliū Et
ipē ē bo lib
i x hōisq̄ vel
liber i liberatē
ab oī cura tpaliū
quond i olm
huc tēty p̄
sp̄tatē et
felicitatē

bij

Suetus i. assuetus
 vel consuetus me
 p. g. e. meate
 ad me meatus
 i. i. motu ethereor
 celestes 6. p. i.
 ipam astrologia
 Cernerebat n. q.
 i. m. t. u. e. b. a. u. e. l
 respicebat luna
 nas 6. m. t. u.
 e. i. d. e. s. o. l. i. s. r. o. s. e. i.
 s. a. g. i. n. u. e. r. e. t.
 h. e. d. i. t. o. c. e. l. o. i. i.
 e. o. r. a. p. t. o. i. p. e. n. e.
 h. a. t. o. m. a. n. u. 6.
 p. i. p. a. n. y. m. e. t. h. e. i.

cognitionem creature et creatoris. dicuntur autem propria lux hominis: quia solum genus hominum vivit arte et ratione: ex probemio methaphisice. Sic quondam celo liber aperto. hic philosophia specialiter convertit se ad deplangendum Boe. et primo ostendit quanta contemplatione Boe. quondam vixit. secundo ostendit quomodo de

stitutus a tali contemplatione solus de terrenis cogitabat ibi. Nunc iacet effeto. P. i. s. mo philosophia comens dat Boe. ab astronomia secundo a naturali philo sophia. fruo a methaphisica. secunda ibi. Quinet et causas. tertia ibi. Quis voluit stabilez. Primo di. Boe. quondam liber. i. so lutus a cura reruz tempo raliu celo sibi aperto p cognitionem suetus fuit ire per rationez in ethere os meat. i. i. mo. i. corpo rum celestium: et ipe cerne bat. i. speculabatur lumi na. i. radios rosei solis: vi

**Suetus in ethereos ire meatus.
 Cernerebat rosei lumina solis
 Viserebat gelide sydera lune
 Et quecumq; vagos stella recursus
 Excreet varios flexa per orbis
 Comprehensas numeris victor habebat
 Quin etiam causas vnde sonora
 Flamina sollicitant equora ponti**

sebat. i. cu desiderio videbat: sydera. i. constellationes gelide. i. frigide lune: et ipse Boe. victor ignorantie habebat omnem stellam comprehensam numeris. i. certis computatio nibus quecumq; stella erratica exercet. i. opat vagos. i. varios recursus: nunc p. g. r. e. d. i. e. d. o. n. u. n. c. r. e. g. r. e. d. i. e. d. o. stella inq; flexa id est mota p varios orbis. i. circulos. Nota q; ani mo liberato a curis exterioribus concessum est philosophari: ideo quedaz artes dicu tur liberales: quia filij eoz. i. nobiliu qui erant liberati a curis temporalibus talibus ar tibus vacabant: ideo dicit phia q; Boe. quondam liber et cet. Nota q; dicit celo aper to. licet ho planetas celi corporaliter no attingat: tamen speculatione comprehendit. hoc pulchre tangit Demogistus dicens. Magnum miraculum est ho et animal ho norandum: hic anima intellectiva in naturam dei transit quasi ipse deus sit: hic p na turam anime dijs est coniunctus: hic demonum genus novit: terra colit: elementis co miscetur: acumine mentis in maris profunda descendit: celum quod videtur altissimu animi sagacitate metitur: intentionem animi eius nulla aeris caligo confundit: nec ter re densitas eius operationem impedit: no aque profunditas aspectu eius obtundit. Nota q; sol in ortu suo appet roseus ppter vapores interpositos inter visuz nostrum et solem. na albu visum p fumu appet rubeu. Etia licet in meridie vapores sint iteipo siti: no tñ appet tuc roseus: eo q; illi vapores no sunt grossi: sed subtiliati calore solis

Nota phia dicit luna esse gelida. qd no est intelligendu formaliter: quia prime qua litates que sunt: calidu: frigidu: humidu: siccu: no habent locu in corporib; celestib; cu non recipiant pegrinas ipressiones: sed dicit luna gelida virtualiter vel effectue: q; frigus et etia humores efficit in inferiorib; ppter qd noctes quib; luna preest sunt gelidiores et huidiores magis dieb;. No. q; planete dicuntur habere vagos recursus q; mouetur duplici motu. i. primi mobilis ab oriente in occidentem: et pprio motu ab occidere in orientem. vel ideo q; quicq; apparent nobis stationarij: quicq; retrogradi: quicq; ppinqui: quicq; aliquater remoti. Nota q; stella erratica dicit flexa. i. mota p varios orbis circuloz. i. deferentis et epicycli: rone quoq; circuloz nunc dicuntur pgressivi: nunc

De trum secundus

retrogradi: nūc stationarij vt dicitur est: 7 habet videri in theorica planetarū vel astro-
nomia. Quinetiam causas. Dic cōmendat euz ex parte naturalis philosophie di.
Quinetiaz pro certo. Boe. solitus fuit rimari id est inquirere causas: vnde. i. propter
quas causas: sonora flamina. i. sonoroſi venti: sollicitent. i. perturbent: equora. i. plas-
niciē: pōri. i. maris: quasi diceret. Boetius sciuit causas generationis ventorū qui cō-

Quis voluat stabilem spiritus orbem
Vel cur hesperias sydus in vndas
Casurum rutilo surgat ab ortu.
Quis veris placidas temperet horas.
Ut terras roseis floribus ornet.
Quis dedit vt pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat vuis
Rimari solitus: atq; latentis

mouent ipm mare. No-
ta q̄ ex libro meteororū
patet q̄ vētus generat ex
vapore calido 7 sicco ele-
uato per calorem solis: q̄
perueniens ad locū nus-
bium frigiditate nubis re-
p̄cutitur 7 repercussus fer-
tur in latus: 7 facit sonū
impellendo aerem. 7 quia
aqua faciliter est diuisibi-
lis: de facili cedit 7 reuer-
beratur per vētos. vel ali-
ter potest intelligi. Antis

qui enim dixerunt: q̄ ideo venti turbant mare: quia in ipso mari generantur venti
qui non exeunt: sed faciunt fluxum maris. licet hec opinio non sit vera: quia mare flu-
it 7 refluit tempore determinato sicut bis in die naturali: venti autem generantur tē-
pore indeterminato. Quis voluat stabilem. Dic philosophia cōmendat Boe. a mes-
thaphisica 7 iterato a naturali philosophia dicens. Boe. etiam solitus fuit rimari q̄s
spiritus id est intelligentia: voluat motu diurno stabilem orbem firmamenti. vel etiaz
cur sydus solis vel aliud habens ortum 7 occasum casurū in hesperias vndas id est
in aquas maris occidentalis: surgat id est iterū oriatur ab ortu: rutilo id est ab oriēte
splendido. q. d. Boe. solitus erat inquirere cur stelle que in occidentē videntur occides-
re iterū resurgāt in oriente. etiā solitus erat rimari: quis temperet placidas horas ve-
ris. i. tempis vernalis: vt ornet terrā roseis floribus. Quis dedit id est ordinauit vt
autūnus fertilis anno: pleno. i. fecūdo: influat. i. influentiā faciat: grauidis vuis. i. bo-
tris repletis. etiā erat solitus reddere. i. assignare varias cās: latentis nature. i. rerum
naturalium. Nota omne quod mouetur ab alio mouetur: ex septimo phisicorū: ergo
celū ab alio mouetur. Mouetur autē celū a duplici motore per cōmentatorē. xij. mes-
thaphisice. ab vno cōiuncto 7 appropriato qui vocatur intelligētia a quo mouetur
effectiue. ab alio motore separato qui est deus a quo mouetur in rōne finis. Itē dicit
orbē celestē esse stabilem. licet eim moueatur 7 mutet locū secundū partes: nō tamē
scdm totū: 7 q̄tū ad hoc dicit esse stabilis. i. immobilis. Itē causa quare stelle que oc-
cidūt iterū oriatur non est alia nisi motus circularis primi mobilis qui secū rapit om-
nes stellas taz fixas q̄ erraticas. Itē hesperus est stella que de vespere sequit solē oc-
cidentes: a qua stella mare occidentale dicitur hespericū mare: eo q̄ sol 7 hesperus ibi
se mergāt: nō q̄ ita sit: sed q̄ vulgares sic opinant. cū eiz stelle occidūt: propter inters-
positōem maris inter visū 7 stellas vident stelle mergi in mare. Itē tempus vernale
dī placidū: q̄ est cōueniens vite hoīs. Est eim tps veris calidū 7 humidū in quibus
cōsistit vita: ex libro de morte 7 vita. Et iō illo tpe produciūt flores. Nā materia florū
aqueū ē humidū subtile bñ coctū a calido aereo. q̄ igit in vere dīatur calidū aereū 7
b iij

Libri primus

humidū aqueū subtile quod parua indiget digestionē: ideo in vere eius calor temperatus est flores producuntur. Item vitis multum abundat de humido aqueo & grosso. cuius signum est: quia tempore purationis distillat ab eis quasi humidū lachrymabile. tale autem humidum grossum multum resistit digestionē: ideo vix ad maturitatem tarde proueniunt. s. tempore autumnū. Item Boetius cōsuevit reddere causas latentes rerum naturalium

quod fuit indicium felicitatis. Nā secundū Virgiliū. Felix q̄ potuit rex cognoscere causas. Nunc iacet effeto. hic ostēdit philosophia quō Boe. dīstitutus predicta speculatione de terrenis. cogitabat dicens. Nūc id est tpe doloris: Boetius iacet id est prostratus est: effeto. i. euacuato: lumine id est speculatione mētis: & tpe pressus colla. i. secundū colla grauidis cathenis passionū que mētē grauāt: gerēsque decliuum vultum id est inclinatum, pōdere amissionis rerum temporalium: heu cogitur cernere stolidam terram id est bona terrena: que homines stolidos efficiunt.

Nota cathena est ferreum instrumentū quo aliquid contra suam naturam detinetur. Quattuor autē affectus qui sunt: gaudium spes: timor: dolor: similitudinarie dicuntur cathene: quia animum hominis detinent: & contra suam naturam & rationem ad illicita trahunt. nam ratio semper deprecatur ad optima: ex primo tributorum. Et propterea Boe. in fine huius primi hortatur fugā passionum ibi. tu quoque si vis. Item nota non est estimandū quod Boe. sic esset ira euacuatus lumine mentis sicut littera sonat: quia alias fuisset insufficientes pro compositione huius libri: sed philosophia loquitur hoc compassiue. Ille enim est merus stultus qui inclinat se ad terrena diligendo ipsa & non eleuando intellectū suū ad speculabilia: qualis non fuit Boe. vñ dicit Augu. Tales sunt homines qualia sunt ea que diligunt: quia dilectio transmutat diligentes in similitudinē rei quā diligit. hec Alfarquardus.

Prosa secunda primi libri.

Sed medicine inquit potius. Dic incipit secunda prosa huius primi in qua philosophia inuestigat morbum Boe. ex quibusdā signis. secundo cōsolatur ipsum ne despetat secunda ibi. Cūq; me nō. Primo dicit philosophia. O Boe. ego possem multa cōqueri de perturbatione mētis tue: sed nūc potius medicine tempus est quod querele. vero pro sed. tum i. tūc: mulier illa intenta in me totis luminibus. i. oculis ait. es tu ne ille qui quondā tpe iuuentutis nutritus: nostro lacte. i. facilibus documētis in etate autē perfectā: educatus. i. nutritus: nostris alimētis. i. doctrinis difficultioribus: tu euaseras. i. perueneras: in robur. i. in fortitudinem virilis animi. atqui pro certo nos contuleramus tibi armata littera. i. documēta: que nisi prius abiecisses per obliuionez: ipsa tuerētur te inuicta firmi tate. dicit philosophia. agnoscis ne me. quod races. siluisti ne pudore. i. verecūdia: an stupore

Mature varias reddere causas. *Quatuor Almo*
Nunc iacet effeto lumine mentis. *Supremis*
Et pressus grauidis colla cathenis. *inobly*
Decliuemq; gerens pondere vultum. *affectionum*
Cogitur heu stolidam cernere terram.

Prosa secunda primi libri.

Sed medicine inquit potius tempus est quod querele. **B.** Lum vero totis in me intenta luminibus. **P.** Tu es ne ille

Stolidus da dū & stultus fatuus / supby / insipiens / sepe
quod extollitur quia se extollat

Prosa Secunda

id est mentis alienatione: ego mallem id est magis vellem te siluisse pudore: sed ut ego video stupor oppressit te. Nota quod philosophia in deplagendo Boetium non facit longas moras: ne Boetius desperet super infirmitate sua: ergo dicit philosophia magis esse tempus medicine quam querere. Item boni medici est totis oculis diligenter respicere faciem infirmi: eo quod in facie magis apparent signa prenosticationis infirmitatis: ideo philosophia dicitur esse intuita Boetius totis luminibus. Item per arma philosophie intelliguntur precepta philosophicalia: que persuadent minime extolli in prosperis nec deprimi in adversis. hortatur enim nos philosophia ad magnanimitatem. magnanimus autem est qui contra difformes insultus fortune unanimi mentis constantia militat.

ait: qui nostro quondam lacte nutritus: nostris educatus alimentis in virilis animi robur euaseras. At qui talia contuleramus arma: que nisi prius abiecisses: inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscis ne me. Quid taces. Pudore an stupore siluisti: Mallem pudore: sed te ut video stupor oppressit. B. Quis non modo tacitum: sed

litat. De his et similibus preceptis philosophicis Boetius oblitus fuit propter dolorem. Nota taciturnitas quandoque prouenit ex pudore: quandoque ex stupore. quando eius manifestatur alicui aliquid quod vellet celari: ipse efficitur verecundus: et oculi eius deprimuntur: facies eius rubet et auertitur: et lingua eius in loquendo ligatur. Nota quod stupor vno modo est abundans ammiratio mentis: ut ibi. papa stupor mundi. Alio modo est mentis alienatio: et sic accipitur in proposito: et inducit taciturnitatem. ex quo enim motus lingue est secundum conformitatem ad fantasiam turbatur fantasiam: sicut contingit in alienatione mentis prepeditur lingua in loquendo: ergo dicit philosophia pudore an stupore siluisti. et quia taciturnitas proueniens ex stupore deterior est quam que causatur ex pudore: cum ipsa causetur ex aliquo defectu interiori: ideo dicit philosophia mallem pudore siluisses. Nota secundum Duguitionem pudor est corporis: sed pudicitia est mentis. Est autem pudor verecundia ex aliquo casu innata: non auferens memoriam: sed impediens linguam. Stupor autem est casus memoriam auferens et linguam impediens. et peius est tacere stupore quam pudore: quia melius est memoriam retinendo non loqui: quam loqui et memoria carere. Nota philosophia dicit Boetium habuisse nutritum suo lacte. per nutrimentum lactis intelligitur trivium: scilicet grammatica: logica: et rhetorica: quibus iuvenes sunt seriatim informandi tanquam facilibus documentis: sicut puer lacte nutrimento molli et facilis digestionis nutritur. Sed per hoc quod dicit virilis animi robur euaseras: scilicet ad scientiam mathematicam et cetera. qua tanquam per scientiam magis subilem homo perfecte etatis efficitur. Nota philosophia contulit Boetio arma non corporalia sed spiritualia: sicut sunt virtutes intellectuales: quas enumerat Aristoteles. vi. ethicorum. et sunt illa intellectus: sapientia: scientia: ars et prudentia. Et similiter virtutes cardinales que sunt quattuor: scilicet prudentia: iustitia: temperantia et fortitudo. Et dicuntur cardinales: quia quadam principalitate sibi vendicant. scilicet materiam circa quam habet fieri. Illa enim arma abiecit Boetius. quando temporalibus adhesit: appetitum sensitiuo amens: et ab attentione celestium sequestratus. Et de istis armis dicit apostolus. Abiicite ergo opera tenebrarum: et induimini arma lucis: sic ut in die honeste ambulemus. Quis non modo tacitum. Dic philosophia consolatur Boetius. ne desperet. dicens. Cum

Liber primus

philosophia vidisset me: non modo id est non tantum tacitum: sed proorsus id est tota
taliter elinguem: q̄ pro et mutuz: ipsa admouit id est opposuit pectori meo leuiter ma
num: et inquit id est dixit. nihil periculi est circa hunc hominem: ipse patitur letargum
id est morbum obliuionis: morbum inq̄ communem: mentium illusarū id est decepta
rum: et ipse paulisper id est modicum est oblitus sui: sed facile sui recordabitur: siqu
dez pro certo cognouerit
nos philosophia: ante id
est prius: q̄d vt ipse possit
facere: tergamus lumina
id est oculos eius: caligan
tia nube id est obscurita
te: rerum mortalium id est
temporalium. hec dixit phi
losophia: et ueste sua con
tracta id est conuoluta in
rugaz siccauit oculos me
os fletibus iundantes id
est humectantes. Nota
q̄ tacitus est ille qui non
loquit: licet habeat pote
statem lingue ad loquens
dum. sed elinguis vel mu
tus dicitur ille qui non so
lum non loquitur: sed nō
habet potestatem lingue
ad loquendum: et talis fuit Boetius propter stuporem id est mētis alienationem. No
ta q̄ philosophia inueniens se esse bonam medicam consolatur Boetium dicens. nihil
periculi est in homine isto: quia secundum Senecam in libro de clementia ad Neroz
nem. Mali medici est desperare ne curetur eger. Nota q̄ letargia ē infirmitas cau
sata ex oppressione cerebri cum obliuione: et iungitur continuo somno: et sic letargus
est morbus inducens obliuionem et somnum. Inde letargicus et est homo qui patitur
talem morbum. et dicitur a letes quod interpretatur obliuio. Etia letes ē siuius infer
nalis. Boetius ergo patiebatur: letargum id est morbum obliuionis: quia si precepta
philosophie in memoria habuisset: nunq̄ de amissione rerum temporalium doluisset.
Item dicit letargum esse morbum illusarum mentium: quia mens illusa est vbi ratio
est ligata propter defectum fantasie: sicut in freneticis: vel propter defectum memos
rie sicut in letargicis. Notandum homo componitur ex anima immortali et corpo
re mortali. Et quia Boe. oblitus fuit bonoz aic: deo dicitur fuisse sui oblitus nō to
taliter sed paulisper: quia adhuc curam habuit de bonis terrenis que respiciunt corp
pus. Item homo per phiā habet suū p̄fectaz cognitionez. Ad cognoscenduz
autem illud quod per philosophiam cognoscitur: oportet primo philosophiam cog
noscere: deo dicit philosophia recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Itē
per vestes philosophie in rugam contractas intelliguntur precepta philosophicalia
in vnum volumen congregata: sicut in illo libro quibus ipsa philosophia Boetii con
solatur. Nota q̄ ad medicum infirmum curare volentem plures requiruntur cons
ditiones. Primo vt qualitates et condiciones respiciat: et vt humores nocentes cog
noscat. Secundo ad loquendum euz moueat. Tertio si pre valida egritudine obnu

*Purge: cuspationes et contractiones pellis sine
cubis d'hoie sene vel marleso vel veste*

*Oculos q̄ meos st̄ rone et intelligentiam fletibz mundantibz
habundanz doloris oppressos si rone ab isto dolore purgantur
Et hoc est veste i arte phica contracta in rugam i eodm mōta
p̄ plures sinas in vno volume q̄ dicitur mōta carta filia q̄ q̄ q̄*

Metrum tertium

rescat ut manum corpori infirmi adhibeat. Quarto ut eum verbis consolatorijs reficiat. sic philosophia videns dolores Boetij. primo eum inspicit. secundo ad loquendum movit. tertio manum suam corpori apposit. et quarto nobis consolatorijs reficit.

Metrum tertium primi libri.

Tunc me discussa. Dicitur incipit tertium metrum huius primi libri cuius primus versus vocatur metrum dactylicum hexametrum.

Metrum tertium primi libri.

*ex ipso dolore corporis vigore
ob multitudine*

Tunc me discussa liquor nocte tēbre.
Luminibusque prior rediit vigor.

Ut cum precipiti glomeratur sidera choro
Nimbosisque polus stetit imbribus.

Sol latet ac nondum celo venientibus astris.

Desuper in terram nox funditur.

Hanc si traicio boreas emissus ab antro.

Verberet: et clausum reseret diem.

Emicat: subito vibratus lumine phebuis.

Vibratus et patet vel splendida et fortificatus

Imminente homo afficitur diversis passionibus obscurantibus intellectum. et sicut auro flante nubes dissolvuntur et radii solares reuertuntur: sic aduersitate adueniente consolatione philosophica passionibus sedantur et intellectus illuminatur. Dicit ergo in littera. Tunc cum philosophia tersit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte id est obscuritate: et prior vigor cognitionis rediit luminibus meis id est oculis: ut prosicut: sol latet id est occultatur: cum id est quando: sidera id est stelle: glomerantur id est inuoluuntur: precipiti choro id est tali vento: et polus id est celum: stetit id est stare videtur: nimbosis imbribus id est pluuijs nubilosus: ac pro etiam: nox id est obscuritas: funditur desuper id est de nubibus in terram: nondum id est non adhuc: astris id est stellis: venientibus. id est apparentibus in celo. Si boreas emissus a traicio antro id est traicie regionis: verberet id est depellat: hanc noctem id est obscuritatem et reseret clausum diem: tunc phebuis id est sol: emicat id est lucet: et vibratus id est fortificatus lumine suo: ferit id est percutit. oculos hominum: mirantes subito: lumine solis post tenebras. Nota philosophia trahit hominem ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie: ex libro de pomo Aristotelis: et etiam per metristam. Ars hominem firmat: nec sinit esse malum. Et ergo cum philosophia siccaisset oculos Boetij fugatis tenebris ignorantie rediit vigor intelligentie. Nota quattuor sunt venti principales qui flant a quattuor partibus mundi. scilicet ab oriente: occidente: septentrione: et meridie. quorum quilibet habet duos collaterales: et sic sunt duodecim venti quibus versibus continetur. Flant subolanus vulturinus et curus ab ortu. Atque die medio notus beret: affricus auro. Cirinus occasum cepheusque fauoneus affiant. Sed veniunt aquilo boreas et chorus ab arcto. Chorus ergo est ventus quo flante generantur nubes et conglomerantur sidera: sic quod per nubes occultantur. Nota quod polus est stella que semper

luminis et intelligentie et sol redit vigor et cognitionis

mus versus vocatur metrum dactylicum hexametrum. secundus dicitur metrum alemanicum ab inuentore. tetrametrum a numero pedum. dactylicum a pede predominante. et catbalecticum: quod nulla syllaba abundat nec deficit. In hoc metro Boetius declarat per quoddam simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitionis recuperavit. et est talis similitudo. Sicut choro flante nubes generantur: et per interpositionem nubium sol et alia astra nobis occultantur: sic aduersitate

Liber primus

in eodem loco videtur: sed hic polus ponitur pro firmamento tanquam pars pro toto per synodochem. Nota quod polus id est celum dicitur stare quando est obductus nimbosis imbribus: non quod stet: sed quia motus eius tunc nobis non apparet. motum enim celi non percipimus nisi per motum alicuius stelle. cum autem celus est coopertus obscuris nubibus nulla stella videri potest. Nota secundum Duguitionem nimbosus est nubium densitas ex in tempestate orta. et sic dicit Boetius. hic nimbosis imbribus id est densis pluuiis. et est ratio: quia tenuis imber non impedit aspectum astrozum. Nota quod boreas dicitur stare ab antro tractic: quia forte regio tractic est cavernosa: de cuius cauernis exit ventus generatus ex vaporibus siccis in terra. Nota postquam philosophia tersit oculos Boetij et cordes a fletu lacrymarum conspescuit: restitutus fuit pristino vigori. unde oculi ipsius Boetij ut ratio et intellectus obfuscati erant tenebris ignorantie: cum istis temporalibus adhesit: propter amissionem rerum temporalium diuersis fuit subiectus passionibus. Sed philosophia oculorum caliginem abiecit: cum ipsius intellectum illuminauit tenebras ignorantie fugando: a lumine spirituali ut scientia illuminando.

Adirantes oculos radius ferit.

Prosa tertia primi libri.

Aud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celus: et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi: respicio nutricem meam: in cuius ab adolescentia laribus obuersatus fueram phi

Prosa tertia primi libri.

Aud aliter tristicie nebulis. Hic incipit tertia prosa primi libri in qua Boetius ostendit quomodo philosophiam cognouit. et diuidit: quod primo ostendit quomodo philosophiam cognouit: et qualiter de presentia eius ammirari cepit: et quomodo philosophia sibi respondit. secundo probat philosophiam persecutionem sapientum a vulgaribus non esse nouam. secunda ibi. Nonne apud veteres. dicitur primo. Daud pro non: aliter nebulis tristicie mee dissolutis id est fugatis per consolationem philosophicam: quoniam sicut nubes dissoluntur per flatum boree: sic ego Boetius. hausi id est respexi: celum id est sursum: et recepi mentem id est vigorem rationis: ad cognoscendam faciem medicantis id est medici. Itaque pro ergo: ubi id est postquam: ego reduxi id est conuertii oculos: quod pro et: defixi id est stabilim intuitum in eam respexi nutricem meam philosophiam: in cuius salubris id est scholis fueram obuersatus: ab adolescentia id est a iuuentute mea: et inquam id est dixi. O magistra omnium virtutum: quid id est propter quid tu venisti: lapsa id est progressa: supremo cardine id est de celesti porta: in has solitudines id est loca deserta: nostri exilij id est nostre relegationis: an id est nunquid propter vocem venisti: ut existens rea id est tanquam culpabilis: mecum agiteris id est manifestaris factis criminacionibus. Illa philosophia inquit id est dixit. O alumne id est per me nutrite: an id est vtrum te desererem: quasi diceret non: nec partiter id est diuiderem tecum: conuicato labore. id est diuiso labore: sarcinam. id est pondus quam tu subtulisti ob inuidiam: mei nominis. id est ratione sapientie: atqui pro certe: non erat phas. id est honestum: philosophicam reliquere iter

innocentis incomitatum id est sine comite: supple si ego te dereliquissem: ego vererer
 i. timerem: meam criminationem. i. meam damnationem et valde perhorrescere quasi ali
 quid nouum acciderit supple circa te: em pro q: nu. i. nuquid: tu ceses. i. iudicas: pri
 mum ipsam sapietiam esse lacessitam. i. manifestam: periculis. i. perturbationibus: apud
 improbos mores. i. male morigeratos boies. q. d. hoc non est nouum. Nota pbia dicitur me

timerem vel
 tremorem

losophiam. Et quid inquam tu in has exi
 lu nostri solitudines. **Q**omniū magistra
 virtutum a superno cardine delapsa veni
 sti. An vt tu quoq; mecum rea falsis cri
 miationibus agiteris. **P**hilosophia. **A**n
 inquit te a lumine desererem. nec sarcinaz
 quam mei nominis ex liuore sustulisti: co
 municato tecum labore partirer. **A**n
 qui philosophie phas non erat incomita
 tum relinquere iter innocentis: meam si
 criminationem vererer: et quasi nouum
 aliquid acciderit perhorrescerem. **N**am
 enim primum censes apud improbos mo
 res lacessitam periculis esse sapientiam.

dica. sicut enim medicus
 morbo fugato sanitatem
 inducit: sic pbia ignoran
 tia relegata vitā vtriusq;
 seculi cōdonat. nam habe
 tur in libro de pomo Aris
 totelis. Qui pbiaz iuene
 rit vitā i vtroq; seculo iue
 nit. et alibi. Qui memue
 rit vitā inueniet: et hau
 riet salutē a dño. et ideo di
 cit Boe. faciē medicātis
 Notandū q; Boe. non so
 lum deduxit oculos i phi
 losophiā: sed defixit in eā
 intuitum: per quod inuit
 tur q; q; vult philosophas
 ri: oportet se totum trade
 re philosophie per contin
 uum studiū et laborē. Nā
 sicut vna yrundo adueni
 ens nō facit ver: nec vna
 dies calida facit estates.

sic nec vna speculatio philosophica facit philosophum. **N**ota q; tempus oportu
 num ad philosophandum est tempus adolescentie. quod inuens Boetius dixit. cui
 ius lambus ab adolescentia fuerat obuersatus. Nam etas hominis assimilatur cere:
 que si nimis est mollis vel dura nimis formam sigilli non recipit nec retinet: si autem
 est temperate mollis vel dura figuram recipit et retinet: sic etas nimis tenera sicut in
 fantia non recipit doctrinam philosophicaz: nec etas nimium dura sicut decrepita:
 sed etas temperata qualis est adolescentia que faciliter intelligit: et intellecta memos
 rie commendat. Nota per lares philosophie intelliguntur diuerse secte philosopho
 rum: sicut Aristotelis et Platonis: quibus Boetius ab adolescentia fuit obuersatus.
 et dicit Huiguitio q; obuersari idem est quod conuersari. Notandū q; philosophia
 dicitur magistra omnium virtutum: quia omnes virtutes morales docet: vt patet ex
 ethicis. et dico morales propter virtutes theologicas: que sunt: fides: spes: et charitas
 et dicitur philosophia delapsa a superno cardine: quia omnis sapientia a domino do
 est. nam sicut scribitur in prologo libri de regimine principum. Deus est qui diuitias
 sue sapientie influit animabus id est studentibus tribuit gratiam cognoscendi cui ni
 hil est difficile: et sine quo nihil est possibile possideri. Nota vt postea patebit q; Boe
 tius false criminabatur de litteris compositis: et de impedimento delatoris. et illud
 quod faciebat sapientia dicebatur facere arte magica: ideo dicit ad philosophiam.

Prosa Tertia

ione sue opinionis rapuerunt auctoritatē pbic ipsas errore exponendo. propter qđ
pbia dicit illud reclamasse: 7 sic male exponēdo sciderunt vestes pbic 7 piculas ab-
stulerunt. 7 quis non essent veri philosophi qđ tamē videbātur esse: multi eoz a vul-
garibus occisi sunt. Quod nec Anaxagore fugā. Dic pbia probat psecutionē sapien-
tum exemplis magis modernis dicens. *Boeti* si non nouisti fugā Anaxagore: nec

*Abire dicitur de pte
quibz in pte pte*

abire. In quibus quoniam quedā nostri
habitus vestigia videbantur meos esse fa-
miliares: in prudentia rata nonnullos eo-
ruz prophane multitudinis errore peruer-
tit. Quod si nec anaxagore fugam: nec so-
cratis venenum: nec zenonis tormenta
quoniam sunt peregrina nouisti: ac canios
atqz senecas: ac soraneos: quoz nec per-
uetusta: nec in celebris memoria est scire
potuisti. Quod nihil aliud in cladem de-
traxit: nisi qđ nostris moribus instituti stu-
dijs improborum dissimilimi videbantur

venenū Socratis: nec tor-
menta zenonis quoniam
ista sunt peregrina id est
extranea 7 aliena: tamen
tu potuisti scire canios. i.
persecutionē canij: ac Se-
necas ac soraneos. i. ses-
quaces Soranij: quoz
memoria nō ē peruetusta
i. valde antiqua: nec ince-
lebris id ē nō sine gloria:
quos viros nihil aliud de-
traxit in cladem. i. mortē
nisi qđ instituti. i. informa-
ti nostris moribus ipi vi-
debantur dissimilimi, stu-
dijs improborū. Itaqz in-
bil est. i. nō est causa qđ tu
admirere. i. debeas admiri-
rari: si in hoc salo vite id

*De los uel pte uel
seneca*

est amaritudine nos sapientes agitemur id est vexemur procellis id est aduersitatibz
malozum circumstantibus: quibus nobis sapientibus maxime propositum est id est
intentio displicere pessimis: quozū malozum si sit numerosus exercitus: tamē est sper-
nendus: quia nullo duce supple rationis regitur: sed tantū rapitur errore limpante
id est precipitante eos admodum limpbe: temere id est stulte: ac passim id est ubiqz.

Nota qđ Anaxagoras stulticiaz hominum solem pro deo colentium repre bendit di-
cens solem non esse deum: sed lampadam ardentē: propter quod reus iudicatus est
7 in fugam compulsus: ergo dicit philosophia Anaxagore fugā. Nota dicit Socratis
venenum de quo dicitur est supra: de quo veneno interijt. Similiter cenno multa tor-
menta ratione sue sapientie sustinuit. Nota qđ Sanius: Seneca: Soranus fuerunt
nobiles romani: 7 moribus philosophie instructi: propter quod interierūt. Unde La-
nij dicebantur imitatores a magistro suo Lanto. Similiter Soranij dicuntur a Sor-
rano qui fuit poeta: 7 ei sequaces ab eo denominantur. Nota de seneca dicit Boe.
in disciplina scholarium qđ Nero familiarē suū preceptorēqz Senecam ad eligēde mor-
tis arbitriū coegit. Nota qđ sapiētes dissimiles studijs sunt improboz: qđ di. Seneca in
libro de amicitia. dispares mores disparia sequūtur studia: quoz dissimilitudo dissol-
uit amicitiam. nec vnqđ improbi pbis: nec probi improbis amici esse possunt: non ob
aliā causam nisi qđ tanta ē inter ipsos distātia: quāta potest esse studioz malozūqz
morum distantia. Nota qđ propositum sapientum est displicere pessimis: quia di-
cit Seneca in de remedijs fortuitozum. Malis displicere laudabile est. 7 alibi. virtus
se se diligit aspernaturqz malum. 7 poeta. Opto placere bonis: prauis odiosus habe-
ri. Nota dicit exercitum malozum esse innumerum: quia secundum Salomonē stul-

*Sicut fuit de zenone qui ut p p magis de a c'io pntep fuit pntep
et conatqz suad' dicit' dicit' adduxit rones insufficentes et mng' effemas
Vnde seneca in eplis ad lucillum frequet' dicit' rones suas. Quia h' eoz pntep
dicit' q' dicit' ab improba mult' dicit' subactus est*

Liber primus

torum infinitus est numerus: et peruersi difficulter corriguntur. Nota quod mali non reguntur duce rationis: quia ratio deprecatur ad optima: mali autem operantur pessima. Ducuntur enim errore sensualitatis vitam bestialem prosequentes: de quibus dicitur in libro ethicozum. Quidam sunt homines vitam pecudum eligentes similes Sardanapalo: et ergo dicitur philolephia quod tales non sunt timendi: quia ex quo non reguntur per rationem: tunc eorum fatuitas faciliter dissipatur. Qui si quando contra nos. hic philosophia ostendit quid sit faciendum contra insultus malorum dicens. Si exercitus malorum incubuerit: id est insisterit: struens id est faciens: aciem id est bellum contra nos sapientes: qui deus pro certo: nostra dux id est ratio: contrahit id est colligit: copias id est scientias et virtutes copiosas: in arcem id est in altitudinem speculationis celestium: vero pro sed illi mali occupantur circa diripiendas id est auferendas: inutiles sarcinulas id est diuitias corporales que sarcina et pondus corporis sunt inutile animam submergentes: at nos sapientes in contemplatione celestium constituti irridemus malos rapientes queque vilissima rerum: nos securi existentes totius furiosi tumultus id est contra furiosum tumultum malorum: quia nos sumus munitione eo vallo id est munimine quo non sit fas aspirare id est accedere: stulticie grassanti id est impugnant nos. Notandum Bo. hic nostram rationem appellat ducem. Unde ratio diffinitur sic. Est habitus dirigens omnem actionem humanam in ultimum et optimum finem. Item nota per arcem ipse intelligit altitudinem speculationis celestium: et ad hanc ducit nos ratio: et hoc est ultimum bonum humane vite quod nullus auferre potest. Nota copie in hoc loco dicuntur appetitus sensitui. et dicuntur copie quasi cupie: quia cupiunt res aliquando contra rationem. et tales copias debet regere ratio: et debet se munire vallo humilitatis et patientie: et tunc omnes impugnationes aduersitates et miseras equanimiter sustinebit: et temptationes et delectationes noxias quas suggerit diabolus et caro impellit et mundus commouet non timebit. hec Bernardus. Item nota ille merito est deridendus qui maiori et meliori bono dimisso eligit et occupatur circa bona viliora: sed sapientes eligunt bona anime que sunt maxime bona primo ethicozum: et vulgares eligunt bona temporalia que dicuntur vilissima rerum: quia impediunt hominem in cognitione summi boni. Notandum arx arcis est altum edificium in quo hostes pugnant. hic autem accipitur pro contemplatione celestium et spe futurorum bonorum. nam per hec duo sapientes omnem aduersitatem

*Quod dicitur de hoc philosophia
Et heretice in pseudo munitio fine magis pphie qd faine*

Metrum quartum

malorum superat: et circa contemplatione diuinorum tota intentio sapientis versatur. unde Boetius in tractatu de summo bono dicit. Philosophus maxime delectatur in primo principio et in contemplatione summe bonitatis: et hec enim est vita philosophorum sine qua nemo viuit vita recta. Nota dicitur hoc nomine vallus dicitur. Grecista. Est valus palus circa castrorum preacutus. Nexio palorum: sed murus sit tibi vallus. Nota aspirare secundum Duguitio-

muniti: quo grassanti stulticie aspirare phas non sit.

Metrum quartum primi libri.

Quisquis composito serenus euo.
Fatum sub pedibus agit superbū.
Fortunamque tuens utraq; rectus.
Inuictum potuit tenere vultus.
Non illum rabies mineque ponti.
Versum funditus agitantis estum.
Nec ruptis quotiens vagus caminis.
Torquet fumificos vesuus ignes.
Haud celsas soliti ferire tures.
Ardentis via fulminis mouebit.

secunda ibi. Quid tantum miseri. dicit primo. Quicumque homo serenus. i. clarus virtute: composito euo id est ordinata vita: agit id est calcavit sub pedibus: superbus fatum id est euentum rerum temporalium. et quicumque tuens id est respiciens: utramque fortunam id est prosperam et aduersam: rectus id est non flexus: potuit tenere vultum id est animus inuictum ita quod non vincatur prosperitate se extollendo nec aduersitate deprimendo: illum hominem non mouebit id est turbabit: rabies ponti id est inundatio maris: exagitantis id est mouentis: funditus id est a fundo estum: versum id est ebullitionem versas: quod in ebullitione maris aqua vertitur per fluxum et refluxum. q. d. Impetus maris faciens ebullitionem non nocebit illi homini qui non extollit in prosperis nec deprimitur in aduersis: nec tali homini nocebit ignis vesuus motis: quotiens ille motus torquet id est emittet ignes fumificos: ruptis caminis id est cavernis suis. q. d. nec tali homini nocebit vagus vesuus suis ignibus: nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis: soliti id est consueti: ferire celsas tures. Nota phia tangit tria que non nocent homini qui constans est in utraque fortuna. Primum est rabies maris per quam designantur luxuriosi. sicut enim mare sole et motu suo incalescit et feret: sic luxuriosi concupiscentia sua inardescunt: et peracta libidine fetent. De quibus dicit scriptura. Perierunt iumentum in stercore suo. tales luxuriosi non nocebunt homini constanti in utraque fortuna.

ne est anbelare conari vel deuenire. Item secundum eum grassor grassaris per g. inuadere vel crudeliter impugnare.

Metrum. iij. primi libri.

Quisquis composito serenus euo.
Hic incipit quartum metrum huius primi quod vocatur metrum valenticum ab inventore: et constat ex spondeo dactilo et tribus trocheis. vñ potest dici metrum trocheicum a pede pedians te. In huius metro phia ostendit qualiter homo debeat se habere: ut persecutiones improborum non preualeant contra ipsum. et hoc primo declarat quibusdam similibus. secundo exclamatur contra timentes tyrannos.

agit. dicit fatum i. dispo. i. pralud sicut i. dispo. istum. q. d. superbum sub pedibus. q. d. tempore d. h. temporalia. No. q. quid libri huius d. isto vsu agit h. mille quia no. vltima sillaba eius quod dicitur pedibus. producta. p. penthemimerum quia e. iunior 3. pedis et prima eius q. dicitur agit sit. nald. longa apponit q. 39. per. q. d. spondeus quod e. quod q. lege. huius metrum q. d. vñ. incipit spondeus nisi i. p. vltimo. spondeus.

Liber primus

Secundum quod tangit est ignis veseui montis: per quem designantur auari et inuidi. sicut enim ignis veseui montis semper ardet: ita auari ardent in concupiscentia bonorum exteriorum. et sicut ignis eructans quandoque consumit loca vicina: sic inuidi quandoque nocent verbis si non possunt factis. et tales inuidi non nocebunt homini constanti. Tertium quod tangit est ictus fulminis: per quem intelliguntur superbi. sicut eius fulmen generat in alto: sic superbi alte se extolunt. et mirabile videtur de superbis: quod cum alijs hominibus habitare volunt et tamen ad celum volare non possunt. tales superbi non nocebunt homini constanti. Alij per rabie[m] maris intelligunt inuidos: per ignem iratos: per fulmen superbos: ut dictum est. Alij per mare quod est sonorosum intelligunt auas

ritiam: per ignem penam corporis: per fulmen rerum ablationem. Nota veseuus est mons ytalie intrinsecus ardens: qui quandoque ruptis cavernis emittit ignem qui loca vicina consumit. Nota circa hoc quod dicit serenus euo. Seneca dicit. Talis est animus sapientis qualis est mundus superluminatus. talis autem mundus semper est serenus: et sic animus sapientis in utraque fortuna semper est serenus. unde Aristo. in ethicis dicit. Sapiens bene scit ferre fortunas: quia se habet sicut tetragonum sine vituperatio. Quid tantum miseri seuos tyrannos. hic philosophia exclamat contra timentes tyrannos di. Quid id est quare miseri homines mirantur timendo seuos tyrannos timentes sine viribus. quod d. tyranni sunt impotentes: quia non preualent nisi iniquum homo se subicit eis. et addit non speres aliquid de bonis temporalibus nec timeas eos de aduersitatibus: tunc tu exarmaueris. id est debilitaueris iram impotentis tyranni. sed quicumque homo trepidus pauet timore malorum temporalium vel optat bona temporalia: talis non est stabilis et sui iuris. id est proprie libertatis. ipse abiecit clipeum securitatis et motus a loco stabilitatis. ipse necit id est componit cathenam affectionum qua valeat trahi ad tristitiam et dolorem mentis. Nota potestas terrena ad nihil se extendit nisi ad largiendum bona temporalia vel ad auferendum ea: et ideo nullus subiacet terrene potestati: nisi qui sperat talia bona vel timet eorum ablationem. qui autem nec timet nec sperat: ipse est omnino supra vel extra terrenam potestatem. et quia per consequens terrena potestas sibi nec proficere nec obesse potest. propter quod philosophia exclamat contra illos qui tanquam miseros qui spe bonorum temporalium vel timore ablationis eorum subiciunt se terrenis potestatibus dicens. Quid tantum miseri. Nota circa illud. At quisquis trepidus. Seneca dicit in libro de virtutibus cardinalibus. Magnanimitas si insit animo tuo cum magna fiducia viue intrepidus et alacer. magni animi est non vacillare: sed constare et fine vite intrepide expectare. si magnanimus es nunquam iudicabis tibi contumeliam inferri ab inimico: sed dices nihil mihi nocuit: sed animum nocendi habuit. Nota tyrannus quondam dicebatur quidam rex fortis: et dicebatur a tyro id est fortitudine: sed illud nomen est causa appropriata principantibus et pessimis. et dicuntur a tyro id est fortitudine: seu illud nomen

ad quod in infirmis affectionibus

Quid tantum miseri seuos tyrannos?

Mirantur sine viribus furentes

Ne speres aliquid nec extimescas

Exarmaueris impotentis iram.

At quisquis trepidus pauet vel optat

Quod non sit stabilis sui que iuris

Abiecit clipeum loco que motus

Necit qua valeat trahi cathenam.

hic dicitur
at quisquis
stabilis

Prosa quarta

est causa appropriata principibus pessimis. et dicuntur a tyro id est ab angustia quam inferunt suis subditis. Nota quod clipeus sumitur hic pro ratione hominis: quod sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis et a similibus: ita ratio hominis tuetur cum et prouidet sibi ne offendatur.

Prosa quarta primi libri.

Prosa quarta libri primi.

Sentis ne inquit hec: atque animo illabuntur tuo. Expers es lire, alias. Es ne asinus ad liram. Quid fles. quid lachrymis manas. Confitere mihi: ne occultes. Si operam medicantis expectas oportet ut vulnus detegas tuum. Boetius. Tum ego collecto in vires animo. An ne adhuc eget ammonitione: nec per se satis emiet fortune in nos seuentis asperitas.

quod tantum valet. Confitere mihi ne abscondas: si expetas operam id est intelligentiam medicantis: oportet ut detegas id est manifestes vulnus tuum. Nota quod proserbum erat apud grecos: cum aliquis audiuit verba alicuius et non auertit nec curauit intellectum verborum illi dicebatur. Es ne asinus ad liram. facis enim sicut asinus positus circa liram qui audit sonum lire: sed non percipit melodiam: nec proportionem sonorum intelligit: nec delectatur in ea: sic aliquis audiens verba et non curans intellectum eorum dicitur esse asinus ad liram. Nota si quis voluerit sanari oportet morbum vel vulnus suum detegere et manifestare. Unde Seneca tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet ut emergat: sed oportet ut manum porrigat: et alius ipsum extrahat: tunc enim morbi ad sanitatem inclinant: cum ex abdito erumpunt et vim suam proferunt. Tum ego collecto in vires animo. Hic Boetius reuelat morbum et dolorem suum. et primo ostendit se esse perturbatum: ex his que iniuriose agebantur circa ipsum. secundo ex his que generaliter vidit in alijs. ibi. Videre autem video. Primo ostendit se perturbatum ex sui exilij relegatione. secundo ex meritorum suorum frustratione. Tertio ex iniusta sui condemnatione. Quarto ex fame sue lesione. secunda ibi. Quotiens ego. tertia ibi. Quibus autem. quarta ibi. At vero hic. Adhuc diuiditur. primo facit quod dictum est. secundo respondet obiectioni. ibi. Atqui tu. Dicit primo sic. Tum id est tunc: ego Boetius collecto animo in vires id est relumptis viribus animi dixi: an ne satis emiet id est apparet asperitas fortune seuentis contra nos. nunquid adhuc eget ammonitione id est declaratione: nunquid facies id est dispositio huius loci scilicet carceris mouet te: beccine id est nunquid: hec biblioteca id est locus studij que habui in patria: quem tu philosophia delegeras id est elegisti tibi certissimam sedem in nostris laribus: in qua biblioteca tu mecum sedens discebas id est disputabas: de scientia rerum diuinarum et humanarum: nunquid erat mihi

hecine sunt due partes hec et ne et grandis pultima
in hec no melinat comitio enclitica autem pcedunt
sillabe ad se. mo se quod accidit p corupta pcedunt
corales. In em hecine no debet dici hecine corrupta
e ibi sillabica adiectio ce qma no xiba

Sentis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in qua philosophia primo inquit Boetius super attentionem predictorum: et hortatur ipsum ad sui morbi reuelationem. secundo Boetius reuelat morbum suum. ibi. Tum ego. primo di. Boetius nunquid sentis id est intelligis ea que dicta sunt: atque illabuntur id est imprimuntur auro tuo. Et subiungit grecum quod in latino valet. Es ne asinus ad liram. quid fles. quid manas id est fluis lachrymis. Et subiungit grecum

Libri quareus

tunc talis habitus vilis et talis vultus tristis: cum ego rimarer. i. inuestigarem tecum secreta nature: cum describeres mihi vias syderum id est cursus stellarum: radio. i. virga geometrali: cum tu formares. i. formare docuisti: mores nostros. i. mores hominum: et rationem id est dispositionem totius vite: ad exemplar. i. similitudinem celestis ordinis: sunt ne ista premia que referimus. i. reportamus tibi: obsequentes id est seruientes. Nota quod bibliotheca est locus ubi reponuntur libri. et dicitur a bibliotheca. i. iunco in quo antequam scriberentur libros. talem bibliothecam habuit Boetius. rome marmoreis lapidibus polita in qua studuit de rebus diuinis et humanis. *No. Boetius d. philosophia sibi elegisse certissimam sedem in bibliotheca. hoc d. pro tanto: quia licet Boetius esset diuersis officijs et negocijs occupatus: tamen nulli eorum certis temporibus certa ratione vacabat sicut studio in libris philosophicis: quos in certo loco repositos habuit. Nota* philosophia tractat de rebus diuinis et humanis. Unde Seneca. *xxi. Non potest virtus perfecta esse nec equalis tenor vite sine philosophia: per quam diuina et humana cognoscuntur: quia si te occupas incipis esse deorum socius. et alibi dicitur. Lucille scio neminem bene viuere posse: et tolerabiliter sine studio philosophie: quia sine studio philosophie anima egra est. No. Boetius studuit in naturali philosophia. propter hoc dicit. Cum tecum nature secreta rimarer. studuit etiam in philosophia morali. ergo dicit. Cum mores nostros. studuit etiam in astrologia. propter hoc dicit. Cum mihi syderum vias radio describeres. Ubi nota radius est virga geometralis: qua geometri describunt figuras in puluere supposito. Nota quod vita humana et mores hominum debent formari ad similitudinem celestis ordinis. sicut enim spera inferiores planetarum obediunt spera superiori: et reguntur motu firmamenti: sic virtus nostra sensibilis debet obedire virtuti rationali et regi ab ipsa. turpe enim est abijcere regimen superiorum et induere regimen inferiorum: quod nobis commune est cum bestijs: sicut dicit Albertus super tertio de anima. Nota ex quo Boetius ratione sue sapientie in miseriam fuit positus: ideo dicit ad philosophiam. sunt ne hec premia que nos referimus obsequentes tibi. Atqui tu hanc sententiam. hic Boetius respondet obiectioni. posset enim philosophia tibi obijcere dicendo. quale premium debuisti reportare cum tu non studuisti. propter commune bonum: sed propter vanam gloriam et propter propriam utilitatem: cui obiectioni respondet Boetius dicens. Philosophia tu sanxisti. i. confirmasti hanc sententiam ore Platonis beatis esse respublicas si eas sapientes regerent: vel si rectores earum corrigisset studere sapientie: et confirmasti ore eiusdem Platonis necessarium esse reipublice: quod a*

sanxisti. sancte confirmasti

Prosa quarta

Sapientibus regetur: ne gubernacula id est regimina commissa: improbisque id est et flagitiosis ciuibus urbium inferrent pestes: ac id est etiam: perniciem id est danum bonis hoibus. igitur ego secutus hanc auctoritatem id est sententiam quam didiceram a te philosophia inter secreta octa: ego optavi id est curavi: transferre id est deducere: in actum id est in opus: publice administrationis id est communis utilitatis. tu phia et deus qui inseruit

rent: vel earum rectores studere sapientie contigisset. Tu eiusdem viri ore hanc sapientibus capessunde reipublice necessariam causam esse monuisti: ne improbis flagitiosisque ciuibus: urbium relictis gubernacula: pestes bonis ac perniciem inferret. Hanc igitur auctoritatem secutus: quod a te iter secreta octa didiceram: transferre in actum publice administrationis optavi. tu mihi et qui te sapientum mentibus inseruit deus conscius estis: nullum me ad magistratum: nisi commune bonorum omnium studium detulisse. Unde cum improbis graues inexorabilesque discordie fuere: et quod conscientie libertas habet: pro tuendo iure sprete potentum semper fuit offensio. Quotiens ego Romam imbecillis contra cuiusque for-

id est infudit te mentibus sapientum: estis mihi conscius id est testes nullum studium me detulisse ad magistratum: nisi commune studium bonorum: quasi diceret nihil mouit me ad magistratum gerendum nisi communis utilitas: id est id est propter hoc: mihi erant graues id est difficiles: quod id est et: inexorabiles id est inexplicabiles discordie cum improbis: et semper fuit mihi sprete offensio potentum pro tuendo: iure id est pro iusticia defendenda: quod hinc libertas conscientie. i. libera conscientia id est nullum timere pro tuendo iure. Nota secundum Platonem beata est respublica cuius dominus philosophus est: et vegeti cuius dominus puer est. et rationabiliter: quia philosophia et sapientia vitam disponit: actiones regit

agenda et omittenda demonstrat. Unde Seneca. xvi. epistola dicit. Si vis omnia tibi subicere subice et te rationi. Multos enim rexeris: si ratio te rexerit. Et aristoteles in probemio methaphisice. Sapientis est regere et ordinare. Ex quibus patet quod regimen reipublice spectat ad sapientes: pro tanto dicit Cullius in principio sue rethorice. ad reipublicam plurima pertinent commoda: sed moderatrix et regulatrix omnium rerum preesto est sapientia. Nota quod studiosi sapientie dicuntur illi qui iam per studium adepti sunt sapientiam. Illi autem dicuntur studere sapientiam quam ad huc studendo acquirunt sapientiam. Nota quod Boetius studium vocat otium: quod in studio homo otiat ab exteriori occupatione. de quo otio siue quiete loquitur Seneca. lxxvii. epistola dicit. Nulla placida est quies: nisi quam ratio componit. et illa nam est tranquillitas in qua mens bona explicat. Nota quod deus imittit sapientiam mentibus sapientium. Scribit in prologo de regimine principum. Deus est qui diuitias sue sapientie influunt in animas sapientium. Nota quod libertas conscientie hinc nullum metuere: quod dicit Macrobius. hinc libertas conscientie propter quod si quis possideat nullum potest metuere. Item Seneca. l. iiii. Sapienter ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatem hominis: quod securitatem dei habet. Et Seneca de quattuor virtutibus cardinalibus dicit. Et iustus si non sufficit quod innocens si: sed ut innocens ab

Capessunde. desiderant capiendo reipublice ad ministranda
in gubernacula urbium relictis ciuibus improbis flagitiosisque inferret
bonis inferrent pestes ac perniciem

Unde cum improbis videtur se honore adeptis non per vim utilitatem sed per commodum
quesuisse emittendo ea que pro quibus utilitate gessit de quo in dicitur. At tempore
quo cepti gerere magistratum cum improbis. Vnde per gra iuris que ex oratione
relaxari non possent discordie fuerunt sed mihi et quod sprete libertas hinc
quod tam libera fuit sprete mea quod protuendo iure semper sprete fuit
offensio potentum

Prosa quarta
1478

Liber primus

iniuria serues. Et idē Iusticia est vinculum diuine et humane societatis. Quotiens ego Coniugastus. Dic Boetius ostēdit se perturbatum ex meritorū frustratione suorum et primo tangit merita et beneficia alijs exhibita. secundo tangit frustrationē eorum: ibi. Sed esse. prima in septem partes secundū q̄ recitat septem beneficia q̄ patebūt. primo dicit. Ego Boe. multoties ipm Coniugastū qui fuit officialis regis Theodorici: obuius. i. cōtrarius: excepti. i. impediui: ipm facientē impetuz. i. insultū: contra fortunas. i. contra bōa fortune: cuiusq̄ boīs imbecillīs. i. impotentis resistere. tunc ponit secundum beneficium dicens. quoties ego deieci. i. auerti trigullā sic dicitū: p̄positū regie domū. i. regalis aule: ego ipm deieci ab incepta et perpetrata iniuria ipsi pauperib⁹. tunc subiungit tertium beneficium dicens. Quotiens ego p̄tēxi miseros. i. pauperes quos auaritia barbarorū id est crudeliū boīm: ipunita. i. incastigata: vexabat infantis calūnijs id est miseris: illos ego p̄tēxi auctoritate mea obiecta. i. exposita: periculis. i. damnis. Nunq̄ quisq̄ id ē aliquis: detraxit me id est deflexit a iure ad iniuriam. Nota q̄ Coniugastus fuit quidam nobilis familiaris regis Theodorici: qui suus officialis fuit et totus tyrānus: qui plures boīes iua sit impotētes. s. sua ipsis auferendo: quē Boe. sibi cōtrarius a suo imperu iniurioso auertit. talis etiam erat Trigulla prepositus aule regie. Nota secundū Duguitio nem q̄ barbarus idē est q̄ crudelis incultus et stolidus: et est nomē crudelitatis. vnde olim oēs ac vniuersę gentes dicere sunt barbare p̄ter grecos et latinos. et barbaria dicitur quedā terra iuxta greciam sita propter crudelitatis excellentiā. Nota dicit nūquā a iure ad iniuriam: et hoc debet glosari sic. ego nec sum retractus a iure amore nec odio nec timore nec proprio cōmodo: q̄ oīa solent impedire veruz iudiciū. vñ dicit Laborintus. Quē nūmus p̄sona p̄ces de tramite recto. Non ducūt iudex sydera laude ferit Prouincialū fortunas. Dic Boe. ponit quartū beneficium dicens. Ego indolui si ent illi qui patiebātur fortunas. i. bona fortune: puicialū id est illorū boīz: q̄ tū. i. aliquādo: pessundari id est subijci: priuatis rapinis id est occultis ruz. i. aliquādo publicis vectigalibus. i. tributis. q. d. cum prouinciales nūc spoliarentur: nunc in tributis bona ipsorum auferendo: ego dolui tantum sicut qui patiebantur. Nota q̄ omnem ciuitatez vel regionem quā romani expugnauerunt fecerunt tributariāz vel colonam vel prouinciaz. tributariāz faciebant quando relictis inhabitatoribus terre ad tributum soluendum homines cōpellebant. Colonā autē faciebāt cū expulsis habitatoribus alienos instituerūt ad inhabitandū. Prouinciaz autēz faciebāt quādo aliquē romanū p̄ficerēt illi terre qui collectis redditibus eos romani mitteret: et habitatores illius terre dicebantur prouinciales. Isti prouinciales aliquando molestaban

*pessundari = dimum vel gaudere sub pedibus subit
fortunas = fortunis dimitas*

*Vectigal p̄re est rei pu. redditus. Nomē q̄ tamen et p̄ puato redditu
acti. Vnde paulus in consulto ait Cesar aruēdms vel pali
cōpendiū si deoq̄ fūdo vectigal esse conuenit ad fructuarium
tu p̄tinet Exor. m. p̄edio vectigal est. Cicero ex meo tenui
Vectigali capio ego ducenta*

Pomz mat

Prosa quarta

tur occultis rapinis. i. extractionibus suorum prefectorum: aliquando publicis vectigalibus. i. tributis que indebito modo et iniusto exigebantur ab eis: de quo Boetius dicit. Nota vectigal proprie dicitur tributum quod datur de vectura. Nota secundum Duguntionem provincia est regio subiugata romanis et tributaria facta. Unde provincialis id est tributarius. *Ergo acerbe famis tempore. Sic ponit quintum beneficium dicens. Cum*

tempore grauis: atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia campaniam provinciam videretur: certamen aduersum prefectum pretorium communis commodi ratione suscepi: rege cognoscen- te contendere: et ne coemptio exigeretur cui- ci. *Paulinum consularium virum: cuius opes palatini canes: iam spe atque ambitione deuorassent: ab ipsis hiantium faucibus retraxi. Ne Albinum consularium virum preiudicate accusationis pena corripere: odium me Lypriani delatoris opposui. Satis ne in me magnas videor exacerbasse discor- dias. Sed esse apud ceteros tutior debui: quam mihi amore iusticie nihil apud aulicos*

tempore magne famis es- set indicta id est instituta grauis coemptio id est an- garia: que coemptio erat profugatura id est punitu- ra campaniarum provinciarum: inopia id est paupertate ego Boetius suscepi certamen contra prefectum pretorium qui indixerat istam coemptio- nem: et ratione communis bo- ni ego certavi rege cogno- scente: et deui ne exigeretur illa coemptio. Nota coemptio est institutio su- per aliqua portione dandi da de re emenda vel vendenda. et talis fuit institu- ta super campaniam prou- eciam destruendam quam Boetius remouit. *Pauli- num consularium virum. hic ponit sextum beneficium dicens. Ego traxi id est li-*

at destruenda

*6 in iudicio quod
si q parte pph
allegando et mnd
cum rege si pro
me iudicando in
coemptio exigere*

*lyvo qd cum re
nos apperire et
Etracnd asens
qd iudicand est
appone mod
stia. in po pro
desiderare vel
d pnd et d riam
annoy q qd d am
lyvau
Irem hmanoy d. p. 30
vnu qd. p. 30
sub bar. d. 30*

beram Paulinum virum consularium: cuius opes iam deuorassent spe et ambitione. i. cupiditate: canes palatini id est familiares regis similes canibus: illum traxi a faucibus hiantium id est appetentium opes paulini. Nota quod familiares regis qui presidebant palatio vocabantur canes palatini. sicut enim canes habent ora hiantia ad cupidas escas: sic isti habebant ad diripiendas facultates pauperum romanorum. Tunc ponit septimum beneficium dicens. Ego interposui me odium Lypriani delatoris. i. accusatoris: ne pena preiudicate accusationis corripere id est punire Albinum virum consularium. Nota quod Lyprianus qui fuit de familia regis iniuste accusauit virum Albinum consularium: qui prius iudicatus fuit ad penas quam accusatus: et ne ista pena cui adiudicatus fuerat ipsius Albinum corripere: Boetius se exponens odium Lypriani accusatoris Albinum saluauit. Nota ex istis beneficiis enumeratis apparet: quod Boetius non gessit magistratum pro utilitate propria: sed pro communi bono. si enim propriam utilitatem intendisset: vitiosum odium et offensam potentium euitasset: quod non fecit. et prius. d. nunquam me a iure ad iniuriam quisquam detraxit: ex quo sibi apparet ipsum non quiescisse proprium commodum. tales enim frequenter de iure defleuntur. et subdit. nunquam videor in me id est contra me: exacerbasse id est irritasse satis magnas discordias opponendo me potentibus. q. d. imo. Sed esse apud ceteros tutior. hic tangit frustrationem suorum beneficiorum dicens. Sed ego debui esse tutior apud ceteros romanos: quibus impendi

signum gfulator

c. iij

*Amo. a fos quod e' vox de' fimo fimo fimo sunt anguste fistule quibus
fimo. dicitur. Vox p' quas vocales sp'us ad intimo pectore exiunt. fimo vult
emittit. et dicitur sit vel apud dicitur. vocibus vel quia p' eas fimo' voces. vel fimo
dicitur. a fos quod e' vox q' fos capientes. a aere. vel dicitur a fimo. quod e' am
et fimo' fimo' dicitur maxille quibus comedunt.*

Liber quartus

ista beneficia et tamen non sum tutus: ut post videbitur. licet ego non meruerim securitatem apud aulicos id est familiares regis aulam habitantes in opponendo me eis amore iusticie. Nota quod una causa perturbatois Boetij fuit frustratio suorum meritorum: quia amicitia et gratia istorum frustrabatur circa ipsos: quibus multa beneficia impeditur: et propter quos multa odia et indignationes incidit. Quibus autem deferentibus percussi sumus. Sic Boetius tangit suam perturbationem ex iniusta sui condemnatione. et primo facit hoc. secundo expurgat se de quibusdam sibi obiectis. secunda ibi. Quo ut primo ostendit iniustitiam sui condemnationem ex accusatione personarum ut illum. Secundo ex falsitate criminis sibi impositi. tertio ex severitate iudicium et perversitate. secunda ibi. At cuius criminis Tertia ibi. et cuius unquam. primo dicit. Nos sumus percussi. id est percussi: aulicis deferentibus. id est accusantibus nos: quorum unus erat Basilus qui propter malitiam suam depulsus fuerat a ministerio regis ille impulsus pecunia susceptus est in delationem. id est accusationem nostri nominis. Alii duo accusatores nostri fuerunt opilio et Gaudentius: quos cum rex Theodoricus propter innumerabiles fraudes ipsorum ordinasset ire in exilium: et ipsi nolent parere. id est obedire: sed tuerentur id est defenderent se intrando ecclesias: cum illud esset compertum id est reuelatum regi: edixit id est precepit rex: ut nisi infra statutum terminum discederent ab urbe Ravenna deberent repelli: et primo signari in frontibus cauterio: sicut solent signari malefactores. et dicit Boetius. quid videtur posse astrui. id est conformari huic severitati quod eodem die ipsis accusantibus nos suscepta fuit accusatio. Quid igitur opilio et Gaudentius. meruerunt ne huiusmodi artes nostre. quod dicitur non. Numquid nihil puduit fortunam de tali accusatione. quod dicitur imo debuit pudere fortunam. et si non puduit fortunam innocentia accusati: tamen vilitas accusantium debuit esse pudor ipsi fortune. Nota hoc vocabulum percussus. dicit Huguitione pello is. percussus in preterito et percussus in supino est id est quod percutere vel potius terrefacere: sed percutere

quo magis essem tutior observari. Quibus autem deferentibus percussi sumus. Quorum unus Basilus olim a regis depulsus ministerio in delationem nostri nominis alieni eris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium cum ob innumeras atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decrevisset. cumque illi parere nolentes sacrarum sese edium defensione tuerentur: compertumque id regi foret edixit: ut nisi infra prescriptum diem a Ravenna urbe discederent: per notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse astrui videtur. Atqui eodem die deferentibus eisdem nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur nostre artes ita meruerunt. An illos accusatores iustos fecit premissa damnatio. Ita ne nihil fortunam puduit: si minus accusate innocentie: et accusantium vilitas pudori

Prosa quarta

pertinet ad corpus: sed percellere ad animam. Nota circa hoc vocabulum deferentibus: quod defero tria significat. Primo id est quod depono. Inde delator id est deponator. secundo id est quod honoro. Inde delator id est honoris exhibitor. Tertio idem est quod accuso. Inde delator id est accusator: qui detegit quod latebat: et sic ultimo modo capitur hic. unde versus. Accusat defert dat honorem fertque deorsum. Nota ad testes

esse debuisset. **A**t cuius criminis nos causa arguimur: summam queris. **S**enatus dicimur saluum esse voluisse. **M**odum desideras **D**elatorum ne documenta deferret: quibus senatum lese maiestatis reum faceret impedisse criamur. **Q**uid igitur o magistra censes. inficiabimur crimine: ne tibi pudori simus. **A**t volui nec unquam velle desista fitebimur: sed impediendi delatoris opera cessabit. **A**n optasse illius ordinis salutem nephas vocabo

ideo persone infames non possunt testificari. **S**exto requiritur fortuna: propter quod pauperes non possunt testificari. **S**eptimo requiritur fides: propter quod infideles non possunt perhibere testimonium. **I**nter illas conditiones due sunt vitiores: scilicet paupertas et infamia. **B**oc. ergo volens ostendere suam condemnationem iniustam ex vilitate testium accusantium: propter quam repellendi erant a testimonio dicit in vno esse defectum fortune: scilicet in **B**asilio: sed in alijs duobus: scilicet **E**pithone et **S**audetio dicit fuisse vitium infamie. **N**ota quod nihil videtur seuerius et nequius quam personas viles et damandas admittere in testimonium contra innocentes. **Q**uia dicit **S**eneca in de remedijs fortuitorum. **N**on potest habere vllam auctoritatem sententia vbi qui damnandus est male de te loquitur. **A**t cuius criminis arguimur sententiam queris senatum etc. **D**ic **B**oc. ostendit iniustam sui condemnationem ex falsitate criminis sibi impositi. **S**ecundo ex dictis infert quandam ammirationem. **I**bi. **Q**ua in re. **P**rima in duo secundum quod duo imponebantur **B**oc. de quibus se excusat. **S**ecunda ibi. **N**am de compositis. **P**rimum potest sibi imponebatur fuit quod impediisset quendam nuncium deferentem regi accusationem senatus: ut senatus redderetur reus lese maiestatis. **D**icit ergo in littera **Q**uod philosophia tu forte queris: summam id est sententiam criminis: cuius criminis causa arguimur. **N**os dicimur voluisse saluare senatum: forsitan desideras scire per quem modum. **D**ico quod nos criminamur. id est arguimur impediuisse delatorem: ne deferret documenta. id est litteras regi quibus faceret senatum reum lege maiestatis: quid igitur o magistra censes. id est iudicas: inficiabimur. id est negabimus crimine illud ne simus tibi pudori atque. id est sed: ego volui saluare senatum: nec unquam desista velle: sed opera. id est diligentia impediendi delatoris: ista cessabit. id est cessare debet: quia non est verum: quod impediuerim? delatorem litterarum. nunquid est nephas optare salutem illius ordinis. scilicet senatus: quasi diceret non est nephas. iste vero senatus qui consensit in mea damnatione effecerat hoc suis decretis. id est

Liber primus

iudicis ac si esset nephas saluare ipsum: sed imprudentia sibi ipse mentiens. i. in damnum suum mentiens non potest immutare merita rerum ita quod illud quod prius fuit meritorium postea fiet demeritorium: nec puto esse licitum secundum preceptum Socratis oculuisse id est occultasse veritatem vel concessisse mendacium: sed quomodo illud sit ego relinquo tuo et sapientum iudicio, veritatem autem huius rei ne lateat posteros id est successores ego commendavi: stilo id est scripto et memorie. **N**ota accusatio Boetii fuit detestabilis: quia facta per infames personas fuit irrationabilis: quia de bono accusabatur. i. de saluatione senatus: quod erat bonum. etiam accusatio eius fuit iniusta quia falsa. accusabatur enim impediuisse declarorem: quod falsum fuit. **N**ota iste dicitur esse reus lese maiestatis qui contra reges vel alium principem aliquid malum machinatur. **N**ota infamior artis. prime coniugationis et deponetale. i. est nego. unde Duguntio. infamior artis. proprie non est fateri factum. quod verum est: sed contra veritatem vti mendacio: vel est proprie infamari secundum cum rem debitam denegare cum a creditore depositum: et etiam est idem quod contendere vel denegare. **N**ota dicitur in textu. Nunquid optare salutem senatus nephas vocabo. Duplex est salus spiritualis que est anime: temporalis que est corporis. Salutem spirituales tenemur omnibus velle: etiam malis ratione charitatis per quam etiam mali diligendi sunt: licet non in eo quod mali. Salutem vero temporalem tenemur velle omnibus bonis et precipue amicis. amicorum vero peccantium tenemur salutem velle quando sanabiles sunt: ut recuperent virtutem amissam: sed si propter magnitudinem malicie sunt insanabiles dissoluitur amicitia: nec est opranda salus. et quia malicia senatus romanorum erat sanabilis: quia forte senatus compulsus metu regio fuit consentire in damnationem Boetii: ideo optare sibi salutem non erat nephas: licet Boetio turbato hec videretur. **N**ota quod veritas non est occultanda secundum Socratem. nam qui tacet veritatem aliis nescientibus mentitur. et qui mendacis consentit similiter facit. Nota mendacium non est concedendum: quod secundum Aristotelem in ethicis. Mendacium per se prauum est et fugiendum. et primo clencorum duo sunt opera sapientis. Non mentiri de his de quibus neuit et mentientem posse manifestare. **N**ota de compositis falso litteris. Dicit Boetius excusat se de secundo crimine sic composito. imponebatur enim sibi quod scripisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. vnde dicit in littera. Nota de litteris compositis falso: quod false mihi imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanam libertatem: quid attinet dicere cum non detur mihi locus defensionis: quare litterarum fraus. i. fraudulencia: fuisse aperta. i. manifesta: si nobis. **I**lle quidem suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sed sibi semper mentiens imprudentia rerum merita non potest immutare. Nec mihi socratico decreto phas esse arbitror: vel oculuisse veritatem: vel concessisse mendacium. Verum id quoquomodo sit: tuo sapientumque iudicio estimandum relinquo. Cuius rei serie atque veritatem ne latere posteros queat: stilo etiam memorieque commendavi. Nam de compositis falso litteris: quibus libertatem arguor sperasse romanam: quid at

Prosa quarta

cuius uti confessione. i. allocutione: ipsorum delatorum. i. accusatorum: quod. s. uti examinatione accusatorum maximas vires habet in omnibus negotiis. i. causis iudicialibus. namque reliqua libertas sperari potest romanis: quasi diceret nulla. tamen enim rex Theodorico inuenerat quod nullus potuit vel audebat contra ipsos. utinam posset vlla libertas sperari. utique ita prudenter egisset de negotio quod regi non innotuisset. et respondisset verbo

tinet dicere. **Quarum** fraus apta patuisset: si nobis ipsorum confessione delatorum que in omnibus negotiis maximas habet vires uti licuisset. Nam que sperari reliqua libertas potest. Atque utinam posset vlla. Respondisset **Lanius** verbo: qui cum a **Saio** cesare **Germanici** filio conscius contra se facte coniurationis fuisse diceretur. si ego inquit scissem: tu nescisses. **Qua** in re non ita sensus nostros meror ebetavit: ut impios scelerata contra virtutem querar esse molitos: sed ea que sperauerint effecisse vehementer ammirus. Nam de

Lanius: qui cum accusaretur a **Saio** cesare filio **Germanici** quod esset reus coniurationis facte contra se respondit **Saius**. si ego scissem tu nescisses. q. d. si essem reus ita prudenter celassem negotium quod ad tuam noticiam nunquam pervenisset. Nota quod in causis iudicialibus testium siue accusatorum examinatio maximas habet vires: quod per eam devenitur ad rei veritatem: sicut patet de **Daniele**: qui examinando duos presbyteros false accusantes **Susannam**: ipsos de falsitate accusationis coram omni populo convincit. similiter **Boetius**. si datus fuisset sibi locus examinandi suos ac

cusatores: utique ipsos mendaces reddidisset. **Nota** **Lanius** fuit quidam romanus prudens et sapiens: accidit ut quidam ex romanis conspirarent et facerent coniurationem contra **Saium** cesarem: et cum **Cesar** proponeret **Lanio** quod esset reus illius coniurationis facte respondit. si ego scissem tu nescisses. Sic **Boetius** respondit regi **Theodorico** si sibi improperasset de litteris compositis super restituenda libertate ipsis romanis. **Qua** in re non ita sensus. **Dicit** **Boetius** ex dictis infert quandam admirationem. secundo inuehitur contra senatores qui consenserunt in suam condemnationem. ibi. Sed si phas fuerit. dicit primo. Ex quo a malis iniuste accusatus sum: qua in re id est propter quod: non ita. id est non intantum: meror id est tristitia: ebetavit id est oppressit sensus nostros: ut ego querar id est conquerar: impios id est malos: molitos id est machinantes: scelerata id est nequitiosa: contra virtutem id est virtuosos homines: sed ego ammirus vehementer id est fortiter: effecisse id est ad effectum. produxisse supple: illa que mali sperauerunt id est conceperunt. Nam veile deteriora id est mala: fortasse fuerit nostri defectus id est ex nostro defectu: sed posse supple perficere malum: contra innocentiam id est contra homines innocentes: ne quisque sceleratus conceperit id est cogitauerit: deo hoc insperate supple hoc est simile: nostro id est admirabile: unde id est pro tanto: quidam tuorum familiarium id est philosophorum: quesivit haud in turia id est non iniuste: siquidem pro certo deus est. unde mala supple proveniunt: vero pro sed: unde id est a quo bona si deus non est. quasi diceret ex quo iniuste a malis accusatus sum propter hoc non intantum sum oppressus dolore quod conquerar malos

Liber primus

machinari mala bonis: sed amiror q̄ illi qui mala concipiūt contra bonos possunt
producere ad effectum: nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed q̄ malus pos
sit perficere malum contra bonos: deo hoc inspiciente est simile monstro. vnde quidā
philosophus non iniuste quesuit si deus est: vnde proueniunt mala. Et si deus non
est: vnde proueniunt bona. Nota ex quarto huius duo requiruntur ad aliquē effectū
producendū: scz volūtas
z prās. requiruntur volūtas:
q̄ nullus aggreditur qd̄
non vult. Requiritur pos
testas: quia sine potesta
te voluntas frustratur: q̄
autem mali habent volū
tatem offendendi bonos
non est mirandum: sed q̄
habent potestates produ
cendi ad effectū suam vo
luntatem deo respiciente
est simile monstro. No
ta simile mōstro est quod
contingit preter intentio
nem nature. Sicut ergo
monstra fiunt preter intē
tionem nature: sic vide
batur Boetio: q̄ mala p̄
ter ordines diuine p̄uide
tie contingerent. qd̄ non
videretur rationale: cum
deus sit summe bonus: q̄
aliquo mō sit causa ma
la fieri: ergo mala in mun
do deo inspiciente vide
tur simile monstro.

Nota q̄ deus non est causa effectiua mali: cuz sit summe bonus: licet sit causa ma
li permissiua: quia permittit fieri malum. et sic exponitur auctoritas prophetie dicē
tis. Ego dominus faciens omnia: hec faciens bonum et creans malum supple per
missiue. Aliter dicitur duplex est malum: scilicet malū pene et malum culpe. deus est
causa mali pene quod punit: sed non est causa mali culpe: quia hic est qui peccatum
non fecit. Sed si phas fuerit nepharios homines qui bonorum et cetera. Dic Boe
tius inuehitur contra senatum: qui consensit in suam condemnationem tangendo suā
beniuolentiam quaz habuit ad eos. Et dicit si phas fuerit id est ponamus phas
esse: nepharios homines id est malos homines: qui omnium bonorum z totius sena
tus id est consularum romane ciuitatis: petunt id est desiderant: sanguines id est mor
tem. nos etiam voluisse: ne perditum id est ad perdendum quos viderant propugna
re bonis hoibus: q̄ pro et senatur: sed num. i. nūquid nos idē. s. p̄dere merebamur: d̄
patribus id est de senatoribus: quasi diceret nō: sed o phia meministi vt opinor: qm̄
me dicturum id est volentem dicere: quid id est aliquid: ve pro vel facturum ipsa semp

teriora velle: nostri fuerit fortasse defe
ctus: posse autem contra innocentia que
sceleratus quisqz conceperit inspectante
deo monstro simile est: vnde haud iniuria
tuorum quidam familiariz quesuit. Si
quidem deus inquit est: vnde mala. Bo
na uero unde si non est. Sed si phas fue
rit nepharios homines qui bonorum omni
um totiusqz senatus sanguinem petunt:
nos etiam quos propugnare bonis sena
tuiqz uiderat perditū ire voluisse. s̄ num
idē de patribus quoqz merebamur. Ad
ministi ut opinor quoniam me dicturum
quid facturumue presens ipsa sp̄ dirige
bas. Administi inquam uerone cum rex
avidus cōmunis exitū maiestatis crimen
in Albinum; delatum ad cunctum sena

Prosa quarta

presens supple existēs dirigebas regebas: ergo nec verbis nec factis offendī senatū. meministi inquam philosophia: verone id est apud veronam ciuitatem cum rex Theodoricus audus existens communis exitij. i. tormenti senatorum cum ipse. crimen lese maiestatis delatum in Albinū ipse rex moliretur. i. laboraret transferre illud crimē ad totum senatum; quanta securitate id est tutela: mei periculi defenderim id est libe

tus ordinem transferre molirentur: vniuersi innocentiam senatus quāta mei periculi securitate defenderim. Scis me hec vera proferre: et in nulla vnq̄ mei laude iactasse. Minuit enim quodammodo se probantis conscientie secretum quotiens ostentando quis factum recipit fame precium: sed innocentia nostraz quis exceperit euentus vides. Pro vere uirtutis premium falsi sceleris penas subimus. Et cuius vnq̄ facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate cōcordes: ut non aliquos uel ipse ingenij error humani uel fortune cōditio cūctis mortalibus incerta summitteret. Si inflamare sacras edes uoluisse: si sacerdotes ipso iugulare

raueriz: innocentiam vniuersi: senatus id est totius consulatus. Philosophia tu scis me proferre id est loqui vera: et nunq̄ me iactasse i vlla mei laude: enim pro quia: minuit quodammodo secretum conscientie: probantis id est laudantis se quotiens quis ostentando id ē manifestando factuz recipit precium fame id est mercede laudis ab hominibus: sed tu philosophia vides quis euentus exceperit id est liberauerit nostram innocentiam: nos subimus id est sustinemus penas falsi sceleris id ē false nobis impositi p premijs vere uirtutis. Nota secunduz Senecam dolor duplicatur: cum ab eo a quo donum merueras malum uenit. cū igitur Boetij om

nem beniuolentiaz exhibuerit senatoribus: grauius doluit de sua offensione. Nota in ciuitate verona cum Albinus esset accusatus de graui crimine ita ut diceretur reus lese maiestatis: illud crimen rex Theodoricus uoluit transferre ad totum senatum: et ipsum damnare: sed Boetius exponens se periculis senatum liberauit. Item nota q̄ secretum conscientie est uirtus que minuitur cum aliquid uirtuose operatur iactando se: ut consequatur famam et laudem populi. Unde Seneca. Conscientiam potius q̄ famam attende. Et dicit Macrobius. Sapiens gloriam suam in conscientia ponit: stultus autem in laude humana. Unde dicitur Hieronymus. Qui aliquod donum a deo largitum in laudem suam conuertit proculdubio uirtutem in uitiuz transire facit Et cuius vnq̄ facinoris. Sic Boetius ostēdit se perturbatum ex iudicij seueritate et inflexibilitate dicens. Cuius vnq̄ facinoris id est peccati: manifesta confessio id est cuius vnq̄ hominis peccatum manifestum habuit iudices ita concordēs in seueritate: ut non aliquos eorum uel ipse error humani ingenij: summitteret id est flecteret ad misericordiam. uel conditio fortune id est euentus fortuitus existens incerta cunctis mortalibus supple hominibus summitteret aliquos eorum si diceremur uoluisse inflam

Et ophra in
facinoris. p̄d
confessio malit
eius publicitate
confessio habuit
semit vnq̄
a quo tunc in
iudicij concordēs
p̄seuerant
in seueritate
in grande uirtute
qd nullus tunc
ut ipse error
a quo vnq̄
uel debilitas
human ingenij
human ingenij
no fide m̄
no subit
uel flectit ad
iudicij concordēs
uel ut ordinis
fortune inuol
bilis. vnq̄
m̄ r̄ta ep̄
6. n̄ r̄ta m̄
cū h̄ab
labilem
sub m̄ r̄ta

Ophra se uoluissem. optuissem inflamanda combure edes sacras
domos sanctas seu cellas Et si n̄ ego bo uoluissem. optuissem
iugulare. i. m̄ h̄c impio gladio i malo sacerdotis. p̄b̄o Et si
p̄p̄us q̄nus onā d̄m̄. i. arbitrarium uel iudicium st̄uiss̄e
fuisse uicem. i. mortem uel cladem om̄ibz 6. bonis hominibz
oibz probis sicut latro siluaz in. certe p̄na iudicij q̄ p̄uiss̄e
p̄uiss̄et me boetij 6. p̄uiss̄em. i. assistentem confessum meo
uel quatuor probatione Ita q̄ nullus est iudicandz ad mortem
nisi nisi facta cūme uel nisi q̄ probe q̄missis tale crimē

Domus mat

in te video: aparo
in mueri nepharias
firmas: malas domidat
cleritum: paxo fluita
habudat quidno 3
et letira

Metruus quintus

Et eo magis videoz
quod quod quod p dicitur
i accessu immunitate

nobis sandibus. dicitur
Alanoum: amsam
Et eo ip videoz vidre.
bonos 6: honis: in postatos
supeditatos: hore: timore
postu distimung: vaxo
Et eo ip videoz vidre: qd
flagrosim: vno simi
vel ma
lu: mui
tari: v
dunt
tem: y
pocidibus

lere deformis reputor: 7 tulli. i. recepti: supplicium id est penam ob beneficiuz propter beneficium. Nota q vulgares non iudicant secundum merita rerum vtrum homo mereatur aliquid: vel non: sed iudicant secundum eventum fortune. vnde homines bene fortunatus iudicant felicem: male fortunatum iudicant miserum: sed tale iudicium falsum est. vnde dicit. Seneca. xlv. epistola. Non felicem hunc estimas: quem vulgus ap

se creduntur. 7 ego siquē bonis omnibus pulsus: dignitatibus exutus: existimatōe sedatus: ob beneficiuz pertuli suppliciu. Videre autē videoz nepharias sceleratorum officinas gaudio leticiaqz fluitantes perditissimum quenzqz nouis delationuz fraudibus imminentem. iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos. flagitiosum quenzqz ad audendum quidem facinus impunitate: ad efficiendum vero premiis incitari. insones autē non modo securitate: verum ipsa etiā defensione priuatos. Itaqz libet exclamare ad deū celi.

Metrum quintum primi libri.

Telliferi conditor orbis.

num: 7 video bonos iacere prostratos id est depresso terrore nostri discriminis: 7 etiam video quēqz flagitiosuz. i. prauū boiem: incitari ad audendū. i. ad presumēduz: facinus. i. peccatū: impunitate. i. sine pena. vero pro sed incitari premiis ad efficiendū. i. ad ppetrandū: facin. i. peccatū: aut p sed: ego videoz insones. i. innocētes: nō mō. i. nō tm priuatos securitate: verū etiā defensione. Itaqz p ergo: libet. i. placet mihi exclamare ad deū celi: quare talia pmitrat in mūdo: vt mali exaltent: 7 boni deprimant. No. q Boe. qui erat turbate mentis 7 i statu miserie videbat q mali i h mūdo essent potentes: 7 viuerēt ipuniti: boni aut impotentes 7 viuerent irremunerati: sed pbia in iiii. b. ipm solādo pbat malos sp esse ipotētes: 7 bonos esse potētes: 7 malis nūq deesse sua supplicia: bōis nūq sua premia. Nota q officine dicuntur domus officialium vbi reponuntur ea que ad ipsos spectant 7 ad eoz officia: sicut sunt celaria 7 granaria talia hmoi. hic autē accipiūtur officine p congregatione malozum: 7 dicitur ab officio officis quod est noceo nocēs.

pellat felices: ad quem pecunia confluxit: sed illum cui omne bonū in animo est erectum et extensum. Item bona estimatio deserit ifelices: quia primū malum quod infelices incurrūt est q vulgus male de ipsis opinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q ex merito talia patiātur. Videre autem videoz. Hic Boetius ostendit se esse perturbatus ex his que vidit i mūdo generaliter. s. bonos dēprimi: 7 malos extolli dicens. Ego videoz: videre id est cognoscere: nepharias officinas id est malas societates sceleratorū hominum fluitantes gaudio: qz p 7 leticia: 7 quēqz perditissimum. i. pessimū: imminentem id est insistentem: nouis fraudibus delationum id est accusatio

Conditor orbis
 creator orbis
 firmamenti
 telliferi i fuit
 stellat necub
 stabilitatue
 solio pectus
 eterno domomo
 vlat. vltis sine
 moues fiesiter
 ut i plibz celum
 firmamenti
 turbmer motu
 rapido: veloci

Telliferi conditor orbis. Dic i cipit qntū metrū b. primi qd dicit pindaricū ab inuē

Liber primus

toze anapesticu a pede pcedente. Est aut anapestus pes contrarius dactilo constans ex primis duabus breuibus: et tertia longa syllaba: et est metrum achataleticuz id est sine defectu. In hoc autem metro Boetius exclamat contra prouidentiam diuinam admirans: quod omnia regantur a deo preter actus humanos: licet hoc falsum sit: tamen Boetius sic videbatur secundum statum turbatum. et diuiditur. primo commendat diuinam prouidentiam ex gubernatione celestium et terrestrium. secundo tangit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deum ut reparet actus hominum. secunda ibi. Omnia certo. tertia ibi. Quis quis rerum. prima diuiditur. primo commendat regimen diuine prouidentie circa celestia. secundo magis circa terrestria. ibi.

Qui perpetuo nexus solio.
Rapido celum turbine versas.
Regemq; pati sydera cogis.
Ut nunc pleno lucida cornu.
Totis fratris obuia flammis.
Condant stellis luna minores.

Et conditor
qui cogit i co
pellis sydera
i stellis uel
sydera luna
et solem que
vota due stelle
et maxime
luna fm deo
meh e augu
pati i sub fine
legem. vniuersi
uel ordmen
vt stlluna se
lunda. clara
mre. i modo
pleno cornu
i plenilunio
ipa quid luna
suple obuia
i oppota totis
flamis. totis
lunib; fratris
i solis ut se
ipa luna con
dat. abscondat
stellas i pla
netas mores

Tua vis variuz temperet. Primo dicit conditor id est creator orbis: stelliferi id est ferentis stellas: qui nexus id est adiunctus: perpetuo solio id est eterne sedi: versas id est frequenter vertis: celum rapido turbine. i. veloci motu: et cogis sydera pati legem id est debitum ordinem: ut ipsa luna nunc id est aliquando lucida pleno cornu sicut in plenilunio: obuia id est opposita: totis flammis id est luminibus: fratris id est solis: ipsa luna condant id est abscondant minores stellas que in plenilunio non videntur propter maius lumē: et tu cogis nunc id est aliquando: ut ipsa luna existens pallida obscuro cornu: ipsa existens propior pbebo id est soli: perdat id est amittat: lumina id est lucē quasi diceret: tu facis ut luna quantum magis recedit a sole: tantum magis illuminatur: et lumine suo obscurat minores stellas: et quanto magis appropinquat soli: tanto plus obscuratur. et tu cogis ut hesperus id est stella vespertina qui agit argentes id est frigidos actus: tempore noctis id est in crepusculo: quod est prima pars noctis sequendo solem. iste hesperus de mane lucifer dicitur pallens in ortu pbebi: iterum mutat solitas habenas id est solitos curius. nam cum de vespere sequitur solem de mane precedit ipsum: et stringis id est coartas: lucem id est diem breuiore mora tempore: brui ne id est hyemis: frondisue id est facientis frondes fluere: et cuz feruida estas venerit: tunc tu diuidis id est distinguis: agiles horas id est breues horas noctis: quasi diceret tu facis quod tempore hyemali noctes sunt prolixiores diebus: in tempore estiuali e conuerso. Nota quod deus dicitur conditor stelliferi orbis: quia ab ipso dependet celum et tota natura: ex duodecimo methaphisice. et dicitur residere in perpetuo solio: quia in celo quod est perpetuum. nam celum est locus deorum et spirituum. et omnes barbari et greci: et quicūq; putant deos esse cuz locus qui sursum est deo attribuunt tanquam immortale immortali coaptantes: primo celi et mundi. et dicitur vertere celum rapido turbine. motus enim firmamenti dicitur rapidus: quia suo motu rapit secum alias speras. Un nota verso est verbum frequeratiuum: et significat frequenter vertere. et in huiusmodi tur: quod celum semper mouetur et non cessabit: quod dicit commentator. non est timendum quod celum stet. et ratio: quia mouens celum mouet sine fatigatione et sine pena. xij. methaphisice. Item deus est nexus perpetuo solio id est coniunctus perpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso: scilicet essentialiter seu presentialiter: sacramentaliter seu mimis terialiter: et misericordialiter. Essentialiter seu presentialiter in sua vera claritate in

No

Deurum quintum

qua ipſus homo nūq̄ vidit ſicut dicit propheta. deū nemo vidit vnq̄: ſicut ipſe eſt in p̄petuo ſolido. ſacramentaliter ſeu myſterialiter deus eſt in ſacramento eucharistiæ: qđ rata fide credimus. ſed miſericordialiter deus eſt vbiq̄ ſm qđ dicit ſcriptura. miſeris doꝛdia dñi plena eſt terra: ⁊ inde p̄ouenit dictū cōmune ſm qđ dicit ſcriptura. de eſt vbiq̄. Nota ſm Dugu. ſoliū eſt ſedes regalis ex ſolidis lignis facta: dicta a ſoliditate. i. a firmitate. Nota qđ de cogit ſydera pati legem non violentia nec coſacta motōne: qm nullū violentū p̄peruū: ſed cogit ea voluntaria ordinatōne obſeruare legē. i. determinatū motū: vt tpe eis ſtatuto oriānt ⁊ occidāt. Nota qđ luna de ſe eſt corpus oppacū recipiēs lumen a ſole: ⁊ i ea parte q̄ eſt verſus ſolem illuminat. cum aut̄ directe oppōita ſit ſoli ſicut in plenilunio: tunc lumine ſuo obſcurat miores ſtellas: eo qđ maior lu-

Nunc obscura pallida cornu.
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis.
Agit argentes heſperus ortus.
Solitas iterum mutat habenas.
Phebi pallens lucifer ortu.
Qua frondiflue frigore brume.
Stringis lucem breuiore mora.
Qua cum feruida venerit eſtas.
Agiles noctis diuidis horas.

mē effuſcat min⁹. ſed cū luna eſt in illa pte celi: in qua eſt ſol ſicut cōtingit in cōiunſctōe: tūc ſupior ps: q̄ eſt verſus ſolē eſt illuina: ⁊ inferior ps q̄ eſt verſus nos eſt obſcurata: ⁊ tūc nihil videm⁹ de luna: ſed cū incipit elōgari a ſole: tūc pars elōgata incipit modicū apparere nobis: ⁊ tūc dicimus eſſe nouilunū. ⁊ q̄to plus elōgat̄ tanto plus apparet nobis illuina. Nota Boe. dicit ſolē eſſe fratrem lune: quia ſcđm fabulas iupiter concubens cum latona genuit ex ea duos gemellos: ſc̄z phebum qui dicitur ſol ⁊ dianā que dicitur luna: ⁊ ſic ſm fabulas ſol eſt frater lune. Nota ſtella que de vespere ſequitur ſolem ⁊ de mane p̄cedit habet diuerſa nomia. paret per verſus. Lucifer auroꝛa venus vesp̄rus heſperus idem. Quomodo autem ſit poſſibile qđ eadē ſtella de vespere ſequatur ſolem ⁊ de mane p̄cedat. dicunt aliqui qđ hoc non contingit in vna ⁊ eadē parte añi: ſed in diuerſis. dicūt eim qđ in eſtate ſequitur ſolem ⁊ in hyeme p̄cedit: ſed hoc eſt ſc̄ oēs auctores. d. hoc eſſe in eodē tpe añi. Alij dicūt qđ mercuꝛ⁹ ⁊ ven⁹ ſunt ſtelle ſiſis coloris ⁊ q̄ritatis: quarū vna q̄q̄ ſeq̄tur ſolē ⁊ alia p̄cedit: ⁊ ſic vñ eē vna ſtella q̄ ſeq̄t ⁊ p̄cedit: ſc̄ nō ē. Dugu. dicit qđ ven⁹ ē altior ſole: ⁊ loquit ſm antiquos aſtologos qđ locauerūt venerē ſupra ſolē. cū igit̄ cōringit qđ venus ⁊ ſol ſimul veniūt ad occaſus: qđ venus eſt altior diutius videt̄ in ſero qđ ſol. eadē rōne citius videtur i mane: q̄uis eque cito diſcurrat. nā citius vident̄ aſcēdentia remota qđ p̄p̄inqua: ⁊ diuti⁹ videtur deſcēdentia remota qđ p̄p̄inqua: licz equali motu incedāt. ſed moderni aſtologi locāt venerē ſub ſole. Alij dicūt qđ vna ē ſtella q̄ vno tpe ſequit̄ ſolē alio tpe p̄cedit. ⁊ dicūt ſm Ptolomeū: qđ illa ſtella h̄z eclipticū i cui⁹ circūferētia deſeretur corp⁹ ei⁹. Eſt aut̄ ecliptic⁹ circulus p̄uus cui⁹ cētrū eſt in circūferētia orbis deſerētis. nūc aut̄ eſt ita: qđ ecliptic⁹ veneris t̄p̄ eſt cū ſole: ita qđ ſi p̄trabat̄ linea a cētro terre: p̄ cētrū ecliptici veneris ad firmamētū eadē linea irābit p̄ cētrum ſolis vel nō multū diſtabit ab eo. cū aut̄ venus ferat̄ in circuitu ecliptici: aliqui erit in eadem linea cum ſole: aliqui p̄cedit: aliqui ſequit̄. Itē mora ſolis ſup̄ oriſontē facit diem: cum dies

Cogit etiam ut
pallida pallida
propior ⁊ propior
quorū nūc vno
phebor ſole
dat luna obſcuro
cornu. Et tūc
conditor qđ cogit
vt heſperus
illa ſtella cogit
⁊ compellit hōs
argentes ⁊ ſi
quodam p̄cipio
t̄p̄e ſm t̄p̄a
noctis ⁊ occidit
ſolis. Et tūc
horū cogit ut lucifer
⁊ illa ſtella
pallens ⁊ pallida
ornu. ⁊ in ortu
et nāc h̄z mane
phebe ⁊ ſole
mutat ⁊ p̄mutat
ut h̄z dūno h̄z
h̄z h̄z
ſolitabū q̄ſtatū
Et tūc conditor
qđ ſtelligis ⁊ cōſtitū
quē lucem ⁊ diem
breuiore mora
frigora ⁊ algora
brume frōdiflue
⁊ t̄p̄e qđ condit
ſolia. Et tūc
diuidis horas
agiles ⁊ veloces
uel breues noctes
cū qđ quādo
eſtas feruida
⁊ pallida venerit
⁊ aduenit

Prosa quinta

ta sceleri. i. homini scelerato: et perversi mores. i. homines perversi in moribus: residet in
celso solo id est alto loco: et ipsi nocentes. i. mali: calcant sceleratam collam. i. collam sceleratorum hominum: i
iusta vice. i. iniusta alternatio: qui sancti potius deberent calcare collam nocentium quam
econverso: et clara virtus. i. homo clare virtutis: iacet condita. i. abscondita: obscuris
tenebris. i. ab hominibus vicio obscuritatis: et iustus homo tulit. i. sustulit crimen iniqui

Fraus mendacii compta dolore. *ut colore*

Sed cum libuit viribus uti.

Quos innumeri metuumt populi.

Summos gaudent subdere reges.

O iam miseras respice terras.

Quisquis rerum federa nectis.

Operis tanti parsque non vilis.

Homines quatinus fortune salo.

Rapidos rector comprime fluctus.

Et quo celum regis immensum.

Firma stabiles federe terras.

Prosa quinta primi libri:

Ec ubi continuato dolore delatra
ui: illa vultu placido: nihilque meis
questibus mora. **P.** Tu te inquit

a deo peccat. unde scriptura. omnis sapientia a deo est. **No. B.** vidit in mundo bonos deprimi
et malos exaltari: cum tamen potius fieret econverso: id est sibi videbat quod actus et operatio hominum
non regeretur a deo: sed magis a fortuna: quam hunc humiliat et hunc exaltat: ideo **Boe.** deo con
querit. **S.** iam miseras respice terras. **Dic. B.** rogat ut deus regat actus hominum et homines sic
regit celum dei. **Q.** quisquis deus es tu qui necris. i. coniungis: federa. i. concordias rerum: respice
miseras terras. i. homines in terris habitantes. nos enim homines non sumus vilis pars: sed valde
de nobilibus: tanti tui operis. i. mundi: nos quatinus. i. concutimur: salo. i. mari et amaritudi
ne fortune: id est tu deus comprime. i. restringe: rapidos fluctus. i. magnos impetus fortune: et eo fe
dere. i. regie quo regis immensum celum: tu firma. i. roborata: stabiles terras. i. homines stabiles
in terra. **No. B. d.** hominem non esse vilem partem mundi: quia scribit in prologo libri de pomo **Aris.**
homo est dignissima creaturarum similitudo omnium ad imaginem dei factus. et secundo de anima. quodammodo
anima conuenit cum omnibus creaturis. conuenit eis cum angelis in intelligendo: cum brutis in sentiendo: cum plantis
in vegetando: cum lapidibus in sendo. **No. B.** comparat fortunam salo. i. mari. sic enim nautis vendis
marinis tactat in altum nunc et nunc in profundum: sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuat: nunc in
aduersitate deiicitur.

Prosa quinta primi libri.

Ec ubi continuato. **Hic** incipit quinta prosa huius primi in qua **Boe.** ostendit quomodo
P. se habuit ad suam gratiam: et quid ex ea cognouerit. **Secundo. P.** quedam dicta
Boetij irrationabilia puerpedit. **Tertio** sub breuitate recolligit ea que ipse **Boe.**

d ij

Liber primus

preciosis: quod id est in quantum supple ego requiro: sedem id est tranquillitatem tue mentis: in qua mente non collocaui id est non posui libros: sed id est. i. illud quod facit precium. i. preciositates: libros. s. finias meorum librorum. No. q. B. supra conquerendo de statu suo solum deplangit incommoda corporalia non curans deiectionem animi sui. unde phia contra hoc solum deplangit sui animi deiectiones: et incommoda corporalia parumpedit. et quia superi. iiii. pro sa. d. B. nunquid non mouet te facies huius loci: id est phia hic sibi respondens d. multo plus moueor propter animi tui deiectionem quam propter locum exilij in quo existis. Non est fortis animo: omni loco vritur pro patria. unde Quidi. in li. de fastis. Omne solum forti patria est: ut piscibus equor. et quia etiam conuestus fuit de bibliotheca respondit. P. q. ipse potius deplangat finias librorum quas per obliuionem perdidit quam carentiam bibliothecae et librorum. Et tu quid de tuis. Dic. P. sub breuitate recolligit que Boe. perturbauerunt dicens: et tu Boe. dixisti vera de tuis meritis. i. factis in commune bonum. i. propter omnium hominum utilitatem: sed supple dixisti pauca supple beneficia tibi euemisse pro multitudine gestorum. i. factorum tuorum: et tu memorasti. i. recitasti: nota id est manifesta cunctis hominibus de honestate. s. de saluatione senatus: vel falsitate. i. compilatione falsarum litterarum: obiectorum id est imputatorum tibi: quidem pro certe: tu strictus putasti. i. existimasti: attingendum supple esse recte. i. rationabiliter: de sceleribus id est de vicijs: quod pro et fraudibus id est de deceptionibus: delatorum. i. accusantium: quod ea id est omnia ista celebrent. i. memorentur melius quod pro et vberius. i. copiosius: ore id est sermone: vulgi recognoscentis id est memorantis omnia. etiam tu Boe. increpuiisti vehementer id est fortiter: factum. i. est opus iniusti senatus supple tortius: et tu etiam doluisti de nostra criminatione. i. vituperatione: et tu etiam fleuisti. i. defleuisti: damna. i. crimina: lese opinionis id est immaculate fame tue. postremo id est ultimo: dolor incanduit aduersus fortunam id est contra fortunam: quod pro et supple tu Boe. conuestus es non compensari id est retribui: equa id est digna premia meritis. i. pro meritis: in extremo. i. in fine: sciueris muse. i. fueris metri: tu proposuisti. i. dedisti: vota. i. preces: quod ea pax supple diuine providentie: regeret terras. i. boni

*Feb
mel
lur*

Prosa Sexta

Rimum igitur pateris. Dec est sexta et ultima prosa huius primi in qua philosophia inquit causam redigalem infirmitatis Boetii ex quibusdam interrogationibus. Et primo philosophia captat benivolentiam Boetii. Secundo ponit suas interrogationes sibi tum illa. Dicit primo antequam adhibeatur tibi remedia: ne pro nunquid: patens id est ad mittis me philosophiam: primum pauculis rationibus. i. interrogationibus attingere per cognitionem: atque tentare id

Com
10

ratione vel 24
Dico sine 100
no. 62

Primus igitur pateris: ne me pauculis rogationibus status tue mentis attingere atque tentare: ut qui modus sit tue curationis intelligam Boetii. Tu vero arbitrati inquit tuo que voles: ut respondurum rogato. Philosophia. Tu illa. Hinc cine inquit mundus temerarius agi: fortuitisq; casibus putas. An nullum credis ei inesse regimen rationis. Boetii. Atqui inquit nullo existimauerim modo: ut fortuita temeritate tam certa moueantur. Verus operi suo conditorem presidere deum scio. nec unquam fuerit dies qui me ab hac sententie verita

est rimari: statum id est dispositionem tue mentis: ut intelligas id est cognoscas quis sit modus tue curationis id est sanationis: vero pro sed ego Boetii. inquit id est dixi: tu philosophia rogato i. interrogato: tuo arbitrati. i. secundum tuam voluntatem que voles: ut pro sicut: respondurum. i. volentes respondere. Nota quod philosophia more boni medici non solum scrutatur causas doloris per signa extrinseca sicut medici per urinam et pulsum: quod hec signa quibus fallunt: sed etiam scrutatur causas doloris Boetii. per responsionem ad questiones. et primo captat eius

benivolentiam reddendo ipsum attentum per hoc quod dicit pauculis rogationibus. Nota quod infirmi habent naturalem impotentiam nihil patiendi: ergo ex facili conuertuntur non solum per multas interrogationes: sed ex vna sola. Volens ergo philosophia mouere paucas questiones Boetii infirmo primo captat eius benivolentiam.

Tu illa. Hic philosophia facit interrogationes. Secundo causas totius infirmitatis et responsionibus Boetii recolligit. Tertio ostendit primum curabilem esse dando modum procedendi circa curationem eius. Secunda ibi. Quare plenissime vel egritudinis tue rationem etc. tertia ibi. Sed sospitatis actori. Primo philosophia querit de mundi gubernatione. secundo de circumstantiis gubernationis. ibi. Sed dic mihi. Ad hoc diuiditur: quod primo philosophia querit. Secundo Boetius respondet. tertio philosophia eius responsionem approbat dicens. Ergo o Boetii putas hunc mundum agi id est regi temerariis: quod pro et: fortuitis casibus id est euentibus: an id est nunquid tu credis nullum regimen rationis id est providentie diuine inesse ei mundo. Ego Boetii: inquam id est dixi: atqui id est certe: non existimauerim id est putauerim villo modo: ut tam certa entia moueantur id est regantur: fortuita temeritate id est improuisa stulticia: sed scio deum conditorem id est creatorem: presidere suo operi id est sue creationi: nec dies fuerit unquam id est in aliquo tempore: equi dies depellat id est remoueat me Boetium ab hac veritate sententie iam dicte. Tunc philosophia approbat eius responsionem. d. philosophiamquit id est dixit. ita est. nam tu cecidisti id est dixisti etiam illud: paulo ante id est in quanto metro huius primi: quod pro et: tu deplorasti id est plangisti: tantum id est

in quo orbem
multas

Liber primus

solummodo: ipsos homines esse exortes id est carentes: vel non participes diuine cure id est diuine prouidentie. nam pro quia: tu nihil mouebare id est dubitasti de ceteris supple creaturis quin regerentur ratione supple prouidentie dei: autem pro sed. parte est interiectio ammirantis. ego ammīroz uehementer: quod tu locatus id est positus in tam salubri sententia egrotas id est languet; uerum pro sed: nos perscrutemur altius id est profundius: ego nescio quid supple sit illud: quod ego coniecto. id est opinor: abesse tibi quid id est aliquid. Nota quod infirmitas Boetii partim fuit ex ordinata affectione. in quantum enim Boetius doluit de temporalium rerum amissione et partim fuit ex falsa estimatione quantum ad duo. Estimabat enim malos homines esse felices et potentes. secundo estimabat homines non regi a diuina prouidentia: ergo philosophia inquirat causam radicalem: propter quam Boetius incidit in istas incommoditates. et quia radix totius morbi fuit ignorantia diuine gubernationis quantum ad homines: ideo primo querit de mundi gubernatione. Nota quod Boetius inuit duas rationes quod mundus regatur a deo. primam ibi. Tam certa: que talis est

Ea que sunt certa et determinata non reguntur a casu et a fortuna: cum regimen talium sit incertum: sed entia huius mundi sunt certa: quia a certis causis producta. Secundam rationem inuit ibi. Uerum operi suo: que talis est. Causatum regitur a sua causa: sed deus est causa mundi: cum ab ipso dependeat celum et tota natura: ergo et.

Nota philosophia rationabiliter miratur quod Boetius credens mundum regi a deo putabat homines non regi ab ipso: quia posset philosophia sic arguere. Deus regit mundum secundum te. Boetii. sed homines sunt principalis pars mundi sicut prius dixisti in metro. operis tanti parsque non uilis: ergo homines reguntur a deo. Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi. Hic philosophia querit de circumstantiis gubernationis mundi. secundo quia res gubernate diriguntur in suum finem: ideo secundo querit de fine rerum. et quia gubernatio dei secundum rei ueritatem etiam est circa homines: ideo tertio querit de cognitione hominis. Secunda ibi. sed dic mihi. tertia ibi. Sed hoc quoque. primo dicit. Sed o Boetii dic mihi philosophie quoniam non ambigis id est non dubitas: mundum regi id est gubernari a deo: etiam nunquid ad

te depellat. Philosophia. Ita est inquit Nam id etiam paulo ante cecimisti: hominesque tantum diuine exortes cure esse deplozasti. Nam de ceteris quin ratione regeretur nihil mouebare. Hape autem uehementer ammīroz: cur in tam salubri sententia locatus egrotas. Uerum altius perscrutemur nescio quid abesse coniecto.

Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi non ambigis: quibus etiam gubernaculis regatur aduertis. Boetius. Uix inquam rogationis tue sententiam nosco: ne dum ad inuisita respondere queam. Philosophia. Huz me inquit fefellit abesse aliquid per quod uelut hiante ualli robore in anim tuum perturbationum morbus irrepserit.

Prosa Sexta

uert is. i. cognoscis quibus gubernaculis mundus regatur. Ego Boetius inquam id est dixi: vix nosco sententiam id est intellectum: tue rogationis id est tue interrogatio- nis: ne dum id est adhuc non: queam id est possum: respondere ad inquisita id est ad interrogata: supple philosophia inquit id est dixi: non fefellit. i. decipit: me supple phi- losophiam abesse id est deficere tibi aliquid per quod velut hyante id est patere: robo-

re id est firmitate: valli id est munitionis: morbo perturbacionum irrepserit. i. subintraverit in tuum ani- mum: quasi diceret. nun- quid enim verum fuerit quod predictit tibi aliquid abesse per quem defectum dolor intrauit te sicut apertum hostium. Nota quod deus non regit mundum aliis quibus gubernaculis ex- trinsicis: quia si non esset per se sufficientissimus: sed regit ipsum sua potentia que attribuitur patri: sua sapientia que attribuitur filio: sua pietate et clemen- tia que attribuitur spiritui

Sed dic mihi: meministi ne quis sit rerum finis: quo ve totius nature tendat intentio Boetius. Audieram inquam: sed memo- riam meror hebetavit. Atqui scis unde cuncta processerint. Boetius. Noui inquam deumque esse respondi. Philosophia. Et quid fieri potest: ut principio cognito quis sit rerum finis ignores. Verum hi pertur- bacionum mores et ea valentia est: ut mo- uere quidem loco homines possint: euellere autem sibi que totum extirpare non possint.

sancto: et de hoc patebit in secundo libro. No. illud quod aliquis homo vix intelligit aliquo modo intelligit: licet cum difficultate. ex hoc ergo quod Boetius dicit se vix intelligere interrogatio- nem philosophie: inuit se aliquo modo intelligere: tamen cum difficultate propter do- lorem opprimentem rationem: et ideo respondere non potuit. Nota quando robur valli alicuius munitionis biat propter aliquam rupturam in eo factam: tunc hostes ingrediuntur munitionem. sic a simili quando munitionis qua animus munitur tanquam vallum biat propter defectum alicuius cognitionis: tunc necessario pertur- baciones affectuum subintrant animum. Sed dic mihi meministi ne. Dic philoso- phia querit de cognitione finis rerum dicens. Dic mihi ne id est an: meministi id est res- corderis quis sit finis rerum supple omnium: ve pro vel: quo id est ad quem finem in- tentio totius nature tendat id est labore. ego Boetius inquam id est dixi: audieram supple olim: sed meror id est perturbatio: hebetavit id est obscuravit: memoriam id est intellectum. Atqui pro certo: scis unde cuncta id est omnia entia: processerint id est principium suum habuerunt. ego Boetius inquam id est dixi noui: quod pro et: respondi deum esse principium omnium rerum. et dicit philosophia: quid id est quomodo: po- test fieri hoc ut cognito id est noto principio scilicet omnium rerum: ignores id est nescias quis sit finis rerum supple omnium. verum pro sed: hi mores perturbacionum et ea valentia id est vigor vel potestas perturbacionum est: ut quidem id est certe: pos- sint mouere hominem loco id est a stabilitate perfecte cognitionis: autem pro sed non possint euellere supple radicibus: quod pro et: extirpare id est eradicare sibi totum.

Notandum Philosophia consequenter et ratiouabiliter querit Boetium an cognoscat fi- nem omnium rerum: quia finis est causa causarum, et est optimum: cuius gratia alia

Liber primus

fiunt. propter quod ignorato fine nihil perfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem. nam secundum exigentiam finis cetera moderantur. Nota quando principium et finis coincidunt in unum sicut in circulo: idem est principium et finis: tunc videtur mirabile: quod tunc principium cognoscatur et finis ignoretur. cum ergo deus sit principium et finis omnium rerum: cognitio ipso sub ratione principii videtur etiam cognosci sub ratione finis.

Quod autem deus sit principium omnium patet: quia ab ipso derivatum est singulis esse et vivere: primo celi et mundi. d. quod autem sit finis omnium patet: quia gratia eius omnia fiunt: et ad ipsum ordinantur. nam in rebus constantibus ex arte et natura semper vilius est propter melius. deus autem est optimus eorum que in natura sunt: ex probemio methaphisice.

Nota licet turbati alii quales cognitionem rerum

habeant: tamen impediuntur ne perfecte cognoscant. licet ergo Boetius aliquantulum cognoverit deum esse principium rerum: tamen quia turbatus fuit: perfecte naturam huius principii non cognovit: et ideo ignoravit ipsum esse finem rerum. Nota quod passio est motus periculi appetitive sub fantasia boni et mali: sicut Eustratius secundo ceterorum. et hi sunt mores passionum. quod possunt homines movere a stabilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ipsorum non possunt evellere ab omni cognitione. Sed hoc respondeas velim. Dic philosophia facit aliam interrogationem de cognitione humane nature dicens. Sed ego etiam velim tu respondeas id est respondere des: hoc id est ad hoc: ne pro nunquid: tu meministi id est scis te esse hominem. Ego Boetius nisi quare id est dixi: quid id est propter quid: non meminim id est sciveri. et querit ulterius philosophia. Igitur ne id est nunquid: poteris proferre id est dicere: quid sit homo id est definitionem hominis. Respondet Boetius. Nunquid philosophia tu interrogas me hocne id est hoc: an id est utrum sciam me esse rationale: atque pro et mortale animal. ego Boetius scio et confiteor id est fateor: me esse id est supple animal rationale et mortale. Et illa super philosophia. d. ne pro nunquid nihil novisti te esse aliud quam animal rationale mortale. d. Boetius nihil supple philosophia inquit id est dixit: tamen ego scio aliam causam supple quam ignorantiam divine providentie vel maximam causam tui morbi et tu desisti id est cessasti: nosse id est nocere quid sis. Nota licet homo sit mortalis secundum corpus: non tamen secundum animam intellectivam: que est dignior pars hominis. Et quia Boetius dixit se esse nihil aliud quam animal rationale et mortale: ideo non quesivit nisi bona mortalia: de quorum bonorum amissione doluit non curans partem immortalem: scilicet animam rationalem: cuius debuit appetere bona immortalia: ideo philosophia dicit quod Boetius se non noverit. Nota quod causa maxima morbi hominis est seipsum ignorare: quia dicit Boetius secundo huius prosa quinta: quod conditio humane nature est cum se cognoscit quod ceteras res excellat. Cum autem nosse se

Prosa Sexta

desierit eadem natura infra bestiam redigatur. nam ceteris animantibus sese ignorare naturaliter est: hominibus vero vicio venit. et dicit Themistius super d. aia. Quid turpius est anime cum sit aliorum cognoscitiua: quod suipsius est ignara? Animam se ipsam ignorans quomodo de alijs fida purabit cognoscitiua: quasi diceret nullo modo. Quare plenissime hic philosophia ex dictis Boetij recolligit omnes causas tortis

Quare plenissime vel egritudinis tue rationem: vel aditum reconciliande sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis: et exulem te et exspoliatum proprijs bonis esse doluisti. quoniam vero quis sit rerum finis ignoras: nequaqz hoies atqz nepharios potentes felicesqz arbitraris. Quoniam vero quibus gubernaculis mundus regatur oblitus es: has fortunarum vices estimas sine rectore fluitare: magne non (ad morbum) modo: verum ad interitum quoqz cause.

nium: tu arbitraris id est putas nequam id est malos: atqz pro et: nepharios id est iniquos homines esse potentes: qz pro et felices. Quoniam pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis id est regimimbus ipse mundus regatur: tu estimas id est opinaris: has vices id est istas alternationes: fortunarum id est rerum fortunarum: fluitare id est vagari sine rectore. iste sunt magne cause: non modo id est non solum ad morbum verum pro sed: sunt ad interitum id est ad mortem vel ad perditionem anime. Nota homo seipsum ignorans extra limites recte rationis positus est: et talis dicit esse exul vt prius visum est. Nota homo seipsum ignorans tantum se estimando esse mortalem dolet de amissione rerum mortalium. ergo dicit philosophia. quia tu obliuione confunderis: exulem te et exspoliatum proprijs bonis doluisti. Nota ex asssecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potens vel impotens: ex quarto huius. qz ergo Boetius ignorauit vltimum finem rerum: ideo putabat malos esse potentes.

Nota Boetius ignorauit quibus gubernaculis mundus regeretur: ideo ignorauit quod deus sua bonitate omnia disponderet: et ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore. Sed sospitatis auctori grates. Hic philosophia ostendit Boetium esse curabilem dando modum procedendi circa curationem eius dicens. Tu des grates auctori sospitatis id est sanitatis: quod nondum id est non adhuc: natura id est vigor naturalis: desituit id est deseruit te: totum id est totaliter: nos philosophia habemus maximum: fomitem id est radicem: tue salutis id est sanitatis: scilicet veram sententiam id est intellectus de mundi gubernatione: quod tu credis eam supple gubernatione non esse: subditam id est subiectam temeritati casuum supple fortunarum: sed diuine rationi. igitur nihil pertimescas tam tibi. Boetius ex hac minima scintillula id est par

us infirmitatis et dices: Quare pro igitur ego philosophia inueni: plenissime id est perfectissime: rationem id est causam: tue egritudinis id est infirmitatis: vel inueni auditu. i. accessum: reconciliande sospitatis id est recuperande sanitatis tue: quod declarat. Nam pro quia: quoniam tu confunderis id est confusus es: obliuione id est ignorancia tui ipsius: tu doluisti te esse exulem: quod pro et: exspoliatum id est priuatum: proprijs bonis id est diuitijs: quoniam pro quia: tu ignoras id est nescis quod sit finis rerum om

Liber primus

Da veritate: Illuxerit vitalis calor id est ardor mere veritatis animam viuificans. Tunc dat modum procedendi circa curationem eius dicens. Sed quoniam pro quia: nondum id est non adhuc est tempus firmioribus remedijs vti: et constat id est manifestum est eam esse naturam mentium: vt quotiens abiecerint veras opiniones: induantur id est inuoluantur falsis opinionibus: ex quibus falsis opinionibus: caligo id est obscuritas: perturbatio /
ni. i. passionum: orta id est creata: confundit illuz verum intuituz id est cognitionez mentis: ego supple philosophia tentabo atque tenuare. i. remouere: paulisper id est modicum hac caliginem: lenibus id est facilibus: quibus pro et mediocribus fomentis id est medicinis: vt dimotis id est remotis tenebris: fallacium affectionum id est falsarum opinionum vel passionum: possis cognoscere id est intelligere: splendorez id est claritatem: vere lucis id est lucide veritatis. Nota sicut in morbo corporali vigente principali membro puta corde potest per medicinas introduci sanitas alijs membris: sed naturali calore destitute ipsuz cor frustratur spe sanitatis: sic in morbo spirituali manente in Boetio cognitione illius principij: quod deus gubernet mundum potest procurari salus quantum ad errorem in alijs. ergo dicit philosophia quasi congratulando Boetio debes reddere grates auctori sospitatis. Nota quando intellectus abijcit veram opinionem statim afficitur falsa opinione: quia intellectus non abijcit veram opinionem: nisi propter aliquam persuasionem per contrarium. nihil autem contrariatur vero nisi falsum: ideo intellectus non potest abijcere verum nisi accipiendo falsum. Nota tenebre affectionum impediunt rectum iudicium: quia tristitia stupefacit et corrumpit naturam: ex ebrietate. sed amor et odium peruertunt iudicium secundum Prolemeum in centilogio. Ire et concupiscentie venereorum maxime transmutant corpus et quibusdam infamijs inficiunt: septimo ebriorum: et impedit ira animum ne possit discernere verum secundum Cathonem.

Sed sospitatis auctori grates: quod te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tue fomitem salutis veram de mundi gubernatione sententiam: quod eam non casuum temeritati: sed diuine rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Jam tibi ex hac minima certe scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remedijs nondum tempus est: vti et eam mentium constat esse naturam: vt quotiens abiecerint mentes veras: falsis opinionibus induantur: ex quibus orta perturbationum caligo: verum illum confundit intuitum. Hanc paulisper lenibus mediocribusque fomentis attenuare tentabo: vt dimotis fallacium affectionum tenebris: splendorez vere lucis possis agnoscere.

Adetrum septimum primi libri.

Adetrum septimum primi libri. *po. d. d. d.*

Adetrū septimum

Con. Sydera i stelle nel plancti nel
luminaria ali condita i abscondita mel
atruer nigre aut tenebrosas illi
no vllm no vssunt i uo nulli
fonderi i effodire nel dare. sem
dare nulli hinc i aliquod hinc
in her suple m f uord. Et o

Quibus atris condita nulluz. Dicitur incipit septimum et ultimum metrum huius
primi quod vocatur metrum adonici ab inuētoze: dimetrum a numero peduz: da
criticū a pede predominante. In quo metro pbia pbat per exēpla qd. d. dicit
em pbia qd caligo perturbationū impedit intuitum veritatis. hoc primo pbat pbia
tribus exemplis. secūdo hortatur nos ad fugā perturbationū. ibi. tu quoq; si vis. pri
ma in tres secūdam tria

Quibus atris Condita nullum.
Fundere possunt Sydera lumen.
Si mare voluēs Turbidus auster

Disceat estum Vitrea dudum.
Parq; serenis Unda diebus.
Mox resoluta Sordida sceno.
Visibus obstat. Quiq; vagatur.
Montibus altis Desfluens amnis.
Sepe resistit Rupe soluti.
Obice saxi Tu quoq; si vis.
Lumine claro Ternere verum.
Tramite recto Carpere callem.
Gaudia pelle: Pelle timorem.
Spemq; fugato Nec dolor affit.
Mubilla mens est Unctaq; frenis.
Nec vbi regnant. *Avuo pognat*

Explicit liber primus
Boetii de consolatione.

discurrat: ille sepe resistit id est reflectitur: obice id est obiectōe: soluti saxi id est rupi: la
pidis: rupe id est de monte. Nota similitudo quam pretendit philosophia est ista.
Sicut sydera consueta nobis lucere et terram illuminare cessant hoc facere propter in
terpositionem nubium obscurarum: sic intellectus et ratio que lucēt et illuminant hoīez
in cognitione veritatis impediuntur caligine perturbationum. Nota qd similitudo scōi
exempli in hoc consistit. sicut aqua maris manēte clara ad modum vitri visus pōt eā
penetrare et videre que sunt sub aqua: sed si turbatur illa peruētum tunc obstat visui:
sic animus hoīs quietus nō impedit iudiciū rationis. sed si moueat et turbetur affectione
rpalinz: statim obstat rōm impediēs eius iudiciū. Nota qd similitudo tertij exēpli ta
lis est. Sicut aqua currens de altis montibus libere recto tramite pcedit et per ob
staculum lapidis qui resolutur de mōte impeditur ne recte pcedat: sic ratio libera nō
impedita recte iudicat. si aut ratio afficitur motib; affectuuz: impedit in iudicio et veri
tatis cognitione. Nota qd rupe est moles lapidea siue mōs lapideus: sed saxū est ps

ma in tres secūdam tria
exempla que parebūt. Di
cit primo sydera condita
i. abscondita: atris nubis
bus. i. obscuris nubibus
nulluz lumen possunt fun
dere ad illuminandū ter
ram. tūc ponit fm exem
pluz. Si turbidus auster
id ē obscurus vētus: vol
uens id est mouēs mare:
misceat id est cōmisceat
cū sceno quod est i fundo
estum maris id est feruos
rē: tūc vnda maris dudū
id est prius: vitrea id est
transparens ad modum
vitri: par id est similis se
renis id est claris diebus:
mox id est statim supple
illa aqua facta sordida p
flatū venti resoluta sceno
i. elevato luto: obstat id ē
resistit: visibus id est oculus
lis nō potētib; penetra
re vndas maris. tunc po
nit tertium exemplū. Am
nis id est flum;: qui de al
tis montibus vagatur. i.

obice dicit de fluxu
alio mōtib; nel qui
vnti mōtib; nel
dicitur alio mōtib;
i. mōtib; nel
et hōi; nel i. saxi
i. lapidis soluti
i. soluti rupe
i. rupe

Liber primus

resoluta a rupe id est a monte. Tu quoque si vis. Sic philosophia hortatur ad fugam
perturbationum siue affectionum animi dicens. Si tu vis cernere id est videre vel iu-
dicare: verum id est veritatem: claro lumine id est vera cognitione: et si vis etiam cape-
re id est attingere: callem id est viam veritatis: recto tramite id est processu rationis:
tunc tu pelle id est repelle gaudia supple: que sunt de bonis presentibus: et pelle id est
remoue a te timorem supple de futuro malo: quod pro et tu fugato spe supple: que est de
bona fortuna: nec etiam assit dolor supple qui est de presenti amissione bonorum sup-
ple: que mens est nubila. id est obscura vel operta: quod pro et vincita id est ligata: frenis id est li-
gaminibus: vbi id est in qua mente hec supple predicta regnant id est dominantur: scilicet
gaudium de presentibus bonis: timor de futuro malo: spes de futuro bono: dolor de
presenti malo. Nota sicut prius tactum est affectio est motus particule sensiti-
ue sub fantasia boni vel mali animum afficiens: et rectum rationis iudicium impedi-
ens. Et sunt quattuor affectiones tales principales: ad quas omnes alie reducuntur
scilicet: gaudium: spes: timor: et dolor: quarum sufficientia sic accipitur. Omnis pas-
sio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter: vel respectu boni pre-
sentis: sic est gaudium quod est de presenti bono. Si est respectu boni absentis: sic est
spes que est de futuro bono. Si autem passio est respectu mali hoc dupliciter: vel respec-
tu mali presentis: sic est dolor qui est de presenti malo: si est respectu mali absentis est
timor qui est de futuro malo. Nota quod iste passiones non sunt pellende: vt non sint
in animo hominis: quia vix inuenitur homo sine ipsis: sed sic sunt pellende vt non
dominentur in homine. Unde sedare homini passiones vt non dominantur est ho-
minis virtuosus: quia virtus consistit in moderatione passionum. Si autem res-
gnant et dominantur in homine: tunc impediunt iudicium rationis. propter quod
dicit Eustratus super libro ethicorum. oportet reluctari contra passiones sensiti-
uas: que si preualuerint impediunt vires anime. Nota iste passiones et affectio-
nes si ordinantur ad terrena: tunc non sunt nociue. at tamen possunt esse meritorie et
virtuose si fuerint ad debitos fines ordinate. Unde Richardus in libro. xij. patriar-
charum dicit. Ordinatum et verum gaudium tunc habemus quando de veris et eter-
nis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quod scri-
ptum est. Initium sapientie timor domini. Et idem Richardus dicit. Prima virtus
tunc proles sine qua certus haberi non potest est timor dei. Item spes vt dicit idem
Richardus efficitur ordinata: si de indulgentia venie generatur. Unde dicit. vere et
ab omni dubio quod quis frequentius quantoque vehementius de suo interno reatu dolore af-
ficatur: tanto certior tantoque securior per spem de indulgentia venie efficitur. Similis-
ter dolor est virtuosus quando fit ad deplangendum culpam. Unde Richardus. Qua-
to quis vehementius metuit penam quam meruit: tanto acerbius plangit culpam
quam fecit.

Explicit liber primus

P

Est hec paulisper obticuit. Sic est secundus liber Boetij de consolatioe phi-
losophie: qui continuatur ad librum precedentem in hunc modum. Postquam phi-
losophia in primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis Boetij:
in hoc secundo procedit ad eius curationem. P̄io adhibendo sibi remedia leuia. Se-
cundo remedia validiora in libris consequentibus. hunc enim modum medicandi phi-
sophia pro-

Prosa prima libri secundi.

P

Est hec paulisper obticuit: atque
ubi attentionem meam modesta ta-
curnitate collegit: sic exorsa est
Philosophia. Si penitus egritudinis tue
causas habitumque cognoui: fortune prio-
ris affectu desiderioque tabescis: ea tantum
animi tui statum sicuti tibi fingis mutata

misit Boetio. et diuiditur
iste liber in .xvi. partes: quae
octo sunt p̄se et octo me-
tra huius secundi: quae par-
tes patebunt. quid autem
in qualibet parte agatur
similiter videbitur. P̄ia
prosa diuidit. P̄mo ostē-
dit Bo. quid philosophia
egerit post predicta: et re-
sumit unam causam dolo-
ris. Boe. secundo philoso-
phia ponit quendam effe-
ctum fortune. Tertio excu-
sat se de quodam. Quar-
to tangit oportunitatem

medendi Boe. Quinto procedit ad leuia medicamenta eius. Secunda ibi. Intellego.
Tertia ibi. Sed ut arbitror. Quarta ibi. Sed tempus est. Quinta ibi. Quid est igitur
o Boe. P̄io dicit. Post hec que dicta sunt philosophia obticuit id est tacuit: pau-
lisper id est modicum: atque pro et: ubi id est postquam: collegit id est intellexit: meam atten-
tionem id est diligentiam: modesta tacurnitate id est temperato silentio: exorsa est id
est incepit loqui: sic id est taliter: si pro quia: ego cognoui causas id est rationes radi-
cales: quae pro et: habitus id est dispositionem: tue egritudinis id est infirmitatis. tu Boe.
tabescis id est tristis affectu: quae pro et desiderio prioris fortune que fuit tibi prospe-
ra: ea fortuna mutata id est variata: apud te peruerit id est mutauit: statum id est dis-
positionem: tui animi id est tue mentis sicuti tu tibi fingis. Nota quod philosophia post
predicta obticuit ut Boe. magis animo deliberato verba philosophiae colligere possit
et sibi responderet: quia secundum Senecam in prouerbis. deliberare utilia mor-
ra tutissima est. Deliberandum est diu quicquid faciendum est: semel discute quid au-
dias. proba quid credas. et ideo philosophia obticuit tanquam lassata ex questionibus
prius motis. unde Seneca libro de virtutibus cardinalibus. non semper in actu sis:
sed interdum animo tuo requiem dato: ut requies illa sit plena sapientia et virtute. Nota de
hoc quod dicit modesta tacurnitate duplex est tacurnitas. quedam moderata: alia su-
perflua. Moderata tacurnitas est quando tacetur cum tacendum est: de qua loquitur
Seneca in prouerbis dicens. Tene semper vocis et silentii temperamentum. tamen in hoc libentius
te iube ut libentius audias quam loquaris. quod eius nescit tacere: nescit loqui. Superflua taci-
turnitas est quam tacet cum loquendum est: de qua. d. poeta. Nā nimium tacuisse nocet. No-
ta quod Boe. in statu miserie non erat magnanimus: quia habuit animi perversum fortuna. Ma-
gnanimus enim est qui contra difformes insultus fortune unam mentis constantiam militat
sicut Albertus super primo libro. et hi. Et Seneca prima epistola ad Lucillum dicit. Primum argum-
tum compositae mentis existio posse consistere et secum morari. Nota quod philosophia dicente fortunam
esse mutatam circa Boe. sicut ipse fingit. h. dicit pro tanto: quia secundum rei veritatem fortuna non

Liber Secundus

erat circa ipsum mutata sicut philosophia infra probabit. Intellego multiformes. Dic philosophia ponit effectum fortune dicens. Ego intelligo id est cognosco: multiformes fucos id est deceptiones: illius prodigij. i. fortune: et eousq; id est rādiu scilicet ipsa fortuna exercet blandissimam familiaritatem: cum his quos nititur id est laborat: eludere id est decipere: dum. i. donec: confundat id est eneruat intollerabili dolore eos quos fortuna insperata id est sine spe: relinquit id est dimiserit: cui? .s. fortune si tu. **B.** reminiscare id est recorderis naturam mores: ac pro etiā: meritū id est dignitatē. nec etiā cognosces te. **B.** in ea fortuna habuisse aliquid pulchrum nec amisisse: et per consequens de amissione ei? nihil est dolendū. Nota qd prodigium est miraculū preter solitū cursum nature proueniēs. et dicit prodigiū quasi porro producēs hoies i admirationem. vel secundum **Dug.** prodigiū est monstrū ad vastandū paratū dictū a prodigo gis. qd est vasto as. fortuna aut pōt dicit prodigium. primo qz ducit homines in admirationē eo

qz bonis mala et malis bona tribuit. vel dicit prodigiū secūdo mō: qz vastat aīz hoīs. p̄spa enīz fortūa vastat aīm hoīs p̄ nimīā sollicitudinē: aduersa p̄ nimīā desolationē. **No.** fucus in vna significatiōe dicitur color superpositus naturali colorī: et ponitur pro deceptione: quia talis color decipit visum cum facit mulierem difformem apparere pulchram. Nota qd fortuna sua familiaritate decipit homines et confundit: quia dicit **Seneca** in libro de consolatione filij **Helye.** Neminez aduersa fortuna comminuit: nisi quez secunda decipit. et dicit in prouerbijs. fortuna quem nimium fouet hunc stultum facit. fortuna nulli semel obesse contenta est. fortuna vitrea est: dum splēdet frangitur. Et **Seneca** tertia epistola dicit. Neminem eo fortuna prouexit vt non tātum illi minaretur quantum promiserat. noli huius tranquillitati confidere. memens to qd mare euertit: et eodem die vbi luserunt nauigia absorbentur. Sed vt arbitror haud. **Hic** philosophia excusat se de quodam dicens. Sed vt ego philosophia arbitror id est opinor: haud multum id est non multum: laborauerim reuocare id est reducere tibi hec supple predicta de moribus fortune in memoriā: enim pro quia: tu solebas id est consuetus fuisti: presentem id est astantem fortunam: quoq; pro et: blandientem id est applaudentem: incessere id est arguere: virilibus id est asperis verbis: qz pro et: insectabare id est persequeris eam fortunam: de nostro auditu id est de nostra informatione: prolatis id est pronuntiatis sententijs. verum pro sed: omnis

peruertit. Intellego multiformes illius prodigij fucos: et eousq; cum his quos eludere nititur blandissimam familiaritates exercet: dum intollerabili dolore confundat eos quos insperata reliquerit. Cuius si naturam mores ac meritum reminiscare: nec habuisse te in ea pulchrum aliquid: nec amisisse cognosces. Sed vt arbitror: haud multum tibi hec in memoriā reuocare laborauerim. Solebas enim presentem quoq; blandientem virilibus incessere verbis: eāq; de nostro auditu prolatis insectabare sententijs. Verum omnis subita mutatio rerum: non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. Sic fa

Prosa prima

subita id est festina mutatio: non contingit id est aduenit: sine quodam conflictu id est turbatione animorum: sic id est taliter: factum est scilicet de te ut tu discesseris: paulisper id est modicum: a tua tranquillitate id est a tue mentis quiete. Nota quod sapientis et magnanimit est contra fortunam constanter militare et non pusillo animo succumbere. unde Seneca in libro de clementia dicit. Magnos viros qui maligne fortune succumbere nesciunt: et aduersas res sue virtutis experimēta faciunt. Nam secundum Aristotelem primo ethicorum. Sapiens scit bene ferre fortunam: quia habet se sine vituperio sicut tetragonum. corpus enim tetragonum quocumque proijcitur firmiter stat: sicut animus sapientis constans permanet quacumque fortuna emittente. Nota quod quies animi fit per sedationem passionum que causatur ex ordinatione rationis cum deliberatione: sed

ctum est: ut tu quoque paulisper a tua tranquillitate discesseris. Sed tempus est nunc haurire te aliquid ac degustare molle atque iocundum quod ad interiora transmissus validioribus haustibus quidem vias fecerit. Assit igitur rhetorice suadela dulcedis: que tunc tantum cale recto procedit: nostra instituta non deserit. Cumque hac musicalaris nostri vernula nunc leuiore nunc grauiore modos succinat. Quid est igitur

subite mutationes preueniunt deliberationem rationis: ideo mutant et turbant animum. propter quod dicit philosophia. omnis subita mutatio rerum non contingit sine conflictu animorum. // Sed tempus est te haurire aliquid. Dic philosophia tangit oportunitatem medendi ipsum Boetium dicens. Sed tempus est id est instat te Boetius haurire id est recipere: ac pro etiam: degustare aliquid molle id est facile: atque pro et iocundum id est delectabile: quod leue vel delectabile transmissus ad interiora. scilicet tui ad fecerit viam validioribus haustibus id est fortioribus remedijs. igitur pro ergo: suadela id est persuasio: rhetorice dulcedis id est rhetorici ornatus: assit id est sit presens: que rhetorice procedit tantum id est solummodo: tunc recto calle id est recta via: non deserit id est relinquit: nostra instituta id est documenta. Cumque hac scilicet rhetorice: musicalaris id est ars metrica: vernula id est famula: nostri laris id est nostre domus scilicet assit et succinat id est decanter: nunc id est aliquando: leuiore modos id est faciliores versus: et nunc id est aliquando: grauiore id est difficiliore. Nota quod philosophia inuitat duas scientias ad curationem Boetij: scilicet rhetoricam et musicam. Rhetoricam inuitat ratione prope: in qua utitur rationibus persuasivis rhetoricis coloribus adornatis. Musicam inuitat propter metrum. nam sicut in musica utimur arsi et thesi id est concordie elevatione et depressione vocis: sic similiter in metro utimur elevatione quam perducte syllabe eleuantur: et utimur depressione quam breues syllabe deprimuntur quodam concordia proportionali. Nota. d. Tullius in prohemio rhetorice sue quod eloquentia sine sapientia plerumque obesse potest: nunquam autem potest esse. cum igitur rhetorice sit scientia eloquentie ornate: ipsa non potest esse sine sapientia: id est philosophia quod rhetorice tunc procedit recto calle: quoniam non deserit nostra instituta que sunt instituta et documenta sapientie. // Quid est igitur ob hoc. Dic philosophia adhibet. B. leuia medicamenta. Ubi nota quod leuia medicamenta sive remedia dicuntur rationes superius secundum rationem consensum versus hominum persuadentes non esse dolendum de aduersitate fortune. Remedia autem validiora sunt rationes que sunt contra consensum opinionem hominum ostendentes quod sit summum bonum et in quo consistat

cij

et hoc est multa virtutes huiusmodi et infirmos sunt huiusmodi
habet enim in domo huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
quod est huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
Sunt huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
Sunt huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi

pero eloquentia huiusmodi
et huiusmodi

Liber secundus

et quomodo ad ipsum perueniatur: et quod mali sunt impotentes: et boni potentes et similia. Primo ergo ostendit philosophia non esse dolendum de fortuna: quia seruat propriam naturam circa ipsum. et hoc ostendit quinque rationibus persuasivis. secundam ponit ibi. si probas. tertiam ibi. an vero. quartam ibi. quod si nec. quintam ibi. postremo equo et cetera. Prima ratio talis est. Nullus in mesticia et luctu dicit nisi propter aliquid novum vel inusitatum contingens circa ipsum: sed mutatio fortune non est aliquid novum vel inusitatum: ergo eius mutatio nullum debet deicere in dolore. dicitur ergo in littera. igitur o homo. i. tu. **B.** quod est illud quod deiecit. i. prostravit te in mesticiam: quod pro et luctu ego philosophia credo quod tu Boetius. vidisti aliquid novum: quod pro et inusitatum id est inusitatum supple proferre circa te. tu Boetius. putas id est existimas: ipsam fortunam esse mutatam id est peruersam a sua natura: erga id est circa te: erras id est false estimas: quia hi semper sunt eius mores: ista est natura eius: quod nunc sit adversa: nunc prospera: ipsa fortuna seruat circa te potius propriam constantiam in ipsa sui mutabilitate: quia mutatio fortune est sua constantia. talis enim erat scilicet mutabilis: cum tibi blandiebatur id est adulabatur: cum tibi alluderet illecebris id est delectationibus false felicitatis id est prosperitatis: tu reprehendisti id est cognovisti ambiguos vultus id est dubias facies: ceci numinis id est cece deae fortune: que scilicet fortuna adhuc velat id est occultat sese id est seipsam alijs supple hominibus: tamen applaudendo eis prosperitate: ipsa tibi tota innotuit id est manifesta est: proorsus id est omnino scilicet prosperitate et adversitate. Nota quod illecebra brevis est delectatio carnalis illicita hominem alliciens: licet inveniatur pro quacumque alia delectatione. Nota sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipitur: sic homo delectatione prosperitatis fortune fallaciter uretur. vnde Seneca. viij. epistola clamo vitare quecumque casus tribuit. ad omne fortuitum bonum suspiciosi pauidique subsistite. nam fera et piscis spe aliqua oblectante decipitur. Nota delectationes fortune sunt false. nam secundum beatum Augustinum prospera huius mundi asperitatem habent veram: iocunditatem falsam: certum dolorem: incertam voluptatem. Nota philosophia appellat fortunam cecum numem. Augustinus dicit: quod numem est virtus dei vel ipse deus vel dei potestas vel maiestas. hic autem accipitur pro dea: quia antiqui fortunam colebant. Nota quod fortunam dicit esse cecam. dicit Tullius in li. de amicitia. fortuna ut medicus ignarus multos excecaverat: non quod ipsa ceca sit: sed eos cecos plerumque efficit quos complectitur. Nota quod fortuna antiquus duplici depigebat fronte: calua et capillata. per caluam designando adversitatem: per capillatam prosperitatem. ergo dicit philosophia

o homo quod te in mesticia et luctu deiecit. Novum credo aliquid inusitatumque vidisti. Tu si fortunam putas erga te esse mutatam: erras. Hi semper eius mores sunt: ista natura. Seruavit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum tibi blandiebatur: cum tibi false illecebris felicitatis alluderet: deprehendisti ceci numinis ambiguos vultus. Que sese adhuc velat: alijs tota tibi proorsus innotuit. Si probas utere moribus: ne queraris. Si perfidam perhorrescis: sperne atque abiice perniciose alludentem. **Ma** que

Prosa prima

Deprehendisti ambiguos vultus fortune. Si probas utere moribus. Sic ponit secundam rationem que talis est: de illius amissione non est dolendum quod est perniciosum: et quo habito homo nunquam est securus: fortuna est huiusmodi ut tunc in littera: ergo et dicit ergo. Si probas id est approbas fortunam utere moribus eius: ne que raris id est conqueraris: si perborrescis id est pertimescis perfidaz et sperne atque abij

nunc meroris tibi causa tanti est: hec eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te quam non relicturam nemo unquam poterit esse securus. An vero tu preciosam estimas abituram felicitatem: et cara tibi est fortuna presens. Nec manendi fida: et cum discesserit allatura merorem.

Quod si nec arbitrio retineri potest: et calamitosos fugiens facit: quid est aliud fortuna fugax quam future quoddam calamitatis

ferre: et que abstulit reddit: nec unquam rursus est illam experiri: quam cum locum iniurie non habet. Nota quod securitas maxime homines delectat: propter quod est appetenda. Unde Seneca. vi. epistola. Nec me res vlla delectabit: licet sit eximia et salutaris quam quam mihi morti securus sum. Nota quod prosperitas fortune non reddit hominem securum: quia dicit Seneca. Munera fortune amica putatis insidie sunt. quisquis vestrum tuam vitam agere volent: quam plurimum potest fortune beneficia devertet: in quibus miserim fallunt. habere putamus honores: in precipitia cursus iste deducit. Nota Seneca in de remediis fortuitorum. Exoneravit te fortuna si intelligis: et tutiore loco posuit damnum putas: remedium est clamas quam opibus expoliatus es: tuo vicio ista tibi iactura tam grauis est: non tam moleste ferres: si tanquam perditurus habuisses. An vero tu preciosam estimas. Hic philosophia ponit tertiam rationem que talis est. Illud non est putandum preciosum et carum quod non est mansurum et tuo recessu est afflicturum: sed fortuna est huiusmodi: ergo non est reputanda preciosa et cara: et per consequens non est dolendum de eius amissione: nec gaudendum de eius possessione. unde dicit in littera. Vero pro sed: an tu estimas felicitatem abituram id est recessuram supple esse preciosam et fortuna presens est cara tibi: nec est fida manendi: et cum discesserit est allatura id est adductura merorem: quasi diceret non debet estimari preciosa.

Nota quod appellat fortunam felicitatem: quia secundum Aristotem fortuna vel est felicitas vel est proxima felicitati. unde in libro de bona fortuna dicit Aristoteles. quod non contingit esse felicem sine rebus exterioribus quarum fortuna est domina. et hoc intelligendum est de felicitate politica et non speculativa que consistit in actu sapientie. Nota fortuna discedens inducit merorem: quia dicit Seneca in libro de tranquillitate animi. Letiores reliquit quos fortuna nunquam prosperit quam quos deseruit. Et Boetius. postea dicit quod infelicissimum genus infortunij est felicez fuisse. Quod si nec ex arbitrio retineri. Hic ponit quartam rationem que talis est. Illud quod est indicium future miserie: nec est

ce fortunam: alludentem id est ludendo inferentem tibi pernicioza id est damnosa. nam fortuna que nunc est tibi causa tanti meroris per sui absentiam: hec eadem debuit tibi esse causa tranquillitatis id est securitatis per sui presentiam: sed non fuit: enim pro et fortuna reliquit te: quam non relicturam nemo unquam poterit esse securus. Nota circa hoc quod dicit pernicioza alludentem. dicit Seneca. ludit fortuna cum suis moribus: et que dedit au

Liber Secundus

earum nec preciosum nec per consequens de ipso dolendum: fortuna est huiusmodi si-
cut tangit in littera . unde dicit q̄ fortuna si nec pot̄ retineri id est haberi ex arbitrio
id est secundum voluntatē: et ipsa fugiens id est recedens facit calamitosos id est mi-
seros: quid aliud est fortuna fugax q̄ quoddam iudicium id est signus: future calamitatis
id est miserie: enim pro quia: neq̄ sufficit intueri id est inspicere illud qd̄ futurū est
id est positum: ante oculos id est quod est presens: verum pro sed: prudentia
id est homo prudens: metitur id est mensurat: exitus id est fines rerum: q̄
pro et: eadem mutabilitas id est instabilitas: in alterutro id est in aduersi-
tate et prosperitate: nec facit minas. i. insidias fortune esse formidandas id
est timēdas: nec facit blandicias esse exoptandas. i. desiderandas. Nota q̄ ca-
lamitas est miseria cū alius nihil habet nec in re nec in spe. et est dicta a ca-
lamo qui ē vacuus et inanis. Nota q̄ nō sufficit so-
lum intueri presentia: sed

inducium. Neq̄ enim quod ante oculos
situm est: sufficit intueri. In rerum exitus
prudentia metitur: eademq̄ in alterutro
mutabilitas: nec formidandas fortune
minas: nec exoptandas facit esse blandi-
cias. // Postremo equo animo tolles
oportet quicquid intra fortune archam
geritur: cum semel iugo eius colla submis-
seris. Quod si manendi abeundiq̄ scri-
bere legem velis: ei quam tu tibi domi-
nam sponte elegisti: nonne tu iniuriosus
fueris: et impatientia tuam sortem exacer-
babis: quam permutare non possis.

etiam futura: quia licet quandoq̄ prima salua fiant iudicia: vltima tñ alterius saporis
inquinamenta permanebūt. hec in fine de disciplina scholarium. et Tullius. ij. rbe-
thorice dicit. Errant qui in prosperis oēs impetus fortune putant effugisse sapiēter co-
gitant in temporib⁹ prosperis: causas aduersas reformidāt. et Seneca. i. de quatuor vir-
tutibus cardinalibus dicit. Si prudēs est animus tuus tribus rebus dispensetur:
presentia ordina: futura provide: et preterita recordare. Nam qui nihil de preterito co-
gitat perdit vitam. Qui nihil de futuro premeditatur per omnia incautus incedit.
pone aut̄ animū tuū mala futura et bona vt ista possis sustinere et illa moderari. et Bau-
fredus in poetria. Exemplo syrenes habe docearis in illis. Sub meliori statu semper
peiora caucto. Nulla fides rerum sequitur post mella venenum. Et claudit nox tetra di-
em nebuleq̄ serenum. Postremo equo animo. Dic ponit quāntam rationem que ta-
lis est. Quicumq̄ alterius iugo se submittit oportet q̄ mores eius patienter sustineat
sed homo affectione temporalium submittit se iugo fortune: ergo oportet q̄ mores for-
tune patienter tolleret. unde sicut iniuste agit qui vult imponere leges domine sue: ita
volens imponere legem fortune agit iniuste: hanc rationem pretendit in littera. Se-
cundo declarat dictum suū per quedā similia. ibi. Si ventis. Primo dicit postre-
mo id est vltimo dicam q̄ oportet vt tu tolles id est patiaris: equo animo id est cō-
stanti animo: quicquid geritur id est fit: intra archam fortune id est intra mundū: cū
semel submiseris id est subiugaueris colla. s. tua iugo fortune appetendo temporalia
tanq̄ premia tuorum meritorum: q̄ pro sed: si velis scribere id est scribendo impone-
re legem manendi et abeundi ei quam tibi dominam sponte elegisti: nonne fueris in

Prosa Secunda

iriosus: et impatientia id est per tuam impatientiam: et acerbabilis id est argues: fortunam id est fortunam quam non possis permutare. Nota quod philosophia mundum appellat archam fortune: quia sicut in archa triturando torquentur manipuli: sic fortuna in mundo torquet homines nunc prosperitate nunc aduersitate rotando. Nota circa hoc quod dicit, nonne iniuriosus fueris quod iusticia est libertas animi tribuens

Si ventis vela committeres: non quo voluntas peteret: sed quo flatus pelleret promoueretur. Si aruis semina crederes: feraces inter se annos sterilesque pensares. Fortune te regendum dedisti domine: moribus oportet obtemperes. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris. at omnium mortalium stolidissime si manere incipit fors esse desistit.

Libri secundi prosa prima explicit.

ergo iniuriabatur fortune volens sibi imponere legem manendi et recedendi. Si ventis vela committeres. Sic probat dictum suum per quedam similia: scilicet quod fortuna non sit in parte bonis dicens. Si committeres vela navis veteris: tu promoueretur .i. duceretur in quo voluntas tua peteret id est desideraret: sed quo flatus veteri te pelleret. Si crederes id est committeres semina: aruis id est agris: tu pensares id est iudicares: annos feraces id est fertiles: quod pro et steriles inter se: ita quod non haberes illos annos in potestate tua. a simili tu dedisti te regendum fortune: oportet quod obtemperes id est obediens moribus domine tue. vero pro sed tu conaris id est laboras: retinere impetum id est cursum: voluentis rote id est mobilis fortune et frustra laboras. Stolidissime id est stultissime omnium mortalium nescis quod si fors id est fortuna: incipit manere id est stabilis esse: quod tunc desistit id est desinit esse fors. Sicut enim non simul stant quod aliquis sit homo et non sit rationalis: sic non stant nisi quod non sit fortuna et non sit mutabilis. Nota quod sicut committens velis vento amplius non est in potestate sua duci quo vult: sed secundum impetum venti ducitur: et sicut committens semina agro non est in potestate eius quod proueniat anni fertiles vel steriles: sic a simili qui committit se fortune non est in potestate sua ut habeat fortunam prosperam vel aduersam. Nota circa hoc quod dicit voluentis rote quod antiquitus fortuna depingebatur cum rota hac ratione. nam in rota sunt quattuor diuersitates. vna pars est summa. alia infima. tertia qua de summo descenditur ad ymum. quarta qua de ymo ascenditur ad summum. Similiter in hominibus inueniuntur quattuor varietates. quidam enim sunt in summa prosperitate: et tales sunt eleuati in rota fortune. Alij sunt in summa aduersitate: et tales iacent deiecti sub rota. Tertij declinant de prosperitate in aduersitate: et tales descendunt de summitate rote. Quartij procedunt de aduersitate in prosperitatem: et tales ascendunt rotam fortune.

e liij

Liber secundus

Unde eleuatus i rota fortune dicit. Gloriosus eleuatus. descēdens dicit. Descēdo mor-
tificatus. defectus dicit. Infimus axe rotor. ascendens dicit. Letus ad alta uebor.
Nota q̄ natura non assuescit in contrarium. nam si lapis millesies proficiatur sursum
non assuescit ascendere sursum: cum natura eius sit descendere. Sicut ergo esset stolt-
tissimus qui laboraret alicui auferre sui naturam: sic stolidus est qui laborat fortune
auferre mutabilitatez que
est ei⁹ natura: ergo dicit
pb̄ia. at oīz stolidissime.

Metrum p̄mū secūdi libri.

Hec cum superba
verterit vices dex-
tra. Dic̄ incipit p̄i-
mum metrum huius secū-
di quod dicitur yponaus-
ticum ab inuenteore quia
labor nautaz cātu huius
modi metri subleuatur:
7 dicitur metrum iambis
cum a pede predomnan-
te. est autez iābus pes cō-
trarius trocheo constans
ex prima breui 7 vicia lō-
ga: 7 dicitur metrum trime-
trum. licet enim hoc me-
truz habeat sex pedes: tñ
computādo duos pedes

pro metro erit metrum trimetruz. In quo metro philosophia describit mores fortune
dicens. Cum hec scilicet fortuna verterit vices id est alternationes p̄speritatis 7 ad-
uersitatis superba dextra: 7 cum fertur more euripi id est maris: estuantis id est inun-
dantis: tunc fortuna sceua id est crudelis proterit id est conculcat reges dudū tremē-
dos id est metuendos: 7 ipsa fallax subleuat de aduersitate humilem vultum: victi. 7
depressi: nec ipsa audit fletus: nec curat miseros id est pauperes: 7 ipsa existens dura
quia nō flectitur ad voluntatem hominum: ridet id est deridet: vltro id est spontanee
gemitus supple miserorū quos fecit: sic illa ludit: sic p̄bat id est experitur suas vires:
7 ipsa monstrat suis magnum ostentū id est miraculū. Si quis visatur vna hora strat⁹
id est aduersitate depressus: 7 felix id est prosperitate eleuatus. q. d. fortuna videtur
exhibere suis id est hominibus qui bonis eius inbiant magnum miraculum: quando
aliquis subito videtur mutari de aduersitate in prosperitatez 7 econuerso. Nota q̄
fortuna dicitur superba eo q̄ nullum veretur: nec aduertit probitatem nec maliciā ali-
cuius: 7 si vocatur more superborum obaudit. Nota q̄ euripus secundum aliquos
est ventus turbinis. 7 dicitur euripus quasi curus rapidus: 7 est curus nomen venti.
Secundum alios autem 7 forsan melius euripus est brachium vel sinus maris cuius
decursus ē incertus: 7 propter incertitudinem sui cursus frequen: er periclitantur ibi
naues. 7 dicitur ab eu quod est bonum 7 ripa quasi bona ripa per contrariuz. sicut er-
go cursus euripi estuantis est incert⁹: sic 7 mutabilitas fortune. Nota de operatio-
ne fortune qualiter hos eleuat 7 hos deprimit: loquitur Alanus in antiochiano di-
cens. Precipitem mouet illa rotam motusq̄ laborum. Nulla quies claudit nec sustinet

Metrum primum libri secundi.

Hec cū supba verterit vices dextra
Estuantis more fertur euripi.
Duduz tremēdos seua proterit reges
Humilemqz victi subleuat fallax vultum
Nō illa miseros audit haud curat fletus:
Vltroqz gemitus dura quos fecit ridet:
Sicqz illa ludit sic suas probat vires.
Magnumqz suis monstrat ostentum
Siquis visatur vna stratus ac felix hora.

Prosa secunda secundi libri.

Prosa secunda

ocla motu. Dos premit: bos eleuat: bos deicit: erigit illos. Cogit et s' varios homines descendere casus. et samariensis alias pauper d'ericus. Quicquid agas: quicquid dicas: quicquid patiaris. Non facis ut retrahas que mea dextra trahit. Sic ego prima tum venerandoq; scepra tenebo. Et pro: velle meo mel tibi felq; dabo.

Prosa secunda secundi libri.

Vellem autem pauca tecum fortunę ne ipius verbis agitare. Tu igitur an ius postulet animaduerte. Quid tu o homo reas me quotidianis agis que relis. Quam tibi fecimus iniuriam. Que tibi tua detraximus bona. Quouis iudice de opum dignitatunq; mecum possessione contende. Et si cuiusq; mortalium proprium: quid horum esse monstraueris ego ea tua fuisse que repetis sponte concedam. Quis te matris utero natura produxit: nudum rebus omnibus inopemq; suscepit: te meis opibus foui: et quid te nunc impatientem nostri facit: fauore prona indulgentius educaui. Et omnium que mei sunt iuris affluentia et splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manus libet. habes gratias velut usus alienis. Non habes ius querele: quicquid tua perdidideris proorsus.

ductionem noue persone vtendo prosopopeya: que figura a Tullio vocatur confirmatio. persuadet igitur philosophia Boetii introductionem fortune dicens. Vellem autem et cetera. Quid tu o homo. Dic philosophia introducit fortunam alloquentes Boetium que ostendit querimoniam eius esse iniustam: quia nihil sibi abstulit. Primum ergo fortuna ostendit quod nihil Boetio iniuste abstulit. Secundo quandam responsionem Boetij excludit. ibi. An tu mores. primo ergo facit quod dictus est: et tunc secundo respondet tacite questionem. primo dicit fortuna ad Boetium. O tu homo quid agis id est veras vel facis me reas: quotidianis id est assiduis querelis. q. d. facere non deberes: quam tibi fecimus iniurias: quasi diceret nullas. que tua bona tibi detraximus quasi diceret nulla. contende mecum in iudicio de possessione opum et dignitatum: coram quocumq; iudice: et si non monstraueris aliquid esse proprium horum bonorum cuiusq;

Vellem autem pauca tecum. Dic incipit prosa secunda huius secundi in qua philosophia probat Boetium non esse conquerendum de fortuna: quod nihil sibi abstulit: et introducit fortunam alloquentem Boetium. et dicitur: quia primo persuadet Boetium introductionem fortune. Secundo introduxit eam. ibi. quid tu o homo. Primum philosophia dicit. S. B. ego philosophia vellem tecum pauca agitare id est discutere verbis ipsius fortune. tu vero animaduerte an ius id est iusticia postulat hoc. Nota quod similitudo orationis quodammodo generat fastidium: ideo quandoque ipsas oportet mutare. unde Tullius quarto libro rhetorice dicit Sermonez in dicendo commutare oportet: ut facile satietas varietate vitetur: ideo philosophia hic variat orationem per intro-

Liber secundus

Mortalium ego sponte concedam tibi ea que repetis fuisse tua. quod autem non sint tua nec alicuius hominis propria probo tibi: quia cum natura produxit te de utero matris: ego suscepi te nudum et inopem id est carentem omnibus rebus: et fovi te meis opibus: et ego prona id est prompta: educaui id est nutruui te: indulgentius id est clementius: fauore id est gratia mea: quod te nunc facit impatientem nostrum id est contra nos: quia si Boetius a principio non fuisset nutritus prosperitate fortune: non fuisset impatiens de amissione eius. et subdit. Ego circumdedit te affluentia et splendore omnium bonorum que sunt mei iuris id est patris: nunc autem liber id est placet mihi retrahere manus: tu habes gratiam id est mihi referre grates tanquam usus alienis: non habes ius quod rele quod tua perdidisti. Quid igitur ingemiscis querulando: nulla tibi a nobis illata est violentia: omnes

Quid ergo ingemiscis: nulla tibi a nobis illata est violentia. Omnes honores ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famule cognoscunt: mecum veniunt: mecum discedunt. Audacter affirmez si tua foret que amissa conqueris: nullo modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor. Licet celo proferre lucidos dies: eosdemque tenebrosis noctibus condere: licet anno terre vultum nunc floribus frugibusque redimere. Nunc nimbis frigo

pes honores et cetera talium sunt mei iuris id est potestatis: et famule mee scilicet honores et potestates cognoscunt me dominam: mecum veniunt: mecum discedunt. Audacter affirmez si tua forent que conquereris amissa nullo modo ea perdidisses. Nota quod tota ratio fortune in hoc consistit. Nulli manet rationabilis querimonia de eo qui nihil aliorum aufert: sed propria pro suo libito disponit: sed fortuna nihil abstulit quod erat Boetij: sed propria disposuit pro suo libito: ergo et cetera. Nota de hoc quod dicit que tibi tua. Seneca dicit in de remedijs. Non est tuum quod fortuna fecit esse tuum. Alienam est omne quicquid oprando euenit: et nihil ipsius proprium putar illi cer quod eripi potest. Nota quod homo producitur nudus ex utero matris: per hoc innuitur magna eius miseria. si enim homo nudus nascitur et nullo indigeret minus esset miser: sed quia nudus nascitur nihil possidens et pluribus indigens: ideo magis miser est. unde pauper henricus. Primus in mundo tecum tua quanta tulisti. Nudus eras primo et postea nudus eris. Nota quod bona exteriora non sunt propria hominis: quia dicit Seneca. Nihil proprium dicas quod mutari potest fortuna. reposit scit quod dedit. donum quod dari potuit: auferri potuit: et quod fortuna non dedit non eripit.

An ego sola meum ius exercere. Sic respondet tacite questionem. diceret aliquis fortune. licet bona exteriora sint tua: tamen postquam ea homini contulisti non deberes amplius auferre. huic questionem respondet fortuna dicens: quod homo esset contra ius et contra naturam suam. quam nullus debet sibi auferre: imo deus uti sicut ceterae res utitur sua natura. unde dicit. Numquid sola prohibeor exercere ius meum: cum omnia alia exerceret

Liber secundus

ta: pādīt. i. manifestat: alios hiatus. i. receptacula cupiditatis. Et tūc q̄rit fortuna q̄
iam frena retentent id est detinebunt certo fine: cupidinem id est auariciam hominū
precipitem id est precipitantem hominem: cum sitis id est desiderium habendi fluēs
largis muneribus ardescit in homine: et ideo ille qui intrepidus terrore aduersitatis
et gemens credit sese egentem: ille nunquam diues agit id est vitam ducit. Nos

ta circa hoc q̄ dicit pleno
copia cornu: q̄ cum Hercu-
cules quodaz tempore lu-
ctaretur cuz Achileo: et a-
chileus mutaret se i thau-
ruz: Hercules apphēdēs
ipsum per cornu effregit
illud: et repletuz pomis et
floribus odoriferis sacris-
ficauit illud fortūe: quod
cornu dicitur fortuna qui-
busdaz propinasse plenū:
quibusdā vacuum: qui-
busdā semiplenum: secu-
dum diuersum statum p̄-
speritatis et aduersitatis
hominum. Nota q̄ for-
tuna inuehitur cōtra aua-
riciam hominum: quod
Tullius in libro tusculanarum
questionuz. d. auaricia studiū pecunie habz
quā nemo sapiens cōcu-

piunt. ea enim quasi malis ventens imbuta corpus animumq̄ virilem offendit. ipsa
cū infatiabilis manens neq̄ copia neq̄ inopia minuitur. et in eodē hoc dicit. Quid
est q̄ multi cupiditate pecunie feruntur: quoruz ita perturbantur animi: vt non mul-
tum absint ab insania. et dicit Seneca epistola. lxxv. Auaricia nunq̄ habz maius ma-
lum nisi q̄ ingrata est. et lxxij. epistola. Auaros comparat canibus dicēs. Vidisti ali-
quem canem missum a domino panis frustra aut carnis aperto ore captantem quies-
quid arripit protinus integrum deuorat: et semper ad spem futuri inhiat. Idem etiā
euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit: illud sine omni volun-
tate dimittimus: et statim ad rapinam alterius erigimur. Nota qui credit se egen-
tem non est diues sed pauper: quia dicit Seneca prima epistola. non qui parum has-
bet: sed qui plus cupit pauper est. Quid enim refert quantum illi in archa: quantum
i horreis iaceat: si alieno hiatu imminet. Nota q̄ diuitie non tollunt auariciā: sed
augmentant. vnde Seneca decimasexta epistola dicit. Congregatur in te quicquid
locupletes possederunt: ultra priuatum pecunie modum fortuna te prouebat: auro te
gat: purpura vestiat: terram marmoriq̄ occultat: accendant statue et picture: et quies-
qd vlla ars elaborauit maiora cupere ab his desistes. vnde Iuuenalis. Interea ples
no dum turgent saculis ere. Crescit amor nummi quantum pecunia crescit.

Multi prodigus auri.

Et claris auidos ornet honoribus.

Nil tam parua videntur

Sed quesita vorans seua rapacitas:

Alios pandit hiatus.

Que iam precipitem frena cupidinem

Certo fine retentent

Largis cum potius muneribus fluens

Sitis ardescit habendi.

Nunq̄ diues agit qui trepidus gemens

Sese credit egentem.

Prosa tertia libri secundi:

Prosa tertia secundi libri.

Prosa tertia

Is igitur si pro se tecum fortuna. Hic incipit tertia prosa huius secundi in qua philosophia probat Boe. non debere conqueri de fortuna: quia multa bona sibi contulit. et primo inquit philosophia quid sentiat de dictis fortune. secundo bona fortune sibi collata enumerat. ibi. verumtamen. Primum ostendit philosophia quod Boetius nihil habeat loqui contra fortunam. Secundo Boetius respondet

Is igitur si pro se tecum verbis fortuna loqueretur: quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est quo querelam tuam iure tuearis proferas oportet. dabimus tibi dicendi locum. Boe. Tum ego speciosa quidem ista sunt inquam. Oblitaque rhetorice ac musice melle dulcedinis: tum tantum cum audiuntur oblectant. Sed miseris malorum altior est sensus. Itaque cum hec auribus insonare desierint: insitus animi meror pregruat. Philosophia. Et illa ita inquit. Hec enim nondum morbi tui remedia:

Tertio philosophia eius responsionem approbat sicut patebit. dicens primo. si fortuna loqueretur tecum his verbis pro se: profecto pro certe: tu non haberes quid contra hisceres id est non haberes unde aperires os ad respondendum fortune. at si quid est quo tuam querelam iure tuearis: oportet id esse necesse est ut proferas. dabimus tibi locum dicendi.

Tum ego Boetius inquam id est dixi vel respondi. Speciosa quidem sunt ista que fortuna dixit: et sunt oblita id est delinita: melle id est delectatione rhetorice dulcedinis scilicet quantum ad prosam: ac pro et musice dulcedinis: scilicet quantum ad

metrum: et tantum tum. id est tunc: oblectant id est delectant animum meum cum audiuntur: sed sensus id est perceptio malorum: et altior id est profundior miseris quam isti possint attingere: quasi dicat quavis verba fortune superficialiter me delectent: tamen ad profunditatem mei doloris non attingunt. Itaque id est ergo: cum hec verba fortune desierint id est cessauerint insonare auribus meis: meror incitus id est immisus pregruat animum meum. Tunc philosophia approbat responsionem Boetii dicens. Ita est. hec enim verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedam fomenta id est linimenta: aduersum curationem id est contra sanationem contumacis doloris. nam remedia que penetrant id est immittunt sese in profundum perturbationum expellendo causam radicalem tui morbi: ista amouebo id est apponam cum fuerit rempestiuum. Nota quod Boetius nihil habuit loqui contra verba fortune quia verum dicit: et contra veritatem non est loquendum. Nam vero omnia consonant: et veritas sibi ipsi attestatur secundum Aristotelem. Nota hinc est verbum inchoatum: et profertur per syncopam: quia regulariter deberet dici hiasco. unde hiascere est hiatum inchoare: cum aliquis aperit os. Nota quod oblitus altera producta est participium huius verbi obliuiscor. Sed oblitus altera correpta descendit a verbo obliuio: et oblitus id est quod maculat. unde versus. Immemor oblitus notat: oblitus est maculat.

Nota circa hoc quod dicit insitus meror animum aggrauat: quod quis non doleret de infortunio nulli contingit nisi animo multum eleuato super fortunam: quia dicit Seneca. lxxv. epi. plus equo afo te dolere nolo: sed ut non doleas vix exigere audeo. nulli autem ista firmitas animi contingit nisi multum supra fortunam eleuato. et subdit. illud agamus ut iocunda nobis fiat amissorum recordatio. nemo libenter ad id redit quod non sine tormēto cogitaturus est. Nota quod per rhetoricam et musicā dulcediem fortune Boetius adhuc non fuit restitutus virtuti et sapientie: quod attestatur eius meror aggrauans animum. Nam virtus et sapientia dolorem et merorem opprimit: vnde Seneca. lxxv. epistola. Quemadmodum mixtura lumina claritas solis obscurat: sic dolores mesticias: iniurias: sapientia et virtus sua magnitudine elidit atque opprimit.

Verumtamen ne te existimari miserum velis. Hic philosophia enumerat bona fortune Boetij collata: ratione quorum non debuit se estimare miserum. et primo enumerat bona preterita que ipsum felicem fecerunt. postea enumerat in quarta prosa bona que ipsum in presenti felicem ostendunt. primo igitur philosophia describit felicitatem suam preteritam. secundo excludit quendam obiectiones. ibi. Quod si idcirco. Primo enumerat quedam bona communia. secundo magis specialia. secunda ibi. Preterea libet. Primo dicit. O. B. ne. i. nō velis te existiare miserum: nūquid oblitus es numerum: quod per modum felicitatis tue. taceo id est pertrāseco: quod te desolatum id est priuatum: parente id est patre et matre: cura summorum virozum id est cōsulum romanorum te suscepit: et tu delectus id est de alijs electus in affinitate principum ciuitatis cepisti prius esse carus quam proximus: quod est preciosissimum genus propinquitatis. quis non predicabit te felicissimum cum tanto splendore tuorum socerorum: cum tanto pudore coniugis id est vxoris: et cum oportunitate id est oportuna felicitate masculine proles: quasi diceret nullus est qui non iudicauerit te felicem in his. Nota quod triplex est genus propinquitatis. Primum quod contrahitur ex genealogia: et in tali propinquitate aliquis simul efficitur proximus et carus. nam frater fratri est carus et propinquus. Alia est propinquitas que contrahitur ex matrimonio: et vocatur affinitas: et in tali propinquitate aliquis prius efficitur propinquus quam carus. Tertia propinquitas contrahitur ex hominis moribus et virtutibus: et hoc est preciosissimum genus propinquitatis: et in tali aliquis prius efficitur carus quam propinquus: et sic Boetius prius factus fuit romanis principibus carus ratione virtutis quam propinquus matrimonio contrahendo cum eis. Nota quod philosophia dicit Boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali: cum tamen non habuerit nisi vnum socerum: nam so-

sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quedam sunt. Nam que in profundum sese penetrant: cum te pestium fuerit amouebo. Verumtamen ne te existimari miserum velis: an numerum modumque tue felicitatis oblitus es. Taceo quod desolatum parente summorum te virozum cura suscepit: delectusque in affinitatem principum ciuitatis: quod preciosissimum propinquitatis genus est: prius carus quam proximus esse cepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum

Prosa Tertia

cer dicitur: cuius filiam aliquis ducit: et non legitur quod Boetius habuit duas uxores. ad hoc potest dici quod hic accipitur socer large non tantum pro patre uxoris: sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer: ergo dicitur profrater socerorum. Nota quod ex tribus philosophia dicit Boetius felicem fuisse: ex honestate socerorum: ex pudore conjugis: ex oportunitate masculinae proles id est suorum filiorum.

Præterea liber enim præterire communia. Dic philosophia enumerat quedam bona specialia ex quibus Boetius non debet se estimare miserum et dicit. ego prætereo id est pertransire volo: quia mihi liber præterire communia. supple bona: et delectat me venire ad specialem cumulum tue felicitatis: scilicet assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. et subdit: si quis fructus mortalium rerum habet vllum pondus beatitudinis: id est si propter aliquod temporale bonum homo debet dici felix: poterit ne memoria illius lucis id est tue felicitatis quam iam dicam deleri quantalibet mole id est

quocumque pondere ingruentium malorum: quasi diceret non potest deleri. et que est illa felicitas cuius tu vidisti liberos tuos id est filios tuos pariter consules id est in consules electos: prouehi id est duci de domo tua: sub frequentia id est diligentia patrum scilicet seniorum: et sub alacritate id est sub gaudio plebis et tu cum eisdem filiis tuis insidentibus: curules id est sedes iudicarias: orator id est predicator regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie: cum tu medius in circo id est in circulatione duorum consulum scilicet filiorum tuorum faciasti expectatione circumfusa multitudinis: triumphali largitione id est victoriam triumphatione ut ego opinor: tu dedisti verba id est deceptiones fortune cum te illa demulceret dum te fouet ut suas delicias: tu abstulisti munus quod nunquam commodaerat vlli id est alicui: priuato id est extraneo. vis ne cum fortuna ponere calculum id est computationem: nunc ipsa fortuna primum perstrinxit te oculo: lumentis id est inuidio. si consideres numerum et modum letorum: ve pro vel tristium id est prosperitatis et aduersitatis adhuc non possis te negare felicem. Nota philosophia per hoc quod dicit prætereo et prius dicit raceo. utitur quoddam colore rhetorico qui dicitur occupatio. et diffinitur sic a tullio. Occupatio est cum dicimus nos præterire: aut nescire: aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. Nota quod mos erat romanorum ante. xxx. annos nulli conferre aliquam dignitatem: nisi propter singularem dignitatem vel probitatem: vel propter publice rei euentem utilitatem. Boetius autem in adolescentia ante. xxx. annos electus fuit in consules: et hoc philosophia vocat felicitatem communem

est quocumque pondere ingruentium malorum: quasi diceret non potest deleri. et que est illa felicitas cuius tu vidisti liberos tuos id est filios tuos pariter consules id est in consules electos: prouehi id est duci de domo tua: sub frequentia id est diligentia patrum scilicet seniorum: et sub alacritate id est sub gaudio plebis et tu cum eisdem filiis tuis insidentibus: curules id est sedes iudicarias: orator id est predicator regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie: cum tu medius in circo id est in circulatione duorum consulum scilicet filiorum tuorum faciasti expectatione circumfusa multitudinis: triumphali largitione id est victoriam triumphatione ut ego opinor: tu dedisti verba id est deceptiones fortune cum te illa demulceret dum te fouet ut suas delicias: tu abstulisti munus quod nunquam commodaerat vlli id est alicui: priuato id est extraneo. vis ne cum fortuna ponere calculum id est computationem: nunc ipsa fortuna primum perstrinxit te oculo: lumentis id est inuidio. si consideres numerum et modum letorum: ve pro vel tristium id est prosperitatis et aduersitatis adhuc non possis te negare felicem. Nota philosophia per hoc quod dicit prætereo et prius dicit raceo. utitur quoddam colore rhetorico qui dicitur occupatio. et diffinitur sic a tullio. Occupatio est cum dicimus nos præterire: aut nescire: aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. Nota quod mos erat romanorum ante. xxx. annos nulli conferre aliquam dignitatem: nisi propter singularem dignitatem vel probitatem: vel propter publice rei euentem utilitatem. Boetius autem in adolescentia ante. xxx. annos electus fuit in consules: et hoc philosophia vocat felicitatem communem

non quod communiter omnibus hoc concederetur: sed quia non solum Boetius, sed alijs paucis hoc accidit. Refert enim Tullius in libro de amicitia: quod Scipio ante triginta annos bis factus est consul, similiter Germanicus iuuenis consul factus est ante .xxx. annos: sed singularem felicitatem Boetius tangit dicens. Tum duos pariter consules. Nota quod secundum Isidorum in libro etymologiarum curules erant sedes in quibus magistratus sedentes iura reddebant. et dicuntur curules a curru: quia tali sede utebantur in curru iudices quo vehebantur: ut expeditius populo iudicia redderent. Nota quod consuetudo erat apud Romanos id electione consulum habere sermonem ad populum de laudibus regum et electorum in magistratum: et si bene predicavit inde gloriam consequeretur. huiusmodi sermonem fecit Boetius in electione suorum filiorum in consules: et exinde sua gloria

fuit geminata. et quia consimilis sermo consuevit fieri in triumphis in laudem eorum qui obtinuerant victoriam: ideo huiusmodi sermonem vocat triumphalem largitionem. Nota qui bonum aliquod promittit: et non adimplet ille dat verba et non rem et sic decipit. ergo dicit philosophia dedisti fortune verba id est deceptions promittendo et aliquid boni quod ipsa te ita fouet. Nota quod calculus in una significatione est parvus lapillus qui calcando non ledit: et quia talibus lapillis utebantur antiqui in computando: ideo calculare vel calculum ponere ponitur pro computare vel pro ratione ponere. ergo dicit philosophia. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere: quasi diceret non debes: si computabis cum ea ipsa inueniet te multo feliciorum quam miserum

Quod si idcirco te fortunatum esse. Dic philosophia excludit quandam obiectionem. posset aliquis dicere: hec predicta bona non faciunt me felicem: quia sunt transitoria. hanc obiectionem excludit philosophia dicens. Quod pro sed: si non estimas te fortunatum id est felicem: quoniam pro quia illa abierunt que tunc videbantur leta. etiam non debes te estimare miserum: quia que nunc creduntur id est videntur mesta pretereunt. An nunc pro nunquid tu venisti primum in hac scenam id est ymbriam vite: subitus id est improvisus: quod pro et: hospes id est advena tu ignores que gerantur in hac vita: ne pro nunquid: reris id est opinaris ullam constantiam inesse humanis rebus cum ipsum hominem sepe dissoluat velox hora mortis. nam si fortuitis rebus est fides permanendi licet rara: tamen ultimus dies vite est quedam mors fortune etiam manentis fortune. quid igitur putas referre id est distare: ne id est an tu deseras illam fortunam moriendo: an pro vel illa te deserat fugiendo: quasi diceret nihil refert quousque ad inconstantiam fortune siue fortuna hominem deserat siue deseratur: manifestum est quod permanere non potest. Nota quod in rebus humanis non est constantia: cuius ratio est. In isto quod est genitum nulla est constantia: quia nihil est genitum quod non sit

in circo duorum medius consulum circumfusa multitudinis expectatione triumphali largitione satiaasti. dedisti ut opinor verba fortune dum te illa demulcet: dum te ut suas delicias foueret. Adunus quod nulli unquam privato commendauerat abstulisti. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere. Nunc te primus luventi oculo prostrinxit. Si numerum modumque letorum tristium ve consideres: adhuc te felicem negare non possis. Quod si idcirco

Metrum Tertium

corruptibile et non permanens: sed res humane sunt genere et producte: ergo et. Notandum quod non est durabilis fortune prosperitas: quia ipsam cito fugat aduersitas. vnde Saufredus in poetria. Omnibus ne crede tuis si tempore paruo. Illuxere tibi mox sunt clausura serenum. Nubila fata diem: inducentque crepuscula noctem: propter quod non est adhibenda fides rebus fortuitis.

te fortunatus esse non estimas: quoniam que tunc leta videbantur abierunt. Non est quo te miserum putas: quoniam que nunc mesta creduntur pretereunt. An tu in hac vite scena: nunc primum subitus hospesque venisti: vllam ne humanis rebus inesse constantiam reris: cum sepe ipsum hominem velox hora dissoluat. Nam et si rara est fortuitis manendi fides: vltimus tamen vite dies mors quedam fortune est etiam manentis. Quid ergo referre putas: Tu ne illam moriendo deseras. An te illa fugiendo deserat.

Metrum tertium secundi libri.

Quam polo phebuis roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit
Pallet albentes ebetata vultus
Flammis stella prementibus
Cum nemus flatu zephyri tepentis
Aernis irrubuit rosis

Secundi versus dicitur gliconicum ab inuentione: coriam bicum a pede predominante. In hoc ergo metro phia declarat tribus exemplis mutabilitatem mundanorum. primum exemplum est de corporibus celestibus tale. Sole lucente in celo: tunc obscuratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen prius apparerat tempore noctis: sed sole nobis lucente non apparet. vnde dicit in littera. cum phebuis id est sol: ceperit id est inceperit: spargere id est emittere lucem: roseis quadrigis id est roseo curru: stella ebetata id est obscurata: flammis id est luminibus solis prementibus: ipsa pallet id est pallida fit secundum albentes vultus. Secundum exemplum est in terre nascentibus tale. zephyro flante terra ornatur floribus: sed austro flante flores deficiunt. Ecce mutatio in terre nascentibus. vnde dicit in littera: cum id est

Nota quod philosophia tangit vnam rationem quod fortuna non sit constans que talis est. homo non est constans: ergo nec fortuna. atque cedens patet: quod hominem sepe dissoluit velox hora mortis. consequentia probatur ex hoc: quod fortuna non habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito secundo philosophorum: ergo dicit philosophia nihil differt quo ad inconstantiam fortune: siue fortuna derelinquat hominem fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriendo quocumque modo fiat semper ipsa est inconstans et non permanens.

Metrum tertium secundi libri.

Quam polo phebuis roseis quadrigis:
Istud est metrum tertium huius secundi: cuius primus versus dicitur saphicus ab inuentione: retrochaicus a pede dominante. metrum autem

Vite stentoria
habitationem
transitoriam
stentoria
manu p.t.

Liber secundus

quando nemus irrubuit ventis id est venerabilibus rosis: flatu cepheri repentis id est calētis: si auster nebulosus spiret. i. stare inceperit: insanū. i. insane iam decus rosarū abeat spinis. i. recedat de spinis. Tertium exemplū est de mari tale. Quando mare nō agitur ventis appet trāquillū: sed ventis agitatū efficit tēpestuosum: ecce mutabilitas maris. vñ dicit in littera. Sepe mare radiat. i. splēdet tranquillo sereno. i. serena trāquillitate: imotis id ē nō motis fluctibus: sepe aquilo cōcitat. i. puocat feruentes pcellas. i. tēpestates verso equore. i. motu mari. tūc hortat pbia ne credamus bonis fortune dicēs. Si mūdo pstat id est pmanet sua forma rara vt ex dictis patet: et si mūdo variat tātas vices. i. alternatōnes: tunc crede caducis. i. trāsitoriis fortūis hoīz. i. noli credere: et loquit ironice. debet enim intelligi p cōtrarium: crede. i. noli credere bonis fugacib⁹ quāta sūt bona fortūe. qd pz ex hoc qz constat. i. manifestū est et ē positū. i. stabilitū eterna lege. i. diuina lege vt nihil genitū constet. i. immutabiliter pmaeat.

Spirat insanum nebulosus auster.

Jam spinis abeat decus

Sepe tranquillo rabiāt sereno

Immotis mare fluctibus

Sepe feruentes aquilo procellas

Verso concitat equore.

Rara si constat sua mundo:

Si tantas variat vices.

Crede fortunis hominū caducis

Bonis crede fugacibus.

Constat eterna positumqz lege est:

Et constat genitum nihil.

Prosa quarta libri secundi:

Nota q poete attribuunt soli quadrigā q dicit a numero quattuor equoz. Poete enī fingūt currum solis trahi quattuor eqs ppter quattuor diuersitates solis. Nā solcū oritur est rubens hora tertia splendēs: hora meridiei feruēs: sed hora vespertina est tepēs. Lūne vero attribuit bīgā ppter duas prietates lune. nā luna virtualiter ē frigida et hūida. No. circa hoc q dicit crede fortunis bonis. Sene. di. in li. de cōsolatione filij Delye. Nunq ego fortune credidi q cū mecū videretur pacē agere: oīa quecūqz in me indulgentissime conferebat: pecuniam: honores: grām: eo loco posui vnde posset sine motu meo reperere. Interuallū magnū inter me et ipam habui: itaqz nec illa abstulit nec emisit. Nemī nem aduersa fortuna cōminuit nisi quē secūda decepit. Fortuna fortes metuit: igna uos expauit: opes auferre pōt: aīm autem subripere nō pōt. Nota q pbia bona fortune appellat caduca: qz dicit Sene. lrv. epistola. Quia ista i q fortuna diuīz exercet sua sunt: sicut pecunie honores ibecilla sunt: fluida mortalia sunt et passiones incerte. Nota dicit nullū genitū esse cōstans. dicit Sene. epla pallegara. Quia mortalia minuntur: cadūt: deferunt: decrescūt: exhauriunt. itaqz in illis in sorte causa incerta iniqua lras est: diuīnoz aut vna natura est.

Prosa quarta secundi libri.

Am ego vera inq. Hec est quarta prosa butus secūdi in qua pbia pbat Boe. hoc nō esse conquerendum de fortuna propter presentia bona que tibi dereliquit. et primo Boe. confitetur se fuisse felicem deplangens presentem infelicitatem. Secundo philosophia ostendit ipsum esse felicem in presenti statu. ibi. Sed q tu, di. ergo Boe. Quia nutrit oīm virtutum: tu commemoras vera: nec possum in

Insuper aut nota sum compo ab m et fano di in fano q no furo
ne esse factu contende negare et de quod vni est q no factu factu
p q vitatū mēdāto m h Et est de in fano rem d bitam d negare
cu a creditore de post hū d In fano m tūgēus qm d negat in fano
q ab in fano hēc in fano az / v negare

Prosa quarta

ficiari id est negare: velocissimum cursum id est recessus mee prosperitatis: sed hoc est quod coquit id est anxiat vehementer me recolentem preteritam prosperitatem. nam in omni aduersitate fortune infelicissimus genus infortunij est fuisse felicem et iam non esse. Nota philosophia dicitur nutrix omnium virtutum: quia omnis virtus consistit in medio: medium non attingitur nisi recta ratione: que recta ratio est sapientie et

Quam ego vera inquam commemoras. Virtutum omnium nutrix nec ificiari possum prosperitatis mee velocissimum cursum: sed hoc est quod recolentem vehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimus genus infortunij est fuisse felicem. Philosophia. Sed quod tu inquit false opinionis supplicium tuis id rebus iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuite felicitatis mouet: quam plurimis maribusque abundes mecum reputes licet. Agitur siquid in omni fortune tue censu preciosissimum possidebas: id tibi diuinitus illesum adhuc inuiolatumque seruetur. Poteris ne meliora queque retinens de infortunio iure causari. Atqui viget incolumus illud preciosissimum humani generis decus. Symacus socer: et quod vite precio

bilis est bona non acquirere quam acquisita amittere: ideoque lectores videbis quos fortuna nunquam respexit quam quos deseruit. Item dicit in libro de consolatioe filij helye. Unum habet bonum assidua infelicitas quam illos indurat quos verat. Infortunium autem discontinuum est cum aliquis mutatur de aduersitate in prosperitatem: et iterum de prosperitate in aduersitatem: et tale est infelicissimum genus: quia sepe deiecit hominem in desperationem. unde Samaritanus. alias pau. heri. O bona prosperitas ubi nunc es: nunc mea versa est. In iuctu cithara: fit lacrimosa lira. O mala dulcedo subito que sumpra venenas. Que vere compescas mellea felle graui. Sed quod tu inquit false opinionis. Sic philosophia ostendit Boetius. in presenti esse felicem propter multa bona que adhuc possidet. secundo probat felicitatem fortuitam nulli posse totaliter euenire. Tertio probat veram felicitatem in bonis fortuitis non consistere. secunda ibi quis est enim. tertia ibi. atque ut agnoscas. primo ponit philosophia quam non debet querulari Boetius. de infortunio cum abundet adhuc pluribus bonis: et illa bona philosophia enumerat. scdo

philosophie. Item cum philosophia diuidatur in practicas et speculatiuam: ipsa includit prudentiam que est recta ratio agibilium: ex vi. ethicorum. prudentia autem colligata est omnibus virtutibus: ex eodem vi. propterea philosophia dicitur nutrix omnium virtutum. Nota que recordatio preterite felicitatis coquit hominem: ideo dicit Sene. lxxv. epistola. Illud agamus ut iocunda nobis fiat amissorum recordatio: hoc autem contingit cum animus paratus est ad amissionem eorum. Nota que duplex est infortunium: quoddam continuus aliud interpolatus siue discontinuum. primum infortunium est infelix. secundum est infelicissimum. Infortunium enim continuus ex consuetudine minus nocet: quia dicit Sene. in libro de tranquillitate animi. Tollera

Liber Secundus

ipsa consolatur enim. ibi. Cum igitur. dicit primo. **B**oeti: quod tu luis id est patias
ris: supplicium false opinionis id. i. illud non potest iure imputari rebus. nam si mouet
te inane nomen fortune felicitatis: licet id est licitum: ut tu repures. i. coputes mecum
quod plurimis: quod pro et maximis bonis abundes. si igitur illud bonum tibi seruetur dicitur ille
sum: que pro et inuolatum: quod tu possides: debas preciosissimum in omni sensu id est tibi
sacro tue fortunae: poteris
ne retinens queque meliora
ture causari id est conque
ri in fortunam: quasi diceret
non. Tunc enumerat bon
na eius. atque pro certe il
lud preciosissimum decus
humani generis scilicet Sym
machus socer tuus: iste vis
get id est floret: incolumis
id est sanus: quod inquam
decus non segnus id est non
tardus emeris precio vi
te: quasi diceret tu tantum
diligis eum quod vitam tuam
pro eo exponeres. Syma
chus vir totus factus ex
sapientia et virtutibus: il
le securus suarum supple
mentarum ingemiscit de

addelet subna

Remedia

ordinandus

acquirat dno
pro dno dno tunc

at laudat

ad dno fortune
subtilitas magi
mja, sup. hys

tuis iniurijs. viuit vxor tua modesta ingenio: precellens pudore pudicitie: et vt inclu
dam breuiter omnes dotes id est virtutes eius: ipsa est similis patri suo scilicet Sym
macho: et ipsa existens exosa id est tediosa huius vite: tantum tibi seruat spiritum id est
ipsa tantum viuit propter te: quo id est in quo vno: ego concesserim tuam felicitatem
minui supple quod vxor tua tabescit id est tristatur lachrymis et dolore desiderio tui. quid
dicam liberos supple tuos consulares: quorum specimē id est similitudo ingenij pater
ni id est tui: vel auici id est auis ipsorum scilicet Symachi: qui fuit auus ipsorum: ex par
te matris: elucet vt in id etatis pueris: quasi diceret liberi tui sunt similes patri et auo
ipsorum in prudentia in quantum etas permittit. Notandum sicut inferius probabitur
quod in rebus fortuitis non potest consistere vera felicitas. Ideo illi qui adaptione
talium rerum felices se existimabant: et ex amissione earum infelices falsa opinione de
cipiebantur. et licet in opinione eorum sic esset: non tamen erat in re. Ideo dicit philoso
phia ad Boetium: quod tu false opinionis supplicium luis id rebus imputare non potes.

Nota supplicium false opinionis est in animo non in re. vnde Seneca. xvij. ep. sto
la. Multis parasse diuitias non fuit finis miseriarum: sed mutatio diuitiarum. Nec hoc
miror. non enim in rebus est vitium sed in animo. sepius enim opinione quare re labo
ramus: ergo infortunium Boetij non erat imputandum rebus quia non erat: sed im
putandum fuit sue false opinioni. Nota quod philosophia ostendit presentem felicitas
tem in tribus consistere: scilicet in amicis: in vxore pudica: et filiorum suorum prudentia.
Primo enim ad felicitatem requiruntur amici. Nam amicus est preciosissimum ge
nus diuitiarum: ex octaua prosa huius secundi. et Aristoteles nono ethicorum. Nemo
eligit viuere sine amicis habens reliqua bona. et secundum Tullium in li. de amicitia.

Segnis a se propositione et ignis compo h' h' h' segnis et
h' segne pign' q' sine igne interno uteris frigidus
omnino tunc ad h' h' h' ut no' segnes effinamur

Prosa Quarta

12
nit q̄ aliquis contēnere oīa potest: sed omnia habere nemo potest. Et elicitur vna ratio ex littera. Illi conditio humanorum bonorum non tota prouenit cui suus status in aliquo displicet: sed nullus inuenitur tam felix cui status suus non displiceat in aliquo sicut declarat in littera: ergo et cetera. Item sanguis seruilis conditionis dicitur degener: quia homines naturaliter liberi sunt: sed per seruitutē degenerant a natura.

heredi. Alius prole letatus filii filie ve delictis mestus illachrymat. Idcirco nemo facile cum fortune sue conditione concordat. Inest enim singulis quod in expertus ignoret: expertus exhorreat. Adde q̄ felicissimi cuiusq̄ delicatissimus sensus est: et nisi ad nutum cuncta suppetant: omnis aduersitatis insolēs minimis quibusq̄ prosternitur adeo perexigua sunt: que fortunatissimis summam beatitudinis detrahunt. Quam multos esse coniectas

ra. No. vita casta dicitur vi
ta celebs quasi celestis: q̄
i carne viuere p̄ter carnes
est vita celestis et angelica.
Nota secunduz huius
guitionem illachrymari ē
intus lachrymari vel eius
dolore lachrymari: et ē de
ponentis generis: licet se
cundum antiquos inue
niatur neutri generis: et
sic ponit Boetius hic in
neuro genere mestus illa
chrymat. Adde q̄ felicis
simi cuiusq̄. Dic oñdit
philosophia q̄ homo ma
gis felix leniori aduersita
te prosternitur: cum hoc
comparando Boetiū ad

alios. et dicit. Adde predictis q̄ sensus cuiuslibet hominis felicissimi id est fortunatissimi: est delicatissimus id est impatientissimus nisi ad nutum suum cuncta suppetant id est abundans: ipse erit insolens id est impatiens omnis aduersitatis: et prosternitur a sua felicitate quibusq̄ minimis aduersitatibus: adeo perexigua sunt id est valde exigua: que fortunatissimis detrahunt id est auferunt: summam id est perfectionem beatitudinis. Et Boeti q̄ multos esse coniectas id est opinaris: qui sese arbitrentur proximos esse celo id est deo: si eis contingat minima pars de reliquijs id est de particulis tue fortune. Dic locus quem tu vocas exilium est patria incolentibus id est habitantibus: et ita eorum iudicio spectat ad felicitatem vniuersaliter: ergo de rebus fortuitis concludit: adeo nihil est miserum: nisi cum tu putes id est nisi ex reputatione animi tui estimes: q̄ pro et contra id est per contrarium: omnis fors est beata equanimitate id est patientia animi tollerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit manus impatientie id est cum fuerit factus impatiens quin ipse non optet mutare statum suum: quasi diceret nullus est tam felix.

Nota q̄ forsan aliquis diceret nulli homini placet status suus si deest sibi magnus fortunium: sed defectus modici boni non impedit complacentiam status quin homo totaliter sit felix. Hoc excludit philosophia dicens. Quanto aliquis est felicior: tanto est delicatior: et quanto est delicatior: tanto magis grauatur ex defectu modici boni: et sic felicissimis detrahatur complementum beatitudinis.

Notandū q̄ vna et eadez res est quam vnus iudicat spectare ad miseriam: alius iudicat spectare ad felicitatem, ergo dicit philosophia. Locus quem tu exilium vocas incolentibus est patria. Notandum est q̄ quantumcumq̄ sit homo abundans res

Liber secundus

Dus fortunatis: si aliquid displicet sibi in statu suo: ipse optat statum suum mutare: contra mendando statum alterius. unde miles emeritus laudat statum mercatoris: contra mercator expertus pericula marina laudat militiam. Similiter legisperiti laudant agricolam: et agricola urbanos. Similiter exemplum patet in Boetio de scholarum disciplina de filio inconstantie: qui habens displicentiam viuis status: semper alium et alium assumpsit. Nota quod dicit nihil est miserum nisi si cum putes. unde dicit Seneca nona epistola. Miser est qui se beatum non iudicat. licet mundo impetret: non est beatus qui se beatum non esse putat.

Quam multis amaritudinibus? Hic philosophia ostendit fortunam felicitatem esse amarum et miseram dicens. Quam multis amaritudinibus dulcedo humane felicitatis est resperfa id est peremixta: que etiam si videatur iocunda homini fruente: tamen non potest retineri: quomodo prout homo habet eam: cui velit id est non potest retineri ad voluntatem hominis: et liquet id est manifestum est quod miseram beatitudo rerum mortalium: que nec perpetua perdurat apud equanimos id est apud constantes vel patientes: nec ipsa tota id est simul delectat: anxios id est miseros. Nota quod felicitas et dulcedo humana non est sine amaritudine: quia dicit beatus Bernardus. Nunquam in honore sine labore: nunquam in prelatione sine tribulatione: nunquam in sublimitate sine vanitate quis esse potest. Item Alanus in antiochiano dicit. Sed nihil inuenio quod in omni parte beate vivat: qui multas nobis deferre querelas possit: si nostras velit accusare minervam.

qui sese celo proximis arbitrentur: si de fortune tue reliquis pars eis minima contingat. Hic ipse locus quem tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum nisi cum putes. Contraque beata fors onus est equanimitate tollerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit impatientie manus: statum suum mutare non optet. Quam multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo resperfa est: que si etiam fruente esse iocunda videatur: tamen quomodo cum velit habeat: retineri non possit. Liquet igitur quod sit mortalium rerum misera beatitudo: que nec apud equanimos perpetua perdurat: nec anxios tota delectat. Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positam felicitatem: error vos insciciaque confundit. Ostendat tibi

Quid igitur o mortales. Hic philosophia inuebitur contra homines: et dicit sic. O mortales quare petitis id est queritis: extra id est in rebus exterioribus felicitatem positam intra vos: error et inscicia id est ignorantia confundit vos: ostendat tibi breuiter cardinem id est radicem summe felicitatis. est ne aliquid tibi preciosius teipso. nihil inques. Si igitur fueris compos tui per tranquillitatem animi: tu possidebis quod nunquam amittere velis: scilicet delectationem in operatione perfecte virtutis: nec fortuna

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

Prosa quarta

Qui amicitiam tollit de mundo: solem tollere videtur. 7 Seneca in de remedijs fortunorum. Nihil est peius q̄ amicos non habere. si amicum perdidisti alium quere: 7 ibi euz queras vbi inuenias. quere inter aries liberales: inter recta 7 honesta officia: quere in laboribus: ad mensam ista res non queritur. Secundo requiritur ad felicitate politicam vroz: pudica que vera est. vnde Seneca in de remedijs fortunorum. Multe inter probas matrimonias

Cum igitur precipua sit mortalibus vite cura retinende: **Q**te si tua bona cognoscas felicem: cui suppetunt etiaz nunc que vita nemo dubitat esse cariora. quare sicca iam lachrymas: nondum est ad vnum omnis exosa fortuna. Nec tibi nuniuz valida tempestas incubuit: quoniam tenaces herent anchora: que nec presentis solamen: nec futuri spem temporis abesse patiantur. Boetius. Et hereant inq̄ precor: illis namqz manetibus vtcunqz se res habeant humane enatabimus. sed quantuz decus ornamentis nostris decesserit: vides. **Philosophia.** Et illa pmouimus inquit aliquantulum: si te nonduz totius tue sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum: qui abesse aliquid tue beatitudi taluctuosus atqz anxius coqueraris.

lis ordinis ceperit esse ex epla meretricular. q̄ multas ex iugib' opus pessimas vident: ex diligentissimis dissolutissimas: ex liberalissis rapacissimas. et si bona vroz huius in potes affirmare ea ee pmasura i illo pposito. nihil ta mobile: nihil ta vagu: q̄ feiaru voluntas. Et no requit ad felicitate politica ples: qz fm Aristo. i. cibicor. No oino felix est q̄ spe turpis est: aut solitari: aut prole carens. No. sz Dugu. specimen e pulchritudo vl similitudo vl signu vl ymagovl noticia vel experimentuz vel bonum opis documētum: sed in pposito accipitur p similitudine. Itē fm eundē auitus ta. tu. i. ab auo habitus vl possessus vel ad ipm ptinens: 7 ponit q̄qz p antiquo.

Cum igitur precipua sit mortalibus. Dic philosophia ex dictis consolatur Boetiu dicens. Et quo hominibus est precipua cura id est maxima cura: retinende vite id est saluande vite sit mortalibus: o te felicem si cognoscas tua bona: cui etiam nunc suppetunt id est abundant talia bona: quia nemo dubitat esse cariora ipsa vita: quare iam sicca lachrymas 7 noli flere. nondum enim omnis fortuna est tibi exosa id est aduersa: ad vnum id est omnino: nec tibi incubuit id est instet tēpestas aduersitatis nuniuz valida: qm tenaces anchora. i. amici inseparabiles: herent. i. firmiter manent: que sez anchora non patiuntur tibi abesse solamen presentis temporis: nec spem futuri temporis. 7 dicit Boe. precor vt hereat. i. maneat ille anchora: qz ipsis manentibus: vtcunqz. i. qualitercunqz res se habeant: nos enatabimus euadendo aduersitate fortune. sed o phia tu vides q̄tum decus nostri ornamentis. i. bonoz exterioroz quibus ornabamur decesserit. subiugu phia Nos pmouim' aliquantulum animu tuu ad consolatione: si nondū piget te totius tue sortis: qz maior pars salua tibi manet: sed no possum ferre tuas delicias: qui tam luctuosus. i. plenus luctu: atqz anxius coqueraris aliqd abesse tue beatitudinis. i. tue felicitatis
f iij

Liber secundus

No. ¶ sicut mors est omnium amarissima: quia omnia abscindit: omnia deuorat: & quia aliqui iudicant se non timere mortem: et tamen secundum Senecam in de re & medijs fortuitorum sic. Vita est omnium dulcissima. Omnia enim appetunt esse uiuere: ideo unumquodque naturaliter nititur ad saluandum uitam: quia nihil est carius. si ergo Boe. possedit bona que cariora sunt uitam: non debuit se estimare miserum: sed magis felicem. Nota quod philosophia amicos appellat anchoras. sicut enim tempestate incumbente per anchoram nauis retinetur: & a periclitatione saluatur: sic imminente aduersitate fortune homo fidelibus amicis ne succumbat infortunio subleuat. fideles enim amici retinent hominem impetu fortune agitaturne totaliter deiciat a sua stabilitate. Nota secundum Duguitonem suscipere est subministrare: vel superabundare: sed pigere est pigere esse vel pernitere vel grauari vel offendere. Quis est enim tam composite felicitatis. Dic philosophia probat felicitatem nulli posse totaliter euenire. Secundo ostendit quod quanto aliquis est felicitior: tanto leuiori aduersitate prostermitur. tertio concludit ex his felicitatem fortuitam amaram esse & miseram. quarto inuehitur contra homines. secunda ibi. Adde quod felicissimi. tertia ibi. quod multis. quarta ibi. quid igitur o mortales. Primo dicit quis est homo tam composite felicitatis id est tam copiose felix ut non rixaretur id est discordaret ex aliqua parte cum qualitate id est cum dispositione: sui status id est sue fortune: quasi diceret nullus est ita felix: quia conditio id est status humanorum bonorum est anxiosa res id est misera res: que nunquam homini tota proueniat: vel nunquam perpetua subsistat. Tunc declarat quod non tota proueniat homini: quia huic id est alicui homini exuberat census id est abundat pecunia: sed aliud sibi deficit: quia degener sanguis id est ignobilitas est sibi pudori: hunc id est alium hominem nobilitas facit notum: sed ipse inclusus angustia rei familiaris id est paupertatis: mallet id est magis vellet esse ignotus: ille id est alter homo circumfluus id est circumdatus utroque id est tam diuitijs quam nobilitate: ipse deflet celibem uitam id est castam uitam: quia non potest forsam ducere uxorem. Ille id est alter felix nuptijs scilicet habendo uxorem: orbis id est carens: liberis id est pueris: ipse nutrit id est congregat censum alieno heredi. Alius autem letatus prole ipse mestus illachrymat id est ingemescit: delictis id est pro criminebus filij vel filie sue. Adcirco nemo facile concordat cum conditione sue fortune. inest enim singulis supple hominibus aliquid quod ipse inexpectus ignoret: vel expectus ipsum exhorreat: et sic rixatur cum qualitate sui status. Nota quod non est homo tam felix quin inueniat aliquam conditionem in se quam vellet non habere: propter quod misera est conditio humanorum bonorum: quia nunquam homini tota prouenit

Prosa quarta

na poterit tibi auferre. Nota q̄ duplex est beatitudo: perfecta et imperfecta. Perfecta beatitudo habetur post hanc vitam: et est vita eterna: de qua loquitur beatus Johannes dicens. Nec est vita eterna ut cognoscant te solum verum deum: et quem misisti Jesum christum. Alia est beatitudo imperfecta que potest esse in presenti vita: quam philosophi posuerunt consistere in operatione optime virtutis. unde radix talis est

breviter summe cardinem felicitatis. Est ne aliquid tibi teipso preciosius: nihil in quies. Igitur si tui compos fueris: possidebis quod nec tu amittere unquam velis: nec fortuna possit auferri. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse: sic collige. Si beatitudo est summum nature bonum ratione degentis: nec illud est summum bonum quod eripi villo modo potest: quoniam precellit id quod nequeat auferri. manifestum est quod ad beatitudinem percipiendam fortune instabilitas aspirare non possit.

tranquillitas animi ex moderatione et sedatione passionum per habitum virtutis. per talem autem tranquillitatem homo efficitur sui compos ut non subiiciatur passionibus. Ista autem tranquillitas non est querenda in rebus exterioribus: sed solum habet esse in animo hominis: de qua beatitudine et tranquillitate hic loquitur philosophia dicens. quod igitur o mortales et cetera. et Seneca loquens de eadem felicitate. ix. epistola dicit. Summum bonum extrinsecus instrumenta non querit: domi colitur: et se totum est: incipit fortune

esse subiectum si quam partem sui foris querit. Item Seneca vicesimatertia epistola dicit. Felicitatis auiditas tuta est: que si aut unde proveniat queris: ex bona conscientia: ex honestis consiliis: ex rectis actionibus: ex contemptu fortuitorum. et tricesima prima epistola dicit. Illud bonum est querendum quod non fiat in dies deterius. quid est hoc. animus: sed hic rectus: bonus: magnus. quid aliud voces hunc animus quam deum in corpore humano hospitatum. et quadragesima prima epistola dicit. Laus da bonum in homine quod eripi non potest: quod est proprium hominis. queris quid sit illud. animus et ratio perfecta. rationale namque animal est homo.

Atque ut agnoscas in his. Hic philosophia probat veram felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus rationibus. secundam ponit ibi. Ad hec. Tertiam ibi. et quoniam. prima ratio talis est. In illo non consistit felicitas hominis quod potest auferri ab homine: sed bona fortuita sunt huiusmodi: ergo et cetera. Maior est nota: quia summum bonum est proprium hominis: bonum autem quod auferri potest non est summum bonum: quia illud quod auferri non potest. melius est eo quod auferri potest. Minor patet. bona fortuita possunt auferri cum sint mutabilia. unde dicit in littera. Ut agnoscas beatitudinem non posse constare in rebus fortuitis: sic collige per tales rationes. Si beatitudo est summum bonum nature degentis: ratione id est nature rationalis: nec illud est summum bonum nature degentis ratione id est nature rationalis: nec illud est summum bonum quod villo modo potest eripi. i. auferri: quia illud bonum quod nequeat id est non potest auferri

Liber secundus

hoc precellit id est melius est et dignius eo quod potest auferri. ex quo manifestum est quod instabilitas fortune non possit aspirare id est accedere ad beatitudinem accipiendam. Nota quod beatitudo est summum bonum: quia in tertio huius secunda prosa dicitur quod beatitudo est status perfectus aggregatione omnium bonorum. et beatitudo est summus boni nature degētis. i. uiuentis: rōe. i. nature rōalis sicut hominis: quod hominū genus uiuit arte et rōne: ex pbemio methaphisice. Nullum enim aliorum animalium est felix. ex. x. ethicorum. Bruta eiz animantia nemo felicabit: primo ethicorum: et ralis beatitudo non consistit in bonis exterioribus sed in actu sapientie: quia dicit Aristo. in libro politicorum. Testis mihi est deus quod in bonis exterioribus non consistit summum bonum: et idem in eisdem. Nos sumus felices et dii: dii autem nō sunt felices bonis exterioribus: ergo nec homines. Nota licet in bonis exterioribus fortuitis non consistat felicitas formaliter et essentialiter: tamen felicitas consistit in eis organice: quia deseruiunt ad felicitatem veram. sine enim rebus exterioribus quarum fortuna domina est non contingit esse felicem: supple organice: ex libro de bona fortuna: et ex decimo ethicorum. Opus est exteriori prosperitate omni enti. Natura enim per se non est sufficiens ad speculandum: sed oportet cibum potum et reliquum famulatum preexistere. Ad hec quem caduca ista felicitas uehit. Dic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Ille qui felix est fortuita felicitate aut scit eam mutabilem esse aut nescit: si nescit est ignorans et per consequens est infelix: si scit eam mutabilem esse necesse est quod timeat ne eam amittat. cui autem inest continuus timor felix esse non potest. Unde dicit in littera sic. Ad hec scilicet predicta addam aliam rationem: homo quem uehit id est ducit: ista caduca id est fortuita felicitas vel scit eam esse mutabilem vel nescit: si nescit: quenam fors beata id est que felicitas beata potest esse cecitati ignorantie: quasi diceret nulla: si scit eam esse mutabilem: necesse est ut timeat ne amittat illud quod non dubitat posse amitti: quare continuus timor non sinat ipsum esse felicem. Et forsitan dices: homo non timet amissionem fortune: quia non curat utrum eam amittat vel non. hoc excludēs philosophia dicit. si amiserit bonum fortuitum et putat illud negligendum id est non curandum: tunc illud bonum erit valde exile quod amissum feratur equo animo id est equali animo sicut conseruatum: et per consequens illud non est summum bonum.

Nō. ex tertio huius prosa. lx. va et perfecta felicitas facit homines potentē: reuerēdū: celebrē et letuz: ergo vera felicitas excludit timorem: et per consequens continuus timor qui

Adhuc ad predicta addam aliam rationem illam que caduca et fortuita felicitas uehit ducit

Prosa Quinta

exclut leticiam non sinit esse felices. vnde Sene. ix. epistola. Ille beatissimus est & securus sui possessor qui crastinum diem sine solitudine expectat. Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei & substantiarum separatarum: ipsa excludit cecitate ignorantie: in qua ignorantia felicitas esse non potest. Et quomodo tu idem es. Dicitur perbia ponit tertiam rationem que talis est. Si beatitudo consisteret in rebus fortuitis

Sumque clarum sit fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec auferre beatitudinem potest quin omne mortalium genus in miseriam mortis sine labatur. Quod si multos scimus non morte solum verumetiam doloribus supplicisque beatitudinis fructum quesisse: quoniam modo presens vita facere beatos potest: que miseros transacta non efficit.

Adetrum quartum libri secundi.

fortuitam felicitatem finiri id est terminari morte corporum supple hominis: nequit id est non potest dubitari si hec fortuita felicitas potest auferre id est dare beatitudinem: quin omne genus mortalium id est hominum labatur in miseriam in fine mortis. Sed si scimus multos scilicet sanctos quesisse fructum beatitudinis non solum morte: verumetiam doloribus & suppliciis: quoniam modo id est per quem modum presens vita supple bonis fortuitis ornata potest facere beatos: que vita transacta id est terminata non efficit miseros: quasi diceret nullo modo. Nota cuius presentia est causa felicitatis: eius absentia est causa miserie & infelicitatis: & hoc clarissime poterit apparere ex isto simili. sicut enim naua per sui presentiam est causa felicitatis nauis: sic eius absentia est causa periclitationis eius: ex secundo philosophorum. si ergo bona fortuita per sui presentiam essent causa beatitudinis: per sui absentiam essent causa miserie. Cum autem in morte hominis bona fortuita relinquunt hominem fugiendo & homo relinquat ea moriendo: omnis homo post mortem esset miser & infelix quod falsum est. nam multi post mortem consequuntur beatitudinem. & quia forsam aliquis diceret mortuo homine moritur & anima eius: & sic homo post mortem nullam consequetur beatitudinem: hoc excludens philosophia dicit ad Boetium. Tu es idem ille cui persuasum est multis demonstrationibus animas hominum esse immortales. Nota quod omnes leges in hoc conueniunt quod anima intellectiua hominis sit immortalis. separatur enim ab alijs sicut perpetuum a corruptibili: ex secundo de anima. & hoc est rationabile: quia anima intellectiua cum sit immaterialis non est educta de potentia materie: sed ab extra scilicet a deo. ipsa enim secundum beatum Augustinum creata infunditur & infundendo creatur. propter quod cum abscissio materie sit causa perpetuitatis perimentatorum primo celi & mundi. anima intellectiua immaterialis existens ipsa est immortalis

cum bona fortuita finiuntur morte hominis: sequitur quod omnis homo in morte fieret miser quod non est verum: quia multi per mortem consecuti sunt felicitates: sicut martyres & alij sancti qui perpassi sunt maxima tormenta ut consequerentur beatitudinem in anima. dicit ergo sic in littera. Quoniam tu idem es supple homo cui ego scio esse persuasum per multis id est valde multis demonstrationibus: mentes id est animas hominum nullo modo esse mortales: & cum sit clarum id est manifestum

Liber secundus

Metrum quartum libri secundi.

Quisquis volet perhennem. Dic incipit quartum metrum bulus secundi quod dicitur metrum anacreomicum ab inuentore: iambicum a pede predominante dimetrum a numero pedum: cathaleticum: quia deest vna syllaba ad complemetum metri. huic metro adiungit metrum feregratium sic dictum ab inuatore de quo supra dictum est. In hoc metro philosophia commendat vitam medietatem per tales metaphoras. Edificium constructum in loco nimis alto videtur tempestatibus ventorum: et fundatum in loco arenoso defluit: et fundatum in loco humili et saroso vtriusque vitat incommensuratum: sic vita presens nimium eleuata prosperitate vel nimium depressa aduersitate frequenter euenit inopiato calamitatibus defluit: mediocris autem secura permanet. dicit ergo in littera. Quisquis homo cautus volet ponere sedem: perhennem id est firmam mansionem: et ipse stabilis existens: nec velit sterni id est deici sonoris flatibus curis illius venti: et quisquis curat spernere potentibus minantem fluctibus id est mare fluctuans: ille vitet cacumen id est summitatem alti montis: et vitet arenas bibulas. id est siccas. Tunc assignat causas quare debeat vitari in edificando cacumen alti montis: quia illud scilicet cacumen alti montis videtur. id est infestat: auster perpetuus. id est vetus perpetuus. tunc assignat causas quare debeat vitari arene: quia he. id est arene solute. id est dissiuete per siccitatem recusant ferre. id est nolunt portare: pedulum pedus. id est labile pedus. Tu ergo fugies periculosa sorte. id est euentu: amene sedis. id est amene mansionis et certis: memento figere. id est stabilire domum tuam in humili saxo. id est depresso lapide: quis vetus miscens equora. id est voluens maria: tonet. id est scuiat: ruinis. id est flatibus ruinosis: tu felix conditus robore. id est firmitate: quieti valli. id est munitio: et tu serenus. id est tranquillus: duces. id est ages: eum. id est vitam tuam: ridet. id est deridet et per nihil habes: iras. id est persecuciones: etheris. id est aure vel veteri seueris. Nota quod omnis virtus superfluitate corrumpitur: cum virtus consistat in medio. Est eius virtus electius virtus immediate consistens recta ratione deterioratus: ideo omnis superfluitas tanquam viciosa vitanda est. Per hoc docet vitare superfluam prosperitatem quam designat per cacumen alti montis quam prosperitas plerumque impugnat inuidia et potentia magnatum quam per veterem impetum letitiam designat. Docet et vitare nimiam paupertatem quam designat bibula arena quam paupertas recusat ferre. id est indigentiam necessarium quam per pedulum designat. id est indigentia eius grauat boies

Quisquis volet perhennem
Cautus ponere sedem
Stabilisq; nec sonoris
Sterni flatibus euri
Et fluctibus minantem
Curat spernere potentum
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas
Illud proteruus auster
Lotis viribus videtur
Impendulum solute
Pondus ferre recusant
Fugiens periculosa
Sortem sedis amene
Humili domum memento
Certus figere saxo

ad modum penduli ponderis. Nota securitas secundū Tullium in rhetorica sua ē virtus incommoditates imminentes et inchoate rei affines non formidās: que securitas maxime appetenda est, ppter qd pbia docet appetere vitā mediocrē q̄ reddit boiem securū secundū illud poeticū. Medio tutissimus ibis. et Catbo. Tura mage pupis ē que modico flumine fertur. Quā vitaz mediocrē designat per humile saxū i quo edī

Quāvis tōet ruinis
 Discens equora ventus
 Tu cōditus quietum
 Duces serenus eū felix roboze valli
 Ridens etheris iras.

Prosa quinta libri secundi.

Sed quoniam rationum iam in te mearū fomenta descendunt: paulo validioribus vtēduz puto. Age enim si iam caduca et momentanea fortune dona non essent. Quid in eis est quod aut vestrum vnquam fieri queat: aut non perspectum consideratumqz vilescat.

Ille est: et ratione tristitie stupefacit et corrumpit naturam.
 Prosa quinta secundi libri.

Sed quoniam rationum iam in te. Hic incipit quinta prosa huius secundi in qua philosophia ponit remedia magis mouentia Boe. ad ostendendū qd bona fortune sunt contemnenda: et minus esse dolendum de amissione eorum. Ista autem remedia sunt rationes sumpte ex conditionibus particularium bonorū fortune scilicet diuitiarum: honorum: potestatum et glorie. Et primo ostendit hoc de diuitijs qd non sunt magnopere appetende ponendo vnā rationem generalez respicientem omnia bona fortune. Secundo ponit rationes de diuitijs. ibi. diuitie. Primo itendit talem rationem. Nullus magnopere debet illud appetere quod non potest esse suum: et quod in se consideratum est vile: sed omnia bona fortuita sunt huiusmodi que sunt mutabilia: ideo non possunt esse propria hominis: et in se cōsiderata vilescunt ergo et c. vnde dicit in littera. quoniam fomenta id est medicamenta mearum rationum in te descendunt: quia ego video te paulatim fortunam contemnere puto esse vtendum paulo validioribus rationibus id est magis mouētibus. age est aduerbiū hortandi. si enim bona fortune non essent caduca id est casualia: et momentanea id est transitoria ad modum momenti: quid est in eis quod vnquam queat fieri vestrum: aut perspectum et in se consideratum non vilescat: quasi diceret nihil. Nota qd bona fortune sunt caduca et transitoria: quia dicit Seneca septuagesimasexta epistola. Omnia bona fortune nobis accidunt: sed non adherent: et si abdicant sine vlla nostri

ficiū iperu venti nō deijci tur: nec inundationib' tāq̄ bibula arena dissoluitur. Nota qd duplex est paupertas voluntaria et leta: alia inuoluntaria et tristis. prima paupertas est appetenda. secunda fugienda. De prima loquitur Seneca secūda epistola. Donesita res est leta paupertas. paupertas enim expedita secuta est. Et. xvij. epistola. O lucille icipe cū paupertate habere cōmerciū aude contemnere opes. nemo alias ē deo dignus q̄ qui opes contempsetit. Secunda paupertas scilicet inuoluntaria et tristis fugienda est: quia morta

Liber secundus

lachrymatione discedunt. ex quo patet si mutabilia sunt: quod non sunt propria bona hominibus: quia secundum eundem Senecam. Nihil proprium dicas quod mutari potest.

Nota quod bona fortuita in se considerata vilescunt: quia dicit Job. chryso. Bona fortune in seipsis veterascunt et consumuntur: aut ab extraneis dolo vel violentia vel calumnia diripiuntur.

Diuitie ne vel vestri vel sui natura. Dic philosophia ponit rationes de diuitijs in speciali quod non sunt magnope appetende. Secundo probat hoc generaliter de diuitijs. ibi. quid autem. Prima diuiditur in quinque partes secundum quod sunt quinque genera diuitiarum que probat non multum esse appetenda: scilicet pecunia: gemme: possessiones: vestes et famuli. primo ostendit propositum de pecunia. secundo de gemmis. ibi an gemmarum. tertio de possessionibus ibi. an vos. quarto de vestibus ibi. Jam vero. quinto de famulis ibi. an vero. Primo duas rationibus probat diuitias non multum esse appetendas. secunda ibi. ac eadem. Prima ratio talis est. Illa non sunt multum appetenda que nec ex sui natura nec ex natura vteris sunt preciosa. diuitie sunt butusmodi: ergo et cetera. maior nota: quia nihil appetitur nisi bonum et preciosum. minor declaratur. diuitie non sunt bone ex sui natura: quia non faciunt bonum eum cui aduentunt. nec sunt bone ex parte vteris: quia non in quantum conseruantur sic enim faciunt hominem auarum: nec in quantum distribuuntur: quia sic relinquunt hominem. dicit enim in littera. Diuitie vel sunt preciose sui natura vel natura vestri vterium eis. et quid earum est: potius id est preciosus: an aurum: an vis congeste pecunie id est congregate: atqui pro certe hec scilicet diuitie non sunt preciose conseruando eas: quia melius nitent effundendo id est distribuendo eas quam coaceruando id est retinendo eas. siquidem auaricia que pecuniam coaceruat semper facit homines odiosos: et largitas que pecuniam effundit facit claros id est bonos. subdit. et si illud quod transfertur in alterum non potest manere apud quem: tunc est preciosa pecunia loquendo ironice: cum ipsa vsu largiendi translata in alios desinit possideri.

Notandum quod aliquid est bonum dupliciter vel ex natura sui vel ex natura vteris. Et illud dicitur bonum ex natura sui quod a se vel in se habet unde sit bonum: et cuiusque aduenit facit ipsum bonum: sicut ratio recta pax et similia. Sed illud dicitur bonum ex parte vteris quo si aliquis conuenienter vtratur aliquid boni inde prouenit. Unde nota secundum beatum Bernardum. Solus error hominum facit quod aurum et argentum reputantur preciosa: cum non sint nisi terra rubea et alba. Nota quod Seneca octuagesimo octaua epistola probans diuitias non esse bonas sic arguit. Quod bonum est bonos facit: diuitie non faciunt bonos: ergo diuitie bone non sunt. Item illud quod potest contingere contemptissimo et turpissimo bonum non est: diuitie autem et lenoni et lamiste contingunt contemptissimo et turpissimo: ergo bone non sunt. Item bonum ex malo non fit: diuitie autem sunt ex auaricia que mala est: ergo

Prosa quinta

bone non sunt. At eadem si apud unū. Hic ponit secundam rationem que talis est. Illa non sunt multum appetenda que a pluribus non possunt possideri et non transeunt ad alium sine paupertate aliorum. diuitie sunt huiusmodi: ergo et. unde dicit in littera. Si eadem pecunia quæta est ubique gentium id est apud gentes: si illa congeratur apud unum hominem: ipsa facit ceteros homines inopes sui id est carētes: et una

At eadem si apud unū quæta ubique gentium congeratur: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum. Vestre vero diuitie nisi comminute in plures transire non possunt. Quod cum factum est: pauperes necesse est ut faciant quos relinquunt. D igitur angustas inopesque diuitias quas nec habere totas pluribus licet: et ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniunt.

An gemmarum fulgor oculos trahit. Sed siquid est in hoc splendore precipui: gemmarum est lux illa non hominum. Quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens anime motu atque membrorum compage quod aiate rationabilique nature pulchrum esse iure videatur

vox pariter: tota id est si multum replet auditum multorum. diuitie autem non possunt transire in plures: nisi comminute id est diuise in partes. quod cum factum est scilicet quod comminute transeunt in alios: necesse est ut supple illos faciant pauperes quos relinquunt. Et tunc exclamat contra diuitias dicens. D igitur supple dico diuitias esse angustas id est artas et inopes: quas non licet pluribus habere totas: et quæ non veniunt ad quemlibet sine paupertate ceterorum id est aliorum hominum.

Nota quod diuitie non veniunt ad quemlibet sine aliorum paupertate: quia dicit Seneca in de remediis. Pecuniam perdidisti: quam ut haberes alius ante te perdidit. perdidisti pecuniam: habes uno periculo minus

quo te felicem: si cum illa auaricia perdidisti: et idem. lxxviii. epistola dicit. Diuitie aios inflant: superbia parunt: inuidia turbant: mentem alienant: timores inducunt: insolentiam faciunt. nihil autem aliud insolentia est quam spes false magnitudinis: ergo diuitie bone non sunt. An gemmarum fulgor oculos trahit. Hic ostendit philosophia quod gemme non sunt appetende tanquam proprium bonum hominis intendens talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis est in gemmis hoc consistit in luce et splendore gemmarum: sed lux gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo et cetera. unde dicit in littera. An fulgor gemmarum trahit oculos hominum supple ad concupiscendum eas tanquam proprium bonum: sed siquid est precipui id est preciositatis in hoc splendore: illa lux est gemmarum et non hominum: quia quidem gemmas vehementer admiror homines mirari id est mirando desiderare tanquam bonum suum. quid est enim carens motu anime: atque compage id est coniunctione membrorum: quasi diceret reperitur in rebus inanimatis quod iure videatur id est videri debeat esse pulchrum rei animate et rationabili nature: quasi diceret nihil: que gemme tamen per quos: trahant id est recipiant aliquid postreme

Postremo qd qd postremo postremo
Postremo qd qd postremo postremo
Suo bus de by postremo postremo
Vel postremo in postremo
minis / Anus

Liber Secundus

pulchritudinis opera id est diligentia conditoris: q̄ pro et: sui distinctione id est spect
fica formatione: tamen ipse collocare infra vestram excellentiam id est dignitatē: nul
lo modo merebantur vestram admirationem. Nota q̄ non est gloriandum de gem
mis tanq̄ de proprio bono: quia dicit Sene. xli. epistola. Nemo gloriari debet nisi de
suo. quid enim est stultius in homine q̄ aliena laudare. quid est eo dementius qui ea

mirantur que ad aliū trāf
ferri potius possunt. nō
faciunt equum meliorem
aurei freni. Nota q̄ qua
druplex est pulchritudo.
prima est animalū ratio
natum. secunda est bruto
rum sensibiliū. tertia plā
tarum vegetabiliū. quar
ta ē rerū inanimatarū: in
quo genere gemme collo
cātur. propter quod dicit
Philosophia. Si gem
me trahunt aliquid pos
treme pulchritudinis.

An vos agoꝝ pulchritu
do. Dic probat philosop
hia idem de possessioni
bus sicut de agris: et intē
dit hanc sententiam. Bo
nitas agrorum vel consis
tit in pulchritudine eorū
que delectant aspectum: et

talīs pulchritudo non magis est ipsius hominis q̄ pulchritudo florum vel stellarū q̄
etiam delectant aspectum hominis: et tamen nihil ad hominem pulchritudo istorum
vel bonitas agrorum confert in utilitate eorum que est ad sustentationē hominis: sed
hec possessio agrorum non est multum appetenda: vt sit ampla: quia natura paucis
est contenta. Unde dicit in littera. An pulchritudo agrorum delectat vos: vt gaudea
tis de ea tanq̄ de bono vestro. Et dicit Boetius quid ni id est quare non delectaret.
est enim pulchra portio operis pulcherrimi scilicet mundi: sic nos gaudemus facie id
est: aspectu maris sereni id est tranquilli: sic id est eadem ratione miramur celus: syde
ra: solem et lunam. Respondet philosophia. Num id est nunquid aliqd horū attingit
te tanq̄ proprium: quasi diceret non. Num. i. nunqd audes gloriari splendore alienus
talium tanq̄ tuo: q. d. nō. An. i. nunquid tu: distingueris. i. ornaris vernis florib? cer
te non. nūquid tua vbertas. i. fertilitas: intumescit id est supbit: iestiuos fructus id ē
per estiuos fructus: quasi dicat non. quid raperis. i. circūdaris iam bus gaudijs sup
ple reputando ista esse tua bona: quid amplexaris externa bōa pro tuis: q. d. frustra
hoc facis: quia fortuna nunquā faciet esse tua que natura rerum a te fecit esse aliena.
Tunc dicit pbia non nego quin ista possunt tibi esse vtilia. fructus enim terrarum p̄
culdubio debentur alimentis aiantium. i. ai alibus pro alimētis: sed si velis replere in
digentiam nature: quod satis est id est ad sufficientiā: nihil est. i. non oportet q̄ petas
i. desideres affluētiā fortune supple ad dilatandū et āpiādū agros. natā. n. paucis

Que tametsi conditoris opera sui q̄ dis
tinctione postreme aliquid pulchritudis
nis trahunt: infra vestram tamē excellen
tiam collocare admiratōem vestram nul
lo modo merebantur. An vos agrorum
pulchritudo delectat. Boeti. Quid ni.
Est enim pulcherrimi operis pulchra por
tio. Si quondam sereni maris facie gau
demus: sic celum: sydera: solem: lunamq̄
miramur. Philosophia. Num te horum
aliquid attingit. Non audes alicuius tali
um splendore gloriari. An vernis flori
bus ipse distingueris: aut tua inestiuos
fructus intumescit vbertas.

Prosa quinta

contenta est: cuius facietatem si velis vrgere id est cogere superfluis cibis et potibus illud quod infuderis ventri superfluum fiet: aut iocundum id est triste: aut fiet noxium id est periculosum. Nota quod ex littera potest formari talis ratio. Si illud quod magis videtur inesse non inest: nec illud quod minus sed magis videtur quod homo debet gloriari de pulchritudine celi et stellarum et non debet: quia nihil horum est suum: ergo minus debet gloriari de pulchritudine agrorum et animalium possessionum.

Quid inanibus gaudiis raperis: Quid externa bona pro tuis amplexaris. Numquam tua faciet esse fortuna: que a te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus animantium proculdubio debentur alimentis. Sed si quod nature satis est replere indigentiam velis: nihil est quod fortune affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est. Cuius facietatem si superfluis vrgere velis: aut iocundum quod infuderis fiet aut noxium. Jam vero pulchrum variis fulgere vestibus putas. Quarum si grata intuitu species est: aut materie naturam: aut ingenium mirabor artificis,

Nota quod natura non est oneranda superfluis sed est alenda. paucis contenta est. unde Seneca. xvi. epistola. Si ad naturam vixeris nunquam eris pauper: si ad opinionem nunquam eris diues. Ergo natura desiderat: opinio vero immensum. Et beatus Augustinus dicit. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamenta. et Gregorius. Dum venter nimia facietate exteditur: aculeus libidinis suscitatur. Nota quod Aristoteles in quadam epistola ad alexandrum di. Qui transgreditur debitum modum in pleno et in vacuo: non poterit euadere furorem egritudinis

et molestias infirmitatum. Qui ergo appetit viuere et dominari: renunciat desiderio proprie voluptatis: nec comestione comestioni suppaddat: quod omnis incontinens voluntarie est egrotans secundo ethicorum. Et subdit: audiui ab Hypocrate quod conseruauit dietas pro quibus debilitatem corporis sustinebat. cui dixit suus discipulus. doctor egregie: si velles bene comedere: non sustineres tantam corporis debilitatem. Cui respondit Hypocras. Ego comedo ut viuam: non uiuo ut comedam. Unde dicit Aristoteles. ibidem. Alimentum propter durabilitatem est querendum: non durabilitas propter alimentum. Subdit. Multos noui qui diminuerunt de alimento et comestione abstinentes a suis appetitibus: parcentes gula: viuentes temperate per dietas: qui fuerunt sanissimi corporis: longioris vite et boni appetitus.

Jam vero pulchrum. Sic philosophia ostendit quod non sit gaudendum de pulchritudine vestium tanquam de proprio bono: et arguit sic. De illius pulchritudine non est gaudendum que non est hominis pulchritudo: sed pulchritudo vestium non est hominis pulchritudo: sed est ipsarum vestium: igitur et cetera. unde dicit in littera. Jam putas pulchrum esse id est tue pulchritudini ascribendum fulgere variis vestibus: quasi diceret non debes hoc putare: quarum scilicet vestium: si species id est pulchritudo: est grata id est delectabilis intuitu: ego mirabor naturam materie vestium: aut mirabor ingenium id est subtilitatem artificis vestem formatis nihil

Liber secundus

ascribendo tibi: Nota quod splendor habitus exterioris non facit hominem meliorem nisi fulgeat habitus mentis interiori in eo. unde Seneca. Nullus dicit gladius esse bonum si baltheus eius deauratus est et vagina gemmis distincta. Sed gladius bonus est: si bene inscidit et bonum acumen habet. et mucro bonus est qui omne munimē rupturus est. unde sunt versus. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam, Non ideo sequitur hanc minus esse luteam.

Item poeta inquit Linge caput lauro tege corpus gemis et auro. Si fueris pradem remanebis rusticus idē. An vero te longus ordo famulorum. hic philosophia ostendit non esse gloriandum de multitudine famulorum tanquam de proprio bono: et arguit sic. Famuli aut sunt perversi in moribus: et sic sunt nocivi: aut sunt bene morigerati: tunc nihil ad te: quia hec probitas est famulorum et non tua. Unde dicit in littera. An vero longus ordo famulorum facit te esse felicem: quod scilicet famuli si sint viciosi moribus supple: tunc sunt perniciose sarcina id est periculosum pondus ipsius domus: et sunt vehementer inimica ipsi domino.

si vero sint probi: quoniam modo id est per quem modum aliena probitas numerabitur id est computabitur in tuis opibus: quasi diceret nullo modo. Et tunc concludit de omnibus predictis dicens. Ex quibus omnibus predictis monstratur liquido id est aperte nihil horum esse tuum bonum que tu computas in tuis bonis: quibus si nihil inest appetende pulchritudinis supple que tibi ascribere poterit: quid est id est quare est quod tu doleas de amissis vel letaris retentis: quod pro se: si predicta sunt pulchra natura. id est propter naturam propriam: quid refert id tua. id est quid pertinet hoc ad te: quasi diceret nihil. nam hec sequestrata. id est divisa tuis opibus per se placuissent. neque enim idcirco sunt preciosa quod in tuas venire divitias: sed quoniam proque videbatur tibi preciosa: ideo maluisti ea annumerari tuis divitijs. No. quod servi pueri si in moribus sunt familiares inimici domini et totius domus: de quibus postea dicitur tertio huius quinta prosa. Non est pestis efficacior ad nocendum quam familiaris inimicus: et si videntur aliquando amici hoc est ratione utilitatis non ratione virtutis: de quibus loquitur Seneca in de remedijs di. Adel musce sequitur: cadavera lupi: frumenta formice: predam sequitur ista turba non hominem. Item Seneca di. xli. epistola. In homine illud laudandum est quod ipse est: si familiam formosam habet et domum pulchram: si multum scribit: si multum feneratur: nihil horum in ipso est: sed circa ipsum laudam in illo

An vero te longus ordo famulorum facit esse felicem. Qui si viciosi moribus sint perniciose domus sarcina: et ipsi domino vehementer inimica. Si vero probi sunt quoniam nam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur. Ex quibus omnibus nihil horum que tu in tuis computas bonis: tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetende pulchritudinis: quid est quod amissis doleas: vel letaris retentis. Quod si natura pulchra sunt: quid id tua refert. Nam hec pro se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt preciosa quod in tuas venire divitias: sed quoniam preciosa videbantur: tu is ea divitius annumerare maluisti.

Prosa quinta

quod proprium est quod nec auferri nec eripi potest. **Q**uid autem tanto fortune strepitu. Hic philosophia ostendit generaliter diuitias non esse appetendas magnopere: et facit hoc tribus rationibus. secundam ponit ibi. Ita ne. tertiam ibi. Ergo vero nego. Prima ratio est ista. Illa non sunt multum appetenda per que homo non consequitur ea propter que appetunt: sed propter diuitias homo non consequitur ea propter que diuitie appetuntur.

Quid autem tanto fortune strepitu desideratis fugare credo indigentiam queritis copia. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam preciose suppellectilis varietatem. Verumque illud est pro multis indigere eos qui multa possident. Contraque minime indigent qui abundantiam suam nature necessitate non ambitus superfluitate metantur. Ita ne autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum: ut in externis ac sepositis rebus bona vestra queratis. Sic rerum versa conditio est: ut diuinum merito rationis aial non aliter sibi splendere: nisi inaiate suppellectilis possessione vi-

appetunt eiz diuitie propter fugam indigentie: quam fugam indigentie homo non consequitur per diuitias sicut declarat in littera dices. Quid autem tanto strepitu id est labore: desideratis. i. cum desiderio insistitis fortune: credo vos queritis fugare indigentiam copia. i. diuitijs: quasi diceret: ideo desiderat diuitias ut suppleatis vestram indigentiam. Atqui pro sed hoc cedit vobis in contrarium: qui supple pro quia pluribus adminiculis id est adiutorijs est opus ad tuendam varietatem preciose suppellectilis id est possessionis. verumque illud est pro multis eos indigere qui multa possident: que pro et contra. i. per oritur sup. illi mi-

me indigent qui metantur id est mesurant suam abundantiam non superfluitate: ambitus id est cupiditatis: sed necessitate nature. Nota secundum Senecam permultis indigent qui permulta possident. propter quod multe diuitie non fugant indigentiam: sed magis excitant. unde poeta. Nulla ditari ratione potestis auari. Vos faciunt mopes quas cumulatis opes. Nota circa hoc quod dicit minime indiget. dicit Seneca. lxi. epistola. Thaurus paucissimorum iugerum pascuis impletur: et vna silua pluribus elephatibus sufficit: homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabile ventrem natura dedit nobis: cum tam modica corpora nobis dederit ut vastissimorum edacissimorumque animalium aviditatem vinceremus. quantum est quod nature datur paruo illa educatur: non fames nostri ventris nobis magno constat: sed ambitio. ventri autem obediens loco animalium numeremur non hominum. Querens vitam voluptuosam oportet ut corpori suo seruiat. Maior sum: et ad maiora genitus sum: quam quod sum mancipium mei corporis. Quod non aliter aspiciam: quam aliquod vinculum mee libertati circumdatur natura paucis minimisque contenta est. Ita ne autem nullum est proprium vobis. Hic ponit secundam rationem. secundo concludit manifestum errorem hominum ibi. que vero late. et ratio talis est. Illa non sunt appetenda quibus appetitis homo putans se talibus ornari facit iniuriam suo creatori: sed bona exteriora sicut diuitie sunt huiusmodi ut declarat in littera: ergo et dicit. **Q**uod homines nunquid nullum bonum

Liber Secundus

Est proprium: atque insitum id est naturale: et intrinsecum vobis: ita ut queratis bona vestra: in externis rebus id est extrinsecis rebus: et in rebus sepositis id est a vobis seorsum positis. quod imo in vobis est bonum si considerare vultis: sed sic est versa id est mutata conditio rerum: ut aial diuinum. scilicet homo qui est similis deo non aliter videtur sibi splendere nisi in possessione suppellectilis inanimatae id est bonorum exteriorum que sunt inanimata: et alia quidem ab homine contenta sunt rebus. scilicet suis bonis: vos autem supple bonis deo conformes merito captatis id est queritis ornamenta vestre excellentis nature a rebus inferioribus. scilicet inanimatis: quod est erroneum: nec intelligitis quantum iniuriam faciatis vestro conditori supple pervertendo ordinem ab eo institutum. Ille enim conditor voluit humanum genus prestare id est excellere omnibus terrenis: sed vos detruditis vestram dignitatem infra queque supple rerum inferiora. quod probat in hoc. Nam omnibus bonis est preciosius eo cuius est bonum: cum vos iudicatis vilissima rerum: si cut sunt bona supple fortuncesse vestra bona: vos submittitis id est subijcitis vosmet ipsos eisdem vestra estimatione. id est opinione: et hoc haud pro merito cadit. id est accidit bonis: quippe pro quibus ista est conditio humane nature: ut pro quibus tum id est tunc tantum excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadem tamen supple natura humana redigatur infra bestias: si desierit se nosse. Nam ceteris animalibus natura est ignorare sese id est seipsam: sed hominibus venit id est prouenit ex vicio.

Nota quod homini est insitum proprium bonum quod est recta ratio: que semper deprecatur ad optima: in cuius actu et speculatione consistit felicitas: quia sapiens maxime est felix. et ethicoz: et homo curans intellectum deo amantissimum videtur ibidem: ideo non est querendum bonum hominis in rebus externis. Nota quod homo merito et ratione est similis deo: quia secundum Senecam ratio nihil est aliud quam pars diuini spiritus mersa in corpus humanum. Et dicitur idem quod animus rectus est quasi deus in humano corpore hospitat. Et idem dicit. Disce potius animum extollere in mensuris nobilibus et generosa res est animus. Nota quod homo seipsum honorans deterior est bestia. vnde B. in tractatu de summo bono allegans commentatores dicit. Ne vobis hominibus que de numero bestiarum computati estis: hoc diuinum quod in vobis est non cognoscere: propter quod ad superiora ascenditis: et ideo similes estis. Et subdit diuinum autem in homine vocatur intellectum et rationem. Nota quod nihil prohibet vnum et idem esse

Prosa quinta

nobilius & ignobilius quod diuificatur fm conditione seu consideratione. vnde
quis homo fm se & simplicitate sit melior bestiis: tamen inquit deficit ab aliquo qd sibi
debetur fm naturam. s. cognoscere se quod no debetur bestiis: sic est ignobilior bestia.

Quam vero late patet. Dic pbia concludit manifestus error boim dicens. *O ho
mies qd late patet vester hic error: qui estimatis aliquid posse ornari ornamentis alie*

*Quaz vero late patet vester hic error: qui
ornari posse aliquid ornamentis estimatis
alienis. At id fieri ne inquit. Nam si
quid ex appositis luceat: ipsa quidem que
sunt apposita laudantur: illud vero his te
ctum atqz velatum in sua nihilominus fe
ditate pdurat. // Ego vero nego illud esse
bonum quod noceat habenti. Num id me
tior. Minime inquires. atqui diuitie possi
dentibus persepe nocuerunt. Cum pessis
mus quisqz eris alieni magis eo audus:
qz quid vsquam auri gemmarumqz est: se so
lum qui habet dignissimum putat. Tu
igitur qui nunc contum gladiumqz solici
tus ptimescis: si vite huius calle vacuus vi
ator intrasses: coram latrone securus carares.*

*nis. At p sed illud fieri ne
quit. na si quid. i. aliquid
luceat ex appositis sibi &
non ex propria pulchritu
dine: tunc apposa illa lau
dantur: vero pro sed illud
quod est velatum: atqz p et
rectum appositis illis: ni
hilominus perdurat. i. ps
seuerat: in sua feditate. i.
turpitudine. / Nota si all
quid est fetidus in se: eius
feditas no tollitur p oma
rum extrinsecum. vnde dicit
poeta. Aurea nobilitas
lutea si vestiat ollam. No
ideo sequitur hac minus
esse lutea. Et quidaz deri
cus ridens mulieri qren
ti vix esset pulchra dixit.
*O domina pulchra sunt
tibi apposa. // Ego no ne
go illud esse bonum quod
noceat habenti. Dic ponit
tertiam rationem que ras
lis est. Illud non est mult**

*tum appetendum quod nocet possidenti: sed diuitie sepe nocuerunt possidentibus qd
declarat ex duobus. pno qz diuitie faciunt possidentes se falsa opinari vel estimare. Se
cundo quia faciunt possidentes amissa securitate timere. Unde dicit in littera. Ego
philosophia nego illud esse bonum quod noceat habenti. Num id mentior. inquires.
minime. Atqui pro certe diuitie persepe nocuerunt possidentibus. Cum pro quia quis
qz supple homo eo qd ipse est audus magis alieni eris: ipse putat illum hominem so
lum dignissimum: qui habet id est possidet quicquid vsquam est auri: qz pro et gem
marum. Tu igitur supple homo qui in diuitijs constitutus es: nunc pertimescis gla
dium: qz p & contum: si intrasses calle. i. semitam huius vite tanqz viator vacuus: coram latrone
securus carares. Tunc iuebis contra diuitias. O preclara beatitudo opum mortalium: & loq
tur ironice: quasi dicat minime preclara quam tu homo cum adeptus fueris securus esse desi
stis. No. diuitie nocent hnti. vñ Arist. i. etibi. dicit. Tale qd error hnt bona qz multis
contingunt detrimenta ex ipsis. multi eis ppter diuitias pierunt. No. qz mali tm diuites
reputat ee dignos. vñ dicit Amb. Ita incubuerunt mores hoiz i admiratone diuitiaz:
vt nemo nisi diues putet dignus. No. qz diuitie no reddunt hoiez securus. vñ Iuuenalis
poeta. Pauca lz portes argenti vascula puri. Nocte iter igressus ptu gladiumqz timebis*

S uij

Contum e hasta sine ferro / acuto cus pde

Liber secundus

Et nocte ad lunam trepidabis arundinis umbram. Cantabat vacuus coram latrone viator. Et Seneca. xliij. epistola dicit. Mundū latro transmittit: et in obsessa via pauperi pax est. et lxxvi. epistola dicit. Quisquis se fortune multum dedit ingentem sibi viam perturbationis fecit, vna hec via est ad tuta vadendi extema despiceret: et bono isto contentum esse.

Metrum quintū
secundi libri.

Felix nimium prior etas. Sic incipit quintum metrum huius secundi: quod dicitur pentitacum ab inventore: anapesticum a pede predominante. et est dimetrum: quia quattuor pedum nam quattuor pedes unum metrum constituunt. et est cathalericum: quia in quarto pede vna syllaba deficit ad complementum metri. In quo metro phia commendat primam etatem que erat sine cupiditate diuitiarum: deplangendo presentem etatem in qua dominatur et regnat auaricia. Primum ergo commendat etatem antiquorum, secundo nostram etatem deplangit. ibi. Utinam modo.

Primo dicit. Prior etas nimium felix fuit contra fidelibus aruis id est fideli agricultura: nec fuit perdita id est deprauata: meriti luxu id est graui superfluitate: que etas solebat soluere id est remouere: sera id est tarda ieiunia: facili glande id est vili fructu: nec illa etas noxat id est nouerat: confundere id est miscere bachica munera. i. vna liquido melle ad faciendum mellificatum sicut modo fit. nec etiam nouerat miscere id est intrigere: lucida vellera id est albam lanam: serum id est illorum populorum: tyrio veneno id est sanguine conchiliorum: quorum copia apud tyrum inuenitur ad faciendum purpureum colorem. Herba dabat eis salubres somnos. non enim dormiebant in lectis eburneis: sed in herbis: quod pro et lubricus annis id est labilis aqua dabat eis potum: et pinus. i. illa arbor altissima dabat eis umbras id est umbras habitaciones. non enim in domibus et in curiosis edificijs habitabant. nondum hospes aliquis existens secabat id est dividebat nauigando alta. i. profundum maris: quia adhuc non erat usus nauium: nec mercibus vndique lectis id est collectis: viderat noua littora id est alienas terras: quia manebat in patria. tunc supple in illa etate tacebant seu classica id est tube vel cornua vocantia homines ad bellum: dicta classica a calo quod est voco: neque cruor fusus acerbis odijs tingerat id est madidauerat horrida arma: quia tunc non erat usus armorum. quid enim id est propter quid bosticus furor vellet prior arma mouere: cuius vi

preclara opum mortalium beatitudo:
qua cum adeptus fueris securus esse desistis.

Incipit metrum quintum.

Felix nimium prior etas
Contenta fidelibus aruis
Nec inertī perdita luxu
Faciliq; sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bachica munera noxat
Liquido confundere melle.
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoq; lubricus annis

Adetrū quintū

deret seua vulnera: nec videret vlla premia sanguinis: quia nihil erat pro quo pugna-
rent. Nota circa hoc q̄ dicit prior etas: quattuor etates distinguntur secunduz poe-
tas. in prima fuerunt homines boni & simplices paucis contenti: qui comedebāt glā-
des: bibebant aquam: non collebant vineas. hanc etatem vocabant poete auream: &
erat sub saturno: de qua Boe. loquitur in littera. Secunda etas dicebatur argentea

Umbras altissima pinus.
Mondum maris alta secabat:
Nec mercibus vndiqz lectis
Moua littora viderat hospes.
Lunc classica seua tacebant.
Odus neqz fusus acerbis
Eruoz horrida tinxerat arma:
Quid enim furoz hosticus vlla
Vellet prior arma mouere
Cum vulnera seua videret
Nec premia sanguinis vlla.
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora prisca.
Si seuior ignibus etne:
Feruens amor ardet habendi
Heu primus quis fuit ille.

que erat sub Ioue: cū hos-
mines magis astuti inue-
nerunt agriculturā: & ces-
perūt inhabitare domos
& plantare vineas. Terti-
am etatem vocabant ere-
am in qua homines pros-
pter propriam curam res-
rum ceperunt alios depel-
lere & se aliquantulum malis-
tie dare. Quartam etatem
vocabant ferream quan-
do in tantuz abundabat
malicia & auaricia homi-
num q̄ nec fides nec iusti-
cia mansit in terra: in qua
etate nos sumus quam in
fine Boe. deplāgit. No-
ta circa hoc q̄ dicit inertis
luxu q̄ inertia & otium sunt
causa luxurie. Un̄ poeta.
Otia si tollas perire cu-
pidinis artes. Item Bos-
ratius. Queritur egistus
quare sit factus adulter.

In promptu causa est: quia desidiosus erat. Est autem triplex luxuria: vt habetur i de
scholarium disciplina. quedam consistit in coitu: quedam in crapula: & quedam i ves-
titu: & quelibet est fugienda. Nota circa hoc q̄ dicit lucida vellera serum. Seres
sunt quidam homines apud quos contextur lana de arboribus. fila ergo que a vers-
mibus qui dicuntur bombyces operantur: illa vocat hic lucida vellera. Nota q̄ i y-
rus est vermis venenosus in cuius sanguine intingitur purpura. Alij dicunt q̄ sit ge-
nus conchiliorum in quorum sanguine intingitur purpura: quorum conchiliorum co-
pia inuenitur apud tyruz insulam. Utinam modo nostra redirēt. Hic philosophia
deplāgit presentem etatem dicens. Utinam nostra tempora id est conditiones nos-
stri temporis: redirent modo id est redigerentur: in prisca mores id est in mores anti-
quos. sed heu non est ita: sed amor id est desiderium habendi feruens: seuior id est pe-
riculosior ignibus etne illius montis ardet. Heu quis fuit ille qui primus fodit id est
effodit pondera recti auri id est absconditi effodit gemas volentes latere que sunt pre-
ciosa pericula: quia multi propter eorum preciositatem pericula incidunt.

Nota Seneca in libro de diuisione scientiarum commendans priorem etatem dis-
cit. O felix prior etas que tot pertulit sapientes: quibus velut stellis fulgentibus mun-
di tenebras irradiaret, sed heu nunc alij terrenis cure inserviunt: alij temporalis digni

Liber secundus

tatis ambitione inardescunt: omnes vere circa studium sapientie elanguescunt.

Nota quod eterna est mors sicilie qui frequenter ignibus inardescit: ad cuius similitudinem habet se auaricia et cupiditas hominum que insatiabilis nunquam penitus extinguitur. unde Tullius in libro de finibus bonorum et malorum dicit. Cupiditates hominum sunt insatiabiles: que non modo singulares; sed vniuersas familias euertunt. Et cupiditatibus enim odia: seditiones: et bella nascuntur: ex quibus vitas amarissimam necesse est efficit.

Prosa sexta secundi libri.

Quid autem de dignitatibus. Hec est sexta prosa huius secundi libri: in qua philosophia ostendit quod dignitates et potestates non sunt magnopere appetende. Et primo probat intentum de dignitate et potestate simpliciter. secundo de potestate diuinitate ibi. Que vero. tertio iterato simul de dignitate et potestate ibi. ad hec. Primo intrat rationem. Illa non sunt multum appetenda que cum adueniunt malis faciunt ipsos deteriores: et bonos non efficiunt meliores: sed dignitates et potestates hominum sunt sicut declarat in littera: igitur et cetera. unde dicit sic: quod differam id est dicam de dignitatibus: quod potestates: quas vos in scilicet. id est ignari vere dignitatis: ac potestatis: exequatis. id est assimilatis: celo. id est summo bono: quod si ceciderit in quemque improbissimum. id est viciosissimum: quod incendia eterne illius mortis dederint tantas trages. id est pericula: flammis eructantibus id est eructantibus: et quod diluuius dederit tantas strages sicut illi mali: quibus adueniunt dignitates. quod dicitur. plura mala pueniunt ex dignitatibus et potestatibus malorum quam ex incendio ignis vel diluio fluij. Et subdit philosophia ut ipse sicut arbitror te meminisse: vestri veteres. id est antiquiores romani: cupierunt abolere id est delere: imperium consulare id est dignitatem consularem: ob id est propter superbiam consulum: quod imperium consulare fuerat principium libertatis: quia romani liberius vivebant sub consulibus quam sub regibus: qui romani etiam prius abstulerant de ciuitate nomen regum propter eandem superbiam. id est regum. Et quo potestates dignitates faciunt malos deteriores. At potestates et dignitates deferantur probis: quod primum est: quid in eis supple dignitatibus aliud placet quam

Auri qui potera tecti:
Semmaque latere volentes
Preciosa pericula fodit.

Prosa sexta secundi libri.

Quid autem de dignitatibus potestates differam: quas vos vere dignitatis ac potestatis in scilicet celo exequatis. Que si in improbissimum quemque ceciderint: que incendia flammis eterne eructantibus quod diluuius tantas strages dederunt. Certe: uti meminisse te arbitror: consulare imperium: quod libertatis principium fuerat: ob superbiam consulum vestri veteres abolere cupierunt. Qui ob eandem superbiam prius regum de ciuitate nomen abstulerant. At si quis: quod primum est: probis honores deferantur: quid in eis aliud quam probitas utentium placet.

probitas utentium: quasi dicat nihil ita fit id est propter hoc: si ut virtutibus non accedat honor ex dignitate: sed honor accedit dignitatibus ex virtute utentium eis: et ita dignitates nihil boni adiungunt ipsis bonis. Nota duplex est dignitas et potestas. quedam mundana siue temporalis que consistit in bonis temporalibus exterioribus et in tali non consistit vera felicitas cum sit respersa multis amaritudinibus. Alia est dignitas et potestas anime

Ita fit ut non virtutibus ex dignitate: sed ex virtute dignitatibus honor accedat. Que vero est ista vestra expetibilis ac preclara potentia. Nonne o terrena animalia consideratis quibus presidere videamini. Num si inter mures videres murem aliquem ius sibi ac potestatem pre ceteris vendicantem: quanto moueretur cachinnus. Quid vero si spectes corpus imbecilius homine reperire queas: quos sepe muscularum quoque vel morsus: vel in secreta queque reptantium necat introitus. Quo vero quisquam ius aliquod in quempiam: nisi in solum corpus

sive spiritualis que consistit in scientiis et virtutibus: et illa non potest superari vicio nec aduersitatibus: nec prosperitatibus in qua consistit beatitudo et beata vita. Unde Ambrosio in li. de officiis dicit. Dico beatam vitam consistere in altitudine sapientie: in suavitate conscientie: et virtutis sublimitate.

Nota quod inscientium dignitates et potestates mundanas adequant celo: quia non recte iudicant. iudicant enim secundum concupiscentias et non secundum rei veritatem. imperiti enim velut a longe distantes a veritate speculantur primo eorum. Nota quod mali dignitates et potestates

et potestatibus predicti plus nocent quam ignis vel diluuium aquarum: quia mali dignitate sua et potestate extolluntur in superbiis: alios iugo seruitutis opprimendo: pro quo exequendo mouentur bella quibus humanum genus plus offenditur quam igne vel diluuiis. Nota quod ciuitas romana a tempore Romuli sui conditoris a regibus erat gubernata: postea romani exigente malitia et superbia regum ipsos deleuerunt et consules instituerunt: qui etiam propter eorum superbiam fuerunt abiecti: ex quo patet quod dignitas et potestas malorum eos efficit peiores.

Nota quod homo non debetur alicui ratione dignitatis: sed potius ratione virtutis. Unde Aristoteles quarto ethicorum. Non erit utique dignus honore prauus existens. virtutis enim premium honor est. Unde secundum veritatem solus bonus est honorandus.

Que vero est ista vestra. Dic probat specialiter de potestate quod non sit multum appetenda duabus rationibus. Secunda ibi. Quid autem est. ratio talis est. Illa potestas non est multum appetenda que non est magne: et fortis reputationis: sed tantum est fragilis et imbecillius: sed potestas temporalis est huiusmodi: quia per eam homo non potest supra animam: sed tantum supra corpus et super ea bona que corporis sunt. humano autem corpore nihil est imbecillius. dicit ergo in littera. Que vero est ista vestra expetibilis id est desiderabilis: ac preclara id est nobilis potentia. quod dicitur nulla est. nonne consideratis o terrena animalia quibus videamini presidere. id est posse. si enim inter mures videres unum pre ceteris ibi vendicantem. id est usurpantem ius ac preteritum

Liber secundus

super alios mures. o q̄to cachino id est risu tu moueris: quia derisibile esset. ⁊ talis est potestas terrena scilicet derisibilis que non extendit se nisi ad corpus. quid vero si tu spectes id est consideres corpus: est imbecillius id est debilius homine: quasi diceret nihil: quos homines sepe necat id est interfecit: morsus muscarū id est paruorū vermium: vel etiam introitus in secreta id est in interiora hominis queq; reptantium id est serpentū. quo vero id est quomodo q̄sq̄ potest exercere ius aliqd̄ in quēsp̄iam: nisi in solum corp̄: ⁊ in fortunam id est in bona fortune que sunt infra corpus: quasi diceret nullo modo. Num id est nunquid tu vnq̄ imperabis libero aīo: quasi diceret nō. Num id est nūquid tu amouebis de sta: u. pprie quietis mentes sibi firma ratione coherentem: quasi diceret non. ⁊ hoc pbat exemplo cuiusdam philofophi: qui nullis tormentis ad hoc potuit compelli vt illud faceret quod ratio naturalis iudicabat nō faciendus. vnde dicit. Cū quidaz tyrannus putaret se adacturum id est com-

⁊ quod infra corpus fortunaz loquor posset exercere. Num vnq̄ libero imperabis animo. Num mentem firma sibi ratione coherentem: de statu proprie quietis amouebis. Cum liberum quendam viruz supplicij se quidam tyrānus adacturum putaret: vt aduersum se facte coniurationis conscios proderet: linguaz ille momordit atq; abscidit: ⁊ in os seuiantis tyranni eā abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrānus materiam crudelitatis: vir sapiēs fecit esse virtutis. Quid autē est quod in alium quis q̄ possit facere: quod sustinere ab alio ip̄e n̄ possit. Bresiridē accepimus necare hospites solitum: ab hospite hercule

pulsurum supplicij: quendam liberuz virum id est philofophum: vt ipse proderet conscios facte coniurationis aduersum se: ille supple liber homo linguam momordit atq; abscidit: ⁊ abiecit eaz in os id est in faciem seuiētis tyrāni. Ita illos cruciatus quos tyrannus putabat supple esse materiam id est causam crudelitatis: vir sapiens fecit esse materiam virtutis: quia hoc pro virtute non pro crudelitate ei reputatum est.

Nota q̄ muscula est diminutiuum huius nominis musca: ⁊ per muscam dat intelligere quecumq; animalia venenosa vel vermes venenosos: ⁊ ab isto loco recipit auctor forozum cum dixit. Debilius quid sit mare quos necce muscula perdit. Nota q̄ animus hominis liber ē ⁊ cogi non potest. vnde Seneca. Erat si quis seruitutem credit transire in totum hominem. non entz transit in animaz: quia libertas est anima.

Nota q̄ homo liber ⁊ constans nullis supplicij vinci potest: quia dicit Seneca in libro de clementia. magni animi propriuz est placidum esse ⁊ tranquilum: ⁊ iniurias ⁊ offensiones superbie despiciere. ⁊. xxviii. epistola. triginta tyranni Socrates circumsteterunt: nec potuerunt animum eius infringere. Quid autē est. Dic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Illa potestas non esse multum appetenda per quam nemo potest facere q̄ alius non possit in ipsum quod ipse potest in alium: sed potestas tēporalis est hmoi sicut in littera declarat ponēs duo exēpla de Bresiride ⁊ Regulo. Prīmū exēplū est de Bresiride. Bresirides fuit filius Neptuni ex mīe Libia q̄ hospites suos mactabat. Hercules autē apd̄ ipm̄ hospitatus ipm̄ eō mactauit

 Vnde de Bresiride de quo auq; lio 19 de ty. de cio dicit sic illo tpe stp̄ to sue rex vel poaus tyrannus buprus suis dicit suos hospites inuolabat que filius Philis fuisse neptuni ex matre libia filia epiphi De pio diuidis metha lio 9 loquē i p̄sona herculis Ergo ego sedantem pegamo templa curare et buprudem domui

Profa Sexta
Mandix

Augglio p^o deinde c^o Carthagine
ad mallet captivos quos romani
fuerunt sibi reddi q^o captivos eoz
ad hunc ad legatus fuit ynd regulum
misit p^o impetranda q^onta
captivoz p^o tunc eis juratone

Secundum exemplum est de Regulo. Regulus fuit consul romanus: qui cum multa bella ingessit cum carthagenensibus: multos ex eis captivavit: sed tandem ab eis fuit captus. ex quo patet quod quicquid potest aliquis in alium facere: potest etiam illud ab alio pati. unde de Cartho. Victorem a victo et per consequens nulla est potentia humana que hoc interceptare non potest. unde dicitur in littera. Quid est quod quis potest facere in alium quod

fuisse mactatum. Regulus plures penorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum carthenis manus prebuit. Illam ne igitur eius hominis potentiam putas: qui quod ipse in alio potest: ne id in se alter valeat efficere non possit. Ad hec Si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni: nunquam pessimis provenirent. Neque enim sibi solet adversa sociari natura respuit: ut contraria queque iungantur. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit. Illud etiam liquet natura sui bona non esse: que se pessimis herere patiatur.

ipse non possit sustinere ab alio quasi diceret nihil quod declarat. Nos accipimus id est cognovimus? Brevis idem solutum id est consuetum necare hospites: ipsius fuisse mactatum ab Hercule hospite supple suo. Aliud exemplum ponit Regulus consul romanus. plures penorum id est carthagenensium: captos bello coniecerat id est posuerat in vincula: sed mox ipse prebuit manus carthenis victorum id est carthagenensium. nunquam igitur vllas putas supple esse eius bonis potentiam qui non possit efficere ne alter valeat in se quod ipse potest in alio: quasi dicere: nulla reputanda est

Impetravit
q^o impetrata
q^onta non
fuit ipse redderet
Carthagine in
captivis. Quia
enim videtur roma
suasit servatu
q^o q^onta uel
no facit qua
no iudicant
h^o vnde rep^o
Post hat vero
suasione licet
q^o pulsus no est
h^o p^o iurand
fuit cartha
reddi quem
Carthagine sed
idus iunt liquo
Augusto vnde
et inus ad fixo
acutissimus
ne d^o p^o q^o
Ptem sine
p^o atonssio
se mactaret
et sic stando
et vigilando
tandem sic etiam
p^o alpebus ut
in hostio ently
mortuus est

hec potentia. Ad hec si ipsis dignitatibus? Hic probat philosophia simul de dignitatibus et potestatibus quod non habent in se aliquod naturale bonum propter quod sint appetende. Secundo ostendit quod idem potest concludi de omnibus bonis fortuitis. ibi. Postremo. Primum facit quod dictum est. Secundo ostendit falsam nominationem bonorum. ibi. De quibus etiam illud. Ratio quam intedit est ista. Illud quod in se naturaliter est bonum non potest adiungi pessimis: sed dignitates et potestates pessimis adveniunt: ergo etc. Ad hoc declaratur in littera. Unde dicitur. Si ipsis dignitatibus et potestatibus inesset aliquid naturalis et proprii boni: nunquam provenirent pessimis. nec enim adversa id est opposita solent sibi sociari: quia natura respuit ut queque contraria iungantur id est stant simul. cum ergo non sit dubium pessimos plerumque fungi id est vti dignitatibus. illud etiam liquet id est manifestum est supple ipsa non esse bona sui natura que se pessimis patiantur herere id est commanere. quod quidem dictum de dignitatibus et potestatibus dignis potest existimari de cunctis muneribus fortune: que scilicet munera vberiora id est copiosiora proveniunt ad quemque improbissimum. Nota quod duplex est bonum. unum quod convertitur cum ente: et sic dignitates et potestates licet malis adveniant: tamen sunt bone. Aliud est bonum quod est quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus: et vocatur bonum moris: et sic dignitates et potestates bone non sunt: quia ut multum pessimis sociantur. De quibus etiam. hic philosophia probat quod bona fortuna non possunt in suum effectum: et sic per consequens habent falsam de

Liber secundus

nominationez, arguendo sic. Omne quod est naturaliter bonum efficit quod est ei proprium: et expellit contrarium: sicut fortitudo facit fortem: velocitas velocem: sed bona fortune non efficiunt quod videtur esse proprium: quia diuitie non faciunt diuitem: cum non restringant auaritiam: nec potentia facit potentem: nec dignitas dignum: propter quod diuitie false nominantur, vnde dicit in littera, de quibus bonis fortuitis. Illud etiam puto considerandum: quod nemo dubitat illum esse fortem cui conspexerit inesse fortitudinem: et illum esse velocem cuiuscumque inest velocitas: et sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetoricos facit. natura eius cuiuscumque rei agit quod sibi est proprium: et non miscetur effectibus contrariorum: et vltro id est sponte depellit que sunt aduersa id est contraria. Atqui pro certe: nec opes id est diuitie: queunt id est possunt restringere inexpletam auaritiam supple hominum id est insatiabilem: nec potestas facit illum competentem sui id est potentem: quem viciose libidines retinent astrictum insolubilibus cathenis id est passionibus: et dignitas collata improbis: non modo id est non tantum efficit dignos: sed prodit et ostendit indignos. Cur ita prouenit: quod bona fortune non efficiunt quod videtur eis esse proprium. hoc est ideo quod vos homines gaudetis res sese aliter habentes quam videantur compellere id est denominare falsis nominibus: que nominationes facile redarguuntur effectum ipsarum rerum. Non nec ille diuitie iure possunt appellari cum non faciunt diuitem: nec illa potentia nec dignitas iure appellari potest. Nota quod diuitie non faciunt hominem diuitem: quia non restringunt auaritiam. Nam diuitie secundum Senecam, xxvii. epistola sunt composita paupertas in lege nature. talis autem paupertas secundum legem nature excludit auaritiam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est.

Nota quod dignitas improborum ostendit improbos: quod improbus tanto a pluribus

Quod quidem de cunctis fortune muneribus dignius estimari potest: que ad improbissimum quemque vberiora perueniunt. De quibus etiam illud considerandum puto: quod nemo dubitat esse fortem: cui fortitudinem inesse conspexerit. Et cuiuscumque velocitas adest: manifestum est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiuscumque rei natura quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus: sed vltro que sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletas restringere auariciae queunt. Nec potestas sui competentem facit: quem viciose libidines insolubilibus astrictum retinent cathenis. Et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos: sed prodit potius et ostendit indignos. Cur ita prouenit. Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis compellere nominibus: que facile rerum ipsarum redarguuntur effectum.

Adetrū Sextum

cognoscitur: quanto magis innotescit eius vitium. et quanto aliquis in maiori dignitate constituitur: tanto plus cognoscitur. propter quod dicit Seneca in preueibis. loco ignominie apud indignum est dignitas. Postremo idem de tota fortuna. hic philosophia ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis dicens. Postremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna in qua nihil est expectandum id est desiderandum: nihil inesse sibi nature bonitatis id est naturalis: manifestum est quod fortuna non adiungit se semper bonis: et quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. Nota quod bonum fortune non facit illud bonum cui additur. sicut musica facit musicum: et virtus facit virtuosum: sed quia fortuna malos quibus aduenit non facit bonos: patet quia nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos: patebit in quarto huius prosa sexta.

Itaque nec ille diuitie: nec illa potentia: nec hec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expectandum: nihil nature bonitatis inesse manifestum est. Que nec se bonis semper adiungit: et bonos quibus fuerit adiuncta non efficit.

Adetrum sextum secundi libri.

Nouimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusque cesis
fratre qui quondam ferus interempto

Matris effuso maduit cruore
Corpus et visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris:
Hic tamen scepro populos regebat.

syllabum: quia quilibet versus continet. xi. syllabas. et est achataleticum: quia nulla syllaba deficit ad perfectionem metri. In quo metro probia declarat per exemplum quod dignitates et potestates malis aduenientes non faciunt eos bonos: et hoc declarat per Heronem: qui quanto fuit potentior: tanto fuit peior. tangit autem probia quatuor malicias Heronis in hoc metro. Prima est quod urbem romanam incendit que arsit. vii. diebus et septem noctibus: ut spectaculo illius ignis cognosceret quod olim fuerat ignis qui troia capta arserat. Secundum malum est quod Nero magnam partem senatus sine ulla causa interfecit. Tertium est quod proprium fratrem occidit ut solus securus regnaret. Quartum est quod matrem suam occidit ut videret locum ventris in quo iacuit. Dicit ergo in littera. Nouimus quantas ruinas id est quanta pericula dederit NERO urbe supple romana: flammata id est incensa: quod p et cesis. i. occisis: patribus id est senatoribus: qui Nero quondam ferus. i. crudelis interempto, fratre: ipse est: maduit cruore matris effuso, et designas est cru-

tendum id est desiderandum: nihil inesse sibi nature bonitatis id est naturalis: manifestum est quod fortuna non adiungit se semper bonis: et quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. Nota quod bonum fortune non facit illud bonum cui additur. sicut musica facit musicum: et virtus facit virtuosum: sed quia fortuna malos quibus aduenit non facit bonos: patet quia nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos: patebit in quarto huius prosa sexta.

Adetrum sextum secundi libri.

Nouimus quantas dederit ruinas.
Istod est sextum metrum
huius secundi quod dicitur
saphicum ab inuente
re: trochaicum a pede
dominante: et est undeca

delstatem circa matrem dicit. 7 ipse Nero pererrans id est pertransiens visum gelidū corpus id est infrigidatum corpus matris: non tinxit id est madidavit: ora id est faciem suam lachrymis: sed ipse potuit sine omnibus lachrymis esse censor id est iudex: extincti decoris id est interfecte matris que decora fuit. tamen hic Nero licet ita malus esset: regebat populos sceptro. i. imperiali dignitate. hos inq̄ populos rexerit quos p̄hebus id est sol ventens ab ortu extremo videt: cōdens id est abscondens radios supple suos sub vndas: 7 loquitur more poetarum: quasi diceret ipse rexerit omnes populos qui erāt ab ortu solis vsq; ad occasum. Similiter regebat populos: quos septē triones id est septem stelle que sunt in maiori vrsa que dicuntur triones quasi teriones: quia illam plagam terūt: gelidi id est frigidi premunt. plaga enim septentrionalis frigida est quasi diceret regebat omnes populos aq̄lonares. Et istos regebat quos nothus id est ille ventus collateralis austro violentus existens: torret id est cremat: sicco estu id est calore: nothus inq̄ recoquens ardentem arenas id est calidas. venit enim ille ventus a torrida cona: 7 ideo calidus est: quasi diceret: Nero etiam regebat omnes populos australes: 7 sic per quattuor plagas mundi ostendit eius potestatem super omnes populos: tandem celsa potestas id est magna: non valuit vertere id est mutare: rabiem id est crudelitatem pravi Neronis. Et tunc deplangit coniunctionem magne potestatis cum magna malicia: quia multa mala ex ea proueniunt dicens. Deu supple dico esse grauem sortem id est euentum: quotiēs iniquus gladius id est iniqua potestas: additur seuo veneno id est venenose crudelitati. Nota secundum Aristotelem quinto ethicorum. Principatus virum ostendit. malicia enim hominis vel probitas ostenditur principatu: sicut patet in Nerone: cuius malicia 7 crudelitas in imperio sue dignitatis apparuit. propter quod dicit idem Aristoteles. Seuissima est iniusticia habens arma. 7 septimo ethicorum dicit etiam. Simile est igitur comparare iniusticiam homini iniusto. est enim deterior bestia decies milies. plura enim vtiq; mala faciet homo malus q̄ bestia. Nota preter hec mala Neronis que tanguntur in littera multo plura ipse perpetravit. nam dicit philosophia tertio huius quinta prosa. Nero Senecam familiarem suum preceptorem ad eligende mortis coegit arbitrium. 7 quia Nero fuit crudelissimus hominum: ideo Seneca scripsit quendam libellum ad ipsum qui intulatur liber de clementia: in quo hortatur eum ad fugam crudelitatis: 7 ad vsum clementie: qui liber sic incipit. Tibi scribere de clementia Nero cesar iustis tui.

Quos videt condens radios sub vndas
 P̄hebus extremo veniēs ab ortu:
 Quos premunt septem gelidi triones
 Quos nothus sicco violentus estu
 Torret ardentem recoquens arenas:
 Celsa non tandem valuit potestas
 Vertere pravi rabiem neronis.
 Deu grauem sortem quotiēs iniquus
 Additur seuo gladius veneno.

Prosa septima secundi libri:

Prosa septima secundi libri.

Prosa Septima

Quam ego scis inquit. Dicitur incipit. vij. prosa huius secundi in qua ostendit philosophia quod gloria mundana non sit multum appetenda. et primo inducit Boetium. confitens rem se non desiderasse multum predicta. id est potestates et dignitates: nisi inquit sunt materia rerum gerendarum. secundo ostendit philosophia quod cum gloria sit perexile bonum non sit multum appetenda. secunda ibi. ut illa. d. primo. tum per tunc: ego Boetium.

Quam ego scis inquam ipsa nimium nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam. Sed materia gerendis rebus optauimus: quo ne virtus tacita consenesceret. Philosophia. At illa. atqui hoc unum est quod prestantes quidem natura metes: sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione productas allicere possit glorie. scilicet cupido et optimorum in rempublicam fama meritorum.

inquit. id est dixit: o philosophia tu scis ambitionem. id est cupiditatem rerum mortalium: de quibus dixisti nimium fuisse se nobis dñatam: sed bene optauimus materiam rebus gerendis quo ne per te non consenesceret in nobis: virtus tacita. id est non excitata. Nota quod in sapiente non dñatur cupiditas rerum temporalium: quod philosophia inducit mobilis affluentie contemptum: ex libro de planis. Et Socrates cum arbenis ad studium pergeret magnum potestatem.

aus auri in mare plectens dicens. mergam te ne mergar a te. Nota quod materia rerum gerendarum sunt ista sine quibus res convenienter geri non possunt. et sunt tria: sapientia: auctoritas et potentia. sine enim sapientia convenienter non geruntur ut de se patet. res etiam gerenda auctoritate ornatur: quod homo auctentius libentius auditur et facilius ei creditur. Potentia vero mali depaununtur et boni extollunt. hanc materiam Boetius desiderans potentiam et dignitates quesuit. Nota quod Boetius materiam dignitatis et potestatis ideo quesuit: ne virtus sua tacita consenesceret. id est ne dum ipse ad senectutem pueniret virtus sua tacita esset: dum nullus aliquid loqueretur de laude sue virtutis vel scriberet. Tunc enim virtus tacita consenescit: quando non agit aliquis unde alij loquantur. et dum nihil scribitur de suis beneficiis: quod virtus habentem perficit: opus enim laudabile reddit. At illa atqui hoc unum est. Dicit philosophia ostendit gloriam mundanam non esse appetendam. et primo premitit: quod cupido glorie multos allicit. secundo probat eam esse exilam et vacuam ibi. Omnem terre ambitum. primo dicit sic: ex quo Boetius. quisques quesuit dignitates et potestates ne virtus sua tacita consenesceret: videtur quod ista propter laudem et gloriam que sunt: ideo dicit philosophia. hoc unum est. scilicet cupido glorie et fama optimorum meritorum in republica: que fama possit allicere mentes supple hominum: natura quidem prestantes. id est excellentes: sed nondum. id est non adhuc productas: ad extremam manum perfectione virtutum. id est ad summam perfectionem: que fama et gloria que sit exilis et vacua totius potestatis. id est preciositatis: sic considera ex sequentibus. Nota quod cupido vane glorie multos allicit et delectat. vij. Seneca. lxi. epistola dicit. Illud precipue nos impedit quod cito nobis placet si inuenimus qui nos bonos viros dicat: qui prudentes: qui sanctos: non sumus modica laudatione contenti. quicquid in nos adulatio sine pudore congeserit: tanquam debetum putamus: optimos esse nos sapientissimosque affirmantibus assentimus: cum sciamus nos sepe multa metiri: adeo quoque indulgemus nobis ut laudari velimus in id cui contrarium maxime facimus. Nota quod duplex est bonitas mentis: id est naturalis et

b

acquisita. Naturalis bonitas ē secundū quā aliq̄ naturaliter sunt p̄h: mansueti: sobrii: et casti: sed hec bonitas si nō emendat virtute et sapia cito extollit hoīez ad inanē gloriā. Alia est bonitas acq̄sita exercitio virtutū et scientiarū q̄ non p̄mittit hoīez extollī vana gloriā: q̄ sapiens fructū ponit in cōscientia: stultus autē in laude bñana secundū Macrobiū. iō dicit p̄bia q̄ cupido glorie allicit mētes natura p̄stātes nondū ad huc virtutibus p̄fectas. No. q̄

fama ē frequēs laus opti morū meritōz in rēpublī cam: s̄ gloriā ē clara notī cia cuz laude: vel glīa ē la te patēs preconiū. i. annū ciatio. *Dez terre ābitū* Dic p̄bia oñdit glīaz mū danā esse exilem nec multuz appetendā. primo oñ dit hoc ex pte spaciū quo dilatat. secūdo oñdit hoc ex diuersitate nationū ad quas nō diuulgat. tertio ostendit idē ex diuersitate mox p̄pter quos de eodē contrarie iudicatur. quar to oñdit idē ex breuitate

*globus p̄p̄ dicit
quodh̄ salub̄ nō
volūz. s̄ salub̄
volūz nō salub̄
z̄t dicit p̄p̄
ut mōd̄*

Que q̄ sit exilis et totius p̄deris vacua sic considera. Omnem terre ambitum: sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti: ad celi spacium puncti constat obtinere rationem: id est ut si ad celestis globi magnitudines conferatur: nihil spacii p̄sus habere iudicetur. Huius igitur tam exigue in mūdo regionis quarta fere portio est: sicut Ptolomeo testante didicisti: que ab nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quarte si quantum maria

durationis propter quam non perpetuatur. secunda ibi. Adde q̄ hoc. tertia ibi. quid qd̄ diuersarū. quarta ibi. sed q̄ multos. Primo intendit talē rationē. Latitudo fame cōsistit ī latitudine terre sup̄ quā dilaturatur: sed terra nō ē lata sup̄ quā fit dilatio fame sicut declarat in littera: ergo fama late nō pōt diffundi et per p̄ns est exilis nec multum appetenda. vnde d. in littera. Tu accepisti. i. didicisti astrologicis demonstratiōibz oēm ambitū terre. i. spacium terre: obtinere. i. habere: rōnez p̄cti ad spacium celi. i. ad magnitudinē celi: qd̄ magis exponēs. d. ut si supple terra cōferat. i. oparet ad magnitudinem celestis globi: ipsa iudicetur p̄orsus nihil spacii habere. huius igitur tam exiguę regionis. i. terre ī mūdo: fere quarta portio. i. quarta p̄s: ē q̄ icolat. i. inhabitat ab aiātibz nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo hoc testāte si subtraxeris cogitatione huic quarte supple p̄tē terre q̄iū maria: q̄ pro et paludes premūt. i. occupāt: et q̄tum vsta. i. ampla regio distenditur: sicut. i. siccitate: tūc vix relinq̄tur hoībz āgustissima area. i. aratissim⁹ locus inhabitādi. in hoc igit quodā mīmo p̄cto p̄cti. i. ī mīma portione terre: vos hoīes circūsepti atq̄ cōclusi cogitatis de puulgāda fama: de proferēdo. i. extollēdo: noīe. i. fama: et hoc fit inutiliter: at p̄ sed quid habeat. i. pōt habere gloria amplum: q̄ pro et magnificū q̄ arata est tā angustis: q̄ pro et exiguis limitibz id est terminis. q. d. nihil habet magnificū. No. terra respectu celi nō est alicui⁹ q̄ritatis sensibilis: sed habet se sicut punctus respectu circumferētie ip̄ius celi: quia oris con qui terminat visuz nostrū diuidit celum in duo media: quod nō esset si terra in cōparatione ad celum haberet aliquam quantitatem. Item si terra esset alicui⁹ q̄ritatis sensibilis respectu celi: tūc stelle non semper apparerent nobis eiusdem quantitatatis. quod patet falsum: quia ī ea parte vbi terra esset magis gibbosa et propinquo celo apparerent stelle maiores: et in opposita parte minores. Item minima stella fixa visu notabilis est mator tota terra, si ergo talis stella apparet nobis existētibz ī terra

sicut punctus: multo magis terra respectu celi erit sicut punctus. Item punctus est quoddam indivisibile a quo linea equaliter distans facit circulum. et quia celum ex omni parte equaliter distat: ideo terra respectu celi habet se sicut punctus. Nota quod tres partes terre sunt inhabitabiles. una propter nimium calorem: due propter nimium frigus: sed quarta pars que est temperata in caliditate et frigiditate a nobis inhabitatur. sed quia adhuc non

paludesque premunt: quantumque siti vestra vasta regio distenditur cogitatione subtraheris: vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquatur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti atque conclusi. de promulganda fama: de proferendo nomine cogitatis. At quid habet amplum magnificentumque gloriae angustis exiguisque limitibus artata. Adde quod hoc ipsum brevis habitaculi septum plures incolunt nationes: lingua moribus totius vite ratione distantes: ad quas tunc difficultate itinerum: tunc loquendi diversitate: tum commercii insolentia non modo fama hominum singulorum: sed ne urbi-um quidem peruenire queat. Etate denique Marcii Tullii: sicut ipse quodam loco significat nondum cancasum motem Romano reipublice forma transcenderat: et erat tunc adulta parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidosa. Videtur ne igitur quod sit angusta quod compressa

tota inhabitatur propter maria et plaudes et propter nimiam siccitatem: ideo dicit philosophia: quod quarta pars fere est inhabitabilis. vel dicit fere semper alios: quod estus solis non facit totam conam totaliter inhabitabilem: cum quodam civitas dicta Ariz supra quam Ptolomeus dicitur fundasse astrolabium directe sit sub equinoctiali: sed dicitur inhabitabilis: quod est gravis inhabitabilis: sed ultra equinoctialem omnino est inhabitabilis propter nimium calorem. Item dicit quartam partem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis: sed forsitan dicit propter antipodes si sunt: qui nobis sunt ignoti. Adde quod si ipsius philosophia ostendit gloriam non esse appetendam ex diversitate nationum ad quas non divulgatur intendens tale rationem. Diversae nationes et diversa ideomata non solum impediunt promulgationem fame hominum: sed etiam urbium: sed in ter

ra habitabili sunt diverse nationes diversorum ideomatum: ergo promulgatio fame per talia impeditur et per consequens non est multum appetenda. unde dicit in littera. Adde predictam rationem quod hoc ipsum septum id est spacium: brevis habitaculi. id est parvi spacii in quo nos habitamus: incolunt. id est inhabitant: plures nationes. id est gentes: distantes. id est differentes: lingua. id est ideomate: moribus ratione totius vite. id est ratione modi vivendi ad quas non potest pervenire: non modo. id est non tantum fama singulorum hominum: sed etiam nec fama urbium: tunc. id est tanta difficultate itinerum. id est viarum: tunc. id est tanta diversitate loquendi. id est ideomatum: tunc. id est tanta insolentia. id est consuetudine commercii: quod aliqui homines consueverunt cum alijs commercium

b ij

Liber secundus

comercijs: quia etate. i. tempore Marcii tullij sicut ipse Marcus tullius significabat quodam loco id est in quibusdam suis scriptis fama romane rei publice nondum transce-
derat cancasum monte: et tamen fama romanorum erat adulta. i. ab antiquo nota. etiam
formidosa partibus talibus hominibus: et ceteris gentibus id est locorum circa cancasum monte.
Vides ne igitur quod angusta sit gloria: quod compressa id est modicum redacta quam laboratis
dilatate et propagare: an per
nunquid gloria vni hominis
romani: illud progredietur. i.
perueniet ubi fama romanorum
notis. i. romane urbis nequit
transire. quod dicitur non. No. par-
tes terre habitabile vocat
septem: quod est septem. i. circum
data mari. unde linconius
enim in tractatu suo de spe-
ra: et etiam Macrobius di-
cunt quod quarta portio no-
stra habitabilis vndique ci-
gitur mari. Nota quod in-
solentia secundum Senecam est
spes false magnitudinis:
sed secundum Duguitone
insolentia est superbia vel
fatuitas. in proposito autem
potest exponi pro consue-
tudine: et tunc dicitur ab in-

gloria quam dilatate ac propagare labor-
ratis. An ubi romani nominis transire fa-
ma nequit: romani hominis gloria progre-
diatur. Quid quod diuersarum gentium mo-
res inter se atque instituta discordant: ut
quod apud alios laude: apud alios suppli-
cio semper dignum iudicetur. Quo fit ut
si quem fame predicatio delectet: huic in
plurimos populos nomen proferre in illo
modo conducatur. Erigitur propagata in-
ter suos gloria quisque contentus: et inter
vnius gentis terminos preclara illa fame
immortalitas coarctabitur. Sed quod mul-

quod est non: et soleo quod est consueco. Nota quod cancasus est mons quidam situs in
parte septentrionis ad quem non peruenit fama romane urbis: licet partibus et alijs gen-
tibus assidentibus fama romanorum erat formidosa id est formidabilis. Quid quod diuer-
sarum. Sic ostendit gloriam mundanam esse exilem ex parte diuersitatis morum propter
quos de eodem apud diuersos contrarie iudicatur: et intendit talem rationem. Contra-
rias institutionum et legum impediunt fame dilatationem: sed homines contrariarum
institutionum et legum terram inhabitant: ergo diuersitas institutionum et legum impe-
diunt dilatationem fame: et per consequens non est multum appetenda. unde dicitur in li-
tera. Quid supple est iudicandum quod mores et instituta et leges diuersarum gentium in-
ter se discordant: ut illud quod apud alios iudicatur dignum laude: apud alios iudis-
cetur semper dignum supplicio: quo fit id est propter quod fit: ut si predicatio id est de-
lectatio fame: delectat quem id est aliquem nullo modo conducatur id est laborer: profer-
re nomen id est famam suam in plurimos populos: quia licet ab aliquibus laudaretur:
ab alijs tamen vituperaretur. Erigitur quisque contentus gloria peruiagata id est di-
latata inter suos et ista preclara immortalitas fame: et loquitur ironice: quia non est
preclara nec immortalis. illa coarctabitur id est constringenti intra terminos vnius
gentis id est vnius ydeomatis. Nota quod tanta est diuersitas morum in gentibus
quod illud quod reputatur apud alios laudabile: apud aliquos reputatur vituperabile
reputatur enim apud syrios laudabile comedere parentes et mortuos: ne comedantur
a vermibus in terra: quod apud alios extraneos est execrabile. similiter apud iude-
os reputatur laudabile ducere uxores consanguinitate per uxoras: quod apud christi-
anos

*Obortus est obliuio morum et prauissima notorum dicitur sicut
temporibus quod multos viros clarissimos et nobilissimos vel iustos
et quos ipse Augustus per hanc quod dicitur valde parum vel
modum quod sicut Augustus dicitur. Vnde Augustus dicitur
in hinc obliuio atque longior dicitur et amittit et quod
actus quod actus*

Prosa Septima

nos prohibetur. Item in triuallis laudabile est occidere patrem septagenarium & tres
mare ipsum: quod apud alios est vituperabile. vnde dicit poeta. Sunt loca sunt gē
tes quibus est mactare parentes. Et phas & pietas dum longa superuenit etas.

Sed quoniam multos clarissimos. Hic philosophia ostendit exilitatem glorie ex breuitate
durationis propter quam non perpeuatur: & diuiditur in tres partes. primo ostendit

tos clarissimos suis tēporibus viros scri
ptorum inops deleuit obliuio. Quāquaz
quid ipsa scripta proficiunt que cum suis
auctoribus premit lōgior atqz obscura ve
tustas. Hos vero immortalitatem vobis
propagare videmini: cum futuri famaz tē
poris cogitatis. quod si ad eternitatis in
finita spacia pertractes: quid habes q̄ de
nominis tui diuturnitate leteris. Anus
enim mora momenti si decem milibus cō
feratur annis: quoniam vtrumqz spaciuz
diffinitum est minimam licet habet tamē
aliquam proportionem. Et hic ipse nume
rus annorum: eiusqz quantumlibet mul
tiplex ad interminabilem diuturnitatem
nec comparari quidem potest. Etenim fi

sumitur. Et ideo fama & gloria in obliuionem perueniunt. vnde Salustius in catilis
nario conqueritur res gestas romanorum minus esse famosas propter inopiam scri
ptorum. Atbeniensium vero maioris fame q̄ romanorum propter scriptorum copiam.

Hos vero immortalitatem vobis. Hic philosophia ostendit famam & gloriam nō
esse durabilem & immortalem ex temporis breuitate dicens. Hos vero homines vide
mini vobis propagare id est facere immortalitatem: cum cogitatis famam futuri tem
poris. & in hoc frustra cogitatis: quia exilis est duratio fame per tempus: quod scilicet
licet tempus si pertractes id est compares ad infinita spacia eternitatis: quid habes
quod leteris de diuturnitate tui nominis id est tue fame. q. d. nihil est. eteiz mora vni
us momenti: si conferatur id est comparetur decem milibus annis habet aliquam p
portionez: licet minimam id est valde paruanam: quoniam vtrumqz spaciuz temporis est
diffinitum: sed hic numerus annorum scilicet decem milia vel eius numeri quantum
libet multiplex sicut duplum vel triplum: nec pro non potest comparari ad intermina
bilem diuturnitatem que est eternitas: etenim pro quia finitis ad se inuicem fuerit q̄
dam collatio id est comparatio: infiniti vero & finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio id

b iij

hoc ex hominum obliuio
ne. secundo ex tēporis bre
uitate ibi. Hos vero. ter
tio ostendit gloriam a vis
ris virtuosus non esse ap
petendam ibi. vos aures.
Primo dicit q̄ fama & glo
ria non sit immortalis. p̄
quia q̄ multos viros cla
rissimos id est virtuosos
suis temporibus deleuit:
inops id est defectuosa ob
liuio scriptoz: quanq̄ eti
am ipsa scripta proficiunt
quid id est parit: que scri
pta longior & obscura ve
tustas tempis premit. .i.
consumit cum suis aucto
ribus quozū sunt scripta.

Nota q̄ per scripturas
fama gestorum transmit
tit ad posteris. talis autē
scriptura quandoqz defie
cit vel propter inopiam scri
ptorum: vel quia ipsa scri
ptura in se vetustate cons

*vero est vos hanc
videmus propagari
in multis locis
vobis dicitur*

Liber Secundus

est comparatio. Ita fit vt fama temporis quicunque prolixi si cogitetur comparando cum inexhausta id est infinita eternitate: ipsa videatur non parua: sed plane nulla esse

Nota omne quod incipit in tempore necessario habet finem in tempore: cum tempus sit causa corruptionis temporalium: quarto et hinc. cum igitur fama sit temporalis incipiens in tempore: ipsa desinet in tempore: et per consequens non est perpetua.

Nota quod tempus quicunque magnum comparatum ad eternitatem minimum reputatur et quasi nullius momenti. licet enim finitorum ad se invicem possit esse comparatio: et inter ipsa potest esse proportio: tamen finiti ad infinitum nulla potest esse comparatio. Cum igitur eternitas sit duratio infinita tota simul existens: et tempus quicunque magnum sit finitum: tempus nullam habebit proportionem ad eternitatem: et per consequens fama quicunque prolixi temporis comparata ad eternitatem nulla videtur esse.

Vos autem nisi ad populares aures. Sic Philosophia ostendit gloriam a viris virtuosis non esse curandam. et hoc duabus rationibus. Secunda ibi Quod autem est. Prima ratio est illa. Illud quod

spectat ad leuitatem arrogantie a sapientibus non est curandum: sed gloria propter quam homo recte facit propter laudes hominum illa spectat ad leuitatem arrogantie et est digna derisione: ergo et cetera. quod autem talis arrogantia sit quedam derisio declarat in littera et dicit. Vos homines nescitis recte facere nisi ad populares aures id est ad populorum complacentias et ad inanes rumores et laudes: et vos postulastis id est desiderastis premia de sermunculis alienis: relicta id est proposita: praestantia id est dignitate vestre conscientie et virtutis: propter quam deberetis recte operari: accipe id est contemderat: quam festine id est gloriose: aliquis illuserit id est deriserit quendam dicentem se esse philosophum in leuitate huiusmodi arrogantie. Nam cum quidam tyrannus esset aduersus: contumeliosus id est incepisset alloqui contumeliose quendam hominem qui induerat id est usurpauerat sibi falsum nomen philosophi non ad usum vere virtutis sed ad superbam gloriam: et tyrannus adiecisset id est dixisset se iam sciturum an ille esset philosophus: siquidem illatas sibi iniurias patienter leuiterque tolles

nitis ad se invicem fuerit quaedam infiniti vero atque finiti nulla unquam poterit esse collatio. Ita fit: vt quicunque prolixi temporis fama si cum inexhausta eternitate cogitetur: non parua sed plane nulla esse videatur. Vos autem nisi ad populares aures inanesque rumores certe facere nescitis: et relicta conscientie virtutisque praestantia: de alienis premia sermunculis postulastis. Accipe in huiusmodi arrogantis leuitate quam festine aliquis illuserit. Nam cum quidam esset aduersus hominem contumeliosus: qui non ad vere virtutis usum: sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat: adiecissetque iam se sciturum an ille philosophus esset: siquidem illatas iniurias leuiter patienterque tollerasset. Ille

rasset ille qui dixit se philosophum paulisper patientiam assumpsit scilicet in principio: et accepta contumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrannum. intelligis ne me esse philosophum. tunc ille tyrannus mordaciter inquit. intellexeras te philosophum si tacuisses. Nota secundum commentatores in prologo. viij. phisicorum. verus philosophus debet esse perfectus omnibus generibus virtutum: et per consequens debet esse magnanimus: sed secundum Senecam in libro de clementia. magnanimitas est iniurias et offensiones superbi despiciere: et per consequens verbis contumeliosis provocari non debet. Item veri philosophi est non vinci a passionibus: sed potius debet moderare et refrinare passiones: cum virtus consistat in moderatione passionum. unde Aristoteles. iij. ethicorum dicit. Mansuetus vult imperterritus esse et non ductus a passione. unde quidam philosophus contumeliose sibi insultanti dixit. tu didicisti maledicere: sed ego didisci maledicta contemnere.

patientiam paulisper assumpsit: acceptaque contumelia velut insultans iam tandem inquit. Intelligis ne me esse philosophum. Tum ille nimium mordaciter. intellexeram inquit si tacuisses. Quid autem est quod ad precipuos viros. de his enim sermo est: qui virtute gloriam petunt. Quid inquam est quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat. Nam si quod nostre rationes credi vetant toti moriuntur homines: nulla est omnino gloria: cum is cuius ea esse dicitur non extet omnino. Sin vero bene sibi mens conscia terreno carcere resoluta celum libera petit: nonne omne terrenum negocium spernens qui se celo fruens terrenis gaudet exempta.

est quod ad precipuos viros. Dic philosophia ponit secundam rationem quae talis est. Homines virtuo-

si vel totaliter moriuntur corpore et anima: vel anima vivit post mortem. si totaliter moriuntur: nihil spectat ad eos de gloria post mortem. si anima eorum vivit post mortem: illa petit celum spernens omne terrenum negocium: et sic nihil ad eam de terrena gloria: ergo apud virtuosos homines nulla debet esse cura de gloria. Dicit ergo in littera. Quid est quod ad precipuos id est ad virtuosos viros attineat de fama post resolutum corpus extrema morte: quasi diceret nihil. de his enim viris est sermo nostrer: qui petunt id est querunt gloriam: virtute id est operibus virtuosus. Nam si homines toti moriuntur corpore et anima ut quidam putant: quod tamen nostre rationes id est philosophice rationes: vetant id est prohibent credit: quia secundum philosophiam anima intellectiva est immortalis: nulla est omnino gloria post mortem: cum iste omnino non extet id est non sit cuius ea gloria esse dicitur.

Sim vero mens bene conscia id est illesa: resoluta id est liberata: terreno carcere id est a corpore post mortem libera petit celum: nonne ipsa anima que celo fruens gaudet se exemptam terrenis: ipsa spernens omne terrenum negocium et per

Liber secundus

consequens terrenam gloriam quasi diceret sic. Nota quod ad virtuosos nihil spectat de fama nec in presenti vita nec in futura. non in presenti: quia dicit Seneca in proverbijs quod plurimi curant famam: pauci autem conscientiam, et tales pauci curantes conscientiam sunt virtuosus et philosophi; de quibus loquitur Boetius in fine tractatus de iudicio bono dicens. Pauci sunt viri honorandi sicut philosophi: qui contemunt desiderium sensus: et sequuntur desiderium intellectus. Plurimi autem sunt qui curant famam sicut sunt vulgares: qui relicta virtute conscientie propter laudes hominum recte faciunt: de quibus dicit scriptura. Amen dico vobis receperunt mercedem suam. Nec etiam fama spectat ad viros virtuosos in futura vita qui virtuosus si totaliter moriuntur nihil ad eos de fama. Si autem anima vivit post mortem: ista euolat ad celum et nihil curat de fama. spernit omne terrenum negocium: et potius gaudet quia est exempta a curis terreis: et gaudio celesti fruitur eternum.

Metrum septimum libri secundi.

Quicumque solam mentem precipiti petit
Summumque credit gloria:
Late patentem etheris cernat plagas:
Artumque terrarum situm
Breue replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt.
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet.
Et magna titulis fulgeat claris domus.
Mors spernit altam gloriam.
Inuoluit humile pariter et celsum caput:

Metrum septimum secundi libri.

Quicumque solam mentem precipiti petit. Die incipit metrum septimum huius secundi quod dicitur archiloicum ab inventore: iambicum a pede predominante. et constat ex primo versu trimetro. secundo dimetro: in quo metro philosophia docet quomodo gloria sit contemnenda ex consideratione amplitudinis celi et strictitudinis terre dicens. Quicumque petit id est desiderat precipiti mentem solam gloriam quod pro et credit supple istam esse summum id est precipuum inter appetenda supple: iste cernat id est consideret: plagas etheris id est partes celi patentem: quod pro et artum situm terrarum id est strictum spatium terre in comparatione ad celum supple: ille pudebit id est verecundabitur: aucti nominis id est aucte fame sue non valentis replere breue ambitum id est paruum spatium terre. Et tunc exclamat dicens. O propter hoc miror quid id est propter quid superbi gestiunt id est cupiunt frustra leuare id est extollere colla sua mortali iugo id est mortali fama. licet enim fama diffusa means id est transiens per remotos populos explicet se linguas id est per linguas supple populorum. et licet magna domus tua id est nobilis parentela vel familia tua: fulgeat claris titulis id est laudibus: tamen mors spernit altam gloriam: et mors pariter id est simul inuoluit humile caput id est miserum hominem: et celsum id est nobilem vel diuitem: quod pro et mors equat infima summis nulli parcendo: quod declarat dicens. Ubi nunc manent ossa fidelis fabrij. Quid Brutus aut rigidus Catbo supple est: quasi dicat quod manet de

Adetrū septimus

gloria eorum post mortem vtiq; modicum: scilicet illud manet quod tenuis fama id ē
exilis: superstes id est manens signat mane nomen eorum pauculis litteris scriptis i
epitaphijs eorum: sed quid id est ad quid nouimus decora vocabula scripta: nunquid
datur id est intelligitur per ea supple ipsos esse consumptos id est mortuos: quasi dis
ceret imo .iacetis ergo mortui proorsus ignorabiles nec fama efficit supple vos notos

Equatq; summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa ffabritii manēt.
Quid Brutus aut rigidus Latho
Signat superstes fama tenuis pauculis:
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula
Nū scire consumptos datur.
Iacetis ergo proorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi:
Mortalis aura nominis
Cū sera vobis rapiet hoc etiam dies
Iā vos secunda mors manet.

Prosa octaua libri secundi:

quenti anno Pirrhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanū im
perium. cui ait ffabritius. Roma non vult aurum: sed vult imperare habentibus aurū
propter hoc ipse dictus fuit fidelis ffabritius. dicitur etiam de ffabri. q; cū quidā ad
eum venisset promittens se Pirrhum regem occisurum si ffabritius sibi pecuniā aliquā
dare vellet. Ipse vero ffabritius hunc traditorem ligatum misit ad Pirrhum pro tali
scelere puniendum. cui tunc Pirrhus dixit. Possibilius est soles a suo tramite deuiare
q; ffabritiū a via recte rationis discedere. Nota q; Brutus fuit primus consul roma
nus qui amore libertatis et iusticie propter stuprū Lucrecie plurima egit: et multa bel
la pro romanis iur: propter quod etiam famosus fuit. Nota q; Latho dictus est ri
gidus propter rigorem animi qui ad nihil turpe flecti potuit: et tante iusticie fuit vt Lu
canus ipsum dijs cōpararet in iudicanda causa que fuit inter Julium cesarem et Pōs
peium dicens. Eligitur causa dijs placuit: sed victa Lathoni. et de hoc magis patebit
quanto huius prosa sexta.

Prosa octaua secundi libri.

Sed me inexorabile. Ista est octaua et vltima prosa huius secundi: et quia phi
losophia ostendit bona fortune non multum esse appetēda: aliquis putaret q;
in fortuna nihil esset boni: ideo iam ostendit philosophia cuiusmodi bonus sit

Et quia aliquis diceret li
cet ipsi sint mortui corpo
re: tamen viuunt secundū
famam. dicit phia. Si pu
tatis vitam vestram lon
gius trahi id est prolōga
ri aura mortalis nominis
id est splendore mortalis
fame: cum sera id est vltis
ma dies vobis hoc rapis
et id est famam auferet.
Iam vos manet id est ex
pectat secūda mors: qua
si diceret si estis pri^{us} mor
tui corpe: et fama manēs
est vita vestra: illa cessan
te secundoario moriemur.

Nota ffabritius fuit cō
sul romanus: qui cuz mīc
teretur pugnare contra
Pirrhū regem Epirotarū
promisit sibi partem regni
sui vt transiret ad ipsum.
quod ffabri. cōrepsit. Se

Liber secundus

in fortuna: et probat fortunam aduersam plus esse bonam quam prosperam. Et primo promittit suam intentionem. Secundo probat intentum ibi. illa enim. Primo dicit. *Boetius*. ex dictis patet quod fortuna est contemnenda: sed ne putes me gerere id est facere bellum: inexorabile id est implacabile contra fortunam supple: scias quod aliquando id est contingit quod illa supple fortuna fallax: nihil id est aliquid bene mereatur de hominibus eo quod aliquod bonum euenit hominibus propter eas: tum .s. cum fortuna se aperit manifestando suam fallitatem: cum detegit frontem per sui aduersitatem: cum profiteretur mores suos per instabilitatem. Et subdit philosophia. nondum forte intelligis quid loquar: quia mirum est: quod ego gestio id est cupio dicere: eo quod .i. id vix queo explicare sententiam verbis. Et enim ego reor id est opinor aduersam supple fortunam plus prodesse hominibus quam prosperam. Nota quando cum in aliquo dicto videtur esse repugnantia: illud videtur mirabile dictum .s. dicere fortunam aduersam hominibus prodesse: videtur esse quedam repugnantia in dicto. nam esse aduersum alii cui et sibi prodesse ad invicem repugnant: ideo dicit philosophia. Mirum est quod gestio dicere: scilicet fortunam aduersam magis prodesse quam prosperam. Illa enim semper specie felicitatis. Dicit philosophia probat intentum quod fortuna aduersa melior sit quam prospera tribus rationibus. scilicet ibi postremo. tertia ibi. an hoc. primo dicit illa fortuna prospera semper mentitur: cum videtur .i. apparet blanda specie felicitatis .i. prosperitatis: sed hec id est fortuna aduersa semper vera est: cum demonstrat se esse instabilem sui mutatione. ostendit enim se esse talem qualis est: et ita per eam non decipiuntur homines: sed illa semper prospera fortuna confidentes in se fallit. Hec autem fortuna aduersa hominem instruit: ostendendo quod non sit confidendum prospere fortune propter eius mutabilitatem. Illa semper prospera fortuna ligat semper fallendo mentes fruuentium hominum specie bonorum mendacium. hec .s. aduersa fortuna absoluit id est liberat .s. mentes hominum cognitione fragilis id est transitorie felicitatis. Et tunc recolligit effectus virtusque fortune dicens. Itaque illam semper prosperam fortunam vides: ventosam id est superbiam: fluentem id est prodigam: quod per sui ignaram.

Nam homines in prosperitate continua seipsum non cognoscunt. hanc scilicet aduersam fortunam tu videas sobriam: quod pro et succintam id est humilem non superbam et prudenter exercitatione aduersitatis. Nota quod ex ista littera possunt formari tres rationes quod

Sed ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes: est aliquando cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur: tum scilicet cum se aperit: cum frontem detegit moresque profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio: eo quod sententiam verbis explicare vix queo. Et enim plus reorum hominibus aduersam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis: cum videtur blanda mentitur. Hec semper vera est: cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit: hec instruit. Illa mendacium specie bonorum mentes fruuentium ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaque

Prosa octava

fortuna aduersa melior sit prospera. Prima ratio est ista. Bona fortuna in specie vere felicitatis decipit habentem ipsam: sed fortuna aduersa non decipit: sed vera est ostēdens se esse talem qualis est: ergo aduersa melior est q̄ prospera. Secunda rō est. Prospera fortuna ligat mentes hominum mendacibus bonis: sed aduersa liberat mētes a falsa felicitate: ergo est melior. Tertia ratio. prospera fortuna reddit homines sui igna-

ros: sed aduersa facit homines sapiētes: ergo melior ē q̄ prospera. Postremo felix a vero bono. hic philosophia ponit secundam rationē que talis est. Succumq; fortuna trahit ad inquisitionem veri boni: illa melior est q̄ que retrahit a vero bono: s; fortuna aduersa est huiusmodi: ergo et cetera. unde dicitur in littera. Postremo felix id est prospera fortuna cū suis blanditijs trahit deuios id est errantes a vero bono: sed aduersa supple fortuna plerumq; retrahit vncō id est tenaculo reducens ad vera bona. Nota q̄ quia prospera fortuna videtur esse p̄p̄inqua felicitati eo q̄ sine bonis fortune non contingit eē

illam videas ventosam fluētē: suiq; semper ignaram. Hanc sobriam succintamq; et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem. Postremo felix a vero bono deuos blanditus trahit: aduersa plerūque ad vera bona reducēs velut vncō retrahit. An inter nimia estimandum putas: q̄ amicorum tibi fidelium mentes hec aspera hec horribilis fortuna detexit. Hec tibi certos sodalium vultus ambiguos secreuit. Discedens suos abstulit: tuos reliquit. Quāti hoc integer: et vt videbaris tibi fortunatus emissus. Desine nunc amissas opes querere: quod preciosissimum diuitiarum genus est amicos inuenisti.

felicem et de bona fortuna: ideo suis blanditijs trahit hominem sensuales a vero bono quod consistit in speculatione dei. aduersa autem fortuna: quia ostendit prosperam fortunam esse mutabilem: ipsa reducit hominem ad verum bonum quod est immutabile. An hoc inter nimia estimandum putas. Hic philosophia ponit ultimam rationem que talis est. Illa fortuna est melior per quam cognoscuntur veri amici: sed aduersa fortuna est talis: igitur et cetera. unde dicitur in littera. An pro nunquid putas hoc esse estimandum inter nimia bona q̄ hec aspera: q̄ pro et horribilis id est aduersa fortuna detexit. i. monstrauit tibi: mentes id est corda fidelium amicorum. q. d. illud est bonum de maximis bonis: et hec supple prospera fortuna: secreuit. i. distinxit tibi certos supple amicos: q̄ pro et ambiguos vultus: sodalium idē est amicorum. q. d. aspera fortuna docuit te discernere inter veros amicos et falsos: q̄ prospera fortuna a te discedens abstulit suos id est qui erāt amici ratione prosperitatis: et reliquit tuos amicos q̄ te dilexerunt non propter tua. Quāti. i. quāto precio tu emissus hoc integer. i. in integritate fortune constitutus: vt pro cū videbaris tibi fortunatus et potuisses cognoscere tibi veros amicos: nunc desine. i. cessa querere opes. i. diuitias amissas: q̄ inuenisti veros amicos q̄ sunt preciosissimum genus diuitiarum. No. q̄ i aduersitate falsi amici fugiūt: sed i tpe prosperitatis manēt. Unde Seneca in libro de remedijs. Quem tu felice credis illū multi comitantur vt mel musce sequuntur cadauera lupi: frumenta formice: preda; ista t̄ba sequitur

Liber Tertius

seblarge accipiendo amicitia: sic etiam est in irrationalibus: et ut sic amicitia est com- cordia diuersarum rerum adinuicem.

Explicit liber secundus.

Iam cantum illa finierat. Iste est tertius liber Boetij de consolatione phi- losophie: et continuatur ad libros precedentes in hunc modum. Postquam philosophia in primo libro scrutata est causas doloris Boe. et in secundo li- bro adhibuit si-

bi remedia facilia: in pre- senti libro et in sequentibus phi- losophia adhibet Boe. reme- dia grauiora. Sunt autem remedia grauiora ratios contra comunem opinionem hoim: pbantes q in hois exterioribus no consistit vera felicitas: ostendedo in quo sita sit va felicitas et quomodo ad ipsas per ueniamur. Et diuidit iste liber in .xxiiij. pres: qz hu- jus libri sunt .xii. prose et .xii. metra: que pres pates- bnt in processu libri. quid-

Libri tertii prosa prima:

Iam cantum illa finierat: cum me audiendi auidum stupentemqz ar- rectis ad hec auribus carnis mul- cedo defixerat: itaqz paulo post. Quinquam summum lassorum solamen animorum q- tum me vel sniaruz pōdere: vel canēdi etiā iocunditate refouisti: adeo ut me iaz post hac imparez fortune ictibus nō arbitrer.

aut et de quo determinetur in qualibet istarum partium similiter patebit. Prima pro- sa huius tertij diuiditur in tres partes. primo ostēdit Boetij. quomodo post predicta allocutus fuerit philosophiam. secundo ponit responsionem philosophie. tertio Boe. dirigit quandam petitionem ad ipsam. secunda ibi. tum illa. tertia ibi. tum ego. Dis- cit primo. iam illa philosophia finierat cantum id est metrum quod erat de commen- datione amoris diuini et amicitie: et cum ego Boetius essem allectus dulcedine metri ad audiendum cum auiditate et admiratōne uerba philosophie auribus arreptis ego dixi. o philosophia que es summum solamen animorum lassorum: quantum me refo- cillasti tuis prosis et metris intantum q iam bene possum resistere insultibus fortu- ne. et ideo dicit. remedia que prius dixisti esse grauiora non timeo: sed ea audire diligen- ter expecto. Nota q Boetij. metrum uocat cantum. sicut enim in cantu est eleuatio et depressio uocis: sic similiter in metro ratione q-ritatis correpte et producte syllabas rum attenditur quedam eleuatio et depressio: quia ratione quantitatis pducte fit ele- uatio: ratione quantitatis correpte fit depressio. Item quia metruz est subtilius et de- lectabilius prosa: ideo animum demulcet. unde auctor poetrie metrum comparat do- micelle dicens. Uultqz uenire metrum tanq domitella compto crine: nitente gena: sub- tili corpore: forma egregia. Ideo dicit Boetij. mulcedo carminis id est metri. Item homo debet esse auidus et stupens circa philosophiam. Auidus inquam: quia dicit Seneca .xviij. epistola. proijce omnia ista si sapias immo ut sapias: et ad philosophiaz magno cursu totisqz uiribus tende. etiam homo debet esse stupens id est admirans de philosophia: quia ipsa est res mirabilis et diuina secundum Aristotelem in princi- pio libri sui de celo et mundo: et philosophia confert mirabiles delectatōes. x. ethico- rum. Item animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua oppressi. horum philoso- phia est summū solamen: qz ipsa persuadet magnanimitatē q contra aduersitates for-

Prosa prima

hic homo constanter debet militare. Item per philosophiam homo bene potest resistere ictibus fortune: quia primo ethicorum dicit Aristoteles. Sapiens beneficit ferre fortunas: et habet se sine vituperio: sicut tetragonum. unde dicit in littera. Itaque illa supple philosophia finierat cantum id est metrum de amore diuino: cum mulcedo id est suauitas carminis: defixerat id est stabilierat: me audum id est cupidum audiendi: et

Itaque remedia que paulo ante acriora esse dicebas non modo non perhorresco: sed audiendi audis vehementer efflagito. Philosophia. Tum illa sensi inquit cum verba nostra tacitus attentusque rapiebas: cumque tue mentis habitum vel expectavi: vel quod est verius ipsa perfecit: talia sunt quippe que restant: ut degustata quidem mordicant: interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis: quanto ardore flagrares.

Si quoniam te ducere aggrediamur

est grauis: non modo id est non tantum: non perhorresco id est non timeo: sed ego audis audiendi supple ea vehementer efflagito id est exoptulo. Ubi sciendum quod secundum Dugutionem efflagitare est valde flagitare: exoptulare: petere: cum clamore poscere. Tum illa sensi inquit. Hic ponit responsionem philosophie dicens. Ego bene sensi illud: cum tu tacitus et attentus recepisti verba nostra. et cum ego perfecit mentes tuam. talia enim sunt remedia que adhuc restant: ut ipsa degustata primo sunt amara sed postea dulcescant. sed quia tu dicis te esse cupidum audiendi verba nostra. Quomodo desiderio arderes si cognosceres quo laboramus te ducere. et dicit Boetius. Quo vis me ducere? Respondit philosophia ad cognitionem vere felicitatis: quam animus tuus quasi somnians adhuc vix cognoscit: quia est occupatus imaginibus false felicitatis. Nota quod Boetius tacitus verba philosophie rapiebat consilio Senecae dicentis. Esto verborum tacitus auditor: auditorum promptus repetitor. Nota quod precepta philosophica primo sunt amara: postea dulcescant secundum illud poetre. Discere fit carum quantumvis primo fit amarum. Et Eustratus primo ethicorum dicit. Sciunt docti quoniam laboriosa est possessio virtutum: sed propter eius amaritudinem philosophia non est abiicienda: quia non est dignus dulcoris acuminis: qui amaritudinis nequit inuisari grauiamine secundum B. in de disciplina scholarum. Non sicut somnians putat fantasmatum sibi occurrere esse veras res de quibus somniat: et tamen non sunt ipse res: sic Boetius in istis temporalibus putauit esse veram felicitatem que tamen non est: sed tamen sunt quedam similitudines vere felicitatis: sicut fantasmatum somniorum sunt similitudines rerum. Nota quod bona exteriora vocat imagines vere felicitatis. sicut enim imago est rei imitatio et non est ipsa res: sic bona exteriora videntur exprimere formam vere felicitatis: sed non felicitas

pro et stupentem id est admirantem supple verba philosophie: auribus meis arrectis id est eleuatis ad hec scilicet verba. itaque paulo post ego inquit id est dixi. Summum solamen lassorum animorum supple per aduersitates: quantum me refouisti pondere sententiarum supple pro se vel etiam iocunditate canendi id est metri: adeo. i. intantum: ut iam posthac non arbitror me esse ipsam rem id est dissimilem: in resistendo: ictibus id est insultibus fortune. Itaque remedia illa que paulo ante dicebas esse acriora id

Liber Tertius

non est in ipsis. unde dicit in littera. Tum pro tunc illa supple philosophia inquit
ego sensi id est noui supple intentionem tuam: cum tu tacitus et attētus rapiebas
ba nostra: quod pro et cum ego expectaui: alia littera habet expectaui id est reuocaui ha
bitum tue mentis. vel quod est verius dicere. cum ego ipsa habitum tue mentis perfecti
quippe mirum talia sunt supple remedia: que restant supple sumenda: ut ipsa quidē
de gustata primo morde
ant id est displiceant: inte
rius autem recepta dulce
scant: sed quod tu dicit re
cupidum audiēdi supple
illa remedia. *Q*uo ardo
re id est desiderio: flagras
res id est arderes: si agno
sceres quonā .i. ad quē lo
cū: aggrediamur id est in
cipim⁹ te ducere. ego. *B.*
inquit .i. dixi quonam sup
ple vis me ducere: inquit
supple philosophia ad ve
ram felicitatem: quā tuus
anim⁹ somniat id est im
perfecte cognoscit: sed vi
su id est cognitione occu
paro: ad imagines id est
ad bona temporalia quā sūt
imagines et similitudines
vere felicitatis: tu non po
tes inuēri id est inspicere
ipsam supple veram felicitatem.

agnosceres. *B.* Quoniam inquit. *Philoso:*
Ad veram inquit felicitatem quam tuus
quoque somniat animus: sed occupat o ad
imagines visu ipsam illam non potest in
tueri. *Boetius.* Tum ego fac obsecro: et
que sit illa vera sine cunctatione demon
stra. *Philosophia.* *Faciam* inquit illa tui
causa libenter: sed que tibi causa notior ē:
eam prius designare verbis atque informa
re conabor: ut ea perspecta: cum in contra
riam partem flexeris oculos: vere specimē
beatitudinis possis agnoscere.

Metrum primum libri tertii.

Tum ego fac obsecro. *Hic Boetius* dirigit petitiō
nem philosophiæ: et ponit consensum sue petitiōnis dicens. *Philosophia* rogo ut si
ne dilatione demonstres mihi que sit vera felicitas: et philosophia cōsentiens dicit lib
benter faciam tui causa: sed prius ego ostendam tibi falsam felicitatem tibi notiores
ut illa cognita per contrarium possis postea agnoscere veram felicitatem.

Nota circa hoc quod dicit faciam tui causa libenter: quod philosophia petitiones ho
minum admittit. unde *Seneca.* Nulli preclusa est virtus sapientie: oibus patet: oēs iui
tat: omnes admittit: non eligit domum neque censum: sed nudo homine contenta est.

Nota innata est nobis via procedendi ex nobis magis notis ad minus nota: prius
mo physicorum et secundo de anima. Tum igitur bona exteriora sunt nobis magis no
ta in quibus aliqui posuerunt consistere felicitatem quam bona interiora: ideo philos
phia primo vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bo
nis exterioribus ipsam extirpando: ut per eam cognoscamus veram felicitatem tan
quam per contrarium. *Nota* quod *Seneca* in de virtutibus cardinalibus dicit. Scire de
bes quod quedam non videtur esse bona et sunt: quedam videntur esse bona et non sunt:
quecumque autem ex rebus transitorijs possides: non hec magna existimes: non mires
ris quod caducum est. Ex quo patet quod vera felicitas non consistit in bonis exterior
ibus que videntur esse vera bona: et tamen non sunt. unde dicit in littera. Tum pro tunc
ego supple *Boeti.* dixi o philosophia obsecro id est peto: fac id est duc me ad illam fe

Exemplum aspectu dicitur per se non autem per se vel per se vel per se

Uicitatem: et demonstra mihi sine cunctatione. i. sine mora que sit illa vera supple felicitas. Illa philosophia inquit facias libenter tui causa: sed ego prius conabor. i. laborabo tibi designare uerbis: atque pro et informare que causa. i. que felicitas habes ratione cause finalis sit tibi notior. i. manifestior: ut ea supple falsa felicitate perspecta id est cognita: possis agnoscere specimen id est similitudinem vere beatitudinis flexeris. oculi supple cognitionis in contrariam partem false felicitatis.

los supple cognitionis in contrariam partem false felicitatis.

Adetrū primū tertij li.

**Si serere ingenuum uolet agrum
Liberat arua prius fruticibus.**

Falce rubos filicemque resecat,

Ut noua fruge grauis ceres eat,

Dulcior est apium magis labor

Si malus ora prius sapor edat:

Gratius astra nitent ubi nothus

Desinit imbriferos dare sonos.

Lucifer ut tenebras pepulerit:

Pulchra dies roseos agit equos.

Tu quoque falsa intuens bona prius:

tas: et postea que sit vera: id est philosophia in hoc metro commendat hunc ordinem per exempla quattuor. Primum est quicumque uult seminare bonum agrum: oportet prius extirpare nocuas herbas ut ager bene fructificet. similiter aliquis uolens cognoscere ueram felicitatem: oportet prius extirpare falsam. unde dicit in littera. **Si uolet serere agrum ingenuum. i. nobilem: prius liberat arua. i. agros: frutibus. i. radicibus que impediunt ne semen crescat: et ille resecat. i. prescindit: rubos. i. paruas arbores: que pro et filicem. i. herbam inutilem: falce. i. falcastro: ut noua ceres eat. i. proficiat: grauis. i. onusta fruge. Secundum exemplum est. sicut per gustando aliquid amarum mel apparet dulcius sic propter cognitionem false felicitatis magis cognoscitur uera felicitas. unde dicit in littera. **Labor apium est: magis dulcior. i. mel est magis dulce: si malus sapor prius edat. i. inficiat ora. Tertium exemplum est. sicut post tempus nebulosum est gratior serenitas: sic post cognitionem false felicitatis gratior est cognitio uere felicitatis. unde dicit in littera. **Ubi postquam: nothus. i. uetus australis: desinit. i. cessat: dare imbriferos sonos. i. flatus producentes imbres: tunc astra nitent gratius. i. delectabilius. Quartum exemplum est. sicut pulchra dies sequitur tenebras noctis: sic cognitio uere felicitatis sequitur cognitionem false felicitatis. unde dicit in littera: **ut. i. postquam: lucifer. i. stella matutina: pepulerit. i. fugauerit tenebras noctis: tunc pulchra dies agit. i. ducit roseos equos solis. tunc applicat exempla ad propositum dicens. **Tu prius debes considerare falsa bona et ipsis extirpatis debes cognoscere uera bona in quibus consistit felicitas. unde dicit in littera. **Tu quoque prius intuens. i. respiciens falsa bona: incipe retrahere colla iugo. i. a iugo false felicitatis: dehinc. i. postea: uera bona subiciunt. i. subintrabunt animum tuum. Nota quod sicut prius extirpanda sunt uicia: et postea inserende uirtutes: sic ager prius est purgandus: et postea seminandus. unde **Thobias. **Spinis et tribulis purgare noualia debent. **Agri ut semen fructificare queat. Nota******************

Si serere ingenuum uolet agrum. Istud est primū metrum buis tertij quod dicitur metrum choristum ab inuentione: dactylicum a pede predominante. et primus uersus huius metri est bipartitae: quia post primum pedem abundat una syllaba scilicet re in hac dictione serere. Et quia philosophia per dicit quod prius esset ostendendum que sit falsa felicitas

Liber Tertius

¶ frutex secundum Duguitionē est densitas virgularum vel arborum vel spinarum. vel sicut alios frutex est arbor parua que terram frōde regit. No. q. filix est inutilis herba habens folia ad modum filorum: de qua d. Persius. Nō tñ ista filix vllō māfuescit in agro

No. q. post amaritudinē dulcedo ē gratior et sensibillior. vii. poeta. Dulcia nō meminit qui nō gustauit amara. Nāq. per oppositū noscitur oē bonū. Dec paup. Venericus

No. q. B. hic dicit apium p apū in genitio plurali qd est contra Alexan drū qui dī. Am dat apīs et cef. et q. hic dicat apū et nō apum p. p. metrum qd semp. pstat ex trib. dactylis cōtinuis. si aut. p. neretur apū nō essent tres dactyli p. inui. posset tñ dī cī q. causa metri ponitur apium pro apum.

Prosa scda tertij libri:

¶ Am de fixo paululum visu. Dec ē secunda prosa huius tertij i qua pbia ponit diuersas opiones circa falsam felicitatē. et pmo. B. oñdit quō se habuit pbia p. p. dīcra. scdo. P. oñdit q. oēs homines nituntur

peruenire ad beatitudinē quā ipa diffinit. tertio ostendit q. hoies sepe abducuntur a vera felicitate diuersis erroribus. quarto ponit errores siue felicitates circa felicitates secunda ibi. Omnis mortalium. tertia ibi. hunc vti. quarta ibi. quorum quidē. d. primo. Postq. pbia premisit ordinē procedendi de falsa felicitate ad veram; tū pro tunc ipsa paululum defixo visu. i. inclinatis oculis: et recepta velut in angustā. i. nobilez sedē sue mentis sic cepit. i. incepit loq. Nota q. capitis inclinatio est signū subtilis imaginationis. propter qd subtiliter et profunde imaginantes caput inclinant: et quōq. nō vident delata corā oculis: iō. P. volens subtiliter speculari de felicitate: eius speculatio difficillis est: ipa inclinato visu cōtraxit se in nobile speculationē sue mētis. Omnis mortaliū cura. Dic. P. oñdit q. oēs homines nitunt peruenire ad vnū finē beatitudinis: quā beatitudinē ipa etiā diffinit et dī. sic. Hic cura id est sollicitudo: mortaliū. i. hominum: quā curā exercet labor multipliciū studiorum: quia aliqui studēt i literatura: aliqui in mercātia et sic de alijs: illa cura pcedit diuerso quidē calle. i. diuerso modo viuēdi: sed tñ nititur puenire ad vnū finē beatitudinis. Illud aut. ad qd hoies nituntur puenire est tale bonum quo quis adeptus nihil vltius desiderare: qd. s. bonū est summum oim bonoz cōtinens intra se cūcta bona cui. s. bono: siquid id ē aliquid: abfozet. i. deesset non posset esse summū bonum: quia reliqueretur aliquid extrinsecus id est extra illud bonum quod posset optari. Ex quib. dīctis pbia cōcludit definitionem beatitudinis. d. Aliquet id est manifestum est beatitudinēz eē statū pfectū cōgregatione oim bonoz. Nota cognitio vltimi finis magnū incrementū pferit ad

Incipe colla iugo retrahere
Vera dehinc animum subierint;

Prosa secunda libri tertij.

¶ Am de fixo paululum visu et velut in angustam sue mentis sedem recepta sic cepit. Philosophia. Omnis mortalium cura q. multiplicium studiorum labor exercet: diuerso quidem calle pcedit: sed ad vnū tamen beatitudinis finē nititur peruenire. Ad autem est bonum quo quis adeptus nihil vltius desiderare queat: quod quidē est oim summū bonorum cunctaq. intra se continens bona.

Prosa Secunda

Utam primo ethicorum: quia finem exigentiam finis cetera moderantur finem. Inconsequenter primo posteriorum: ideo philosophia tradit nobis cognitionem ultimi finis scilicet beatitudinis. Nota finis est magis eligitibus his que sunt propter finem: ut patet per Aristotelem. iij. ethicorum. Idem ibidem cuius finis est bonus ipsum quoque bonum. Item omnia denominanda sunt a fine. Unde poeta. Si finis bonus est totum

Cui siquid abforet summum bonum esse non posset: quoniam relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liqueat igitur esse beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc uti diximus diverso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter inserta cupiditas: sed ad falsa deuius error adducit.

laudabile probas est. Nota finis in agibilibus habet se sicut principium in speculabilibus. sicut ergo intellectus noster naturaliter adheret primis principijs: sic appetitus noster naturaliter adheret ultimo finis que est summum bonum

Nota quod duplex est finis scilicet finis quo: et finis gratia cuius omnia fiunt. Ille est enim vnus sicut deus vel beatitudo. et iste finis appetitur ab omnibus

bus sub vna ratione in quantum bonum satians appetitum hominis. finis autem quo est operatio qua homines nituntur adipisci finem gratia cuius et talis finis non est vnus sicut non est vna operatio omnium: ideo dicit philosophia: quod cura hominum procedit diuerso calle ad consequendum vltimum finem. Nota illud ad quod omnes homines nituntur peruenire est bonum: quia bonum est quod omnia appetunt primo ethicorum. Nota quia beatitudo habet rationem vltimi finis: ipsa est tale bonum quo adepto nihil vltius consideratur. nam de ratione finis est esse vltimus: et vltra illud quod est vltimum nihil est: ergo etiam oportet illud esse summum bonum: quia illud quo adepto nihil vltius desideratur est summum bonum: tale autem est beatitudo. Nota quia beatitudo est bonum optimum pulcherrimum et delectabilissimum: ideo beatitudo est status perfectus congregatione omnium bonorum continens in se omnia bona. si enim aliquod bonum sibi deficeret: non esset summum bonum. Hunc uti diximus. In ista parte ostendit philosophia quod homines a vera felicitate diuersis erroribus abducuntur dicens. Hunc scilicet statum beatitudinis omnes mortales sicut diximus conantur adipisci diuerso tramite id est diuersa via: quia cupiditas id est appetitus veri boni naturaliter est incerta mentibus hominum: sed beatitudo est verum bonum: quia summum bonum: sed deuius error adducit homines ad falsa bona. Nota quod beatitudo aggregat in se omnia bona: ideo eius cupiditas naturaliter est hominibus inserta. Ubi tamen sciendum quod beatitudinem continere omnia bona potest intelligi dupliciter. Vno modo formaliter non sic continet omnia bona: quia felicitas formaliter et essentialiter potest esse sine bonis exterioribus: ut sine diuitijs et ceteris bonis. Alio modo intelligitur continere ea virtualiter: ita quod beatitudo excellat omnia bona: et sic est vera. Nota quod philosophia habet vtrumque quadam figura que dicitur epytheton dicendo deum error. nullus enim error est que non sit deum. vnde poeta. fiet epytheton: si dicas tristia bella. Nota cum mens humana naturaliter desideret verum bonum nunquam recedit in falsum bonum: nisi in quantum ipsum estimatur esse verum bonum. talis autem estimatio est deuius error: ergo deuius error ad falsa abducit

Liber Tertius

Quorum quidam alij summum esse bonum. Vnde philosophia ponit diuersas opti-
ones circa felicitatem: ostendens quomodo homines per errorem ad falsa bona duce-
bantur. secundo ostendit quod in talibus bonis posuerunt beatitudinem. tertio ostendit
quod naturaliter eorum intentio tendebat ad veram beatitudinem. secunda ibi. Quibus
omnibus. tertia ibi. Sed ad hominum studia. Primo ostendit quomodo homines errabant
circa falsa bona statuendo
in eis finem. secundo ostendit
quomodo quidam fines ad
inuicem permutabantur. tertio
alia bona fortuita reduc-
cit ad predicta. secunda
ibi. sunt etiam. tertia ibi.
In his igitur. Primo dicitur.
Quorum supple hominum
quod dicuntur ad falsa bona:
alij credentes summum bo-
num esse nihilo indigere:
ipsi elaborant ut affluant. id est
abundant diuitijs ponendo
omnem sufficientiam esse in
diuitijs: et in hoc errabant.
Alij vero summum bonum
iudicantes quod dignissimum
est ueneratione id est
honore: tales adeptis ho-
noribus nituntur esse re-
uerendi suis ciuibus: putantes
in honoribus tempo-
ralibus veram dignitatem consistere: et in hoc errabant. Sunt alij qui summum bonum consti-
tuunt in summa potentia. hi cognantur regnare vel adberere regnantibus tanquam consilia-
rij vel familiares eorum per hoc putantes se esse nec potentes: et in hoc decipiuntur. sed quibus
claritas. id est fama videtur esse optimum bonum: illi festinant propagare. id est dilatare gloriosum
nomen. id est pulchram famam: artibus id est studiis belli sicut viri militares: vel artibus pa-
cis sicut sapientes mundi credentes se per hoc acquirere gloriam immortalem: et decipiuntur
per hoc. Plurimi vero. id est multi: metuntur. id est mensurant fructum boni gaudio et leticia ex-
teriori: hi putant. id est estimant felicissimum defluere. id est abundare: voluptate. id est delectatio-
ne corporali estimantes in hoc consistere verum gaudium quod est erroneum. Non quingz
sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt consistere veram felicitatem. id est diuitie ho-
nores: potestates: gloria et voluptates. Quorum sufficientia sic accipitur. cum finis ha-
beat rationem boni: secundum diuersitatem boni diuersificatur finis. Est autem triplex bo-
num: utile: delectabile: et bonum honestum. et illi qui intendebant bono utili posuerunt
felicitatem in diuitijs: sed qui intendebant bono delectabili ponebant voluptates: et in
illis posuerunt finem et felicitatem. qui autem intendebant bono honesto: isti diuersifica-
bantur: quia bonum honestum et bonum secundum rationem. Ratio autem est duplex
scilicet speculatiua et practica. de bono honesto quod consistit in speculatione non lo-
quebantur isti: quia tale bonum est latens. ipsi autem posuerunt felicitatem in bono
honesto quod est bonum rationis practice. tale ergo bonum vel consistit in opinione

Prosa Tertia

bonifium: et sic est gloria, vel consistit in exercitio actus realis: et hoc est dupliciter, vel enim consistit in exercitio proprii actus circa alios: et sic est potestas, vel consistit in exercitio actus aliorum circa se: et sic est honor. Sunt etiam qui horum fines. In ista parte ostendit quomodo quidam istorum fines iam dictas permutabant, et dicit. Sunt etiam aliqui qui fines quod pro et causas finales permutant: alterutro, id est ad invicem desiderantes unum propter alterum:

Sunt etiam qui horum fines causasque alterutro permutant: ut qui divitias ob potentiam voluptatesque desiderant: vel qui potentiam seu pecunie causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceterisque talibus humanorum actuum votorumque versatur intentio: veluti nobilitas fauorque popularis: que videntur quandam claritudinem comparare. Uxor ac liberi qui iocunditatis gratia petuntur: amicorum vero quod sanctissimum quidem genus est non in fortuna: sed in virtute numeratur: reliquum vero vel potentie causa vel delectationis assumitur.

nam quidam desiderant divitias et voluptates: ob id, propter potentiam: et sunt alij qui potentiam petunt: quod pro et desiderant causa pecunie, id est propter divitias: vel causa proferendi nominis id est causa dilationis fame. Nota secundum Aristotem in ethicorum. Qualis unusquisque est: talis finis videtur ei. Item ergo diversarum dispositionum hominum diversi fines eliguntur propter aliquem finem per quod aliquis videtur posse consequi illum finem. Cum igitur ponentes fines esse divitias magis putabant se divitias consequi per po-

tentiam: ipsi appetebant propter divitias: et e converso quibus videbatur se posse consequi potentiam per divitias: ipsi appetebant divitias propter potentiam: et sic posuerunt permutationem istorum finum ad invicem. In his igitur ceterisque talibus. Dicitur philosophia reducit omnia bona fortune in quibus ponunt homines felicitatem ad predicta quinque, et dicitur. In his igitur quinque bonis et ceteris talibus, id est reducibilibus ad predicta versatur intentio actuum humanorum et votorum, id est desideriorum: et manifestat exemplariter quod alia reducuntur ad ipsa dicitur, veluti nobilitas: quod pro et fauor popularis que videtur comparare: quandam claritatem, id est gloriam: ideo supple reducitur ad gloriam, uxor autem: ac pro et liberi, id est filij sunt que appetuntur: gratia iocunditatis, id est causa voluptatis: ideo ad voluptatem reducuntur: sed sanctissimum genus amicorum non numeratur inter bona fortune: sed numeratur in virtute, reliquum vero quod cadit sub exteriori fortuna: illud assumitur: vel causa potentie sicut est administratio officiorum: vel assumitur causa delectationis sicut exercitium ludorum: sed bona corporis promptum est ut referantur, id est reducatur etiam ad superiora bona: quia robur et magnitudo que sunt signa fortitudinis corporalis videntur prestare valentiam, id est potentiam: et sic ad potentiam reducuntur: sic pulchritudo et velocitas videntur prestare celebritatem, id est gloriam ad quam reducuntur, salubritas autem, id est sanitas videtur conferre voluptatem ad quam reducitur: et sic omnia bona fortune reducuntur ad predicta quinque. Nota indigentia alicuius boni auget desiderium illius boni: ideo secundum variam indigentiam hominum variatur eorum desiderium, unde Aristoteles in ethicorum dicit: quod egrotans sanitatem: mendicus divitias: conscius autem sibi ipsius ignorantie eos qui magnam

Liber Tertius

aliquod hinc super se admirant. Sed ergo disponere hominum felicitas poterat in diversis bonis fortunae: quae tamen sub praedictis bonis quaeque comprehenduntur. Non enim amici afferant iocunditatem: tamen non sunt computandi inter bona fortunae. cum enim amicitia sit virtus, quae amicitiam acquirantur. quod autem virtute acquiritur per virtutem conservatur: et tale non potest esse bonum fortunatum. Item amicitia fundata super bono bono est sanctissima et in virtute numeratur: sed amicitia fundata super bono vili et delectabili fortuna est. Quibus omnibus solam beatitudinem. In ista parte probat philosophia quod omnes praedicti querebant beatitudinem in his bonis. et dicitur. Quibus desiderantibus praedicta bona liquet id est manifestum est ipsos desiderare beatitudinem. nam illud bonum quod quisque petit. id est desiderat praeter ceteris illud iudicat esse summum bonum: sed nos diffinimus summum bonum esse beatitudinem: quare statum illud quae quisque desiderat praeter ceteris iudicat esse statum beatum. id est beatitudinem: et tunc recolligit bona falsa felicitatis. dicitur. Hec igitur ante oculos tuos propositam formam humane felicitatis. scilicet opes: honores: potentiam: gloriam: voluptates: quae quidem sola considerans Epicurus consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit: quod cetera omnia iocunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia revertatur: quorum animus et si

luptatem esse summum bonum eo quod omnia cetera videantur auferre. id est dare animo iocunditatem. Nota quod omnes appetentes praedicta bona appetebant beatitudinem. Nam quicquid aliquis eligit praeter alia hoc videtur esse summum bonum: sed aliquis praeter ceteris elegit divitias: ergo divitiae videbantur sibi esse summum bonum: aliquis honores: et sic de aliis: ergo omnes praedicti appetebant beatitudinem. Nota quod praedicta bona videntur conferre aliquam iocunditatem: cum omnia videantur esse ordinata ad iocunditatem tanquam ad finem: et quia in voluptatibus est maxima iocunditas: ideo Epicuri posuerunt felicitatem consistere in voluptatibus. Sed ad hominem. Dicuntur philosophia quod licet homines in praedicto modo errant: tamen eorum intentio semper fertur ad veram beatitudinem. secundo ostendit unde hoc proveniat. ibi. In quo quanta sit. Primo premitit intentum suum. Secundo declarat. ibi. Non enim. primo dicitur. Ego revertor ad studia. id est ad intentiones hominum: quorum animus: et si pro quibus meo riam caligante. id est obscurata supple desiderio praesentium bonorum: tamen semper repetit per naturalem inclinationem summum bonum: sed ignorat quomodo illud reperat velut ebrius qui ignorat quomodo transtire id est qua via revertatur domum. Non sicut ebrius scit se habere domum: sed pro

Prosa Secunda

pter defectus rationis nescit quō ad eā redeat: sic boies aliquo mō in generali sciunt
et cognoscūt sūmū bonū: et naturalitē inclinānt ad illō tāq̄ ad p̄ncipiū a quo n̄ p̄cesserūt
S̄ iebriati aōre r̄paliū bonoz nesciūt quō ad id pueniāt. Nū. n. vidēt errare. Dic de
clarat intētū suū. s. q̄ oēs q̄rētes p̄dcrā bōa q̄rebāt aliqd qd̄ pp̄le p̄uēt sūmo bono.
Et p̄rio oñdit h̄ d̄ diuitijs .d. Nū p̄ nūqd̄ h̄i vident̄ errare p̄ itētōez a sūmo bono q̄ n̄

caligante memoria: tamē bonum summū
repetit: sed velut ebrius domum quo tra
mite reuertatur ignorat. Num eim viden
tur errare hi qui nihilo indigere nituntur
Atqui nō est aliud quod eque p̄ficere bea
titudinē possit q̄ copiosus bonoz omni
um status: nec alieni egēs: sed sibiip̄i suffi
ciēs. Num vero labuntur hi qui quod sit
optimū id ēt reuerētie cultu dignissimū
putāt. Minime. neq̄. n. vile quoddā con
tēnendūq̄ est quod adipisci omnium fere
mortalium laborat intētio. An in bonis n̄
est numerāda potentia. quid igitur. Nūq̄
imbecillum ac sine viribus estimandū est
quod omnibus rebus constat esse prestan
tius. An claritudo nihilipendēda est. S̄
sequestrari nequit q̄n̄ omne quod excellē
tissimum sit: id ēt videtur esse clarissimū.

i. inter bona nō est numerāda potētia: quasi dicat sic. quid igit̄ est dicēdū nisi q̄ q̄ren
tes potētia etiā tendūt ad sūmū bonū: cū sūmū bonū sit potētissimū. nō eiz istud
est estimandū imbecillū: et sine viribus. i. sine potētia: qd̄ constat esse prestantius. i.
potentius omnibus rebus. Tunc ostendit idem de gloria dicēs. An claritudo id est
gloria est nihilipendēda: ita vt q̄rētes gloriā nō rēdunt ad sūmū bonū. q. d. nō est ni
hilipendēda: sed nequit. i. nō pōt sequestrari. i. negari quin omne qd̄ est excellētissimū: il
lud etiā videat̄ esse clarissimū. i. gloriōsissimū. Tunc oñdit idem de voluptate dicens.
Quid attinet dicere: quasi diceret de se manifestū est beatitudinem non esse anxiaz et
sistem nec subiectam doloribus et modestijs: sed supple magis est plena voluptate
et iocunditate: et per consequens querentes voluptatem et leticiam tendunt ad sūmū
bonum. q̄ autem iocunditas et voluptas includantur in sūmo bono probas
tur per locum a minori dicens. Quoniam in minimis rebus scilicet appetendis pas
tet q̄ aliqd̄ appetit qd̄ delectat haberi et ip̄o frui: hec igit̄ sunt q̄ boies volūt adipisci
et ea de causa desiderāt. i. cupiunt vel q̄runt diuitias: dignitates: regna: gloriā et

tūf̄ nihilo idigere rōe cu.
q̄rebāt diuitias .q. d. n̄ er
rant a sūmo bono: qz n̄
bilo indigere maxime spe
crat ad sūmū bonū. vñ
dic̄t. Atqui pro certe non
est aliud qd̄ eque possit p̄
ficere beatitudinē q̄ stat̄
copiosus oim bonoz: nec
alieni egēs: sed sibiip̄i suf
ficiēs. Tūc ostēdit idē de
bonoz dicēs. Nū n̄o la
bunt sup. ab itentōe sum
mi boni: qui illud quod ē
optimū putāt id etiā esse
dignissimū cultu reueren
tie id est honoris. et respō
det. Minime supple labun
tur. neq̄ eim est vile et cōs
temmendū qd̄ intentio om
niū mortalium laborat adi
pisci: et sic querētes bono
rē querebāt aliquid quod
est in sūmo bono: eo q̄
sūmū bonū est honora
bilissimū. Tunc ostendit
idem de potentia dicens.

An pro nūquid in bonis

Libri Tertius

voluptates quia per hec credunt sibi esse venturam sufficientiam: reuerentiam: potentiam: celebritatem: et letitiam. bonum igitur est quod homines appetunt diuersis studiis. i. intentionibus. Non quod ex tota ista littera potest formari vna ratio. scilicet quod querentes predicta bona querunt beatitudinem. ratio est ista. Illi tendunt ad beatitudinem qui tendunt ad sufficientiam: reuerentiam: potentiam: celebritatem: et letitiam: sed appetentes predicta bona. scilicet diuitias dignitates: regna: gloria et voluptates tendunt ad sufficientiam: reuerentiam: et sic de alijs: ergo tendunt ad beatitudinem. Ad hoc est nota: quod sufficientia reuerentia sunt conditiones beatitudinis que perfectissime repiuntur in beatitudine: querentes ergo proprietates beatitudinis tendunt ad beatitudinem. minor pars ex littera. Non quod querentes diuitias propter sufficientiam ferebantur in summum bonum naturali appetitu: quod in summo bono est vera sufficientia: et in hoc non errabant: sed quod sufficientia que est nullius indigentie putabant sibi provenire per diuitias: in hoc errabant. similiter querentes dignitates propter reuerentiam naturali intentione ferebantur in beatitudinem eo quod beatitudo est reuerendissima. sed quod summam reuerentiam putabant sibi subuenire per dignitates reprobales: ideo in hoc errabant: et sic intelligitur de alijs. In quo quanta sit. Hic ostendit philosophia unde hoc proveniat quod quicumque intentio hominis sit diuersa: tunc intendit in beatitudine: et ostendit quod hoc provenit ex vi naturalis inclinationis que nulli auferri potest. et dei. In quo. scilicet appetitu boni vel beatitudinis facile monstratur quanta sit vis nature: cum licet sint varie et dissidentes. i. discordantes sententie hominum de summo bono: tamen homines consentiunt id est concordant: in diligendo. i. diligenter appetendo: finem boni. scilicet beatitudinem. Non quod sine existente vno possunt diuersificari actiones tendentes in illum finem si enim propter diuersitatem actionum esset diuersitas finium: non esset deuenire ad vnum finem sed procederetur in infinitum in finibus: quod pars falsum ex. ii. metha. et hoc verum de fine gratia cuius omnia fiunt: quod ille est vnus: et non de fine quo vi patet visum est. licet ergo sint diuersae sententie et studia hominum: tamen conueniunt in appetendo vnum finem scilicet beatitudinem.

Metrum secundum tertium libri:

Quantas rerum spectat habenas. Hic incipit secundum metrum huius tertij quod dicitur pindaricum ab inuatore: anapesticum a pede predominante: et est dimetrum quod constat ex quattuor pedibus: quorum duo constituunt vnum metrum: in quo metro philosophia supra dixerat quod vis nature operatur: quod intentio hominum semper tendit in bonum: ideo hic commendat vim nature: ostendens quod tanta est vis nature: quod quicumque res abducatur assuefactione vel violentia ad aliquid: est sibi preter naturam: tamen sibi ipse de relictis semper reddit ad illud quod inest sibi secundum naturam. et premitit suam intentionem: secundo manifestat propositum. ibi. quod vis. primo. d. mihi philosophie placet promere id est

De trū secundū

manifestare: cantu arguto. i. sonoro: lentis fidibus. i. cordis lente sonantibus: q̄tas habenas. i. naturales inclinationes: potens natura flectat. i. regat: quibus legibus p̄uida natura seruat. i. cōseruat inmensū orbē. ⁊ quibus legibus natura stringat ligans singula irresoluto nexu. i. coniunctione indissolubili. Nota triplex ē natura. natura naturās sicut est deus a quo dependet celum ⁊ tota natura. Alia est natura naturās ⁊ natura

mōstratur: cuz licet sint varie dissidētēs q̄ s̄nie: t̄n in diligēdo boni finē consentiunt.

De trum secundum libri tertii:

Quātas rerum flectat habenas
Natura potēs: quibus immensuz
Legibus orbem p̄uida seruet
Stringatq̄ ligans irresoluto
Singula nexu: placet arguto
Fidibus lentis promere cātū.
Quāuis peni pulchra leones
Vincula gestent: manibusq̄ datas
Captent escas: metuantq̄ trucem
Soliti verbera ferre magistrum.

ta simul: sic celū quod dicitur natura naturata inq̄tum depēdet a deo: ⁊ dicitur natura naturās inq̄tum influit naturis istoz inferiorū. Alia est natura naturata t̄m quaz beatus Augusti sic diffinit. Natura est quedā vis ⁊ potentia diuinitus īfusa rebus creatis: que unicuiq̄ rei suum esse tribuit: que cuz quisq̄ male vtitur: malus esse iudicatur. in proposito dictū p̄bie potest intelligi de natura tertio modo dicta: licet quidam exponant p̄ natura primo modo sumpta. Itē leges nature hic vocat determinationes: ⁊ proprietates naturales cuiuslibet rei a deo sibi constitutas.

Quāuis peni pulchra. Dic p̄bia manifestat proposituz per quattuor exempla. secūdo generaliter concludit similiter esse in omnibus alijs. ibi. reperūt. Prima in quattuor partes secunduz quattuor exempla que patebunt. Primum exemplum est de quas drupedibus sicut de leonibus: qui licet ex quadam assuefactione domātur ita vt mite scant metuendo suum magistrum: tamen si multum offendātur: redit eorum crudelitas naturalis: ita vt primo lacerant dentibus magistrum suum. vnde dicit in littera. Quis leones peni. i. libici: gestent id est portent: pulchra vincula id ē catenas in collo: ⁊ captēt id est recipiāt: escas datas id est porrectas eis manibus sui magistri: ⁊ quāuis metuant trucē id est crudelem magistrum: leones inq̄ soliti ferre id est pati verbera magistri: sed si cruoz tingerit id est madidauerit: horrida ora id est colla leonum per nimia verbera: tūc animi leonū resides id ē quieti redeūt ad naturalē crudelitātē: ⁊ leones meminere sui. i. sue nature: graui fremitu. i. magno rugitu: ipi laxant id est soluūt colla solutis nodis: id est ruptis vinculis: ⁊ primus suus domitor. s. magister ille ibutt. i. recipit: lacer id est laceratus rabidas iras cruento dente. s. leonis. No. secundū Ili. li. ethymo. peni sunt boies carthaginenses. Est autē carthago ciuitas libie p̄pter quod leones libie vocat leones peni: ⁊ huiusmodi leones libie facilius domantur.

Nota q̄trumcūq̄ leones domentur ⁊ assuefactione ducantur a sua crudelitate: si t̄n afficiantur cruore vel sanguine redeūt ad naturalem crudelitātē. Que cant. Dic po

nit secundū exemplū quod est de volatilibus ⁊ est tale. Auicula capta que preter natu-
ram domesticatur q̄tuncumq̄ foueatur delitijs hominum: tamen habita oportuni-
tate redit ad siluestre itatem. vnde dicit in littera. Ales garrula que canit altis ramis:
si illa capta clauditur in antro cauee id est domūcula supple vt ibi maneat ad solacijs
um hominum: licet ludens cura hominum ministret huic qui pocula illita id est lini-
ta melle: q̄ p ⁊ largas da-
pes ministret dulci studio
si tamen illa auis saliens
ex arto tecto id est ex arca
domūcula viderit gratas
vmbas nemorum: ipsa p-
terit pedibus suis escas
sparsas ⁊ ipa mesta: q̄ ip-
sa fuit detenta requirit sil-
uas ⁊ dulci voce susurrat
id est cantat in siluis.

Nota natura non assue-
scit in contrarium. si eis
lapis ceteris millestis p̄i-
ciatur sursum: nō assuescit
ascēdere sursum. Is eim ali-
qua consuetudine vel vio-
lētia natura possit ad tēs-
pus impediri: tamē semp
inclinat ad propriū opus

Validus quondam vi-
ribus acta. Sic ponit ter-
tium exemplū de vegeta-
bilibus sicut de virga cre-
scente quod tale est. Licet
virgula erecta per violen-
tiam incuruetur: tamen re-
lata proprie nature ipsa
sursum erigitur. vñ dicit in
lira. Virga quōdā acta. i.
coacta validis virib⁹ sup-
bois incuruātis eaz: ipsa
flectit pronum cacumen:
si si dextra curuās remise-
rit hāc: ipsa spectat id est
respicit celum recto verti-
ce: quasi diceret deposita
violētia incuruātis virga

redit ad naturalem rectitudinē. Nota q̄ licet natura rerum inanimatarum nō fas-
cile assuescat in contrarium: tamen in hominibus rationabilibus multum facit assue-
scendo vel consuecendo: quia licet aliquis sit male complexionatus: tamen per vsuz
⁊ consuetudinē abilitatur ⁊ complexio mutatur. vnde Seneca. Consuetudo est

**Si cruor horrida tingerit ora.
Resides olim redeunt animi:
Fremituq; graui meminere sui.
Raxant nodis colla solutis.
Pronusq; lacer dente cruento
Vomitor: rabidas imbuit iras.
Que canit altis garrula ramis
Ales: cauee clauditur antro.
Huic licet illita pocula melle
Largasq; dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret.
Si tamen arto saliens tecto.
Memorum gratas viderit vmbas.
Sparsas pedibus proterit escas.
Siluasq; tantum mesta requirit.
Siluas dulci voce susurat.
Validis quondam viribus acta.
Pronum flectit virga cacumen.
Hanc si curuans dextra remisit.
Recto spectat vertice celum.
Cadit hesperias phebuis in vndas.
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Reperunt proprios queq; recursus.
Redituq; suo singula gaudent.**

Prosa Tertia

altera natura. Cadit hesperias pbeb⁹ in vndas. Hic philosophia probat intentū suū ponendo quartum exemplum in corporibus celestibus et est tale. Sol motus ab oriente in occidentem cadit in mare hespericum; sed naturali inclinatione redit ad orientem sub nostro hemispherio. Unde dicit in littera. Pbebus id est sol cadit in vndas hesperias id est occidentales; sed secreto tramitte, i. secreta via scilicet sub terris rur-

sus id est iterū vertit cursum suum ad solitos ortus. i. partes orientales

Nota q̄ Boetius hic loquitur more poetarum qui dicebant solem tempore vespertino descendere in mare occidentale: ut ibi lauaretur a sordib⁹ et a puluere quo maculatus fuit existēs in nostro hemispherio; sed hoc non est verum: quia sic apparet ruditati hominū.

Reperit p̄prios queq̄ recursus. hic philosophia concludit idē esse in omnib⁹ alijs entib⁹ videlicet q̄ oīa entia quocūq̄ modo per violentiā seu assuefactionē a sua abducantur natura: tamē sibi derelicta semp̄ redeūt ad illud qd̄ uest eis per naturā. vñ dicit in littera. Queq̄ id ē quelibz entia reperit p̄prios recursus id ē naturales mot⁹: et singula id ē oīa entia gaudent suo reditu supple redeūdo ad illud supple qd̄ puenit eis secunduz naturā. Nec vllī

Nec manet vlli traditus ordo
Nisi q̄ fini iunxerit ortum:
Stabilem q̄ sui fecerit orbem.

Prosa tertia libri tertij

Quos quoque o terrena animalia
Veni licet imagine. Vestrum
tamen principium somniatis.

Verumq̄ illum beatitudinis finem licet
minime perspiciat: qualicunq̄ tamen cogitatione
prospicitis: eoq̄ vos et ad verum bonuz naturalis ducit intentio: et ab eo eodem multiplex error abducit.

Considera namq̄ an per ea quibus se
homines adepturos beatitudinem putāt:
ad destinatum finem valeant peruenire:
Si enī vel pecunia vel honores ceteraq̄
tale quid afferant: cui nihil bonorum abesse
videatur: nos quoque fateamur fieri
aliquos horum adeptione felices.

manet id est adest tradit⁹ ordo nisi qd̄ suo fini iunxerit: ortū id est principiu: et fecerit stabilem orbem id est circulationē sui cōiungendo finē principio. No. q̄ orbis i proposito est circulus vel linea circūducta rediēs ad idē punctū a quo icēpit equaliter distans a medio. facit aut̄ homo stabilem suū orbē pcedēs a deo tāq̄ a suo principio. trāsfit p̄ tpalia in quib⁹ nō sistit sed redit ad deū tāq̄ ad suū finē p̄ contēplationē mētis.

Prosa tertia libri tertij

Quos quoque o terrena animalia. Ista est tertia p̄sa hui⁹ tertij in qua et i alijs sequētib⁹ ostēdit q̄ vera felicitas nō cōsistit i illis q̄ quidā putauerūt eē summa bōa sed tñ est falsa felicitas in ip̄is. Et p̄mo q̄bia ea que dicta sunt in metro adaptat specialiter ad boies: et cū hoc p̄ponit intentū suū. Secundo probat suū intentū ibi.

Liber Tertius

Primum igitur. dicit primo. dictum est quod omnia repetunt suum finem: vos quoque o terrena animalia id est vos homines qui estis dediti terrenis: somnatis id est imperfecte cognoscitis vestrum principium: licet tenui imagine id est exili similitudine et prospicitis illum verum finem beatitudinis: licet cognitione minime perspicaciter: tamen qualicumque cognitione eorum id est ideo naturalis intentio ducit vos ad verum bonum: et multiplex error ab eodem vos abducit. Et tunc proponit intentum suum dicens. Considera namque o Boetii: an homines valeant pervenire ad destinatum finem. id est ad beatitudinem per ea quibus putant se adepturos beatitudinem. si enim pecunia vel honores et cetera afferunt: quid id est aliquid tale cui nihil bonorum videatur abesse: nos fateamur aliquos fieri felices adeptores horum bonorum sed si non valent efficere id est facere quod promittunt et

Quod si neque id valent efficere quod promittunt bonisque pluribus carent: nonne liquido falsa in eis beatitudinis spes deprehenditur. Primum igitur te ipsum qui paulo ante divitiis affuebas interrogo inter illas abundantissimas opes nunquam ne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confudit anxietas. Boetius. Atqui inquam tam libero me fuisse animo: quin aliquid semper augetur reminisci nequeo. *Id.*

carent pluribus bonis: nonne liquido id est manifeste falsa species beatitudinis in eis deprehenditur: quasi diceret sic. Nota principium omnium rerum quod est deus est vera beatitudo: ut postea patebit. Tale principium quasi somnando cognoscitur et difficulter ad ipsum devenitur. non enim perfecte in presenti statu ipsum cognoscimus: quia intellectus noster habet se ad ipsum sicut oculus noctue ad lumen solis: ex secundo metaphysice. etiam ad talem beatitudinem cum difficultate pervenitur. unde Alanus in antiochiano de placitu nature et scientia dicit. Difficilis accessus ad hanc facilis recessus. Accessus paucis casus patet omnibus. Inquam vix aliquis transire valet. Valet omnis ab illa declinare via. Que paucis pervia multis clauditur arcta. Nimis intranti larga ruina.

Primum igitur te ipsum qui paulo ante. Sic philosophia probat intentum suum quod ista bona non efficiant quod promittunt: et per consequens in eis est falsa beatitudo. Et primo ostendit hoc de divitiis: post idem de aliis bonis. Primum ergo probat quod divitie non conferunt sufficientiam quam videntur promittere: et propter quam appetuntur. Secundo probat quod divitie conferunt indigentiam. Tertio probat quod indigentiam non auferunt. Secunda ibi. Atqui inquam tam libero me fuisse. Tertia ibi. Quis autem modus. Primum intendit talem rationem. In illis non consistit vera felicitas que non reddunt hominem sibi sufficientem: sed divitie sunt huiusmodi: ergo et cetera. Ad hoc est nota: quia felicitas est bonorum sufficientissimum nullius egentis. Ad hanc declaratur in littera: et procedit philosophia more dydascolico id est interrogando et respondendo. et dicit sic. Primum igitur te ipsum Boetius interrogo: qui paulo ante divitiis affuebas id est abundabas: nunquam ne anxietas id est tristitia concepta ex qualibet iniuria confudit animum tuum inter opes abundantissimas. et respondit Boetius. Atqui pro certo: ego nequeo reminisci me fuisse tam libero animo: quin sperangerer. id est offenderer aliquo. et dicit philosophia. Nonne tibi aliquid aberat quod abesse non velles

Prosa Tertia

vel tibi aliquid aderat quod adesse noluisses. Respondet Boetius. Ita est inq̄. Tūc philosophia concludit dicens. Ideo illius quod aberat presentiam desiderabas: huius autem quod aderat desiderabas absentiam. Dicit. Boe. confiteor inq̄. Et philosophia inquit. Eget vero id est caret quod quisq̄ desiderat. dicit Boetius Eget. et philosophia. Qui vero eget aliquo non est usquequaq̄ sibi sufficiens. Dicit Boetius. mi-

nime supple est sufficiens Et philosophia. tu itaq̄ hanc insufficientiam sustinebas plenus opib⁹. Concludit ergo phia ex cōcessis dicens. Igitur opes nequeunt facere nihilo indigentem et sibi sufficientem. et hoc erat quod promittere videbantur. Nota q̄ omnis appetit⁹ est ratione carentie. unde illud quod quis habet proprie non desiderat: sed magis amat. unde Augustinus ix. libro de trinitate dicit. Itē appetitus quo quis inbiat rei cognoscēde fit amor rei cognite: ideo dicit philosophia. Eget vero quod quisq̄ desiderat

Nota philosophia dicit. Qui eget non est sibi sufficiens. cōtra hoc diceret aliquis sapiens eget: quia indiget bonis exterioribus sine quibus vivere non potest: et tamen sapiens est sibi sufficiens per Senecam. ix. epistola qui dicit. Sapiens se ipso content⁹ est. Ad hoc dicendum q̄ sapiens inat

Nonne quia aberat quod abesse non velles: vel aderat quod adesse noluisses. B. Ita est inq̄. Philosophia. Illius igitur presentiam: huius absentiam desiderabas. B. Confiteor inq̄. P. Eget vero inquit eo quod quisq̄ desiderat. Boeti. Eget inq̄. Philosophia. Qui vero eget aliquo: non est usquequaq̄ sibi ipse sufficiens. Boetius. Minime inq̄. Phi. Tu itaq̄ hanc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Boetius. Quid inq̄. Philosophia. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemq̄ sibi facere nequeunt: et hoc erat quod promittere videbantur. Atqui hoc quoq̄ maxime considerandum puto: q̄ nihil habeat suapte natura pecunia: ut hi a quibus possidetur iuitis nequeat auferri. Boetius. Fateor inquit. Philosophia. Quid ni fatere: cum eam quotidie valentior aliquis eripiat inuito. Unde em̄ forenses querimonie nisi quod vel vi vel fraude a nolentibus pecunie re-

get quibusdam a d̄ vivendum: sed ad beate vivendum seipso contentus est. unde dicit Seneca nona epistola. Sapiens seipso contentus est ad beate vivendum sed non ad vivendum. Ad vivendum enim multis rebus illi opus est: sed ad beate vivendum tamen contentus est animo sano erecto et despiciente fortunam. Atqui hoc quoq̄ maxime. Dic probat philosophia q̄ divitie conferunt indigentiam: et per cōsequens non consistit in eis felicitas: cum felicitas sit bonum sine omni indigentia. Probat autem in littera q̄ pecunia confert indigentiam per hoc: quia pecunia facit ut homo indigeat alieno presidio quo pecuniam suam tueatur: ne per violentiam auferatur. vii

Liber Tertius

subdit in littera. atqui pro certe. ego puto hoc maxime considerandum quod pecunia nihil habeat suapte natura id est in sua natura: ut nequeat auferri his inuitis id est nolentibus a quibus possidetur. dicit Boetius. fateor inquit. Et philosophia. quid nisi fateare: quasi diceret oportet ut fatearis cum quotidie aliquis valetior id est fortior eris pias eam inuito id est nolenti. unde enim sunt querimonie forenses id est iudiciales: nisi quod pecunie erepte vi vel fraude repetuntur in iudicio. respondet Boe. ita est inquit. et philosophia. Egebit igitur quisque presidio id est auxilio extrinsecus petito quo tueatur suam pecuniam quam posset amittere. respondet Boet. dubitari nequit. Tunc philosophia concludit ex dictis dicens. Igitur res est relapsa id est mutata in contrarium. nam opes que putabantur sibi facere sufficientes faciunt potius indigentes alieno presidio.

Nota illud quod per violentiam acquiritur: potest per violentiam auferri: sed pecunia per violentiam acquiritur: quia dicit Aristoteles. primo ethicorum: quod omnis pecuniosus est violentus: ergo violenter auferatur pecunia: propter quam violentiam fiunt querimonie forenses. Ubi sciendum quod forum est locus rerum venalium: sed forus est locus exercendarum litium coram iudice: inde forensis idem est quod iudicialis.

Quis autem modus est. Dic philosophia probat quod diuitie non auferunt indigentiam: et sic per consequens non consistit in eis felicitas. et dicit quis est modus quo indigentia pellatur diuitijs. Nunquid diuites nequeunt esurire: quasi dicat sic. nunquid non possunt sitire: quasi dicat immo. Nunquid membra pecuniosorum non sentiunt frigus hybernus id est hyemale: quasi dicat sic. Sed tu inquit id est dices: opulentis id est diuitibus adest aliquid quo famen satientur ut frigus repellant. Respondet philosophia hoc modo. indigentia potest consolari diuitijs: sed penitus auferri non potest. Nam si hec scilicet indigentia semper hyans id est desiderans et petens aliquid expletur opibus: Necesse est tamen ut maneat indigentia que posset expleri: quia quantuncumque sitis

petuntur erepte. Boetius. Ita est inquam. Philosophia. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suam pecuniam quisque tueatur. Boe. Quis id inquit neget Philosophia. Atqui non egeret eo nisi possideret pecuniam quam posset amittere. Boet. Dubitari inquit nequit. Philosophia. In contrarium igitur relapsa res est Nam que sufficientes sibi facere putabantur opes: alieno potius presidio faciunt indigentes. Quis autem modus est quo pellatur diuitijs indigentia. Nam enim diuites esurire nequeunt. Nam sitire non possunt. Nam frigus hybernus pecuniosorum membra non sentiunt. Sed adest inquit opulentis quo famen satient: quo sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitijs indigentia potest: sed auferri penitus non potest. Nam si hec hyans semper atque aliquid petens opibus expletur maneat necesse est que possit expleri.

diuitis vel fames mitigetur: adhuc diues post sicut et esuriet: et quod nature nimium est avaritie nihil satis est. quare si opes non possunt submouere id est repellere indigentiam sed faciunt indigentiam: quid est. i. quomodo esse potest quod credatis eas prestare. i. dare sufficientiam. quod d. nullo modo debet credi. Nota quod omnis indigentia vel est indigentia nature vel avaritie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest: eo quod natura paucis munusque contenta est. unde propter naturam non oportet multum querere diuitias: nec per diuitias indigentia nature amoueri potest: sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigentia vero avaricie est que nullo modo expleri potest: et ita diuitie eas amouere non possunt: ideo plus augent: quod dicitur. Avarus non implebitur pecunia. Nota quod diuitie non solum non inducunt sufficientiam sed nec inducunt sapientiam: quod dicit Seneca. Quid per sunt stulto multe diuitie dum per eas non possit fieri sapiens.

Faceo quod nature nimium quod avaritie nihil satis est. Quare si opes nec submouere indigentiam possunt et ipse suam faciunt: quid est quod eas sufficientiam prestare credatis;

Metrum tertium libri tertii.

Quauius fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes
Queretque baccis colla rubri littozis
Ruraque centeno scindat opima boue.
Hec cura mordax deserit superstitem
Defunctumque leues non comitantur opes.

Prosa quarta tertii libri:

citur archiloicum ab inuente: tambicum a pede predominante cui coniungitur metrum elegiacum: in quo metro prima inuehitur contra: auaros quos in presenti vita sollicitudo diuitiarum affligit et in morte dereliquit. et dicit quis diues auarus fluente. i. abundante auri gurgite. i. multitudine: cogat. i. congregat opes non expleturas suam cupiditatem: et quis diues oneret. i. premit colla sua baccis. i. gemmis preciosis: rubri littozis. i. rubri maris: quod gemme colliguntur in litore rubri maris: et quis scindat. i. diuidat arando rura opima. i. agros fecundos: centeno boue. i. cum centum bobus: adhuc cura mordax id est sollicitudo non deserit ipsum superstitem. i. uiventem: quod pro et leues opes que leuiter transeunt non comitantur ipsum defunctum. i. mortuum. Nota. circa litteram quod gurges secundum Duguitonem et Isidorum in li. etymologiae est locus altus. i. profundus in flumine: et in proposito signat abundantem affluentiam auri. Item secundum Dugui. bacca per duplex c. inuenitur positum per fructu oliue vel lauri vel pro quolibet fructu. aliquando autem inuenit pro gemma preciosa: et sic sumitur hic. Item diues auarus duplici modo premitur. in presenti vita semper sollicitus: et post mortem nihil eum de diuitiis comitat: de quo diuite loquitur Alanus in libro de planctu nature dicens. Ut loculis varia numerum ferula donet. Imponit proprio diues ieiunia ventri. Item ioculatur oculis diues in argento: sed veteri philosophari cogitur.

Prosa quarta tertii libri.

tenta est. unde propter naturam non oportet multum querere diuitias: nec per diuitias indigentia nature amoueri potest: sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigentia vero avaricie est que nullo modo expleri potest: et ita diuitie eas amouere non possunt: ideo plus augent: quod dicitur. Avarus non implebitur pecunia. Nota quod diuitie non solum non inducunt sufficientiam sed nec inducunt sapientiam: quod dicit Seneca. Quid per sunt stulto multe diuitie dum per eas non possit fieri sapiens.

Metrum tertium tertij libri.

Quauius fluente diues auri gurgite.
Istud est tertium metrum huius tertij quod dicitur

Liber Tertius

Sed dignitates. Ista est quarta propositio tertij: in qua probat philosophia quod dignitates temporales non conferunt honorem et reuerentiam quam promittere videntur: et per consequens non est in eis vera beatitudo. et primo proponit quod dignitates faciunt honorabilem. secundo improbat illud ibi. Num vis. Primo dicit. Sed dignitates reddunt hominem honorabilem et reuerendum cui prouenerint.

Nota honor est exhibitio reuerentie alicui in testimonium virtutis sicut accipitur ex quarto et his eorum. vel aliter. Honor est opinionis beneficii sive signi: ut dicit Aristoteles in libro rhetoricorum. Quando enim opinamur nobis posse beneficiari ab aliquo ipsum honoramus. Sed reuerentia est decus ac maiora grauitas secundum Zullum. Num est vis ea magistratibus? Sic philosophia improbat propositum quadruplici via. scilicet quod dignitates non conferunt honorem et reuerentiam. Primo quia malis sepe eueniunt. secundo quia per dignitates vicia improborum innotescunt. tertio quia opinione hominum vilescunt. quarto quia temporum mutatione splendore desunt. secunda ibi. In quo. tertia ibi. atque ut agnoscas. quarta ibi. Sed hoc apud. Primo dicit.

Num pro nunquid ea vis id est talis virtus est magistratibus id est dignitatibus ut inserant virtutes mentibus utentium eis: ut depellant vicia: quasi diceret non. unde subdit. Atqui pro certe dignitates non solent fugare nequitiam: sed potius illustrare id est manifestare: quo fit id est propter quod fit: ut nos indignemur eas sepe contigisse hominibus nequissimis. unde Catulus qui erat vir sapiens et virtuosus. Nonium qui erat homo viciosus appellat strumam: licet viderit ipsum sedentem: in curuli id est in sede dignitatis iudicaria. vides igitur quantum dedecus dignitates adiciant malis hominibus: et manifestat eos esse contemptibiles a bonis. Atqui pro certe indignitas id est malicia eorum minus patebit: si nullis honoribus inclarescant id est splendeant. Boetii. nunquid tu potuisti tot periculis adduci id est affigi: ut cum decorato id est tali viro magistratu gereres: cum in eo respiceres mentem nequissimi scurre et delatoris: quasi diceret

Sed dignitates honorabilem reuerendumque cui prouenerint reddunt. Num est vis ea magistratibus: ut utentium mentibus virtutes inserant vicia depellant. Atqui non fugare: sed illustrare potius nequitiam solent. Quo fit: ut indignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catulus licet in curuli nonium sedentem: strumam tamen appellat. Vides ne quantum dedecus malis adiciant dignitates. Atqui minus eorum patebit indignitas: si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti: ut cum decorato gerere magistratum putares: cum in eo mentem nequissimi scurre delatorisque respiceres. Non enim possumus ob honores reuerentia dignos iudicare quos ipsis honoribus iudicamus indignos.

At si quem sapientia predictum videres:

Prosa Quarta

nō. Nunquid possumus iudicare dignos reuerentia: ob honores sō est propter dignitates quos iudicamus indignos: ipsis honoribus id est dignitatibus .q.d. nō. et si quem videres peditum sapientia: licet non haberet dignitatem: nūquid posses eum non putare dignum reuerentia vel sapientia qua peditus esset: quasi diceret nō posses eum iudicare indignum sapientia et virtute sua: quia propria dignitas inest vir-

num posses eum vel reuerentia vel ea qua peditus est sapientia non dignum putare. **Boe. Minime. Philosophia.** Inest enim dignitas propria virtuti qua protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit: quod quia populares facere nequeunt honores: liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. In quo illud est aduertendum magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisque contemnitur: cum reuerendos facere nequeat quos pluribus ostentat: despectiores potius improbos dignitas facit: verū

tuti qua virtus transfundit in eos quibus fuerit adiuncta. et quia populares honores habere nequeunt: liquet id est manifestum est eos propriam pulchritudinem dignitatis non habere. Nota ex littera potest formari talis ratio Illud quod adueniens alicui non confert et non adueniens non aufert honorem illud non facit vere honorabile: sed dignitates non conferunt honorem cui adueniunt: nec tollunt si non adueniunt: ergo et minor probatur: quia honor sequitur virtutem: ex. iiii. et hi. unde viciosus nullo honore dignum reputamus in

quacumque dignitate fuerit: sed solum virtuosum etiam si non sit in dignitate. cum igitur dignitates temporales non conferant virtutes nec tollant vitia: manifestum est quod honorabilem non faciunt. Nota Catulus erat vir sapiens et virtuosus: qui Nontum sedentem in curuli ex animi indignatione vocabat strumam: eo quod viro tam malicioso collata fuit dignitas. Est autem struma congeries humorum in collo. sub hac autem similitudine ipsum appellabat strumam: quia in pectore habuit congeriem viciorum. Nota quod rex Theodoricus voluit quendam nomine Decoratum violenter tendere in magistratum ut vna cum Boe. rempublicam regeret: cuius nequitiam Boe. detestatus recusavit sibi associari: propter quod Boe. multis iniurijs afflictus fuit a rege Theodorico. Nota quod scurra secundum Duguitonez idem est quod lecatos vel vaniloquus. proprie autem dicitur qui sequitur curiam gratia cibi. Nota quod virtus facit homines reuerendos et nobilem non dignitas: quia dicit Seneca. xliii. epistola. virtus non accepit Platonem nobilem et reuerendum: sed fecit. quis enim est generosus virtuosus et dignus nisi qui ad virtutem est bene dispositus. Non facit hominem nobilem atrium plenum famosis imaginibus et nummis: sed animus et virtus supra fortunam surgens. In quo illud. Dic philosophia probat secunda via quod dignitates non faciunt hominem nobilem et honorabilem: quia vitia improborum manifestant. di. in quo scilicet quod dignitas aduenit magis illud est magis aduertendum: quod si aliquis eo est abiectior id est vilior: quo id est quod magis contemnitur a pluribus: cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos ipsos facit despectiores quos pluribus ostentat: verum pro sed: hoc non est impune. i. dignitas non facit bec impunita: quia improbi pariter vicem reddunt dignitatibus quos

ipſi commaculant ſua cogitatione: quaſi diceret ſicut dignitas maculat improbos: qz eorum malitiam manifeſtat: ſic econtra improbi comaculant dignitates. **No.** per dignitates vicia improboꝝ innotescunt: quia principatus vtrum ostendit. cum igitur viciuſ faciat hominē contemptibilem: tpalis dignitas adueniēs improbiſ facit eos deſpectioꝝes. vnde **Juuenalis** poeta, **Omne** animi viciuſ tanto deſpectius in ſe cri-
men habet: quanto q̄ pec-
cat maior habetur. ⁊ **Se-**
neca. loco ignominie apd
indignuſ e dignitas.

Atqz vt agnoſcas veram
illam reuerentiam. **Hic**
philosophia pbat tertia
via q̄ dignitates non faci-
unt reuerendum: quia opti-
mone hoim vileſcunt. qui
enim dignitatibus fungu-
tur: q̄uis a ſuis honozens
tur: tamē apud extraneos
homines non curantur:
vt ab illis qui ſunt alteri
diocesis. vnde di. **Atqz** p
certe vt tu agnoſcas vera
reuerentiam que eſt beati-
tudo non. poſſe continge-
re alicui homini: per has
dignitates vmbrailes. i.
transitorias ad modum
vmbre. ſic collige. ſiquis

homo functus id eſt vſus multiplici conſulatu id eſt dignitate: deuenerit forte in bars
baras nationes id eſt extraneas gentes facit ne honoz conſulatus ipſum venerandū
barbaris: quaſi diceret non. **Atqui** pro certe. ſi hoc ſcilicet facere reuerendum barbas
ris eſt naturale munus dignitatibus: nullo modo ceſſarent ab officio ſuo quoquo id
eſt quocunqz loco gentium: ſicut ignis vbiqz terrarum nunq̄ deſiſtit calere id eſt cre-
mare. **Sed** quoniam id ſcilicet reuerendum facere eis annectit fallax opinio hoim ⁊
non propria viſ illico id eſt ſtatim vanescunt cum ad eos venerint: qui non eſtimant
eas eſſe dignitates: ſicut ſunt nationes barbarice id eſt extranee. **No.** q̄ res nō deſti-
tuitur a ſua propria operatione. cum enim operatio ſit finis habentis operationem:
ſecundo celi ⁊ mundi: res deſtituta a ſua operatione deſtiteretur a ſuo fine: ⁊ ſic eſſet
frustra. **Si** ergo facere reuerendum eſſet naturalis operatio dignitatum: vbiqz gentiu
facerent hoim reuerendum. ſed videmus q̄ dignitates que faciunt aliquē reuerendū
apud ſuos: apud extraneos non faciunt ipm reuerendū. **Sed** hoc apud exteras na-
tiones. **Hic** philoſophia probat quarta via que ſumitur ex hoc q̄ dignitates temporū
mutatione ſordescunt. quod enim magna olim fuit dignitas: moderno tpe pro niſſo
reputatur. vnde dixit. **Sed** hoc quod dixi verum eſt apud exteras nationes id eſt ex-
traneas: ſed inter eos apud quos dignitates orie ſunt. non perpetuo durant. **Atqui**
pro certe nam prefectura olim erat magna poteſtas apud romanos: ſed nunc eſt ina-
ne nomen: ⁊ cenſus id eſt precioſitas ſenatoꝝij nunc eſt grauis ſarcina: que olim erat ma-

non impugne. **Redeunt** namqz improbi
parem dignitatibus vicem: quas ſua con-
tagione commaculāt. **Atqui** vt agnoſcas
veram illam reuerentiam per has vmbra-
tiles dignitates non poſſe contingere: ſic
collige. **Si** quis multiplici conſulatu fun-
ctus i barbaras nationes forte deuenerit:
venerandum ne barbaris honoz facit.

Atqui ſi hoc naturale munus dignitatis
bus foret: ab officio ſuo quoquo gentium
nullo modo ceſſarent. **Sicut** ignis vbiqz
terrarum nunq̄ tamen calere deſiſtit.

Sed quoniam id eis non propria viſ: ſed
hominum fallax annectit opinio: vaneſ-

Metrum Quartum

gna dignitas: et si quis quondam curasset annonam populi qui dicebatur perfectus annos ne: ille magnus habebatur: nunc ea prefectura quid est abiectius .q. d. nihil. ut cum paulo ante diximus nihil eum habet proprii decoris quod opinione videntium: nunc accipit splendorem: nunc amittit. et tunc epilogat dicit. Igitur si dignitates nequeunt facere reuerendos: ut patet ex prima via: si sordescunt contagione. i. vicio improborum: ut patet ex secunda

scunt illico cum ad eos venerint: que dignitates eas esse non estimant. Sed hoc apud exterarum nationes: Inter eos vero apud quos oritur sunt: num perpetuo perdurant. At qui prefectura magna olim potestas nunc inane nomen: et senatorii census grauis sarcina. Siquis quondam populi curasset annonam magnus habebatur: nunc ea prefectura quid abiectius. Ut enim paulo ante diximus: quod nihil habet proprii decoris opinione videntium: nunc splendorem accipit: nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates: si vltro improborum contagione sordescunt: si mutatione temporum splendere desinunt: si gentium estimatione vilescunt: quid est quod in se expectende pulchritudinis habeant nedum alijs prestent.

Metrum quartum tertii libri.

Quamuis si tyrio superbus ostro
Comeret: et niuis lapillis.
Iunius tamen omnibus vigeat
Luxurie nero scuitentis.
Sed quondam dabit improbus veredis

valentem ab iuatore: dactylicum a pede pedante: tetrametrum a numero pedum: in quo metro p. confirmat per exemplum quod dignitates non faciunt vere reuerendum: et per consuetudinem non est virtus querenda in eis: quod dignitates adueniebant Neroni qui pessimus erat: et ab eo alijs conferebant vii. d. in littera quibus superbus Nero scuitentis luxurie comeret. i. ornaret se: ostro, tyrio. i. pur

da via: si desinunt splendere mutatione temporum ut docet quarta via: si vile scunt estimatione gentium ut patet ex tertia via: quod est quod habeant in se expectende id est desiderande pulchritudinis nedum alijs prestent. q. d. nihil habet in se pulchritudinis: et ideo nec ea alijs prestare possunt.

Nota quod prefectura quondam erat magna dignitas apud romanos. et dicitur ille perfectus qui ceteris magistratibus presuit: et omnes dignitates in ciuitate romana antecellebat. Sed postquam Julius cesar imperium inuasit talis dignitas ad imperatores transferrebat et diminuebatur eius potestas: ita quod nomen illius dignitatis mansit sine re. Item senatoria dignitas magna fuit apud romanos: quia officium senatorum prius fuit honestum scilicet utiliter consulere rei publice: sed postea compulsi fuerunt senatores ad seruendum voluntati principis in damnum reipublice.

Metrum. iij. tertij libri.

Quamuis si tyrio superbus ostro.
Incipit quartum metrum huius tertij quod dicitur metrum

Libri Tertius

pora tincta in sanguine tyri: et quis comeret se in lucis lapillis id est albis margaritis tamen ipse vigeat omnibus inuisus id est odiosus. nam improbus Nero dabit verē dis patribus id est reuerendis senatoribus: curules. i. tales dignitates propter quas se debant in curulibus indecores: quia ab indigno dabantur. Quis igitur putet. i. reputet illos honores beatos quos miseri. i. improbi et viciosi tribuunt. q. d. nullus. No. di.

Neronem sententis luxurie: quia episcopus linguon. nomine Precullus narrat quod Nero omnia theatra ytalie et grecie perlustrans assumpto vario decore vestitus cytharistas: tragidas: et aurigas sepe superasse visus est tantis libidinibus exagitatus: ut nec a matre nec a sorore abstinuisse videbatur reuerentia consanguinitatis. virum in uxores duxerat et ipse a viro in uxores receptus est. et fuit luxurie tam ineffrenate: ut retibus aureis piscaretur quod purpureis fimbriis extraheretur: et lauaret ea frigidis et calidis unguentis quod nunquam minus quam mille talentis confecit: et nihilominus ipse Nero tam viciosus dignitates imperialē adeptus est: imo etiam alijs dignitates largitus est.

Prosa quinta libri tertij.

An vero regna. Dec est quinta prosa libri tertij in qua ostendit philosophia quod regnum et regni

familiares non conferant veram potentiam quam promittunt et propter quam appetuntur. Et primo ostendit veram potentiam non esse in regnantibus. secundo quod non in regum familiaribus. ibi. Nam quid ego. quod autem in regnantibus non sit vera potentia: et per consequens nec beatitudo probat quattuor vijs. prima sumitur ex paruitate durationis regnantium. secunda sumitur ex paruitate extensionis. tertia ex annexione timoris. quarta ex defectu securitatis. secunda ibi. quod si hec. tertia ibi. experientia fortis. quarta ibi. Atqui vellent. primo proponit intentum per modum questionis di. An regna et regum familiaritas valent efficere potentem: et respondet ironice. quid ni. i. quare non efficerent potentem quando eorum felicitas. i. potestas: perpetuo perdurat: quod supple nunquam contingit. unde subdit. atqui pro certe vetustas plena est exemplorum et etiam presens etas: quod reges mutauerint suam felicitatem calamitate. et subdit. Quod pre-

Patribus indecores curules.

Quis illos igitur putet beatos

Quos miseri tribuunt honores.

Prosa quinta tertij libri.

An vero regna regnumque familiaritas efficere potentem valent.

Quid ni quando eorum felicitas perpetuo perdurat. Atqui plena est exemplorum vetustas: plena etiam presens etas qui reges felicitatem calamitate mutauerint. Quod preclara potentia que nec ad conservationem quidem sui satis efficax inuenitur. quod si hec regnorum potestas beatitudinis auctor est: nonne si qua parte defuerit felicitatez minuat: miseriam importet. Sed quis late humana tendantur imperia: plures necesse est gentes relinqui: quibus regum quisque non imperet.

Prosa Quinta

clara est potentia loquendo ironice que nec inuentur satis efficac ad conseruationes sui. Nota nulla felicitas perpetuo pdurat saltem temp alis. hoc patuit prius exem pio vetustatis posito de Creto rege lidorū. hoc etiā patet exēplis eoz qui erāt tēpore Boe. sicut de imperatorib? romanis qui crebro circa tēpora sua mutabant: nunc bel lis: nūc insidijs oppressi vel alio modo obiecti. 7 idē testat̄ Gaufridus in poēria di.

Qua vero parte beatos faciēs desinit po testas hac impotentia subintrat que mise ros facit: hoc igitur modo maiorem regi bus inesse necesse ē miserie portōem. **Ex** p tus sortis sue periculoruz tyrannus regni metus pendentis supra verticez gladii ter rore simulauit. **Q**ue est igitur hec ptās q̄ sollicitudinuz morsus expellere: que formi dinum aculeos vitare nequit. **A**rqui vel lēt ipsi vixisse securi: s; nequeūt. **D**ehinc de potestate gloriantur: an tu potentem cē ses: quē videas velle quod nō possit effice/

Hoc vnū prescire potes q̄ nulla potestas. **E**sse moro sa potest si vis exēpla prio res. **R**espice fortūas em̄s cui illa prior. **S**florida pro speritas minos subuertit atenas. **Q**uod si hec res gnoz potestas. **H** ostēdit q̄ potestas regia n̄ est vera potestas: nec beatifica ppter paruitatē extēstōis eius di. q̄ si hec potestas regnoz ē auctor. i. causa beatitudis: nōne si qua p te defuerit regia potestas ipsa minuat: felicitatē im portet. i. inducat miseriāz q. d. sic. s; q̄uis hūana im peria late tendātur: tamē necesse est plures gētes re

linqui: quibus quisq; regum non impet. nō enī potest esse q̄ vnus omnibus impet.

Qua vero pte beatos faciens desinit ptās hac parte subintrat impotentia faciēs miseros: hoc ergo modo necesse est in regibus esse maiorem portionem miserie q̄ feli citatis: cuz in maiori parte sunt impotentes. **N**ota q̄ si potestas regia efficit beatū: ergo vbi est defectus potestatis regie: ibi erit defectus beatitudinis. cum igitur plus res sint gentes super quas non est potestas vnus regis q̄ que subiaceant sue pote stati: sequitur q̄ rex in maiori parte erit miser 7 non beatus. igitur in potestate regia non consistit vera beatitudo. **Ex**ptus sortis. hic ostendit q̄ in regnāibus nō sit ve ra potestas: ppter annexionem timoris per exemplū di. quidam tyrannus: s; dyon̄ sius expertus sue sortis. i. fortune quantū esset anxia: periculoruz metus. i. timoris sui: ipse simulauit. i. similitudine demonstrauit terrore gladii supra verticem pendentis. **Q**ue est igitur hec potestas que nequit expellere: morsus id est corrosiones sollicitu dinum: nec potest vitare aculeos id est stimulos: formidinum id est timorum: quasi di ceret exilis id est parua est talis potestas. **N**ota q̄ Dionysius fuit quidam rex qui cum requireretur a quodam suo familiari: quare semper tristaretur: cum tamen semp haberet beatam vitam. **I**ste Dionysius volens sibi designare causam sue tristicie iussit eum poni inter epulas lautas: 7 sibi supra verticem iussit suspendi gladium acutū tenui filo. **I**ste viso gladio perterritus epulari neq; letari potuit. cui dixit dionysius. **T**alis enim est vita mea quā tu beatam putabas. semper enim mortem mihi immi nentem preuideo. **C**onsidera ergo quomodo felix esse poterit qui timere non desinit.

Arqui vellent ipsi. **H**ic philolophia ostendit idēz quarta ratione que sumitur ex de fectu securitatis dicens. **A**rqui pro certe ipi reges vellent vixisse securi: sed nequeunt

id est non possunt: debine id est ex quo sequitur quod securi esse non possunt quoniam gloriantur de sua potestate quod non est faciendum. quod probat di. An. i. numquid tu potentem censes id est iudicas illum quem videas efficere. i. perficere velle quod non potest. q. d. non est potens. An. i. numquid illum censes potentem: qui ambit. i. circumdat latus suum satellite. i. multitudine: qui plus metuit illos quos ipse terret: qui ut videatur potens situs. i. locatus est in manu seruentium. q. d. non est potens. No. ex littera potest formari talis ratio. Illud quod non facit hominem securum hoc non facit vere beatum: sed potentia temporalis est huiusmodi: igitur et cetera. Consequentia est nota: quod quanto maior potentia: tanto minor securitas. Nota reges securi esse non possunt: quia incommoditates imminentes non possunt non formidare. Narrat eorum Valerius de Dionysio supra dicitur: quod intantum timuit confores barbarum quod filias suas docuit tondere barbas. ipsis autem senescibus precepit ut barbas et capillos sibi aburerent: et lectum cubicularem in lata fossa fecit: in quem se ligneo ponte recepit: quia satellites et barbaros timuit. Naz quid ego de regum. Dic phia ostendit quod in familiaribus non consistit vera potentia. Secundo excludit quandam oblectionem ibi. An presidio. Probat ergo quod familiaritas regum non facit esse vere potentem: cum huiusmodi familiaritas non possit retineri ad nutum: et ipsa retenta frequenter vergit in nocuum. d. ergo. Naz quid ego differam. i. dicam de familiaribus regum: cum ipsa regna demonstrem esse tante imbecillitatis: quos. i. familiares regum: regna potestas incolumis. i. sana sepe prosternit: et ipsa regia potestas lapsa est prosternit ipsos. Quo autem regia potestas incolumis destruat suos familiares docet per exempla dicens. Nero coegit Senecam familiarem suam preceptorem. i. magistrum ad arbitrium eligende mortis. Antonius imperator obiecit gladiis militum Papinianum suum familiare diu potentem inter aulicos. atque pro certo uterque Seneca et Papinianus voluerunt renunciare sue potentie propter crudelitatem principum voluerunt se subtrahere ab eis: quorum duorum Seneca conatus est opes suas tradere Neroni ut ipse placaret: et voluit se conferre in ocium. i. in vitam solitariam: sed dum ipsa moles. i. magnitudo potentie trahit ipsos ruituros. i. casuros: neuter effectus quod voluit. quod est contra potentia quam homines presumunt: quam cum habere velis non sis tutus: ut cum deponere

re. Potentes censes: qui satellite latus ambit. Qui quos terret: ipse plus metuit. Qui ut potens esse videatur: in seruentium manu situs est. Naz quid ego de regum familiaribus differam: cum regna ipsa tante imbecillitatis plena demonstrem. Quos quidem regia potestas sepe incolumis: sepe autem lapsa prosternit. Nero Senecam familiarem preceptoremque suum ad eligende mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem militum gladiis Antonius obiecit. Atque uterque potentie sue renunciare voluerunt: quorum Seneca opes etiam suas tradere Neroni: sequens in ocium conferre conatus est. Sed dum ruituros moles ipsa trahit: neuter quod voluit effecit.

Metrum Quintum

cupias vitare nō possis: vt patuit de Seneca et Papiniano. Nota Nero fingebat se magistrum suum Senecam timere postq̄ impator factus est sicut in puericia, vnde mādauit sibi vt genus mortis eligeret: quia vitare nō posset. Seneca cibo et potu satius aperte fecit venam et bibens de anulo venenoso interiit. Atqui enim potentes et nobiles sub gemma anuli venenum portabant: vt siquid aduersi eis contigisset: ad

Que est igitur ista potentia quā pertimescunt habentes: quā nec cum habere velis tutus scis: et cum deponere cupias vitare non possis. An p̄sidio sunt amici: quos nō virtus: sed fortuna conciliat. Sed quez felicitas amicuz fecit: infortunius faciet inimicum. Que vero pestis efficacior ad nocendum q̄ familiaris inimicus.

Metrum quintum tertii libri.

Qui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces.

per amicos. vnde q̄ aliqui perdunt potestates est p̄pter defectū amicorū: hoc excludit philosophia dī. q̄ hoc nō pōt esse vtz de amicis qui fortuna p̄ciliatur. de amicis autē q̄ virtute cōciliantur nō est hic loquēdum: cū non cōputētur inter bona fortune: de quibus h̄ loquitur. vñ dicit in littera. An p̄sidio. i. auxilio sunt amici quos nō virtus sed fortuna cōciliat. q. d. nō. hoc pbat p̄ locū ab oppositis sic. Que felicitas. i. fortuna fecit amicū: illū infortunius faciet inimicū. que vero pestis est efficacior ad nocendū q̄ familiaris inimicus. q. d. nulla: q̄ inimicitia illius cauere nō possumus: cuz ei constant secreta nostra p̄pter familiaritates. Nota de amicis sophisticis loquit̄ Seneca. ix. ep̄la. Qui vtilitatis causa assumptus fuerit tandiu placebit q̄ diu vtilis fuerit. amicorum turba florētes circūsedit: sed circa euersos solitudo est. vñ poeta. Nam precio q̄ situs amor cuz munere sedit. Inq̄tum durat largitio durat amicus. alter poeta. Diu fortuna tonat fugientes terret amicos. Nam quis amet quis nō vera p̄cella docet. et alter poe. Duz cep̄irus stabat multis cōmitabar amicis. Ast oēs aquilo turbine flāte fugat. et Horati. Dorrea formice nunq̄ ad inania tendūt. Null' ad amissas ibit amicus opes. q̄ aut familiaris inimicis multū noceat dī. poeta. Plus nocet vt nostis ad cuncta domesticus hostis. Et res ipsa docet qualiter ip̄e nocet.

Metrum quintum tertij libri.

Qui se volet eē potētes. Dic̄ incipit met̄. v. b. tertij qd̄ dī panāticū ab iuētore anapesticū a pede p̄dante: catalecticū: q̄ vna syllā deficit ad met̄ p̄fectōez. In q̄ metro. p. oñdit quō n̄a potētia sit acq̄rēda. d. q̄ n̄a potētia p̄sistit i rep̄m̄do v̄tōsōs mor' l'cupiscētias iordiatas: q̄ sine h̄ null' ē ne potēs q̄tūcūq̄ d̄nēt. d.

Libertus Tertius

Ergo ille qui uolet esse potentem domet animos feroces id est crudeliter: quia crudelitate homo assimilatur feris: nec summittat colla victa libidine id est concupiscentie: fedis habentis id est victiosis moribus. licet enim tellus indita id est terra india: tremiscat tua iura longe. id est licet patris tua extendat se ad indiam: et licet tibi seruiat ultima thyle que est insula ultra britaniam ubi sol facit solstitium estiuum: et ultra non progreditur: tamen non possit pellere atras curas id est obscuras sollicitudines: et fugare miseras querelas puenientes ex aduersitate fortune nulla est potentia. Non quod uere potens est qui sensualitatem subicit rationi. unde Sene.

Si vis oia tibi subicere subicere te rationi. Adulteros enim reueris: si ratio te reuerit. et Aristo. in ethicorum. d. Quomodo puerum oportet uiuere secundum precepta pedagogi: ita oportet concupiscentie consonare rationi. Item Sene. Magnus imperium regit qui sibi ipse dicitur. Fortior est qui cupiditatem vincit quam qui hostem subicit. Est enim difficillimum vincere seipsum. et Salomon. fortior est expugnator animi expugnato re uerbum.

Nec victa libidine colla
Fedis summittat habentis:
Et enim licet india longe
Tellus tua iura tremiscat
Et seruiat ultima thyle.
Lamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse: potentia non est.

Prosa sexta libri tertii.

Gloria uero quam fallax sepe quam turpis est. Unde non iniuria tragicus exclamat. Gloria: gloria in milibus mortalium nihil aliud facta nisi aurum inflatio magna. Plures enim magnus sepe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt: quo quid turpius excogitari potest.

Prosa sexta tertij libri.

Gloria uero quam fallax. Ista est sexta prosa huius tertij: in qua proba ostendit quod gloria mundana non spectat ad ueram beatitudinem nec facit uere beatum. Et primo ostendit hoc de gloria proprie uirtutis. secundo de gloria que puenit ex nobilitate sanguinis. ibi. Jam uero. Primo ostendit intentum de gloria que puenit ex laude false uirtutis. Secundo de illa gloria que ex ueris meritis procedit. ibi. Quod si etiam. Primo ostendit talem rationem. Illud quod est fallax non spectat ad beatitudinem nec facit beatum: sed gloria false acquisita est fallax: igitur et cetera. unde dicitur in libro. Gloria uero quam fallax est et quam turpis supple satis patet. quod autem sit fallax probat auctoritate cuiusdam poetre qui tragedias composuit dicitur. Unde quidam tragicus exclamat: et ponit auctoritatem eius in greco que tantum sonat in latino. Gloria: gloria in milibus mortalium nihil aliud facta est quam magna aurum inflatio. Quod manifestat dicens. Plures enim magnum nomen id est gloriam abstulerunt id est false receperunt falsis opinionibus vulgi. et ostendit quod huiusmodi gloria sit turpis dicens. Quo scilicet iam dicto scilicet habere gloriam falsis opinionibus: quid turpius excogit

Prosa Sexta

rari potest: quasi diceret nihil. Nam qui falso predicatur id est laudantur: necesse est ut ipsi erubescant suis laudibus. No. q. secundum Tullium gloria est frequens fama cum laude. et est duplex vana et vera. Clara gloria est que nullo conficiente procedit in esse: Clara est que nullo conficiente non procedit in esse. fama autem est cognitio alicuius non solum in propinquo; sed etiam in remoto. Nota q. fama inducit falsam gloriam:

Nam qui falso predicatur: suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Que si etiam meritis conquesite sunt: quid tamen sapientis adiecerint conscientie: qui bonum suum non populari rumore: sed conscientie varietate metitur. Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulchrum videtur: consequens est ut sedum non extendisse iudicetur. Sed cum vni paulo ante differui plures gentes necesse sit esse ad quas vnius fama hominis nequeat pervenire fit: ut quem tu estimas gloriosus esse: pro maxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hec vero populares gratiam nec commemoratione quidem dignam puto

falsa gloria erubescant
Nam erubescantia est crimen ingloriarionis causatum ex aliquo turpi perpetrato. Cum autem alius quis se cognoscat false acquisisse gloriam: tunc hoc timet manifestari: ex cuius magnificatione incidit in gloriarionem et vere secundiam. Que si etiam meritis conquesite. Dicitur perbat q. gloria meritis acquisita non spectat ad beatitudinem intendens talem rationem. Illud non spectat ad beatitudinem de quo nulla est cura sapientis. sed de gloria etiam meritis acquisita nulla est cura sapientis: ergo etc. Hec est nota. Nam sapiens maxime curat beatitudinem cum sit maxime felix. r.

ethicorum. minorem ponit in littera di. Que scilicet laudes spectantes ad gloriam. licet sint conquesite meritis: quid tamen adiecerint conscientie sapientis qui bonum suum meretur non rumore populari: sed veritate conscientie. q. d. nihil. secundo perbat idem per locum ab oppositis dicens. Quod si pulchrum est propagasse nomen: ergo miserum est nomen non propagasse. sed cum pro magna parte terrarum necesse sit nomen non esse propagatum: necesse est pro maiori parte miserum esse. dicit ergo. Quod si bonum et pulchrum videtur. s. propagasse id est divulgasse: nomen id est gloriarum: consequens est ut iudicetur sedum non extendisse nomen. sed sicut paulo ante differui necesse est esse per plures gentes ad quas fama vnius hominis nequeat pervenire: fit id est contingit ut pro maxima parte terrarum ille videatur inglorius quem tu estimas gloriosum. Et quia aliquis diceret sufficit ad beatitudinem q. homo sit gloriosus in populo suo habendo favorem populi: dicit perbat inter hec bona que sunt in operatione virtuosa non puto gratiam popularem dignam commemoratione: que nec iudicio recte rationis provenit: nec unquam firma perdurat. Nota q. sapienti non est cura de gloria: quia di. Hec est nota. Sapiens fructum in conscientia ponit. Stultus autem in gloria. et Seneca. Conscientiam potius quam famam attende. sed plerique famam: pauci conscientiam verentur. Nota q. fama popularis non provenit ex recto iudicio rationis. plus enim pos-

Liber Tertius

pulus sequitur inclinationem sensus quam iudicium rationis. Nec etiam fama eorum perpetuo durat: quia secundum diuersas passiones vulgi variatur fama populi. unde vulgares iudicant secundum concupiscentiam non secundum rei veritates. pro tanto similes sunt aures: quarum intuitum nox illuminat et dies cecat: ex quarto huius pars quarta. Jam vero quam sit inane quam futile. Hic probat quam gloria proueniens ex nobilitate sanguinis etiam non spectat ad veram beatitudinem. et primo ostendit vanitatem huiusmodi glorie. secundo ostendit quod boni sit in nobilitate tibi.

Quod si quid. dicit patris. Jam vero quis non videat quam inane quam futile id est labile sit nomen nobilitatis. quod. d. manifestum est quod. f. nobilitas: si refertur ad claritudinem. id est ad gloriam aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriatur: quod probat per definitionem nobilitatis. dicitur. Namque nobilitas videtur esse quedam laus veniens demeritis parentum: quam si predicatio id est laus facit claritudinem: necesse est ut illi sint clari qui predicantur id est laudantur. huiusmodi autem sunt

parentes non tu. quare si non habes tuam claritatem: que ex laude tua pueniat: aliena claritudo non efficit te: splendidum id est gloriosum. Notandum quam nobilitas sanguinis est inane et futile nomen: quia nihil vere nobilitat hominem: nisi virtus. unde Alanus in libro de planctu nature et scientia. Quid tibi nobilitas quid clarum nomen auorum. Si seruus virtutis factus es ipse tuus. Item nobilis est enim si quis virtute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. et pauper Henricus. Non presigne genus non clarum nomen auorum. Sed probitas vera nobilitate viget. et Seneca. Nemo est melior altero: nisi qui rectius ingenium habet altero: et ad bonas artes aptius. Quod si quid est in nobilitate. Hic ostendit cuiusmodi bonum sit in nobilitate dei. Siquid bonum est in nobilitate: illud solum esse arbitror ut nobilibus videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorum id est progenitorum degeneret supple per mores viciosos. melius est enim a patre ignobili descendere et morigeratum esse: quam a nobili et per vicia degenerare. Notandum quam gloriandum non est de nobilitate: quia dicit Seneca. Si pulcher es lauda naturam: si nobilis lauda parentes: si virtuosus et sapiens lauda te ipsum: si diues lauda fortunam: si potens expecta paulisper et nihil eris. Notandum secundum Tullium. optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestantior: scilicet gloria virtutum et decor rerum gestarum.

Adetrum sextum tertij libri.

que nec iudicio vero prouenit: nec unquam firma perdurat. Jam vero quam sit inane: quam futile nobilitatis nomen quis non videat: que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namque esse nobilitas quedam demeritis veniens laus parentum. quam si claritudinem predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicantur. Quare splendidum te si tuam non habes aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitate bonum: id esse arbitror solum: ut imposita nobilibus necessitudo videatur: ne a maiorum virtute degenerent.

Adetrum sextum libri tertii.

Metrum sextum

Quodne genus hominum. Istud est metrum sextum huius tertij quod dicitur a lemano cum ab inventore: dactylicum a pede predominante: trimetrum a numero pedum: yparecatbalecticum quod una syllaba superabundat. In quo metro philosophia probat omnes homines esse nobiles praeter viciosos. d. Omne genus hominum in terris cuiuscumque conditionis sit surgit ab ortu simili: quod secundum animas omnes

sunt ad uno creatore. vni enim est pater rerum. i. vni creator: supple nobilis qui cuncta ministrat supple gubernanda. Ille vnus pater dedit phebō radios suos: dedit lune cornua: dedit homines terris. i. habitare in terris: dedit celo sidera propter ornatum eius. Sic pater clausit animos membris suppe corporeis: animos inque peritos. i. acceptos: celsa sede. i. in celo. Igitur nobile germen. i. nobile principium: edit. i. producit: cunctos mortales. i. homines. **S** homines quod i. ad quid: strepitis. i. cuius strepitu iactatis genus vestrum et proavos vestros. si enim tu spectes. i. consideres auctorem deum: et primordia vestra nullus extat. i. degener et ignobilis: nisi foues. i. opans peiora vicij suis: deserat proprium ortum. i. deum a quo processit.

Quodne genus hominum in terris
Simili surgit ab ortu.

Unus enim rerum pater est.

Unus qui cuncta ministrat.

Ille dedit phebō radios.

Dedit et cornua lune.

Ille homines etiam terris

Dedit et sidera celo.

Hic clausit membris animos

Celsa sede peritos

Mortales igitur cunctos

Edit nobile germen.

Quid genus et proavos strepitis

Si primordia vestra:

Auctoremque deum spectes

Nullus degener extat.

Nisi vicij peiora fouens

Proprium deserat ortum.

Nota quod omnes homines ex ea parte qua sunt homines sunt eque nobiles. cum enim nobilitas sit quedam excellentia contracta ab origine: nobilitas hominis proprie debet attendi ex ea parte qua est homo. scilicet ex parte anime. Cum igitur in omnibus hominibus sit eadem origo anime: quia omnes anime sunt a deo: omnes homines sunt eque nobiles. Solus autem illi sunt ignobiles qui degenerant a sua origine. anima autem a sua origine producta est a deo et est similis deo: ideo illi soli a nobilitate degenerant: qui viciosis moribus similitudinem dei deturpant: quam ex origine contraxerunt. Nota deus anime celsa sede peritos. hic loquitur more platonico: qui voluit omnes animas simul esse creatas in celo: et postea mitterentur in corpora: quod non est verum: sed anime creantur in corporibus: ergo loquitur more platonico: quod deus anime receptas in celo clausit membris corporeis: et de hoc videbitur nono metro huius tertij. Nota quod omnium hominum est una origo: quod a deo sunt creati: quem patrem omnes vocamus: et omnes anime sunt a deo: ergo nullus est nobilior alio sed creatione: sed secundum ingenium bene: quod soli illi sunt ignobiles qui degenerant suam genealogiam: cum discedunt a virtutibus et adherent vicij.

Liber Tertius

Prosa septima tertij libri.

Quid autem de corporis voluptatibus. Ista est prosa septima huius tertij libri: in qua philosophia ostendit beatitudinem non esse in voluptate. et primo ostendit hoc de voluptate generaliter. Secundo de quadam voluptate species

liter. secunda ibi. honestissima quidem. primus probat dupliciter secundum quod ponit duas rationes. secunda ibi. Que si beatos. Primum intendit talem rationem. In illis non consistit beatitudo ad que sequuntur multe incommoditates: sed ad voluptates sequuntur multe incommoditates: sicut declaratur in littera et dicitur. Quid loquar de voluptatibus corporis. id est delectationibus corporalibus: quarum appetentia. id est cupiditas plena est anxietatis: quia homo anxietatur: cum caret eo quod cupit: facietas vero id est plenitudo voluptatum plena est penitentia. id est penitentia. cum igitur voluptatibus sit coniuncta anxietas et penitentia: in eis non consistit beatitudo: et addit quatuor morbos ille voluptates: et quod intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis: quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget. Que si beatos explicare possunt: nihil cause est quin pecudes quoque beate esse dicantur: quarum omnis ad

Prosa septima tertij libri.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar: quarum appetentia quidem plena est anxietatis: facietas vero penitentia quantos ille morbos: quod intolerabiles dolores quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget. Que si beatos explicare possunt: nihil cause est quin pecudes quoque beate esse dicantur: quarum omnis ad

tas et penitentia: in eis non consistit beatitudo: et addit quatuor morbos ille voluptates: et quod intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis: quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarum motus quid habeat iocunditatis. id est voluptatis ignoro. quisquis autem volet reminisci suarum libidinum. id est voluptatum: ipse intelliget. id est cognoscet: exitus. id est fines voluptatum esse tristes. Nota quod duplex est voluptas: scilicet intellectualis et corporalis. prima est prosequenda. scilicet intellectualis: quia consistit in speculatione animam beatificans. secunda est fugienda: quia consistit in delectatione sensuali corpus mortificans. unde Seneca. liij. epistola dicit. Voluptates precipue extirpa: que latronum more nos amplectuntur ut strangulent. et Tullius. Voluptas impedit omne consilium atque ut si dicam oculos perstringit mentium et inimica est rationi: nullum vult cum virtute habere commercium. Nota quod voluptas plena est penitentia. Narrat enim Valerius quod cum Demosthenes philosophus quereretur amore Thaidia meretricis: et consensurus ferret ei centum talenta petere. Demosthenes aspiciens in celum respondit. pro tanto pretio non emam tantam penitentiam. sciebat enim quod voluptatem inseparabiliter sequitur penitentia. Nota quod voluptates multos morbos afferunt: quod dicit Seneca in quadam epistola. multos morbos multa fercula fecerunt. et vult Aristoteles in herbicis: quod laborantes in passionibus venereis et crapule maxime transmutantur in corpus. crapula enim plures occidit quam gladius. Que si beatos. Hic philosophia probat conclusionem prius positam: alio modo deducendo ad inconveniens. et est ratio ista: si in voluptatibus consisteret beatitudo: sequeretur quod pecudes essent beate: quod est

Metrum Septimū

falsum. pecudes em̄ laborant ad explendam corporis voluptatē. vnde dicit. Que voluptates si possunt explicare beatos nihil cause ē. i. nihil ipedit quin pecudes dicā. i. iudicentur esse beate: quarum omnis intentio festinat ad explendā corporales lascunā i. i. gluiē vētris. Notādū q̄ cū felicitas sit bonū nature rationalis nullus bestias felicitabit: quia im̄ genus boim̄ viuūt arte ⁊ ratione. Notandū q̄ ad fugā bestialium volupta-

plendam corporalem lascunam festinat intentio. Honestissima quidem coniugis liberorumq̄ foret iocunditas: sed nimis e natura dictum est nescio quem filios inuenisse tortores. Quorum q̄ sit mordax quecunq̄ conditio: neq̄ alias expertum est: neq̄ nunc anxium necesse est ammonere. In quo Euripedis mei sententiam probo: qui carentes liberis infortunio dixit esse felicem.

Metrum septimum tertii libri.

Habet hoc voluptas omnis:
Stimulis agit fruētes.
Apiumq̄ par volantium

que licita est propter generationem plis intendens talem rationes. In illa voluptate non consistit felicitas que habet anxietatē sibi annexā: sed voluptas matrimonij est huiusmodi sicut tangit in littera. vnde. d. Iocunditas coniugis ⁊ liberorum foret honestissima sed nimis est extra naturā dictū: q̄ natura abhorret id quod volo dicere: q̄ nescio id ē taceo: quē id est aliquē: inuenisse id est habuisse filios tortores: quorum filiorum q̄ sit mordax id est anxia quecunq̄ conditio siue bona siue mala: neq̄ nō necesse est te ammonere alias expertum est: neq̄ necesse est ammonere te nunc anxium: in quo ego approbo sententia Euripedis mei philosophi qui dicit carentē liberis infortunio felicē esse. Notādum q̄ anxietas inest patribus propter maliciā filiorum. Narrat enim Euripedes Tropius in hystoria romanorum q̄ Demetrius in suos seutes filios duos ex eis interfecit: ⁊ cum psequeretur tertium: ille congregato exercitu obsedit patrem. pater autē vidēs se non posse euadere seipm̄ interfecit. Etia pater anxietatur de bonis filiis ppter intēsaz dilectionē eorum ⁊ p̄mōtionē quibus si aliquid aduersi contigerit pater reputat se infelicē. Ex quo patet q̄ voluptas coniugalis habet anxietatem sibi annexam.

Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas omnis. Istud est metrum septimum huius tertij quod dicitur anacroanticum ab inuētoze: iambicum vel anapesticum a pede p̄dominante: quia habet primum pedem anapestum ⁊ reliquos iamboz: ⁊ est dime-

tum hortatur Aristote. Alexandrū quedam epistola dī. Alexander declina a cognatib⁹ bestialium voluptatū que corruptibiles sūt. carnalis entis appetitus inclinat ad corporales voluptates que contristant intellectum. ⁊ subdit. conatus voluptatuz generat carnalē amorem: hic generat auaritiā: hec generat desiderū diuitiarū que generāt inuerecūdiā: inuerecūdia presumptionē: p̄sumptio infidelitatem: infidelitas atrocitatem: propter q̄ mala vitanda est voluptas.

Honestissima q̄dē coniugis foret. Hic pb̄ia ostēdit q̄ beatitudo nō consistit in quadaz speciali voluptate. s. in matrimonio

Liber Tertius

trium id est quattuor pedum. catalecticum: quia deficit syllaba. nam post tres pedes re-
manet una syllaba de quarto pede. In quo metro philosophia ostendit quid mali con-
sequitur omnem voluptatem. omnis enim voluptas preter anxietatem sibi annexam est transitoria:
quod confirmat per quoddam exemplum dicens. Omnis voluptas habet hoc quod
dicam: quia voluptas agit id est verat fruens: stimulus id est punitionibus: et est par
id est similis stimulus ap-
um volanti: ubi post
quod apis fudit grata mella:
fugit et ferit corda icta id
est percussa anxietate ni-
mis tenaci morfu. q. d. io-
cunditas voluptatis nimis
est transitoria: sed anxie-
tas quam affert nimis est per-
mansura. Notandum est
cetero omnis voluptas cor-
poralis primo delectet et
postea pugnat ad modum
apum: cum hoc maxime
invenitur in voluptate ve-
neria: ad cuius fugam Aris-
toteles hortatur Alexandrum
dicens. Clemens impera-
tor noli te nimis inclina-
re ad coitum: quia coitus est
quedam proprietas por-
corum. que igitur tibi gloria
si exerceas viciu bestiarum
et actus brutorum. Crede
mibi idubitate: quod coitus
est destructio corporis: abbreviatio vite: corruptio virtutum: legis transgressio: et ge-
nerat seminosos mores. Qualiter autem sit fugienda delectatio veneria: docet Alanus
in libro de planctu nature et scientia dicens. Si venerem fugare velis: loca tempora vi-
ta. Nam locus et tempus pabula donat ei. et pauper Henricus loquens de amore dis-
cit. Proscribas igitur gladiis et fustibus ipsum. Et fugiendo fuga: que fuga sola fugat.

Ubi grata mella fudit.
Fugit et nimis tenaci
ferit icta corda morfu.

Prosa octava libri tertii:

Nihil igitur dubium est quin hec ad
beatitudines vie devia quedam sint:
nec perducere eo quenquam valeant
ad quod se perducturas esse promittunt.
Quantis vero implicate malis sint brevis-
sime monstrabo. Quid enim pecunia ni-
ne congregare conaberis: sed eripies ha-
benti: dignitatibus fulgere velis: donanti
supplicabis. Et qui preire ceteros hono-
re cupis: poscendi humilitate vilescis.

est destructio corporis: abbreviatio vite: corruptio virtutum: legis transgressio: et ge-
nerat seminosos mores. Qualiter autem sit fugienda delectatio veneria: docet Alanus
in libro de planctu nature et scientia dicens. Si venerem fugare velis: loca tempora vi-
ta. Nam locus et tempus pabula donat ei. et pauper Henricus loquens de amore dis-
cit. Proscribas igitur gladiis et fustibus ipsum. Et fugiendo fuga: que fuga sola fugat.

Prosa octava tertii libri.

Nihil igitur dubium est. Ista est octava prosa huius tertii: in qua philosophia ostendit quantis ma-
lis sunt implicata predicta bona in quibus aliqui posuerunt felicitatem. secundo ostendit quod
exilia sunt corporis bona ibi. Jam vero. primo dicit. Nulli dubium est predicta considera-
ri quin hec vie quibus nituntur homines ad beatitudinem peruenire sunt quedam des-
via: nec valeant quemquam perducere: eo id est illuc ad quod promittunt se esse perductu-
ras. quantis vero malis sunt implicate brevissime monstrabo. quid enim supple isto-
rum est sine malo. q. d. nihil. unde subdit. Pecuniam congregare ne conaberis id est
laborabis: sed eripies id est rapies habenti: et ita implicaberis malo violentie. his ful-
gere dignitatibus danti supplicabis. et qui cupis ceteros preire honore: tu vilescis
humilitate poscendi. potentiam ne desideras subiaceris periculis: subiectorum. glori-
am peris: sed per aspera distractus securus esse desistis: voluptariam vitam degas. si quis non ignat

atq; abijciat tanq; contemptibilem seruū vilissime: q; pro 7 fragilissime rei scilicet corp^o poris. Notandum q; homo querens pecuniam incidit i malū violentie: quia oīs pe cuniosus est violentus. primo ethycozum. Sed querens honores 7 dignitates humili ando se alijs supplicabit. sed dicit Seneca in li. de beneficijs. Adolestum est verbuz 7 onerosum demisso vultu dicere rogo. Querens autem potentiam 7 gloriam oportet q; propter potentiam 7 gloriam defendendam persecutionibus impro borū se obijciat: 7 sic secu rus esse desistit. querēs au tem vitam voluptuosam oportet q; corpori seruiat s; dicit Seneca. Adator sum 7 ad maiora genitus sum q; q; sum mancipiuz id ē seruus corporis mei: quod non aliter aspiciam q; aliquod vinculum mee libertati circūdatū. Jā vero. Sic philosophia p; bar in speciali q; vilia sūt bona corporis que aliqui reputant exilia bona. se cundo breuiter recolligit supradicta. ibi. ex quibus omnibus. Primo ostens dit intentum de magnitu dine: fortitudine: 7 corpo ris agilitate. secundo de

Potentiam ne desideras: subiectorum insidiis obnoxius periculis subiacebis.
Gloriam petis: sed per aspera queq; di stractus securus esse desistis. Voluptari am vitam degas: sed quis non spernat atq; abijciat vilissime fragilissimeq; rei cor poris seruitium. Jam vero qui bona pre se corporis ferunt: q; exigua: q; fra gili possessione nituntur. Num enim elephantes mole: tauros robore superare poteritis. Num tygres velocitate preibi tis. Respicite celi spacium: firmitudinez: celeritatem: et aliquando desinite vilia mirari. Quod quidez celum non his poti us est q; sua qua regitur ratiōe miranduz:

pulchritudine. ibi forme vero. Primo ostendit q; homo non debet mirari de magnitudi ne: fortitudine: 7 agilitate corporis: quia illa excellentius inueniuntur i brutis q; i ho minibus dicens. Jam vero qui ferunt id est cupiunt bona corporis: pre se id est gra tia sui tanquam sunt optima: q; exigua id est valde vilia: q; fragili possessione nitun tur id est laborant. Num enim elephantes molle id est magnitudine: superare id est ex cedere poteritis: nec i tauros robore id est fortitudine. Num tygres pibitis veloci tate. Respice spacium id est magnitudinem celi: firmitudinem id est fortitudinez celi: celeritatem id est velocitatem eius: 7 aliquando desinite. id est cessate mirari. vilia id ē inferiora bona: quod quidem celum non his predictis potius imo multominus mirā dum est: q; sua ratione id est intelligentia qua regitur. sic similiter in homine multoma gis laudanda sunt bona rationis: q; bona corporis.

Nota q; bona corporis sicut magnitudo: fortitudo: agilitas: non multum sunt mis randa: quia dicit Seneca. Nō magnitudine 7 corporis velocitate magne res gerunt sed virtute. vnde Latho. Consilio pollet cui vim natura negauit. Item Sene. Excel lentia ingenij potest latere sub quacunq; pelle.

Nota secundum Isidorum in libro etymologiarum. Elephantem greci a magni tudine corporis putant dictum: eo q; formam mentis preferat. apud indos vero dicit

Liber Tertius

barro eo q̄ vox eius barritus d̄: dentes eius ebur: rostrum eius promosade dicitur.
Nota secundum Isidorum. Tigris est bestia varijs coloribus distincta mirabilis
velocitatis: ex cuius nomine quidam fluvius tigris appellatur: qui rapacissimus est
oim fluvior. Et est sciendū q̄ pro bestia dicitur hec tigris i grō tigris vel dis. sed pro flu-
vio dicitur tantum hic tigris et in genitivo bulus tigris. Forme vero nitor. Dic
philosophia ostendit in-
tentum de pulchritudine
forme sup. q̄ si exile bonū
q̄ est trāsitoria. et q̄ est tm̄
superficialis: et dicit vero
p̄ sed: nitor id ē pulchritu-
do forme: vt id est quā ra-
pidus est: vt .i. q̄ velox id
ē velociter est transiens:
et est fugatior id est muta-
bilior mutabilitate florum
vernalium: quasi diceret sa-
tis est euidens. vnde si ho-
mines vterentur linceis
oculis vt ait Aristo. ita vt
eorum visus penetraret ob-
stantia scz corpora: nome
illd corp⁹ Alcibiadis sus-
perficie pulcherrimum in-
trospectis visceribus tur-
pissimum videretur: quas
si dicat sic: ex quo conclu-
dit philosophia. Igitur te
pulchrum videri non red-
dit id est facit tua natura

Forme vero nitor vt rapidus est: vt ve-
lox et vernalium florum mutabilitate fu-
gator. Quod si vt Aristoteles ait linceis
oculis homines vterentur vt eorum visus
obstantia penetraret: nōne introspectis vi-
sceribus illud Alcibiadis superficie pulcher-
rimum corpus turpissimū videretur. Igi-
tur te pulchrum videri nō tua natura: sed
oculorum spectantium reddit infirmitas
Sed estimate quaz vultis nimio corporis
bona: duz sciatis hoc quodcunqz mirami-
ni: tridiane febris igniculo posse dissolui.
Ex quibus omnibus illud etiam in sum-
maz redigere licet: q̄ hec que nec prestare
q̄ pollicentur bona possunt: nec oim bono-
rū congregatōne perfecta sunt ea: nec ad

sed infirmitas oculorum spectantium. et subdit. Sed estimate quaz nimio vultus bo-
na corporis duz sciatis: hoc quodcunqz fuerit de corporis posse dissolui: igniculo id est
calore febris tridiane. febris enim acuta secundum medicos quandoqz tertio die peri-
mit: et tunc breuiter recolligit supradicta dicens. Ex quibus omnibus licet redigere
in summam: q̄ hec scilicet supradicta bona non possunt prestare: ea que pollicentur
id est promittunt: nec perfecta sunt congregatione omnium bonorum: nec ad beatitu-
dinem ferunt: quasi quidam calles id est vie: nec ipsa perficiunt beatos.

Notandum q̄ pulchritudo corporis non est durabilis: quia dicit virgilius. *Forme
mose puer nimium ne crede colori. Alba ligustra cadunt: vacinia nigra leguntur.*

Notandum q̄ communiter dicitur q̄ visus linceus obstantia corpora penetrat.
Sed illud nec ab Aristotele neqz ab aliquo autentico inuenitur. Unde Isidorus in
libro etymologiarum loquens de lince dicit: q̄ lince dicitur quia in luporum gene-
re numeratur: bestia maculis distincta tergo vt pardus: Sed similis lupo: cuius vris
nam conuertit in duriciem preciosi lapidis dicunt qui ligurtus appellatur. Nihil au-
tem dicit Isidorus de penetratōne visus. Nota q̄ Alcibiades mulier fuit pulcher-
rima quā videntes quidam discipuli Aristotelis duxerunt eam ad Aristotelem vt ip-
sam videret: qua visa dicit. si homines linceos oculos haberent vt queqz obstantia pe-

Metrum Octauum

metrarent introspectis visceribus corpus: quod apparet pulcherrimum turpissimum
videretur.

Metrum octauum tertij libri:

Heu heu que miseros tramite deuio. Istud est octauum metrum bulus tertij: cui
us primus versus dicitur metrum asclepiadicum ab inuente: coriambicum

beatitudinem quasi quidam calles ferunt
nec beatos ipsa perficiunt.

Metrum octauum libri tertij.

Heu heu que miseros tramite deuio
Abducit ignorantia:
Non aurum in viridi quiritis arbore

Nec vite gemmas carpitis
Non altis laqueos montibus abditis
Et pisce dicitis dapes
Nec vobis capreas si libeat sequi
Thirrena captatis vada
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Morunt recessus equoris
Que gemmis niueis vnda feratior
Vel que rubentis purpure
Nec non que tenero pisce vel asperis
Prestant echinis littoza
Sed quoniam lateat quod cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent
Et quod stelliferum trans abiit polum
Tellure dimersi petunt

absconditos fluctibus equoris: etiam homines norunt que vnda sit feratior. i. abundan-
tior: niueis gemmis. i. margaritis: vel que vnda sit feratior rubentis purpure id est cor-
chilorum quorum sanguine fit purpura. et homines norunt que littoza: prestat id est
habundant: tenero pisce vel asperis echinis id est talibus piscibus: sed quoniam id est
vbi lateat bonum scilicet beatificum quod cupiunt: nec scire sustinent ceci existentes et sup-
ple: illud bonum quod abiit trans polum stelliferum: illud homines dimersi cecitate igno-
rantie petunt tellure id est querunt terra. Nota s'm Isido, libro ethymo, caprea est

a pede predicante. Secun-
dus versus dicit metrum a-
chilologicum ab inuente:
iambicum a pede predican-
te. In quo metrophia des-
plangit errorem hominum qui
in querendo minima bona
sunt prudentes: sed in que-
rendo summum bonum abdu-
citur ignorantia. primo fa-
cit hoc. secundo precat ut
homines rediant ad verum bonum. ses-
cunda ibi. Quid dignum.
dicit ergo. Heu est interie-
ctio dolentis et est dissylla-
bum propter metrum: que igno-
rantia abducit miseros de-
uio tramite id est transuer-
sa via supple a non bono:
vos homines non quiritis aurum
in viridi arbore: nec carpi-
tis id est desideratis gem-
mas vite: vos non abdi-
tis id est non abscondi-
tis laqueos pro captura pi-
scium in altis montibus: ut
dicit dapes pisce: et si vo-
bis libeat sequi capreas
non captatis id est non ac-
ceditis: vada thirrena. i.
mare thirrenum quod est in
ytalia: quinetiam pro certe: ho-
mies norunt. i. nouerunt: ip-
sos recessus abditos id est

No

agrestis capra que quia acutissime videt grec eam pondoida appellauerunt. Nota
 du fz Jsi. q ecbinus est piscis paruus semipedalis qui adberedo videtur retinere na
 uem: 7 est piscis asperimus ad modu ericij ad edendu satis suavis. Quid dignuz
 stolidis mentibus imprecet. Dic precatur pbia vt post tediū fallozū bonozū boies re
 deant ad verum bonū 7 di. Quid dignū ego imprecet stolidis mentib? boim. q. d. m.
 bil aliud nisi hoc q boies
 ambient ipsos honores
 7 opes: 7 cū parauerint. i.
 acquisiuerint sibi falsa bo
 na graui mole. i. tediōsa
 sollicitudine: tandē tediō
 ducti cognoscant vera bo
 na. Notandū q ista de
 precatō pbie nō est ex ma
 liuolētia: sed ex benignita
 te: 7 iō non oprat. q boies
 permaneant in desiderio
 bonozū tpatium: sed vt
 illud desideriu magis sit
 eis mediu pducendi ad
 vep bonum: nec ipsa ipre
 carur cupiditatez vel am
 bitionē bonozū adesse: s
 vt quibus adest per h ad
 verum bonū deducantur.

Quid dignum stolidis mentibus imprecet
 Opes honores ambient.
 Et cum falsa graui mole parauerint:
 Cum vera cognoscant bona.

Prosa nona libri tertii.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse sufficiat: quam si p
 spicaciter intueris: ordo est deinceps que sit vera monstrare. Boe. Atqui
 video inquam: nec opibus sufficientiam:
 nec regnis potentiam: nec reuerentiam di
 gnitatibus: nec celebritati gloriam: nec le
 ticiam voluptatibus posse cōtingere. **¶**
 An etiam causas cur ita sit deprehendisti
B. Leni quidē veluti rimula mihi videor
 intueri: sed ex te cognoscere aptius ma
 lim. **¶** Atqui promptissima ratio est.

Prosa. ix. tertij libri.

Hactenus mendacis
 ista est nona, pfa
 hui? tertij in qua
 pbia vult ostendere q sit
 vera beatitudo, 7 primo
 continuat dicta dicendis

Secundo assignat causam false felicitatis. Tertio ostendit que sit vera felicitas. secun
 da ibi. Quod enim. tertia ibi. Habes igitur inquit 7 formam. Primo dicit. Hacten?
 id est hucusq sufficiat ostendisse formā mendacis felicitatis id est false quam si psp
 caciter intueris id est cōsideres: ordo est id est restat monstrare: deinceps id est postea
 que sit vera supple felicitas. 7 dicit Boetius. Ego video nec opibus sufficientiā pos
 se contingere: nec regnis potentiam: nec dignitatibus reuerentiaz: nec celebritati glo
 riam: nec leticiam voluptatibus: que tamen videntur promittere: 7 sic falsa felicitas ē
 in eis. 7 dicit pbilosophia. Nunquid tu deprehendisti causas cur illud ita sit. 7 dicit
 Boe. ego video intueri. i. cognoscere tenui rimula: quasi diceret nō plene: sed iperfe
 cte video illas causas: sed apertius cognoscere malim id est magis velim ex te. 7 dicit
 pbilosophia. Atqui pro certe ratio id est causa false felicitatis promptissima est. No
 ta q falsa felicitas dicitur mendax eo q non adimplet quod promittit. diuicie enim
 promittunt sufficientiam: dignitates reuerentiam quam non conferunt: sicut patet ex
 predictis. Nota q cognitio false felicitatis vtilitas est: qz cognitio mali expediēs

est ad cautelam secundū Alanū in libro antichaudiano de planetū nature ⁊ scientia: quia malum non vitatur: nisi cognitum. ⁊ quia notitia mali ducit in cognitionem boni: per oppositum igitur vult philosophia primo assignare causas false felicitatis: ⁊ tunc ostendere que sit vera felicitas. Quod enim simplex est. Dic philosophia assignat causam false felicitatis: ⁊ declarans eā ostendit q̄ sufficientia: potentia: reuerentia: glia: ⁊ leticia sūt vnū in re. Secundo ostendit quō boies ista separāt ab invicē. secūda ibi. hoc igitur qd̄ est vnū. Primo dicit q̄ causa false felicitatis est: q̄ error human⁹ id qd̄ est simplex: q̄ pro ⁊ indivisum natura separat id est dividit: ⁊ error humanus traducit a vero bono ⁊ perfecto ad falsum ⁊ ad imperfectum bonum: ⁊ tunc declarat istam causam ostendens: q̄ reuerentia potentia ⁊ omnia alia sunt vnū ⁊ idem in re. ⁊ primo ostendit potentiam idem esse cū sufficientia ⁊ dicit. An tu arbitraris illud qd̄ nihilo indigeat illud egere potentia. ⁊ respondit Boetius. Minime inq̄. Philosophia approbat dicens Recte tu quidem respondes. nam siquid est quod sit valentie imbecillioris id est potentie debilis in vlla id est in aliqua re: necesse ē eē q̄ Begeat alieno

Quod enim simplex est indivisumq; natura: id error humanus separat: et a vero atq; perfecto ad falsum imperfectumq; traducit. An tu arbitraris hoc quod nihilo indigeat egere potentia. Boeti. Minime inq̄. Philosophia. Recte tu quidem. Nam siquid est quod in vlla re imbecillioris valentie sit in hac: presidio necesse est egeat alieno. Boetius. Ita est inq̄. Philosophia. Igitur sufficientie potentieq; vna eadez est natura. Boe. Sic videtur. Philosophia. Quod vero huiusmodi sit spernendum ne esse censes: an cōtra rerum omnium veneratione dignissimum. Boeti. At hoc inquam nec dubitari quidem potest. Philosophia. Addamus igitur sufficientie potentieq; reuerentiaz. vt hec tria vnum esse iudicemus. Boetius. Addamus siquidem vera volumus confiteri.

presidio. i. auxilio. Et dicit Boe. Ita est inq̄. Cōcludit ergo phia dicens. Igitur vna ⁊ eadem est natura sufficientie: q̄ pro ⁊ potentie. ⁊ dicit Boe. Sic videtur. tūc ostendit dignitatē esse eandē cū pdictis dicens. Quod vero huiusmodi est sufficientes ⁊ potēs: nūquid illud censes id est iudices spernendum tanq̄ indignū: an cōtrario oīm rez tpalium nō spernendum: sed dignissimū omni veneratione. Respondit Boe. Nō pot dubitari quin hoc sit dignissimum omni veneratione. ⁊ Philosophia. Addamus igitur sufficientie ⁊ potentie reuerentia: q̄ hec tria vnum iudicemus. ⁊ dicit Boetius. addamus ergo si volumus vera confiteri. Notandū q̄ potentia idem est sufficientie: q̄ enīz aliquid oīmō sit sufficientes ita q̄ null⁹ egeat: ⁊ q̄ careat potētia pdictioez icludit. si careret potētia respectu alicui⁹ possibilis: n̄ eēt oīno sibi sufficientes. Notandū cuiusq; iest sūma sufficientia ⁊ sūma potētia: eidē iest ⁊ sūma reuerētia. i. q̄tū eīz aliqd̄ hz rōez pncipiū: itm̄ est dignū reuerētia: cū filij reuerent ptes qz sūt pncipiū esse eoz: ⁊ hui dños: qz sunt pncipia

Liber Tertius

seruorum in mandato mouentia eos per imperituz & reueremur viros virtuosos: quia sunt principia gubernantia vitam politicam. potentia autem dicit rationem principij. vnde illud est maxime principium: quod est potentissimum: & ideo tale reuerendissimum. **Q**uid vero inquit. **H**ic ostendit predictis esse amaram gloriam & leticiaz dicens. **Q**uid vero censes id est iudicas illud quod est sufficientissimum: potentissimum: reuerendissimum: est ne hoc obscurum & ignobile: vel est clarissimum omni celebritate. i. gloria. **R**espondet. **B.** ego confiteor illud esse celeberrimum. i. gloriosissimum sicut est. **T**unc probia concludit di. **C**onsequens igitur est vt fateamur claritudinem. i. gloriam nihil differre a tribus superioribus. & dicit. **B.** **C**onsequitur inquit. **T**unc ostendit de leticia. d. **I**llud quod nullius alieni egeat & quod cuncta suis viribus possit quod est reuerendum & clarum: nonne hoc etiam constat esse letissimum. **r**espondet. **B.** non possum cogitare vnde tali vllus meritor obrepat. i. intret. tunc concludit probia di. **S**i superiora manebunt supplevera: necesse est illud plenum esse leticie: & per eadem concessa necessarium est esse nomina diuersa: sufficientie: potentie: claritudinis: reuerentie: & iocunditatis: sed substantiaz eorum nullo modo discrepare. quod concedens. **B.** dicit. necesse est inquit. **N**otandum quod omnes creature comparantur ad deum sicut effectus ad suam causam: & quia noticia cuiuslibet cause reuertitur in suo effectu: necesse est ipsius dei habere noticiam per effectum: & noticiam cum laude: quia effectus dei representat ipsum sub ratione bonitatis & perfectionis: que est materia laudis. **C**um igitur gloria sit clara cum laude noticia: necesse est principium omnium rerum: quod est sufficientissimum potentissimum: & reuerendissimum etiam esse gloriosissimum.

Notandum quod sufficientissimum nullum bonum deest: & talis habet appetitum quietatum in bono adeptum qui est autem appetitus in bono adeptus. i. leticia: ergo bonum suffi-

Quid igitur inquit obscurum ne hoc atque ignobile censes esse. **A**n omni celebritate clarissimum. **C**onsidera vero quod nihilo indigere: quod potentissimum: quod honore dignissimum esse concessum est egere claritudine quam sibi prestare non possit: atque ob id aliqua ex parte videatur abiectus. **B**oetius. **N**on possum inquit qui hoc vti est: ita etiam celeberrimum esse confiteor. **R**espondet. **C**onsequens igitur est vt claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. **B.** **C**onsequitur inquit. **R**espondet. **Q**uid igitur nullius egeat alieni: quod suis cuncta viribus possit: quod sit clarum atque reuerendum: nonne hoc etiam constat esse letissimum. **B.** **S**ed vnde huic inquit tali meritor vllus obrepat: nec cogitare quidem possum. **Q**uare plenum esse leticie siquidem superiora manebunt necesse est confiteri. **R**espondet. **A**tqui illud quoque per eadem necessarium est sufficientie: potentie: claritudinis: reuerentie: iocunditatis: nomina quidem esse diuersa: nullo vero modo discrepare substantiam. **B**oetius. **N**eccesse est inquit hoc. **R**espondet.

cientissimus etiam est letissimum. Notandum quod omnia ista sufficientia: potentia: reuerentia: gloria et leticia sunt unum in substantia: non autem sunt unum in substantia sicut aggregatum ex diuersis rebus. tunc enim ibi esset compositio quod repugnat potentissimo et dignissimo: eo quod simpliciora digniora sunt compositis: sed de hoc postea melius patebit. **Hoc** igitur quod est unum, sic philosophia ostendit qualiter homines illud quod est unum

Hoc igitur quod est unum simplexque natura prauitas hominum dispartit: et dum rei que partibus caret partem conatur adipisci: nec portiones que nulla est: nec ipsas quas minime affectat assequitur. **Boeti.** Quoniam modo inquit. **Philosophia.** Qui diuitias inquit petit penurie fuga de potentiam nihil laborat: vilis obscurusque esse ma uult: multas etiam sibi naturales quoque subtrahit voluptates: ne pecunias quas parauit amittat. Sed hoc modo nec sufficientia quidem contingit ei quem valentia deserit: quem molestia pungit: quem vilitas abiicit: quem recondit obscuritas. Qui vero solum posse desiderat: profligat opes despicit voluptates: honoremque potentia carentem: gloriamque nihil pendit.

diuidit. Secundo mouet dubitationem ibi. **Quid** igitur inquit. primo ostendit quod homines diuidit illud quod est unum: et dicit. Illud quod est unum: quod pro et simplex natura supple: illud dispartit id est diuidit: prauitas humana. i. prauus error hominum querendo unum sine alio: et dum homines conantur id est laborant adipisci partem rei que partibus caret homo: nec pro non assequitur ullam portionem. i. partem: nec ipsam rem integram quam affectat: et querit. **B.** quoniam modo diuidit homines ista. dicit philosophia. qui petit. i. captat diuitias propter fugam penurie. i. causa sufficientie: vel laborat de potentia: sed ma uult id est magis vult esse vilis. i. indignus: quod pro et obscurus id est ignominiosus: et ita nihil curat de dignitate et gloria

talis etiam subtrahit sibi multas voluptates naturales: ne amittat pecuniam quam parauit id est lucratus est: sed hoc modo nec sufficientia contingit ei: quem valentia. i. potentia deserit: quem molestia pungit: quem vilitas. i. reuerentia abiicit: quem obscuritas. i. infamia recondit. q. d. non. Tunc ostendit de potentia idem dicit. Qui vero solum desiderat posse id est potentiam: ille profligat id est dispergit opes: despicit voluptates quod pro et honorem carentem potentia et nihil pendit gloriam: sed videas quod multa huic deficiant. fit enim aliquando ut talis egeat necessarijs ut mordeatur anxietatibus: et cum nequeat hec depellere etiam illud quod maxime petebat desistit esse potens. Similiter licet ratiocinari de alijs tribus: scilicet de honoribus de gloria de voluptatibus sicut de predictis duobus. nam cum unumquodque horum perfecte acceptum sit: id est quod cetera ut declaratum est. quis quis petit aliquid horum sine ceteris non apprehendit illud quod desiderat. Notandum qui querit partem rei indivisibilis partem non inueniet: nec ipsam rem cuius partem querit: quia in rerum natura indivisibile partem non habet. cum igitur predicta quinque. i. sufficientia reuerentia et cetera. ex parte rei sunt unum et indivisibilia licet differant nominibus: qui querit unum sine alio non inueniet. Notandum quod ista quinque prout inueniuntur in rebus sensibili

Liber Tertius

libus in quibus habent esse in modo imperfecto et diminuto: sic unum inuenitur sine alio in quantum aut accipiuntur secundum esse perfectum et summum prout inuenitur in beatitudine: sic sunt idem indiuisibiliter: et unum non inuenitur sine alio: quia summa sufficientia est beatitudo: summa reuerentia est beatitudo: summa potentia est beatitudo: et sic de alijs. **No.** quod quia homo naturaliter desiderat beatitudinem: tunc unumquodque predicto

rum quicquid desiderat finem quod spectat ad beatitudinem: hoc autem est finem perfectum in quantum eadem sunt beatitudini. et quia beatitudo cum sit deus est indiuisibilis: omnia quicquid predicta sunt unum indiuisibiliter: ex quo patet quod quia homines querunt ista secundum quod imperfecta in quantum sunt in sensibilibus: et tamen desiderant ea finem perfectionem: ideo homines non assequuntur per ea quod desiderant. **Quid** igitur in quantum. **Hic** philosophia mouet dubitationem: quia dictum est iam quod homo querendo singulorum diuisim tempore frustratur beatitudinem. potest ergo dubitari utrum querendo omnia simul queratur beatitudo. **Dicit** ergo **B.** in littera. **Quid** igitur in quantum. **q. d.** licet non queratur beatitudo querendo unumquodque diuisim: quod igitur erit si quis cuncta simul cupiat adipisci. numquid ille sic uellet summam beatitudinis. num-

quid eam scilicet beatitudinem reperiet in his bonis que demonstrauimus non posse conferre quod pollicentur id est promittunt: et respondet **Boe.** **Ad** inime in quantum. **Concludit** ergo philosophia dicens. **In** his ergo nullo modo est inuestiganda beatitudo que creduntur prestare singula expetendorum id est desiderandorum: quod **Boe.** concedit dicens. **Quod** fateor affirmo in quantum ita esse: et nihil uerius dici potest.

Notandum si aliquis querit omnia quicquid simul: ille querit beatitudinem in uniuersali: sed errat in particulari querendo eam in istis temporalibus bonis in quibus non inuenitur. **Non** enim summa sufficientia nec potentia inuenitur in eis: et sic patet quod querens unum illorum: uel omnia simul secundum quod inueniuntur in rebus sensibilibus cum habeant esse in eis modo imperfecto non consequitur beatitudinem. querens autem unum istorum secundum esse perfectum cum omnia sint unum indiuisibiliter: omnia querit: et querit beatitudinem.

Deus igitur in quantum. **Postquam** philosophia assignauit eam false felicitatem: hic ostendit quod sit vera felicitas

Sed hunc quoque quam multa deficient videas. fit enim aliquando necessarius egeat ut anxietatibus mordeatur. **Quicquid** hec depellere nequeat etiam: id quod maxime petebat potens esse desistat. **Similiter** ratiocinari de honoribus gloria voluptatibus licet. **Nam** cum unumquodque horum idem quod cetera sit: quisquis horum aliquid sine ceteris petit: nec illud quidem quod desiderat apprehendit. **Boetius:**

Quid igitur in quantum. **Philosophia.** **Si** quis cuncta simul cupiat adipisci: summam quidem beatitudinis uellet: sed non in his eas reperiet que demonstrauimus id quod pollicentur non posse conferre. **Boetius:**

Ad inime inquam. **Philosophia.** **In** his igitur que singula quedam expetendorum prestare creduntur beatitudo nullo modo inuestiganda est. **Boetius:**

Secundo ostendit in quo sit constituta ibi. Quoniam igitur agnouisti. Primum philo-
sophia: babes ne igitur iam causas et formam false felicitatis: nunc deflecte intuitus
mentis tue in aduersum id est in contrarium false felicitatis: hoc est ad veram felicis-
tatem: ibi statim videbis veram felicitatem quam promisimus. et dicit Boetius. Atque pro-
certe vera beatitudo perspicua est id est manifesta ex dictis: etiam homini ceco. q. d.

Vateor inquit: et hoc nihil verius dici potest.

Phi. Habes igitur inquit et formam false
felicitatis: et causas deflecte nunc in aduer-
sum mentis intuitum: ibi enim veram quam
promisimus statim videbis. Boetius. Atqui
hec inquam vel ceco perspicua est eamque tu
paulo ante monstrasti: dum false causas a-
perire conabar. Nam nisi fallor ea vera
est et perfecta felicitas que sufficienter po-
tentem reuerendum celebrem letumque pfi-
ciat. Atque ut me interius animaduertisse
cognoscas: que vnum horum quonia idem
cuncta sunt veraciter prestare potest: hanc
esse plenam beatitudinem sine ambiguita-
te cognosco. **P**hilosophia. **T**e alumne
hac opinione felicem censeo: siquidem hoc in-
quit abieceris Boetius. **Q**uidnam inquam. **P**.
Esse ne aliquid in his mortalibus cadu-
cisque rebus putas quod huiusmodi status
possit afferre. Boetius. **M**inime inquit pu-
to: atque a te nihil ut amplius desideretur om-
nium est. **P**hilosophia. **H**ec igitur vel ima-
gines veri boni vel imperfecta quedam da-
re bona mortalibus videntur: verum autem
atque perfectum bonum conferre non possunt
Boetius. **A**ssentior inquam. **P**hilosophia.

etaz manifesta est vera bea-
tudo ex dictis quod etiaz ce-
co si aliquid posset videre
pateret: quod pro et tu paulo
ante monstrasti eaz supple
veram felicitatem: dum co-
nabar aperire id est de-
clarare causas false felicis-
tatis. et dicit Boetius. **N**isi
ego fallor ea est vera et per-
fecta felicitas que perficitur
at sufficientem potentem
et reuerendum celebrem et
letum: ut etiaz tu philoso-
phia cognoscas me Boe-
tium interius id est ple-
nius animaduertisse quod sit
vera felicitas: ego sine am-
biguitate cognosco hanc
esse plenam beatitudinem
que vnum horum scilicet
predicorum veraciter po-
test prestare: quoniam idem
cuncta sunt. et dicit philo-
sophia quasi congratulans
do Boetius. **T**e alumne hac opi-
nionem te felicem censeo id
est iudico: siquidem hoc ab-
ieceris supple quod modo di-
cam. et dicit Boetius. **Q**uid-
nam dicam. dicit philoso-
phia. **P**utas ne aliquid ef-
se in his rebus mortalibus
quod pro et caducis. id est transi-
entibus quod possit afferre. id est da-
re boni status. **R**ndet. **B**.
Minime puro. et illud omnium
suum est a te ut nihil amplius desi-
deret beatitudinem. concludit quod

Phia dicit. **H**ec igitur. id est sufficientia reuerentia et cetera. que in rebus caducis inueniunt: vel sunt imagi-
nes. id est similitudines veri boni et videtur dare mortalibus quodam imperfecta bona: verum autem et perfe-
ctum bonum conferre non possunt. et dicit Boetius. **A**ssentior inquit. **N**ota sufficientia imperfecta que considerat

Liber Tertius

In rebus temporalibus non est vera sufficientia: sed tantum similitudinaria. sufficientia autem perfecta includit omnia alia quattuor: et singulorum aliorum quattuor perfecte alia includit: et ideo illud quod est unum perfectum dat omnia: sed illud quod dat omnia facit vere perfectum: ergo dicit Bo. illud quod potest veraciter unum conferre illud cognosco esse beatitudinem. Item assentio est verbum deponentale: et idem significat cum verbo neutrali quod est assentio.

Quoniam igitur agnouisti que vera sit: que autem beatitudinem mentiantur: nunc superest ut unde veram hanc petere possis agnoscas. Boetius. Id quidem inquam iam dudum vehementer expecto. Philosophia. Sed cum uti in thimeo platonis inquit nostro placet: in minimis quoque rebus diuinum presidium debeat implorari: quid nunc faciendum censes ut illius summi boni sedem reperire mereamur. Boetius. Inuocandum inquam rerum omnium patrem: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium. Philosophia. Recte inquit ac simul ita modulata est.

Quoniam igitur agnouisti que vera sit: que autem beatitudinem mentiantur: nunc superest ut unde veram hanc petere possis agnoscas. Boetius. Id quidem inquam iam dudum vehementer expecto. Philosophia. Sed cum uti in thimeo platonis inquit nostro placet: in minimis quoque rebus diuinum presidium debeat implorari: quid nunc faciendum censes ut illius summi boni sedem reperire mereamur. Boetius. Inuocandum inquam rerum omnium patrem: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium. Philosophia. Recte inquit ac simul ita modulata est.

Metrum nonum libri tertii:

Metrum nonum libri tertii: quid nunc censes faciendum supple in tam arduo negotio ut mereamur reperire sedem illius summi boni. Respondet Boe. inuocandum supple censeo patrem omnium rerum scilicet deum: sine quo nullum exordium rite fundatur: quod approbat philosophia dicens. recte tu inquit censes: et simul sine interuallo philosophia ita modulata est id est proposuit inuocationem dei metrica modulatione. Nota quod in omnibus diuinum auxilium est implorandum: quia deus est qui diuitias sue sapientie influit in animas sapientium: tribuit studentibus gratiam cognoscendi: cui nihil est difficile: et sine quo nihil possibile est possideri. ita scribitur in prologo de regimine principum. et omne datum optimum et omne donum perfectum deforsum est descendens a patre luminum ut dicit alia scriptura. Et dicit beatus Augustinus. Nemo tam eruditus: nemo tam doctus qui superna illustratione non indigeat. et beatus Gregorius. Nisi intus sit qui doceat: in vanum lingua doctoris laborat. ideo philosophia volens ostendere in quo sit vera beatitudo: inuocat diuinum auxilium: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium.

Metrum. ix. li. iij.

De Petri Monuz

Qui perpetua mundū ratione gubernas. Istud est metrum nonū huius tertij quod dicitur homericū ab inuētoze qz Homerus ipz adinuenit. 7 dicitur eroi cum a materia: quia gesta eoz id est virozū illustrium hoc metro describebantur. 7 dicitur dactylicum a pede predominante. Exametrum a numero pedū: quia constat ex sex pedibus: in quo metro pbia inuocat diuinum auxilium ad ostendendum in

quo sit vera beatitudo et quomodo ad ipsaz perueniatur. Primo ergo pbia captando beniuolentiam dei ipsuz multipliciter cōmendat. secundo petitionem suam exprimit. ibi. da pater. Circa primū sciendum q̄ tria requiruntur

Qui perpetua mundum ratione gubernas: Terrarū celiqz sator q̄ tempus ab euo Ire iubes: stabilisque manens das cuncta moueri.

tur ad petitionem exaudiendam. Primo requiritur potentia exaudiendi. Secundo. voluntas. Tertio scientia. de primis duobus dicitur in quarto huius prosa secunda.

Duo sunt in quibus omnis humanorum actuum effectus constat: voluntas 7 potestas: quorum si alteruz desit: nihil est qd̄ explicari queat. De scientia patet: quia sine ea nihil rationabiliter geritur. volens ergo pbia ostendere q̄ deus possit vel sciat exaudire suam petitionem: ostendit ipsum esse potentem ex mundi gubernatione: ex celi 7 terre creatione: ex temporis productione. Secundo ostendit ipsum volentem siue beniuolum ex sui bonitate 7 clemētia qua produxit cuncta. Tertio ostendit ipsum eē sapientem ex quorundam affectuum specialiu productione. secunda ibi. Quem non extreme. tertia ibi. Tu numeris. Primo dicit. O pater qui gubernas mūdū perpetua ratione id est perpetua prouidentia tua: qui es sator id est creator terrarū 7 celi: qui iubes tempus ire id est procedere: ab euo id est a perpetua tua duratione: tu manens stabilis id est imutabilis: das id est facis cuncta moueri. Notandum q̄ tota ista littera. O qui perpetua vsqz ad illam partem. da pater debet legi suspensiuē. 7 potest hic teneri vocatiue: admiratiue: vel deprecatiue. Notandum q̄ gubernare est res in debitum sui finem ordinare quod spectat ad diuinam bonitatem. regit autem prima causa omnes res: preter hoc q̄ commisceatur cum eis: influendo super eas virtutez vite 7 bonitatis secundum auctorem in libro de causis. Notandum q̄ mundus secundum Aristotelem in libro de celo 7 mundo est constitutio ex celo 7 terra 7 naturis q̄ in eis sunt: quem mundum deus gubernat perpetua ratione id est sua prouidentia perpetua que non est transitoria sicut prouidentia humana: sed permanet duratione infinita. Notandū q̄ sicut aliquis dicitur sator qui semina plantaz 7 arborū proijcit sic deus dicitur sator inq̄tum celum 7 terram. creauit 7 produxit. per celum autem et terram etiam intelligūtur elementa que sunt in medio. Dicit autem terrarū ponendo numerum pluralem pro singulari per antitbesim.

Notandum q̄ tempus est duratio successiua: cum sit numerus motus id est mensura motus secundū prius 7 posterius: ex quarto pbisicorum: que duratio procedit ab euo. Abi notandū q̄ euum ē duratio permanens tota simul nullam habens successionem vel mutabilitatez annexam: 7 est idem q̄ eternitas que est propria duratio dei secundum quam deus est causa temporis. sicut enim deus per suum esse est causa cuiuslibet esse: 7 per suam bonitatem est causa cuiuslibet boni: ita per suam durationem est causa cuiuslibet durationis

Notandum q̄ deus est stabilis id est imutabilis: quia nulla specie motus mouetur non generatione 7 corruptione cum sit ingenerabilis 7 icorruptibilis: nec augmenta

Liber Tertius

tionem & diminutionem cum non sit quantus non alternatione: nec loci mutatione cum sit impartibilis. & probat Aristote. octavo physicorum ex ordine mouentium & mobilium necesse est deuenire ad aliquod primum omnino immobile & per se & per accidens. Notandum quod omnia primo sunt mutabilia vel secundum esse vel secundum operationem. Si secundum esse hoc est dupliciter: vel secundum esse substantiale sicut entia generabilia & corruptibilia: vel secundum esse accidentale sicut corpora celestia que licet non mutantur generatione & corruptione: tamen mutantur secundum esse locale. Si autem est mutatio secundum operationem: sic intelligentie sunt mutabiles: quia in ipsis est successio intellectuum. licet ergo non mutantur quo ad esse: tamen quo ad operationes.

Aliter exponitur. Stabilisque manens das cuncta moueri: vel omnibus speciebus motuum: vel aliquibus speciebus motus accipiendo motum stricte vel large. Aliter exponitur. Stabilisque manens das cuncta moueri: non quod omnia moueantur: sed quicquid mouetur te dante mouetur. & simile genus locutionis habetur Johannis primo. Illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: non quod omnes simul illuminentur: sed omnes qui illuminantur a deo illuminantur.

Quem non externe. Sic philosophia ostendit deum esse beniuolum ex bonitate clementie: qua omnia produxit. & dicit. Quem scilicet deum externe id est extrinsece cause non pepulerunt id est non coegerunt: fingere id est componere: opus id est creaturam fluitantis materie que fluit de esse ad non esse: & conuerso de non esse ad esse forme: uerum pro sed insita id est intrinseca forma: summi boni id est summe tue bonitatis scilicet pepulit te fingere opus fluitantis materie. Sicut pater tu ducis id est producis cuncta ab exemplo supremo id est ab exemplari perpetuo: tu ipse pulcherrimus ab omni deformitate elongatus: gerens mente id est memoria plenum mundum seu pulchrum mundum scilicet archetypum: & formans id est producens ipsum mundum sensibilem simili imagine sicut presuit in mente tua: & tu iubeas mundum perfectum id est perfecte productum: absoluere id est absolutum tenere sine defectu alicuius: perfectas partes id est elementa & elementata que spectant ad integritatem mundi.

Notandum quod omne quod necessitatur a causa extrinseca necessitatur ab efficiente vel a fine: quia non sunt plures cause extrinsece. Efficiens autem necessitat dupliciter: vel uolentiaz inferendo: vel proiciens lapidem sursum: vel aliquid conferendo quo naturaliter moueatur: sicut generans dans formam leuitatis mouet ignem sursum de necessitate nature. deus autem non necessitatur ab efficiente primo modo scilicet necessitate uolentiae: cum nihil sit potentius eo: nec necessitate secundo modo cum nihil ab alio recipiat: nec etiam necessitatur necessitate finis: quia non necessitatur ab alio tanquam a fine: comparatur ad ipsum sicut imperfectum ad perfectum: eo quod finis est bonum

Adetrum Monum

7 perfectio illius quod est ad finem. deus autem a nullo extrinseco perficitur. **No**randum q̄ sola bonitas diuina coegit ipsum ad producendum opus fluitantis materie: non autem coegit ipsum necessitando sed libere mouendo. **No**randum q̄ inuidia facit q̄ aliquis bonum alteri non communicat: quia inuidia est tristitia de bono alterius: 7 quia talis inuidia in deo non est: ideo summam bonitatem per creationem alijs cōmunicauit. **U**nde dicit Plato in thimeo. ab optimo inuidia longe relegata est: 7 p̄ consequens sibi dissimilis prout naturaliter cuiusq̄ capax beatitudinis esse poterat efficiq̄ voluerit. **No**randū q̄ sicut in agentibus per naturam forma rei fiende preexistit secundū esse re

Tu numeris elementa ligas vt frigida flāmis **A**rida conueniant liquidis ne purior ignis **E**uolet: aut mersas deducant pōdera terras. **Tu** triplicis mediam nature cuncta mouentem.

ale: sic in agentibus secundum intellectum forma rei producende preexistit secundum esse intellectuale. sicut artifex volens producere domum oportet formam domus primo in mente preexistere tanq̄ exemplar ad cuius imitationem facit domum. in materia. cum igitur deus sit agens per intellectum producens mundum: ipse prehabuit in mente sua exemplar mundi 7 omnium partium eius ad cuius imitationem producit mundum extra supple: qui mūdus in mente diuina preexistens dicitur architypus: ab archos quod ē princeps 7 typos similitudo quasi principalis similitudo: cuius imago dicitur iste mundus sensibilis. **Tu** numeris elementa ligas. **H**ic philosophia cōmendat deum ex parte sapientie quo ad specialem effectum productionem. **E**t primo ex productione elementorum. **S**ecundo ex productione anime mundi. **T**ertio ex productione nostrarum animarum. **S**ecunda ibi. **Tu** triplicis. **T**ertia ibi. **Tu** causas. 7 dicit **P**arer tu ligas elementa numeris id est proportionibus numerabilib⁹: vt elementa frigida conueniant id est concordant: si amnis id est calidis elementis: 7 vt arida id est sicca elementa conueniant liquidis id est humidis elementis. ne ignis purior inter elementa euolet id est exeat speram suam magis ascendendo: 7 ne pondera id est grauitates: deducant id est magis deorsū ducant: terras mersas id est depressas.

Norandum q̄ elementa habent proportionem numeralem inter se. sicut enim duo numeri quadrati conueniunt in vno medio proportionali: sic duo elementa contraria in duabus qualitatibus conueniunt in vno elemento medio proportionali vtriq̄. **V**erbi gratia. Numerus quadratus est qui constat ex ductu sui ipsius in seipsum dicendo bis duo: ter tria. bis duo in quaternarium: 7 ter tria in nouenarium: et accipere vnum numerum medium proportionabilem scilicet senarium: qui secundum eandem proportionalem excedit quattuor in qua exceditur a nouem. sicut enim nouem continent sex et mediam partem sex: ita sex continent quattuor: et mediam partem quattuor: sic similiter est in elementis. **N**am ignis et aqua in duabus qualitatibus contrariantur. **I**gnis enim est calidus et siccus: aqua frigida et humida: et que coligantur vno medio supple aers qui conuenit cum igne in caliditate 7 cum aqua in humiditate: similiter est de aere 7 terra respectu aque. **S**ecundū hanc sententiā littera sic exponatur. **Tu** ligas elementa numeris id est proportionibus numerabilib⁹: vt

Early European Books, Copyright © 2017 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Bibliothèque Nationale de France, Paris

Liber Tertius

frigida id est aque que frigide sunt: conueniant flammis id est ignibus: qui calidi sunt per unum elementum medium quod est aer: et arida id est terre que aride sunt conueniunt liquidis id est partibus aeris que humide sunt per elementum medium quod est aqua. Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem. Hic philosophia ostendit sapientiam ex anime mundi productione. Ubi sciendum quod ista littera communiter exponitur ad intentionem Platonis in thimeo: sed quia ista expositio est difficilissima et modice utilitatis: ego eam pretermittam et ponam facilem expositionem que est de mente Aristotelis. Ad cuius euidenciam est norandum quod per animas mundi hic intelligitur intelligentia mouens orbem que per motum

virtutem suam influit inferioribus: et hec intelligentia dicitur media inter deum et animam humanam. Sicut enim in dignitate et perfectione exceditur a deo: sic ipsa excedit animam nostram. Norandum quod intelligentia huius mundi dicitur esse triplicis nature propter tres operationes: quas habet supple mouere orbem: intelligere deum: et intelligere seipsam. Norandum quod orbis celestes dicuntur consona membra intelligentie: quia per ipsos tanquam per organa et instrumenta intelligentia influit inferioribus. Licet enim intelligentia prima intentione moueat propter se: tamen secunda intentione mouet propter inferiora. His premisis littera plana erit. Unde dicit sic. Tu deus animam supple mundi que est intelligentia mediam supple inter deum et animam humanam: triplicis nature id est triplicis operationis mouentem cuncta supple inferiora per influxum: illam tu connectens resoluis id est distinguis eam: per consona membra id est per conuenientes orbis: que anima cum secta id est diuisa quantum ad operationes: glomerauit id est impressit motum in duos orbis supple in orbem primi mobilis: et in orbem planetarum: ipsa reditura id est reflexa: meat id est procedit in semetipsam supple intelligendo quod est una operatio: et ipsa circuit mentem profundam id est mentem diuinam deum intelligendo que est alia operatio: et ipsa conuertit id est mouet celum: simili imagine id est inlectione quod est tertia operatio eius. Adhuc nota. Licet corpora celestia sint diuersa: tamen ratione unitatis ordinis possunt dici unum corpus. Similiter intelligentie licet sint diuersae: tamen possunt dici una intelligentia propter unitatem ordinis in operatione mouendi: ergo dicit in singulari animam et non animas.

Tu causis animas paribus vitasque minores. Hic philosophia commendat sapientiam dei ex animarum nostrarum creatione dicens. O pater tu prouehis. id est producis animas hominum et minores vitas id est animas brutorum et plantarum paribus causis: quibus animam mundi produxisti: scilicet tu aprans sublimes id est animas rationales hominum: leuibus curribus id est celestibus stellis: tu seris eas in celum et terras id est in corpora terrena: quas animas conuersas reduci igne id est charitate reducete: facis reuerti ad te benigna lege id est ordinatione tua.

Nota quod anime bestiarum et plantarum dicuntur minoris vite respectu anime hominum: eo quod non habent tot nec ita perfectas operationes vite sicut anime hominum

Connectens animam per consona membra resoluis. Que cum secta duos motus glomerauit in orbis: In semet reditura meat mentemque profundam Circuit: et simili conuertit imagine celum.

De trā Nouis

Nota q̄ per leues currus secundum intentionem platonicoꝝ intelligit stellas cōpares curribus. Dixerunt enim platonici q̄ deus omnes aias simul creauit & seminauerit eas in celo delegendo eas stellis cōparibus a quibus postea dilabantur i cor pora: sed hec opinio nō valet. s. q̄ omnes anime simul sint create: imo omni die de no uo creantur: quibus creatis corporibus infunduntur. Dicuntur autem anime fieri i ce

Tu causis aias paribus vitasq; minores.
Prouehis & leuibus sublimes curribus
aptans. **In** celum terramq; seris quas le
ge benigna. **Ad** te conuersas reduci facis
igne reuertit. **Da** pater angustam menti
conscendere sedem. **Da** fontem lustrare
boni: da luce reperta. **In** te conspicuos
animi defigere visus. **Disiice** terrene ne
bulas et pondera molis.

lum propter virtutem ce
lestem: ex qua vnio anime
ad corpus contrahit suaz
periodum. licet anima a
deo producat in corpo
re: tamen vnio ex parte di
spōitionē corporaliuz de
pendet a virtute celesti: iō
dicit eas serī in celuz & in
terram: quia anime nō co
aptatur corporibus nisi
mediante virtute celesti.
vnde secunde phisicoꝝ.
homo enim hominem ge
nerat & sol. Nota q̄ de
animas creatas aptat les

uibus curribus id est stellis comparibus. quod sic potest intelligi: quia anima creata comparitatem & similitudinem habet cum stella. Sicut enī stella est nobilior pars sui orbis & est ppetua: sic aia rationalis perpetua existens est nobilior pars hominis. vel sic potest intelligi q̄ deus animas creatas aptat leuibus curribus id est rationi & intel lectui que dicuntur currus anime: qui ducunt homines in cognitionem rerū: quas ani mas serit in celum & terram: quia anima ratione & intellectu habet cognitionem ce lestium & terrestriuz. Nota q̄ per ignem reducem intelligit ardorez caritatis que ho minem auersum a deo vicijis fecit ipsum redire virtutibus. nisi enim homo deuz amet ipsum non querit: nisi querat non inueniet: nisi inueniat ad ipsum non reuertetur.

Da pater angustam. Postq̄ philosophia captauit beniuolentiam dei ipsum multi pliciter commendando: hic exprimit suam petitionem dicens. **Da** pater tu qui facis omnia predicta: da id est concede menti humane: conscendere angustam sedem id est nobilem sedem summi boni: da lustrare inuestigando inuenire fontem boni: id est deuz qui est fons omnis boni: da luce reperta id est cognitione prehabita in te defigere: scis licet per amorem: conspicuos visus id est claros intuitus: animi id est rationis & intel lectus. **Da** pater tu disiice id est disperge: nebulas id est obscuritates: & pōdera id est gra uitates: terrene: molis id est dilectionis terrene: atq; mica id est resplende tuo splendo re. tu nanq; es serenū quo supple omnia illustratur. Tu es tranquilla requies pijs sup ple mentibus: te cernere id est videre est finis supple omniū. Tu idem existens es prin cipium quia origo omnium rerum. Tu es vector quia uehis nos per gratiam quo p uenire non possumus per naturam. Tu es dux ducens ad errorem ignorantie ad verita tem sapientie. Tu es semitta cum sis via & veritas: & per te ad te ipsum peruenitur. Tu es terminus vltra quem nihil queritur: cum sis summum & perfectum bonum.

Nota q̄ sedes summi boni dicitur angusta id est subtilis: quia vix magno labore ad ipsam peruenitur. vel dicitur angusta id est nobilis: quia nihil sibi comparari potest. Item deum vocat fontem summi boni. sicut enim riuuli habent existere & fluere a fon

Libri Tertius

de et ipse a nullo: sic a deo omne bonum habet esse: ipse autem a nullo. Nota ad hoc quod sedes summi boni conscendatur: oportet quod investigetur: et quia non sufficit investigare si non inueniatur: nec inuenire si non diligatur: ideo philosophia petit per amorem rem defigi visum animi: scilicet rationem et intellectum in summum bonum. Nota quod quia intellectus et ratio impediuntur et obscurantur per affectionem et desiderium terrenorum: quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam quando corpori est subiecta: ideo philosophia petit fugari nebulas terrene molis. et quia non sufficit fuga tenebrarum: nisi adsit lux illud minans: ideo petit illuminationem discens. Atque tuo splendore mica tu namque serenum. Tu requies tranquilla pius te cernere finis Principium vector dux semita terminus idem.

Prosa decima libri tertii.

Quoniam igitur que sit imperfecti que etiam perfecti boni forma vidisti: nunc demonstrandum reorum quoniam haec felicitas perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum. An aliquod huiusmodi bonum: quale paulo ante diffinisti in rerum natura possit existere: ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat: sed qui existat sicque hoc veluti quidam omnium fons bonorum negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur: id inuentione perfecti imperfectumque esse per

Prosa decima libri tertij.

Quoniam igitur que sit imperfecti. Ista est decima prosa libri tertij: in qua philosophia ostendit ubi vera beatitudo sit constituta. et primo continuando probat beatitudinem perfectam esse in rerum natura. Secundo ostendit in quo sit vera beatitudo ibi. Quo vero. Primum dicit.

Boetii quoniam vidisti in precedentibus que sit forma imperfecti boni: et que sit forma perfecti boni: nunc reorum id est opinor esse demonstrandum: quoniam id est ubi haec perfectio felicitatis id est perfecta felicitas sit constituta: in quo supple inuestigando illud arbitror primum esse inquirendum. An aliquod huiusmodi bonum perfectum quale paulo ante scilicet octaua prosa diffinisti possit existere in rerum natura: ne cassa id est vana imago id est species cogitationis nos decipiat: preter veritatem subiecte rei id est existentis rei. Sed nequit negari quin existat in rerum natura perfectum bonum et perfecta felicitas: et hoc bonum sit veluti fons omnium bonorum: et tunc probat ipsum esse tali ratione. In quocumque genere est reperire imperfectum: in eodem est reperire perfectum: sed in genere rerum est reperire imperfectum bonum et imperfectam felicitatem.

patet ex precedentibus: ergo in rerum natura erit dare perfectum bonum et perfectam felicitatem. Hanc rationem pertrahat in littera et dicit. *Omne quod dicitur esse imperfectum: illud perhibetur imperfectum diminutione id est ex defectu perfecti: quo fit ut si in quolibet genere videatur esse quid id est aliquid imperfectum: in eo genere necesse sit aliquid esse perfectum. Tenim pro quia: sublata id est circūscripta perfectione nec*

perhibetur. Quo fit ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur: in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Et enim perfectione sublata unde illud quod imperfectum perhibetur extiterit: nec fingi quidem potest. Neque enim a diminutis inconsummatisque natura rerum cepit exordium: sed ab integris absolutisque procedens in hec extrema atque effeta dilabitur. Quod si uti paulo ante monstravimus est quedam boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. Boetius. *firmissime inquam verissimeque conclusum est.*

Philosophia. Quo vero inquit

tatem: quod concedens Boetius dicit firmissime et verissime conclusum est. Notandum quod in temporalibus et sensualibus non potest esse summum et perfectum bonum: et quia multi sunt qui non putant esse alia bona preter sensualia: ideo ne aliquis putet nullum esse perfectum bonum in rerum natura: philosophia primo antequam ostendat ubi sit situm perfectum bonum probat ipsum esse.

Notandum quod res subiecta est de qua habetur sermo et cognitio: sed dum cogitamus de re que non est: tunc est cogitatio cassa preter veritatem subiecte rei decipiens nos. ne autem talis cognitio videatur esse summi boni: ideo primo probat ipsum in rerum esse natura.

Notandum quod imperfectum non potest esse principium rerum: quia perfectum prius est imperfecti: principio autem non est aliquid prius: ex quo sequitur quod ubi est imperfectum: ibi est reperire perfectum.

Notandum quod est de venire ad aliquod perfectum a quo natura incipiens progreditur ad posteriora imperfecta cuiusmodi sunt hec inferiora que dicuntur extrema et effeta sunt ultima causarum non causa alijs inferioribus.

Quo vero inquit. Hic philosophia ostendit in quo perfectum bonum siue vera felicitas sit sita. Secundo concludit quoddam correlativum. Tertio movet dubitationem. Secunda ibi. Super hec. Tertia ibi. Atque in hoc quoque. Primo dicit vel

fingi potest unde illud extiterit id est esse habeat quod perhibetur imperfectum. neque enim natura cepit exordium a diminutis et inconsummatis id est ab imperfectis: sed natura procedens ab integris et absolutis id est a perfectis: dilabitur in hec extrema id est inferiora: atque effeta id est infructuosa. ex hoc ergo accipitur maior ratio in quocumque reperitur aliquid imperfectum: in eodem reperitur perfectum. Tunc subiungit minore dicens: uti prolicui paulo ante monstravimus que est fragilis boni et imperfecta felicitas: et ponit conclusionem dicens. ergo dubitari non potest esse aliquam solidam que pro et perfectam felicitatem

Liber Tertius

ostendit perfectam felicitatem esse in deo constitutam. Secundo ostendit per quem modum sit in deo ibi. sed queso. Primo ponit unam propositionem notat. Secundo ex ea probat intentum ibi. Ita vero. Primo dicit. Jam probatum est quod est dare perfectum bonum: quo vero id est in quo habiter id est later: illud perfectum bonum ita considera. Et tunc subiungit propositionem. Omnis conceptio communis humanorum animorum probat id est concedit deum esse bonum: et in principium omnium rerum. Et quod deus sit quod dicitur bonum probat per hoc: quia deo nihil melius excogitari queat id est potest: et quis dubitat illud esse bonum quo melius nihil est: quasi diceret nullus. Notandum quod deum esse principium omnium rerum omnes concedunt: sed quia pythagorici duo posuerunt esse principia rerum: unum bonum aliud malum: ne ergo aliquis occasione huius negaret deum esse bonum: ideo hoc probat ex eo quod nihil potest melius excogitari deo. unde dicit beatus Augustinus in libro de doctrina christiana. Omnes lingue sciētes:

cum aures eorum sonus tetigerit: quo profertur deus mouentur ad cogitandum excellentissimam quandam immortalem naturam. ita autem cogitatur deus ut aliquid quo nihil sit melius. Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat et cetera. Sic probat intentum quod beatitudo siue perfectum bonum sit situm in deo tali ratione. Perfectum bonum est vera beatitudo: sed in deo est perfectum bonum: ergo in deo est vera beatitudo. Unde dicit in littera. Ratio ista demonstrat deum esse bonum: ut conuincat id est infallibiliter conducat in eo esse perfectius bonum. nam nisi deus sit tale scilicet perfectum bonum: non poterit esse principium omnium rerum. si enim non sit perfectum bonum erit aliquid prestantius eo possidens perfectum bonum: namque pro quia omnia perfecta claruerunt id est manifesta sunt esse priora: minus integris id est perfectis: quare ne ratio procedat in infinitum: consistendum est summum deum esse plenissimum summum et perfectum boni: et sic patet minor rationis: scilicet quod in deo est perfectum bonum. nunc probat maiorem dicens. Sed concessimus id est probauimus nona parte perfectum bonum esse veram beatitudinem: igitur restat concludere quod necesse est veram beatitudinem sitam esse in summo deo. Cui Boetius consentiens dicit. accipio id est concedo inquit: nec est quod villo modo queat contradici. Notandum quod si deus non esset perfectum bonum sed imperfectum: procederetur in infinitum: sic arguendo. Deus vel est perfectum bonum vel imperfectum: si perfectum habetur propositum: si

habitet: ita considera deum rerum omnium principem bonum esse: communis humanorum conceptio probat animorum.

Nam cum nihil deo melius excogitari queat: id quo melius nihil est bonum esse quis dubitat. Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat: ut perfectum quoque in eo bonum esse conuincat. Nam nisi tale sit: rerum omnium principium esse non poterit.

Erit enim eo prestantius aliquid perfectum possidens bonum: quod hoc prius atque antiquius esse videatur. Omnia namque perfecta minus integris priora esse claruerunt. Quare ne in infinitum ratio procedat: confitendum est summum deum: summum perfectique boni

Prosa Decima

Imperfectum: ergo erit aliquid prius eo: cum perfectum si prius imperfecto. Illud ergo prius vel est perfectum bonum vel imperfectum: si perfectum illud erit deus et habebitur propositum. Si imperfectum erit aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Iterum queritur de illo prius vel est perfectum bonum vel imperfectum: et sic procederetur in infinitum: vel dabitur deum esse perfectum bonum: et hoc innuit in

esse plenissimum. Sed perfectum bonum in veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Boeti. Accipio inquit: nec est quod contradici villo modo queat. Philosophia. Sed queso inquit te vide quod id sancte atque inuolabiliter probes quod boni summi summum deum diximus esse plenissimum. Boe. Quoniam inquit modo. Philosophia. Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum quo plenius esse perhibetur: vel extrinsecus accepisse: vel ita naturaliter habere presumas: quasi habetis dei habiteque beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes prestantius id quod dederit: eo quod acceperit existimare possis: sed hunc esse rerum omnium precellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem inest: sed ratione diuersum: cum de rerum principe loquamur deo fingat qui potest: quis hec diuersa coniunxerit. Postremo quod a quali

teris: quod pro et beatitudinis habite: et tunc improbat membra. primo quod deus non accepit summum bonum ab extrinseco dicens. Nam si putes bonum quod in deo est extrinsecus acceptum: tunc tu possis id est potes existimare esse prestantius id est melius illud bonum quod dedit: eo quod acceperit scilicet deo: quod est falsum: quia confitemur hunc precellentissimum omnium rerum. Tunc probat quod perfectum bonum in deo non est in ipso naturaliter tanquam differens a substantia sua dicens. Quod si natura id est per naturam inest deo summum bonum: sed est diuersum ab ipso ratione quiditas

littera cum dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat. Sed queso te inquit. Dic philosophia ostendit per quem modum vera beatitudo sit in deo: quia non est in deo tanquam aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto: sed est idem cum ipso: quod probat quattuor rationibus. secunda ibi. postremo. tertia ibi. omnino eim. quarta ibi. respice inquit. Primo premitit inquit summum cum quadam diuisione: cuius membra improbat dicens. Boe. queso te vide quod id sancte id est firmiter et inuolabiliter probes quod diximus summum deum esse plenissimum summi boni. et dicit Boe. Quomodo modo supple hoc probatur: tunc ponit philosophia diuisionem dicens. Presumas id est putas ne hunc patrem omnium rerum accepisse extrinsecus illud summum bonum quo perhibetur esse plenus: vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonum: quasi cogites diuersam esse substantiam dei habentem

Liber Tertius

tiua: fingat qui potest qui & hac diuersa coniungerit scilicet deum & summum bonum: quasi dicat non est dare aliquem priorem ista diuersa coniungentem. Notandum quod ratio quam philosophia pretendit est ista. Summum bonum quod est in deo vel est acceptum ab extrinseco vel inest sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit prestantius & nobilius deo: quia dans summum bonum prestantius est recipiente ipsius. si autem inest deo naturaliter vel tanquam idem sibi vel tanquam diuersum ab ipso. si tanquam idem sibi: habetur propositum: si tanquam diuersum ab ipso: erit aliquid prius quod ista diuersa coniungit. talia autem fingere est difficile. Postremo quod a qualibet. hic philosophia ponit secundam rationem: quod summum bonum in deo non differt ab ipso. & est ratio talis. Illud quod est diuersum ab alio non est illud a quo est diuersum: si ergo summum bonum esset diuersum a deo: deus non esset summum bonum quod nequas est dicere. unde dicit in littera. Postremo illud quod est diuersum a qualibet re: illud non est illud a quo videtur esse diuersum: quare quod sui natura diuersum est a summo bono: illud non

est summum bonum: si igitur summum bonum ita sit in deo quod secundum naturam est diuersum ab eo: sequitur quod deus non sit summum bonum: quod nequas est cogitare de deo quo nihil constat esse prestantius.

Nota si aliquid esset in deo diuersum ab ipso: deus esset compositus & non essentie simplicis quod est falsum. Item quod est in deo diuersum ab ipso vel est accidens vel pars eius. non accidens: quia deus non est subiectum alicuius accidentis. si est pars eius cum pars precedat totum: aliquid erit prius deo: quod falsum est.

Omnino enim nullius rei natura. Hic philosophia ponit tertiam rationem que talis est. Illud quod est principium omnium formaliter est summum bonum: quia summum bonum non potest esse principiatum: sed deus est principium omnium: ergo formaliter est summum bonum. summum autem bonum est beatitudo: ergo deus formaliter est summa beatitudo. Unde dicit in littera. Omnino id est generaliter nullius rei natura poterit existere. i. esse melior suo principio. quare quod omnium sit principium sicut deus: illud etiam concluderim verissima ratione summum esse bonum sui substantia. i. per sui substantiam. cui assentes. B. di. rectissime inquit conclusus est: summum bonum esse beatitudinem processum est

bet re diuersum est id non est illud a quo intelligitur esse diuersum: Quare quod a summo bono diuersum est sui natura: id summum bonum non est: quod nequas est de deo cogitare quo nihil constat esse prestantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit existere. quare quod omnium principium sit: id etiam sui substantia summum esse bonum verissima ratione concluderim. Boetius. Rectissime inquit. Philosophia. Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est. Boetius. Ita est inquit. Philosophia. Igitur inquit deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. B. Nec inquit propositis prioribus refragari queo. Et ab illis hoc illatum consequens esse perspicio.

Prosa Decima

Dicit Boe. ita est inq̄. Concludit ergo philosophia. igitur necesse est deum confiteri ipsam beatitudinem. dicit Boe. nec queo refragari id est resistere prioribus propositis id est premissis: et ego perspicio hoc illarum esse consequens ab illis id est ad illa.

Nota q̄ principium omnium rerum oportet esse summum bonum substantialiter: quia si aliquid aliud a principio esset summum bonum substantialiter sicut aliquid prin-

cipiarum: sequitur q̄ principium sit nobilius suo principio. nam bonum substantialiter nobilius est bono accidentaliter. Item si principium non est bonum substantialiter sed accidentaliter: cum omne quod est tale per accidens reducatur ad aliquid tale per se: tunc principium reduceretur ad aliquid et per consequens non esset principium. Respice inq̄ an hic. hic potest quartam rationem q̄ beatitudo in deo non differt ab ipso: si beatitudo differret a deo: cum utriusq̄ tam deus q̄ beatitudo sit summum bonum: essent duo summa bona quorum unum non esset alterum: et cum unum desit alteri neutrum erit perfectum et summum bonum: quia perfectum est cui nihil deest: ergo necesse est beatitudinem esse idem cum deo. vñ dicit in littera. *Bo.* respice an hinc quod modo dicam: illud quod pro-

Philosophia. Respice inquit an hic quoque idem firmus approbetur q̄ duo summa bona que a se diuersa sunt esse non possunt. Etenim que discrepant bona non esse alterum quod si alterum liquet: quare neutrum poterit esse perfectum cum alterutri alterum deest: sed quod perfectum non sit: id summum non esse manifestum est. Nullo modo igitur que summa sunt bona ea possunt esse diuersa. Atqui et beatitudinem et deum summum bonum esse collegimus: quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem que sit summa diuinitas. Boeti. Nihil inq̄: nec re ipsa verius: nec rationatione firmius: nec deo dignius concludi potest. Philosophia. Super hec igitur inquit veluti geometre solent demonstratis propositis aliquid inferre que posita ipi vocat. Ita ego quoque tibi veluti correlarium dabo.

batum est firmius approbetur duo summa bona esse non possunt que sunt a se diuersa. Etenim liquet id est manifestum est q̄ bona que discrepant non esse alterum supplementorum bonorum quod sit alterum: quare cum alterum deest alterutri id est quare cum alterum alteri: neutrum poterit esse perfectum: cum perfectum sit cui nihil deest: sed manifestum est illud non esse summum bonum quod non est perfectum: igitur nullo modo possunt esse diuersa ea que sunt summa bona: atq̄ pro certe deum et beatitudinem collegimus esse summum bonum: quare necesse est ipsam naturam que sit diuinitas. i. naturam dei esse summam beatitudinem. quod Boetius approbans dicit. Nihil verius est ipsa re: nec rationatione firmius: nec deo dignius concludi potest. Notandum ex quarto obiecto: qd̄ per superabundantiam dei vni soli conuenit: cum igitur summum bonum dicat per superabundantiam: non erunt duo summa bona. Item si essent duo summa bona vel essent eiusdem speciei vel differret spes: si eiusdem speciei erunt equaliter perfecta: et unus erit

Liber Tertius

superfluum, si differunt specie vnum erit perfectius altero: quia impossibile est duas species esse equaliter perfectas: sed quod est imperfectius non est summū bonū: ergo nō sunt plura summa bōa. Sup̄ hec igit̄ inquit, Dic pb̄ia cōcludit ex dictis quādā conclusionem correlariā dicens. Super hec sc̄z predicta ego tibi dabo correlarium id est conclusionem correlariā: ita sc̄z sicut geometre aliquid solent demonstratis suis propositis inferre que illa ta ipsi vocant porismata id est apertiones. et tunc ponit correlariū: q̄ om̄nis beatus est deus quod sic infert: quia adeptione beatitudinis fiunt hoīes beati: beatitudo v̄o ē ip̄a diuitas vt pb̄atū ē: manifestū ē hoīes beāt̄s fieri adeptione diuinitatis: sicut adeptioē iusticie fiunt homines iusti: et adeptioē sapientie fiunt sapientes: ita necesse est adeptione diuinitatis esse beatos siue deos. Igitur omnis beatus est deus: sed natura quidem vnus deus est et non plures: participatione vero nihil prohibet plures deos esse. hanc conclusionem commendans Boetius dicit. Et pulchrum inq̄ hoc scilicet quod modo conclusisti atq̄ preciosum siue porisma siue correlarium: magis id est magis velis ipsum vocari. Notandum q̄ omnis beatus est deus: hoc probatur ex littera sic. Domines fiunt beati adeptione beatitudinis: sed beatitudo est diuinitas: ergo homines fiunt beati adeptione diuinitatis: sed adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus: ergo omnis beatus ē deus. vel potest sic argui. Adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus: adeptioē diuinitatis aliquis efficitur beatus: cum diuinitas sit idem cum beatitudine: ergo omnis beatus ē deus. Nota secundum Duguitionem porrus porri est subtile foramen in corpore p̄ quod sudor emanat. Inde porisma ris. id est apertio vel illuminatio sensus. dicuntur etiam porismata regule quas geometre proponunt ad aliquid ostendendum eo q̄ apertant et illuminēt mentem lectoris: et ipse allegat Boetius in hoc libro de hoc nomine porisma. Notandum secundum eundem Duguitionem a corona venit coronarium qd̄ est premium victoriae: vel premium belli: vel certaminis scilicet corona: vel aliquid aliud. vel coronarium est vnde aliquis meretur honorem: vel adipiscit̄ coronam. et etiam allegat Boetius in hoc loco de hoc nomine coronarium: sed communiter ipsum nominamus correlarium: et est correlarium conclusio sequēs ex premissis. Nota aliquis diceret. Si omnis beatus est deus cū plures sint beati plures erunt dii. Respondet Boetius. q̄ vnus ē deus naturaliter et essentialiter: sed participatiue scilicet participatione virtutis et immortalitatis possunt esse plures dii. Unde psalmista. Ego dixi dii estis et filij excelsi omnes. Item inuit philosophus. xij. methaphis. vbi sic concludit. Non valet pluralitas principum: sic ergo vnus princeps scilicet secundum naturam et essentiam. Ergo dicit Seneca. Vir speculatiuus est quasi deus in humano corpore hospis

nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati. Beatitudo vero est ipsa diuinitas: diuinitatis adeptione fieri beatos manifestum est: sed vti iusticie adeptione iusti sapientie sapientes fiunt. Ita diuinitatem adeptos: deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus deus: sed natura quidem vnus: participatione vero nihil prohibet esse q̄ plurimos. Boetius. Et pulchrum inq̄ hoc atq̄ preciosum siue porisma: siue correlarium vo-

ratus. Pro quo ulterius notandum quod deus est quadruplex. Aliquis est deus nuncupative ut ydolum. Alius usurpative ut demones cultum dei sibi usurpantes ut dicit scriptura. Omnes dii gentium demonia. Tertius participative ut homines beatitudinem participantes. Quartus est deus natura habens essentie eternitatem immutabilitatem et comunicabilitatem. primis tribus modis possunt bene esse plures dii: sed non

quarto modo. Ultimo nota deitatem siue diuinitatem participare non est nisi immortalitatem impassibilitatem subtilitatem et agilitatem adipisci. Nam mortale additum nobis se parat nos a diis ut dicit Porphyrius: ergo adeptio immortalitatis erimus dii. Atqui hoc quoque pulchrum nihil est. Sic philosophia mouet circa predicta quandam dubitationem. secundo soluit eam. ibi. Cuius discretionem. primo dicit. Ex quo dicitur hoc correlarium esse pulchrum. atqui pro certo hoc quod iam dictum nihil est pulchrum: quod ratio persuadet esse annexendum his scilicet supra dictis. et dicitur Boetius. quid est pulchrum illud. dicit philosophia. Cum beatitudo videatur multa continere dubitatur utrum hec omnia coniungant id est con-

stituant veluti unum corpus beatitudinis quadam varietate partium: an sit aliquid eorum quod compleat substantiam beatitudinis ad quod cetera referantur. tunc Boetius petit hanc questionem magis elucidari dicens. Vellem inquit ut patefaceres illud quod queris commemoratione ipsarum rerum supple exemplificando. et philosophia condescendens Boetio. querit. Nonne censemus beatitudinem esse bonum. dicit Boetius. Certe summum bonum. cui philosophia. licet id est licitum est addas hoc scilicet summum omnibus his. nam beatitudo est summa sufficientia: eadem est summa potentia: et iudicatur esse summa reuerentia claritas et voluptas. dicit Boetius. quid igitur supple estimas dicendum. respondit philosophia. hecne id est nunquid hec omnia scilicet sufficientia potentia: quod pro et cetera sunt veluti quedam membra beatitudinis: an cuncta referunt ad bonum veluti ad verticem id est tanquam ad summam rationem appetendi omnia alia. Tunc Boetius. fatetur se intelligere questionem et prestolari eius solutionem dicens. Intelligo quid proponas inuestigandum: sed desidero audire quid constituas id est diffinas questionem dissoluendo. Notandum quod questio quam

Notandum quod questio quam

philosophia mouet est ista. vtrum predicta quinque scilicet sufficientia: reuerentia: et cetera constituent beatitudinem sicut diuersa membra vnum corpus. vel vtrum omnia sint eadem et referantur ad aliquid vnum: scilicet ad bonum quod ratio sit appetendi omnia ista. Notandum quia in beatitudine est summum bonum: et in beatitudine est sufficientia: reuerentia: potentia: gloria et iocunditas: ideo queritur an ista sint in beatitudine tanquam diuersa: aut ad vnum relata scilicet ad bonum ratione cuius appetuntur.

Nota ad primam partem questionis debet responderi quod non: quia membra vnum corpus constituentia debent esse inter se diuersa: vt statim probabitur in littera sequenti: si illa quinque sunt vnus vt probatum est: ergo non possunt esse partes beatitudinis constituentis ipsam sicut membra vnum corpus: etiam si sic sequeretur quod beatitudo seu deus non esset omnino simplex quod est impossibile.

Cuius rei discretionem hic philosophia soluit questionem. Et primo ostendit quod ista quinque non sunt partes et membra beatitudinis. Secundo ostendit quod omnia referantur ad bonum. ibi. Ad bonum vero. Primo intendit talem rationem. Membra constituentia aliquid vnum adinuicem debent esse diuersa: sed ista omnia quinque sunt idem: ergo non sunt membra et partes beatitudinis. Unde dicit in littera. Cuius rei supple posite in questione sic accipe discretionem id est discretam solutionem. Si hec omnia forent membra beatitudinis: tunc discrepant a se inuicem. Nec enim est natura partium vt diuersa componant vnum corpus. Atqui pro certo hec omnia quinque monstrata sunt idem esse supple in nona prosa. igitur minime sunt membra beatitudinis: sed si in eis saluetur ratio membri: omnia erunt vnum membrum: et tunc sequitur beatitudinem componi ex vno membro: quod est impossibile. et hoc est quod dicitur alioquin id est si aliter dicatur quod non sunt membra sed vnum membrum: videbitur beatitudo esse coniuncta ex vno membro quod fieri nequit. et dicit. Boetius. id quod dem modo conclusum est non est dubium: sed illud quod restat de veritate alterius partis questionis expecto.

Notandum quod beatitudo est diuinitas vt prius visum est: et quia diuinitas est omnino simplex et indiuisibilis: ex nullo potest esse constituta. cum enim constituens sit prius constituto: esset aliquid prius deitate quod absurdum est: ergo beatitudo non potest esse constituta ex pluribus membris vel ex vno membro. Ad bonum vero etc. Hic philosophia ostendit quod omnia referantur ad bonum tanquam ad causam propter quam appetuntur. Secundo ex dictis

Philosophia. Heccine omnia bona sufficientia: potentia: ceteraque veluti quedam beatitudinis membra sunt: an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur. Boetius. Intellego inquam quid investigandum proponas: sed quid constituas audire desidero. Philosophia. Cuius rei discretionem sic accipe. Si hec omnia beatitudinis membra forent: se quoque inuicem discrepant. Hec est enim partium natura: vt vnum corpus diuersa componant. Boetius. Atqui hec omnia idem esse monstrata sunt. Philosophia: Minime igitur membra sunt: alioquin

Prosa Decima

Deducit quasdam conclusiones superius probatas ut melius intelligantur. Secunda sibi
Cuius vero causa. primo dicit. palam est cetera. i. quicquid supradicta ad que omnia ap-
petenda reducuntur ipsa referri ad bonum. idcirco eim petitur. i. appetitur sufficientia:
quod bonum esse iudicatur. idcirco potentia creditur: quod id etiam creditur esse bonum. idem licet con-
iectare. i. iudicare de reuerentia claritudine. i. claritate et iocunditate: et sic vniuersaliter

concludere quod bonum est sum-
ma. i. perfectio et causa om-
nium expetendorum. i. desi-
derandorum: quod declarat per
signum dicens. Illud enim
quod neque in re neque in simili-
tudine. i. apparentia vlti-
mus bonum retinet in se: il-
lud nullo modo potest expe-
ti. i. desiderari: et contrarium
illa que non sunt bona na-
tura. i. ex natura: tamen si
videantur. i. appareant esse
quasi vera bona sunt ap-
petunt: quo fit ut bonitas
iure credatur esse summa
atque causa omnium expe-
tendorum. Notandum
quod bonum est causa omni-
um desiderandorum: quia
deficiente ratione boni in
aliquo siue sit bonum secun-
dum apparentiam siue eri-
stentiam tollitur ratio ap-
petibilis. posita vero ratione
boni in aliquo siue secundum rem si-
ue secundum apparentiam ex quo
ipsum est appetibile: pro-
pter quod dicit Aristoteles
tertio de anima. motus
enim appetibile hoc
quidem bonum: hoc autem
apparens bonum. Cui

ex vno membro beatitudo videbitur esse
coniuncta: quod fieri nequit. Boetius. Ad
quidem inquam dubium non est: sed id quod
restat expecto. Philosophia. Ad bonum
vero cetera referri palam est. Idcirco enim
sufficientia petitur: quoniam bonum esse
iudicatur: idcirco potentia quoniam id quo
quod esse creditur bonum: idem de reueren-
tia claritudine iocunditate coniectare licet
Omnium igitur expetendorum summa at-
que causa bonum est. Quod enim neque re-
neque similitudine vllum in se retinet bo-
num. id expeti nullo modo potest. Contra
quod etiam que natura bona non sunt: tamen
si esse videantur quasi vera bona sunt appe-
tuntur. Quo fit ut summa cardo atque cau-
sa expetendorum omnium bonitas esse iu-
re credatur. Cuius vero causa quid expe-
titur: id maxime videtur optari. Veluti si
salutis causa quispiam velit equitare non tam
equitandi motum desiderat quam salutis effectum

ius vero causa. Sic ex dictis philosophia deducit quasdam conclusiones prius pro-
batas ut melius intelligantur. et sunt due. Prima est quod bonum et beatitudo sunt idem
Secunda quod deus et bonum idem sunt. deducens ergo primam conclusionem dicit.
Illud maxime videtur optari cuius causa: quid id est aliquid: expetitur id est deside-
ratur: ut si causa salutis id est sanitatis: quispiam id est aliquis velit equitare: non tam
id est non tantum desiderat motum equitandi: quam id est quantum desiderat effectum sa-
lutis id est sanitatis. Cum igitur omnia petantur. i. appetantur gratia boni: illa non
potius desiderantur ab omnibus quam ipsum bonum: sed nos concessimus beatitudi-
nem esse propter quas cetera optantur: quare sola beatitudo tanquam finis omnium aliorum
m iij

Libri Tertius

desiderantur: ex quo liquido id est manifeste apparet esse eandem substantiam ipsius boni et beatitudinis. Boetius enim assentiens isti deductioni dicit. nil video cur quispiam possit dissentire. Notandum quoque proprietates per se est eadem: necesse est illa esse eadem. cum igitur bonum et beatitudo habeant unam et eandem per se proprietatem erunt eadem. Nam per se proprium est beatitudini quod omnia propter eam desiderantur. similiter illa proprietates est boni quod omnia appetuntur quia bona: ergo bonum et beatitudo sunt idem.

Notandum quod illud magis appetitur cuius causa aliquid appetitur. quia illud propter quod aliquid appetitur prius est in causando motum desiderij: quod illud quod appetitur propter aliud: quod causa primaria prius influit quam secundaria: et ideo illud propter quod aliquid appetitur prius influit desiderio quam illud propter quod appetitur propter aliud sicut finis plus influit quam ordinata in finem: et hoc declarat per exemplum in littera de sanitate que plus appetitur quam actus equitatis difactus propter sanitatem.

Sed deus. Dicitur philosophia ex conclusione prius probata deducit secundam scilicet deum et bonum esse idem secundum substantiam. et dicit. et monstrauimus deum et veram quod pro et beatitudinem esse idem atque unum. dicit. B. ita est inquit. Ex quo concludit philosophia dicens. igitur secure licet concludere substantiam dei esse sitam in ipso bono nec usque alio id est alibi.

Nota quod ex prima conclusione inferitur secunda accipiendo primam conclusionem pro maiore arguendo sic. Bonum et beatitudo sunt idem secundum substantiam: sed deus est non a beatitudo: ergo deus et bonum sunt idem secundum substantiam.

Metrum decimum tertii libri.

Uc oēs pariter venite capti:
Quos fallax ligat improbis cathēis
Terrenas habitans libido mētes

Metrum decimum libri tertij.

Uc omnes pariter venite capti. Istud est metrum decimum huius tertij quod dicitur valenticum ab inuatore: et est undecasyllabum constans ex spondeo et dactilo et duobus vel tribus trocheis: quia ultimo loco potest poni spondeus vel trocheus: in quo metro philosophia postquam ostendit in quo sit summa beatitudo: hortatur ad istam beatitudinem peruenire dicēs. Omnes capti quos fallax libido id est fallax delectatio habitans id est possidens terrenas mentes ligat improbis cathenis id est victiosis cu

De trum Decimū

piditatibus: venite pariter huc. i. ad summum bonum quod est firū in deo. Tūc ostēdit vtilitatem veniēdi ad illud bonū dicēs. Dic. i. in isto bono qđ est de' erit vobis requies laborum cum ipse sit premiū in hac vita laborantiū. hic est portus id est securitas manens placida quiete. hoc est asilum. i. domus refugij: vnū id ē solū: qz tantū ad decum est tutū refugij: patens id est apertus miseris. tūc cōparat istud bonū ad bona

Hic erit vobis requies laborum
Hic portus placida manens quiete.
Hoc patens vnum miseris asiluz
Non quicquid tagus aurei arenis:
Donat: aut herinus rutilante ripa
Aut indus calido propinquus orbi:
Candidis miscens virides lapillos.
Illustrant aciem: magisqz cecos
In suos condunt animos tenebras
Hoc quicquid placet excitatqz mētes:
Infimus tellus alluit cauernis:
Splendor quo regitur vigetqz celum
Vitiat obscuras anime ruinas.
Vanc quisqz poterit notare lucem
Candidos p̄hebi radios negabit.

Prosa vndecima tertij libri.

profundo terre gignūtur metalla 7 gemme. Tūc ostendit vtilitatez boni quod est deus in quo est vera beatitudo dī. Splendor id est beatitudo splendens quo splendore regitur celum: ille vitiat obscuras ruinas anime: quia splendor 7 obscuritas se non cōpatiuntur in eodem. quisquis ergo poterit notare id est notam habere hanc lucem: ipse negabit id est non curabit: candidos radios p̄hebi id est solis. Notandum propter litteram q̄ asilum secundum Dugutionem dicitur domus refugij quam Romulus fecit. ab a quod est sine 7 silon quod est tactus quasi sine tactu: quia nō erat p̄has ibi aliquem tangere vel offendere. Notandum secundum Isidorum libro etymologi. Tagus est fluuius quem carthago byspanie sic nuncupavit ex quo procedit copiositas arenis auriferis: 7 ob hoc ceteris fluuijs byspanie est preclarus.

Notandum secundum Dugutionem q̄ herinus est fluuius asie qui campos smirneos secatur fluctibus: 7 est plenus aureis arenis. Indus autem secundum Isidorum est fluuius orientis qui rubeo mari excipitur a quo india nuncupatur abundans margaritis 7 smaragdīs.

Prosa vndecima tertij libri.

temporalia: ostendēs bōa temporalia esse damnosa: quia sui cupiditate obrebrant animas dī. Quicquid dōat tagus fluuius iste aureis suis arenis: q̄c quid donat herinus fluuius rutilante id est splendēte sua ripa: aut indus fluuius a quo dicitur india propinquus calido orbi: qz vicinus torride cone. indus inq̄ cōmiscens lapillos virides id est smaragdōs: cādidi id est margaritis supple oīa illa nōn illustrant aciem supple mētis: sed magis condunt id est inuoluūt cecos animos ī suas tenebras id ē ignorantias veri boni: hoc scilicet bonuz temporale q̄c quid id est quodcūqz placet: qz pro 7 excitat mētes ad cupiditatem: illud rebus alluit infimis cauernis id est profundis: quia in

Liber Tertius

Assentior inq̄. Ista est undecima proſa huius terciij: in qua philoſophia indi-
cit Boetium in cognitionem quorundam qui prius faſſus fuit ignorare: ſcilicet
quis ſit finis omnium rerum: & quibus gubernaculis mūdus regatur. Pri-
mo ducit ipſum in cognitionem primi. ſecundo ſecundi in ſequenti proſa. primo phi-
loſophia inueſtigat diſſinitionem boni. ſecundo ex hoc oſtendit quis ſit finis omnium
rerū. ibi. & illa nimius. pri-
mo premittuntur quedā.
Secūdo philoſophia ag-
greditur propoſitum ibi.
Nonne inquit. primo Bo.
aſſentiēs predictis dicit.
Aſſentior inq̄: ſcilicet iam
dictis. Cuncta enim con-
ſtant nexa firmiſſimis ra-
tionibus: quia demōſtra-
tiuis. & philoſophia inq̄
Quanti ſcilicet precij eſti-
mabis ſi agnoueris quid
ſit ipſum bonum. Reſpō-
dit Boe. Inſiniti ſc̄z pre-
cij inq̄ eſtimabo: ſiquidē
mibi parit̄ cōtigat agno-
ſcere deum qui bonus eſt.
dicit philoſophia. Atqui
pro certe hoc patefaciam
veriffima ratione: manebunt
id eſt cōcedantur: mo-
do id eſt tātummodo que
concluſa ſunt pauloante.
& dicit Boeti⁹. manebūt
ſine omni contradictione
in ſui veritate. Notā
duz q̄ ad probandum ali-

quam concluſionem oportet principia manere in ſui veritate & ea concedi. ſi enim ne-
garentur: non poſſet ex eis deducti concluſio. volens ergo philoſophia ex his que con-
cluſa ſunt tanq̄ ex principijs concludere quid ſit bonum: dicit hoc velle facere manē-
tibus his que probata ſunt. & dicit Boetius q̄ manebunt in ſui veritate.

Nonne inquit monſtrauimus ea. Sic philoſophia aggreditur intentum oſtende-
ndo quid ſit bonum: & intendit probare iſtam concluſionem. Bonus eſt illud quod om-
nia appetunt: quam probat tali ratione. vnum & bonum ſunt idem: ſed omnia appet-
tunt eſſe vnum: ergo omnia appetunt bonum. Circa iſtam rationem ſic procedit. Pri-
mo probat maiorem. Secundo minorem. Tertio reſumpta maiore inferit concluſio-
nem. Secūda ibi. Noſti ne igitur. Tertia ibi. Eſt ne igitur. probat ergo maiorem q̄
vnu & bonū ſunt idē per modū q̄ſtionis. Et primo querit dicēs. Nonne ſupra moſtras-
uimus in nona proſa ea q̄ appetūtur a pluribus: ſupple ſufficiētia reuerētia potētia
idcirco. nō eſſe vera bōa & p̄fecta qm̄ discreparēt a ſe inuicē ſup. eo mō quo appetūt

Prosa Decima

a pluribus et cum alterum abesset alteri non posse afferre plenum et absolutum bonum quod nullo indigeat. tunc supple ante monstrauimus unum verum bonum fieri: cum colliguntur in unam formam beatitudinis: atque efficientiam id est in unam causam efficientem scilicet deum: ut que sit sufficientia: eadem sit potentia et reuerentia: claritas et iocunditas. nisi vero omnia sint unum et idem monstratum est ea nihil habere quo nu-

merentur id est computentur: inter expectanda id est desideranda. et dicit Boetius. Demonstratum est inquit nec villo modo dubitari potest. Alterius querit philosophia. illa que cum discrepant minime sunt bona: et cum ceperint esse unum sunt bona. Nonne hec contingit fieri bona adeptione unitatis? dicit Boetius. Ita videtur esse inquit. Et subdit philosophia. Sed omne quod est bonum participatione boni: concedis esse bonum: an minime? Et dicit Boetius. Ita est. Tunc philosophia ex concessis concludit maiorem dicens. Igitur simili ratione oportet ut concedas unum et bonum esse idem. et confirmat illam conclusionem per locum ab effectu dicens. Namque eadem est substantia eorum quorum non est naturaliter diuersus effectus: quia idem in quantum idem natum est facere idem. Boetius concedens dicit. Negare inquit nequeo.

No. ex littera sic probat quod unum et bonum sint idem. Quocumque non sunt bona nisi quia sunt unum illa non sunt bona adeptione unitatis: sed omnia sunt bona adeptione unitatis: ergo unum et bonum idem sunt. Vel aliter arguitur sic. Omnia sunt bona adeptione bonitatis: omnia sunt bona adeptione unitatis: ergo bonum et unum idem sunt. Aliam rationem innuit in littera dicens. Illa sunt unum quorum non est diuersus effectus: quia idem in quantum idem non facit nisi idem: ex secundo de generatione: sed unius et boni non est diuersus effectus: quia effectus vtriusque est bonum: ergo sunt idem. et hec conclusio patet ex quarto methaphisice. vbi Aristoteles: vult quod bonum et unum conuertantur.

Nosti ne igitur omne quod est. Hic philosophia probat maiorem scilicet quod omnia appetunt esse unum per talem rationem. Unumquodque tandem manet atque subsistit quod diu est unum: sed omnia naturaliter appetunt manere et subsistere: ergo omnia appetunt esse unum. Illius rationis primo declarat maiorem, secundo maiorem, ibi.

merentur id est computentur: inter expectanda id est desideranda. et dicit Boetius. Demonstratum est inquit nec villo modo dubitari potest. Alterius querit philosophia. illa que cum discrepant minime sunt bona: et cum ceperint esse unum sunt bona. Nonne hec contingit fieri bona adeptione unitatis? dicit Boetius. Ita videtur esse inquit. Et subdit philosophia. Sed omne quod est bonum participatione boni: concedis esse bonum: an minime? Et dicit Boetius. Ita est. Tunc philosophia ex concessis concludit maiorem dicens. Igitur simili ratione oportet ut concedas unum et bonum esse idem. et confirmat illam conclusionem per locum ab effectu dicens. Namque eadem est substantia eorum quorum non est naturaliter diuersus effectus: quia idem in quantum idem natum est facere idem. Boetius concedens dicit. Negare inquit nequeo.

Nosti ne igitur omne quod est. Hic philosophia probat maiorem scilicet quod omnia appetunt esse unum per talem rationem. Unumquodque tandem manet atque subsistit quod diu est unum: sed omnia naturaliter appetunt manere et subsistere: ergo omnia appetunt esse unum. Illius rationis primo declarat maiorem, secundo maiorem, ibi.

Liber Tertius

est ne igitur. Tertio resumpta maiore concludit intentum. ibi autem inquit. Primo ergo declarans maiorem quod unumquodque tandiu manet quodiu est unum. dicit. Nosti o Boeti. omne quod est tandiu manere atque subsistere quodiu sit unum. et cum destiterit esse unum pariter contingit dissolui atque interire. Querit Boeti. Quonam modo. philosophia declarat in exemplo dicens. in animalibus hoc patet cum anima et corpus in unum coeunt atque permanent unum: illud unum vocatur animal. cum vero hec unitas dissoluitur separatione utriusque supple anime et corporis: liquet id est manifestum est animal interire et non iam esse animal. Ponit aliud exemplum ipsius etiam corpus humanum cum permanset in una forma coniunctione membrorum: tunc videtur id est videtur humana species: sed si partes corporis distribute et segregate id est separate ab invicem distraherent unitatem corpus desinit esse quod fuerat. eodem modo percurrenti cetera proculdubio patebit unumquodque subsistere id est permanere dum est unum. cum vero desinit esse unum interire videtur. et dicit Bo. Minime inquit videtur mihi aliud consideranti plura. Nota quod aliquis diceret non videtur quod esse et esse unum sint eadem: quia mali sunt: et tamen non sunt unum probatio: unum et bonum sunt idem ut iam probatum est: sed mali non sunt boni: ergo non sunt unum. Ista ratio soluitur ex quarto huius negando maiorem: quia philosophia quarto huius probat malos non solum non esse potentes: sed simpliciter non esse. Unde mali bene sunt mali: sed quod simpliciter dicantur esse non est verum: sicut homo mortuus simpliciter non est homo: et de hoc videbitur in quarto. Est ne igitur inquit. Hic philosophia probat seu declarat maiorem scilicet quod omnia appetant esse et permanere. et primo ostendit hoc. Secundo probat

Eadem namque substantia est eorum quorum naturaliter non est diversus affectus. B. Negare inquit nequeo. Phi. Nosti ne igitur inquit omne quod est tandiu manere atque subsistere quodiu sit unum: sed interire atque dissolui pariter atque unum esse destiterit. Boetius. Quonam modo. Phi. philosophia. Et in animalibus inquit cum in unum coeunt ac permanent anima corpusque id animal vocatur: cum vero hec unitas utriusque separatione dissoluitur: interire nec iam esse animal liquet: ipsum quoque corpus cum in una forma membrorum coniunctione permanent: humana videtur species. Atsi distribute segregateque partes corporis distraherent unitatem: desinit esse quod fuerat. Eodem modo percurrenti cetera proculdubio patebit subsistere unumquodque dum unum est: cum vero esse desinit interire. B. Consideranti inquit mihi plura minime aliud videtur. Phi. philosophia. Est ne igitur inquit quod in quantum naturaliter agat relicta subsistendi appetentia venire ad interitum corruptionemque desideret.

Prosa Undecima

minorem scilicet q̄ omnia appetant esse et permanere. et primo ostendit hoc. secundo probat q̄ talis appetitus est naturalis. secunda ibi. Neq̄ nunc nos. primo ostendit intentum in animalibus. secundo in vegetabilibus. tertio in rebus inanimatis. secunda ibi. Atqui non est. tertia ibi. Et etiam. Primo dicit philosophia. Est ne aliquid q̄ inq̄tum naturaliter agat desideret venire ad interitum id est ad mortē: q̄ pro et ad corruptionem relicta appetentia subsistendi. Respondeo Boetio. Si considerem animalia que habent naturam id est appetitū volendi id est prosequendi: et nolendi id est fugiendi aliquid: nihil inuenio q̄ abiciant intentione manendi supple in rerum natura: et festinet sponte id est voluntarie ad interitū nullis causis extra coeagentibus: q̄a oē aial laborat tueri salutē et deuitat mortē et p̄niciē: s̄ ego prosus dubito q̄ de herbis et arborib⁹: et q̄ de reb⁹ inanimatis oīo p̄sentē: supple animalia appetant esse et permanere. No. Boetius non dubitat quin animalia appetant esse et permanere. cuius rationē inuit. illud q̄ laborat tueri salutem et vitare mortē: hoc

appetit esse et permanere: sed omne animal est huiusmodi: ergo et cetera. sed vtrum ita sit in vegetabilibus et in rebus inanimatis de hoc dubitat. et potest esse ratio dubitationis: quia in talibus non sunt operationes ita manifeste subservientes appetitui naturali permanendi: sicut in animalibus que mouentur ad percipiendum nutrimentum et alia que pertinent ad conseruationē vite. Atqui non est q̄ de hoc possis. hic philosophia probat q̄ vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse et permanere. Et Boetius probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorum qualitate: quia in talibus locis nascuntur vbi diutius possunt conseruari in esse. Unde dicit. Atqui pro certe. Boetio. nō est q̄ possis ambigere id est dubitare de hoc vtrum inanimata et vegetabilia appetant esse primum id est primo signo. Cum tu intuearis herbas atq̄ arbores in nasci locis sibi conuenientibus: vbi quantum earum natura id est vigor nature que ar non possunt cito exarescere et interire. Nā alie campis oriuntur sicut oliue. Alie montibus sicut cypressi. Alias ferunt paludes sicut alnos et salices. Alie herent saxis sicut herbe que dicuntur capilli veneris et barba iouis. Aliarum herbarum sunt fecunde id est abundantes: et steriles arene vt illius herbe que dicuntur mericaquas. si quisq̄ conatur transferre in alta loca arescunt: sed natura dat vnicuiq̄ quod sibi conuenit et cla

Boetius. Si animalia inq̄ considerē que habent aliquam volendi nolendiq̄ naturam: nil inuenio quod nullis extra cogentibus abiciant manendi intentionē: et ad interitum sponte festinent. Omne namq̄ animal tueri salutem laborat: mortem vero pernitentiq̄ deuitat. Sed quid de herbis arboribusq̄: q̄ de inanimatis omnino consentiem rebus prosus dubito. Philosophia. Atqui nō est q̄ de hoc possis ambigere: cum herbas atq̄ arbores ituearis primum sibi conuenientibus in nasci locis: vbi quantum earum natura queat cito exarescere atq̄ interire non possunt. Nam alie quidem campis: alie montibus oriuntur: alias ferunt paludes: alie saxis heren

appetit esse et permanere: sed omne animal est huiusmodi: ergo et cetera. sed vtrum ita sit in vegetabilibus et in rebus inanimatis de hoc dubitat. et potest esse ratio dubitationis: quia in talibus non sunt operationes ita manifeste subservientes appetitui naturali permanendi: sicut in animalibus que mouentur ad percipiendum nutrimentum et alia que pertinent ad conseruationē vite. Atqui non est q̄ de hoc possis. hic philosophia probat q̄ vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse et permanere. Et Boetius probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorum qualitate: quia in talibus locis nascuntur vbi diutius possunt conseruari in esse. Unde dicit. Atqui pro certe. Boetio. nō est q̄ possis ambigere id est dubitare de hoc vtrum inanimata et vegetabilia appetant esse primum id est primo signo. Cum tu intuearis herbas atq̄ arbores in nasci locis sibi conuenientibus: vbi quantum earum natura id est vigor nature que ar non possunt cito exarescere et interire. Nā alie campis oriuntur sicut oliue. Alie montibus sicut cypressi. Alias ferunt paludes sicut alnos et salices. Alie herent saxis sicut herbe que dicuntur capilli veneris et barba iouis. Aliarum herbarum sunt fecunde id est abundantes: et steriles arene vt illius herbe que dicuntur mericaquas. si quisq̄ conatur transferre in alta loca arescunt: sed natura dat vnicuiq̄ quod sibi conuenit et cla

Liber Tertius

borat ne intereant quod diu manere possunt. Nota locus est principium generatiosis: quia saluat et conseruat locatum: et ipso mediante virtus celestis influit ipsi locato. Cum igitur vegetabilia sicut herbe et plante requirant determinata loca in quibus saluantur et in alijs arescant: patet quod ipsa appetant esse et permanere. Quid dicatur quod omnes velut in terras. Sic philosophia probat idem alio signo quod sumitur ex modo

situatiōis partium sibi conuenientia ad attractōes alimentum quo conseruatur esse eorum. et dicit. Quid dicam ex hoc quod omnes sicut licet herbe et arbores trahunt alimenta radicibus velut ore demerso in terras et diffundunt sibi alimentum per medullas per robur: quod pro et corticem quod non est nisi propter appetitum permanendi. Tunc ponit aliud signum quod sumitur de dispositione partium ad prohibendum nocuum extrinsecum dicens. Quid dicam ex hoc quod nobilissimum quodque sicut est medulla semper reconditur id est locatur: in interiori sede id est in medio plante: extra vero tueretur quadam ligni firmitate: vltimus autem id est exterior cortex arboris: quasi patiens mali id est potens

sustinere mala opponitur defensor aduersum intemperiem celi id est aeris: tunc ponit aliud signum quod sumitur ex propagatione seminis que ordinatur ad conseruationem nature in alio simili in specie: cum non possit manere idem numero. et dicit. Jam vero quanta est diligentia nature ut cuncta propagentur semine multiplicato supple: considera que omnia semina quis nesciat esse tanquam quasdam machinas id est instrumenta manendi: non modo id est non tantum ad tempus: verum etiam permanendi in perpetuum generatiui id est successiua generatione: quasi diceret nullus est cui hec non pateant.

Notandum quod radices plantarum ori similes sunt: cum habeant eandem operationem supple trahere alimentum: habent autem plante radices infixas terre: quia ex terra humorem trahunt et alimentum quod primo diffunditur in medullam: deinde in robur: deinde in corticem. est autem medulla mollissimum quod est in medio plante vel arboris non potens pati intemperiem caloris et frigoris: ideo natura ipsam locat in medio quam circundat robur quod est lignum arboris: robur autem circundatur cortice exteriori tanquam defensore ab intempere aeris.

aliarum fecunde sunt steriles harena: quasi si in alia quispiaz loca transferre conatur arescunt. Sed dat cuique natura quod conuenit: et ne dum manere possunt intereant elaborat. Quid dicam quod omnes velut in terras ore demerso trahunt alimenta radicibus: ac per medullas robur corticemque diffundunt. Quid quod nobilissimum quodque sicut medulla est in interiori semper se de reconditur: extra vero quadam ligni firmitate: vltimus autem cortex aduersus celi intemperiem: quasi mali patiens defensor opponitur. Jam vero quanta est nature diligentia: ut cuncta semine multiplicato propagentur: que omnia non modo ad tempus manendi: verum generatiui quoque quasi in perpetuum permanendi veluti

Prosa Undecima

Notandum quod quia vegetabilia non possunt idem numero manere: ideo natura producit in eis semina per quorum propagationem permaneant idem in specie scilicet in suo simili. Ea etiam que inanimata esse creduntur. Dicit philosophia probat quod etiam inanimata appetant esse duobus signis. primo ex inclinatione naturali eorum ad locum, et dicit sic. Ea etiam que creduntur esse inanimata ut lapis: aer: ignis: nonne de-

quasdam machinas esse quis nesciat.

Ea etiam que inanimata esse creduntur: nonne quod suum est queque simili ratione desiderant. Cur enim flammis quidem sursum leuitas vehit: terras vero deorsum pondus deprimit: nisi quod hec singulis loca motionesque conueniunt. Porro autem quod cuique consentaneum est: id unumquodque conseruat: sicuti ea que sunt inimica corrumpunt. Jam vero que dura sunt ut lapides adherent tenacissimis partibus suis: et ne facile dissoluantur resistunt. Que vero liquentia: ut aer atque aqua: facile quidem diuidentibus cedunt: sed cito in ea rursus a quibus sunt abscissa relabuntur. Ignis vero omnem refugit sectionem. Neque nunc nos de voluntariis anime cognoscentis motibus:

siderant id est appetunt: queque id est omnia inanimata: quod est suum est sue nature consonum simili ratione propter conseruationem sui esse: quasi dicat sic. Cur enim leuitas vehit id est mouet flammam sursum: et pondus id est grauitas deprimit terras deorsum: non propter aliam causam: nisi quod hec loca: que pro et motiones conueniunt singulis supple pro saluatione eorum esse. et subdit. Porro supple illud quod est consentaneum id est conueniens cuique: illud supple conseruat in esse unumquodque: sicuti ea que sunt inimica id est contraria corrumpunt. Secundo probat idem per aliud signum sumptum ex conseruatione naturalis proprietatis: huiusmodi est continuitas quem quilibet res naturalis nititur conseruare. unde di-

cit. Jam supple ista vero que dura sunt ut lapides adherent tenacissimis id est firmis suis partibus: et resistunt per suam duritiam ne facili dissoluantur. que vero sunt liquentia id est mollia: sicut aer et aqua de facili cedunt diuidentibus: sed cito relabuntur id est redeunt ad ea a quibus sunt abscissa: sed ignis refugit omnem sectionem.

Nota quod hoc ultimum quod dicit ignem fugere omnem sectionem dupliciter exponitur. Primo sic. Aliquid secatur cum partes eius ab inuicem separantur: ita ut in nullo conueniant: sed partes ignis si non possunt secari quin semper in aliquo conueniant: ut maxime pars de igne qui est flamma. Alio modo exponitur sic quod ignis refugit omnem sectionem: quia propter vehementiam sue actionis corrumpit ipsum quod debet secare: et ignendo ipsum in suam naturam conuertit. Neque nunc nos. Dicit philosophia ponit quod desiderium essendi non est appetitus voluntarius: sed naturalis et dicit.

Liber Tertius

Nec nos tractamus: nunc de motibus voluntarijs anime cognoscentis: sed de naturali intentione sicuti naturale est quod transigimus id est digerimus acceptas escas sine cogitatione: et quod in somno nescientes ducimus spiritum id est respiramus. Nam amor id est appetitus: manendi id est subsistendi in animalibus anime non provenit ex voluntarijs scilicet supple sicut tu estimas: quia superius posuisti solum in animalibus esse appetitum manendi. Sed venit ex principijs nature: quia natura reperitur tam in animis animatis quam in inanimatis. Quod autem appetitus manendi non sit ex voluntate probat dupliciter. Primo probat hoc: quia voluntas sepe amplectitur mortem quam tollit esse individui. unde dicit. voluntas sepe amplectitur mortem quam natura reformidat id est abhorret cogentibus causis scilicet extrinsecis: sicut patet de martyribus. Secundo probat idem ex hoc quod voluntas quandoque cohibet operationem conservativam esse specifici dicens. contraque id est per contrarium illud opus gignendi quo solo durat diuturnitas id est permanentia rerum mortalium quod natura appetit interdum cohercet voluntas: sicut patet in continentibus: ideo hec charitas id est appetitus sui supple manendi non procedit ex animali motione: sed ex naturali intentione quam deus indidit nature. Dedit enim providentia divina rebus creatis a se hanc maximam causam manendi: ut desiderent permanere naturaliter: quoad id est quod diu possunt. Quare nihil est quod villo modo queas id est possis dubitare cuncta que sunt naturaliter appetere constantiam permanendi et devitare perniciem. Quod boetius concedens dicit. Confiteor inquam nunc me cernere in dubitato id est sine dubitatione: que dudum incerta videbantur supple quod vegetabilia et inanimata naturaliter appetunt permanentiaz essendi. Notandum quod duplex est appetitus: scilicet naturalis et animalis. Naturalis est qui consequitur formam naturalem: et quia prima perfectio illius quod habet formam naturalem est esse: ideo ap-

sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est quod acceptas escas sine cogitatione transigimus: quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex anime voluntatibus: verum ex nature principijs venit. Nam sepe mortem cogentibus causis quam natura reformidat: voluntas amplectitur. Contraque illud quo solo mortalium rerum durat diuturnitas gignendi opus quod natura sepe appetit: interdum cohercet voluntas: id est hec sui charitas non ex animali motione: sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis a se rebus hanc id est maximam manendi causam: ut quoad possunt naturaliter permanere desiderent. Quare nihil est quod villo modo queas dubitare cuncta que sunt appetere naturaliter constantiam permanendi: devitare perniciem. Boetius. Confiteor inquam nunc me indubitato cernere: que dudum incer-

peritus cuiuslibet rei naturalis est ad suum esse habendum si careat: vel ad conseruandum si habeat. Appetitus enim animalis est qui consequitur formam apprehensam & si est apprehensa per sensus: sic est appetitus sensitivus qui semper tendit in contenta nature. si autem est forma apprehensa per intellectum: tunc semper inclinatio continens est appetitus rationalis qui est voluntas. & quia illud quod secundum se est

ta videbantur. **Philosophia.** Quod autem inquit subsistere ac permanere appetit: id esse vnum desiderat. Hoc enim sublato: nec esse quidem cuiquaz permanebit **Boetius.** Veruz est inquā. **Philosophia.** Omnia igitur inquit vnum desiderant. **Boeti.** Consensi. **Philosophia.** Sed vnu id ipsum monstrauius esse quod bonum est. **Boetius.** Ita quidem. **Philosophia.** Cuncta igitur bonuz petunt quod quidē ita describas licet ipsum bonum esse quod desideretur ab omnibus. **Boetius.** Nihil inq̄ verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur: et vno veluti vertice destituta sine rectore fluitabunt. aut siquid est ad quod vniuersa festinent: id erit omnium summum bonorum. **Phi:**

ur vnum esse desiderant. & **Boe.** consentiens dicit. consensi. & tunc maiores principalis silogismi resumit vt concludat diffinitionem boni dicens. sed nos monstrauius vnum esse id ipsum qd bonum est. dicit **Boe.** ita quidem. tunc philosophia concludit intentum formando diffinitionem boni dicens. Igitur cuncta bonum petunt: quod bonum licet id est licitum est vt ita describas. Bonum est quod desideratur ab omnibus. & dicit **Boe.** nihil verius cogitari potest: quia vel ad nihilum cuncta referuntur & destituta vno vertice id est principio cūcta fluitabunt sine rectore. aut siquid est ad quod vniuersa festinent: illud erit summum omnium bonorum. Notandum q̄ omne quod est vel appetit perfici vel in sua perfectione saluari: cum igitur perfici & in perfectione saluari sit bonum: omnia appetunt bonum. Notanduz cum dicitur omnia appetunt bonum: ibi non accipitur bonum precise pro bono morali: nec precise pro bono naturali: sed pro bono communiter accepto: quod bonum communiter acceptū est esse essenziale vel accidentale cōueniens rei vt perficiatur vel in sua pfectōe saluetur. Et illa nimirū inquit. **Hic philosophia ex dictis reducit Boe.** i. cognitioez cuiusdā qd supra se ignorare cōfessus est supple q̄s sit finis oim rez. & primo cōmens

discōueniens nature sic vt est mors: illud homo app̄ bendit q̄nq̄ tanq̄ cōueniens propter aliū annexū scilicet propter premium eterne vite: iō voluntas sepe āplectitur mortē quaz natura refutat: ex quo patet q̄ appetit' essendi nō est p̄mo & principaliter ex appetitu intellectiuo: sed ex appetitu naturali. nam appetitus itellectiuus nō inuenitur in omnibus in quibus inuenitur appetitus naturalis. Quod autem subsistere inquit. **Hic philosophia** resumit & p̄ta maiore concludit in intentum dicens. Quod autem appetit subsistere ac permanere illud desiderat esse vnum. hoc enim vno sublato nō p̄manebit: cut q̄ rei suum esse. dicit **Bo.** verum est. Concludit ergo philosophia. omnia igitur

dat dictum Boe. dicens. *Q*alumne nimium letor quia tu fixisti id est attrigisti: notam id est cognitionem mente medie veritatis id est perfecte veritatis que est in medio: sed hoc paruit tibi quod dicebas te ignorare paulo ante supple in primo libro sexta prosa. et querit Boe. quid inquam supple est illud. dicit phia quis sit finis oim rerum: et subdit. is enim est finis oim rerum quod desideratur ab oibus quod quia bonum esse collegimus: ut patet ex diffinitione boni: oportet ut fateamur bonum esse finem omnium rerum. Notandum quod per noticiam medie veritatis intelligit noticiam diuinam. sicut enim punctum est medium circuli a quo oes linee ducuntur: sic deus est medium veritatis a quo omnis veritas procedit. Notandum quod omnia appetunt sui finem cum finis sit perfectio rei: et res destituta suo fine frustratur. cum igitur de ratione finis sit esse bonum quia auferentes finem auferunt naturam ex secundo metaphisice: ideo finis oim rerum est bonum.

Metz. xi. tertij libri.

Quisquis profunda mente. *I*stud est vndecimum metrum huius tertij quod dicitur genericum ab inventore: id est bicum a pede predominantem: in quo metro. *P.* ostendit quomodo possumus cognoscere bonum et verum et peruenire ad cognitionem rerum. *E*x quo Boetius prius confessus est se modo scire quod prius ignorabat. *P*rimo ergo ostendit modum quo possumus deuenire in cognitionem veritatis. *S*ecundo assignat causas eius. *i*bi. *N*on omne. dicit primo. *Q*uisquis vestigat id est inuestigare vult verum profunda mente id est subtiliter: quod pro et ille cupit falli nullis deum id est falsis opinionibus que faciunt a vero deuiare: ille reuoluat in se id est exercitet intra se: lucem id est speculationem: intimi visus id est rationis et intellectus interioris: et ipse cogat id est reducat: longos motus id est operationes anime procedentes ab anima in flexens eos motus in orbem. id est in circulum redeundo ad animam: et quisquid animam doceat molitur id est laborat speculando: extra id est circa res exteriores: ille doceat animum reuersus. id est ad se reuersus possidere: suis thesauris id est potentis: que sunt memoria et intellectus: et tunc illud quod atra nubes. id est obscuritas ignorantie: dudum tectum id est occultauit: illud lucebit id est apparebit: perspicacius id est euidentius ipso phoebus: quasi dicat quod longo tempore fuit obscurum lucidum apparebit intellectui. *N*otandum quod qui vult cognoscere verum dirigat rationem et intellectum ad ipsam rem extra et ad rerum proprietates: et si aliquid

*E*t illa nimium inquit. *Q*alumne letor ipsam enim medie veritatis notam mente fixisti. *S*ed in hoc paruit tibi quod ignorare te paulo ante dicebas. *B*oeti. *Q*uid inquam. *P.* *Q*uis esset inquit rerum omnium finis. *I*s est enim profecto quod desideratur ab omnibus: quod quia bonum esse collegimus: oportet rerum omnium finem bonum esse fateamur.

Metrum vndecimum libri tertij:

*Q*uisquis profunda mente vestigat verum
 Cupitque nullis ille deum falli
 In se reuoluat intimi lucem visus.
 Longosque in orbem cogat inflectens motus:
 Animumque doceat quicquid extra molitur.

Adetrū Undecimus

cognoscit ex his non statim iudicat: sed in se reuertitur deliberando an ita sit vel non sit: quia sepe videtur bonū esse quod non est: et non esse quod est. sine enim deliberatione non est iudicandum quod non est longa deliberatione probatū: ideo dicit pb̄a reuoluat in se lucem intimi visus. Notandum quod orbis est linea circūducta rediens ad idem. in- flectere ergo longos motus in orbem est: cum virtus anime ab anima vsq; ad ipsam

rem diuertitur: et ad aīam reuertitur deliberādo: an ita sit vel non sit secunduz quod cognouit. Non omne nāq; mente depulit lumē et c. Sic philosophia assignat causam eius quod dictum est: scz quare possimus cognoscere verū dīcens. Nā corpus inuehēs id est inducēs: obliuioſaz molem id est gravitatem qua hō sit obliuioſus: nō depulit omne lumē id est cognitionez veritatis: mēte id est de mēte: quia habitus principiorū manet in mente. et subdit proſe- cto id est pro certo: semen

**Suis retrusum possidere thesauris
Budum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicacius p̄hebo.
Non omne nāq; mente depulit lumen
Obliuioſam corpus inuehens molem
Heret profecto semen introſum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis:
Inmersus alto viueret fomes corde.
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisq; discit inemor recordatur.**

id est principium: veri id est veritatis: heret id est manet: introſum id est intrinsecus in anima: quod excitatur ventilante id est exercente doctrina. quod autem semen veri sit in anima probatur per hoc quod puer ignarus quando recte respondet ad interrogata ut utrum qualitas sit numerus par vel impar. unde dicit. nam cur rogati id est interrogati: censetis id est iudicatis vel responderetis recta: sponte id est voluntarie: m. i. nisi fomes. i. radix veritatis:mersus id est latēs viueret: alto corde. i. profunda mēte. et subdit quod si musa id est sapientia Platonis personat: veruz illud quod quisq; discit recordatur inemor id est oblitus. Notandum quod Platoni imponitur quod voluerit aīas omnia sciuisse anteq; coniungerentur corporibus: sed adiuncte corpibus omnia tradidisse obliuioni: sed per studium et exercitiū sapiam recuperasse: ergo voluit quod scire non est aliud: nisi quoddā antiquoz reminisci. ad quā intentionē videtur hic loquitur pb̄a philosophia. sed non est dicendum quod scire fiat per reminiscentiā: sed scientia de nouo acquiritur per inuentionē vel doctrinam. verum est quod intellectus noster naturaliter habet se in cognitionē principiorū per que virtute intellectus agentis et per doctrinā deuenit in cognitionē principiorū. unde Zimoniēsis primo posteriorū dicit. Nō solum vox doctoris externus sonans: nec littera visa docet: sed hec duo mouent et excitāt docētē: s̄ ille verus doctor est qui mētez interius illuminat et veritatē ostendit. Notandū quod sicut sanitas quādoq; causat̄ a principio intrinsecō. s. a corde: quāq; a principio interiori et exteriori puta a medico et corde: sed nunq; causat̄ a principio exteriori sine interiori: sic scientia quāq; acquirit̄ a principio interiori puta ab intellectu agente: sicut patet in habentibus sciam per inuentionē: quāq; acquirit̄ a principio interiori et exteriori simul sicut a doctore et intellectu agente. nunq; aut̄ acquirit̄ a principio exteriori sine interiori.

Prosa undecima tertij libri.

Qum ego Platoni inq̄. Ista est duodecima p̄sa ⁊ vltima hui⁹ tertij in qua. P. reducit. B. in cognitionē alterius: cuius ignorantiaz pri⁹ confessus est supple quib⁹ gubernaculis mundus regat. primo facit hoc. secūdo. B. mouet quādā questionē. P. secūda ibi. ludis ne me. primo oñdit. P. q̄ de⁹ oīa gubernat sua bonitate. secūdo oñdit modū quo oīa gubernat. ibi. Sed quod dicam. tertio ex his cōcludit malū nihil esse. ibi. sed vis ne. primo. B. assentit dictis Platoni in metro. ⁊ oñdit. P. ipm posse deduci in cognitionē cuiusdaz cui⁹ ignorantia confessus est. secūdo. P. reducit ipm in cognitionem illi⁹. secūda ibi. Adū hunc. Pri mo di. tū pro tū: ego. B. inq̄ vehementer assentior id ē cōsentio Platoni. nā me o. P. horum supple q̄ de⁹ sit finis oīm rez ⁊ summum bonū. secūdo cōmemoras. i. recordari facis p̄mūz qd̄ amisi memoriaz id est qd̄ erat in memoria corporca cōtagione. i. corporis grauedine: de hinc id est secūdo cōmemoro: bonū cum amisi memoriā

Prosa duodecima libri tertii.

Qum ego platoni inq̄ vehementer assentior. nā me horum iam secūdo commemoras. Primum q̄ memoriam corporca contagione dehinc cuz meroris mole pressus amisi. P. Tum illa. si priora inquit concessa respicias: ne illud quidē lōgius aberit quin recorderis quod te dudū nescire confessus es. B. Quid inq̄. P. Quibus ait illa gubernaculis mundus regatur. Boetius. Memini inq̄ me insitiam meam fuisse cōfessum. Sed quid afferas licet iam prospicias: planius tamē ex te audire desidero. Philosophia.

pressus mole id est pondere meroris. tunc P. ostēdit q̄ non tū horum recordabitur p̄pter dicta: sed cuiusdā alteri⁹ qd̄ ignorare se dicebat. d. si illa priora concessa respicias non aberit longius. s. a memoria tua quin facile recorderis quod dudū confessus es te nescire. i. ignorare in primo li. ⁊ querit. B. quid inq̄. d. P. Quib⁹ gubernaculis regatur mundus. ⁊ d. B. Memini inq̄ me fuisse confessum insitiā. i. ignorantiam meā ⁊ licet iam p̄spiciā. i. agnoscam: tamē desidero planius audire ex te qd̄ afferas. i. qd̄ de hoc dicas. Notandū q̄ Boe. d. se secūdo commemoratū predictoz q̄ deus sit finis rerum ⁊ q̄ sit summum bonum. primo postq̄ mole corporis oppressus est amisit memoriā coz: ⁊ postea per studium recordatus est. secūdo qz merore ⁊ tristitia affectus in ignorantia eozū lapsus est: sed postea per instructionē pbic⁹ ad memoriā rediit. Adū hūc inquit deo regi. Dic pbia vult ostendere intentū. ⁊ primo amonet Boe. de quodam prius concessio: ⁊ Boe. illud fatetur ⁊ ratione confirmat. secūdo Pbia ostendit quibus gubernaculis regatur mundus. ibi. Tum illa inquit. primo dicit. o Boe. tu pauloante in primo libro putabas minime dubitandū hunc mundū regi a deo. di. Boe. Minime arbitror dubitandum: nec vnq̄ putabo. ⁊ ego breuiter exponam quibus rationibus accedam ad hoc probandum. ⁊ innuit Boe. rationes. sus as dicens. Dic mundus: minime conuenisset in vnā formā ex tam diuersis ⁊ contrarijs partibus: nisi esset vnus qui taz diuersa coniungeret supple qui est deus: ⁊ ipa diuersitas naturarum huius mundi discors inuicem dissociaret atqz diuelleret conuicta: nisi esset qui contineret id est conseruaret quod nexuit id est cōiunxit: quod supple

est deus. ordo vero nature tam certus non procederet: nec explicaret tam dispositos motus id est ordinatos motus locis temporibus efficientia spacijs qualitatibus: nisi esset vnus qui ipse manens se3 immobiliter disponeret has varietatus mutationes. quicquid autem hoc est quo: condita id est creata manent: agitantur id est mouentur: illud vsitato cunctis vocabulo nomino deum. Nota q̄ Boe. inuuit tres rationes q̄ mundus regatur a do.

Adundum hunc inquit deo regi paulo ante minime dubitandum putabas. **Boeti.** Nec nunc quidem arbitror inq̄: nec vnq̄ dubitandum putabas. **Philosophia.** Quibusqz ad hoc rationibus accedā breuiter exponam. **A**dundus hic ex taz diuersis contrarijsqz partibus in vnā formā minime conuenisset: nisi vnus esset qui taz diuersa coniungeret: coniuncta vero naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atqz diuelleret: nisi esset vnus qd̄ nexuit contineret. Non tam vero certus nature ordo procederet: nec tam dispositos motus locis tēporibus efficientia spacijs qualitatibus explicaret: nisi vnus esset qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. **Boe.** Hoc q̄cquid est quo condita manent atqz agitantur vsitato cūctis vocabulo deū nomino. **Philosophia** Tum illa, cū hec inquit ita sentias pariaz

prima sumitur ex diuersarum rerum coniunctione que talis est. Diuersa 7 cōtraria non vniuntur inuicē per se: cū igitur mūd⁹ vnit⁹ sit ex partibus p̄trarijs vt ex elementis oportet vt aliq̄s sit vnēs cas: hoc est deus: ergo mūd⁹ regitur a deo. Hanc rationē tāgit ibi. mundus hic. **S**ecūda ratio sumitur ex contrariorū simul conūctioz conseruatione que talis est. diuersa 7 contraria ex proprietate sue nature dissociantur ab inuicem: nisi ab aliquo conseruentur: sed partes mūd⁹ sunt diuersę 7 contrarię: ergo 7c. hanc rationem tangit ibi. **C**oniuincta vero: **T**ertia ratio sumitur ex ordinata motuuz dispositōne que talis est. nihil certitudinaliter 7 regularit̄ mouetur secundum dispositōnem loci temporis efficientie spacijs 7 qualitatis nisi sit vnū rectificans 7 res

gulans: sed motus eorum qui sunt in mundo fiunt regularit̄ scdm̄ predicta quinqz: ergo necesse est ponere rectificationē 7 regulantem quod est deus: ergo mundus regitur a deo. Hanc rationem tangit ibi. Non tam vero certus. **N**otanduz q̄ regulares motus fiunt in mundo locis q̄tum ad proximationē 7 elongationēz solis in obliquo circulo. fiunt etiam temporibus q̄tum ad variationēz diei ac noctis. fiunt efficientia: quia luna efficit augmentationem 7 diminutionem humidorum secundum sui crescētiam 7 decrescētiam: 7 efficit fluxum 7 refluxum maris. fiunt etiam ordinati motus spacijs: quia luna 7 alij planete maiori 7 minori spacio quādoqz distant a sole 7 ab inuicem. etiam fiunt qualitatibus: quia in estate causatur calor: in hyeme frigus.

Tum illa cū hec inquit ita. **D**ic p̄bia supposito q̄ mūdus regatur a deo: probat q̄ regat̄ ab ip̄o p̄ suā bonitatē. 7 dicit. **Boe.** cū hec ita sentias q̄ mūdus regitur a do

puto mihi restare parua operam id est paruum laborem: ut tu compos id est potens felicitatis: sospes id est sanus: reuisas patrias id est cognoscas beatitudinem. Tunc probat qd deus regat mundum sua bonitate. d. intueamur que proposuimus: none numerauimus supra in nona prosa in beatitudine esse sufficientiam: et concessimus deum esse ipsam beatitudinem. d. B. Ita e qd e. ex B concludit pbia deum nullo indigere ad regendum mundum. d. qd ad mundum regendum deo nullis extrinsecis adminiculis indigebit. alioquin si ita esset qd aliquo egeat non habet plenam sufficientiam. d. B. illud inq est necessarium. ideo concludit pbia Deo cuncta disponit id est regit per se solum. d. B. Negari nequit: sed deo monstratus e esse ipsius bonum. memini inq. d. B. ergo per bonum deo cuncta disponit siq deus per se regit oia que concessimus esse bonum: et hic est deus veluti quidam clauus atqz gubernaculum quo machina mundana seruatur stabilis et incorrupta. Dicit B. uehementer id est valde assentior. et illud te dicturam paulo ante prospexi: licet tenui suspitione. Dicit pbia. Credo inquit qd hec prouidisti. iam enim ut arbitror vigilantius qd prius deducis oculos ad vera cernenda. Notandum qd ex littera accipiuntur due rationes ad probandum intentum. Prima ratio probat qd deo per se regit oia et taliter. In beatitudine est summa sufficientia: sed deus est beatitudo: ergo in deo est summa sufficientia. tale autem non indiget extrinsecis gubernaculis: ergo deus per se regit omnia. Secunda ratio probat qd deus per suam bonitatem que non distinguitur a deo regit omnia sicut deus per se regit omnia ut visum est: sed deus e ipsum bonum: ergo per bonum regit omnia: ut patet de se quia sua bonitate et clementia. Sed quod dicam. Dic ponit per quem modum deus omnia gubernat. Et primo ostendit qd omnia gubernat suauiter: quia oia sibi obediunt. Secundo qd gubernat omnia fortiter: quia nihil sibi resistere potest. Secunda ibi. Quid si conerur. Primo dicit. Illud quod dicam non minus patet ad contuendum id est ad desiderandum. Et dicit Boetius. Quid inq. Et dicit Philosophia. Cum deus iure creature datur omnia gubernare clauo bonitatis sue: et omnia festinent naturali intentione ad bonum sicuti docuit prius in prosa decima. Num pro nunquid potest dubitari quin uoluntarie regantur sponte: et conuertant se ad nutum disponentis uel

mihi restare operam puto: ut felicitatis compos patriam sospes reuisas: sed que proposuimus intueamur. None in beatitudine sufficientiam numerauimus: deumqz beatitudinem ipsam esse concessimus. B. Ita quidez. P. Et ad mundum igitur inquit regendum nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alioquin si aliquo egeat: plenam sufficientiam non habebit. Boe. Id inq ita est necessarium. P. Per se igitur solum cuncta disponit. Boe. Negari inq nequit. P. Acqui deus ipsum bonum esse monstratus est. Boe. Aden. inq. P. Per bonum igitur cuncta disponit. Siquidem per se regit omnia que bonum esse concessimus: et hic est veluti quidam clauus atqz gubernaculum quo mundana machina stabilis atqz incorrupta seruatur. Boetius.

q ex littera accipiuntur due rationes ad probandum intentum. Prima ratio probat qd deo per se regit oia et taliter. In beatitudine est summa sufficientia: sed deus est beatitudo: ergo in deo est summa sufficientia. tale autem non indiget extrinsecis gubernaculis: ergo deus per se regit omnia. Secunda ratio probat qd deus per suam bonitatem que non distinguitur a deo regit omnia sicut deus per se regit omnia ut visum est: sed deus e ipsum bonum: ergo per bonum regit omnia: ut patet de se quia sua bonitate et clementia. Sed quod dicam. Dic ponit per quem modum deus omnia gubernat. Et primo ostendit qd omnia gubernat suauiter: quia oia sibi obediunt. Secundo qd gubernat omnia fortiter: quia nihil sibi resistere potest. Secunda ibi. Quid si conerur. Primo dicit. Illud quod dicam non minus patet ad contuendum id est ad desiderandum. Et dicit Boetius. Quid inq. Et dicit Philosophia. Cum deus iure creature datur omnia gubernare clauo bonitatis sue: et omnia festinent naturali intentione ad bonum sicuti docuit prius in prosa decima. Num pro nunquid potest dubitari quin uoluntarie regantur sponte: et conuertant se ad nutum disponentis uel

Prosa duodecima

et consentientia id est obedientia: et contemperata id est coaptata suo rectori. dicit Boetius. Ita inquam necesse est: quia non videretur beatum esse regimen dei: si foret iugum detractantium id est recusantium: sicut bos lasciuus recusat iugum: et si non esset salus obtemperantium id est obedientium. ergo dicit philosophia. nihil est quod naturam seruans conetur id est laborat contrarie deo. dicit Boe. Nihil inq̄. Nota

Vehementer assentior inquam: et id te paulo ante dicturam tenui: licet suspitione prospexi. **P**hilosophia. **C**redo inquit. ita eis ut arbitror vigilantius ad cernenda vera oculos deducis. Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. **B**oe. **Q**uid inquam. **P**. **C**um deus iquit oia bonitatis clauo gubernare iure credat eademque oia sicuti docui ad bonum naturali intentione festinet

quod cum gubernare nihil aliud sit nisi in finem ordinare: nec aliud est deum per bonitatem gubernare quam per bonitatem in finem dirigere: et cum omnia naturaliter tendant ad bonum rationem in finem: manifestum est quod omnia sponte in finem diriguntur: et ita naturaliter omnia sponte obediunt gubernanti: et per consequens deus regit omnia suauiter

Notandum quod voluntarium secundum perfectam sui rationem tantum inue-

nitur in habentibus voluntatem: sed extendendo voluntarium ad omnem appetitum non coactus sic potest reperiri in omnibus: et sic accipitur hic. Nota quod nihil seruans naturam repugnat deo. licet enim peccator videatur deo repugnare: ipse non seruat naturam: quia peccatum diminuit et deprauat naturam. etiam Boe. loquitur hic de appetitu nature: ut patet ex superioribus. **Q**uid si conetur autem numerus et cetera. Hic ostendit philosophia quod deus regit omnia fortiter: quia nihil est quod possit sibi resistere. Secundo confirmat hoc per quamdam fabulam ibi. **A**cepisti. primo dicit. **S**iquid conetur resistere deo: nunquam aliquid proficiet aduersus eum quem concessimus esse potentissimum iure beatitudinis id est ex eo quod est beatitudo. dicit Boetius. propterea nihil valeret super se resistere. **I**gitur dicit philosophia. non est aliquid quod huic summo bono vel velit vel possit obistere. dicit Boetius. non arbitror. ideo dicit philosophia. summum bonum est quod regit cuncta fortiter suauiterque disponit. dicit Boetius. quod id est quantum me ea summa rationum que modo conclusa est: non modo id est non tantummodo me delectant: verum pro sed hec ipsa verba: quibus vteris multo magis delectant me: ita ut stulticiam id est me stultum: lacerantem id est mala reprehendentem magna que ratione diuinam gubernationem pudeat sui. tunc confirmat per fabulam quod nihil potest resistere deo: que talis est. **G**igantes volentes expellere deos de celo posuerunt montem super montes ut ascenderent. quod videns iupiter ipsos fulmine deiecit: et montibus depressit: et hec in secundo metamorphoseos. **U**nde dicit. o Boetius. **A**cepisti id est didicisti in fabulis: gigantes lacerantes id est lacerare volentes celum: sed fortitudo benigna scilicet dei: illos disponit id est deposuit vti condignum fuit.

Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. **A**tingit ergo a fine usque ad finem fortiter: et disponit omnia suauiter: ideo dicit Boetius se non tantum delectari in istis rationibus quantum in suis verbis. **S**ed vis ne rationes ipsas inuicem. **H**ic philosophia concludit ex dictis quod malum nihil sit. primo petit assensum Boe. dicens

vis ne ipsas rationes id est propositiones ratione probatas: inuicem collidamus id est componamus forsitan ex cōflictatione huiusmodi dissiliat id est procedat quedā pulchra scintilla veritatis. et dicit Boe. fiat inq̄ tuo arbitratu id est tua voluntate. Tunc ponit propositionem manifestam dicens. nemo dubitauerit deū esse omnipotentē. dicit Boe. Nullus proorsus ambigat qui mente cōsistat id est qui sane mentis est. tunc assuet aliam propositionem dicens. qui vero est omnipotens nihil est quod ille non possit. dicit. B. Nihil inq̄. tunc ponit aliam propositionem. deus non potest facere malum. dicit Boe. Adime inq̄. igitur concludit p̄bia. malum nihil est cum illud facere nō possit ille qui nihil non potest facere id est omnia facere. Nota sicut deus est causa efficiens omnium: ita est finis omnium. unde quicquid fit ab eo: ordinatur ad ipsum tanq̄ ad finem: si ergo deus faceret malum ordinaretur ad ipsum tanq̄ ad finem: et cum ipse sit bonum malum ordinaretur ad bonum: ergo deus nō potest facere malum tanq̄ aliquid per se intentum. est ergo cōclusio quā philosophia infert q̄ malū nihil est. ratio conclusionis est. deus potest facere omne quod est cum sit omnipotens: sed deus non potest facere malū: ergo malum nihil est. Et si diceret si malum nihil est: cum homo damnetur pro malo damnatur pro nihilo. dicendum q̄ malū dicit defectum boni non negatiue: sed priuatiue: et ideo malum est defectus boni quod deberet habere in potestate hominis est illud habere: et si non habeat illud bonum cum deberet habere: ideo damnatur. et ponitur exemplum. Aliquis tenetur soluere centum libras: et si non soluat incarcerabitur: certum est q̄ non soluere non est aliquid: sed nihil: non tamē simpliciter dicitur aliquis incarcerari pro nihilo: sed ideo quia nihil erat quod debuit aliquid esse. Videtis ne inq̄. Hic Boetius mouet questionem philosophie. Secūdo philosophia soluit ibi. Tum illa. Primo Boe. admirans de connexionem et cōuolutionem rationum quibus philosophia vsa est. Querit vtrum ista connexio rationum sit ex delu-

Num dubitari potest quin voluntarie resgantur: seqz ad disponentis nutum veluti conuenientia contemperataqz rectori spōte conuertant. Boe. Ita inq̄ necesse est. nec beatum regimen esse videretur siquidem detractantium iugum foret non obtemperantiū salus. P̄bi. Nihil est igitur quod naturam seruans deo cōtraire conetur. Boe. Nihil inq̄. P̄bi. Quid si cōetur ait: nuz tandem proficiet quicquam et aduersus eum quem iure potentissimum beatitudinis esse concessimus. B. Proorsus inq̄ nihil valeret. P̄. Non est igitur aliquid quod summo huic bono vel velit vel possit obsistere. B. Non inq̄ arbitroz P̄bi. Est igitur summum bonum inquit quod regit cūcta fortiter suauiterqz disponit. Boeti. Tum ego inq̄ me non modo ea que conclusa summa rationum: verum multo magis hec ipsa quibus vteris verba delectant: vt tandem aliquando stulticiam magna lacerantem sui pudeat. P̄. Accepi

Prosa duodecima

sione philosophie: vel proueniat ex natura rei. 7 breuiter illas rationes recolligit 7 discit. **L** philosophia ludis id est deludis ne: me texens id est formans: laborintum id est laborem difficilez rationibus faciendo rationes circulares: quo scilicet laborinto egrediaris ea parte qua introieras: 7 egrediare eo loco quo introieris: tu complicas quidem orbem admirabilem diuine simplicitatis id est facis mirabilem circulationem ra-

tionis i diuina simplicitate. 7 tunc breuiter recolligit rationes dicēs. tu paulo ante incipiens a beatitudine dicebas eā esse summum bonum quem beatitudinem: tu loquebare esse sitam in summo deo: 7 dicebas deum esse summum bonum 7 plenam beatitudinem: ex quo dabas id est inferebas: quali munusculum id est correlatum neminem esse beatum nisi esset deus. rursum tu loquebaris formā boni esse substantiam dei 7 beatitudinis: 7 dicebas ipsum unū esse id ipsum quod bonum: 7 illud bonum dicebas esse quod peteretur a natura omnium rerum: et tu disputabas id est disputando probabas deum regere vniuersitatem gubernaculis bonitatis: 7 cuncta uolentia parere id est obedire deo: nec ullam esse naturam malī: 7 hec omnia explicabas nullis rationibus sumptis extrinsecis id est non accipiendo principia extrinsecis: 7 intrinsecis id est intrinsecis: 7

sti inquit in fabulis laceffantes celum gigantes: sed illos quoqz uti condignum fuit benigna fortitudo disposuit. Sed vis ne rōes ipas inuicem collidamus forsitan ex huiusmodi conflictatione pulchra quedaz ueritatis scintilla diffiliat. **Boe.** Tu inq̄ arbitrati. **P.** Deum inquit eē oipotentem nemo dubitauerit. **B.** Qui quidē inq̄ mente consistat nullus proorsus ambigat. **P.** Qui uero est inquit omnipotens nihil est quod ille non possit. **B.** Nihil inq̄. **P.** Num igitur deus facere malū non potest. **B.** Minime inq̄. **P.** Malū igitur inq̄t nihil est cū id facere ille nō possit qui nihil non potest. **Boe.** Ludis ne inq̄ me inextricabilem laborintum rationibus texēs que ne quidē qua egrediaris introeas. nunc uero quo introieris egrediare. admirabilem quādam diuine simplicitatis orbem complicas. **E**tenim paulo ante a beatitudine incipiēs eā summū bonū eē dicebas: quā in summo deo sitaz loque

domesticis id est propriis 7 conuenientibus probationibus rei de qua agebatur altero assumpto: trabente fidem id est certitudinem ex altero. **N**ota laborintus dicebatur domus dedali: quam cum aliquis intendebat intrare exiuit 7 exeundo intrauit: et consueuit depingi circularibus protractionibus: 7 transumitur hic ad designandum circulares 7 reuolutiones rationum. **N**ota q̄ circumlocutio 7 conuexio rationum q̄bus philosophia usa est non est sic circularis q̄ una 7 eadem proposito sit principium 7 conclusio respectu eiusdem: quia sic non contingit demonstrare circulo: ut patet primo posteriorū: sed dicitur conuexio circularis: quia rationes ex se inuicē dependēt: ita q̄

Liber Tertius

propositio conclusa in vna sit principium alterius conclusionis in alia: nec proprie istas diuersas conclusiones est aliqua diuersitas in deo: sed omnia sunt idem simpliciter. **¶** Tum illa minime inquit. Dic philosophia respondit Boetii. ad questionez. & dicit minime ludimus: sed nos exegimus id est perfecimus munere dei quem dudum deprecabamur rem maximam omnium rerum. ea est id est talis est forma id est dispositio diuine substantie: vt ne q̄ i externa id est i exteriora: dilabatur id est cadat: nec ipsa suscipiat aliquid externum id est extrinsecum in se: quod probat auctoritate Permenidis: quam primo ponit in greco: deinde sensum eius subiungit in latino dicens. Sed sicut Permenides ait de ea scilicet substantia diuina q̄ diuina substantia rerum orbem mobilem rotat id est mutat res circulatione generationis & corruptionis: & mutando res ipsa non mutat: sed se immobilem conseruat. **¶** Bo. si nos agitauimus id est cognouimus rationes: non extra id est non ab extrinsecis: petitas id est sumptas: sed collocatas intra rei ambitum: quas scilicet tractabamus: nihil est q̄ de hoc ammirere: cum id est ex quo tu didiceris Platone sanxiente id est confirmante: sermones oportere esse cognatos id est proprios conuenientes rebus: quibus supple rebus loquuntur. Nota q̄ sermones accipiendi sunt secundum materiam subiectam: quia certitudo non est simpliciter querenda rationibus: ex primo ethicorum vbi dicitur q̄ disciplinati est tantum inquirere certitudines secundum vnumquodque genus quod natura rei patitur. **¶** Cum igitur deus sic regat omnia preter hoc q̄ commisceatur cum eis ex libro de causis: sermones de diuina substantia accipiendi sunt secundum intrinsecas

bare ipsum quoque deum summum esse bonum: plenamque beatitudinem differere: ex quo neminem beatum fore: nisi qui pariter deus esset quasi munusculum dabas. **¶** Rursum ipsam boni formam dei ac beatitudinis loquebaris esse substantiam: ipsumque vnum id ipsum esse bonum dicebas quod ad omnium rerum naturam peteretur. **¶** Deum quoque bonitatis gubernaculis vniuersitatem regere disputabas: volentiaque cuncta parere illi: nec ullam mali esse naturam: atque hec nullis extrinsecis sumptis: sed altero ex altero fidem trahente insitis domesticisque probationibus explicabas. **¶** Philosophia Tum illa minime inquit ludimus: reque omnium maxime dei munere que dudum deprecabamur exegimus. **¶** Ea est enim diuine forma substantie: vt neque in externa dilabatur: nec in se externum aliquid ipsa suscipiat. Sed sicut de ea Permenides ait. omnem tu circulo adducis sponte multitudinem: id est rerum orbem mobilem rotat: dum se immobilem ipsa conseruat. **¶** Quod si rationes quoque non extrinsecis: sed intra rei quam tractabamus ambitum collocatas agitauimus: nihil est quod ammirere cum. **¶** Platone sanxiente didi

diuine substantie & non secundum extranea cum non commisceatur cum eis.

Adetrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni. Istud est duodecimum metrum & vltimum huius tertij qd dicitur gliconicu ab inuente: coriambicu a pede predominante. Primo enim ponitur i ponde' dicendo felix. Secundo coriamb' dicendo. Qui potuit. tertio pirri-

ceris cognatos de quibus loquuntur rebus oportere esse sermones.

Adetrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni
fontem vicere lucidum.
Felix qui potuit grauis

Terre soluere vincula.

Quondam funera coniugis

Vates traicius gemens

Postq' flebilibus modis

Siluas currere mobiles;

Amnes stare coegerat.

Iussitq; intrepidum latus

Seuis cerua leonibus.

Nec visum timuit lepus:

Jam cantu placidum canem.

cheus vel trocheus. In quo metro postq' philoso-
phia ostendit q' sit vera bea-
tudoz vbi sit sira: hortat
nunc ad perseverandū i cō-
templatione illius beatis-
tudinis. Et primo ponit
illum esse felicez q' relictis
terrenis vacat diuine con-
templationi. Secundo ostē-
dit quid hmoi contēplati-
ōnem ipediat. Tertio illd
impedimentū vitare docet
secūda ibi. quondaz. Ter-
tia ibi. nos h' fabula. Pris-
mo dicit. Felix supple est
q' potuit visere. i. desides
rabilitate videre lucidū fon-
tez boni. i. deū qui ē fons
omni boni: & felix ē qui po-
tuit soluere vincula. i. affe-
ctiōnes: grauis terre id est
terrenozū que sua grauita-
te trahūt homine deorsuz

Notandū q' felix ē qui

speculatur fontem boni & qui contemnit delectationes terrenas. vnde in libro de poe-
mo & morte Aristotelis scribitur. Beata est anima que non est infecta prauis operatio-
nibus huius mundi: & intellexit suum creatorem. ipsa est que reuertetur in locum suum
in delicijs magnis. ve autem anime que nō habet posse redeūdi ad patriā suaz. turpia
enim opera & delectationes corporales impediunt ascensum eius sursum. Quon-
daz funera coniugis vates. Hic ostendit quid ipediat contēplationē diuinorum quia
affectus terrenorum: quod declarat per quandam fabulam que talis ē. Orpheus fili-
Caliope fuit cytharista qui tanta dulcedine cythare resonabat: q' non tantum homi-
nes: sed etiam bruta allexit: & in tantum ea demulsi q' imperus suos naturales dimi-
tebant: siluas cruce: flumina stare fecit. hic habuit vxorem dictaz Euridicon: quā cū
pastor Aristeus adamare vellet: ipsa fugiens & prata calcato quodā serpente interijt
& ad inferos descendit: quaz Orpheus volens ab inferis reducere: deos supemos sua
cythara placare cepit: sed cum non proficere ad infernum descendit: & i tantum deos
infernales delinuit q' & concessa est ei vxor tali conditione: q' anteq' exiret inferuz nō
flecteret retro aspectum vxorem respiciendo. Cum aut iam prope exiisset: Orpheus
amor allectus retrosperit & sic vxorē pdidit. Circa istā fabulā sic procedit. Primo ostē-
dit quō Orphe' ad inferos descendēs p vxore rogauit. Secundo quomodo monstra

Liber Tertius

infernalia placuit. tertio ostendit quomodo vxor ei concessa fuit et eam perdidit. **S**ecunda ibi. **S**tupet. tertia ibi. **i**adem. dicit primo. vates trahitus id est orpheus de trahitia provincia orfundus: dicitur vates id est sapiens a multis: ille quondam gemens id est deplorans: funera id est mortem conjugis: postquam coegerat amnes id est fluuios stare: siluas currere mobiles post ipsius: flebilibus modis id est modulationibus citbare quas flendo formauit: et postquam cerua iuxit in trepidum latus senis leonibus: quia cerua cum leonibus incedebat sequendo modulationes Orphei: nec lepus timuit canes visus: iam placidum id est placatum: cantu id est sono et thare: quia lepus et canes simul sequebantur ipsius. **C**um autem feruor id est amor: flagrantior id est ardentior: viret intima id est interiora pectoris Orphei: et cum modi id est modulationes: qui cuncta subegerant id est subuicerant: non mulcerent id est non placarent: dominum id est orpheum: ipse querens superos id est deos immites: quia placari non poterat: adiit domos inferuas id est infernales illic temperans blanda carmina sonantibus cordis: ipse deflet id est flebiliter decantat in citbara quicquid hauserat ex precipuis fontibus matris scilicet deo caliope: et ipse deflet quod luctus impotens qui facit hominum impotentem sibi dabitur. concessit: et deflet illud quod dabitur sibi amor geminas luctum: qui commouens trenara. id est inferna et rogat dominos umbrarum. id est infernales: dulci prece ventam. id est relaxationem sue vxoris.

Cum flagrantior intima
Feruoꝝ pectoris viret.
Mec qui cuncta subegerant
Mulcerent dominum modi.
Immites superos querens
Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus:
Cordis carmina temperans:
Quicquid precipuis deo
Matris fontibus hauserat.
Quod luctus dabit impotens:
Quod luctum geminans amor
Deflet trenara commouens.
Et dulci veniam prece.

Nota secundum Aristotem. ij. metra. et commentatore tertio celi et mundi. Non omnes accipiunt veritates per eundem modum: tum propter diuersas consuetudines: tum propter diuersas naturas: tum propter paucitatem instructionis in logica. **U**bi quidam recipiunt veritatem per modum demonstrationis. quidam per modum auctoritatum. quidam per modum fabularum. ut ergo philosophia talibus satisfiat: aliqui demonstrationibus: aliqui auctoritatibus utitur: aliqui fabulas interserit sicut in proposito. **N**otandum quod orpheus dicitur vates: quia carmina composuit. dicitur autem vates a vi metris vel a video. **N**otandum quod trenara dicitur quasi lamentabilia a trenus treni quod est lamentatio: et trenarus in singulari numero est nomen cuiusdam motus: in quo dicitur esse via ad infernum. in plurali numero trenara significat loca infernalia: sicut dicitur buxigui. **C**ommuniter autem inuenitur istud nomen scriptum sine. r. in prima syllaba. et dicitur trenara vel tenar? sicut in doctrinali. tenar? inferni. tum Hug. scribit totum p. r. ut trenar? et trenara. **U**bi forsitan ex vicio scriptorum quibus subtrahitur. r. **S**tupet tergemini? nouo. **D**ic ostendit quomodo Orpheus monstrum inferni placauit dicitur. **F**aitor inferni qui dicitur cerberus quasi vorator carniu: ille tergemini? id est huiusmodi tria capita carna capi? fuit: nouo carie. id est melodia prius iudicia: et stupet. id est

admiratur. Tunc ostendit quomodo alia monstra placuerit dicēs q̄ tres furte infer-
nales: Zesiphone: Alecto: Megera: que sunt vltices scelerum inferentes metuz pec-
catoribus: iste lachrymabantur propter dulcedinē cythare. vnde dicit dee id est furte
vltices scelerū id est peccatorum: que dee agitant id est vexant: fontes id est peccato-
res: metu id est timore: iste iam meste madent id est fluunt lachrymis. Tunc tangit

Umbzarum dominos rogat;
Stupet tergeminus nouo
Captus carmine ianitor.
Que fontes agitat metu
Vltices scelerum dee
Jam meste lachrymis madent:
Non Ixionuz caput
Velox precipitat rota
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus:
Vultur dum satur est modis:
Non traxit titii iecur.
Tandem vicinur arbiter
Umbzarum miserans ait
Donamus comitem viro.
Emptam carmine coniuges.
Sed lex dona coherceat.
Me dum tartara liquerit
Iphas est lumina flectere.
Quis legem dat amantibus.

remissionem pene quorū-
dam in inferno. et primo
ixionis. Ubi sciēdū q̄ Ixi-
on voluit concubere cum
Iunone. cū autē Iuno in-
terponeret Nubem Ixion
proiecit semē in Nubē: ex
quo nati sunt centauri. ip-
se autem adiudicatus in
inferno continuo voluitur
in rota que rota stetit Or-
pbeo modulante. vnde di-
cit velox rota nō precipi-
tat id est nō defecit caput
Ixionū. i. Ixionis supple
Orpbeo canēte. Tūc tan-
git remissōez pene Tātali
vbi nota q̄ tantalus dicit
lacerasse proprium filium
dans eū dijs ad comeden-
dum qua dānatus fuit.
Dicitur autē in inferno ha-
bere aquā vsq; ad mentū
et poma pendētia ante os
et tū deficere siti et fame. cū
eniz vult sumere aquā vel
pomū fugiunt ab eo. iste
Tantalus spreuit flumina
Orpbeo canente. vnde di-
cit Tantalus perditus. i.
consumptus: longa. i. ma-

gna siti spernit flumina. tunc ostendit remissionē pene Titij. vnde sciendū est q̄ Titij
voluit concubere cū Laona matre Appollinis que Appollo interfecit et in infernū re-
legauit: cur? iecur vultur deuorat. Orpbeo autē canēte vultur cessauit lamare iecur ei?
vnde dicit. Duz vultur est satur modis. i. modulationib? Orpbei: nō traxit. i. nō lanta-
uit iecur Titij. Tandē vicinur arbiter. Sic ostēdit quomō Orpbeo vxor sua cōces-
sa fuit et quō eā perdidit dicēs. tandē arbiter id ē iudex vmbzar: iste miserās id ē mis-
sercordiā habēs ait nos vicinur: donam? id ē restituim? viro. s. Orpbeo comitē con-
iugem: emptam id est cōparatam carmine suo: sed lex id est cōditio coherceat ista doz-
na: ne phas sit sibi deducēti vxorem flectere lumina id est oculos respiciēdo vxorez dū
liquerit id est reliquerit tartara. Et nunc exclamat dicēs. Quis dat id est imponit le-
gem amantibus: quasi dicat. amor nō debet coherceri lege: quia amor maior lex est libi

Libert Tertius

Id est amor maior est lege. et subdit. heu propter terminos noctis id est inferni **D**ipheus **E**uridicez uxorem suam vidit respiciendo a tergo: eam perdidit ab inferis non du-
cendo: occidit in inferno eam relinquendo. Notandum quod apud inferos arbiter
id est iudex umbrarum dicitur adamandus qui cogit animas ad fatendum peccata
commissa: et unicuique secundum merita sua penam distribuit. Iste adamantus dicit.
donemus viro coniuges.

Notandum quod amor non
potest lege coherceri. nam
ex intenso amore homo se
pius transgreditur leges:
et amor fortior est ad ali-
quid implendum quam lex ad
coherendum. ideo dicit.
quis legem dat amanti-
bus: maior lex est sibi: qua
si diceret propter quod lex
amor datur amanti-
bus: cum per se lex dura sit ama-
re. Vos hec tabula re-
spicit. Hic philosophia
applicando fabulaz ad p-
positum hortatur nos vi-
tare impedimentum con-
templationis summi boni.

et dicit. **O** homines quicumque queritis id est vultis ducere: mentem id est mentis con-
templationem: in supernum diem id est in supernam claritatem hec fabula iam di-
cta respicit vos: quia ad vestram informationem inducitur. Nam qui victus affectu ter-
renorum flexerit lumina id est oculos rationis: et intellectus in tartareum specus id est
in terrena que ducunt ad tertenam profunditatem. Quicquid precipuum id est bo-
num trahit laborando: illud perdit dum videt inferos id est dum intendit terrenis et
temporalibus que sunt infima. Nota quod concupiscentia et affectus terrenorum im-
pediunt contemplationem summi boni. Unde Boetius in tractatu de summo bono
dicit. Inordinata concupiscentia multos impedit a summo bono. Quosdam enim per
gratiam sequi videmus. Quosdam enim delectationes sensuales. quosdam enim de-
sideria auri et argenti: exceptis paucis viris honorandis philosophia: qui contem-
nunt sensus desideria et sequuntur desideria intellectus. et prope finem eiusdem tracta-
tus dicit. philosophus maxime delectatur in primo principio in contemplatione sue
bonitatis. et hec sola recta est delectatio. hec enim est vita philosophorum sine qua ne-
mo vivit vita recta. et subdit. philosophum autem voco omnem hominem viventem
ordine nature: tendens in alta et finis vitam: qui acquirit ultimum finem et optimam
vite humane: qui est deus gloriosus. benedictus in secula seculorum. Amen.

Maior lex amor est sibi.
Heu noctis prope terminos.
Dipheus erudicem suam
Vidit perdidit occidit.
Vos hec fabula respicit.
Quicumque in supernum diem
Mentem ducere queritis.
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit.
Quicquid precipuum trahit:
Perdit dum videt inferos.

Explicit liber Tertius de consolatione Philosophie.

Hec cum philosophia dignitate vultus. Hic incipit quartus liber de consolatione philosophie cuius hec est prosa prima: in qua philosophia assignat causas quare mala concedantur in regno dei: cum omnium rerum rector bonus existat scilicet deus: et probat bonos semper esse potentes: et malos impotentes: et sicut vitia nunquam sunt sine pena: ita virtutes nunquam sunt sine premio. Probat etiam quod omnis

fortuna tam prospera quam adversa bonis est ad perfectum: malis autem ad interitum. Etiam probat quod omnia que fiunt a deo recte fiunt et alia plura sicut patebit. et dividit iste liber in quattuordecim partes: quia septem sunt prose et septem metra huius quarti: de quibus patebit in processu. Primo ergo ostendit Boetius quomodo intentionem philosophie adhuc parantis plura dicere interrupit proponendo causas sui doloris. Secundo philosophia permit

Libri quarti prosa prima.

Hec cum. Philosophia. Dignitate vultus et oris gravitate servata leuiter suaviterque cecinisset. Tum ego nondum penitus insiti meroris oblitus intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupti. et inquam verum quia luis que huc usque tua fu

tit sibi perfectam curam. Tertio dat modum curandi ipsum. Secunda ibi. Tum illa et esset. Tertia ibi. Et quoniam. Et quarto prosequitur intentionem ipsum curando in sequenti prosa. ibi. Tum ego. Primo ostendit quomodo interrupit intentionem philosophie volentis plura loqui. Secundo probat causas sui doloris. Secunda ibi. Sed ea ipsa est. Primo dicit cum philosophia cecinisset id est decantasset: hec scilicet predicta: servata leuiter id est delectabiliter: quod pro et suaviter id est dulciter: servata dignitate id est reuerentia: vultus scilicet sui: et gravitate oris id est sermonis supple sui. Tum id est post hoc ego scilicet Boetius nondum id est non adhuc: oblitus id est inemor penitus id est omnino: insiti meroris id est intrinseci doloris: ego Boetius abrupti. id est interrupti: intentionem id est propositum philosophie: parantis id est intendens dicere adhuc aliquid: et inquam id est dico: preuia id est preambula: veri luminis id est perfecte cognitionis: scilicet illa que tua oratio id est tuus sermo: fudit id est locutus est: hucusque id est ad istum librum quartum: patuerunt id est manifesta fuerunt: indicta id est insolubilia: tum id est aliquando: diuina speculatione id est sancta contemplatione: tum id est aliquando sui scilicet ipsius: tum id est aliquando tuis rationibus id est demonstratio nibus: sed ea id est illa predicta: et si pro quibus: oblita mihi nuper id est aliquando ob dolore in iurie supple quam propeffus sum a Theodorico rege gottorum: non tamen dixisti proffus id est oio hec. scilicet predicta: ignorata id est ignota: antebac. id est hucusque. Nota quod dignitas est honesta et imperiosa auctoritas. Dicitur autem philosophia habere dignitatez vultus propter sui honestatem: quia secundum Tullium. sola sapientia est que meretur honores: et propter sui auctoritatem que digna est imitatione. etiam philosophia dicitur esse gravis ore id est stabili sermone: quia sermones philosophici firmitate rationum sunt stabiliti: Notandum cum philosophia ostendisset quid sit summum bonum et in quo situm sit: et fecisset exhortationem ad illud querendum, intendebat ostendere modum quo ad illud peruenitur: sed antequam

expleret illam intentionem Boetius velut avidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in merore interrupit intentionem philosophie volentis plura dicere. Notandum quod philosophia dicitur preuia veri luminis: quia ipsa clarificat animam et trahit eam ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie et ad claritatem intellectus: ex libro de pomo Aristotelis. Vel ideo dicitur preuia veri luminis: quia per ipsam tanquam per vias homo peruenit ad cognitiones veri luminis quod est deus: quia scribitur in libro de pomo quod per philosophiam homo cognoscit suum creatorem qui de nihilo fecit omnia: qui est inceptor omnium inceptorum et omnium principiorum principium. et ibidem scribitur oportuit ut philosophia mitteretur ad instruendum ignorantes: et eos qui non cognouerunt suum creatorem. Sed ea ipsa est vel maxima. Sic Boetius proponit causas sui meroris dicens. Sed ea ipsa est causa nostri meroris et maxima causa quod cum rector rerum scilicet deus bonus existat vel esse mala omnino possint vel pretereant impunita: quod saltem si nullum aliud: incoueniens sequeretur consideranda quanta sit dignum admiratione: atque pro se habet ad iungitur id est additur aliud maius supple admirandum: nam pro quia imperante id est precipiente et florente id est vigente: nequitia id est nequitiosis hominibus: virtus id est homo virtuosus non solum: id est non tantum caret premiis: verumetiam ipsa virtus subiecta id est subiecta calcatur pedibus id est potentis: sceleratorum id est malorum. et ipsa virtus luit id est patitur: supplicia id est penas: in locum facinorum id est viciosorum loco: que scilicet predicta fieri id est permitti: in regno id est in mundo scientis omnia scilicet dei et potentis omnia: sed volentis et intendentis tantummodo bona nemo satis nec admirari nec conqueri potest id est querimoniam facere. Nota quod mala fiunt in mundo. patet quia ratio semper deprecatur ad bonum. cum ergo mali non regantur iudicio recte rationis: sed vincantur passionibus ire et concupiscentie: ideo deficiunt a bono. Item superabundantia et defectus sunt de genere malorum: cum virtus consistat in medio. cum igitur in pluribus sit superabundantia et defectus: patet quod mala sunt in mundo. Cum autem omnia dependant a deo celum et tota natura et deus essentialiter sit bonus: mirabile est quomodo mala esse possunt vel saltem permaneant impunita.

dit oratio: cum sui speculatione diuina tuis rationibus inuicta patuerunt. **E**aqz mihi et si ob iniurie dolores nuper oblita: non tamen ante hac prozsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa meroris: quod cum rerum bonus rector existat vel esse omnino mala possint vel impunita pretereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione profecto considera: at huic aliud maius adiungitur. Nam imperante florenteque nequitia virtus non solum premiis caret: verumetiam scelera sceleratorum pedibus subiecta calcatur: et in locum facinorum supplicia luit. Que fieri in regno scientis omnia potentis omnia: sed bona tantummodo volentis dei: nemo satis potest nec admirari nec conqueri. **¶**

Prosa prima

Nota ꝑ quia boni attingunt finem omnium rerum scilicet summum bonum: ideo sunt potentes: mali autem quia hoc ipsum attingere non possunt sunt impotentes. Et quia Boetii in primo libro sexta prosa dicit se ignorare quis sit finis omnium rerum: ideo putabat bonos esse impotentes malos autem potentes. et de hoc Boetius amiratur: ut patet in littera: et ista est una causa sui doloris.

Tum illa. et esset inquit infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris sicuti tu estimas in tanti velut patrifamilias dispositissima domo vilia vasa colerentur: preciosa sordescerent. Sed non ita est. Nam si ea que pauloante conclusa sunt inconuulsa seruantur: ipso de cuius nunc regno loquimur autore cognosces semper quidem potentes bonos esse: malos vero abiectos semper atque imbecilles: nec sine pena vniquam esse vicia: nec sine premio virtutes: bonis felicia: malis semper infortunata contingere. Multaque id genus que sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam am vere formam beatitudinis me dudum mon

Tum illa. et esset inquit. Dic philosophia promittit Boetii. perfectam curam que consistit in pertractatione huius materie dicens. Boetii et est infiniti stuporis id est ammirationis: et esset horribilus omnibus monstris id est deformitatibus: si in dispositissima id est in ordinatissima domo scilicet in mundo tanti patrifamilias scilicet dei colerentur id est honorarentur: vilia vasa. id est mali homines: et si preciosa vasa id est boni homines: sordescerent id est vilescerent sicut tu estimas: sed non est ita. nam si ea que pauloante conclusa sunt seruantur inconuulsa id est integra in sui veritate: tu autore id est doctore ipso deo de cuius regno nunc

loquimur cognosces semper bonos esse potentes: malos vero impotentes: nec vniquam vicia esse sine pena: nec sine premio esse virtutes: et cognosces bonis semper contingere felicia et malis infortunata: et cognosces multa id genus id est huius generis que corroborent te firma soliditate: sed contra aduersitatem fortune querelis tuis sopitis id est remotis. Notandum sicut postea patebit omnia que fiunt recte fiunt a deo. cum igitur ordo iusticie requirat vicia puniri virtutes remunerari: si mali remanerent impuniti et boni irremunerati: esset sic peruersus ordo in domo dei: scilicet in mundo quod est horribilius omnibus monstris. Et quoniam vere formam. Dic philosophia dat modum curandi ipsum Boetium dicens. Quoniam dudum scilicet in tertio libro vidisti formam vere beatitudinis me monstrante id est docente: omnibus decursis id est pertractatis que puto necessarium pretermittere: ostendam tibi viam que te tenebat id est reducat domum id est ad cognitionem vere beatitudinis: et ego affigam id est apponam tue menti: pennas id est rationes quibus mens possit se tollere in altum ut de pulsa perturbatione contingente tibi ex affectu bonorum temporalium: reuertaris iospes in patriam meo ductu mea semita meis vehiculis id est meis rationibus demonstrabilibus. Nota ꝑ per penas quas philosophia promittit affigere menti Boetij intelligitur speculatio rationis et intellectus: virtus et sapientia. sicut enim avis volando in altum deducitur auxilio penarum: sic mens humana speculatione rationis et

intellectus virtute et sapientia erigitur in contemplationem summi boni.

Metrum primum quarti libri.

Sunt etenim pene volucres mihi. Istud est primum metrum quarti libri: cuius primus versus dicitur metrum alexandricum ab inventore: dactylicum a pede predominantante. secundus versus dicitur metrum archiloicum ab inventore: iambicum a pe-

de predominantante: in quo metro propheta ostendit viam per quam pervenitur ad cognitionem summi boni: et est per considerationem creaturarum que gradatim sunt transcendende: quousque inventatur aliquid quod premineat omni creature: et ista via tradit sub similitudine avis volantis. Primo ergo tradit viam qua mens perveniat ad cognitionem summi boni. Secundo ostendit quid mens iudicabit cum illic pervenerit. secunda ibi. huc te. Primo dicit dixi quod affigam penas menti tue. Sunt etenim mihi pene volucres. id est veloces scilicet virtus et sapientia que transcendunt id est penetrant: celsa id est alta poli. Quas scilicet penas cum mens velox sibi induit id est assumit: ipsa perosa. id est odio habens terras despicit eas querendo ulterius creatorem: et mens superat globum id est spericum: corpus immensum si aeris cognoscendo quod ultra aerem est creator. Nubes videt post tergum: quod

frante vidisti. quo etiam sita sit agnovisti decursus omnibus que pretermittere necessarium puto: viam tibi que te domum reuehat ostendam. Penas etiam tue menti quibus se in altum tollere possit affigaz: ut perturbatione depulsa: sospes in patriam meo ductu: mea semitta: meis etiam vehiculis reuertaris.

Metrum primum libri quarti.

Sunt etenim pene volucres mihi
 Que celsa conscendant poli
 Quas sibi cum velox mens induit
 Terras perosa despicit
 Aeris immensi superat globum
 Nubesque post tergum videt
 Quique agili motu calet etheris
 Transcendit ignis verticem
 Donec in astriferas surgat domos
 Iphiboque coniungat vias

ultra nubes querit cognitionem summi boni: et transcendit verticem id est summitatem ignis: qui ignis calet ex agili id est veloci motu: etheris id est celi: et ulterius procedit mens inuestigando: donec surgat id est eleuetur in domos astriferas id est in orbem planetarum: et coniungat vias suas ipse id est soli inuestigando quod sol non est deus: donec comitetur iter gelidi sensus id est saturni qui est supra solem. mens inquam existens miles chorulci syderis id est dei qui est splendidum syderis: et ulterius ascendit supra orbem planetarum: donec recurrat id est pertranscat circulum: astrum id est celum stellatum: quo scilicet astro pingitur id est ornatur micans nox: quia nox stellis firmamenti illuminatur: ubi id est postquam satis fuerit exhaustum id est specus

Adetrum primus

lacione euacuatum q̄ nulla stellarum est deus: mens vltterius transcendit: donec relin-
quat extimum polum id est vltimum celum: q̄ pro 7 premat dorfa velocis etheris id
est firmamenti: scilicet compos id est potens verendi luminis scilicet dei. hic supra vl-
timum polum dominus regum tenet sceptrum id est imperium: 7 temperat id est mo-
deratur: habenas id est regumina orbis: 7 supple manens stabilis in se regit volucres

Aut comitetur iter gelidi senis
Miles coruscus syderis
Vel quocunq; micans nos pingitur
Recurrat astri circulum
Atq; vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Dorsaq; velocis premat etheris
Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisq; habenas temperat:
Et volucrum currum stabilis regit
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via
Quam nunc requiris immemor
Hec dices memini patria est mihi.
Hinc ortus hic sistam gradum
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere:

id est velocem: currum id
est circulem morum cor-
porum celestium: deus exi-
stens coruscus arbiter id
est splendidus iudex rerū.

Notandū q̄ dicit ignē
calere motu celi: ex quo vi-
detur q̄ calor non sit pro-
pria: 7 per se q̄litas ignis
cum sibi debeatur per mo-
tum celi. Sed dicendum
q̄ locus non soluz est cau-
sa conseruatiua locati: sed
omnium accidentium na-
turaliter consequentium.
Unde quia celum est loc⁹
ignis non solum est causa
ipsius ignis: sed etiam ip-
sius caloris ignem conse-
quēris. 7 quia propria di-
spolitio celi secundū quā
habet caliditatem super
omnia est motus eius: id
dicit ignem calere motu
celi: nō excludens per hoc
quin calor per se sit qualis
tas ignis.

Notandum q̄ saturnum vocat gelidum senem: non q̄ sit gelidus formaliter sed ef-
fectiue. Est enī effectiuis gelu 7 frigoris. 7 dicitur senex: quia motus eius tardus est
ad modum senis. nam cursum suum complet pluri tempore q̄ sol vel luna. Duc te
si reducem. Sic ostendit philosophia quid mens iudicabit: cum transcendit creatu-
ras 7 peruenit in cognitionem dei dicens. O mens si via referat id est ducat te: redu-
cem id est reuertentem a temporalibus: huc id est ad cognitionem dei: quam viam
nunc immemor requiris. tu dices. Ego memini que obnubilata fuit affectu temporalis-
sum. Sic scilicet in contemplatione dei est mihi patria. hinc scilicet a deo est ortus
meus: quia ad eius imaginem creata. hic sistam id est in contemplatione dei figam
gradum id est ponam finalem quietem. Quod si placeat tibi existenti in cognitione
dei visere id est cum desiderio videre noctem terrarum relictā: tu cernes. i. videbis: tor-
uos tyrānos id est crudeles principes quos miseri populi timēt illos toruos esse exu-
les a vera patria sua. Notandum secundum apostolum. Non habemus hic ma-
nentem patriam: sed futuram inquirimus. hec enim est vera patria a qua aīa rōnalis

Liber Quartus

per creatorem a deo extulit: ad quam nisi reuertatur esse quod a deo accepit affectione terrenorum deturbata proorsus amittit. propter quod dicit in secundo metro tertij libri. Repetunt proprios queq; recursus. Reditu suo singula gaudent. Nec manet vlls traditus ordo. Nisi quod fini iunxerit ortum. Stabilemque sui fecerit orbem.

Prosa secunda quarti libri.

Uam ego pape in
q̄. Dic incipit secū
da prosa huius quarti. Cir
ca quam est sciendum q̄
philosophia in primo lis
bro sexta prosa inuestigā
do causam et radicem infir
mitatis Boetii. cognouit
q̄ Boe. ex ignorantia finis
rerum malos homines po
tentes: bonos vero impo
tentes putabat. Item q̄
ignorabat quibus guber
naculis mundus regatur
fortuitarum vices estima
bat fluitari sine rectore. qz
vero philosophia iam oī
dit quid sit finis rerum a
quibus gubernaculis mū
dus regatur: Nunc philo
sophia vult adhibere. B.
perfectam curam remouē
do dolores in quos Boe
tius incidit ex ignorantia

premissarum. Et primo philosophia hoc petit. et philosophia secundo illud prosequitur. ibi. primum igitur. Dicit primo. Tum igitur scilicet finito sermone philosophie. Ego Boetius inq̄. Pape ē admirantis. O philosophia tu magna promittis: nec dubito quin possis efficere id est in effectum producere: tu modo ne moreris id est nō protrahas me quē excitaueris scilicet ad audiendum. Notandum q̄ sapiens nihil promittit quod adimplere non possit: quia opus sapientis est non mēiri. ergo dicit Boe. phie. Sicut magna promittis non dubito quin efficere possis. Namū igitur inquit Dic philosophia prosequitur intentum. et primo probat bonos semper esse potentes et malos impotentes: cuius oppositū putabat Boetius. Et tangit primo modum quem vult hoc ostendere. Secundo ostendit et probat intentum suuz rationibus. ibi. Duo sunt. primo dicit. O Boetii primum licebit vt agnoscas bonis semper adesse potentiam et malos esse desertos id est priuatos cunctis viribus quorum alteruz scilicet bonis semper adesse potentiam demonstratur ex altero scilicet ex hoc q̄ mali sunt viribus deserti. et huius causam subdit dicens. Nam cum bonum et malum sint contraria si bonum esse potens constiterit: liquet id est manifestum fuerit: imbecillitas id est impotentia mali. atsi fragilitas clarescat mali: firmitas boni nota est. Sed vti pro sicut abundantiō sit fides nostre sententiē alterutro calle id est vtraq; via procedam confidens mans propolita: nunc hinc scilicet ex firmitate boni nunc inde ex fragilitate mali.

Quos miseri toruos populi timent
Lernes tyrānos exules.

Prosa secunda quarti libri:

Uam ego pape inq̄ vt magna pro
mittis nec dubito quin possis effi
cere: tu modo quem excitaueris ne
moreris. P. Primum igitur inquit bo
nis semper adesse potentiam: malos cun
ctis viribus esse desertos agnoscas lice
bit: quorum quidam alterum demonstra
tur ex altero. Nam cum bonum malūq;
contraria sint: si bonum potens esse con
stiterit: liquet imbecillitas mali, atsi fragi

Notandum q̄ philosophia dictum suum q̄ si boni sunt potentes mali sunt impo-
tentes: fundat super considerationem topicam: si propositum in proposito & opposi-
tum in opposito: ut si sanitas est bona egritudo est mala: dicit q̄ velit p̄cedere utraq̄
via ex potentia bonorum probando impotentiam malorum: & ex impotentia malorum
potentiam bonorum: quia si tantum unum istorum probarer: & ex hoc reliquuz conclu-

litas clarescat mali: boni infirmitas nota
est: sed uti nostre sententie fides habundā-
tior sit alterutro calle procedam: nunc hīc
nunc inde proposita cōfirmās. Duo sunt
quibus omnis humanorum actuum con-
stat effectus: voluntas sc̄z ac potestas: quo-
rum si alterutruz desit: nihil est quod expli-
cari queat. deficiente enim volūtate: ne ag-
greditur quidē quisqz quod non vult: ac si
potestas absit voluntas frustra fit: quo fit
ut si quem videas velle adipisci quod minī-
me adipiscatur: hīnc obtinēdi quod volue-
rit defuisse valentiam dubitare nō possis.
Boeti. *Perpicuum est inq̄: nec vllō mo-
do negari potest. Philosophia. Quēz ve-
ro effecisse quod voluerit videas: num eti-
am potuisse dubitabis. Boeti. Adnime.
Philosophia. Quod vero quisqz potest
in eo validus: quod vero nō potest in hoc*

deret per locum a contras-
rijs: esset argumentum ve-
rissimile & non necessariū:
& ideo utramq̄ partē vult
p̄bare & ex utroq̄ reliquū
cōcludere. Duo sunt q̄
bus oīs. Sic philosophia
probat intentum rationis
b^o. Secūdo excludit quā-
dam dubitationē ibi. S^z
possunt. tertio confirmat
principale intentuz aucto-
ritate Platonis ibi. Ex q̄s
bus omnibus. primo pro-
bat bonos semper esse po-
tētes: malos impotentes
duabus ratioibus. Secū-
do ad idem ostendendum
concernat breues ratios
ibi. sed quoniam te. P̄ia
in duo secundum duas ra-
tōnes. Secūda ibi. Rurs-
sus inquit. P̄imo premit-
tit duo necessaria ad p̄i-
mam rationē. Secūdo
ex his arguit ibi. Omnes
igitur boies. P̄imo p̄es-
mittit unum necessariuz.
secūdo aliud ibi. Idem

nisi igit̄. primo dicit. Duo sunt principia quibus constat id est permanet omnis effe-
ctus humanorum actuum: sc̄licet voluntas: ac pro & potestas: quorum si alterum desit
nihil est quod queat effectu explicari id est fieri: quod declarat. deficiente enim volun-
tate nullus effectus productur: quia nullus aggreditur quod nō vult: ac si potestas ab-
sit voluntas frustra fit: quo fit id est ex quo sequitur: ut si videas quēz id est aliquē velle
adipisci quod minime adipiscatur: non possis dubitare hūc defuisse valentiam id est
potentiam obtinēdi quod voluerit. & ideo dicit Boetius perpicuum est: nec vllō mo-
do negari potest. & iubdit philosophia. Quēz vero videas effecisse quod voluerit: nū-
id est non dubitabis eum: licet potuisse non habuisse potentia. Et dicit Boetius. Ad-
nime. Tunc philosophia concludit tanq̄ manifestum ex dictis dicens. Illud quod
quisqz potest: in eo est validus id est potens: quod vero non potest: in eo est cense-
ndus id est iudicandus: imbecillus id est impotens esse & dicit Boetius. fateor inq̄.

Notandum q̄ philosophia dicit nullus aggreditur quod non vult. Contra autē

nolens interficit hominem vel ledit hominē: ergo aliquis aggreditur quod non vult. Itē aliquis cogitur facere aliquid contra voluntatē suam: et sic aggreditur quod non vult. Dicitur quod philosophia loquitur hic de effectu spontaneo: qui ex intentione procedit: non de eo qui casu contingit. unde dicendum ad primum quod voluntas potest comparari vel ad ipsam actionem quam aliquis primo aggreditur et sic non deficit voluntas:

vel potest comparari ad consequens illam actionem: et sic potest deficere voluntas: ut si aliquis nolens hominem interfecit. Ad secundum dicendum, illud quod quis coactus facit est voluntariū mixtum: tamen simpliciter est involuntarium. aliquis enim coactus magis hoc vult facere quam sustinere penam vel perdere vitam: et ita respectu talis defectus non deest voluntas: sed quantum ad actum interiorē voluntas semper libera est et cogi non potest.

Ad ministrum igitur inquit. Dicit philosophia premitte secundum utile ad rationē: et est resumptio quorundam prius dictorum dicēs. Ad ministrum ne esse collectū id est conclusum superioribus rationibus omnem intentionem humane voluntatis festinare id est tendere ad beatitudinem: que voluntas agit ut id est ducitur diversis studiis. Respondet Boetius. Ad ministrum inquit illud esse demonstratum. Item querit philosophia. Nunquid recordaris beatitudinem esse ipsum bonum quod pro et eo modo desiderari bonum ab omnibus: cum beatitudo petitur id est desideratur. Respondet Boetius. Ad ministrum me recordor: quoniam pro quia illud teneo fixum id est stabilitum memorię.

Notandum quod recordari est aliquid reducere ad memoriā quod per oblivionem est elapsum a memoriā: et quia beatitudinem esse ipsum summum bonum non exciderat a mente Boetii. sed semper remanebat in habitu: ideo dicit se non recordari de hoc: sed in memoriā tanquam fixum tenere. Omnes igitur homines. Dicit philosophia arguit ex dictis probas bonos esse potentes et malos impotentes tali ratione. Quicumque adipiscuntur quod volunt sunt potentes: et qui non adipiscuntur quod volunt sunt impotentes ex primo preambulo: sed boni adipiscuntur quod volunt. scilicet summum bonum: mali licet velint non adipiscuntur ipsum quod si mali adipiscerent summum bonum non essent mali: ergo boni sunt potentes: mali impotentes. unde dicit in littera. Omnes homines boni pariter et mali nituntur peruenire ad bonum indiscreta intentione id est indivisa intentione, dicit Boetius. Ita consequens est

imbecillis esse censendus est. Boetius. Fateor inquit. Philosophia. Ad ministrum igitur inquit superioribus rationibus esse collectum intentionem omnem voluntatis humane que diversis studiis agit ut ad beatitudinem festinare. Boetius. Ad ministrum inquit id quoque esse demonstratum. Philosophia. Non recordaris beatitudinem ipsum esse bonum: eoque modo cum beatitudo petitur ab omnibus desiderari bonum. Boetii. Ad ministrum inquit recordor: quoniam id memorię fixum teneo. Philosophia. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum peruenire nituntur. Boetius. Ita inquit consequens est. Sed certum est adaptione boni bonos

Prosa secunda

ad dicta subdit philosophia certum est bonos fieri adeptione boni. Certum est dicit Boetius. Igitur concludit philosophia boni adipiscuntur quod appetunt id est volunt. dicit Boetius sic videtur. Et dicit philosophia. si mali adipiscerentur bonum quod appetunt non possent esse mali. ita est. dicit Boetius. Igitur concludit philosophia. Cum utriusque petant bonum; si hi scilicet boni illud adipiscantur; illi vero mali minime non est dubium bonos esse potentes. qui vero mali sunt imbecilles id est impotentes. Respondit Boe. Quisquis id est quicumque dubitat de hoc non potest considerare naturam rerum: nec consequentiam rationum. Notandum quod quia veritas propositio- num fundatur super naturam rerum: quam qui negat veritatem propositionum non potest considerare consequentiam rationum: quia consequentia rationum supra veritatem propositionum fundatur. ideo dicit Boetius. Qui dubitat de premissis non potest considerare naturam rerum: nec consequentiam rationum.

fieri. Boetius. Certum. Philosophia. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt Boeti. Sic videtur. Philosophia. Ad ali vero si adipiscerentur quod appetunt bonum mali esse non possent. Boetius. Ita est. Philosophia. Cum igitur utriusque bonum petant: si hi quidem adipiscantur: illi vero minime: non dubium est bonos quidem potentes esse: qui vero mali sint imbecilles: Boetius. Quisquis inquit dubitat: nec rerum naturam: nec consequentiam potest considerare rationum. Philosophia. Rursum inquit si duo sint: quibus idem secundum naturam propositum sit: eorumque unus naturali officio id ipsum agat atque perficiat: alter vero naturale illud officium minime administrare queat: alio vero modo quam nature convenit: non quidem impleat propositum suum: sed imitetur implentem: quem horum valentiozem esse decernis. Boetius. Et si coniecto inquam quid

minime queat administrare id est adimplere illud officium naturale: vero pro sed alio modo quam nature convenit non impleat propositum: sed imitetur implentem: quem horum duorum decernis id est iudicas esse valentiozem id est potentiozem. dicit Boetius. et si pro quamvis: coniecto id est considerem quid velis: tamen ego desidero plantus audire de te. Tunc philosophia declarat sibi in exemplo dicens. Non negabis motum ambulandi hominibus inesse secundum naturam. dicit Boetius. Minime nego. Et philosophia. Etiam non dubitas eius rei id est actus ambulandi esse officium naturale pedum. dicit Boetius. Nec hoc dubito. Et philosophia. Si quis igitur ambulat valens incedere pedibus: alius autem cui hoc officium delit manibus nitens id est laborans ambulare conetur: quis horum potest existimari valentior. dicit Boetius

Rursum inquit. Dic philosophia ponit secundam rationem dicens. Si sint duo quibus sit idem propositum id est eadem intentio faciendi aliquid secundum naturam et unus eorum agat id ipsum: et perficiat ipsum naturali officio. id est naturali organo: alter vero

o iij

Liber Quartus

contere cetera: quasi diceret prode in rōne tua: qz nullus ābigit quin potens naturalis officij sit valentior: eo qui nequeat id est nō potest in idem officium. Tunc philosophia isti propositioni premisse tanq̄ maiori adiungit vnam minores dicens. Sed summum bonum quod eque bonis & malis est propositum: boni quidem petunt id est adipsi cūtur officio naturali scilicet virtute: mali vero conantur ad ipsi idipsum p̄ variā cupiditatem rerum temporalium quod non est officium naturale adipiscendi boni. An tu o Boe. existimas aliter. Qui Boeti? Adime inq̄. & B. quasi precurrendo p̄cludit principale intentum dicens. Nam etiam illud quod est consequens patet mihi. ex his enim que concesserim necesse est bonos esse potentes malos vero imbecilles id est impotentes. Et philosophia applaudens Boe. dicit. Recte inquit precurrens: & illud ē signum sicut medici solent sperare iudicium id ē signum erecte nature: & nature resistens supple ipsi morbo.

Notandum q̄ ex littera formatur talis ratio. quando duo intendunt aliquid propositum naturalis quod id propositum consequitur officio naturali ē potēs & quod nō consequitur illud propositum naturalis officio est impotens: sed tam boni q̄ mali naturas liter tendunt ad beatitudinem: & boni ipsam consequuntur naturali officio scilicet virtute: mali autem non: ergo boni sunt potentes: mali vero impotentes. Notandum circa vltimum q̄ medici solent accipere signa pronostica sanitatis ex egro quando patiens erigit se & per se mittitur fortiori remedio: sic in Boetio signum erat conulescentie & sanitaris q̄ ipse rationem philosophie remediante: quasi precurrens per se complent. Sed quoniam te. hic philosophia coaceruat quasdam alias rationes breues ad propositum ostendendum: & sunt quattuor rationes. secunda ibi. Considera

velis planius tamen audire desidero. **P.** Ambulandi inquit motum secundum naturas esse hominibus num negabis. **Boetius.** Adime inq̄. **P.** Eiusq̄ rei pedum officium esse naturale non dubitas. **Boe.** Nec hoc quidem inq̄. **P.** Siquis igitur pedibus incedere valens ambulet auiusq̄ cui hoc naturale pedum desit officium manibus nitens ambulare conetur: quis iure horum valentior existimari potest. **Boe.** Contere inq̄ cetera: nam qui naturalis officij potens eo qui idē nequeat valentior sit nullus ambigat. **P.** Sed summum bonum quidem eque malis bonisq̄ propositum: boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variis per cupiditatem quod adipiscendi boni naturale officium non est idipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas. **Boeti.** Adime inq̄. Nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim que concesserim bonos quidem potentes: malos vero esse necesse est imbecilles. **Philosophia:** Recte inquit precurrens. Idq̄z uti medici

Prosa secunda

vero. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur enim. Primo dicit. Sed quoniam te conspicio promptissimum ad intelligendum: ego coaceruabo id est componam crebras rationes. vide enim quanta pateat infirmitas viciosorum hominum: qui nec ad hec queunt peruenire ad quod ducit ac compellit eos naturalis intentio: et quid esset de istis malis censendum si desererentur hoc auxilio nature preeuntis tam magno ac pene in-

sperare solent iudicium est erecte iam resistensque nature: sed quoniam te ad intelligendum promptissimus esse conspicio: crebras coaceruabo rationes. Vide enim quanta viciosorum hominum pateat infirmitas: qui nec ad hoc quidem peruenire queunt ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto preeuntis nature desererentur auxilio. Considera vero quanta sceleratos homines habeat impotentia. neque enim leuia aut ludicra premia petunt que consequi atque obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam vericemque deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus quod solum dies noctesque moluntur. In qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens ad eum locum usque peruenire potuisset quod nihil ulterius peruium iaceret incessum ambulandi potentissimum esse censeris: ita

uicto: quasi diceret nihil aliud censendum est: nisi quod impotentie eorum hoc ascriberetur.

Notandum quod tam boni quam mali vniuersaliter tendunt ad bonum et mali deficiunt ab eo quod competit eis secundum naturam. Ex hoc arguitur sic. Maxima impotentia est deficere ab eo quod natura intendit: sed hoc faciunt mali: ergo mali sunt impotentes.

Notandum quod dicit pene inuicto quod appetitus naturalis boni non habet contrarium repugnans quod vincatur: sed tamen per ignorantiam et errorem viciosorum pervertitur: et ita aliquo modo vincatur: licet non directe.

Considera vero quanta. Dic philosophia ponit secundam rationem: et dicit. Considera ex his que dicam quanta impotentia habeat sceleratos homines. Neque enim petunt premia leuia et ludicra id est iocosa que consequi atque

obtinere non possunt id est nequeunt: sed ipsi deficiunt circa ipsarum rerum summam id est perfectionem atque vericem. Nec contingit ipsis miseris effectus boni in eo id est propter hoc quod ipsi moluntur id est laborant acquirere dies: quod pro: et noctes id est transitoria et temporalia bona.

Nota ex littera formatur talis ratio. quanto maius est illud a quo aliquis deficit tanto maior est iustus effectus et in maiorem impotentiam cadit: sed illud a quo mali deficiunt non est quid vile et modicum: sed est summum bonum: ergo malorum maxima est impotentia.

In qua re bonorum. Dic philosophia ponit tertiam rationem probando bonos ma-

Time esse potentes pertractando exemplum supra positum: et ex hoc concludit malos maxime esse impotentes. et dicit in qua re scilicet assuetudini boni desiderati eminent vires bonorum supple et vires malorum. Sicut enim censes id est iudicares esse ambulandi potentissimum qui pedibus incedens potuisset peruenire usque ad eum locum quo ulterius nihil peruium id est manifestum iaceret incessit: ita necesse est quod cum iudices potentissimum qui apprehendit finem expectendorum quo nihil est ultra. tales autem sunt boni: ex quo fit id est sequitur: huic obiacet id est contrarium est: ut idem scelesti id est mali videantur deserti omnibus viribus.

Notandum quod sicut viator aliquis dicitur potens: cum ambulat ad eum locum ubi nihil amplius restat de via: sic boni quando perueniunt ad finem et ad bonum quod transcendere non potest ideo dicuntur potentes: mali autem quia ipsum attingere non possunt dicuntur impotentes.

eum qui expectendorum finem quo nihil ultra est apprehendit potentissimum necesse esse iudices: ex quo fit quod huic obiacet: ut idem scelesti viribus omnibus videantur esse deserti. Cur enim relicta virtute vicia sectantur: inscitia ne bonorum: sed quid eneruatius ignorantie cecitate. An sectanda nouerunt: sed transuersos eos libido precipitat. Sic quoque intemperantia fragiles sunt que oblucri vicio nequeunt. An scientes

Cur enim relicta virtute. Sic philosophia ponit quartam rationem. Secundo excludit quandam dubitationem ibi. Quod quidem. Ratio quam intendit in summa est ista. Mali quando relicta virtute declinant ad vicia aut sciunt bonum esse adherere virtuti: aut nesciunt. Si nesciunt peccant per ignorantiam. Nihil autem est impotentius ignorantia: ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. si autem sciunt bonum esse adherere virtuti et declinant ad vicia: aut volentes derelinquunt bonum: aut non. si non volentes: sed attracti libidine passionum conuertuntur ad vicia: sequitur quod sint impotentes: quia maxima impotentia est non posse resistere passionibus. si autem scientes et volentes reliquunt bonum: sequitur quod non fiunt tantum impotentes: sed etiam quod omnino non sunt. Cum enim omnis natura in quantum huiusmodi habeat ordinem ad finem in quantum aliquid desistit ab ordine ad finem intantum deficit a natura: et per consequens ab esse ipsius nature. istam rationem pretendit in littera dicens. Cur enim relicta virtute mali sectantur vicia: ne pro nunquid hoc est ex inscitia id est ignorantia bonorum: sed quid est eneruatius id est debilius cecitate ignorantie: quasi diceret nihil. An ipsi nouerunt sectanda bona: sed eos transuersos libido id est concupiscentia precipitat in vicia: et sic ipsi fragiles intemperantia id est propter intemperantiam libidinis: nequeunt id est non possunt: vicio oblucri id est resistere. An scientes et volentes deserunt bonum et deflectuntur ad vicia voluntate et scientia: sed hoc modo non solum potentes esse desinunt: sed omnino desinunt esse. cuius assignat rationem. nam qui relinquunt communem finem omnium que sunt: scilicet deum qui est ipsius esse: pariter esse desistunt. Notandum quod primum ens verissime habet esse. ipsius enim est causa esse omnibus ut sunt: ut patet per commentatorem secundo methaphisice. Et

Prosa secunda

primo celi et mundi. Ab hoc ente derivatum est singulis esse et vivere. quanto ergo magis per vicia recedunt a primo esse: rantomagis desunt esse. Unde beatus Grego. in libro moralium loquens de dyabolo dicit. quod diabolus bene dicitur non esse: quia a summa essentia recessit: et per hoc quotidie crescente defectu tendit ad non esse: quoniam ab eo qui verum est esse cecidit. Notandum et philosophia tres assignat causas ex

quibus omne peccatum procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia: et hunc modum primo tangit. vel peccat ex impotentia resistendi: et istum secundo tangit. ex voluntate et malicia: et illorum modum quod gravior est ultimo ponit.

volentesque bonum deserunt: ad vicia deflectuntur: sed hoc modo non solum potentes esse: sed omnino esse desinunt.

Nam qui communem omnium que sunt finem relinquunt: pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuiusdam mirum forte videatur: ut malos qui plures hominum sunt eosdem non esse dicamus: sed ita sese res habet:

Nam qui mali sunt eos malos esse non abnuo: sed eosdem esse pure atque simpliciter nego.

Nam uti cadauer hominem mortuum dixeris: simpliciter vero hominem appellare non possis: ita viciosos malos quidem esse concesserim: sed esse absolute nequeam confiteri.

Est enim quod ordinem retinet: Servatque naturam. Quod vero ab hac deficit esse: etiam quod in sui natura situm est derelinquit.

Sed possunt inquires mali

ita viciosos malos esse concesserim: sed nequeam confiteri ipsos absolute esse sine determinatione distrabente. et replicat causam prius dictam dicens. Solum enim est illud quod ordinem recte servatque naturam. quod autem ab hac natura et ab ordine deficit: etiam quod in sui natura situm est derelinquit.

Notandum quod malum est determinatio distrabens sicut et mortuum. Unde sicut concedendum est cadauer hominis esse hominem mortuum: non tamen simpliciter concedendum est cadauer esse hominem. sic quemcumque malum concedendum est esse malum non tamen simpliciter concedendum est ipsum esse. unde sicut patebit tertia prosa. homines conversi in malitiam: humanam amiserunt naturam: ergo per malitiam homines desinunt esse quod fuerant.

Sed possunt inquires mali. hic philosophia excludit dubitationem contingente circa principale propositum. Ostensum enim est quod mali sunt impotentes. Aliquis dubitaret quomodo hoc verum

Quod quidem cuiusdam

Hic philosophia excludit dubitationem. aliquis enim dubitaret quomodo alius quis possit esse malus: et tamen dici non esse. hoc

excludit philosophia dicens. Mirum forte videatur cuiusdam id est alicui

ut malos qui plures sunt hominum dicamus eosdem non esse: sed ita res sese habet quomodo mirum videatur:

Nam qui sunt mali eos esse malos non abnuo id est nego: sed simpliciter et pure eosdem esse nego. Nam

ut pro sicut cadauer hominem mortuum dixeris: simpliciter autem homines appellare non possis:

Liber Quartus

fit: cum tamen consuetum sit dicere quod mali possunt. hoc soluit philosophia. Secundo ostendit quod potentia malorum nulla sit ibi. Nam sic uti dicit primo. *Boeti.* tu inquit es obiciendo contra predicta quod mali possunt secundum consuetum modum loquens. Respondet philosophia. Ego non quidem negauerim quin mali possunt: sed hec potentia eorum non descendit a viribus: sed ab imbecillitate id est a fragilitate. quod declarat: quia mali possunt quidem mala que minime valerent id est possent: si potuissent manere in efficientiam eorum bonorum id est si efficientia malorum esset talis qualis illa quas habent boni que potuissent. *Que* possibilitas malorum qua possunt mala demonstrat eos erudientis nihil posse. Notandum quod dicit malos minime posse mala si permancant in efficientia bonorum: ex quo videtur quod boni non possunt facere malum: nec per consequens peccare: quod falsum est: cum iustus septies in die cadat: et fortior resurgit secundum scripturam. Ad hoc dicendum quod boni non possunt face-

re malum ex electione recte rationis que semper deprecatur ad optima: licet de potentia absoluta possunt facere malum. in quantum tamen potentia eorum coniungitur voluntati et electioni: quia eligunt bonum et non malum: sic dicuntur non posse facere malum.

Nam sicut paulo ante. *Hic* probat quod potentia malorum nulla sit tripliciter. Secunda ibi. Atque ut intelligas. Tertia ibi. huc accedit. Primo dicit uti pro sicut collegimus paulo ante malum nihil est et mali tantum possunt mala: ex hoc liquet improbos nihil posse. et dicit Boetius perspicuum est. Notandum quod ratio sic formatur. posse malum est posse nihil cum malum nihil sit: sed mali tantum possunt mala: ergo possunt nihil: et per consequens nulla eorum est potentia.

Notandum de hoc quod malum nihil sit vitium est prius. et dicit beatus Augustinus. Cum vniuersae nature per verbum dei factae sint: iniquitas per ipsas facta non est: quia iniquitas nulla substantia est: et peccatum non est natura: sed vitium nature appetentis illud quod non est sui ordinis. Atque ut intelligas quemam sit huius. *Hic* probat idem alio modo dicens. *Boeti* quemam sit vis huius potentie qua mali dicuntur posse sic considera ex dicendis. nos paulo ante diffinimus nihil esse potentius summo bono scilicet deo. Ita est dicit Boetius. et philosophia. Sed idem scilicet summum bonum: nequit id est non potest facere malum. *Ad* hunc dicit Boetius et philosophia. Est igitur aliquis qui putet boves oia posse. Nemo dicit boetius nisi qui insanat: et ideo homines

ne ego quidem negauerim: sed hec quidem eorum potentia non a viribus: sed ab imbecillitate descendit. *Pos* sunt etiam mala que minime valerent si in bonorum efficientia manere potuissent. *Que* possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat. Nam sicut paulo ante collegimus malum nihil est: cum mala tantummodo possint nihil posse improbos liquet. *Boeti.* perspicuum est. *Philosophia.* Atque ut intelligas quemam sit huius potentie vis summo bono nihil potentius esse paulo ante diffinimus. *Boeti.* Itaque est inquit. *Philosophia.* Sed idem inquit facere malum nequit. *Boeti.* *Ad* hunc dicit Boetius. Est igitur inquit aliquis

Prosa secunda

possunt mala facere: utinam quidem non possent. dicit Boe. igitur pbia arguit. Cum igitur tantummodo potens bonorum possit omnia: non autem queant id est possunt oia potentes malorum: manifestum est eosdem minus posse qui mala possunt. Notandum qd posse magis arguit impotentiam qd potentiam: qz si argueret potentiam tunc deberetur omnipotentissimo scilicet deo quod falsum est. Unde pot argui ex litte

qui omnia posse homines putet. **B.** nisi quis insaniat nemo. **P.** Atqui idem pos sunt mala. **B.** utinam quidam inq non possent. **P.** Philosophia. Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia: non vero queant omnia potentes: etiam malorum eosdem qui mala possunt minus posse manifestum est. Huc accedit qd omnes potentiam inter expectanda numerandam: oiaqz expectanda referri ad bonum velut ad quoddam nature sue cacumen ostendimus: sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expectanda igitur non est: omnis potentia expectanda est. Liqueet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentiam: malorum vero minime dubitabilis apparet infirmitas. Veramqz illam platonis esse sententiam liquet solos quod desiderant facere posse sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat: quod vero desiderant exple re non posse. faciunt enim que libet dum per ea quibus delectantur id bonum quod desiderant se adepturos putant: sed minime adipiscuntur: quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

solos sapientes posse facere qd desiderant. Improbos vero exple re posse quod libeat. qd libidini placeat. qd non desiderant rationali appetitu malos exple re non posse: faciunt

ra. sic de potest oia et non potest mala: mali non possunt oia et possunt malum: ergo posse malum magis arguit impotentiam qd potentiam. Huc accedit. huc pbat idem tertio modo discens. huc accedit qd oem potentiam esse numerandam inter expectanda et oia expectanda. i. desideranda referri ad bonum: velut ad quoddam cacumen. i. ad perfectionem sue nature: sed possibilitas. i. potentia patrandi sceleris id est faciendi malum non potest referri ad bonum: igitur expectanda non est. omnis autem potentia expectanda est. liquet igitur possibilitatem. i. valentiam siue potentiam malorum non esse potentiam. Notandum qd ratio sic potest formari ex littera. Omnis potentia que est potentia natura est appetenda et referatur ad bonum: ergo potentia mali non est potentia. ex quibus oibus bonorum quidem potentiam malorum hic ex dictis concludit conclusionem principalem confirmando eam auctoritate Platonis di. ex quibus iam declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonorum et infirmitas malorum: qd pro et liquet veram esse illam sententiam Platonis

Ziber Quartus

Enim supple mali que scilicet libido:libet id est expectat dum putant se adepturos bonum quod desiderant per ea quibus delectentur. Sed minime adipiscuntur: quonia proba id est vicia vel homines viciosi non veniunt ad beatitudinem. Notandum quod desiderium est appetitus rationalis: libitus autem spectat ad appetitum sensualem. licet ergo mali affectent beatitudinem appetitu rationali: tamen quia faciunt quodlibet sequentes appetitum sensualem: ideo ad beatitudinem non perueniunt. sapientes autem qui contemnunt delectationes sensuales et nituntur intellectualibus: ipsi sunt qui perficiunt animam suam scientia sui creatoris quod de nihilo fecit eum: ut scribitur in libro de pomo. Anima non turbabitur neque commovebitur: cum recedit a corpore ut scribitur in eodem libro.

Metrum secundum quartum.

Quos vides sedere
celso. Istud est metrum secundum huius
quarti. Et est metrum mixtum. primum dicitur alexandrinum ab inventore: trochaicum a pede predominantem. secundum dicitur ferregratum ab inventore: spondeicum a pede predominantem. In quo metro prima ostendit quomodo potentia malorum sit consideranda: in quibus maxime videtur esse sicut sunt reges et principes. et dicitur incipiendo constructionem in septimo versu. Si quis detrahat. id est remoueat per considerationem et intellectum: regmina. id est regimina vani cultus exterioribus superbis regibus: quos reges vides sedere celso: culmine. id est altitudine: solij. id est cathedre: quos vides claros purpura nitente septos. id est circumdatos: armis tristibus. id est contristantibus. Reges inquam comminantes. id est minas imponentes miseris: toruo ore. id est crudeli aspectu: anhelos. id est cupidos vel festiuos: rabie cordis. id est crudelitate mortis. Jam videbit dominos tales ferre ius. id est in animo: artas cathenas. id est vincula vicio: quod manifestat subdistinguit. hinc enim. id est ex vna parte: libido. id est concupiscentia: versat. id est precipitat corda talium tyrannorum auidis venenis. Hic id est ex alia parte: ira turbida flagellat. id est punit mentem ipsorum: ira inquam tollens. id est excitans: fluctus. id est disturbantia: aut captos infortunio aliquo merorum ipsos fatigat: aut spes lubrica. id est vana roborat.

Cum ergo cernas unum caput. id est unum principem: ferre. id est sustinere: tot tyrannos. id est passiones tyrannizantes: ipse pressus iniquis dominis. id est vicijs dominantibus non facit quod operatur. Nota quod intentio philosophie est dicere si quis visu posset penetrare corda principum quos videt sedere in altis solijs: ornatos claris indumentis: habentes arma terrentia toruo vultu respicientes miseros statim visu cognosceret: ipsos ligatos multis cathenis insolubilibus passionibus ire spei timoris: et sic ligati passionibus non faciunt quod

Metrum secundum quarti libri.

Quos vides sedere celso
Solij culmine reges
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis:
Ore toruo comminantes:
Rabie cordis anhelos
Detrahit si quis superbis
Vani regmina cultus:
Jam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas
Hinc enim libido versat:
Auidis corda venenis
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens
Aderos aut captos fatigat

Prosa tertia

optant et per consequens sunt impotentes: Notandum quod dicitur quod homo pressus iniq̄s dominis id est vicijis diantibus non facit quod optat. di. Beatus Augu. in li. de ciuitate dei. Bonus etiam si seruat liber est: malus autem si regnat seruus est. Nec vni⁹ boni in iniq̄s: sed quod grauius est tot dominorū seruus est quot viciorum.

Prosa tertia quarti libri.

Aut spes lubrica torquet:
Ergo cum caput tot vnum;
Lernas ferre tyrannos.
Non facit quod optat ipse
Dominis pressus iniquis.

Prosa tertia libri quarti:

Fides ne igitur: quanto in sceno probra fides voluantur: qua probitas luce resplendet. In quo perspicuum est nunquam bonis premia: nunquam iua sceleribus deesse supplicia. Rerū etiam que geruntur illud propter quod vna quaeque res gerit eiusdem rei premium esse non iniuria videri potest: uti currenti in stadio propter quam currit iacet premium corona. Sed

deesse sua supplicia. Notandum quod mali dicuntur volui in sceno: quia mali et maxime libidinosi suis assilantur sicut postea patebit: quia voluuntur in sceno secundum illud. Sus maxime in sceno gaudet quam fonte sereno. De quibus dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo. probi autem luce resplendent: quia virtus et probitas ultra humanam naturam hominem prouehit et dijs assilant.

Rerū etiam que geruntur. Hic philosophia prosequitur intentus: et probat primo quod bonis nunquam desunt premia. Secundo quod malis nunquam desunt supplicia. ibi. Que cum ista sint. Primo ostendit quod bonis nunquam desunt premia. Secundo ostendit quid sit illud premium. ibi. At cuius premij. Primum probat duabus rationibus. secundam ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis est. Omnis res propter quam aliud geritur est premium illius rei que geritur: sed propter bonum omnia fiunt et geruntur: ergo bonum est premium omnium que geruntur: sed bonum a bonis separari non potest: quia iam non essent boni: ergo boni nunquam desunt sua premia. vnde dicit in littera. Rerū que geruntur id est fiunt illud propter quod vna quaeque res geritur. i. fit illud videri potest non iniuria esse premium illius rei. hoc declaratur exemplariter: ut currenti in stadio id est in aliquo spacio corona est premium propter quam curritur: sed ostendimus prius beatitudinem esse id ipsum bonum propter quod omnia geruntur: ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus humanis propositum: sed hoc bonum non potest separari

Fides ne igitur. Ista est prosa tertia libri quarti in qua ostendit probitas malis nunquam deesse supplicia: et bonis nunquam deesse premia. Et primo probitas continuando se ad precedentia primo premitit intentum suum. secundo prosequitur intentum. ibi. Rerū etiam. Primo dicit sic. Fides ne igitur Boetius. in quanto sceno id est in quanta vilitate impotentie voluuntur probra. i. homines probi et viciosi. vides etiam qua luce id est qua claritate potentie resplendet probitas virtuosorum hominum in quo sicut in suo antecedente perspicuum est hoc consequens. i. nunquam bonis premia nunquam sceleribus id est hominibus sceleratis

non bonis. Non enim iure vocabitur bonus qui careat bono: quare probos mores id est bonos boni morigeratos non relinquunt sua premia. Quantumlibet ergo seuiant mali contra bonos: tamen sapienti non decidet corona id est premium: nec arefcet id est minuetur: quia aliena improbitas non decerpit id est non aufert propriam decus probis animis. quod si boni accepto premio extrinsecus letaretur: poterat hoc aliquis auferre ab eis vel saltem ille qui contulisset: sed quoniam pro qua illud premium sua probitas unicuique confert: tunc quilibet carebit suo premio: cum desierit esse probus. Notandum quod consuetudo fuerat apud romanos currere in stadio id est in aliquo spacio quod vocabant stadium: et qui citius venit ad metas sustulit premium scilicet coronam vel aliquid aliud sicut dicit apostolus. Nescitis quod hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt: sed unus accipit praemium: sic currite ut apprehendatis: ergo id propter quod curritur est premium currentium.

Notandum quod Boetius non potest carere premio: quia illud a quo homo denominatur bonus est virtus vel operatio virtuosa: quia secundum Aristotelem. secundo ethicorum. omnis virtus erit vicius habitus ex quo homo fit bonus. propter quod dignitas virtutis est praemium virtuosae operationis: sed operatio virtuosae non potest privari virtute: ergo non potest carere suo premio.

Notandum quantumlibet mali seuiant: tamen sapienti non decidet corona: quia secundum Senecam. xiiij. epistola ad Lucillum. Nunquam imalescet ad tantum malicia: neque ad tantum exceditur contra virtutes: ut non nomen philosophiae sacrum et venerabile permaneat. Et similiter est de malis et stultis respectu bonorum et sapientum. Postremo cum omne premium. Dicuntur ponit secundam rationem quae talis est. premium non habet rationem praemij: sed bonus est compos boni: ergo erit compos praemij. dicit ergo in littera. Postremo cum omne premium: idcirco appetatur: quia credatur esse bonus: quis iudicet competentem boni expertum esse praemij: quia si diceret nullus. Notandum quod argumentum philosophiae simile est isti ac si arguatur. homo non habet rationem hominis: nisi quia rationalis. Quicumque igitur est rationalis est homo: sic similiter premium non appetitur nisi quia bonum. qui ergo est

beatitudinem esse id ipsum bonum: propter quod omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum veluti premium commune propositum: atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus ultra iure vocabitur qui careat bono: quare probos mores sua premia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali: sapienti tamen corona non decidet: non arefcet. Neque enim probis animis propriam decus aliena decerpit improbitas: quod si extrinsecus accepto letaretur: poterat hoc vel alius quispiam: vel ipse etiam qui contulisset auferre: sed quoniam id sua unicuique probitas confert: tum suo premio carebit cum probus esse desierit. Postremo cum omne premium idcirco appetatur quoniam am bonus esse credatur: quis boni competentem praemij iudicet expertum.

Prosa Tertia

compos boni est compos premij: sed bonus est compos boni: ergo non deest sibi premium. At cuius premij. Dic ostendit quid sit illud premium quod boni assequuntur scilicet maximum et optimum quod est fieri deos. Unde dicit. At cuius premij scilicet boni non sunt expertes id est carentes. Respondit philosophia, omnium pulcherrimum et maximum premij, quod probat ex quodam correlario supra declarato dicēs. Admē

At cuius premij omnium pulcherrimi maximumque. Admēto eim illius correlarij quod paulo ante precipuum dedi: ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit bonos omnes eo ipso quod boni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos esse convenit. Est igitur premium honorum quod nullus deterat dies: nullius minuatur potestas: nullius fuscet improbitas deo fieri. Que cum ita sint: de malorum quoque inseparabili pena dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque: item pena atque premium adversa fronte dissideant: que in boni premio videmus accidere: eadem necesse esse est in mali pena contraria parte respondere. Sicut igitur probis probitas ipsa sit premium: ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Jam vero quisque affici

participatione beatus et deus. Que cum ita sint. Dic ostendit philosophia quod malis nunquam desunt sua supplicia. Secundo ostendit quale sit illud supplicium ibi. Uide autem. Prima in duas secundum duas rationes. secunda ibi. Jam vero. Primo dicit. Que cum ita sint: scilicet quod boni nunquam carent premijs: sequitur quod sapiens nequeat id est non possit dubitare de inseparabili pena malorum. Nam cum bonum et malum pena atque pro et premium adversa fronte dissideant id est opponantur adinvicem: necesse est quod in boni premio videmus accidere: eadem necesse est quod respondeant contraria parte in pena mali. sicut igitur probis id est bonis ipsa probitas sit premium: ita nequitia ipsa est improbis supplicium. Notandum quandoque subiectis contrariis insunt contrarie passionis: si vni subiectorum ostenditur inesse una passio: tunc per locum a contrariis relicto subiecto assignatur inesse similiter sua passio, cum igitur bonum et malum sint diversa subiecta: premium et supplicium sint diverse passionis: si ostenditur bonis non deesse premia: ostensum est malis non deesse supplicia. Jam vero quisque afficitur pena malo se affectum. Dic ponit secundam rationem que talis est. Pena non

ro correlarij illius quod precipuum paulo ante dedi: ac sic collige. i. ex illo correlario conclude: cum ipsius bonum sit beatitudo: liquet omnes bonos eo ipso quod boni sunt fieri beatos: sed qui beati sunt eos convenit esse deos. igitur premium bonorum est fieri deos: quod premium bonorum nullus dies deterat id est consumit: nullus potestas minuet: nullus improbitas fuscet id est obscurat.

Notandum quod in ista deductione philosophia non accipit beatitudinem pro statu quem boni habituri sunt post hanc vitam: sed pro statu beatitudinis: qualis in hac vita haberi potest: quem homo consequitur per virtutes. unde qui essentialiter est bonus: essentialiter est beatus et deus: et qui non est essentialiter bonus: sed participative: hic etiam est

babet rationem pene nisi ex hoc quod malum est quoddam: ergo qui est affectus malo ipse est affectus pena: sed mali sunt affecti imo infecti malo: ergo sunt affecti pena et per consequens supplicio. Unde dicit in littera. *Ita vero quisque afficitur pena malo non dubitet se esse affectum: cum supple pena non habeat rationem pene nisi quia mala: igitur si ipsi mali sese id est seipsum existimare velint: possunt ne sibi videri expertes supplicij: quos malos omnium malorum extrema nequitia id est maxima in genere mali: non modo id est tantum modo non afficit: verum pro sed etiam vehementer inficit: quasi disceret non.*

Nota quod sicut argumentum tenet sub hac forma. homo non est homo nisi quod est rationalis est homo: ergo qui est rationalis est homo. sic arguitur in proposito. pena non habet rationem pene nisi quia malum est quoddam: ergo qui est affectus malo est affectus pena: sed mali sunt affecti malo: ergo malum non debet esse malis: et per consequens supplicium. *Uide autem hic philosophia ostendit quale sit premium malorum scilicet transformatio in bestialitatem. Secundo ostendit quomodo per diuersa vitia homines transformantur in diuersas bestias. ibi Auaricia. primo dicit. Uide de o Boe. Que pena committetur improbos ex aduersa parte bonorum id est*

per contrarium ad bonos. didisti enim paulo ante in tertio libro omne quod est sit esse unum et didicisti unum esse bonum cui consequens est ut omne quod sit etiam videatur esse bonum. igitur quicquid deficit a bono desinit esse: quo fit ut mali desinant esse quod fuerant: sed ipsa reliqua species humani corporis adhuc manens in eis ostendat malos fuisse homines. Quare conuersi in maliciam amiserunt humanam naturam. Sed cum sola probitas possit quicquid hominem prouehere ultra homines. scilicet naturam diuinam: necesse est ut quos improbitas ab humana conditione deiecit: ipsa detrudat hominem infra meritum id est dignitatem hominis in naturam bestialitatis. igitur euenit ut non possis estimare hominem sed bestiam quam videas vicij transformatum.

Notandum quod cum gradus entium distinguantur secundum nobilitatem et ignobilitatem

tur pena malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velint: possunt ne sibi supplicij expertes videri.

Quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modo: verum etiam vehementer inficit. Uide autem ex aduersa parte bonorum que improbos pena committetur. Omne namque quod sit unum esse: ipsumque unum bonum esse paulo ante didicisti.

Cui consequens est: ut omne quod sit: id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono deficit: esse desinit: quod fit ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis reliqua species ostendat: quare versi in maliciam humanam quoque amiserunt naturam. Sed cum ultra homines quemque prouehere sola probitas possit: necesse est: ut quos ab humana conditione deiecit: infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur ut quos transformatum.

latem: quia non potest accipere duas species eque perfectas: sed vna est dignior alia: ideo oportet q̄ omne ens quod non est homo sit supra hominem vel infra, hominem. mali autem vt probatum est per maliciam desinunt esse homines: ergo necesse est malos esse supra homines vel infra. cum autem sola probitas vebat hominem supra humanam naturam: scilicet ad naturam deorum; sequitur q̄ malicia deijcit malos infra naturam humanam: sed ad naturam bestialitatis.

vicijs videas hominem estimare non possis. Avaricia feruet alienarum opum violentus ereptor: similem lupi dixeris. Ferox atq; inquietus linguaz litigijs exercet cani comparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet vulpeculis exequetur. Ire intemperas fremit: leonis animus gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat: cervis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet: asinus vivit. Levis ac inconstans studia permutat: nil ab auibus differt. Fedis immundisq; libidinibus immergitur: sordide suis voluptate detinetur. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit: cum in diuinam conditionem transire non possit: vertatur in beluam.

Avaricia feruet. Dic philosophia ostendit qualiter homines per diuersa vicia transformantur in diuersas bestias dicens: q̄ si quis homo feruet avaricia. s. violentus: ereptor. i. ablator alienarum opum: talem dixeris similem lupi: sed homo ferox et inquietus qui exercet linguaz litigijs: talis comparabilis est cani. Homo occultus insidiator qui gaudet surripuisse aliena fraudibus: talis exequetur id est comparat vulpeculis: sed homo intemperans id est intemperatus supple ire fremit: talis credatur gestare animus leonis: sed homo pavidus: ac p̄ et fugax q̄ formidat habeat similis cervi.

uis. homo autem segnis et stupidus: ille torpet id est tardus est: et talis vivit asinus id est asinine. homo autem levis et inconstans: qui permutat studia sua id est opera nil differt ab auibus. sed homo qui immergitur fedis: q̄ pro et immundis libidinibus: ille detinetur voluptate sordide suis id est comparatur suis: et sic de ceteris vicijs contingit loqui. unde concludit philosophia dicens. Ita fit vt qui deserta probitate desierit esse homo: cum non possit transire in conditionem diuinam: vertatur in beluam id est in bestiam. Notandum q̄ in nobis est duplex virtus cognoscitiva: scilicet intellectus et sensus. Intellectus est quid diuinum in nobis per quem ad superiora ascendimus: et deo similes sumus. Sensus autem in quantum non obedit rationi est quid brutale in nobis: per quem infra naturam humanam redigimur et bestiis similes efficiamur. Ideo dicit Boetius in tractatu de summo bono. Ne vobis hominibus qui de numero bestiarum computati estis: diuinum hoc quod in vobis est non cognoscetes: propter quod ad superiora ascenditis et deo similes estis. Diuinum autem in homine vocat intellectum et rationem.

Bela naricii ducis. Istud est metrum tertium huius quarti quod dicitur gliconicum ab inventore corinthicum a pede predominante: In quo philosophia ostendit transformationem hominum in bestias per quandam fabulam. Secundo ostendit transformationem metis per vicia esse peiorem transformatione corporis ibi. *De leuem.* Fabula quam intendit est de transformatione sociorum Ulicis, et est talis. Ulixes post bellum troianum cum redeundo ad propria diu errasset in mari puenit in quadam insulam quam inhabitabat quedam dea nomine Circe filia solis: que per gramina et portiones consuevit hospites suos mutare in diuersas bestias: que etiam socios Ulicis qui ad ipsam puenierant per suas portiones mutauit. Sed mercurius dedit Ulici album florem per quem mutauit transformationem et portiones veneficam. Quis autem socii sui essent mutati in bestiam contra ad figuram corporis: tamen remansit in eis mens integra exclusa omni bestialitate. unde dicit in littera. *Eurus vetus talis appulit vela ducis Naricii. i. Ulicis qui denotatur naricus a loco vel a regione de qua oriundus erat: et appulit vagas rates. i. naues pelago. i. mari cuiusdam insule qua. i. in qua insula residens pulchra dea Circe edita. i. genita ex semine solis: illa miscet nouis hospibus id est sociis Ulicis pocula tacta carmine. i. incarnatione quos. i. hospites ut id est postquam manus Circe herbipotens. i. potens herbarum: vertit id est mutauit socios Ulicis in varios modos. i. varias figuras bestiarum: hunc id est unum illoz regit facies apri: ille id est alius marmaricus leo et africanus: leo factus crescit dente et unguibus. Dic. i. alius nuper lupis additus id est conuinctus: dum parat flere propter suam transformationem: ipse ululat: ille id est alius: obambulat. i. creuit: tecta id est domus mitis: ut in dica tigris id est tigris in dica. Sed licet nomen id est deitas archadis id est mercurij qui colitur in archadia: qui dicitur ales eo quod fingitur habere alas in pedibus ad designandam velocitatem sui motus. ille *Mercurij miserans ducem id est Ulicem: obsitum id est circumdatum varijs malis: ipse soluit id est liberauit eum a peste hospitis. Circe tamen**

Metrum tertium libri quarti.

Bela naricii ducis:
 Et vagas pellare rates
 Eurus appulit insule
 Pulchra qua residens dea
 Solis edita semine:
 Adiscet hospitibus nouis
 Lacta carmine pocula
 Quos ut in varios modos
 Vertit herbipotens manus
 Hunc apri facies tegit
 Ille marmaricus leo
 Dente crescit et unguibus,
 Hic lupis nuper additus
 Fiere dum parat ululat
 Ille tigris ut indica
 Lecta mitis obambulat:
 Sed licet varijs malis
 Numen archadis alitis
 Obsitum miserans lucem

remiges. i. socij Ulicis: iam traxerāt id est biberant mala pocula ore: et iaz sues effecti
verterant id est mutauerāt: pabula. i. cerealia nutrimenta panis q̄ panis est cibus ho-
minum: glande id est in glandes qui est cibus suis: et nihil manet integrum. s. de figu-
ra humana: ipsis perditis. i. mutatis voce et corpore: sola aut̄ mens stabilis manēs ge-
mit supra monstra id est supra transformationē corpis quam patitur.

Heste soluerit hospitis.
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant
Iam sues cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit:
Leuem nimium manum
Hec potentia gramina
Membra que valeant licet
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Hec venena potentius
Detrahunt hominem sibi.

Notandum
q̄ trāsumptio hominis
in bestiam remanente aia
rationali non est possibili-
lis secundum rem: quia si
esset possibilis v̄l esset pos-
sibilis secundum transmu-
tationem substantialē vel
accidentalē. non secundū
substantialē: q̄a per talē
introducitur noua forma
substantialis: et sic due for-
me substantiales specifi-
ce differentes vt forma lu-
pi et hominis simul informa-
rent idē corpus: quod fal-
sum est. nec est possibilis se-
cundū accidētia propria
que disponūt materiā ad
determinatā formā: quia
impossibile est materiā se-
cundū vnā et eandem di-
spositionē proportionari
diuersis formis. Unde om-
nino est impossibile aiam
intellectiuam vniri mate-
rie disposite ad formā lu-
pi: ergo trāsumptio de q̄

hic loquit: si est possibilis erit solum secundū accidētia indiuidui proueniētia ab exte-
rioribus causis: quēadmodū videt̄ cōtigisse de rege Nabuchodonosor: de quo legit̄ in
Dantele q̄ ex hoibus eiectus est: et fenū comedit vt bos: et rore celi corpus eius infectū
est: donec capilli eius crescerēt in similitudinē aquillaz: et vngues eius q̄si vngues aut-
um. et q̄ trāsumptio secundum talia accidētia ducit ad expressa representatōne spe-
ciei humane propter difformitatem figure: ideo vt sic potest dici trāsumptionem esse
factam in bestiam anima remanēte. Alij dicunt q̄ huiusmodi trāsumptio non sit
possibilis secundū rem: sed secundū quandaz apparitionē fantasticaz. Unde nō videt̄
rationabile q̄ Nabuchodonosor trāstulēt se ad iumēta comedens fenū: nisi q̄ quadā
mania et apparitionē fantastica agitatus seipsum reputabat iumentū aut bestiaz: pro-
pter quod a consortio hoim eiectus est et cum feris habitabat. **L**euem nimium ma-
num. Sic ostendit transformationem mentis per vicia esse deteriores transformationē
corporis: eo q̄ mens nobilior est toto corpore. et dicit. **E**go dico manū **A**rce id est po-
testatem esse nimium: leuem id est imbecillem: nec dico gramina eius esse potētia: q̄ li-
cet valeant vertere membra sez corpis: non tamē valent vertere corda: q̄ intus est vis

gor hominum conditus id est absconditus: arce abdita id est in mente abscondita: sed hec dira venena id est vicia potentius detrahunt hominem sibi: que vicia penitus meant id est pertranscunt: et non nocentia corpori seuiunt id est scire faciunt hominem vulnere mentis. Notandum quod quia anima nobilior et excellentior est corpore: transmutatio facta in anima de virtutibus ad vicia stante corpore humano: ipsa est deterior quam facta transmutatione corporis humani in speciem bestie anima remanente intransmutata: quia anima intransmutata dato quod corpus transmutetur: adhuc homo dicitur homo ratione anime: sed res manente corpore humano et anima transmutata: iam homo dicitur non homo nisi equivoce: ergo transmutatio anime peior est transmutatione corporis anima remanente intransmutata.

Prosa quarta li. quarti

Quam ego fateor inquit nec iniuria dici video viciosos tametsi humani corporis speciem seruent: in beluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum perniciem seuit id ipsum eis licere noluissem Philosophia. Nec licet inquit vti conuenienti monstrabitur loco: sed tamen si id ipsum quod eis licere creditur auferatur: magna ex parte sceleratorum hominum pena releuatur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur infes-

Dira que penitus meant:
Nec nocentia corpori
Adentis vulnere seuiunt.

Prosa quarta libri quarti.

Quam ego fateor inquit nec iniuria dici video viciosos tametsi humani corporis speciem seruent: in beluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum perniciem seuit id ipsum eis licere noluissem Philosophia. Nec licet inquit vti conuenienti monstrabitur loco: sed tamen si id ipsum quod eis licere creditur auferatur: magna ex parte sceleratorum hominum pena releuatur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur infes-

Secunda ibi. Nam hoc quoque. Tertia ibi. Nam ne illud. Primo Boetius consentiens predictis facit quoddam notum: et philosophia sibi respondet. Secundo philosophia prosequitur principale intentum. ibi. Etenim. Primo dicit. Tu ego Boetius. finito carmine inquam id est dixi: ego fateor id est concedo verum esse quod dictum est: nec iniuria. id est non iniuste video dici viciosos mutari in beluas in bestias qualitate. id est vicio animorum: tametsi pro quantum seruent speciem humani corporis. tunc. B. facit notum dicens. Sed eis quorum mens atrox id est crudelis seuit perniciem bonorum: id ipsum noluissem eis licere scilicet vt seuiant mali in bonos. Respondet philosophia. nec licet inquit vti monstrabitur conuenienti loco. tamen si id ipsum quod creditur eis licere si hoc auferatur a malis: releuatur pena sceleratorum hominum ex magna parte. Notandum quod licet credatur malis licere quod seuiant contra bonos: non tamen in rei veritate licet: quia in sexta prosa huius quarti ostendit philosophia quod nihil licet malis contra bonos nisi quantum permittitur ex ordinatione diuine prouidentie ad utilitatem bonorum. Etenim quod incredibile. Dic philosophia prosequitur principale intentum probando quod

Prosa quarta

Improbis sunt miseres: qui cupita perficiunt q̄ qui perficere non possunt. Secundo ostendit q̄ in hac vita nihil est diuturnum in cōparatōne ad vitā eternā. Tertio ponit ammirationes. Boe. super quoddā. Secūda ibi. neq̄ eim. Tertia ibi. Tum ego. p̄rio dicit necesse est malos esse miseres: cum perfecerunt cupita q̄ si non possunt implere: q̄ forte videatur cuiq̄. i. alicui incredibile, cuius probatio est. Nam si miserū est vo-

luciores esse necesse est malos cum cupita perfecerunt: q̄ si ea que cupiunt implere nō possunt. Nam si miserum est voluisse prava: potuisse miserius est sine quo voluntatis misere langueret effectus. Itaq̄ cum singulis miseria sit triplici infortunio: necesse est urgeantur quos videas scelus velle et posse perficere. Boetius. Accedo inq̄: sed vti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Philosophia. Carebunt inquit ocus q̄ vel tu forsitan velis: vel illi sese estiment esse carituros. Neq̄ enī est aliquid in tam breuibis vite metis ita serum: q̄ expectare longum immortalis presertim animus putet: quorum magna spes et excelsa facinorū machina repētino atq̄ isperato

luisse prava: miserū ē potuisse: sine quo sc̄z posse langueret id est deficeret effectus misere voluntatis. itaq̄ cum singulis tribus sc̄z voluntati potentie et effectui sit sua miseria: necesse est ut illi urgeatur triplici infortunio. i. malo quos videas sc̄z velle: sc̄z posse: sc̄z perficere. dicit. B. Accedo inq̄. i. consentio: s̄ ego vehementer exopto ut mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careat hoc infortunio. et dicit philosophia. Carebunt inquit ocus id est citius: q̄ si tu forsitan velis. i. velle doleas: vel q̄ illi existimet se se. i. seipsos carituros.

Notandū q̄ philosophia dicit q̄ posse malum sit peius q̄ velle malum. hoc videtur falsum: quia posse peccare non est malum: sed velle

peccare. vnd̄ secundū Sene. Omne peccatum in actōne est: omnis actio est voluntaria: ergo omne peccatum est voluntarium. pro tanto etiam dicit Augustinus. Toile voluntatē et infernū nō erit: ergo peius est velle malū q̄ posse malū: cuius triū hic dicit. Ad hoc dicendum q̄ si posse et velle secundum se et absolute considerantur: tunc peius est velle malum q̄ posse. Si autem accipitur posse ut sequens malā voluntatem: et subserviens eidem ut voluntas mala perficiatur in exteriori opere: sic peius est posse q̄ velle: quia sine tali posse langueret voluntatis effectus id est nō perficeretur opus eius extra. sicut autem dicto modo peius est posse malum q̄ velle: sic peius est perficere malū q̄ posse: ita q̄ vnumquodq̄ istorum trium velle posse perficere aliquid mali addit supra precedentis. Neq̄ enim est aliquid. Sic philosophia quia Boe. optavit malos citius carere potentia patrandi sceleris probat q̄ in hac vita nihil est diurnum vel duratium in comparatione ad perpetuam vitam dicens. Neq̄ enī est aliquid serum. i. tardum vel durable: in tā breuibis metis. i. terminis presentis vite: q̄ immortalis animus putet p̄ longū t̄ps expectare. i. manere: quorū malorū magna spes quā habent de longanimitate vite: et excelsa machina. i. magna potētia facinorū sepe destruitur fine

id est morte: sine inq̄ sperato 7 repentino: quod scilicet finiri morte statuit ipsis ma-
 lis modum id est terminum sue miserie: quod probat per hoc. Nam si nequitia facit mi-
 seros vt patet ex dictis: necesse est vt diuturnior nequam sit miserior: quos malos iudis
 care infelicissimos si non extrema mors eorum maliciam finiret. Si eniz conclusimus
 ha de infortunio prauitatis quo infortunio. i. malo tato e mal? q̄to e diuturni? liqt mise-
 ria eoz: ee ifinita qua stat
 ee eterna. *Esset autem mi-
 seria malozu eterna: si mor-
 te non finiretur. Notandu
 q̄ de oppositis opposito
 modo iudicandum est: cu
 oppositoruz opposite sint
 cause. Sicut ergo in boīs
 illud quod est diuturnius
 e meli? sic i malis qd e diu-
 turni? e pei? Lu igit mal-
 cia facit miseros malos in
 finita esset eozu miseria si
 perpetuo pdurarēt i vita.
 Sed quia mors terminat
 eozu maliciam: ideo eozuz
 miseriam 7 infelicitate di-
 minuit Tu ego. Dic phi-
 losophia ponit admirati-
 onem. Boe. super deducti-
 one pbie. d. S pbia mira
 est illatio tua 7 concessu id
 est ad concedendu difficil-
 lis: qua probatur miseria
 malozum diminui p mor-
 tem: sed cognosco eam ni-
 miu conuenire his q̄ cōces-
 sa sunt prius. dicit pbia.
 Recte inquit estimas. i. q̄
 pdicere illatiōi difficile cre-
 dit: s̄ q̄ dux. i. difficile putat accedere p̄clusioni ipam cōcedendo: equū e vt ipse demō-
 stre aliquid falsum precessisse in premissis: vel ostendat collationem propositionuz ne-
 cessarie conclusionis non esse efficacem: alioquin concessis precedētibus nihil est quod
 causetur id est conqueratur de illatione. vnde necessarium est eā concedere q̄tuncumq̄
 videatur durum. Notandum q̄ si non consentitur conclusioni hoc est vel propter pec-
 catum in materia: vel propter peccatum in forma. propter peccatū in materia: vt si al-
 qua premissarum sit falsa. propter peccatum in forma: vt si non sit debita conuexio pro-
 positionum respectu conclusionis incidente aliqua fallacia. Si autem nihil istorum ac-
 cidit necessario sequitur conclusio ex premissis. Nam hoc quoq̄ qd dicā. Dic philo-
 sophia probat malos esse miseres si non puniantur q̄ si puniantur. secundo soluit
 quoddaz dubium. tertio ponit quendam epilogum predictorum. secunda ibi. Sed que
 so. tertia ibi. Id vero hactenus. Primo premitit conclusionem quam probare intēdit
 sepe sine destruitur. Quod quidem illis
 miserie modum statuit. Nam si nequitia
 miseros facit: miserior sit necesse est diu-
 turnior nequam. Quos infelicissimos es-
 se iudicarem: si non eorum maliciam saltē
 mors extrema finiret. Etenim si deprauis-
 tatis infortunio vera conclusimus: infini-
 tam liquet esse miseriam: quam esse con-
 stat eternam. Boetius. Tum ego mi-
 ra quidam inq̄ et concessu difficilis illa-
 tio: sed his ea que prius concessa sunt nimi-
 um conuenire cognosco. Philosophia:
 Recte inquit estimas: sed qui conclusioni
 accedere durum putat: equum est vel fals-
 sum aliud precessisse demonstrat: vel colla-
 tionem propositionum non esse efficacem
 necessarie conclusionis ostendat: alioquin
 concessis precedentibus nihil proorsus est
 quod de illatione causetur. Nam hoc*

Prosa Quarta

excludendo quosdam modos probationis quibus conclusio probari posset. secundo ponit alium modum probationis ab istis ibi. *Et illa.* Primo dicit hoc quoque quod dicam non minus videatur mirum sed eque necessarium videatur: concludit ex his que sumpta sunt. et querit *Boe.* Quid nam est hoc? dicit philosophia. Ego dico improbos esse feliciores lucentes supplicia: quam si nulla pena iusticie eos coherceat id est puniat: sed ego

quoque quod dicam non minus mirum videatur: sed ex his que sumpta sunt eque est necessarium. *Boetius.* Quid inquit. *Phi.* Feliciores inquit esse improbos supplicia lucentes: quam si eos nulla iusticie pena coherceat. neque id nunc melior quod cuius veniat in mentem corrigi ultione prauos mores: et ad rectum supplicii terrore deduci. Ceteris quoque exemplum esse fugiendi culpanda: sed alio quodammodo feliciores esse improbos arbitror punitos: tametsi nulla ratio correctionis nullus respectus habeatur exempli. *Boetius.* Et quis erit inquit preter hos alius modus. *Philosophia.* Et illa Bonos inquit esse felices: malos vero miseros nonne concessimus. *Boetius.* Ita est inquit. *Philosophia.* Si igitur inquit miserie cuiuspiam bonum aliquod addatur: nonne feliciores est eo cuius pura ac solitaria sine cuiusquam boni admixtione miseria est. *Boetius.* Sic inquit

non melior id est non intendit nunc quam alicui veniat in mentem prauos mores id est homines prave morigeratos: corrigi ultione id est pena et terrore supplicii ipsos deduci ad rectum: et non intendo ceteris hominibus penam malorum esse exemplum fugiendi culpanda id est mala: sed preter istas duas causas est alia a predictis qua arbitror improbos esse feliciores punitos: tametsi pro quibus nulla ratio correctionis et nullus respectus exempli habeatur. et querit. *B.* quis erit preter hos alius modus. Notandum quod due sunt cause propter quas videtur melius malos esse punitos quam impunitos. una est: quia pro penas mali corriguntur et resipiscunt a malo. Secunda causa est: quia alij timore pene malorum declinant a malo: et sic pena malorum est exemplum alijs fugiendi malum. licet iste due cause sint veritate: men philosophia de eis non

intendit: sed vult assignare aliam causam preter istas. *Et illa.* Dicit philosophia ponit alium modum preter predictos probando malos impunitos esse miseros quam punitos. Secundo declarat quoddam assumptum in probatione. ibi. Sed puniri. Primo resumit quod supra probatum est tertia prosa dicens. Nonne concessimus bonos esse felices: malos vero miseros. dicit. *Boe.* Ita est inquit. et philosophia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonum: nonne ipse est feliciores eo cuius miseria est pura ac pro et solitaria sine admixtione alicuius boni. dicit. *Boe.* Sic inquit videtur. Alterius querit philosophia. si eidez misero qui cunctis careat bonis aliud malum fuerit amixtum: nonne censendus est multo infeliciores eo cuius infortunium id est malum: releuatur id est temperatur participatione boni. dicit *Boe.* Quid inquit id est quare non. igitur dicit philosophia

Liber Quartus

malū cum puniuntur habent aliquid boni annexum: scz penam que ratione iusticie bona est: et cum idem improbi carent supplicio id est pena: inest eis aliquid alterius mali scz ipsa impunitas: quam merito id est iure iniquitatis confessus est esse malum. dicit Boetius. negare non possum. Igitur concludit philosophia qd improbi multo sunt infeliciores donati id est additi: iniusta impunitate id est mala impunitate: qd puniti iustificatione id est pena.

Notandū qd rō quas philosophia itēdit ē ista. cuiuscūq; hominis malicie additur aliquid boni: ipse feliciores est eo cuius malicie nihil boni additur: sicut malus homo puniatur sue malicie additur aliquid boni. s. pena qd rōe iusticie est bona: cū aut non puniatur eius malicie additur aliquid malū. s. impunitas qd mala est: ergo malus puniatur feliciores est malo impunito. Sed puniri improbos iustum. Dic philosophia declarat quoddam assumptum in pbatōe. s. qd pena malorum sit bona: et qd impunitas sit mala dicens. manifestus est qd puniri improbos est iustum: et impunitos iniquos elabi. i. euadere: et iniquū esse. i. iniustum manifestū ē. dicit Boetius. Quis neget illud. subiungit philosophia. Nunquid illud aliquis negabit omne quod est iustum esse bonum: et e contra. i. p contrarium quod iniustum est liquet. i. manifestū est illud esse malum. ego Boetius dixi ista ita dicta consequentia sunt eis qd paulo ante conclusa sunt.

Notandū qd philosophia inuit duplicē rōem. Prima talis ē. pena malorum ē iusta: sed iustum est bonum: ergo pena malorum est bona. Secunda ratio est. Impunitas malorum est iniusta: sed iniustum est malum: ergo impunitas malorum est mala. Sed queso inquit. Dic Boetius. soluit dubium. Querit. n. Boetius philosophia qso te inquit. nunquid nulla animarum supplicia post defunctū corpus relinquens morte: quorum malorum alia ego puro exerceri. i. puniri pēali acerbitate sicut mala dānatorum: alia hō puto exerceri. i. puniri purgatoria clemētia. i. igne purgatorio: s. differere. i. disputa

videtur. Philosophia. Quid si eidem misero qui cunctis careat bonis: preterea quibus miser est malum aliquid fuerit annexum: nonne multo infeliciores eo censendus est: cuius infortunium boni participatiōe releuatur. Boetius. Quid ni inquit. Philosophia. Habent igitur improbi cum puniuntur quidem boni aliquid annexum penam ipsam scilicet que ratione iusticie bona est: idemqz cum supplicio carent: eis inest aliquid alterius mali ipsa impunitas quas iniquitatis merito malum esse confessus es. Boetius. Negare non possum. Philosophia. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati: qd iustificatione puniti. Sed puniri improbos iustum: impunitos vero elabi iniquum esse manifestum est. Boetius. Quis id neget. Sed ait nec illud quidem quisqz negabit bonum esse omne quod iustum est: contraqz quod iniustum est malum liquet esse. Boetius. Num ego ista quidem consequentia sunt eis que paulo ante conclusa sunt. Sed queso inquit te nulla ne animarum supplicia post

Prosa quarta

re de his penis que debentur animabus post mortem nunc non est consilium. No. q̄ peccatum quandoq̄ est tale q̄ per ipsum habituatur voluntas ad malum cuiusmodi est mortale peccatum. peccantes ergo mortaliter et in tali peccato decedentes puniuntur eterna pena post mortem. Nam secundum beatum Gregorium. Ad magnam iusticiam dei iudicantis pertinet ut nunq̄ careat supplicio qui nunq̄ carere voluit pecca-

defunctum mortē corpus relinquis. Philosophia. Et magna quidem inquit quorum alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto: sed nunc de his differere consilium non est. Id vero hactenus egimus: ut que indignissima tibi videbatur malorum potestas: eam nullam esse cognosceres: quosq̄ impugnitos querebare videres: nunq̄ improbitatis sue carere supplicijs. Licentiam quam cito finiri precabaris: nec longam esse diceres infeliciozēq̄ fore si diuturnior: infelicissimam vero si esset eterna: post hec miseriores esse improbos iniusta impunitate dimissos: q̄ iusta ultione punitos: cui sententie consequens est: ut tum demum gravioribus supplicijs urgeantur: cum impuniti esse creduntur. Boetius. Quis ego

to. Quandoq̄ autem peccatus est tale quod constat cum voluntate habituata ad bonum sicut est peccatum veniale: tale non punitur eternaliter post mortem. sed quia ad iusticiam dei pertinet ut nullum peccatum maneat impunitum: ideo oportet ut homo puniatur ad tempus pro peccato veniali. et quia per talem penam anima purgatur ad receptionem plenit premij: ideo illa pena dicitur pena purgatoria.

Id vero hactenus egimus. Sic philosophia ponit quendam epilogum supra doctorum. Secundo ostendit Boetius opinionem vulgi esse contrariam opinionem philosophie ibi. Tum ego. Primo dicit. Id egimus id est pertractavimus: hactenus. i. hucusq̄ ut potestas malorum que tibi videbatur indignissima nullam eam

esse cognosceres sicut ostendimus in secunda prosa. et illos malos quos tu querebare impunitos tu nunq̄ videres carere supplicijs sue improbitatis sicut ostensum est tertiam prosa. Et non etiam egimus ut licentiam sentendi contra bonos quam tu cito precabaris finiri diceres eam non esse longam et infeliciozē esse potentiam ad malum si esset diuturnior: et infelicissimam esse si esset eterna: sicut in illa prosa ostensum est. Post hec probatum est eadem prosa improbos esse miseriores dimissos id est relictos iniusta impunitate q̄ punitos iusta ultione. Cui consequens est cum creduntur esse impuniti urgeantur gravioribus supplicijs. Notandum circa predicta cum dicitur illud esse miseriores qui peccat impugne q̄ qui puniatur pro peccato: hoc est intelligendum de miseria presentis vite utrobique ut sit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriam presentis vite ex una parte et ex alia parte miseriam que est post mortem esset difformis comparatio et extra propositum: quia hic non loquitur de miseria que est post mortem. Tum ego. Sic Boetius ostendit opinionem vulgi esse contrariam opinionem philosophie. Secundo ostendit philosophia non esse consentiendum

opinionem vulgari. secunda sibi. Quid igitur. Primo dicit. Philosophia cum ego considero tuas rationes id est inquisitiones puto nil verius dici supple illis: sed si reuertar ad iudicia hominum vulgarium supple: aliter videtur. Quis enim est ille cui hec supple dicta tua non modo id est in tantum videantur non credenda: sed saltem pro etiam non audienda. dicit philosophia. Ita est ut vulgares nequeunt oculos rationis et intellectus assuetos id est assuetos tenebris passionum: attollere id est erigere ad lucem perspicue veritatis supple ut verus videant iudicio recte rationis. et sunt similes ambuscis scilicet noctuis et bubonibus: quarum intuitum id est visum nox illuminat et dies cecat. dum enim vulgares non intuentur ordinem rerum: qui habet se ad modum lucis: sed intuentur suos affectus id est desideria que habet se ad modum tenebrarum: ipsi putant felicem esse impunitatem scelerum id est maiorum: vel licentiam supple semedi contra bonos: quod tamen non est. Unde autem quod sanxiat id est statuat: eterna lex id est diuina prouidentia: si conformaueris animum tuum melioribus id est virtutibus nihil est tibi opus iudice exteriori deferente premium: quia tu te ipse addidisti excellentioribus: et per consequens factus es deus. Si autem studium deflexeris ad peiora id est ad vicia: ne pro non quesieris extra ultorem id est vindicem: quia tu te ipse detrusisti te in deteriora: et per consequens factus es belua: hoc declarat in simili: veluti si respicias humum et celum vicibus id est vicissim: nunc celum: nunc terram cunctis supple iudiciis extra cessantibus: tunc tuipe sola ratione cernendi videaris: nunc interesse sceno id est terre: nunc sideribus id est celo supple eodem modo cunctis extra cessantibus: ipsa sola ratione operandi bene vel male assequeris premium vel supplicium diuina iusticia hoc ordinante: at pro sed vulgus ista non respicit propter predictam causam.

Nota quia natura visus requirit medium illuminatum: ideo secundum communem naturam visus noctue et bubones melius deberent videre in die quam in nocte: cuius tamen contrarium accidit eis: vel propter debilitatem naturalem visus sicut in noctuis de quibus dicit Plinius quod orto splendore solis visus noctue ebetabatur vel prop-

cum tuas in quibus rationes considero: nil dici verius puto. At si ad iudicia hominum reuertatur: quis ille est cui hec non credenda modo sed saltem non audienda videantur. Philosophia. Ita est inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesque ambuscis sunt: quarum intuitum nox illuminat: dies cecat. Dum enim non rerum ordinem: sed suos intuentur affectus vel licentiam vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid eterna lex sanxiat. Melioribus animum si conformaueris nihil opus est iudice premium deferente: tute ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris: extra ne quesieris ultorem: tute ipse in deteriora detrusisti: veluti si vicibus sordida humumque celumque respicias cunctis extra cessantibus ipsa cernendi ratione nunc sceno nunc si

Prosa Quarta

ter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse de bubone. Cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas: ideo de die in cauetis laurat: et alijs aubus quiescentibus propter necessitatem victus de nocte volat. Notandum quod dicitur vide quid eterna lex sanxerit: ut dicit beatus Augustinus in libro de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustus est ut omnia sint ordinata: et ideo secundum ordinem eius nunquam iustus destituitur premijs nec malus

deribus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igitur his ne accedamus quos beluis similes esse monstrauimus. Quid si quis amissio penitus visu ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum: nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur. Num videntes eadem ceco: cecos putaremus. Nonne illud quidem acquiescerent quod eque validis rationum nititur firmamentis infeliciores esse eos qui faciunt: quam qui patiantur iniuriam. Boetius. Vellem inquam phas ipsas audire rationes. Philosophia. Omnem inquit improbum num supplicio dignum negas. Boetii. Minime. Philosophia. Infelices vero esse qui sunt improbi multipliciter liquet. Boetius. Ita est inquam. Philosopho. Qui igitur supplicio digni sunt

supplicio. Quid igitur his ne accedam? Dic omnia dicit phia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens. Boetius. Quid igitur dicitis. Numquid debemus accedere per consensum his vulgaribus quos monstrauimus similes esse beluis id est bestijs: quasi diceret non. et hoc manifestat per exemplum dicens. quid dicitis si quis homo amissio penitus visu obliuisceretur etiam se ipsum habuisse intuitum visum: et arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectionem humanam. Num. id est. Numquid homines videntes. id est. iudicantes eadem cum ceco putarem? esse cecos: quod. id est. imo supple. similiter si vulgares dicerent se recte iudicare et se non esse beluas adhuc non esset eis consentiendum. Notandum quod vulgares et imperiti iudicant tanquam longe distantes

a veritate: quia iudicant secundum concupiscentiam non secundum rei veritatem: propter quod non est astandum eorum iudicio. unde Seneca in de remedijs fortuitorum dicit. Male opinantur homines de te sed mali: moueretur autem si sapientes hoc loquerentur. nunc autem malis displicere est laudabile mali de te loquuntur. moueretur si hoc iudicio facerent. nunc autem morbo ignorantie faciunt: male de te loquuntur: quia bene nesciunt loqui.

Nonne illud quidem acquiescerent. Dic phia probat illos esse misericordes qui faciunt iniuriam quam qui patiantur. secundo ex hoc concludit quod iniuria non est ipsius patientis: sed inferentis. Tertio inuehitur contra oratores. secunda ibi. hinc igitur. tertia ibi. Atqui nunc primo dicit. Nonne pro numquid vulgares non acquiescerent. id est. crederent illud quod nititur eque validis firmamentis rationum. id est. infeliciores esse eos qui faciunt iniuriam quam qui patiantur. dicit Boetius. vellem inquam audire has ipsas rationes. tunc philosophia intendit duos silogismos ad probandum intentum: quorum primus est. Omnis improbus est miser: sed omnis dignus supplicio est improbus: ergo omnis dignus supplicio est miser et per consequens quanto dignior est supplicio tanto est miserior. Secundus silogismus

Liber Quartus

est: quod aliquis est dignior supplicio tanto est miserior: sed faciens iniuriam dignior est supplicio quam patiens: ergo faciens iniuriam miserior est quam iniuriam patiens. primo inquit primum silogismum dicens. nunquid negas omnem improbum esse dignum supplicio. Boetius dicit. minime nego. et multipliciter liquet eos esse infelices qui sunt improbi. ita est dicit Boetius. Igitur dicit philosophia. qui dignum supplicio non dubitas eos esse miseros. dicit Boetius. Conuenit inquit supple predictis. Tunc inquit secundum silogismum per modum interrogationis dices. O Boeti. si tu resideres cognitor. i. iudex causarum: cui putares inferendum supplicium: vel ei qui fecisset iniuriam: vel ei qui pertulisset iniuriam. dicit Boetius. non ambigo id est non dubito quin ego satisfacerem perpeffo iniuriam dolore id est cum supplicio facientis iniuriam. Igitur dicit philosophia. illator iniurie videtur tibi esse miserior quam acceptor iniurie. dicit Boetius. consequitur inquit supple predicta. Notandum quod ad eandem conclusionem sic posset argui. Quicumque

operatur malum ex proposito magis peccat et miserior est quam ipsum sustinens sine proposito et voluntate: sed inferens iniuriam peccat ex proposito et voluntate: sustinens autem sustinet contra voluntatem: ergo inferens iniuriam peior est et miserior patiente iniuriam. Hanc igitur alijque de causis. Dicit philosophia concludit ex dictis quod quilibet iniuria non est miseria patientis: sed inferentis dicens. Hanc igitur de causis: quia inferens iniuriam miserior est patiente: et ex alijs de causis ea radice id est fundamento nitentibus: hoc scilicet fundamento quod turpitudine faciat homines miseros: suapte natura id est sua propria natura. Ex hoc apparet iniuriam cuiuslibet illatam non esse miseriam accipientis id est patientis eam: sed inferentis.

Notandum quod ex littera sic potest argui. Turpitudine propria natura sua facit hominem miserum: sed turpitudine est in inferente iniuriam et non in patiente: ergo inferens iniuriam est turpis et miser: et per consequens iniuriam non est miseria patientis: sed eam inferentis. Atqui nunc ait. Dicit philosophia inuebitur contra oratores. Secundo concludit ex dictis quod odium non habet locum apud sapientes ibi. Quo fit. Primum inuebitur contra oratores qui inducunt iudices ad miserandum patienti iniuriam: cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriam: et oratores. i. causidici: quorum officium est persuadere iudici. Isti faciunt nunc contrarium: quia ipsi conantur excitare miseratorem iudicem per eos qui perpeffi sunt graue acerbum: quid cum magis iustior miseratio debeat ad

miseros esse non dubitas. Boetius. Conuenit inquit. Philosophia. Si igitur cognitor ait resideres cui supplicium inferendum putares ei ne qui fecisset: an qui pertulisset iniuriam. Boetius. Nec ambigo inquit quin perpeffo satisfacerem dolore facientis: Philosophia. Miserior igitur iniurie illator quam acceptor esse videretur. Boetius. Consequitur inquit. Hanc igitur alijque de causis ea radice nitentibus quod turpitudine suapte natura miseros faciat: apparet cuiuslibet illatam iniuriam non accipientis: sed inferentis esse miseriam. Philosophia. Atqui nunc ait contra faciunt oratores. pro his enim qui graue quid acerbis perpeffi

Prosa quarta

mittentibus id est facientibus malum: quos iniuriantes oportebat duci ad iudicium veluti egros ad medicum: non ab iratis accusatoribus sed a propitijs: quod pro et miserantibus: ut reserarent morbos culpe supplicio id est pena. Quo supple ordine pacto si homines mouerentur misericordia erga facientes iniuriam: opera id est diligentia: defensorum id est defendere volentium ipsos: illa tota frigeret id est cessaret. vel si malis

sunt miserationem iudicum excitare conantur: cum magis admittentibus iustior misratio debeat: quos non ab iratis: sed a propitijs potius miserantibusque accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicum duci oportebat: ut culpe morbos supplicio reserarent. quo pacto defensorum opera vel tota frigeret: vel si prodesse hominibus malent in accusationis habitus verteretur. Ipsi quoque improbi si eis aliqua rimula virtutem relictam phas esset aspicere: viciorumque sordes penarum cruciatibus se deposituros viderent compensatione adipiscende probitatis: nec hoc cruciatus esse dicerent defensorumque operam repudiarent: ac se totos accusatoribus iudicibusque permetterent.

Quo fit ut apud sapientes nullus prozus odio locus relinquatur. Nam bonis

lent prodesse hominibus iniuriantibus: tunc defensio eorum verteretur in habitum accusationis: ita quod ille qui fuit defensor fieret accusator. Ipsi quoque improbi si esset eis phas aspicere virtutem relictam aliqua rimula id est cognitione: ipsi viderent se deposituros sordes viciorum cruciatibus penarum compensatione id est causa adipiscende probitatis: nec ipsi dicerent id est reputarent cruciatus: sed ipsi repudiarent id est spernerent opera. id est diligentiam defensorum: ac pro et se totos permetterent accusatoribus et iudicibus. Notandum quod misericordia et misratio est virtus secundum quam aliquis comparitur alteri misericordie. Qui ergo inest maior misericordia: ei debetur maior misericordia: sed declaratum est maiorem esse misericordiam inferentis iniuriam quam patientis: ergo ad miserandum eis maxime debent induci iudices. cuius contrarium faciunt oratores: quia inducunt iudices ad miserandum patientibus iniuriam.

Notandum quod facientes iniuriam accusandi sunt non ex ira: sed ex compassione et misericordia: ut pena si remedio morbus culpe eorum auferatur. Sicut enim egris non est insultandum sed potius condolendum: sic et istis qui morbo viciorum affecti sunt et potius sunt accusandi quam defendendi: ut penali acerbitate eorum malicia minuatur. etiam si mali perpenderent sordes viciorum et dignitates virtutum: non reputarent cruciatus: sed se accusatoribus et iudicibus voluntarie offerrent puniendos.

Quo fit. Sic philosophia ex dictis concludit quod odium non habet locum apud sapientes. et dicit. Quo fit id est ex dictis sequitur ut apud sapientes nullus locus relinquatur odio. Nam quis odierit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione id est irrationabile. Nam sicut languor est morbus corporum: ita viciositas est morbus

animorum. Cum ergo egros corpore minime iudicemus dignos odio: sed potius miseratione: multo magis non insequendi sunt odio: sed potius miserandi: quorum mentes viget improbitas id est malicia existens: atrocior id est crudelior omni languore corporali. Notandum quod sapientes non debent odire malos: quia dicit Seneca ad Lucillum. hunc affectum sapientes habeant aduersus malos: quem habet medicus aduersus suos egros: qui eos non odio: sed remedio studet contractare: qui nec reliquias egroꝝ: nec non effusa dedignatur non inueniri.

Ad 7. iij. libri quarti

Quid tantos iuuat excitare motus.

Hic incipit quartum metrum huius quarti quod dicitur valenticum ab inventore. secundum dicitur pentametrum siue elegiacum: in quo phia exclamatur contra homines qui bellicis moribus ex odio semetipsos ad mortem deducunt di. Quid iuuat. i. quod utilitas est excitare tantos motus. s. odij: et quid iuuat sollicitare. i. sollicite exquirere: fatum. i. mortem propria manu: quasi diceret nulla est utilitas. Est autem ratio hec: quia si mortem petitis. i. desideratis siue vestram siue aliorum propriam sponte sua: nec remoratur id est retardat: volucres id est veloces equos. Mirandum est etiam quod homines quos leo: tigris: versus: aper dēte petūt. i. iuadunt quod idē boies petūt. i. i

uadunt se ense ut se mutuo interficiant. Et querit phia. nunquid homines mouent iniustas acies et fera bella et volunt perire alterius telis. i. mutuis sagittis: ideo quia mores eorum distant: quod pro et dissident id est discordant. Certe ista ratio sentit non est satis iusta: vis ergo referre id est reportare: ad aptam vicem id est vicissitudinem meritis tam boni quam mali: dilige bonos et miseresce malis. Notandum quod dicit mortem non tardare suos equos: pro equos mortis intelliguntur priales dispōnes prodi per quos homo ad mortem redit. Quilibet enim homo habet certam et determinatam periodum sue vite: eo quod forme omnium rerum sunt

nos quis nisi stultissimus oderit: malos vero odisse ratione caret. Nam sicuti corporum languor: ita viciōsitas est quasi morbus animorum. Cum egros corpore minime dignos odio: sed potius miseratione iudicemus: multo magis non insequendi: sed miserandi sunt: quorum mentes omni languore atrocior viget improbitas.

Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu
Si mortem petitis propinquat ipsa
Sponte sua volucres nec remorat equos
Quos serpens leo tigris versus aper
Dente petunt idem se tamen ense petunt
An distant quia dissidentque mores
Iniustas acies et fera bella mouent
Alteriusque volunt perire telis
Non est iusta satis se uicis ratio
Vis aptam meritis vicem referre
Dilige iure bonos et miseresce malis:

Prosa quinta

in terminis .i. in corporibus celestibus virtualiter: vt patet secundo de generatione.

Notandū q̄ pb̄ia hic non excludit licentiam gerendi iustū bellum: sed iniustum: q̄a dicit iniustas acies bellum enim iustum cōceditur: 7 ideo geritur vt aliquis nitens cōtra iusticiam ad iusticiam reducatur.

Prosa quinta libri quarti.

Prosa quinta quarti libri:

Inc ego video in q̄ que sit vel felicitas vel miseria in ipsis proborum atq; improborum meritis constituta. Sed in hac ipsa fortuna populari nō nihil boni malive inesse perpendo. Neq; enim sapientum quisq; exul inops ignominiosusq; esse malit potiusq; pollēs opibus honore reuerēdus: potētia validus in sua permanens vrbe florere. Sicut enim clarus testatiusq; tractatur officium sapientis cum in contingentes populos regentium quoddam modo beatitudo transfunditur. Cum presertim carcer lex ceteraq; legalium tormenta penarū perniciosius potius ciuibus propter quos etiā constituta sunt debeantur. Cur hec igitur versa vice mu-

meritis proborū .i. deos fieri: 7 que sit miseria constituta in ipsis meritis proborū scz trāssorari in beluas: sed ego perpēdo .i. iudico: non nihil .i. aliquid boni: ve pro vel mali esse in hac fortuna populari .i. in prosperitate fortuita: qd̄ pbat. Neq; enim quisq; sapientū malit .i. magis vult esse exul: inops: ignominiosus .i. infamis potiusq; pollens opibus: q̄ reuerendus honore validus potētia: 7 in sua vrbe pmanens florere. sicut enim per h̄mōi bona fortune officium sapientis tractat clarus: q; pro 7 testatius .i. cuz maiori testimonio: q; talibus plus creditur: cū beatitudo regentū trāssundit .i. dilatur: in populos contingentes .i. vicinos. Notandū q; in bonis fortuitis est aliquid boni: quia per ipsa sapiēs expeditius tractat officium gubernandi subditos. Qui eiz diuitijs potētia 7 fama precellit alios: aptiores sunt ad regendā rempublicā: q; aptiores sunt ad subueniendū oppressis 7 ad depriēdū malos: ad protegēdū bonos: ad expugnādū inimicos. 7 ita sapienti q̄ tractat negociū reipublice necessaria est potētia 7 diuitiarū abundantia: sed sapienti q̄ vacat cōtēplationi diuitie sunt onerosae: q; nimā inde gerit sollicitudinē. Cū p̄ser. 13 carcer lex ceteraq; legalium tormenta. hic. Bo. exprimit cām sui

Inc ego video. Ista est quinta prosa huius quarti: q̄a. Bo. prius conquerbat bonis mala 7 malis bona cogitare: propter qd̄ etiam reputabat istarū fortunarū vices non ex ordine diuine providencie: sed ex cāu puenire: iō pb̄ia sup hoc cōsolatur Boe. assignando causas: q̄re bonis mala 7 malis bona p̄tingāt. 7 primo Boe. exprimit suū dolozē in hoc q; vices fortunarū vidētur cōfuse 7 inordinate disponi. Secundo assignat pb̄ia cām huius apparētie. tertio ipsum consolatur assignando cās predictoz. Secunda ibi. Nec mirū. tertia ibi. Ita inquit. p̄mo. Bo. premitit quedam. secūdo exprimit cāz sui dolozis ibi. Cū presertim. primo dicit ego video hic .i. ex dicitis q̄ felicitas sit cōstituta in

Liber Quartus

doloris et admirationis dicens. Cum lex et carcer et cetera tormenta legaliter penarum debeant permittis. id est malis civibus propter quos constituta sunt. Ego vehementer admiror: cur hec tormenta viceversa. id est contrario modo mutantur: ut a vi supplicia scelerum. id est malorum premant bonos: et mali rapiant premia virtutum id est virtuosorum: et ego desidero o pbi a scire ex te que videatur esse ratio. id est causa tam iniuste confusionis. minime crederem mirarer si crederem omnia misceri fortuitis casibus. Nunc autem deus rector omnium exaggerat. id est augmentat stuporem meum quod deus cum sepe bonis iocunda malis aspera tribuat: quod pro contra id est per contrarium bonis dura malis optata concedat: nisi deprehendatur. id est cognoscat causa huius: quid est quod hoc videatur differre a fortuitis casibus. quod d. nihil. Notandum quod tormenta legalia sicut carcer membrorum mutilatio flagella et huiusmodi sunt inventa propter malos: et ista sepius videtur infligi bonis malis eadem tribus super hoc admiratur. Boetius cum tamen deus debeat punire malos et remunerare bonos: et nisi huius ratio cognoscatur quare hoc contingat: nihil est quin talia videantur contingere a casu et a fortuna: et non subiacere regimini providentie divine quod absurdum est. Nec mirum inquit. Dic. Nihil assignat causam apparente talis confusionis: quod sic videtur esse propter ignorantiam cause et d. Nec mirum si quid credatur confusum et temerarium id est casuale in istis inferioribus ignorata ratione ordinis divine providentie: sed quis tu ignores causam ratione disponis divine tanquam bonus rector. id est deus temperat mundum sua bonitate: id non dubites: cuncta recte fieri. Notandum quod mixtum est cum causa nescit. pro tanto enim multi mirantur de eclipsi solis: quod causam ignorant: et quod B. ignorabat causam huius conclusionis quare bonis mala et malis bona contingant: id B. ammirabat. et causa admirationis eius fuit ignorantia: disponis divine providentie.

tentur: scelerumque supplicia bonos premant: premia virtutum mali rapiant vehementer admiror: queque tam iniuste confusionis ratio videatur ex te scire desidero: Minus etenim mirarer: si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat: qui cum sepe bonis iocunda: malis aspera contraque bonis dura tribuat: malis optata concedat nisi causa deprehendatur: quod est quod a fortuitis casibus differre videatur. Philosophia. Nec mirum inquit si quid ordinis ignorata ratione temerarium confusumque credatur. sed tu quamvis causam ratione dispositionis ignores: tamen quoniam bonus mundum rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

Metrum quintum libri quarti.

Siquis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi:
Cur legat tardus plaustra boetes
Mergatque seras equore flammis
Cum nimis sceleres explicet ortus

Metrum quintum libri quarti.

Siquis acturi sidera nescit. Istud est quintum metrum but' quarti quod dicitur a lema-
nicum ab inuicem: dactylicum a pede predominante: tetrametrum id est quattuor pe-
dum hyperbalecticum. i. abundans in una syllaba: in quo metro phia declarat
quod ea quorum cause non apparet videntur mira. Secundo ostendit quod cognita causa cessat
admiratione ibi. Nemo miratur flamina. Primo ostendit quod propter latentiam carum homines mis-
rant: et inducit de hoc duo

Legem stupebit etheris alti
Palleant plene cornua lune
Inflecta metis noctis opace
Queq; fulgenti texerat ore
Confusa phebē detegat astra
Commouet gentes publicus error
Lassantq; crebris pulsibus era
Nemo miratur flamina chori
Litus frementi tundere fluctu
Nec niuis duram frigore molem
Feruente phebē solui ex estu
Hic enim causas cernere promptum

exempla. Primus est de eo
quod accidit in stellis iuxta
polum septentrionalem: quod
ille stelle ceteris stellis re-
motioribus tardius mouetur:
et tamen velocius oritur.
qui autem ignorat causam
huius: illi videtur hoc mi-
rum. unde dicit. Siquis
nescit sidera arcturi. i. ma-
ioris vrsæ: labi. i. volut: pro-
pinqua summo cardine. i.
cardini ponendo ablatum
pro datiuo causa metri. i.
polo septentrionali: ille stu-
pebit. i. admirabit: legem
alti etheris. i. firmamenti.
cur boetes. i. stella tardus
legat. i. pertranseat: plau-
stra. i. stellas plaustrum scilicet

maioris vrsæ: et mergat seras flamas equore loquens more poetico: quod sequentes iudicium
vulgi dicunt stellas tingi in mari quando occidunt. et dicitur boetes mergere seras flamas
mas. i. lumina sua tarda: quod nunquam ea mergit. et est modus loquendi id quod nunquam tarde
fit: cum tamen boetes explicet ortus nimis celeres: eo quod in principio noctis nobis sta-
tim apparet. Secundum exemplum est de eclipsi lune quod nescientes causam adeo aliqui
admirantur quod putant eius eclipsim contingere per incantationes: et volentes auxiliari lu-
ne et impedire ne audiat incantationem concutunt omnia vasa ærea et sonora tempe eclip-
sis. unde dicit in littera. Cornua plene lune palleant: quod incipiente eclipsi luna incipit
appere corniculata: cornua infecta metis. i. terminis: opace noctis. i. vmbre terre: et phe-
be. i. luna confusa per uariationem luis: detegat. i. appere faciat astra minoria: quod texerat. i. latere fe-
cerat: fulgenti ore. i. abundantia sui fulgoris. Tunc publicus error quo putatur luna incantari
comouet gentes: et lassant. i. fatigant: era. i. vasa ærea vel cæpanas crebris pulsibus.

Notandum quod arcturus dicitur ab arctos quod est vrsa quod est quoddam signum iuxta polum septen-
trionalem quod nos vulgariter plaustrum nominamus: et sic accipit beatus Gregorius super Job dicit.
Arcturus septem stellis maxime lucet: semper mouetur et nunquam mergitur. Notandum quod stel-
le circa polum arcticum motu sicut arcturus: et alie stelle mouentur tardius alijs stellis remo-
tioribus a polo arctico: quod minor circulum suo motu describunt et stelle remotiores maiorem.
unde cum stelle remotiores in equali tempore pertranseant maiorem circulum: in quo stelle propin-
quiores immoretur: quod ambo circulum voluuntur semel in die naturali. patet per diffinitionem velocitatis
et tarditatis: quod stelle propinquiores polo tardius mouentur et remotiores velocius.
Illud enim mouetur tarde quod in equali tempore pertranseat minus spatium: et illud mouetur
q ij

velociter qđ in equali tpe pertrāsit maius spaciū. No. qđ luna recipit lumē suū a sole. si ergo corpus opacum interponit īpediens ne lumē solis pueniat ad lunā vel in toto vel in parte: necesse est lumē lune deficere vel in toto vel in pre: 7 hoc est lunaz eclipsari

Nemo miratur flamina chori. Dic oñdit pbia qđ cognita causa cessat admiratio. d. Nemo miratur flamina chori talis venti tūdere. i. percutere litus fremēti fluctu scilicet

maris. 7 hoc dicit pro tanto: qđ vento flāte aqua maris cedit 7 ad litus resistēs repcutitur. nec etiā aliqs miratur molē. i. magnitudinē niuis frigore durā. i. ogelata: soluiet. i. solut: 7 hic ē pagoge. i. additō syl labe ad finē dictionis ppter necessitatē metri: ergo ponitur soluiet p solui feruente estu phebī id est solis. h enim. i. istis exēplis promptū supple ē cernere cās: quare vent⁹ ipellit mare: quare sol liquefacit niuē: illic in priorib⁹ exēplis latentēs cause turbāt pectora supple p admirationē: 7 mobile vulgus stupet. i. miratur: subitis. i. de subitaneis euentibus: 7 stupet cuncta q̄ prouehit. i. pducit: rara etas. i. q̄ raro eueniunt: sed si vis cessare admiratōnē nubilis error inscie. i. ignorantie causaz: cedat. i. recedat 7 accedat noticiā causarum: profecto id est pro certo tūc cessent videri mira que prius stāte ignorantia videbatur mira. No. qđ sacerdotes in egypto ppter admirari inceperūt philosophari. vidētes enim eclipses solis 7 lune: 7 ignorātes cās mirabant cās earū inq̄rētes: qđ inuētis habuerunt sciam eaz eclipsium eo qđ scire est cām rei cognoscere. cognita ergo causa cognoscitur res: 7 per consequens cessat admiratio.

Illic lactantes pectora turbant
Lunctaqz rara prouehit etas
Stupetqz subitis mobile vulgus
Cedat inscie nubilus error
Cessent profecto mira videri.

Prosa sexta libri quarti :

Ita est inq̄: sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere: velatasqz caligine explicare rationes: queso utiqz hinc discernas: et quoniam hoc me miraculuz maxime perturbat edisseras. Philosophia. Tum illa paulisper arridens: ad rem me inquit oim que situ maximā vocas: cui vix exhausti qđ q̄ satis est. Talis nāqz materia est vt vna

Prosa sexta libri quarti.

Ita est inq̄. Dic incipit prosa sexta huius quarti in qua pfa. pbia consolādo. B. assignat causas predictoz que videntur mira in diuina gubernatione propter ignorātiā cause. 7 primo. B. petit sibi explicari istas causas: 7 primo rāgit difficultatem explicationis eaz. secūdo pmittit se velle assignare causas. 7 tertio eas assignat. secunda ibi. Sed quoniam. tertia ibi. Omnium generatio. primo. Boe. concedit quod dictum est de ammiratione hominū propter ignorantiam causarum. dicens. Ita est inq̄. Tunc petit explicari causas admirationis eoz que contingunt in diuina providentia 7 dispositione dicens. S. philosophia cum euoluere id est elucidare causas latentium rerum sit tui muneris id est tue gratie: 7 explicare rationes velatas caligine. i. rationes obscuras 7 difficiles. Queso vt hinc id est de ista difficultate discernas id est iudices: 7 edisseras id est disputes: quoniam hoc miraculuz maxime me perturbat qua

Prosa sexta

re malis bona & bonis mala euentant. & phia paulisper arridens Boe. Inquit. ad rem maximam omnium quesitu id est ad maximam questionem vocas id est incitas me: cui vix quicquam exhaulisti satis est ei: ad quam exhauiendam & soluendam vix aliquid sufficit. Tals namq; est materia quam peris declarari: vt vna dubitatione succisa id est soluta innumerabiles alie succrescant: velut capita ydre quorum vno ablato tria succrescebant:

dubitatione succisa innumerabiles alie velut ydre capita succrescant: nec vllus fuerit modus: nisi qui eas viuacissimo mentis igne coherceat. In hac eiz de prouidentie simplicitate: de fati serie: de repetitis casibus: de cognitione ac predestinatione diuina: de arbitrij libertate queri solet. Que quantonaris sint: tu ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse quedam medicine tue portio est: quam angusto limite temporis septi: aliquid tamen deliberare conabimur: quod si te musici carminis oblectamenta delectant: hanc oportet paulisper differas voluptatem: dum nexas sibi ordine conextorationes. Boetius. Ut libet inquit. Philosophia. Tu velut ab alio orsa principio: ita

nec fuerit modus id est terminus dubitationum: nisi si qui eas coherceat viuacissimo igne. i. ardenti inuestigatione mentis. In hac eim materia queri solet de prouidentie simplicitate: de serie fati: de repetitis casibus: de predestinatione diuina: de libertate arbitrij: que omnia quantum oneris id est difficultatis sint ad determinandum tu ipse perpendis. Notandum quod sapientis est scire omnia: vt contingit ex prophemia methaphisice. & cum scire sit per causas primo posteriorum. Sapientis est euoluere causas rerum latentium. Ideo dicit Bo. ad phiam. Tui muneris est euoluere causas. Notandum quod d. phiam paulisper sibi arrisisse. per hoc. p. inuit morem & habitum sa

presentium qui audita simplicitate imperitorum: arident eis congratulando quod ipsi cum auditate sapientiam querunt. Notandum secundum fabulas ydra fuit serpens in lema palude habens plura capita: quorum vno succiso tria excrecebant: quem cum Hercules sagittis interficere non posset greco igne ipsum consumpsit. Sed quoniam haec quoque te nosse. Dic phia promittit velle assignare causas dicens. Quoniam hic nosse te est quedam portio. i. pars tue medicine: quam simul septi. i. concluso: angusto. i. breui limite temporis: tamen aliquid deliberare conabimur: sed si te delectant oblectamenta. i. suauitates: musici carminis. i. metri: oportet quod differas paulisper. i. modicum hanc voluntatem: donec conexto. i. formabo: rationes sibi nexas. i. coniunctas ordine. dicit Boe. vt libet inquit. i. vt tibi placet. Tunc philosophia orsa. i. incipiens loqui velut vt ab alio principio ita differuit id est disputauit. Notandum per hoc quod dicit. Nos septi angusto limite temporis: inuit philosophia presentem materiam adeo esse difficilem: quod totum tempus presentis vite quod breue est vix sufficit ad predicta plenarie declaranda. Notandum quod dicit philosophiam orsam fuisse ab alio principio: nam illa que philosophia prius probauit deducuntur ex hoc principio quod deus est perfectum bonum vltimus finis omnium. que autem nunc vult demonstrare deducuntur ex hoc principio quod deus est prius

Liber Quartus

cipium effectiuū omnium: vt patebit. Omnium generatio rerum cunctosq; mutabilium naturarum progressus 7 cef. Dic philosophia prosequitur intentum volēs assignare causas quare bonis mala 7 malis bona contingant. 7 primo declarat quedam ad suam determinationem necessaria. secundo ponit suam determinationem. secunda ibi.

Que vero inquit. Primo phi. determinat de prouidentia diuina 7 de fato. Secundo ostendit que sunt ea q̄ fato disponuntur. secunda ibi. Ea series. Primo ostēdit quid nominetur diuina prouidentia: 7 quid fatum. Secundo tangit differentiam inter ea assignādo diffinitiones vtriusq;. Tertio pōit diuersas opinionones circa fatum. Quarto infert quandaz conclusionem circa fatum 7 prouidentia. secunda ibi. Que licet diuersa. tertia ibi. Siue igitur. quarta ibi. Quo fit. Primo dicit. generatio omnium rerū cunctosq; progressus naturarum mutabilium 7 quicquid alio modo mouetur: illud sortitur causas generationis 7 mutationis 7 ordinem generationis 7 mutationis 7 formas quibus generatur vel mouetur substantiales vel accidentales: oia ista sortitur ex stabilitate diuine mētis. Hec enī mens diuina composita. i. stabilita in arce. i. in altitudine sue simplicitatis: statuit rebus gerendis. i. fiendis multiplicem modum: qui modus conspicitur. i. consideratur in ipsa puritate diuine intelligentie. i. secundum esse quod habet in intellectu diuino nominatur prouidentia. Cum vero iste modus referat ad ea que mouet 7 disponit a veteribus. i. ab antiquis fatum appellatur est. Notandum q̄ omnia a primo sunt immutabilia: aliqua mouetur secundum substantiam vt generalia 7 corruptibilia. quantum ad illa dicit omnium generatio rerum. Alia autem sunt mutabilia secundum locum 7 non secundum substantiam vt corpora celestia. q̄tum ad illa dicit. Cunctosq; mutabilium naturam progressus. Alia sunt mutabilia solum secundum operationez. i. secundū intelligere non secundū substantia: nec secundum vbi proprie sicut intelligentie. q̄tum ad illas dicit. Et quicquid aliquo mouetur modo. Aliter exponitur q̄ in rebus mutabilibus triplex est dispositio. vna est qua transeunt de non esse ad esse per generationem. q̄tum ad hoc dicit. omnium generatio rerū. Aut res permanent in existentia per aliquod tps postq̄ generate sunt. q̄tum ad illas dicit. Cunctosq; mutabilium naturarum progressus. Aut res procedunt de eē ad non esse per corruptionem. quantum ad illas dicit. Et quicquid aliquo mouetur modo. Notandum q̄ quidam dicunt fatum esse quandā dispositionem derelictam in rebus inferiorib⁹ ex actione corporū celestium fm quā inferiora necessitant 7 constringunt ad immobiles effectus. 7 sic beatus Grego. in omelia epiphantie improbat fatum dicens. Absit a fidelium cordibus vt fatū aliquid esse dicamus supple necessitas inferiora: quia omnia venirent ex necessitate. Alio modo accipitur fatum pro dispositione rerum

differuit. Omnium generatio rerum cunctosq; mutabilium naturarum progressus et quicquid aliquo mouetur modo causas ordinem formas ex diuine mentis stabilitate sortitur. hec in sue simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur prouidentia nominatur. cum vero ad ea que mouet atq; disponit refertur: fatum a veteribus appellatum est.

disseruit. Omnium generatio rerum cunctosq; mutabilium naturarum progressus et quicquid aliquo mouetur modo causas ordinem formas ex diuine mentis stabilitate sortitur. hec in sue simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur prouidentia nominatur. cum vero ad ea que mouet atq; disponit refertur: fatum a veteribus appellatum est.

secundum quam res dependent ex diuina voluntate et potestate: et sic fatum conceditur aliquid esse. Est ergo prouidentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mente diuina qua cuncta inferiora sunt prouisa secundum statum sue nature. Fatum autem est dispositio diuina existens in rebus mobilibus qua singula suis annectuntur ordinibus ut magis patebit. Que diuersa esse facile liquebit. Dic ponit differentiam inter

Que diuersa esse facile liquebit si quis utriusque vim mente conspexerit. Nam prouidentia est ipsa illa diuina ratio in summo omnium principe constituta que cuncta disponit. Fatum vero inherens rebus mobilibus dispositio per quam prouidentia suis queque necit ordinibus. prouidentia namque cuncta pariter quamuis diuersa quamuis infinita complectitur. Fatum vero singula digerit in motu locis formis ac temporibus distributa: ut hec temporalis ordis explicatio in diuine mentis adunata prospectu

prouidentiam et fatum assignando diffinitiones utriusque. Secundo ostendit quod unum eorum dependet ex altero ibi. Que licet diuersa. Primo dicit. Que duo scilicet fatum et prouidentiam diuinam liquebit id est patebit esse diuersa: si quis mente conspexerit id est considerauerit: utriusque vim id est naturam et essentiam. et diffiniens prouidentiam di. Prouidentia est ipsa diuina ratio que est in summo principe omnium rerum constituta: que scilicet ratio cuncta disponit. Tunc diffiniens fatum dicit. Fatum est dispositio

inherens rebus mobilibus id est temporalibus per quam dispositionem prouidentia necit queque suis ordinibus. Tunc declarat istas diffinitiones ex proprietatibus utriusque: intendens quod prouidentia complectitur omnia simul: sed manifestum est quod omnia nusquam sunt simul: nisi in mente diuina: ergo oportet quod prouidentia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vero spectat ut ea que fato subduntur distribuantur per loca et tempora: ita quod ordo fatalis quandam successionem temporalem importat. talis autem successio non est nisi in ipsis rebus mobilibus: quare oportet quod fatum sit in rebus mobilibus. Unde dicit in littera. prouidentia namque cuncta complectitur pariter quamuis diuersa et infinita. fatum vero digerit id est diuidit singula distributa in motu locis formis ac pro et temporibus: ita scilicet ut hec temporalis explicatio que ad fatum pertinet adunata in prospectu diuine mentis sit prouidentia. Eadem vero adunatio digesta id est diuisa et explicata temporibus que successionem important vocetur fatum.

Notandum quod quia prius dixit quod diffinitio rerum faciendarum ut est in intellectu diuino dicitur prouidentia: ut autem refertur ad res mobiles dicitur fatum. Possit alicui videri quod fatum et prouidentia significant eandem rem sub diuersis rationibus: ideo philosophia hoc excludens ostendit ea realiter distingui ponens diffinitionem utriusque.

Notandum quod cognitio dei habet se ad res sicut cognitio artificis ad artificia. sicut ergo omnia artificata subduntur ordini et rationi artis: sic necesse est omnes res subdi rationi et ordini diuine prouidentie: propter quod ostendit quod prouidentia est diuina ratio que cuncta disponit.

Notandum quod dispositio que ponitur

quod

Liber Quartus

In diffinitione fati accipitur pro ordine. et dicitur ille ordo inherens rebus mobilibus ad differentiam ordinis qui est in ipsa ratione diuina quem iam vocamus prouidentiam secundum quem ordinem prouidentia diuina amectit queque suis ordinibus: scilicet ut illa euentant illo tempore: et alia illo tempore. hec prius: illa posterius. Que licet diuersa sint. Dic ostendit: quod licet fatum et prouidentia differant: tamen vnum, dependet ex altero dicens. Que licet sint diuersa: tamen alterum dependet ab altero: scilicet fatum dependet ex prouidentia. nam ordo fatalis procedit ex simplicitate prouidentie: sicut declarat in simili dicens. Sicut enim artifex puta edificator formam faciende rei sicut domus mente percipiens id est prospiciens: mouet id est producit effectum operis: et quod simpliciter et presentarie prospexerat mente: scilicet formam domus cum suis partibus: simul ducit per temporales ordines supple ad effectum. primo fundamentum: postea parietes: ultimo tectum. Ita deus prouidentia sua singulariter id est simpliciter et stabiliter disponit omnia facienda: sed fato id est per fatum ea que disponit temporaliter administrat.

Notandum quod prouidentia diuina habet esse in prima causa: fatum vero in rebus causatis. Item prouidentia diuina habet motum vnicum: quia est in vno simplici scilicet in mente diuina. fatum autem habet motum pluralitatis: quia in pluribus causatis habet esse. Item fatum dependet a prouidentia diuina sicut effectus a sua causa: sed non e conuerso. Sicut enim forma rei artificialis dependet a forma preexistente in mente artificis et non e conuerso: sic fatum dependet a prouidentia diuina: non autem e conuerso. Siue igitur famulantibus. Dic ponit diuersas opiniones circa fatum et dicit. Siue fatum exerceatur quibusdam diuinis spiritibus famulantibus diuine prouidentie: siue exerceatur anima: siue tota natura inferi: siue exerceatur motibus celestibus syderum: id est corporum celestium: siue angelica virtute: siue demonum solertia: siue aliquibus horum vel omnibus hoc est incertum: tamen istud est certe manifestum prouidentiam diuinam esse immobilem et simplicem formam rerum, gerendarum id est fiendarum: sed fatum esse mobilem nexum id est dispositionem et ordinem temporalem eorum que diuina simplicitas disponit esse gerenda id est producenda.

Notandum quod fatum est temporalis dispositio rerum in quantum ea que prouisa sunt a deo producuntur ad effectum mediantibus causis secundis administrantibus: de quibus causis diuersę fuerunt opiniones: quas Boetius tangit in littera: sed nullam earum

prouidentia sit. Eadem vero adunatio diuina gesta atque explicata temporibus fatum vocetur. Que licet diuersa sint: alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex prouidentie simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciende rei formam mente percipiens mouet operis effectum et quod simpliciter presentarieque prospexerat per temporales ordines ducit: ita deus prouidentia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit: fato vero hec ipsa que disponit multipliciter ac temporaliter administrat. Siue igitur famulantibus quibusdam prouidentie diuinis spiritibus fatum exerceatur: seu anima: seu tota

Prosa sexta

affirmat. Nam quidam antiquorum dicebant fatum exerceri mediantibus diuinis spiritibus deo famulantibus. Alij dicebant ipsum exerceri ab anima mundana: sicut platonici quod alij exponunt de anima humana: quia per ipsam tanquam per causam secundam exercetur actus liberi arbitrij qui sub prouidentia diuina cadunt. Alij dixerunt fatum exerceri tota natura interuente intelligentes per totam naturam complexiones

ta inseruiente natura: seu celestibus syderum motibus: seu angelica virtute: seu demonum varia solertia: seu aliquibus horum: seu omnibus fatalis series texturalis. Iud certe manifestum est immobilem simplicemque gerendarum formam rerum esse prouidentiam. fatum vero eorum que diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilem nexum atque ordinem temporalem. Quo fit ut omnia que fato subsunt prouidentie quoque subiecta sunt: cui etiam ipsum subiacet fatum. Quedam vero que sub prouidentia locata sunt fati seriem superent. Ea vero sunt que prime propinqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordine mobilitatis excedunt.

est de angelis siue spiritibus applicantibus se diuersis locis missis in ministerium. Angelus enim nuncius interpretatur: et est nomen officij non nature secundum beatum Gregorium. Quo fit ut omnia. Sic infert quandam conclusionem circa fatum et prouidentiam. Secundo declarat eam in exemplo. ibi. Nam ut orbium. Primo dicit. ex quo dictum est fatum dependere a prouidentia diuina: quo fit id est ex quo sequitur ut omnia que subsunt id est subiacent fato: etiam prouidentie sunt subiecta: cui etiam prouidentie ipsum fatum subiacet: sed non e conuerso: quia quedam que locata sunt sub prouidentia superent seriem fati scilicet ea que immediate per deum amministrantur: sicut creatio rerum et glorificatio creaturarum rationalium. ea vero que sunt propinqua prime diuinitati stabiliter fixa id est immobilia: hec excedunt ordinem fatalis mobilitatis id est mutabilitatis.

Notandum quod quia fatum dependet a prouidentia sicut effectus a sua causa: necesse est illa que dependet a fato: etiam a prouidentia dependere. non autem e conuerso: quia effectus non adequatur sue cause. Prouidentia autem ad diuinum intellectum spectat: fatum vero ad ea que in creaturis geruntur.

omnium elementorum. Alij dicunt fatum exerceri motibus corporum celestium sicut astrologi. Alij per variam solertiam demonum. et dicuntur demones in proposito spiritus habitantes circa humectam partem aeris secundum doctrinam quorundam platoniorum qui dicuntur cacodemonies id est malum scientes. Alij dicunt fatum exerceri angelica virtute. Ubi notandum quod in prima opinione fatum dicitur exerceri mediantibus spiritibus deo famulantibus: quod est intelligendum de spiritibus omnia disponentibus: sed immobiliter permanentibus. Quod autem dicitur in quinta opinione fatum exerceri virtute angelica: intelligendum

Liber Quartus

Nam ut orbium. Sic declarat illam conclusionem per exemplum dicens quomodo quedam subiacent fato magis: quedam minus: et quedam totaliter excedunt fatum. Secundo ex dictis concludit habitudinem fati ad providentiam per quedam similia ibi. Igitur ut est. dicit primo. nam sicut orbium id est circuloz: vertentium id est mouentium: sese circa eundem cardinem id est axem: ille qui est intimus. i. vicinior siue proximus axi: accedit ad simplicitatem medietatis id est axis vel centri: quia tardiori motu mouetur: et ideo magis accedit ad immobilitatem axis: et iste circulus respectu exterioris habet se ad modum centri circa quod exterior desatur. unde subdit quod est veluti quidam cardo id est centrum ceterorumque orbium extra locatoz circa quem versentur. Sicut mediolus in rota adhaeret axi et est sicut cardo quidam circa quem voluntur canti et radij. Extimus vero id est vltimus orbis exterior rotatus id est motus maiore ambitu: tanto explicatur amplioribus spatijs: quanto discedit a media indiudivitate puncti id est centri. Siquid vero illi medio se connectat: illud cogitur id est compellitur: in simplicitatem id est immobilitatem axis: et cessat diffundi et diffuere per magnum spacium. Similiter ratione illud quod longius a prima mente discedit sicut creature corruptibiles maioribus nexibus fati implicatur: et tanto magis aliquid est liberum a fato: quanto vicinior petit id est accedit illum cardinem rerum scilicet deum. quod si firmitati superne mentis haerit supergreditur necessitatem fati.

Notandum quantomagis entia sunt propinqua primo causato minus sunt mutabilia: et quanto remotiora tantomagis mutabilia. quod declarat philosophia exemplo diuersorum circuloz ab eodem centro ducto: in quibus circulus remotior a centro est maior et velocius mouetur: quia maius spacium pertransit in equali tempore. Qui autem est vicinior centro minor est et tardius mouetur minus spacium pertransendo. circuli vero medij medio modo se habent: et est optima comparatio centri circuli ad creatorem. sicut enim centrum est indiudivibile et ab ipso possent plures circuli procedere: ita creator vnus et indiudivibilis existens infinita creat et gubernat.

Nam ut orbium circa eundem cardinem sese vertentium qui est intimus ad simplicitatem medietatis accedit. Ceterorumque extra locatoz veluti cardo quidam circa quem versentur existit. extimus vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media indiudivitate discedit: tanto amplioribus spatijs explicatur. Siquid vero illi se medio connectat et societ et in simplicitatem cogitur diffundi et diffuere cessat. Similiter ratione quod longius a prima mente discedit: maioribus fati nexibus implicatur: ac tanto aliquid fato liberum est: quanto illum rerum cardinem vicinior petit: Quod si superne mentis haerit firmitati motu carens: fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur ut est ad intellectum ratiocinatio ad id quod est id

Prosa sexta

Igitur ut est. Sic philosophia concludit habitudinem fati ad providentiam diuinam per quedam similia. et dicit. series fati ita est id est ita se habet stabilem simplicitatem diuine providentie: ut pro sicut ratio cinatio se habet ad intellectum. Ubi sciendum quod illud quod intellectus simplici veritate intelligit. ratio cinatio per modum discursus et successiue apprehendit. etiam fatum se habet ad providentiam sicut illud quod gignitur

quod gignitur ad eternitatem tempus ad punctum medium circulus: ita est fati series mobilis ad providentie stabilem simplicitatem. Ea series celum ac sydera mouet elementa in se inuicem temperat: et alterna commutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaque omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Hec actus etiam fortunasque hominum in dissolubili causarum connexionem constringit. que cum ab immobilibus providentie proficiantur exordiis: ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur: si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat. Hic vero ordo res mutabiles et alioquin

tur habet se ad illud quod est. Ubi sciendum quod illud quod gignitur est in quadam fluxibilitate et motu: quod vero actu est gignitur est in quadam permanentia. etiam habet se fatum ad providentiam: sicut tempus ad eternitatem. Ubi sciendum quod in tempore est successio partium temporis presentis preteriti et futuri. Eternitas autem est sine successione tota simul existens. Item fatum habet se ad providentiam sicut circulus ad medium punctum. Ubi sciendum quod circulus distenditur et per partes diuiditur mobilis existens. punctum autem est immobile et indiuisibile: quia ex primo euclidis. Punctum est cuius pars non est. Ea series celum ac sydera. Sic philoso

phia ostendit que sint illa que fato disponuntur. Secundo concludit quod illa que intellectui confusa videntur in diuina gubernatione sunt rationabiliter ordinata. ibi. Quo fit primo dicit. eas series fati de qua dictum est mouet celum ac pro et sydera: temperat elementa in se inuicem: ne totaliter se corumpant: et transformat ipsa alterna commutatione: ita quod ex aqua fiat aer et econuerso: et eadem series fati renouat omnia nascentia et occidentia id est mouentia per similes progressus fetuum quo ad animalia: et seminum quo ad vegetabilia: et fatum etiam constringit indissolubili connexionem causarum actus id est operationes et fortunas hominum: que omnes res cum proficiantur id est procedant ab exordiis diuine providentie necesse est ipsas esse immutabiles. Ita enim res optime reguntur id est gubernantur: si simplicitas manens in diuina mente promat id est explicet: indeclinabilem id est immutabilem ordinem causarum. Sic autem: ordo diuine providentie coherceat propria incommutabilitate res mutabiles: et alioquin temere id est casualiter fluituras.

Notandum quod fatum consideratur dupliciter. Uno modo ut est in causis secundis quarum ordo et dispositio dicitur fatum: et sic fatum est mobile: et res fato subiacentes sunt mobiles. Alio modo consideratur fatum secundum quod dependet a providentia

Liber Quartus

ca diuina que omnino immobilis est: et sic fatum sortitur immobilitatem: et sic etiam res fatales: ut sic secundum substantiam sunt immobiles. Notandum quod si aliquid posset declinare ab ordine prouidentie: tunc prouidentia diuina deficeret a suo effectu: et hoc redundaret in impotentiam regentis. Et si dicis si omnia subiacent prouidentie diuine: ergo omnia eueniunt ex necessitate. Dicendum quod non: quia deus prouidet res sicut sunt future: quedam prouidet necessario euentu: et quedam contingenter: et de hoc videbitur magis in quinto huius.

Quo fit. Dic philosophia ostendit quod ea que apparet in rebus confusa in diuina gubernatione sunt ordinata dicens. Quo fit id est ex hoc quod diuina prouidentia inuitabilem ordinem rebus constituit: sequitur ut et si uobis ualens tibus considerare hunc ordinem rerum uideantur nobis omnia confusa et perturbata: nihilominus tamen modus suus id est ordine proprius diuine prouidentie disponit cuncta dirigens ea ad bonum. nihil enim est quod causa mali: nec etiam ab ipsis improbis quos bonum querentes prauus error euerit ut prius demonstratum est: neque id est multominus ordine fatalis proficiscens de cardine summi boni id est ab ipso deo: deflectat a suo exordio id est a deo qui est finis et principium omnium.

Notandum quod dicit malos nihil facere causa mali: cuius oppositum patet. multi enim mali seipsum interimunt. dicendum quod nullus operatur respiciens ad malum: quia omnia bonum appetunt. Si autem quis malum operatur: hoc contingit sub fantasia boni. Nam aliquis in magna anxietate existens estimat esse bonum fugere anxietatem: et nihil aliud ipse considerans sequitur hanc estimationem seipsus interficiens: et talis priuans se bono ducitur fantasia boni: quia pro tunc putat bonum esse effugere anxietatem priuatione uite.

Que uero iniquitas potest ulla iniquior esse confusio. Dic philosophia soluit questionem quare bona malis et mala bonis contingant. Et primo hoc ostendit in generali. secundo magis in speciali ibi. Sed sit aliquis. Primo assignat causam predicti accidentis ex defectuoso iudicio hominum. secundo ex contrario iudicio dei et hominum ibi. Nam ut pauca. Primo facit quod

tenere futuram propria incommutabilitate coherceat. Quo fit ut tametsi uobis hunc ordinem minime considerare ualentibus confusa omnia perturbataque uideantur: nihilominus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponit. Nihil enim quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat quos ut uerissime demonstratum est bonum querentes prauus error euerit: neque enim ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quemque deflectat exordio. Que uero iniquitas potest ulla iniquior esse confusio: quam ut bonis tum aduersa tum prospera: malis etiam tum optata tum odiosa contingant. Nam igitur ea mentis integritate homines detegunt: ut quos probos improbosue censuerunt: eos quoque uti existimant esse necesse sit. Atqui in hoc hominum iudicia depugnant: ut quos alij premio

Prosa sexta

dicitur est. Secundo declarat per se simile. ibi. Non enim dissimile. Primo dicit **D. B.** tu inquit que potest esse vlla iniquorum confusio q̄ vt bonis aliquando prospera aliqua do aduersa eueniant: cum semper bonis deberent prospera euenire & malis per contrariuz: aliquando contingat oprata: aliquando odiosa: cum semper malis deberent odiosa euenire. dicit philosophia. Num pro nunquid homines degunt id est viuunt ea integritate id est integro iudicio mentis: vt necesse sit eos esse probos vel improbos: quos ipse censuerint id est iudicant esse tales.

alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus vt aliquis possit bonos malos discernere. Non igitur poterit intueri illam intimam temperiez velut in corporibus dici solet animorum. Non enim dissimile est miraculuz nescienti cur sanis corporibus his quidem dulcia: illis vero amara conueniant. Cur egri etiam quidam leuibus: quidam vero acerbis adiuuantur. Ad hoc medicus qui sanitatis ipsius atq; egritudinis modum temperamentuzq; dinoscit minime miratur. Quid vero animorum aliud salus videtur esse q̄ probitas. Quid egritudo q̄ vicia. quis enim alius vel seruator bonorum vel malorum depulsor q̄ rector ac medicator me

gritate id est integro iudicio mentis: vt necesse sit eos esse probos vel improbos: quos ipse censuerint id est iudicant esse tales. Atqui pro certo in hoc depugnant id est contrariantur iudicia hominum: vt quos alij premio: alij arbitratur dignos supplicio. sed concedamus vt aliquis possit discernere bonos vel pro vel malos. Num pro nunquid ipse poterit intueri: illam intimam temperiem. i. interiorem conditionem & qualitate animorum veluti solet dici in corporibus. q. d. Ego loquor de animis secunduz q̄ homines consueuerit loqui de corporibus. Notanduz q̄ propter defectuosum iudicium hominum contingit q̄ iudicant eos esse bonos qui mali sunt & econs

uerso. si ergo iudicant malos esse bonos & si illis eueniant mala: putant bonis euenire mala: & si bonis quos iudicant malos eueniant bona: putant malis euenire bona. Et ideo etiam sepe putant bonos deprimi cum mali deprimuntur iudicantes malos esse bonos: & putant malos extolli cum boni extolluntur: quia iudicant bonos esse malos.

Non enim dissimile est miraculum. Sic philosophia declarat se per simile dicens. Istud miraculum non est dissimile: imo est valde simile ad propositum nescienti alicui cur sanis corporibus his conueniant dulcia: his amara: etiam nescienti alicui cur quidam egri adiuuantur leuibus quidam acerbis: licet hoc videatur mirum nescienti. tamen medicus de hoc minime miratur: qui dignoscit modum & temperamentum sanitatis ipsius egri & causam egritudinis. sicut similiter licet homo ignoret quid conueniat bonis & malis: tamen deus qui est scrutator cordium ista cognoscit videns q̄ bonis aliquando conueniunt aduersa: malis quadoq; prospera: ideo sic eis distribuit. & hoc e qd subdit applicando similitudinem ad animum dicens. Quid enim aliud videtur id est apparet esse salus animorum q̄ probitas. Quid aliud est egritudo animorum q̄ vicia. Et quis alius scrutator est bonorum & depulsor malorum: q̄ deus rector & medicator mentium. Qui cum respicit ex alta specula prouidentie: ipse cognoscit quid unicuiq; co

stentat: et quod iam non conuenire hoc accomodat: hinc id est ex hoc quod dictum est fit
 insigne miraculum ordinis: fatalis id est fit illud quod admirantur homines in ordine
 fatali: cum sciente id est a deo: illud geritur id est fit quod ignorantes: stupeant id est ad
 mirantur. Notandum quod est bona comparatio sanitatis et egritudinis corporalis
 ad medicum: et probitatis et vicij animorum ad deum. sicut enim medicus cognoscens
 causas sanitatis et egritu
 dinis scit quid conueniat
 sano et egro alijs ignoran
 tibus et mirantibus: Sic
 deus cognoscens qualita
 tem animorum scit quid bo
 nis conueniat et quid ma
 lis: et unicuique sibi conueni
 ens tribuit quandoque ma
 lis, prospera: bonis aduersa
 de quo stupet ignorantes.

Notandum quod specu
 la dicitur locus altus ap
 tus ad circumspicendum.
 et quia deus per providen
 tiam omnia circumspicit:
 ideo similitudinarie ipsa p
 uidentia dicitur specula.

Notandum quod quia ho
 mines ignorant qui sunt
 boni vel mali: ignorant eti
 am quid unicuique conue
 niat: ideo aliqua creduntur conuenire bonis que secundum iudicium dei eis non con
 ueniunt: et ideo homines mirantur quare deus eis non attribuat que videntur eis at
 tribuenda. Ideo dicit philosophia ex dictis contingit hoc miraculum quod ignorantes
 stupent que fiunt a deo sciente.

Nam ut pauca. Hic philosophia ostendit quod bonis mala et malis bona contingunt
 ex contrario iudicio dei et hominum dicens. Ut ego pauca perstringam que humana
 ratio valet accipere de diuina profunditate illud supple declarabo. Boetii de hoc sup
 ple homine quem tu putas esse iustissimum et seruantissimum equi id est equitatis dis
 uersum: videtur id est aliter videtur providentie scienti omnia id est deo: quod confir
 mat auctoritate Lucani: qui describens bellum inter Pompeium et Iulium Cesarez con
 quereretur ab eo: cuius causa esset iustior dixit. victrix causa dijs placuit: sed victa Ca
 thoni. unde dicit victricem causam scilicet Iulij cesaris placuisse dijs: victaz vero cau
 sam scilicet Pompeij placuisse Cathoni ammonuit Lucanus noster familiaris. ex quo
 concludit ea que contra spem hominum veniunt esse confusionem in opinione homi
 num: non tamen in re dicens. Quicquid igitur videas: geri id est fieri vel euenire con
 tra spem hominis causam ignorantis: id in rebus est rectus ordo se opinioni tue est
 peruersa confusio.

tium deus. Qui cum ex alta prouidentie
 specula respicit quod unicuique conueniat a
 gnosci: et quod conuenire nouit accomodat:
 hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne
 miraculum: cum a sciente geritur quod stu
 peant ignorantes. Nam ut pauca que va
 let ratio humana de diuina profunditate
 accipere perstringam: de hoc quem tu iu
 stissimum et equi seruantissimum putas: om
 nia scienti prouidentie diuersum videtur
 et victricem quidem causam dijs. Vita ve
 ro Cathoni placuisse familiaris noster Lu
 canus ammonuit. Hic igitur quicquid ci
 tra spem videas geri rebus quidem rectus
 ordo est: opinioni vero tue peruersa con

Prosa sexta

Notandum q̄ Catbo vicensus propter suam sapientiam ⁊ virtutes maxime fuerat auctoritatis in populo. Cum autem Julius pugnaret contra Pompeium Catbo iudicauit Pompeium esse iustum attribuens sibi causam victricem. Alij autem iudicabāt Julium esse iustum attribuentes sibi causam victricem. ex quo patet q̄ de eodem consuetudo modo iudicabant dij ⁊ homines sapientes qui Catbonem sequebantur.

fusio. Sed sit aliquis ita bene moratus: vt de eo diuinum iudicium pariter humanū q̄ consentiat: sed est animi viribus inir-
mius: cui siquid eueniat aduersi: desinet colere forsitan innocentiam per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaq̄ q̄ sapiens dispensatio ei quem deteriores facere possit aduersitas: ne cui non conuenit laborare patiatur.

Est alius cunctis virtutibus absolutus sanctusq̄ ac deo proximus. Hunc contingi quibuslibet aduersis neq̄as prou-

Sed sit aliq̄s. Hic phis-
losophia assignat causas
speciales quare bonis ⁊ ma-
lis indifferenter eueniunt
nunc prospera nunc aduersa.
Secundo excusat se de
ampliori praerogatione hu-
iusmodi causarum. secun-
da ibi. Necq̄ enim phas. pri-
mo declarat intentum su-
um de bonis. secundo de
malis. ibi. Nam id quoq̄
primo assignat causam
quare aliquibus bonis si
eueniunt mala. Secundo
quare aliquando contin-
gunt eis mala. ibi. Alijs
mixta. primo ostendit qua-
re bonis non contingant
mala. secundo quare con-
tingant eis quandoq̄ bo-

na. ibi. Sit autem. primo assignat duas causas quare bonis nō eueniant mala. Secun-
da. ibi. Est alius. prima causa est infirmitas animi alicuius boni cui si adueniret ad-
uersitas ipse deterioraretur. unde dicit in littera. Sed sit id est ponamus q̄ aliquis sit
ita bene moratus id est moderatus q̄ diuinum ⁊ humanum iudicium consentiant de
eo: forsitan ipse est infirmus viribus animi non potens resistere aduersitatibus. Qui si
eueniat quid id est aliquid aduersi: forsitan desinet colere innocentiam id ē exercere vir-
tutem: per quam non potuit id est neque: ut retinere fortunam: quia imputabit sue inno-
centie q̄ prosperitas sua recessit: quemadmodum legitur de Job cui vxor sua impropa-
bat dicens. Adhuc permanens in simplicitate tua benedic deo ⁊ morere. parcit itaq̄ il-
li sapiens dispensatio id est prouidentia dei: quare aduersitas possit facere deterio-
rem: nec patiatur eum laborare aduersitate cui non conuenit.

Notandum q̄ quidam boni sunt ita imbeciles animi q̄ ex modica temptatione
aduersitatis murarētur: quod vidēs deus parcit ipsis: ne eos aduersitate deiciat. Un-
de apostolus. fidelis deus qui non patitur vos temptari vitra id quod potestis.

Est alius cunctis virtutibus absolutus. Hic assignat aliam causam quare quibus-
dam bonis non adueniant mala dicens. Est alius homo absolutus id est perfectus
cunctis virtutibus ⁊ sanctus ⁊ proximus deo: hunc hominem contingi id est tangit
quibuslibet aduersis prouidentia supple diuina: iudicat neq̄as a deo id est intantū: vt
nec signat ipsum agitari morbis corporeis. quod confirmat auctoritate cuiusdam phis-
losophi dicens. Nam vt ait quidam phis excellentior me: cuius auctoritatem ponit in

Liber Quartus

greco quē tantū sonat in latino. Corpora sua viri sancti id est sacri edificauerunt virtutes supple preseruando ipsa ab aduersis. Autem pro sed verus vir sacerdotalis non laborat supple in prosperis. Nota q̄ secunda causa quare aliquibus non aduenit aduersa est excellens sanctitas ipsorum. sicut enim deus excellenter malos non tantum punit in futuro: sed et in presentia ab aduersitate custodit. Notandū quare

philosophia dicat quidā excellentior me dicit: cū nullus sit excellentior philosophia. dicendum q̄ littera sic debet exponi. Nam quidam philosophus excellentior alijs philosophis me id est per me philosophia dicit. Sic autē sepe. Sic ostendit quare bonis sepe

pe duntant bona dicēs. Sic autem id est cōtingit sepe: vt summa rerum gerenda id est principatus gerendi res: deferatur id est cōcedatur: bonis id est p̄bis: non tantum propter utilitatem bonorum hominū: sed vt improbitas exuberans id est abundans malorum: retūdatur id est compescatur vel reprīmatur. Tunc assignat causas quare bonis quādoq̄ cōtingant mala dicēs. Alijs id est bonis deus distribuit quedā mixta id est nūc bona nunc mala pro qualitate animorum: quosdā enim bonos deus remoz-

det aduersitatibus: ne luxurient id est superbiant: longa felicitate id est prosperitate. Alios bonos patitur agitari id est vexari: duris id est aduersitatibus: vt virtutes animi ipsorum confirmant usu et exercitatione patientie: vt patet in Job. Alij plus equo metunt quod bene ferre possunt: sicut Thomas formidauit ingressum indie dicens. Domine mitte me quo vis prererq̄ ad indos. Alij plus equo despiciunt quod ferre nō possunt: quia quasi presumendo despiciunt temptationes quas tamen ferre non possunt: vt sanctus petrus qui dixit. Et si oportuerit me mori tecum non te negabo: qui ad temptationem et accusationem ancille christum negauit. hos utroq̄ ducit id est temptatibus id est aduersitatibus: in experimentum sui id est in recognitionem sui: vt sciant quid possint et quid non possint: et nonnulli id est aliqui emerunt precio mortis venerandum nomen seculi sicut martyres: quidam inexpugnabiles supplicijs pertulerunt ceteris exemplum virtutem esse inuictam a malis: que omnia q̄ recte et disposite fiant.

dentia iudicat: adeo vt nec corporeis quidem morbis agitari sinat. Nam vt quidā me quoq̄ excellentior ait.

Vir autem sacerdotalis verus non laborat. sancti viri corpora autem sua edificauerunt virtutes. Sic autem sepe vt bonis summa rerum gerenda deferatur: vt exuberans retūdatur improbitas. Alijs mixta quedam pro animorum qualitate distribuit. Quosdam remordet: ne longa felicitate luxurient. Alios duris agitari: vt virtutes animi patientie usu atq̄ exercitatione confirmant. Alij plus equo metunt quod ferre possunt. Alij plus equo despiciunt quod ferre nō possunt. Hos in experimentum sui tristibus ducit. Nonnulli venerandum seculi nomen gloriose precio mortis emerunt.

Prosa Sexta

ex eorum bono quibus accedere videntur nulla est dubitatio. Notandum quod qui-
dam plus timent quod timere deberent aliquam aduersitatem: de quibus dicitur in psal-
mo. *Trepidauerunt timore ubi non erat timor.* talibus deus immittit aduersitates quod
bus resistunt: ut cognoscant se gratia dei posse resistere et quod timebant. Alij autem pro-
sumentes de proprijs viribus despiciunt temptationes quasi potentes resistere eis: il-

lis deus temptatione im-
mittit et permittit eos suc-
cumbere: ut cognoscant quod
fragilis sit humana natu-
ra sine diuina gratia.

Nam illud quoque. *Dic*
assignat causas quare ma-
lis quandoque bona quan-
doque mala contingat. et primo
ostendit quare malis contingat
mala. Secundo quare bona
ibi. *Zeta* vero. primo dicit.
Ex eisdem causis ducitur
id est probatur quod impro-
bis nunc proueniunt tri-
stia: nunc optata: sed de
tristibus que malis eueni-
unt nemo miratur: quia om-
nes existimant eos: scilicet
malos esse meritos. id est di-
gnos malo: quorum ma-
lorum supplicia ceteros de-
terrent id est terrore retrahunt
a sceleribus: et ipsos

Quidam supplicijs inexpugnabiles ex-
plum ceteris pertulerunt inuictam malis
esse virtutem. Que quod recte atque disposite
et ex eorum bono quibus accedere viden-
tur fiant: nulla dubitatio est. Nam illud quod
quod improbis nunc tristitia: nunc opta-
ta proueniunt ex eisdem ducitur causis.
Ac de tristibus quidem nemo miratur quod
eos malo meritos omnes existimant quo-
rum quidem supplicia: tum ceteros sceleri-
bus deterrent: tum ipsos quibus inuehun-
tur emendant. *Zeta* vero magnum bonis
argumentum loquuntur: quid de huiusmo-
di felicitate debeant iudicare: quam famu-
lari sepe improbis cernant. In qua re illud

scilicet malos emendant quibus inuehuntur supplicia. Notandum quod philosophia
inuit tres causas quare malis eueniunt mala. Prima est: quia omnes homines estis
mant eos dignos malo. Secunda quia per supplicia malorum alij a malo retrahuntur.
Tertia causa est: quia mali supplicijs emendantur. *Zeta* vero magnum bonis argumē-
tum loquuntur. *Dic* assignat causas quare malis bona eueniant. Secundo soluit taci-
tam obiectionem sibi. Nam ut probis. primo dicit. *Zeta* vero id est prospera que ma-
lis eueniunt: loquuntur id est iudicant bonis magnum argumentum quid iudicare de-
beant de huiusmodi felicitate quam sepe cernant famulari improbis. habet enim pro-
bi ex hoc certissimum argumentum quod illa non est vera felicitas que malis aduenit: sed
falsa deceptio. Tunc assignat primam causam quare deus malis concedit bona et pro-
spera: qui quidem mali per prospera preseruantur a peioribus sceleribus ne fiant su-
res vel raptores. et dicit. In qua re quod malis eueniant prospera: illud credo dispensari
id est dispensatione ordinari: quod forsitan natura alicuius mali est tam preceps ad ma-
lum et importuna: ut inopia rei familiaris id est paupertas possit eum exacerbare id
est prouocare in scelera scilicet ad furtum vel ad rapinam: huius morbo diuina prou-
dentia medetur remedio collate pecunie. Tunc assignat secundam causam talem: quod ideo
malis eueniunt prospera ut prosperitate emendant vitam: quam timentes ne propter
maliciam amittant prosperitatem. unde dicit. *Dic* id est aliquis malus: spectans id est

Liber Quartus

considerans conscientiam suam fedatam probis id est maculatam vicijs: et ipse comparans secum fortunam id est prosperitatem suam: forsitan pertimescit ne cuius rei scilicet prosperitatis iocundus est ei usus illius fiat tristis amissio: et dum metuit amittere fortunam: mutabit mores et derelinquet nequitiam. Tunc ponit tertiam causam dicit: alij malis aduenit prosperitas ut incidat maiorem miseriam aduersitatis: quod licet

dictum fuit secundo libro prosa quarta. In omni aduersitate fortune infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem. unde dicit in littera quod felicitas indigne aucta. Alia littera habet acta id est inducta alios malos precipitavit in meritam cladem id est miseriam: et addit quod quibusdam malis permissum est id est concessum est ius puniendi id est potestas ut sit bonis causa exercitij in virtutibus et patientia: et malis sit causa supplicij.

Nota quod felicitas quosdam precipitat in cladem aduersitatis. unde Samarien. Promouet iniustos fortuna volubilis: ut quos scadere precipites fecit: ad yma rotet. Nam grauiore ruit turris tumefacta ruina.

Et grauius pulsat alta cypressus humum. Et notandum quod boni per aduersitates in virtutibus et patientia exercentur. unde idem pauper Henricus. Aspera ferre decet maturat aspera mentes. Et bene natura plenius vna facit. Per nimios estus gelidas transiit ad undas. Sicque per oppositum dulcia querit homo. Nam ut probis atque improbis. Dic soluit quandam obiectionem. secundo infert quandam conclusionem. ibi. Ex quo sepe. Primo dicit. Aliquis diceret dixisti quod malis est concessum ius puniendi ut sint causa supplicij alijs malis. hoc non videtur verum: quia malus non punit malum cum sint similes. hoc soluit philosophia dicens. Sicut probis et improbis nullum est fedus id est concordia: quia semper inuicem contrariantur: ita ipsi improbi nequeant inter se conuenire. Quid ni id est quare non esset ita: cum quicquid id est quilibet mali dissentiant a semetipsis: vicijs discerpentibus id est distrabentibus conscientiam ipsorum: et sepe mali faciant que cum gesserint id est fecerint: decernant id est iudicent: non fuisse gerenda id est facienda.

Notandum quod in tantum aliquis est bonus in quantum seruat ordinem in vltimum finem: qui finis est summum bonum: et quia illum finem in ordinem omnes boni seruant: ideo omnes boni in eo quod boni sunt inuicem concordant: mali autem quia hunc ordinem conseruant et a semetipsis discordant mutuo sibi concordare non possunt et cet.

Ex quo sepe summa illa. Dic infert quadam conclusionem dicit. Ex quo mali puniunt malos

etiam dispensari credo quod forsitan alicuius tam preceps atque importuna natura est: ut eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris iopia. huius morbo prouidentia collate pecunie remedio medetur.

Hic fedatam probis conscientiam spectans et secum fortunam suam comparans forsitan pertimescit: ne cuius ei iocundus usus est fiat tristis amissio. Aduertabit igitur mores: ac dum fortunam metuit amittere nequitiam derelinquet: alios in cladem meritam precipitavit indigne acta felicitas: quibusdam permissum puniendi ius ut exercitium bonis et malis esse causa supplicij. Nam ut probis atque improbis nullus se

ex hoc illa summa prouidentia scilicet diuina protulit insigne miraculum scilicet ut mali facerent malos bonos. quod declarat. Nam dum quidam mali videntur perpetrati in qua a pessimis sibi flagrantibus id est ardentibus: odio noxiorum id est damnorum suorum supple mali redire id est redierunt: ad frugem virtutis id est ad utilitatem: dum tales student se esse dissimiles illis malis quos oderant. et addit quod sola diuina vis talis est:

ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid nisi cum a semetipsis discerpentibus conscientiam vicijis quibusque dissentiant faciantque sepe que cum gesserint non fuisse gerenda decernant. Ex quo sepe illa summa prouidentia protulit insigne miraculum: ut malos mali bonos faceret. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpetrati videntur noxiorum odio flagrantibus ad virtutis frugem redire: dum se eis dissimiles student esse quos oderant. sola est enim diuina vis: cui mala quoque bona sunt: cum eis competenter utendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidem cuncta complectitur: ut quod ab assignata ordinis ratione decesserit: hoc licet in alium tamen ordinem relabatur: ne quid in regno prouidentie liceat temeritati.

Fortissimus in mundo deus cuncta persequitur: cum omnia secula prouidet ac prospicit. Neque enim phas est homini cunctas diuine

provisus. Ordo naturalis est ut deum et proximum diligamus. ordo prouisus est temporalis reipublice dispositio que fatum vocatur. et licet ordinem naturalem sepe dimittamus aliquid pro deo diligendo et proximum odiendo: tamen ordinem prouisum a deo nunquam effugies: quoniam aliter prouenit quam deus prouidet. et si aliquid recedit ab ordine naturali: relabit in alium: ut si aliquid est malum quo ad misericordiam: ipsum est bonum in comparatione ad iustitiam: ita quod in regno diuine prouidentie nihil relinquitur temeritati id est inordinationi. Neque enim phas est homini. hic phasia excusat se de ampliori indagatione causarum dicens. Neque enim est phasia homini ingenio comprehendere vel sermone explicare cunctas machinas id est causas vel dispositiones diuini operis: hoc tantum sufficiat

cui mala sunt bona id est cedunt in bonum sicut cum malus facit malum bonum. unde subdit. Cum deus utendo competenter eis scilicet malis elicit effectum alicuius boni. Ordo enim fatalis cuncta complectitur: ut quod discesserit ab assignata ratione ordinis scilicet mali: hoc tamen licet relabatur in alium ordinem scilicet boni ne in regno prouidentie dei liceat: quid id est aliquid: temeritati id est inordinationi. et ponit auctoritatem in greco que tantum sonat. Fortissimus in mundo deus cuncta persequitur. Notandum quod bonum proueniens ex malicia improborum non est imputandum ipsis improbis: sed tantum diuine virtuti que nouit ex malis efficere bona. et licet deus malum dirigat ad bonum sua intentione et potestate: non tamen homo ideo est extra culpam qui illud malum agit mala intentione. Notandum quod alius est ordo naturalis: alius ordo a deo

Liber Quartus

resperisse quod deus proditor id est productor naturarum disponat cuncta dirigens ad bonum. Et dum ea que protulit id est prodixit festinat retinere in similitudine iul. i. in bono: ipse eliminat id est excludit: per serie. i. per ordinem fatalis necessitatis omne malum de terminis sue publice rei id est mundi: quo fit ut mala creduntur habundare in terris: si spectes. i. consideres providentiam disponentem nihil perdas usque esse mali. Tunc inuocat. **B.** ad consolationem metricam di. video te esse oneratum pondere questionis que difficilis est et fatigatum prolixitate orationis expectare aliquam dulcedinem carminis. igitur accipe haustum dulcedinis metrice: quo refectus id est recreatus firmior contendas in ulteriora. Nota quod dicit malum nusquam esse in comparatione ad diuinam providentiam: quia malum non est aliqua natura nec aliqua res. omnis enim natura et res appetit suam perfectionem. cum autem appetibile habeat rationem boni: si malum esset natura: et res appetens perfectionem: malum esset bonum. Notandum quod nullum est malum simpliciter et totaliter in mundo. quin in comparatione ad diuinam providentiam habeat rationem boni. unde expedit multos defectus contingere in universo: ne multa bona tollantur. Si enim non corrumpere aer: ignis non conservaretur: nec vita leonis conservaretur: nisi occideretur agnus vel asinus: nec laudaretur iusticia nec patientia: si non esset iniquitas. ex quo patet quod multa in comparatione ad nos sunt mala que in comparatione diuinam providentiam omnia disponentem secundum quod melius competunt universo bona sunt.

Metrum sextum quarti libri.

Si vis celsi iura tonantis. Istud est sextum metrum huius quarti quod secundum quosdam dicitur adonicum: secundum quosdam archiloicum ab inventore tetrametrum: dactylicum a pede predominante. In quo metro philosophia commendat diuinam providentiam in dispositione rerum. et primo ex parte rerum que diuina dispositione reguntur. secundo ex parte dei regentis. ibi. Sed interea. Primo commendat diuinam providentiam in regimine corporum celestium. secundo in regimine elementorum. tertio in regimine temporum. quarto in regimine generabilium et corruptibilium.

opere machinas ingenio comprehendere vel explicare sermone: hoc tantum prospexisse sufficiat quod naturarum omnium proditor deus idem ad bonum dirigens cuncta disponat. dumque ea que protulit in sui similitudine retinere festinat. Malum omne de reipublice sue terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat: quo fit ut que in terris habundare creduntur: si disponentem providentiam spectes: nihil usque mali esse perpendas. Sed video iam dudum te et pondere questionis oneratum et rationis prolixitate fatigatum aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum quo refectus firmior in ulteriora contendas.

Metrum sextum quarti libri.

Si vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente

Metru sextu

tribilium. Secunda ibi. hec concordia temperat. Tertia ibi. his de causis. Quarta
ibi. hec temperies. Primo dicit. si tu solers id est sapiens vis pura mente cernere ius
ra id est regimina quibus mundus regitur: celsi tonantis id est dei: aspice culmina id
est altitudines summi celi. Illic sydera seruant veterem pacem id est antiquam cōcor
diam quam eis diuina prouidentia indidit iusto federe rex: qz sol concitus id est pmo
tus: rutilo igne id est calo
re: non impedit gelidum
axē phebēs id est lune: nec
ursa q̄ flectit rapidos me
atus id est mor⁹ circa po
lum septentrionalem: nū
q̄ lora occiduo profundo
id est mari occidentali: cu
pit tingere id est mergere
flammas: oceano. i. mas
ri cernens cetera sydera
mergi in mare: 7 loquitur
more vulgari. credit enim
vulgus stellas quando oc
cidunt descendere in mas
re: 7 vesper id est ven⁹ sem
per equis vicibus tempis
nunciat seras vmbra no
ctis: 7 eadē venus existēs
lucifer reuehit diem almu
id est clarum. Sic altern⁹
amor proueniēs ex diuina
prouidentia reficit alternos
cursus syderuz: sic id est p
talem mutuā concordiam
bellū discors: exulat id est
expellitur: ab oris astrige

Aspice summi culmina celi:
Illic iusto federe rerum
Veterem seruant sydera pacem:
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebēs impedit axem:
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus
Nunq̄ occiduo lora profundo:
Cetera cernens sydera mergi
Cupit oceano tingere flammās.
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbra
Reuehitqz diem lucifer almu
Sic eternos reficit cursus.
Alternus amor sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Hec concordia temperat equis

ris id est a regionibus celestibus que gerunt astra. Notandum de hac dictione so
lers que fm *Alido*. interpretatur quasi solutus in arte vel utilis: 7 sic debet scribi per du
plex. i. sed fm *Duguitionem* dicitur a solon quod est totum vel multum: 7 ars artis q̄st
totus vel multus in arte: 7 sic debet scribi per simplex. i. Notandum q̄ deus magis
denominatur tonans a tempestate tonandi q̄ ab alia tempestate: quia maior horroz
per eam incurritur mentibus hominum q̄ per aliam. vnde per tēpestatem tonandi ho
mines magis inducuntur ad recogitandam diuinam potentiaz. Nota q̄ vrsa ha
bens septem stellas circa polum septentrionalez mota nunq̄ occidit: sed semper nobis
apparet. licet alie stelle nobis orientantur 7 occidant: de venere autem que de nocte sequi
tur solem: 7 de mane lucifer dicta procedit solem: visum fuit in libro secundo primo me
tro. Hec concordia temperat equis. Dic philosophia commendat regimen diuis
ne prouidentie in elementis dicens. Hec concordia proueniens ex diuina prouidentia
temperat elementa equis modis: 7 humida elementa pugnantia id est cōtraria cedāt
siccis vicibus id est viceuersa: ita q̄ quandoqz p̄ualeant humida quādoqz sicca: 7 q̄
frigora id est elementa frigida: iungant fidem id est cōcordiam: flammis id est calidis

Liber Quartus

elementis: ne vnum aliud totaliter corumpat: et hec concordia facit: vt pendulus ignis surgat in altum id est moueatur sursum: et terre graues pondere sidant id est deorsum resideant. Tunc commendat regimen dei circa tempora dicens. Hisdem causis id est similibus causis per diuinam prouidentiam ordinatis annus florifer id est in quo abundat flores: spirat odores ipso vere id est tempore veris: repente id est incalescente: estas cereris siccat id est maturat: cererem id est fruges. Autumnus remeat id est reuertitur: grauis id est onerosus pomis: imber defluus irrigat hyemes. Tunc commendat regimen dei circa generabilia dicens. Hec temperies id est temperata dispositio prouidentie diuine alit et profert quicquid in orbe sperat vitam id est quicquid viuit: et eadem temperies rapiens ea que fecit condit id est abscondit: et aufert scilicet ab esse mergens orta id est producta: supremo obitu id est vltima morte.

Notandum secundum commentatores octauo philosophicorum. Primum antiquum nihil facit sine secundo antiquo id est celo: ergo

prima causa generationem et corruptionem elementorum et omnium in mundo et temporum distinctionem operatur mediantibus corporibus celestibus. Unde in libro de celo Aristo. scribitur: quod creator omnium sua sapientia preparauit speras et in qualibet spera stellas lucidas: et dedit ipsis virtutem dominandi in hoc mundo: faciendi bonum et malum: mortem et vitam: et incedunt stelle secundum virtutem ipsis a creatore datam: secundum desiderium et voluntatem eius in ascendendo et descendendo: nunc de oriente ad occidentem: nunc de occidente ad orientem sine contradictione: et omnes stelle sunt sicut serui domino obediens: et cursus et motus earum non est a seipsis nec virtute earum: sed est creator qui facit eas moueri. Sedet interea conditor altus. Hic commendat diuinam prouidentiam ex parte regentis dicens. Interea dum res sic geruntur: altus conditor id est summus creator rerum deus: sedet id est in se immutabiliter manet regens omnia: flectit id est moderatur: habenas rerum id est frenas: existens rex per sapientiam gubernationis: dominus per potentiam creationis: fons omnis bonitatis et origo omnium et ipse a nullo: lex omnia ligans et sapiens arbiter id est iudex: equus. scilicet equitatis omnibus tribuens secundum iusticiam: qui scilicet deus omnia regens conuertit id est excitat entia in. scilicet. procedere ad esse: motu id est per motum: et sistit id est permanere facit ad tempus in eadem retrahens omnia ad non esse: et ipse firmat per gratiam vaga. scilicet. instabilita per naturam. Nam nisi deus reuocans rectos ictus. scilicet. rectum progressum qui est ab esse ad non esse: cogat iterum id est reducat etiam: flexos orbem id est in quasdam circulationes eas

Elementa modis vt pugnancia
Vicibus cedant humida siccis.
Jungant fidem frigora flammis
Pendulus ignis surgat in altum
Terreq; graues pondere sidant
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores
Estas cererem feruida siccat.
Remeat pomis grauis autumnus
Hyemem defluus irrigat ymber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo.

Adetrū Sextū

que stabilis ordo diuine prouidentie continet: ipsa dissepta id est separata: a suo fonte id est a suo principio quod est deus: fatiscant id est deficient et ad nihilum deueniant. Hic fons est continuus amor cunctis entibus: et cuncta repetunt. i. appetunt: teneri id est conseruari: sine boni id est per finem boni: quia res aliter non queunt id est non possunt: durare id est in esse perpetuari: nisi conuerso amore ressuant id est redeant: cause id

Sedet interea conditor altus
Rerumq; regens flectit habenas
Rex et dominus fons et origo:
Lex et sapiens arbiter equi
Et que cum motu concitat ire:
Sistit retrahens ac vaga firmat
Nam nisi tectos reuocans ictus.
Flexos iterum cogat in orbis.
Que nunc stabilis continet ordo
Dissepta suo fonte fatiscant:
Hic est cunctis continuus amor
Repetuntq; boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt,
Nisi conuerso rursus amore
Ressuant cause que dedit esse.

Prosa septima libri quarti.

quem omnia naturali appetitu tendunt est ipsum summum bonum quod est deus. hunc finem subsequuntur rationabiles creature per operationem intellectus et voluntatis: sed irrationales creature consequuntur ipsum solum per hoc quod ipsum representant per quandam participationem essendi: et ideo eodem appetitu tendit in suum ultimum finem: et hoc innuit in littera cum dicit. hic est cunctis communis amor.

Prosa septima quarti libri.

Hic igitur vides. Ista est septima et vltima prosa huius quarti: in qua Philosophia deducit quandam conclusionem ex premissis. Et primo facit hoc. Secundo subiungit quandam exhortationem. Secunda ibi. Quare inquit. Primo ponit conclusionem intentam. Secundo comparat eam ad opinionem vulgi. Secunda ibi. Sed eam. Primo dicit. Vides ne iam

est ad causam primam que dedit eis esse per creationem.

Notandum quod entia reguntur a deo per quandam circulationem secundum quam quodammodo perpetuatur in esse. Verbi gratia. deus disposuit sic res ut ex semine producat herba: et e converso ex herba producatur semen: sic in generatione elementorum fit quidam circulus dum ex aere generatur ignis et iterum ex igne aer. Item in creaturis rationabilibus que progrediuntur a deo productione nature fit iterum reflexio ad ipsum deum per reductionem gratie: ut sic nihil permaneat in rebus ens et perfectus: nisi per quandam circulationem: et hoc innuit philosophia in littera.

Liber Quartus

o Boe. quid consequatur hec omnia que diximus. dicit. Boe. quid inq̄. ⁊ philosophia
Omne fortunam proorsus esse bonam. dicit. Boe. Et quid nō inq̄ id est quomodo hoc
potest fieri. cui philosophia. Attende inquit cum omnis fortuna siue iocunda: siue aspe
ra deferatur causa remunerandi vel exercendi bonos: vel causa puniendi vel corrigendi
di improbos. patet q̄ omnis fortuna est bona quam vel constat esse iustam sicut illa q̄
punit malos ⁊ premitat bo
nos: vel constat esse vtilē
sicut que exercet bonos: ⁊
corrigit malos. dicit Boe.
nimis id est valde vera est
ratio: ⁊ si prouidentiam quā
pauloante docuisti ⁊ fatū
considerem. Tunc senten
tia est neta id ē firmata fir
mis viribus id est rationis
bus.

Notandum q̄ ex quo se
cundum diuinam prouidē
tiam bonis ⁊ malis nunc
prospera nūc aduersa eue
niunt: bonis ppter remun
erationes: ⁊ prospera pro
pter exercitationem in vir
tutibus aduersa: patet q̄
prospera fortuna remuner
ans ⁊ aduersa exercitans
est bona. Item cum prospe
ra fortuna malos emendet
vt visum est prius ⁊ aduer
sa ipsos corrigat ⁊ iuste pu
niat: patet etiam ipsam eē
bonam. Sed eam si pla
cet. hic comparat banc cō
clusionem ad opinionē vul
gi ostendens eam vulgo eē
inopinabilem: et inquit
quid vulgus sentiat d̄ qua

libet fortuna. Secundo ex opinione vulgi concludit quoddam contrarium ipsi vulgo.
ibi. Uide igitur. dicit ergo. Philosophia si placet eam opinionem q̄ omnis fortuna
sit bona: numeremus inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopinabiles. dicit
philosophia. quid id est propter quid. Boe. dicit quia communis sermo hominū istud
vsurpat id est in vsum capit quorundam fortunam esse malam quorundam bonam. ⁊
dicit philosophia. Uis ne o Boeti accedamus paulisper sermonibus vulgi: ne nimis
videamur recessisse ab humanitatis vsu hominum. dicit Boe. vt placet. ⁊ philosophia
Nonne censes bonum quod prodest. dicit Boetius. Ita est inq̄. ⁊ philosophia. Fortu
na que aut exercet aut corrigit prodest. dicit. Boe. fateor inq̄. ⁊ ideo concludit philo
sophia. omnis fortuna bona est que exercet ⁊ corrigit. dicit Boe. Quidni id est quas

IAm ne igitur vides quid hec omnia
que diximus cōsequatur. Boetius
Quid nam inq̄. **P**. Omne inquit
bonam proorsus esse fortunaz. **B**. Et quid
fieri potest. **P**. Attende inquit cuz ois for
tuna vel iocunda vel aspera: tum remune
randi exercendi ve bonos: tū puniendi cor
rigendiqz improbos causa deferatur ois
bona quā vel iustam constat esse vel vtilē.
Boe. Nimis quidem inq̄ vera ratio. Et
siquaz pauloante docuisti prouidentiam fa
tum ve cōsiderem firmis viribus neta sen
tentia. Sed eam si placet inter eas quas
inopinabiles pauloante posuisti numere
mus. **P**hilosophia. Et quid inquit. **B**oe
tius. Quia id hominū sermo communis
vsurpat: et quidē crebro quorundaz malā
esse fortunam. **P**hilosophia. Uis ne igit
inquit paulisper vulgi sermonibus acced
damus. Ne nimium velut ab humanita
tis vsu recessisse videamur. **B**oetius. **U**t

Prosa septima

re non. et addit philosophia. hec fortuna que exercet est eorum hominum que positi in virtute gerunt bella et contra aspera: sed fortuna que corrigit est eorum hominum qui declinantes a vicijs arripiunt iter virtutis. dicit Boetius. Negare nequeo. querit philosophia. Quid est de fortuna iocunda que tribuitur bonis in premium. Num id est nunquid vulgus decernit id est iudicat eam esse malam. dicit Boetius. nequaquam: verum pro sed censet id est iudicat eam esse optimam sicut est. Querit ulterius philosophia. Quid de reliqua fortuna que punit: que cum sit aspera et cohercet malos iusto supplicio: num id est nunquid populus id est vulgus putat eam esse bonam. dicit Boetius. immo iudicat esse miserimam omnium que excogitari possunt.

placet inquit. Philosophia. Nonne igitur bonum censet esse quod prodest. Boetius. Ita est inquit. Philosophia. Que vero aut exercet: aut corrigit prodest. Boetius. Fateor inquit. Philosophia. Bona igitur. B. Quidni. Philosophia. Sed hec eorum est qui vel in virtute positi contra aspera bellum gerunt: vel a vicijs declinantes virtutis iter arripiunt. Boetius. Negare inquit nequeo. Philosophia. Quid vero iocunda que in premium tribuitur bonis: num vulgus malam esse decernit. Boetius. Nequaquam: verum uti est ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua que cum sit aspera et iusto supplicio malos cohercet. Num bona populus putat. Boetius. Immo omnium que cogitari possunt iudicat esse miserimam. Philosophia. Vide igitur ne opinionem populi sequentes quoddam valde

lum contra vicia: fortuna que corrigit est malorum qui declinant a virtutes: fortuna autem que remunerat bonos bona est etiam secundum vulgares: sed que punit malos omnium pessima est secundum vulgares: et hanc opinionem vulgi de utraque fortuna philosophia tangit in littera.

Vide igitur. Hic philosophia ex concessis a vulgo concludit quoddam inopinabile et contrarium vulgo scilicet malam esse fortunam tantum malorum: cum tamen opinetur vulgus et plurimum esse malam fortunam euenire bonis. et dicit. vide ne nos sequentes opinionem populi id est vulgi: conferimus id est concluderimus quoddam valde inopinabile apud vulgum. Quid inquit. dicit Boetius. Ex his enim que concessa sunt secundum opinionem vulgarem euenit quod eorum que sunt in perfecta possessione virtutis vel in profectu vel in adeptione virtutis: omnem fortunam esse bonam: siue sit prospera siue aduersa. manentibus autem in improbitate omnem fortunam esse pessimam

Notandum quod omnis fortuna vel est ad exercendum bonos et corrigendum malos homines: vel est ad remunerandum bonos et puniendum malos: fortuna que est ad exercendum bonos et corrigendum malos homines utraque est bona: etiam secundum opinionem vulgi: quod probat philosophia. Illud quod prodest est bonum: sed fortuna que exercet bonos homines prodest bonis: et que corrigit malos prodest malis: ergo utraque est bona. Fortuna autem que exercet est bonorum que gerunt bellum

Liber Quartus

Et dicit Boetius. Hoc verum est secundum vulgares: tamen pro quibus nemo audeat confiteri secundum veritatem: quia in rei veritate omnis fortuna bona est tam bonorum quam malorum ut probasti. Notandum quod omnis fortuna vel est remunerans vel exercens vel corrigens. fortuna remunerans est eorum qui sunt in possessione virtutis. fortuna exercens est eorum qui sunt in profectu virtutis. fortuna corrigens est eorum qui incipiunt esse virtuosi. Ex quo relinquetur quod eorum qui permanent in malicia sit fortuna pessima: et hoc verum est secundum opinionem vulgares.

Nota quod quilibet fortuna potest dupliciter considerari. Uno modo in comparatione ad causam universalem que omnia regit et disponit ordinando singula in finem eis convenientem: sic omnis fortuna est bona ut probatum est. vel potest comparari fortuna ad illum cui evenit: et sic solum illa dicitur bona que aliquod bonum confert illi cui advenit: et illa mala que nihil boni confert. Quare inquit. hic philosophia facit quandam exhortationem dei. Ex quo omnis fortuna est bona: sapiens vir non debet moleste ferre quotiens adducitur in certamen fortune. id est cum fortuna: et non decet fortem virum indignari id est turbari: quotiens increpuit id est insonuit: bellicus tumultus id est strepitus. Nam ipsa difficultas bellicandi et resistendi fortune est unicuique viro forti et virtuoso materia id est causa glorie propagande. exercitium enim bellicum est causa glorie viro forti. Illi vero scilicet viro virtuoso resistentia fortune est materia id est causa: confirmande sapientie id est virtutis: ex quo id est ex qua victoria talis difficultas virtus vocatur. Dicit enim vir eo quod suis viribus nitens non superetur adversis. et subdit. Neque enim vos positi in profectu id est in via virtutis venistis in mundum diffluere deliciis et emarcescere voluptate prelium: nimis acre cense

inopinabile conferimus. Boetius. Quid inquit. Philosophia. Ex his enim ait que concessa sunt evenit eorum quidem qui vel sunt in profectone vel in profectu vel in adeptione virtutis omnem quecumque sit bonam: in improbitate vero manentibus omnem pessimam esse fortunam. Boetius. Hoc inquit verum est ita: tamen nemo audeat confiteri. Philosophia. Quare inquit ita vir sapiens ferre moleste non debet quotiens infortune certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari quotiens increpuit bellicus tumultus. utriusque enim hinc quidem glorie propagande: illi vero confirmande sapientie difficultas ipsa materia est. Ex quo etenim virtus vocatur quod suis viribus nitens non superetur adversis. neque enim vos in propectu positi virtutis diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis: prelium cum omni fortuna nimis acre cense

Adetrus septimū

utris id est iudicabitur fieri cum omni fortuna: ne tristis fortuna vos opprimat eijcien-
do in desperationem: aut iocunda corrumpat alliciendo ad voluptatem. occupate id
est tenere ergo medium virtutis firmis viribus: quia quicquid infra subsistit a medio
virtutis deficiendo: aut ultra progreditur medium virtutis excedendo: illud habet con-
tempium felicitatis id est virtutis et non habet premium laboris: et in vestra manu id

Quicquid aut infra subsistit aut ultra pro-
greditur: habet et contemptus felicitatis:
non habet premium laboris. In vestra est
enim situm manu qualem vobis fortunā
formare malitis. Omnis enim que vide-
tur aspera: nisi aut exerceat aut corrigit:
punit.

Adetrum septimum quarti libri.

Gella bis quinis opatus annis
Altor atrides frigie ruinis
fratris amissos thalamos piauit.
Ille dum graie dare vela classi

sistit in medio inter duo vicia extrema: ad quorum vnus impellit prospera fortuna: ad
aliud aduersa. verbi gratia. Aduersitas impellit ad desperationem et timiditatem: pro-
spertas autem ad presumptionem et audaciam inter que consistit medium virtutis cu-
ius excessus vel defectus est viciosus: et hoc innuit philosophia in littera.

Nota quod in potestate hominis est facere fortunam quales vult scilicet bonam vel ma-
lam: quod declarat philosophia in aduersa fortuna: quia si eam accipimus bono ani-
mo pro exercitio et correptione ipsa est bona. Si autem eam tolleramus animo etiam
pro pena: ipsa mala est.

Adetrum septimum quarti libri.

Gella bis quinis operatus annis et cetera. Hic incipit septimum et vltimum
metrum huius quarti quod dicitur saphicum ab inuicatore: trochaicum a pe-
de predominante: in quo philosophia confirmat suam exhortationem exem-
plo virorum fortium qui speretis voluptatibus magnos subierunt labores spe-
laudis et glorie. Et primo ponit plura exempla. secundo hortatur nos ad imitationem
eorum. ibi. Ite nunc fortes. prima pars posset diuidi in tot partes quot exempla pos-
nit que patebunt. Primum exemplum est tale. Paris filius Priami regis troianorum in
greceam profectus rapuit Helenam uxorem Menelai: et duxit eam in frigiam regionem.

est potestate situm est qua-
lem fortunam velitis vobis
formare scilicet bonam vel
malam. Omnis enim for-
tuna que videtur aspera aut
exerceat bonos et punit ma-
los et sic bona est. Notan-
dum quod philosophia hortat
tur sapientem ad magnas
imitationem cum dicit. Sa-
piens non debet moleste fer-
re fortunam. Nam secun-
dum Aristotelem in ethicis
Sapiens bene scit ferre for-
tunas: quia habet se sine
vituperio sicut tetragonum
Corpus enim tetragonum
quocumque projicitur firmis-
ter stat: et magnanimus est
qui contra difformes insul-
tus fortune vnamini mens-
tis constantia militat.

Notandum quod virtus co-

Liber Quartus

Menelaus autem conquestus fratri suo Agamēnoni hoc factum Menelaus conuocatis principibus grecorum transfretauit in frigiam: et obsedit troiam decē annis quā tandem destruxit: et maioribus interfectis populum captiuauit. Cum autem Agamēnon proficisceretur versus troiam quandam insulam ubi factus est ei ventus contrarius: et requisit vates quid esset faciendum: qui dixerunt quod non haberet vētum prosperum: nisi placaret dyanae sacrificando et suam filiā. Cui licet hoc videretur durum propter pietatez paternam: tamen suadente vlixe spe laudis et glorie sup victoria obtinēda consensit vt eam immolaret: quo facto obtinuit ventum prosperum ad voluntatem. dicit ergo in littera. attrides id est agamēnon attride filius existens vltor opatus bella. bis quinque id est decē annis: plauit id est purgauit vlciscendo: amissos thalamos id est vxorem contentam in thalamo fratris menelai: cuius nis id est destructionibus: frigie id est troie que sita fuit in frigia: dum ille agamēnon optat dare id est exponere: vela gratie classi id est naui grecali: et dum redemit vētos cruore filie sue: ipse exiuit id est deposuit: patrem id est pietatem paternam: et sacerdos tristis existēs federat id est in federe sacrificat: miserum iugulum id est collum vel guttur: nate id est filie agamēnonis. secundum huguionem enim iugulum est idem quod guttur vel gutturis in scilio. Fleuit amissos yracus sodales. Hic philosophia ponit secundum exemplū in quo declarat fortia acta ipsius vlixis intendens talem fabulam. Ulixes rediens de bello troiano decem annis errauit in mari sustinens multa aduersa: tandem casuali ter venit ad antrum poliphemi: qui erat maximus gigas habens vnicum oculum in fronte: qui socios vlixis occidit et vorauit: super quo vlixes contristatus sustinuit vsqz predictus gigas cibo repletus obdormiret: quo dormiente oculum quem in fronte habuit eruit. Qui euigilans furibundus quesit vlixiem: sed excecatus eum inuenire nō potuit. dicit ergo in littera. yracus id est vlixes ab italia regione vel ab auo suo yracō sic dictus: ille fleuit id est defecit amissos sodales: quos ferus poliphemus recubans id est morans in vasto antro: merisit imani aluo id est magno ventre: sed tamen vlixes furibundus rependit id est restituit gaudium: mestis lachrymis id est suis tristitijs: ore id est facie: poliphemo ceco id est excecato.

Herculem duri celebrant labores. Hic ponit aliud exemplum: in quo describit acta herculis et labores eius: quibus fingitur meruisse celum dicens. duri labores assumpti: celebrant id est celebrem reddunt herculem. Cuius ponit primum laborem scilicet domationem centaurorum dicens. Iste hercules domuit superbos centauros qui eum contempserunt.

Optat et ventos redemit cruore.

Exiuit patrem miserumqz tristis

Federat nate iugulum sacerdos

Fleuit amissos yracus sodales

Quos ferus vasto recubans in antro

Merisit inmani poliphemus aluo.

Sed tamen ceco furibundus ore

Gaudium mestis lachrymis rependit

Herculem duri celebrant labores.

Ille centauros domuit superbos

Abstulit seuo spoliū leoni

Fixit et certis volucres sagittis.

De ruz septimū

Ubi notandum q̄ cēthauri monstra quedam dicta sunt ex medietate hominis: et ex medietate thauri: quos poete fingunt genitos ex semine Jxionis quod proiecit in nubem qua Juno circumdederat se fugiens a facie eius volentis euz ea concubere. hos cēthauros Hercules domuit. Cum enim conuenissent ad ludum palestine in monte soloz Hercules congressus cum eis ipsos vsq; ad effusionem sanguinis prostrauit.

Poma cernenti rapuit draconi.
Aureo leua grauior metallo
Cerberum traxit triplici cathena
Victor inimitem posuisse fertur
Pabulum seuis dominum quadrigis
Hydra combusto perit veneno
Fronte turbatus achelous amnis

Abstulit seuo spoliū leoni. Hic ponit secundū laborem herculis dicens. hercules abstulit spoliū id est pellē seuo leoni. Ubi notandum q̄ in silua neni ca fuit quidam leo crudelissimus qui homines totius regionis inuasit: quem aggressus hercules pro liberatione patrie ipsum interemit: et exortans ipsum pellem pro spolio abstulit

Fixit et certis volucres sagittis. Hic ponit tertium laborem dicens. hercules fixit volucres id est arpias certis sagittis. Ubi notandum q̄ rex Sminus suos filios excecavit qui nouercam suam de stupro accusauerant: propter quod inuidia deorum ipse est excecatus: et apposite sunt ei arpie id est volucres virginei vultus rapientes cibum de mensa ei: quas Hercules sagittis suis fixit et fugauit. Poma cernenti rapuit draconi. Aureo leua grauior metallo. Hic tangit quartum laborem dicens. Hercules rapuit poma draconi cernenti id est custodienti: illa rapuit aureo metallo id est euz claua aurea. hercules inq; factus grauior id est fortior: leua id est manu. Ubi notandum q̄ septem fuerunt filie Atbiantis habentes ornum aureum cum pomis aureis que draco custodiebat: hercules autem superueniens draconi poma aurea abstulit. Cerberum traxit triplici cathena. Hic ponit quintum laborem dicens. Hercules cerberum id est canem infernalem traxit ab inferis triplici cathena. Ubi notandum q̄ Pirritaneus volens sibi desponsare reginam inferni Herculē et Tbesē et alios homines fortes assumpsit: quibus venientibus ad inferum: Cerberus sanitor inferni ipsos latratu suo impediuit: hercules autem ipsum tribus cathenis vinxit: vel secundum alios ipsum traxit de inferno triplici cathena: quia dicitur habere tria canina capita triplici cathena vincta:

Victor inimitem posuisse fertur. Hic ponit sextum laborem dicens. victor scilicet Hercules fertur posuisse inimitem dominum scilicet Diomedem in pabulum seuis quadrigis id est equis quadrigam trahentibus. Ubi notandum q̄ Diomedes fuit rex thrazie qui equos suos pavit humana carne: quem Hercules interfecit dedit suis proprijs equis deuorandum. Hydra combusto perit veneno. Hic ponit septimū laborem dicens hydra id est serpens perit combusto veneno suo. Ubi notandum q̄ in leonia palude fuit quidam serpens habens plura capita quorum vno prescio lucescebant tria: quem Hercules aggressus sagittando cum non videret se proficere: collecta congerie lignorum ipsum combussit. Fronte turbatus achelous amnis. Qua demersit pudibunda rispis et cetera. Hic ponit octauum laborem Hercules. Ubi sciendum q̄ euz Hercules vellet deducere filiam cuiusdam regis que dicebatur Detamira fluminis achelous quem de

Liber Quartus

bebat transire mutauit se in diuersas formas pugnando contra Herculem. Cum autē ultimo mutasset se in speciem thauri: Hercules ipso delecto abstulit sibi vñū cornū qđ sacrificauit copie id est decē fortune: propter quod Achelous verecundia confusus fugit & in aquis latuit. Unde dicit in littera. Achelous amnis id est fluuius frōte turbatus: propter oblationem cornū: ipse meruit in ripis ora pudibunda: quia latuit pre pudore in ripis. **S**trauit

ātheuz libicis arenis. Hic ponit nonum laborem dicēs Hercules strauit id ē occidit antheum illum gigantem arenis libicis id est in arenis libie regiōis. Ubi notandum qđ antheus erat gigas de terra p̄gentus: cuius erat talis virtus: qđ si aliquando ex sagittatione defatigaret: tactu terre statim recuperabat vires. Qui cum exercebat magnam tyrannidem in libia: aduenit Hercules: & congressus cum eo diu simul luctabantur. Cum autem Antheus sentiret se debilitari sponte cecidit in terram: & sic resumpsit vires: quod Hercules cognoscens ipm a terra eleuauit: & supra pectus suum ipsuz tenendo oppressit quousq; spiritū exalaret.

Ora demersit pudibunda ripis:
Strauit antheum libicis arenis
Lacus euandri satiauit iras
Quosq; pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit
Ultimus celum labor in reflexo
Sustulit collo preciumq; rursus
Ultimi celum meruit laboris.
Ite nunc fortes vbi celsa magni

Lacus euandri satiauit iras. Hic ponit decimum laborem. Ubi notandum qđ cacus fuit monstrum euomens ignem per os: cuius pater fuit vulcanus. manebat autē Lacus in monte auentino spolians & occidens homines: & furto plurimum insistens. Cum autem Hercules veniret de hispania ducens secum multos boues: cacus quosdam boues herculis furabatur: & traxit eos in antrum suum retrosum per caudas: ne furtum pateret. cum autem hercules quereret boues: per mugitum vnius bouis peruenit ad antrum caci: quo extracto ipsum interfecit: cuius morte placata est ira euandri quem idem cacus multum offenderat. Unde dicit. cacus supple morte sua quam passus est ab hercule: factiuit id est compescuit iras euandri quē cacus multū offenderat.

Quosq; pressurus foret altus orbis. Hic ponit vndecimum laborem herculis. Ubi notandum qđ in archadia erat quidam aper deuastans totam regionē. quem cū hercules agitare: aper sibi insultans humeros herculis spuma maculauit: quem ap̄randem interfecit. Unde dicit. Setiger id est aper gerens seras: notauit id est maculauit humeros herculis supple spuma vel saliuā: quos humeros altus orbis foret id est erat pressurus: quia vt statim patebit hercules humeris suis celum sustulit. **U**ltimus celum labor in reflexo. Hic ponit duodecimum & vltimum laborem eius. Ubi notandum qđ atlas fingitur fuisse quidam gigas supportans celum humeris suis. Hic fatigatus rogauit herculem vt celum supportaret quousq; ipse respiraret: quod & hercules fecit: & per hoc celum meruit. Unde dicit vltimus labor herculis fuit quod sustulit id est supportauit celum: collo in reflexo id est inclinato: & rursus meruit celum tanq̄ precium vltimi sui laboris.

Adetuz septimū

Itē nunc fortes vbi celsa magni. Hic hortatur philosophia admirationem predicto-
rum virorum fortium dicens. Itē nunc fortes resistentes aduersitatibus: ite illic vbi di-
cit via celsa id est ardua magni herculis que est via virtutū: et via magni exēpli ad ag-
grediendum fortia: et tunc inuebitur contra tardos et viciosos dicens. Cur vos inertes
id est homines sine arte sicut homines desidiosi: cur nudatis terga id est dorsa ves-

tra fugiēdo labores et ad-
uersa. nam tellus id est ter-
rena concupiscentia sepa-
rata donat homini sydera
id est celū: quia superata terrena
concupiscentia efficitur ho-
mo dignus celo quod est lo-
cus deorum et spirituum.
Nam secundum Aristotele
secundo celi et mundi. Om-
nes cum locum qui sursum

**Explicit exempli via: cur inertes
Terga nudatis superata telus:
Sydera donat:**

Explicit liber quartus.

est deo attribuunt: et barbari et greci quicumque putant deos esse. de quo loco dicit Pla-
to in sedrone. Clari speculatiui viuentes: secundū vitāz contemplatiuam celestes sedes
recipiunt: in quibus felicitate deorum potiuntur: qua felicitate nos faciat participes
iesus christus qui est deus super omnia benedictus in secula seculorum Amen.

Explicit liber quartus Boetij de consolatione philosophic.

Dixerat orationisq; cursus. Hic incipit quintus liber Boetij de consolatione philosophiae cuius est prima prosa: in qua philosophia vult soluere quedam dubia sua de terminationem consequentia de fato et providentia. videtur enim ex dictis quod casus non sit: quia si omnia sint provisum: ita quod nihil eueniat praeter ordinem diuinae providentiae: videtur quod nihil casualiter euenit: quia casus importat euen-

tum inopinatum. Item videtur ex dictis quod liberum arbitrium non sit: quia omnia disponuntur secundum ordinem fatalis necessitatis: liberum autem arbitrium necessitatem excludit. videtur ergo si ponitur providentia et fatum quod omnino excludatur liberum arbitrium. philosophia ergo in presenti libro inquit utrum casus sit et quid sit: et inquit utrum liberum arbitrium sit ponendo argumenta quibus liberum arbitrium cum providentia diuina non videtur posse stare. post hoc ponit falsam solutionem quorum quaedam quam improbat: et ponit propriam quam rationibus confirmat: et de eternitate determinat: et alia plura sicut patebit. Et dividitur iste liber in undecim partes: quia sex sunt proae et quinque metra eius: quae partes et quae in ipsis determinantur patebunt in processu libri. in prima prosa determinat de casu. et primo Boetius agit acta philosophiae commendans eius exhortationem factam: et mouet questionem de casu. Secundo philosophia se ab eius determinatione: et Boetius illam excusationem res-mouet. Tertio philosophia determinat de casu. Secunda ibi. Tum illa festino. tertia ibi. Tum illa morem. Primo dicit. philosophia dixerat haec predicta: et vertebat cursum orationis id est sermonis ad tractanda quedam alia atque expedienda. tunc ego Boetij. inquit philosophia recta est exhortatio tua facta et prorsus est dignissima auctoritate: sed quod tu dudum dixisti sexta prosa quarti libri questionem de providentia implicaram esse pluribus alijs scilicet questionibus: ego experior re id est realiter. quero enim an arbitreris id est arbitreris casum omnino aliquid esse supple id rerum natura: et quidnam arbitreris esse casum supple in rerum natura.

Nota per hoc quod dicit Boetius dixerat: inuit philosophiam iam expediuisse quae ad sui speculationem spectabant: et ita determinasse principalem huius libri in euntio-nem. et philosophia vertebat cursum orationis id est orationem currentem: quia oratio philosophiae non impediatur ignorantia docentis: nec tarditate discantis: hanc orationem vertebat ad quedam alia tractanda. quae autem fuerunt illa Boetius non exprimit: quae forsitan sua opinione minus erat desideranda: vel forsitan quantum ad propositum extranea.

Libri quinti prosa prima:

Dixerat orationisq; cursus ad alia quedam tractanda et expedienda vertebat. Boe. Tum ego. Recta quid exhortatio tuaque prorsus auctoritate dignissima: sed quod tu dudum de providentia questionem pluribus alijs implicaram esse dixisti experior. Quero enim: an esse aliquid omnino: et quidnam esse casus arbitreris: Philosophia. Tum illa. Festino inquit debitum promissionis absol-uere: viamque tibi qua patriam reueharis

Prosa prima

Notandum q̄ dicit exhortationem philosophie fuisse rectam: quia philosophia hortabatur ad virtutes et ad contemptum fortuitorum. talis autem exhortatio que fit ad bonum prosequendum et ad malum fugiendum recta est. et dicit exhortationes philosophie esse dignissimam auctoritatem: quia quod a sapientibus dicitur auctoritate sapientis dignum reputatur. **T**um illa festino inquit. Dic philosophia excusat

perire. hec autem et si perutilia cognita tamen a proposito nostri tramite paulisper aduersa sunt. Verendumq̄ est ne de uis fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. **B**oetius. Ne id inq̄ proorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea quibus maxime delector agnoscere simul: cum omne disputationis tue latus indubitata fide constiterit: nihil de sequentibus ambigatur. **P**hilosophia. **T**um illa morem inquit geram tibi simul q̄ sic exorta est siquidem inquit aliquis euentum temerario motu nullaq̄ causa

se de huius opinionis vel questionis determinatione: et Boetius illam excusationem remouet dicens. Philosophia inquit. ego festino absolvere id est perficere debitum promissionis: et aperire tibi viam qua reueharis ad patriam. hec autem que tu queris de casu et si pro quibus sunt perutilia cognita id est cognitione: tamen paulisper aduersa sunt a tramite id est via nostri propositi. et dicit paulisper: quia non sunt totaliter aduersa sed aliquatulum lucidant premissa. et est verendum id est timendum ne tu fatigatus deuis id est questionibus extraneis non pos

sis sufficere ad emetiendum id est transeundum rectum iter. dicit Boetius. **P**hilosophia ne illud vereare id est non timeas: quia hoc fuerit mihi loco quietis agnoscere ea quibus maxime delector: et cum omne latus id est omnis constantia tue disputationis mihi constiterit fide indubitata: nihil est quod ambigatur de sequentibus. **N**otandum q̄ dicit qua via reueharis patriam. hic patriam vocat beatitudinem quam prius inuenire docuit. illa autem per que homo peruenit ad ipsam sunt virtutes de quibus Boetius intendebat agere: non in hoc libro: sed in vltimis libris musice sue agendo de musica humana. intentionem autem suam non compleuit: quia a rege Theodorico morte preuentus fuit. **T**um illa morem inquit. Dic philosophia determinat de casu soluendo premissas causas et questiones. **P**rimo soluit primam an casus sit. **S**ecundo secundam quid sit casus ibi. **L**icet igitur. **P**rimo ostendit quid significetur per nomen casus ponendo quorundam. **S**ecundo improbat illam opinionem ibi. **Q**uis enim. primo dicit. **B**oetius. ego geram tibi morem. id est conformabo me voluntati tue: et simul sic est exorta. id est sic incepit si aliquis diffiniat quo ad nomen dicens casum esse euentum productum motu temerario id est improviso: et nulla conuexione causarum. **E**go philosophia summo casum sic omnino nihil esse: et decerno id est iudico vocem casus proorsus esse inanem preter significationem rei subiecte: sicut hec vox chimera inanis est. **N**otandum q̄ quibus questio si est precedit questionem quid est secundum quod questio quid est querit de quiditate rei: quia quid est rei nulli debet nisi enti: tamen questio quid est querens de quod quid est nominis est prima cognitio: et ideo ex quo quid est nominis: oportet scire de

Liber quintus

aliquo si est. Propter hoc philosophia ad querendum de casu utrum sit vel non: accipit quod quid est: quod significatur per nomen. et dicit. Si aliqui dicunt casum esse eventum temerarium sine omni causa productum: ego video vocem casus esse inane tanquam sibi nihil correspondeat in re. Quis enim cohercente. Hic philosophia improbat opinionem istam ostendens casum nihil esse secundum eam, secundo soluit questionem secundum rei veritatem ibi. Aristoteles meus. Primo ponit unam rationem. Secundo alias ibi. Nam nihil. Antiqui dicebant quod casus est eventus temerarius id est improvisus. contra hoc arguit philosophia sic. Ubique omnia sunt provisa ibi nihil est temerarius: sed omnia que sunt provisa sunt a deo: ergo inter ea que sunt nihil est temerarius. Hanc rationem brevier in littera dicens. Quis enim locus ullus potest esse relictus id est relictus: temeritati id est improvisi deo cohercente cuncta in ordinem scilicet provisa: quasi dicat nullus.

Notandum quod omnia a deo sunt provisa. cuius ratio est. Quorumcumque deus est causa: omnia talia provisa sunt a deo: sed deus est causa omnis entis: ergo omnia entia a deo sunt provisa. quod autem deus sit causa omnis entis patet: quia ab ipso dependet celum et tota natura ut patet ex duodecimo methaphysice.

Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est: cui nemo et cetera. Hic ponit alias rationem probantem: quod casus non potest esse sine omni causa productus sicut dicebant antiqui. et arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est: sed quod est ex nulla causa ex nihilo est: ergo quod ex nulla causa est nihil est: sed secundum antiquos casus est ex nulla causa: quia est productus sine omni connectione causarum: ergo casus nihil est. unde dicit in littera. Vera sententia est cui nemo unquam veterum refragatus est id est contradicit: scilicet ex nihilo nihil existere. quamquam illi antiqui illam propositionem ex nihilo nihil existere iecerint id est posuerint: quasi quoddam fundamentum non de operante principio scilicet de deo creatore: quia ille ex nihilo aliquid fecit: sed intellexerunt hoc de naturali subiecto id est de tota natura fundata in materia: et exponit seipsum dicens. Hoc est de natura omnium rationum id est de materia que est subiectum formarum naturalium: sed si aliquid oritur ex nullis causis: id videtur esse ortum ex nihilo: sed hoc fieri nequit ut aliquid oriatur ex nihilo: ergo non est possibile casum esse huiusmodi id est talem quale paulo ante diffiniimus. secundum antiquos quod sit eventus

rum connectione productus casum esse definiat nihil omnino casum esse confirmo: et preter subiecte rei significationem inane proorsus esse vocem decerno. Quis enim cohercente in ordinem cuncta deo locus esse ullus temeritati reliquus potest. Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est: cui nemo unquam veterum refragatus est: quamquam id illi non de operante principio: sed de materiali subiecto: hoc est omnium de natura rationum: quasi quoddam fundamentum iecerint. At si nullis ex causis aliquid oriat: id de nihilo ortum esse videtur. quod si hoc fieri nequit: nec casus quidem huiusmodi esse possibile est quale paulo ante diffiniimus. B.

prosa prima

temerarius sine connexione causarum. Quid ergo dicendum est de casu. querit Boetius. Est ne nihil in re natura quod iure possit appellari casus vel fortuitum: vel est aliquid tamen pro quibus lateat vulgus: cui ista vocabula conueniant.

Notandum quod hec propositio ex nihilo nihil existere vera est in comparatione ad

causam particularem que in sua actione presupponit materiam: tamen in comparatione ad causam vniuersalem que est causa totius entis non est vera. unde dicimus deum omnia creare se ex nihilo et fide tenemur: sed antiqui de isto modo productionis per creationem non loquebantur sed primo modo. Unde Aristoteles primo physicorum. Impossibile est aliquid fieri ex his que non sunt. in hac enim opinione conueniunt omnes qui de natura sentiunt. Aristoteles meus id inquit in physicis. De philosophia soluit questionem de casu. Et primo ostendit eam esse solutam ab Aristotele: et ostendit modum eius. Secundo declarat quod casus licet non habeat causas per se: habet tamen causas per accidens ibi. Hec sunt igitur. Primum dicit. Aristoteles meus id est doctrina mea nutritus et deditus diffiniuit casum in physicis id est in

Quid igitur inquit. Nihil ne est quod vel casus vel fortuitum iure appellari queat. An est aliquid tamen vulgus lateat: cui ista vocabula conueniant. Philosopho. Aristoteles meus id inquit in physicis et breui et veri propinqua ratione diffiniuit. Boetius. Quona inquit modo. Philosophia. Quotiens ait aliquid cuiuspiam rei gratia geritur: aliudque quibusdam de causis que quod intendebatur obtingit casus vocatur: ut si quis collendi agri causa fodiens: humum defossum auri pondus inueniat: hoc igitur fortuito quidem creditur accidisse: verum non de nihilo est. Nam proprias causas huiusmodi quarum improuisus inopinatusque concursus casus videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet: nisi eo loci pecuniam suam depositor obruisset: aurum non esset inuentum

secundo physicorum breui ratione: et propinqua veri id est veritati. et querit Boetius. Quonam inquit modo. dicit philosophia. Quotiens aliquid geritur id est fit gratia cuiuspiam rei id est alicuius rei et aliud obtingit quibusdam de causis que quod intendebatur: illud vocatur casus: ut si aliquis causa collendi agri fodiens humum inueniat pondus auri defossum: hec inuentio auri creditur fortuito id est a casu: accidisse: verum pro se talis euentus casualis non est de nihilo id est de nulla causa: sicut dicebat diffinitio antiquorum. Nam euentus casualis habet proprias causas quarum concursus inopinatus et improuisus supple ab eo qui aliquid fecit causa alterius rei videbitur operatus esse casus. nisi eius cultor agri foderet humum que supple fossio est vna causa inuentiois auri: et nisi eo loci. id est loco depositor obruisset. id est abscondisset pecuniam suam que est alia causa inuentiois

Liber quintus

auri aurum non esset inuentum. Notandum quod casus secundum Aristotelem est quando aliquid fit propter aliquem finem: ut fossio agri propter seminationem: si aliquid aliud euenit ex quibusdam causis preter hoc quod intendebatur: hoc est casus: ut intentio thesauri est casualis est que non intendebatur a fossore agri. Ex quo patet quod inuentio thesauri est casualis: non ideo quod non est prouisa a deo: sed quia non est prouisa ab homine: et ita casus nihil est quo ad deum sed est aliquid quo ad hominem preter cuius intentionem et prouisionem euenit.

Hec sunt igitur fortuiti. Sic ostendit philosophia quod licet casus habeat causas: non tamen habet causas per se: sed per accidens dicens. Hec igitur sunt cause fortuiti compendij id est fortuiti euentus quod fortuitum compendium prouenit ex causis obuijs et confluentibus: non ex intentione gerentis. Non enim ille qui aurum obruit: vel qui agrum exercuit id est fodit intendit ut ea pecunia reperiretur: sed ut dixi preter gerentis intentionem euenit hunc fodere quo ille obruit pecunia et occurrit supple inuentio pecunie.

Notandum quod causa efficiens non agit nisi moueatur a fine. Finis autem non mouet nisi secundum quod est in intentione: et ideo respectu illius effectus qui est in intentione agens est causa per se si aliquid contingat in actione preter intentionem agentis illius: agens est causa per accidens: et sic casus quia contingit preter intentionem agentis: non habet causam agentem per se sed per accidens. Licet igitur diffinire.

Hic philosophia soluit secundam questionem ostendendo quid sit casus. Concludit ergo diffinitionem eius ex iam dictis dicens. Licet igitur diffinire casum esse euentum inopinatum ex causis confluentibus in his que geruntur ob aliquid aliud. Tunc ostendit quomodo effectus casualis cadit sub ordine prouidentie. dictum est enim quod casus prouenit ex causis confluentibus. quod autem cause confluant hoc prouenit ex ordine prouidentie. unde dicit. Causas vero concurrere et confluere facit iste ordo supple fatalis procedens inuitabili conuersione scilicet causarum: qui descendens supple ordo de fonte prouidentie cuncta disponit suis temporibus et locis.

Notandum quod diffinitio casus est bona: quia per eam casus distinguitur ab alijs. per hoc quod dicitur casus est euentus inopinatus excluditur effectus necessario eueniens: ut ut frequenter sicut solem oriri vel hominem nasci cum quinque digitis in una manu. talia enim non eueniunt casualiter et inopinate. per hoc quod dicitur ex confluentibus causis ex

Adetrum primum

cluditur casus primo modo dictus: qui secundum antiquos ponebatur productus ex nulla connexionione causarum. per hoc autem quod dicitur in his que geruntur ob aliquid aliud per hoc excluditur a casu casualitas per se. casus enim et fortuna sunt cause per accidens: et sunt preter intentionem agentis.

Adetrum primum quinti libri.

Adetrum primum quinti libri.

Rapis achemenie scopolis ubi versa sequentum

Pectoribus figit spicula pugna fugax
Ligris et eufrates uno sese fonte reuoluunt
Et mox adiunctis dissociantur aquis:
Si coeant cursumque iterum reuocent in unum
Confluat alterum quod trahit unda vadi.
Conueniant pupes et vulci flumie trunci
Adiunctaque fortuitos implicet unda modos

Rapis achemenie scopolis. Istud est primum metrum illius quinti quod dicitur metrum elegiacum: et primum metrum est dactylicum hexametrum. Secundum est trochaicum penthemeterium vel dactylicum penthemeterium. In quo philosophia ostendit quomodo euentus casualis se habet ad prouidentiam diuinam. Est autem materia exempli quod tigris et eufrates sunt duo flumina ab eodem fonte procedentes qui postea ab inuicem diuiduntur: et si iterum con-

currant necesse est naues et alia que per ista flumina deferuntur concurrere: qui quidem concursus prouenit in quantum reguntur de cursu istorum fluminum: et tamen est preter intentionem istorum qui regunt naues. eodem modo concursus carum casualis quomodo sit preter intentionem ipsorum agentium: tamen concurrunt secundum defluxum ordinis fatalis ex regimine diuine prouidentie. et quomodo nobis ignorantibus ordinem diuine prouidentie videatur aliquid casuale et fortuitum: tamen in comparatione ad deum omnia sunt ordinata et prouisa. vnde dicit in littera. Tigris et eufrates resoluunt sese uno fonte: scopolis. id est concauitatibus rupis achemenie. id est montis parthie ubi se in parthia fugax pugna versa spicula. id est sagittas figit pectoribus sequentium. Est etiam consuetudo partium quod fugiendo pugnant sagittando a tergo persequentes: et mox. id est post paruum spatium tigris et eufrates dissociantur ab iunctis aquis supple alijs: et si dicuntur iterum coeant. id est conueniant et reuocent in unum cursum confluat. id est oportet confluere illud quod unda alterum vadi. id est vtrumque fluminis trahit. id est secum ducit: et conueniant pupes et trunci vulci id est eradicati: flumine id est per flumen: et unda mixta id est confluens: implicet id est implicabit fortuitos modos: quia unda facit concurrere fortuitum naues et truncos: quos tamen vagos casus id est casuales euentus: regit ipsa declinata terre id est depressio terre dantis viam flumini: et defluus ordo lapsi gurgitis id est currentis aque regit illos vagos cursus: et ita est de euentu casuali respectu prouidentie. vnde dicit. fors id est casus vel fortuna que videtur fluitare: permissis habens id est sine regimine: illa patitur frenos id est regimina: et meat id est transit: ipsa lege id est per ipsam legem diuine prouidentie.

Nota quod scribitur in genesi. Tigris et eufrates sunt flumina quorum ortus est in paradiso. Sed Hieronymus auctoritate Salustij dicit quod ortus tigris et eufratis demonstrantur in armenia id est in parthia: cui videtur Boetius consentire. Beatus

Liber quintus

autem Augustinus super genesim ad litteram istam contrarietatem concordat dicens. Illud contingit in istis fluminibus quod in alijs experimur: scilicet quod aliquando absor-
bentur a terra et iterum oriuntur: et quia hoc sepe potest contingere: ideo de ortu ipsorum
suum ortum diuersa possunt dici. quando enim Moyses dicit in genesi quod oriuntur in
paradiso: potest intelligi de prima origine eorum: sed quod dicitur ab alijs quod alias ori-
antur: potest intelligi de or-
tu eorum: secundo. No-
tandum quod partia est res
quo quedam que alio no-
mine dicitur archemena.
vnde dicitur hoies partia
qui vincunt hostes suos fu-
giedo sagittas a tergo mis-
tendo: et sic amor vincendo
fugiendo. vnde poeta dicit.
Qua specie martis cedit
victoria partia. Cyprus
ea parte simili quoque vni-
citur arte. Cyprus id est ve-
nus que colebatur in cypro:
et pauper herie. Proscri-
bas igitur gladijs et fustib?
ipsi supple amores: et fugi-
endo fuga quem iuga so-
la fugat.

Prosa. ij. quinti libri.

Animaduerto inquit.
Hic incipit secun-
da. psal. huius quinti:
In qua incipit determi-
nare de conuenientia liberi ar-
bitrii ad prouidentiam diuinam.

Et primo querit an liberum arbitrium possit stare cum prouidentia diuina. et philoso-
phia probat liberum arbitrium esse. Secundo ostendit quomodo diuersificatur in di-
uersis. et tertio ostendit actus liberi arbitrii cadere sub prouidentia diuina. secunda
ibi. Sed hanc. Tertia ibi. Que tamen. Primo dicit. Animaduerto inquit id est co-
gnosco quomodo casus stat cum prouidentia: et ita consentio sicut dixisti: et querit
Boetius. est ne vlla libertas arbitrii in hac serie causarum sibi herentium: an fatalis
catena id est fatalis necessitas: constringit motus id est effectus humanorum ani-
morum. Tunc philosophia probat liberum arbitrium esse dicens. Libertas arbitrii est
non obstante predicta connectione causarum. neque enim fuerit id est esse poterit vlla ra-
tionalis natura quin libertas arbitrii eidem assit. et accipitur hic rationalis natura
large pro omnino eo quod habet cognitionem intellectiui. probat autem quod omni na-
ture rationali iussit liberum arbitrium dicens. Illud quod potest naturaliter vni ratione id
est iudicium quo discernat vniquodque: igitur per se dinoscit. id est discernit fugienda et optanda. quod

Quos tamen ipsa vagos terre decliua casus
Surgitis et lapsi defluus ordo regit
Sicque permixtis fluitare videtur habentis
Sors patitur frenos ipsaque lege meat.

Prosa secunda quinti libri.

Animaduerto inquit: idque vni tu di-
cis ita esse consentio. Sed in hac
herentium sibi serie causarum est:
ne vlla nostri arbitrii libertas an ipsos que
humanorum motus animorum fatalis ca-
tena constringit. Philosophia. Est ne
inquit. neque enim fuerit vlla rationalis na-
tura quin eidem libertas assit arbitrii. Nam
quod ratione vni naturaliter potest: id ha-
bet iudicium quo quodque discernat: per se
igitur fugienda optandaque dinoscit.

Prosa secunda

autem quis iudicat optandū: id petit id est prosequitur et refugit illud quod estimat esse fugiendum: quare quibus inest ratio: illis inest libertas volendi et nolendi. potest ergo ratio sic formari. Omne quod potest vti ratione habet iudicium cognoscendi fugienda et optanda: sed quod quisque iudicat optandum prosequitur: et quod iudicat fugiendum hoc refugit: ergo omne quod potest vti ratione habet libertatem volendi et no-

Quod vero quis optandum iudicat esse petit: refugit vero quod estimat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio: illis etiam inest volendi nolendiq; libertas.

Sed hanc non in omnibus equam esse constituo. Nam supernis diuinisq; substantijs: et perspicax iudicium: et incorrupta voluntas: et efficax optatorum presto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse est: cum se in mentis diuine speculatione conseruant. minus vero cum dilabuntur ad corpora minusq; etiam cum terrenis artubus caligantur. extrema vero est seruitus cum vicijis dedite rationis proprie possessione ceciderint. Nam vbi oculos a sum-

causa iudicij. homo autem non solum cognoscit finem et ordinata in fine: sed cognoscit ea vniuersaliter vel per modum collationis: vel per modum sillogisticum. etiam homo suū iudicium iudicat et discernit: quia intellectus est virtus pueria supra se. Sed hanc non in oib; . Dicuntur pbia quomodo liberū arbitrium diuēficat in diuersis. s. in angelis et hoibus dicens. Hanc. s. libertatem arbitrij non constituo esse equam. i. equalem in oibus: quia maior est in substantijs diuinis q̄ in hoibus. Nam supernis et diuinis substantijs inest perspicax iudicij. i. infallibile iudicij: et inest eis incorrupta voluntas. i. inflexibilis ad malum: et in eis est presto. i. parata efficax potestas optatorū quia non est in eis impedimentū executōis. Humanas vero aīas necesse est esse liberiores quando conseruant se in speculatione diuine mentis: minus vero libere sunt cū dilabunt ad corpora. i. ad curam rerum corporalium: et adhuc minus libere sunt: cum caligantur terrenis artub; . i. affectibus quibus min; resistere possunt passionibus insurgentibus. Extrema vero. i. maxima est seruitus animarū quando dedite vicijis ceciderint a possessione proprie rationis q̄ regi. i. dirigi debeāt in agendo. Nam vbi id est post q̄ anime deiecerint oculos rationis et intellectus a luce summe veritatis ad inferiora et tenebrosa id est ad terrena et carnalia: mox caligantur. i. obscurantur nube inscitie id est ignorantie: et turbantur perniciosis affectibus id est passionibus quibus acce-

lendi. Notandum q̄ dicit illud qd̄ vtitur ratione habet iudicij q̄so discernat vnumquodq;. hoc dicit ad differentiam iudicij naturalis qd̄ est in brutis quo non iudicatur vni; quodq; agendum: sed alit̄ qd̄ particulare: sicut ouis non iudicat de quolibet fugiendo: s; tantū de lupo. et apes non habent industriam ad faciendum alit̄ quod opus: nisi ad fauos mellis: sed iudicij ratiois ē de quolibet que agunt.

Notandum q̄ dicit habens rationis iudicium per se iudicat prosequendum vel fugiendum. licet enim bruta quodam modo cognoscant fugienda vel prosequenda: tamen per se: quia non sunt

Liber quintus

ad doloꝝ consentiendo : adiuant id est augmentant seruitutem quam sibi inuexere id est induxerunt: et anime viciosorum sunt quodammodo captiue propria libertate.

Notandum q̄ liberum arbitrium est libertas iudicandi et exequendi res. vel secundum Boetium super primo periamenias liberum arbitrium est de voluntate iudicium animi nullo extrinseco: aut violenter cogente: aut violenter impediente. nullo cogente ad faciendum quod displicet: nullo impediente ne fiat quod placet.

Notandum q̄ liberum arbitrium in duobus consistit: et in libertate iudicandi: et in libertate exequendi iudicata. Primum scilicet libertatem iudicandi impedit ignorantia: sed libertatem exequendi impedit impotentia executionis et corruptio voluntatis. quandoq; enim possumus bonum perficere: tamen voluntate corrupta vicio non perficimus. in substantiis autem separatis non est ignorantia iudicandi: nec impotentia perficiendi: nec corruptio voluntatis: ergo in eis est maxima libertas arbitrii. Intelligentie enim in nullo falluntur: ergo habent perspicax iudicium: et nunquam volunt nisi bonum: ergo inest eis incorrupta voluntas: et possunt perficere quicquid desiderant: ergo in eis est efficax potestas operatorum.

Notandum q̄ quidam dixerunt fuisse de intentione Platonis animas humanas simul esse creatas in celo: et postea descendere in corpora: et in eis detineri tanquam in vinculis. secundum illos gradus libertatis animarum humanarum quas ponit in littera sic distinguuntur: scilicet q̄ anime cum sint in celo create in contemplatione diuine mentis sunt maxime libere. cum autem iam sunt colligate corporibus: adhuc sunt minus libere: sed minima libertas est in eis quando subduntur viciis. ista tamen expositio non reget secundum veritatem: ideo aliter exponitur: q̄ illas animas necesse est esse liberos que contemplationi diuine inseruiunt: ut anime virtuosorum et contemplatiuorum quorum conuersatio in celis est. Ille autem sunt minus libere que dilabuntur ad corpora id est que descendunt ad curam rerum temporalium: sicut sunt practici qui negotiantur circa bona temporalia ad communem utilitatem dispensanda. adhuc minus libere sunt anime que terrenis artibus colligantur id est que descendunt ad curandum proprium corpus et propriam utilitatem. minime autem libere sunt que subdite vitijs rationem amittunt. viciosus enim non vnius tantum domini est seruus: sed tot dominorum quot vicioꝝ secundum beatum Augustinum.

Que tamen ille. Hic ostendit philosophia quomodo actus liberi arbitrii cadunt sub providentia diuina: quia propter hoc q̄ diuina cognitio se extendit ad omnia dicens, que omnia dicta quo ad diuersos gradus libertatis et quo ad omnes actus in-

me luce veritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint mox inscie nibe caligantur: perniciosis turbantur affectibus. Quibus accedendo consentiendoq; quam inuexere sibi adiuant seruitutez: et sunt quodammodo propria libertate captiue. Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciens providentie cernit intuitus: et suis queq; meritis predestinata disponit

id est omnia videt et omnia audit.

Metrum secundum

de prouidentescernit ille intuitus prouidentie diuine cuncta prospicere: 7 queq; s; destinata disponit suis meritis reddendo bonis bona 7 malis mala: 7 hoc confirmat auctoritate greca que sonat in latino. *Omnia videt deus 7 omnia audit.* vñ secunduz alios sonat. *Deus illustrat omnia clarius q̄ sol.* Notandum q̄ licet diuina prouidentia ab eterno omnia prospexit: non tamen propter hoc necessitatur liberum arbitri-

um ad faciendum bonum vel malum: quia secundū Aristotelem tertio ethico rum. homo est dominus suarum operationuz a principio vsq; ad finem. Et ergo secunduz merita operationum liberi arbitrij recipit penam vel premiuz.

Metrum secundum libri quinti.

Auro clarum lumine phebun
Melliflui canit oris homerus
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma prorumpere luce.
Haud sit magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti:
Nulla terre mole resistunt
Non nox atris nubibus obstat
Que sint que fuerint veniuntq;
Uno mentis cernit in ictu
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere solem

Metrum secundum
quinti libri.

Auro clarum lumine phebun. Istud est metrum secundum huius quinti quod dicitur archiloicum ab inuatore: dactylicum a pede predominante: In quo philosophia commendat excellentiam diuine cognitionis in comparatione ad solem materiale dicens.

Homerus oris melliflui

id est dulcis eloquentie: canit id est describit: phebun id est solem clarum puro lumine. forsan enim homerus fecit librum de claritate solis: qui scilicet sol non valet prorumpere id est penetrare: intima viscera id est profunda terre: 7 pelagi id est maris: infirma id est debili luce radiorum: haud sit id est non sic habet se conditor magni orbis scilicet deus: sed ipse sua cognitione penetrat omnia: cum nihil possit ipsum latere huic scilicet conditori tuenti id est respicienti cuncta ex alto scilicet celo terre sibi resistunt: nulla mole id est magnitudine sicut obstant radijs solis. nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubibus: immo in vno ictu mentis id est in vno mentali intuitu cernit que sunt quantum ad presentia: que fuerint quantum ad preterita: que veniunt quantum ad futura: quem scilicet conditorem: quia respicit omnia solus: tu possis dicere verum solem.

Notandum licet deus omnia cognoscendo preuideat etiam illa que fiunt ex libero arbitrio: voluit tamen quasdam creaturas esse liberi arbitrij: quia hoc magis decet diuinam bonitatem. sicut enim melius 7 nobilius est regnum in quo non tantum seruitur regi a seruis sed etiam a liberis: q̄ vbi tantum seruitur a seruis: Sic melius erit regnum dei 7 decentius ex hoc q̄ sunt aliquę creature libere seruientes: sicut homo et

Libri quintus

Angelus quod si essent sole creature seruiliter operantes: cuiusmodi sunt omnes creature preter hominem et angelus que ex determinatione nature necessitantur ad sua opera.

Prosa tertia quinti libri.

Quam ego in inquit. Hic incipit tertia prosa huius quinti in qua Boetius obijcit contra predicta ostendens non posse simul stare prouidentiam et liberum arbitrium. et primo premitte qd dicta possunt habere dubitationem. secundo ponit rationes dubitationis ibi. Nimum inquit. Primo dicit. Tum p tunc finitur. d. p. ego Boetius inquit. Philosophia rursus ego confundor difficiliori ambiguitate. et qrit philosophia. Quenaz est ista ambiguitas. iam enim coniecto id est iudico quibus tu perturbare id est perturbaris.

Prosa tertia libri quinti.

Quam ego in inquit difficiliori rursus ambiguitate confundor. Philosophia. Quenam inquit est ista. iam enim quibus conturbare coniecto Boetius. Nimum inquit aduersari ac repugnare videtur prenoscere vniuersa deum et esse vlluz libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus neqz falli vllomodo potest: euenire necesse est quod prouidentia futuruz esse preuiderit. Quare si ab eterno non facta hominum modo: sed etiam consilia voluntatesqz prenoscit: nulla erit arbitrij libertas. Neqz eniz vel factum aliud vlluz vel quelibet existere poterit voluntas: nisi si quas nescia falsi prouidentia diuina presenserit. Nam si aliorum quam prouisa

Notandum qd coniecta re est ex aliquibus signis aliquid putare: et sic philosophia coniectat per locum a communiter accedentibus dubitationem Boetij: quia communiter quicumqz loquebantur de prouidentia et libero arbitrio dubitabant de compassibilitate eorum. Nimum inquit. Hic Boetius exprimit suam dubitationem ostendens prouidentiam et liberum arbitrium esse incompatibilia. Primo facit hoc. Secundo excludit quasdam vias quibus aliqui conabantur defendere prouidentiam ibi. Quid igitur. Ad probandum ergo incompatibilitatem predictorum ponit tres rationes. Secunda ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primam rationem. Secundo excludit quamdam solutionem eius ibi. Neqz eniz vel factum aliud. Primo dicit. Nimum videtur aduersari et repugnare deum prenoscere vniuersa: et esse vllum libertatis arbitrium: qd autem ista repugnant probat. Nam si deus prospicit cuncta neqz vllomodo falli potest: necesse est euenire illud quod prouidentia preuiderit esse futurum: quod si non eueniret. falleret prouidentia: quare si ab eterno: non modo id est non tantum facta hominum sed etiam consilia et voluntates prenoscit: nulla erit libertas arbitrij: sed oia euentrent de necessitate. qd aut deus sua prouidentia oia prenoscat declarat. Neqz enim poterit existere aliquod factum vel aliqua voluntas nisi qua presenserit id est pres

Prosa tertia

seuerit̄ prouidentia diuina: nescia id est non potens falli: nec possunt aliter euenire q̄
preuisa sunt. Nam si valent detorqueri alto: sum: scilicet vt aliter eueniant q̄ preuisa
sunt: non erit iam firma prescientia dei: sed potius erit certa opinio: quod iudico ne-
phas credere de deo. Notandum q̄ ex littera sic formatur ratio. Illa que prouis-
dentur in fallibiliter de necessitate eueniunt: sed omnia prouidentur a deo infallibiliter:

sunt detorqueri valent non iam erit futu-
ri firma prescientia: sed opinio potius in-
certa: quod de deo credere nephas iudico.
Neq̄ enim illam probo rationem qua se
quidam credunt hunc questionis nodum
posse dissoluere. Aiunt enim non ideo qd
esse euenturum: quoniam id prouidentia
futurum esse prospexerit: sed econtrario
potius: quoniam quod futurum est: id di-
uinam prouidentiam latere non posset:
eoq̄ modo necessarium est hoc in contra-
riam relabi partem. **¶** Neque enim ne-
cesse est contingere que prouidentur: sed
necesse est que futura sunt prouideri.

Quasi vero que cuiusq̄ rei causa sit
prescientia ne futurorum necessitas sit au-

turum: quoniam prouidentia prospexerit illud esse futurum id est venturum: sed potius
econtrario id est econuerso: quoniam quod futurum est illud non posse latere prouiden-
tiam diuinam: quasi dicat euentus rei est causa prescientie et non econuerso: et ideo ex
euentu debet concludi necessitas prescientie: non econuerso secundum eos: et isto mo-
do necessarium est hoc quod concluditur de euentu relabi in contrariam partem: scilicet
et vt quod concluditur de euentu: hoc concludatur de prescientia. Neq̄ enim necesse ē
contingere que prouidentur secundum eos: sed que futura sunt necesse est prouideri.

¶ Notandum q̄ prior ratio pretendebat q̄ omnia futura de necessitate eueniant:
quia deus futura infallibiliter prouidet. responsio autem quorūdam dicit contrarius.
Dicit enim non ideo: quia deus prouidet futura necessario eueniunt: sed quia futura
sunt: ideo deus ea prouidet.

¶ Quasi vero que cuiusq̄ rei causa sit prescientia. Hic excludit istam responsionē
dicens. Ista responsio procedit quasi laboraretur querendo cuius rei causa sit presci-
entia: vtum sit causa necessitatis futurorum: vel vtum necessitas futurorum sit cau-
sa prouidentie: sed nos nitamur id est laboramus hoc demonstrare: scilicet necessari-
um esse euentum rerum prescientiarum quoquo modo id est quocumq̄ modo se habeat

ergo omnia de necessitate
eueniunt: et sic perit li-
bertas arbitrij.

Notanduz q̄ scientia
dei non est opinio: quia
opinio est eorum que sic et
aliter se possunt habere: et
primo posteriorum. Scie-
tia autem est eorum que
non possunt se aliter habe-
re: ergo scientia dei non ē
dicēda opinio. Neq̄ eiz
illam probo rationes. Hic
philosophia excludit quā-
dam responsionē que pos-
set dari ad predictam ra-
tionem. et primo ponit eā.
secundo eam excludit ibi.
Quasi vero: primo dicit:
Neq̄ eiz probo id est ap-
probo illam rationem id
est responsionem: quia qui-
dam credunt se posse dis-
solvēre nondum id est dif-
ficultatē questionis. Aiunt
eiz non ideo quid esse vē-

Liber Quintus

ordo causarum. Et si propter prescientiam non videatur inferre necessitatem eueniens
di rebus futuris: quod declarat exemplo dicens. Si aliquis sedeat necesse est opinionem
esse veram que coniectat eum sedere: et e conuerso si de aliquo vera sit opinio quia se-
det: necesse est eum sedere. igitur in utroque scilicet in opinione et sedente est necessitas.
in hoc scilicet in sedente est necessitas sedenti: in altero scilicet in opinione est neces-
sitas veritatis: sed non idcirco quisque sedet supple
casualiter: quoniam vera
est opinio: quia veritas o-
pinionis non est causa ses-
sionis: sed hec scilicet opi-
nio potius est vera: quam pre-
cessit quempiam id est ali-
quem sedere. et ita cum cau-
sa veritatis ex altera par-
te procedit: tamen in utro-
que est communis necessitas.
et eodem modo contingit
arguere de providentia et
de his que providentur.
Unde dicit. patet id est ma-
nifestum est ratiocinari de
providentia et de rebus fu-
turis. Nam et si propter
idcirco providentur quo-
niam futura sunt: non ta-
men ideo eueniunt quoniam
providentur: nihilominus
tamen necesse est a deo vel
ventura provideri vel pro-
uisa euenire: ita quod utriusque
parti uest necessitas quamvis
alteri casualitas: quod solus
satis est id est sufficit ad
perimendam libertatem ar-
bitrii. Notandum quod
responsio ista quam inuuit in
littera videtur fuisse ipsius
Origenis: qui supra epis-
tolam ad Roma. sic dis-
cit. Non propterea aliquid
erit: quia illud deus scit fu-
turum: sed quia futurum est ideo scitur a deo antequam fiat: quod tamen potest intelligi dupli-
citer. Uno modo quod euentus rei sit causa prescientie secundum rationem consequentie: et
sic responsio est vera. Alio modo potest intelligi quod euentus rei sit causa prescientie secundum existe-
ntiam: et sic est falsa: et hoc modo improbatum hic a Boetio. Primum ergo ostendit Boetius quod
ista responsio non est ad propositum. Secundo ostendit quod non includit veritatem ibi.

futurorum necessitas causa providentie
laboretur. Ac non illud demonstrare nitamur
quoquo modo se habeat ordo causa-
rum. Necessarium esse euentum prescientiarum re-
rum etiam si prescientia futuris rebus eueni-
endi necessitatem non videatur inferre. etiam
si quispiam sedeat opinionemque eius sedere
coniectat veram esse necesse est. Atque con-
uersio rursus si de quopiam vera sit opi-
nio: quoniam sedet cum sedere necesse est.
In utroque igitur necessitas inest. In hoc
quidem sedendi at vero in altero veritatis
Sed non idcirco quisque sedet quoniam ve-
ra est opinio: sed hec potius vera est quam que-
piam sedere precessit. Ita cum causa veri-
tatis ex altera parte procedat: inest tamen
communis in utraque necessitas. Similia
de providentia: similique rebus ratiocina-
ri patet. Nam etsi idcirco quoniam fu-
tura sunt providentur: non vero ideo quo-
niam providentur eueniunt: nihilominus
tamen a deo vel ventura provideri vel pro-
uisa euenire necesse est: quod ad perimendam
arbitrii libertatem solum satis est.

Proposa tertia

Jam vero quod preposterum est. Hic philosophia ostendit quod ista responsio includit falsitatem: quia ponit quod aliquod temporale sit causa eterne. dicunt enim quod res future sint causa provisioni eterne. unde dicit. Jam vero preposterum est id est perversum est: ut eventus rerum temporalium dicatur esse causa eterne prescientie quod dicitur in ista responsione. unde subdit. Quid est aliud arbitrari deum ideo providere futura:

Jam vero quod preposterum est ut eterne prescientie temporalium rerum eventus causa esse dicatur. Quid est autem aliud arbitrari ideo deum futura quoniam sunt eventura providere: quam putare que olim acciderunt causas summe illius esse providentie. Ad hec sicuti cum quid esse scio: id ipsum esse necesse est: ita cum quid futurum novi: id ipsum futurum esse necesse est. sic fit igitur ut eventus prescitate rei nequeat evitari. Postremo siquid aliquis aliorsum quam sese res habet existimet: id non modo scientia non est: sed est opinio fallax a scientie veritate longe diversa. Quare siquid ita futurum: est ut eius certus ac necessarius non sit eventus ad eventurum esse presciri quomodo poterit. sicut enim scientia ipsa impermixta est falsitati: ita id quod ab ea concipitur esse aliter quam concipitur nequit.

ut eventus rei prescitate nequeat evitari.

Nota quod ratio sic potest formari sicut se habet scientia respectu scibilis presentis: sic prescientia respectu effectus futuri. Sed cum scio in presenti aliquid esse necesse est ipsum esse: Ergo cum prescitur aliquid futurum esse: necesse est ipsum futurum esse: Sed deus prescit omnia futura: ergo: necessario eveniunt: et sic iterum tollitur libertas arbitrii. Postremo siquid aliquis. Hic ponit tertiam rationem ad idem dicens. Siquis existimet aliquid esse aliorsum id est aliter quam res se habeat: illud non modo id est non tantum non est scientia: sed est fallax opinio longe diversa a veritate scientie: quare si aliquid ita futurum est ut eius eventus non sit certus et necessarius: quomodo illud poterit presciri eventurum: quasi diceret nullo modo. Cuius rationem assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impermixta falsitati: sic illud quod concipitur ab ea non potest aliter esse quam concipitur: quod si possit aliter se habere: tunc scientia possit esse falsa

quoniam sunt eventura quam putare que olim acciderunt id est ipsa futura esse causam summe providentie: quasi diceret nihil est aliud dicere.

Notandum est quod nullum temporale est causa eterne: sed potius e converso. Indignius enim non est causa dignioris eo quod causa dignior est effectu. temporale autem est indignius eterno: sicut corruptibile in corruptibile: ergo et cetera

Ad hec sicuti cum quid esse scio. Hic ponit secundam responsionem ad probandum secundam conclusionem dicens. ad hec supple predicta addenda est hec ratio: sicuti cum scio esse quid id est aliquid necesse est ipsum esse: ita cum novum quid futurum: necesse est id ipsum esse futurum. sic igitur fit id est contingit

Liber quintus

unde subdit. ista est causa quare scientia caret mendacio: quia necesse est vnamquāq rem ita se habere sicut scientia comprehendit eam se habere.

Notandum q ratio quem intendit est ista. Quicumq existimat rem aliter esse q est: eius estimatio est falsa: et non est scientia sed fallax opinio: ergo si deus prescit ali quod futurum esse: et si ipsum non necessario euenit sicut presciuit: prescientia dei non erit scientia sed fallax opti mo: ergo futura a deo pre uisa necessario eueniunt: et sic perit liberuz arbitri um. Quid igitur. hic philosophia improbat mo dos quibus aliqui nitun tur saluare prouidentiaz. Et primo querit quomo do possit saluari prouide tia diuina improbando duos modos quibus ali qui conabantur ipsaz sal uare. Secundo ponit tertium modum similiter ipsum improbando. secu da ibi. Quod si apud. pri mo dicit. quid igitur dice mus. Quonam modo di ci potest q deus prenosc at hec futura incerta. Pri mus modus est vt dica tur deuz ea que prouidet iudicare infallibiliter: q̄uis possint non euenire: sed id est incoeuens: quia tūc falleretur sua prouidentia Unde dicit. Nam si deus censer id est iudicet euenire infallibiliter que etiam possibile est nō euenire: fallitur sup ple de? quod nō modo id est nō tantum nephas est sentire de deo: sed etiam nephas est voce proferre. Secundus modus est vt dicatur deum prouidere futura indetermi nate sicut futura sunt. sed isto modo prouidentia dei non est certa. unde dicit. Si de? discernit ista futura esse que prouidentur indeterminate: sicut sunt vt scilicet cognos scat ea eque id est equaliter posse fieri vel non fieri: que est ista prescientia que nihil cer tum nihil stabile comprehendit: quasi dicat talis prouidentia nulla est. et quid hec pre scientia differt ab alio vaticinio ridiculoso Tiretie: qui dicebat quicquid dicam hoc erit vel non erit. Quo etiam id est in quo diuina prouidentia presciterit id est preuas lebit humana opinione si iudicat incerta: sicut homines ea quorum euentus est incer tus: quasi dicat in nullo differt. Notandum q cum Tiretias vidisset duos serpen tes simul coire proiecto baculo ipos separauit ab inuicem: et mutatus fuit in mulierē: post septennium iterum serpentes cocuntes baculo separauit: et mutatus fuit in virū

Prosa tertia

Cum autem orta fuisset dissensio inter Iouem & Junonem: an maior esset delectatio in coitu viri quam mulieris: electus fuit Tiresias in iudicem qui expertus erat sortem vtri usque sexus. Cum autem diceret maiorem esse delectationem mulieris: Juno commota excecavit ipsuz. Jupiter autem sui misertus in recompensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. fuit autem hec sua vaticinatio. quicquid dicam erit vel non

Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest: certus eorum est euentus que futura firmiter ille prescierit. Quare nulla est humanis consilijs actionibusque libertas: quas diuina mens sine falsitatis errore cuncto prospiciens: ad vnum alligat et constringit euentuz. Quo semel recepto: quantus occasus humanarum rerum consequatur liquet. Frustra enim bonis malisque premia pene ve proponuntur. Que nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum.

erit. Si ergo deus non aliter presciet futura indeterminata nisi quia erunt vel non erunt: non differret sua prescientia a prescientia Tiresie: quod est ridiculosum. Quod si apud illum. Hic ponit tertium modum conantium saluare prouidentiam. Et est vt ponamus omnia euenire de necessitate: & auferamus liberum arbitrium. Primo ergo ponit istum modum. Secundo ostendit que inconuenientia sequantur ad ipsum ibi. Quo semel. Primo ergo concludit istum modum dicens: quod si apud illum certissimum fontem omnium rerum nihil potest

est esse incertum: certus est euentus eorum que ipse firmiter prescuerit futura: quare nulla erit libertas humanis consilijs & actionibus: quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta prospiciens alligat & constringit ad vnum euentum.

Notandum quod nulla mutatio cadit circa fontem omnium rerum: quia cognitio eius non potest esse incerta: etiam si esset incerta esset imperfecta & diuina. si ergo est certa respectu futurorum: necesse est vt omnia futura prescita a deo necessario euentuz sint.

Quo semel recepto. Hic ponit inconuenientia que sequuntur si auferatur liberum arbitrium. Et primo ostendit que inconuenientia sequuntur ex parte hominum. secundo que ex parte dei. tertio que ex parte coniunctionis hominum ad deum. secunda ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igitur ne sperandi. Inconuenientia ex parte hominum sunt. si non sit liberum arbitrium frustra proponuntur hominibus pene vel premia: & iniuste puniuntur mali & premiantur boni: nec erunt vicia nec virtutes in hominibus sicut nec in alijs qui agunt necessitate nature & non libertate animi. Unde dicit. Quo semel recepto. i.posito. s. vt neget liberum arbitrium: liquet id est manifestum est: quod occasus. i. quod destructio humanarum rerum consequatur. Frustra enim proponuntur bonis premia & malis pene: ita statuta & leges humane erunt inutiles: que penas & premia statuunt: que nullus motus animorum liber ac voluntarius meruit. Et illud videbitur iniquissimum omnium quod nunc iudicatur equissimum scilicet puniri improbos & remunerari probos: quos ad aliquid. i. ad probitatem vel improbitatem non mittit propria voluntas

Liber quintus

sed cogit certa necessitas futuri. igitur virtutes et vicia non fuerint quicquid: sed potius erit mixta et indiscreta confusio omnium meritorum scilicet bonorum et malorum.

Nota quod omnes virtutes et vicia oriuntur ex libera electione boni et mali: et similiter puniatio et remuneratio fiunt propter liberam actionem boni vel mali. Si ergo tollatur libertas arbitrii non erit libera electio: nec libera actio bona vel mala: et per consequens nulla erit virtus nullum vicium: et iniuste malus punietur: cum ex necessitate malum operetur et iniuste bonus premietur cum ex necessitate operetur bonum: quod est absurdum dicere. Quo nihil sceleratius. Sic ostendit inconueniens quod sequitur ex parte dei scilicet quod deus erit auctor malorum. unde dicit. Cum omnis ordo rerum ducatur ex providentia diuina: et si nihil liceat habere fieri ex humanis consiliis: fit id est sequitur: ut vicia nostra referantur in auctorem omnium supple deum: quo nihil sceleratius excogitari potest quam deum dicere auctorem malorum: quod tamen necessarium est ablati libertate.

Notandum quod defectus in operatione: qui defectus non est in potestate rei ut euitetur: necessario est ab agente et a producente. si ergo actio voluntatis nostre non est libera: defectus actionis secundum voluntatem reducetur in deum: et sic deus erit causans defectum nostrum quod est absurdum. Igitur nec sperandi aliquid. Sic ponit inconuenientia que sequuntur ex coniunctione hominis ad deum quia tolleretur actus deprecandi et actus sperandi: quibus maxime coniungimur deo. unde dicit. Igitur si tollitur liberum arbitrium: nec vlla ratio est sperandi aliquid: nec deprecandi inter deum et homines. Quid enim quisque deprecetur vel speret: si series inflexa connectit omnia operanda: quasi dicat frustra fieret. utrumque igitur aufertur illud vnicum commercium scilicet sperandi et deprecandi inter deum et homines. vocat autem spem et deprecationem commercium: quia istis mercamur omnia beneficia. unde subdit: siquidem precio iuste humilitatis nos homines promeremur inestimabile vicium. retributores diuine gratie: quod modus deprecandi solus est quo homines videantur posse colloqui

Adque omnium videbitur iniquissimum quod nunc equillimum iudicatur vel puniri improbos: vel remunerare probos: quos alterutrum non propria mittit voluntas: sed futuri cogit certa necessitas.

Hec vicia igitur: nec virtutes quicquam fuerint: sed omnium merito potius mixta atque indiscreta confusio. Quo nihil sceleratius excogitari potest: cum ex providentia rerum omnis ordo ducatur: nihilque liceat consiliis humanis fit: ut vicia queque nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi vlla ratio est. Quid enim vel speret quisque vel etiam deprecetur quando operanda omnia inflexa series connectit. Ante res igitur vnicum illud inter homines deumque commercium sperandi scilicet et deprecandi siquidem iuste humilitatis precio inestimabile

Adetrū tertiu

cum deo et coniungi inaccessibili luci supple deo priusquam homines impetrent quod petunt. prius enim preces porrigimus quam effectum nostre petitionis consequamur: que. s. spes et deprecatio: si nihil credantur habere virtutum recepta id est concessa necessitate futurorum: quid erit quo connectit id est coniungi atque adherere possumus illi summo principi rerum. q. d. nihil: quare necesse erit genus humanum disseptum id est dissipatum atque

disiunctum: suo fonte id est a suo principio supple a deo: fatiscere id est deficere ut paulo ante cantabas in sexto metro quarti libri.

vicem diuine gratie promeremur qui solus modus est: quo cum deo colloqui homines posse videantur: illique inaccessibili luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicanda ratione coniungi: que si recepta futurorum necessitate nihil virtutum habere credantur: quid erit quo summo illi rerum principi connecti atque adherere possumus. Quare necesse erit humanum genus uti paulo ante cantabas disseptum atque disiunctum suo fonte fatiscere.

Adetrum tertium libri quinti:

**Uenam discors federa rerum
Causa resoluit quis tanta deus
Veris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constant:
Eadem noluit mixta iugari**

Notandum quod actus deprecandi spectat ad intellectum: et est oratio secundum Iohannem Damascenum. ascensus intellectus ad deum vel in deum quo quodam actu insinuamus deo indigentiam nostram non quod deo per insinuationem nostram aliquid innotescat quod prius ignorauerit: sed ut nos ipsa insinuatione utendo consideremus in his esse recurrendum ad diuinum auxilium. Actus autem sperandi pertinet ad voluntatem: quia eius obiectum est bonum futurum. per istum actum adheremus deo tanquam perfecto principio bonitatis inuenientis eius auxilio ad consequendum bonum quo indigemus. sed si huiusmodi bonum necessario eueniret vel impossibile esset euenire: uterque actus tam deprecandi quam sperandi esset inutilis.

Adetrum tertium quinti libri.

Uenam discors federa rerum. Causa resoluit: quis tanta deus. Hic incipit tertium metrum huius quinti quod dicitur adonicum vel secundum alios archiloicum ab inuatore: dactylicum a pede predominante. unde facit exclamationem super impassibilitate que apparet inter providentiam et liberum arbitrium. Et primo querit quare sint impassibilia: cum per se considerata sint passibilia. Secundo ponit responsionem ad hoc. Tertio contra responsionem obicit. Quarto objectionem soluit. Secunda ibi. An nulla. Tertia ibi. Sed cur tanto. Quarta ibi. An cum mentem. Primo dicit. Uenam discors. causa resoluit id est separat: federa id est concordias rerum scilicet providentie diuine et liberi arbitrii: ne compatiantur se simul: aut quis deus tanta bella statuit duobus veris et singula vera: que carptim id est sigillatim vel diuisim accepta: constant. i. permanet: eadem tamen mixta. i. coniuncta: noluit iugari id est copulari se inuicem compatiendo. Tunc ponit responsionem dicens: quod istis duobus veris. s. providentie et libero arbitrio nulla est discordia: sed apparentia discordie puenit ex

Liber Quintus

debilitate nostri intellectus. unde dicitur. An est nota solutionis nulla est discordia veris si se-
certa coherent sibi: sed mens nostra obruta. i. oppressa: membris cecis. i. cecantibus animam: il-
la nequit igne. i. oppressi luminis scilicet intellectus noscere tenues. i. subtiles: nexus. i.
conjunctiones rerum que videntur discordare. Notandum si consideremus prudentiam di-
uinam per se: possibile est eam esse: si consideremus liberum arbitrium per se etiam possibile est eum

esse: ut patet ex dictis. Sed si
consideremus utrumque simul:
tunc videntur incompatibilia si-
cut patet ex rationibus superio-
ribus. secundum veritatem autem se-
bentur patiuntur: sed nobis non
apparet: quia intellectus noster op-
pressus mole corporis non po-
test se eleuare in hominis cog-
nitionem. Nam secundum sapien-
tiam corporis quod corrumpitur ag-
grauat animam: et terrena ha-
bitatio opprimat sensus mul-
ta cogitantem. Sed cur tam-
to flagrat amore. hic philosophia
obijcit solutionem. Si enim
anima ignorat istas subtiles
coniunctiones: vnde est quod deside-
rat eas scire: cum nihil igno-
tus possit desiderari. vnde di-
cit. Sed cur anima flagrat. i.
ardet tanto amore. i. deside-
rio: reperire notas rectas. i.

An nulla est discordia veris
Semperque sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas
Scit ne quod appetit anxia nosse
Sed quis nota scire laborat
Et si nescit quid ceca petit.
Quis enim quicquam nescius optet
An quis valeat nescita sequi
Quoue inueniat quis repertam
Queat ignotus noscere formam.

notificationes latentes: veri id est veritatis. Scit ne mens illud quod ipsa anxie id est
sollicita appetit nosse: quasi dicat non: quia nemo appetit scire illud quod scit. et hoc est quod
dicit. Quis laborat scire nota: quasi dicat nullus. oportet igitur dicere quod nesciat: et tunc
sequitur aliud inconueniens scilicet quod anima desideret illud quod nescit. Unde dicitur.
Si nescit illud quod petit: quod petit. i. desiderat mens ceca id est ignorans. Quis enim
nescius optet id est desideret quicquam. An quis potest sequi nescita: aut quis nescius po-
test noscere quo inueniat supple illud quod querit. et quis ignotus id est nescius: queat
id est potest noscere formam repertam: quasi dicat nullus.

Notandum quod dictum est in responsione quod anima ignorat compassibilitatem prouidentie
et liberi arbitrii: sed desiderat eam scire. Contra hoc arguitur sic. Nullus appetit scire
quod scit. Si anima desiderat scire aliquid vel ignorat illud vel scit. si scit: ergo non desi-
derat ipsum scire: quia nullus appetit scire quod scit: cum omnis appetitus sit ratione car-
rentie. Si autem ignorat illud quod desiderat: quomodo ignorans desideratur: cum vo-
luntas non querat incognitum: ideo si ignorat nunquam cognosceret. Quis enim ignotum in-
ueniet. Si enim paterfamilias quereret seruum fugitiuum quem ignoraret: posset sibi
multotiens occurrere quod ipsum non inueniret: sicut dicitur in quoniam sup priorum posteriorum

An cum mentem cerneret altam. hic soluit objectionem. vbi notandum quod Plato posuit animas esse
in celo creatas et habere cognitionem omnium perfectam: sed per lapsum ad corpora eam obliuiscit

Prosa quarta

cognitionem rerum in particulari et retineri eam in vniuersali: et postea per exercitiū recuperare cognitionem rerum in particulari. vnde dicit sic. An est nota solutionis: cū anima cerneret. i. specularetur: altam mentem. i. profundam mentem dei: ipsa pariter et simul nozat. i. nouerat: summam. i. vniuersalem cognitionem: et singula. i. singularem cognitionem rerum: sed nunc ipsa condita. i. tecta nube membrorum non est oblita sui: in totum id est totaliter: sed ipsa tenet summam id est cognitionem vniuersalem rerum: perdes singula. i. singularem cognitionem. igitur quisquis requirit. i. inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu supple ut perfecte cognoscat vel quod oīno ignoret. vnde dicit. Nam neque nouit se in speciali et perfecte illud quod requirit: nec penitus nescit omnia: sed ipse meminit id est in memoria habet: summam. i. vniuersalem cognitionem quam retinet consuluit supple actuali consideratione: retractans. i. reuocans per studiū: alte id est subtiliter: visa id est prius in speciali cognita: ut ipse queat addere oblitas partes: partibus seruatis supple in memoria.

An cum mentem cerneret altam
Pariter summam singula nozat
Nunc membrorum condita nube
Non in totum est oblita sui
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est ambitu: nam neque nouit
Nec penitus tamen omnia nescit
Sed quam retinens meminit summam
Consuluit alte visa retractans
Ut seruatis queat oblitas addere partes:

Prosa quarta libri quinti.

Um illa vetus inquit hec est de p
uidētia querela a Marcoque tullio
cū diuinationē distribuit vehemēter
agitata: tibi que ipsi res diu prorsus multūque

tum id est totaliter: sed ipsa tenet summam id est cognitionem vniuersalem rerum: perdes singula. i. singularem cognitionem. igitur quisquis requirit. i. inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu supple ut perfecte cognoscat vel quod oīno ignoret. vnde dicit. Nam neque nouit se in speciali et perfecte illud quod requirit: nec penitus nescit omnia: sed ipse meminit id est in memoria habet: summam. i. vniuersalem cognitionem quam retinet consuluit supple actuali consideratione: retractans. i. reuocans per studiū: alte id est subtiliter: visa id est prius in speciali cognita: ut ipse queat addere oblitas partes: partibus seruatis supple in memoria.

Notandum quod secundum istam viam Platonis solueretur ratio prius tacta: vel anima scit quod desiderat vel nescit. dico quod nescit in speciali et in propria forma: sed scit in vniuersali. et cum dicitur nullus desiderat ignotum: verum est sicut est ignotum in vniuersali: tamen desiderat ipsum ut est ignotum in speciali. et cum dicitur si ignoret nunquam inueniet: verum est si ignorat tam in generali quam in speciali. et si ignorat in potentia et in actu: si tamen scit in potentia et in vniuersali: et ignorat actu et in propria forma: potest ipse inuenire et addiscere.

Prosa quarta ultimi libri.

Um nulla vetus inquit. Hec est prosa quarta huius quinti: in qua philosophia incipit dissoluere questionem de compassibilitate prudentie et liberi arbitrii. et primo tangit difficultatem huius questionis et causam difficultatis: et tangit modum procedendi circa eius solutionem. Secundo dissoluit eam ibi. quero enim. Primo dicit. Querela. i. questio hec de prudentia est vetus: et est vehementer agitata. i. pertractata a Marco tullio: cū distribuit. i. diuidit diuinationem in li. diuinationum: vbi diuidit diuinationem in suas species non solum hoc: sed tibi ipsi et res multum diu quesita. Sed haud quamquam. i. non alicubi ab vlllo vestrum satis diligenter et firmiter expedita: cuius caliginis. i. dif-

Libri Quintus

ficulatis causa est quod motus id est actus humane ratiocinationis non potest admoueri id est applicari ad simplicitatem diuine prescientie id est prouidentie: que si villo modo queat excogitari: nihil relinquetur prozsus ambigui quod scilicet rationem et causas difficultatis ita demum patefacere et expedire temptabo: si prius expandero .i. declarauero ea quibus tu moueris. Notandum quod questio de prouidentia diuina et libero arbitrio est omnium questionum difficillima de qua multi antiquorum dubitabant: et non nulli modernorum propter eius difficultates lapsi sunt: quam Tullius in libro diuinationum pertractans et non valens: dissoluere eius difficultatem: negat penitus prouidentiam et prescientiam futurorum a deo in predicto libro diuinationum. Quero enim. Dic philosophia accedit ad solutionem questionis. et primo discutit motiua Boetij. secundo soluit dubitationem siue questionem. ibi. Quoniam igitur. Circa primum sciendum quod duo fuerunt motiua Boetij principalia circa banc questionem. Primum quia videtur necessarium si deus prouidet futura quod necessario eueniunt. Secundum motiuum quod futura quorum euentus est incertus sicut sunt futura contingencia non possunt a deo certa prouideri. Primum ergo pertractat primum motiuum. Secundo secundum. ibi.

Sed hoc inquis. Primum ostendit quod si deus prouidet futura non propter hoc necessario eueniunt. Secundo mouet dubitationem. ibi. Sed quid fieri potest. Primum ostendit quod ex prescientia dei non inferitur necessitas libero arbitrio. Secundo ostendit quod prescientia dei non sit signum necessitatis futurorum. ibi. Sed prescientia. Circa primum sciendum est quod prius improbauit quandam responsionem qua quidam nitentur impedire rationem ostendentem non esse liberum arbitrium propter prescientiam diuinam. quam responsionem hic resumit ostendens eam aliquo modo esse bonam: quia sufficienter impedit intentionem aduersarij. Nam aduersarius ex nullo alio probat necessitatem futurorum: nisi quia sunt prescita a deo. Cur igitur ex responsione habeatur quod prescientia nullam causalitatem habet super futura: videtur sufficienter ostensum esse: quod ea que procedunt ex libero arbitrio non sunt necessaria. Primum

quesita: sed haud quam ab villo vestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. cuius caliginis causa est quod humane ratiocinationis motus ad diuine prescientie simplicitatem non potest admoueri. que si villo modo cogitari queat: nihil prozsus relinquetur ambigui. quod ita demum patefacere atque expedire temptabo: si prius ea quibus moueris expandero. Quero enim cur illam soluentium rationem minus efficacem putes: que quia prescientia non esse futuris causam necessitatis existimat: non impediri prescientia arbitrij libertatem putat. num enim tu aliam de argumentum futurorum necessitatis trahis nisi quod ea que presciantur non euenire non possunt. si igitur prenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem quod tu etiam paulo ante fatebare: quid est quod voluntarij exitus rerum ad certum cogantur euentum

Prosa quarta

ergo ponit istam responsionem resumendo eius solutionem dicens. Quero enim cur illam rationem soluentium putes minus esse efficacem que putat libertatem arbitrii non impediri a prescientia: quia estimat prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. Quod autem per istam responsionem impediatur illatio necessitatis futurorum patet ex hoc: quia tu non trahis aliunde argumentum necessitatis futurorum: nisi quod ea que pre-

Etenim positionis gratia ut quid consequatur advertas statuamus nullam esse prescientiam. num igitur quantum ad hoc atinet que ex arbitrio eveniunt ad necessitatem coguntur. **Boe. Adimime. Philosophia.** Statuamus iterum esse: sed nihil rebus necessitatis iniungere manebit ut opinor eadem voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed prescientia inquires: tamen etsi futuris eveniendi necessitas non est: signum tamen est necessario ea esse ventura. Hoc igitur non etiam si precognitio non fuisset: necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum tantum quid sit ostendit: non vero efficit quod designat: quare demonstrandum prius est non nihil ex necessitate contingere ut prenotionem

sciuntur non possunt non evenire. Si igitur prenotio id est prescientia futurorum nullam adicit id est imponit necessitatem rebus futuris ut dicit responsio: tu etiam fatebare paulo ante quid est id quod esse poterit quod voluntarii exitus cogantur ad certum eventum rerum: et ita per istam responsionem excluditur necessitas futurorum. et manifestat se in exemplo discis. Et advertas quod consequatur gratia positionis id est exempli: statuamus id est ponamus per impossibile nullam esse prescientiam futurorum: igitur hoc posito quantum ad B. i. quantum ad istam illationem: quod ex prescientia concluditur necessitas futurorum: ea que eveniunt ex arbitrio coguntur ne ad necessitatem: dicit **Boe. Adimime. et philosophia.**

Philosophia. Statuamus iterum esse providentiam: sed nihil necessitatis iniungere rebus futuris: manebit ut opinor eadem libertas voluntatis integra et absoluta ab omni necessitate. Notandum quod prior solutio improbata fuit bona et mala. in hoc fuit bona quia posuit prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. dicit enim. Ideo futura eveniunt: non quia deus ea providet: sed in hoc fuit mala: quia posuit futura esse causa prescientie dei. dixit enim. quia futura sunt: ideo deus ea providet. patet ergo ex responsione antiquorum quod prescientia non est causa necessitatis rebus futuris. Sed prescientia inquires. Hic ostendit philosophia quod prescientia divina non sit signum necessitatis rebus futuris. Secundo ostendit quod modus probandi ex signo non est efficax ibi. Jam vero. primo dicit. Tu inquires id est dicere poteris: tamen pro quibus prescientia non sit necessitas eveniendi rebus futuris: tamen est signum ea necessario esse ventura: et ita ex prescientia potest inferri necessitas futurorum tanquam ex signo. Hoc igitur modo ponendo prescientiam esse signum necessitatis futurorum constaret exitus id est eventus futurorum esse necessarios: etiam si non fuisset precognitio: quod probat ex natura signi dicens. Omne namque signum tantum ostendit quid sit id est manifestat illud

Liber Quintus

cuius est signum: sed non efficit quod signat: quare ut probationem id est providentiam appareat esse signum necessitatis futurorum: demonstrandum erat prius nihil contingere non ex necessitate id est omnia evenire necessario: alioquin si hec necessitas futurorum nulla hec est illa prescientia poterit esse signum eius rei que non est: et ita non valet arguere necessitatem futurorum ex prescientia tanquam ex signo. Notandum quod signum non est causa eius cuius est signum: sed tantum manifestat signatum esse: ut circulus non est causa venditionis vini: sed tantum est signum venditionis. Si ergo prescientia esset signum necessitatis futurorum: presupponeret futura esse necessaria: et sic ad ostendendum prescientiam esse signum necessitatis futurorum: oporteret prius ostendere futura necessario esse futura antequam prescientia esset signum necessitatis futurorum: alias prescientia esset signum alicuius rei que non est: quod est absurdum.

Jam vero. Hic ostendit modum probandi ex signo non esse efficacem. et dicit. Constat id est manifestum est rationem subnixam id est firmatam probatione. id est demonstratione eam non esse ducendam ex signis neque ex argumentis extrinsecus petitis id est acceptis: sed firma ratio ducenda ex convenientibus id est ex propriis et necessariis causis. Cum ergo predicta ratio processerit ex signo: non est efficax et demonstrativa: cum sit a posteriori. Demonstratio autem que est potissima probationum ipsa est a priori cum sit ex causis per se immediatis prioribus et notioribus: et pro tanto etiam demonstratio est syllogismus faciens scire efficacem ad probandum: ex primo posteriorum.

Sed quid fieri potest. hic philosophia movet quandam dubitationem et solvit eam videtur enim ex dictis sequi quod aliqua possunt presciri que tantum non necessario eveniunt. si autem non necessario eveniunt possunt non evenire: et sic sequitur quod aliquod prescitur a deo non eveniat. Primo ergo philosophia dubitando de hoc querit dicens. Ex quo ita est quod ea que sunt prescita non sunt necessaria: sed possunt non evenire quod id est quomodo fieri potest ut ea que providentur futura esse non proveniant. Tunc solvit dubitationem dicens: quod non negatur quod prescita non eveniant: immo oportet dicere quod presciteria eveniant: sed tamen non eveniunt de necessitate. Unde dicit. quasi non. q. d. Ista dubitatio procedit quasi non credam ea que providentia prescicit non esse eventura: sed hoc non est verum: sed potius arbitremur illud scilicet quod licet futura eveniant: nihil tamen necessitatis

signum esse huius necessitatis appareat: alioquin si hec nulla est: nec illa quidem eius rei signum poterit esse que non est.

Jam vero probationem firma ratione subnixam constat: non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis: sed ex convenientibus necessariisque causis esse ducendam. Sed qui fieri potest: ut ea non perueniant que futura esse providentur. Quasi vero nos ea que providentia futura esse prescicit non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur: licet eveniant: nihil tamen ut evenirent sui natura necessitatis habuisse.

Quod huic facile perpendas licebit:

Prosa quarta

habuisse in sui natura vt euenirent id est manifestat in exemplo quomodo aliquid certe comprehendit: quod tamen non est necessarium dicens quod aliquid cognitum eueniat: et tamen non necessario licebit quod tu hoc perpendas hinc id est ex tali exemplo. Intuemur enim plura subiecta oculis: dum fiunt id est dum sunt in fieri sicut ea que videntur aurige facere in moderandis et flectendis quadrigis etc. Videmus ad hunc modum vt que

Plura enim dum fiunt subiecta oculis intuemur: vt ea que in quadrigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurige atque ad hunc modum et cetera. Num igitur quicquam illorum ita fieri necessitas vlla compellit. Boetius. *Diuine. Philosophia.* Frustra enim esset artis effectus si omnia coacta mouerentur: que igitur cum fiunt carent existendi necessitate eadem priusquam fiat sine necessitate futura sunt. Quare sunt quedam euentura quorum exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum quod que nunc fiunt priusquam fierent, euentura non fuerint. Hec etiam igitur precognita liberos habent euentus.

fiunt in alijs actibus voluntarijs nunquid vlla necessitas compellit aliquod illorum ita fieri sicut oculis videtur. dicit Boetius. *Diuine. Philosophia.* Frustra enim esset effectus artis: si omnia mouerentur coacta: et frustra esset ars flectendi quadrigam: si necessario flecteretur: igitur illa que cum fiunt carent necessitate existendi: eadem sunt futura sine necessitate priusquam fiat. Ex quo concludit quod quedam sunt euentura quorum exitus. i. euentus est absolutus ab omni necessitate. et forsan aliquis diceret: nam ea que nunc fiunt non erant futura priusquam essent. hoc excludit dicens. nullum arbitror esse dicturum: quod que nunc fiunt euentura non fuerint. hoc enim esset nimis irra-

tionabile: ideo necessario concluditur quod hec etiam precognita habent euentus liberos: quia sicut scientia presentium nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in presentibus: sicut patet in exemplo predicto de regimine quadrigarum: ita prescientia futurorum nihil importat necessitatis his que ventura sunt.

Nota quod licet futura in comparatione ad diuinam providentiam sint necessaria necessitate condicionata: non tamen omnia sunt necessaria necessitate absoluta. Adultera enim libere eueniunt sicut ea que fiunt ab arte et a voluntate et regimen quadrigarum. Si enim regimen quadrigarum necessario eueniret: frustra esset res regendi quadrigam.

Notandum quod sicut res actu fiunt ita erunt future: sed quedam actu libere fiunt: ergo erunt libere future: et per consequens non omnia sunt necessario futura: licet necessitate condicionata in quantum comparantur ad providentiam diuinam: non tamen in sui natura considerata necessario eueniunt necessitate absoluta sicut postea videbitur: vbi distingue duplicem necessitatem condicionatam et absolutam.

Sed hoc inquit. Dic philosophia discutit mortuum Boetij vtrum futura incerta sicut sunt contingencia possint certe presciri. et primo mouet dubitationem de hoc: et tangit rationem dubitationis. Secundo assignat causam erroris ibi. Cuius erroris causa

Liber Quintus

est. dicit primo. Sed tu inquis o Boetii hoc ipsum dubitatur an possit esse vlla prenotio id est prescientia illarum rerum que non habent necessarios exitus id est euentus. hoc enim nullo modo videtur possibile. Cum enim videntur hec dissonare prescientia et contingencia: tu enim putas si preuideantur contingencia necessario ipsa consequi: et si necessitas desit minime ipsa presciri: et putas nil posse comprehendi prescientia diuina nisi certum: et si ea que sunt incerti exitus id est euentus sicut contingencia: si prouidentur illa quasi certa: tu putas illud esse caliginem opinionis non veritatem scientie: et in hoc tu deciperis: cuius deceptionis causa est error tuus circa iudicium cognitionis. Credis enim diuersum esse ab integritate scientie aliter arbitrari rem quam se habeat: et in hoc erras.

Notandum quod quia nos non possumus futura contingencia certe prenotare: putamus similiter deum hoc non posse. res enim eodem modo se habens diuersimode a diuersis potest cognosci. Unde cognoscere rem aliter quam se habet ex parte rei cognite non est scientia. Sed cognoscere rem aliter quam se habeat ex parte cognoscentis bene est scientia: et sic futura contingencia licet in se sint incerta: possunt tamen presciri a deo sine errore falsitatis.

Nam sicut scientia presentium rerum nihil his que fiunt: ita prescientia futurorum nihil his que ventura sunt necessitatis importat. Sed hoc inquis ipsum dubitatur an earum rerum que necessarios exitus non habent vlla possit esse prenotio. dissonare etenim videntur: putasque si prouideantur consequi necessitatem: si necessitas desit minime presciri: nihilque scientia comprehendi posse nisi certum. Quod si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidentur: opinionis id esse caliginem non scie veritatem. Aliter enim sese res habeat arbitrari ab integritate scientie credis esse diuersum. Cuius erroris causa est quod omnia que quisque nouit: ex ipsorum tantum vi atque natura cognosci estimat que sciuntur: quod totum contra est. Omne enim

Notandum quod si cognitio esset secundum facultatem rei cognite: tunc res ab omnibus eodem modo cognosceretur: et sic aliquid comprehenderetur eodem modo ab intellectu humano et diuino: quod falsum est: quia que sunt incerta comprehensione humana: sunt certa comprehensione diuina, cognitio ergo potius attenditur secundum fa-

Prosa Quarta

cultatem potentie cognoscentis: ita quod quanto potentia est efficacior: et certior: tanto certius et limpidius rem apprehendit. Nam ut hoc breui exemplo liqueat. Dic probat quod facultas cognitionis est secundum facultatem potentie cognoscentis et non rei cognite. Primo declarat hoc exemplis. Secundo probat hoc idem per rationem. ibi. Neque id iniuria. Prima in duas secundum duo exempla. ibi. Ipsum quoque.

quod cognoscitur non secundum sui vim sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc breui liqueat exemplo eandem corporis rotunditatez aliter visus aliter tactus agnoscit. Ille enim manens totum simul tactis radijs intuetur. Hic vero coherens orbi atque coniunctus circa ipsum motus ambitum rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoque homines aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam. Imaginatio vero solam sine materia iudicat figuram. Ratio vero hanc quoque transcendit speciemque suam que singularibus inest

fit secundum facultatem cognoscentis liquet breui exemplo. nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatem et aliter tactus. Ille enim visus manens enim id est a longinquo intuetur totum corpus simul tactis radijs visualibus. Hic vero supple tactus coherens et coniunctus orbi id est rotunditati: et motus circa ipsum ambitum id est circa corpus rotundum: comprehendit scilicet eius rotunditatem: partibus id est per partes. Notandum quod inuenit duplicem differentiam inter modum cognoscendi visus et tactus. Prima est quod visus a remotis existens cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autem non cognoscit ipsum nisi coniunctus. Secunda differentia est quod visus totum corpus

simul comprehendit: tactus autem per partes. talis autem diuersitas in cognoscendo non esset: si res cognosceretur ex sui natura: cum eadem res maneat in utraque cognitione

Notandum quod quidam dixerunt visionem fieri per emissionem radiorum visualium ab oculis usque ad rem visam: sed hec opinio est contra Aristotelem. visio enim non fit extra mittendo: sed intus suscipiendo. patiente enim aliqua sensitiuo fit ipsum videre secundo de anima. Hic autem loquitur opinione antiquorum cum dicit quod visus totum corpus intuetur tactis radijs.

Ipsum quoque hominem. Hic ponit secundum exemplum in virtutibus cognoscitivis subordinatis. Secundo ostendit quomodo iste virtutes se habeant ad invicem. ibi. In quo illud. Primo ergo declarat quomodo idem a diuersis potentijs diuersimode comprehenditur dicens. sensus exterior: aliter contuetur ipsum hominem: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligentia diuina. Sensus enim exterior sicut visus iudicat figuram hominis in subiecta materia id est in sensibili materia: sed imaginatio solam figuram discernit sine materia id est in absentia rei materialis. Ratio vero hanc imagi-

Liber Quintus

nationem transcendit: et ipsam speciem id est naturam specificam hominis que singularibus inest perpendit id est discernit vniuersali consideratione. oculus vero id est consideratio intelligentie est celsior: quia intelligentia diuina supergressa ambitum vniuersitatis qui existit in singularibus illam simplicem formam scilicet ideam hominis que est in mente diuina: contuetur pura acie id est speculatione pure mentis.

Notandum quod primum fuit de virtutibus cognoscitiuis non subordinatis sicut de visu et tactu: istud autem exemplum est de virtutibus subordinatis que sunt quatuor: scilicet sensus exterior qui inest omnibus animalibus: imaginatio que tantum inest animalibus perfectis: ratio que tantum est in hominibus: et intelligentia per quam intelligit diuinam cognitionem. iste virtutes habent diuersum modum cognoscendi eandem rem scilicet hominem ut declaratur in littera: quod non esset nisi cognitio fieret secundum facultatem virtutum cognoscentium et non rei cognite. In quo illud maxime considerandum est. Hic ostendit philosophia quomodo predictae virtutes cognoscitiue se habent ad inuicem ostendens quod quicquid potest virtus inferior: potest etiam et superior et amplius. Et primo hoc ostendit de intelligentia respectu aliarum virtutum. Secundo ostendit idem de ratione. Secunda ibi. Ratio quoque. Primo dicit. In quo id est in ordine istarum virtutum illud est maxime considerandum quod vis comprehendendi superior amplectitur in se inferiorem: quia virtus superior cognoscit omne illud quod inferior. Inferior autem non consurgit ad superiorem: ita ut apprehendat illud quod superior: quod manifestat in exemplo dicens. Nec enim sensus aliquid valet apprehendere extra materiam: et imaginatio contuetur species vniuersales id est minus particulares: sed ratio capit simplicem id est vniuersalem formam. Intelligentia autem diuina quasi desuper spectans: cum sit in supremo gradu cognitionis: ipsa concepta forma ideali diiudicat etiam cuncta que subsunt illi forme: ut cognoscendo ideam hominis cognoscit omnia que sunt in homine: sed eodem modo comprehendit ipsam formam que nulli inferiori virtuti nota esse poterit. Nam ipsa cognoscit vniuersum id est vniuersalem formam rationis et figuram imaginationis et materiale sensibile quod spectat ad sensum exteriorem non vtens ratione nec imaginatione nec sensibus: sed prospiciens cuncta vno ictu mentis id est absque decursu cognoscit quod non facit ratio.

vniuersali consideratione perpendit. Intelligentie vero celsior oculus existit. supergressa namque vniuersitatis ambitu ipsam illam in simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime considerandum est. Nam superior vis comprehendendi amplectitur inferiorem: inferior vero ad superiores nullomodo consurgit. neque enim sensus aliquid extra materiam valet: vel vniuersales species imaginatio contuetur: vel ratio capit simplicem formam: sed intelligentia quasi desuper spectans concepta forma que subsunt cuncta diiudicat: sed eo modo quo formam ipsam que

Prosa Quarta

Notandum quod quia virtus superior virtutem includit inferiorem sicut tetragonum includit tragonum: ut patet secundo de anima: ideo quicquid potest virtus inferior: potest et superior et magis: quia modo magis vniuersali comprehendit quod inferior modo magis particulari licet non e conuersio: ideo que potest intelligentia humana comprehendere: potest et diuina intelligentia licet non e conuerso.

Nulli alii nota esse poterat comprehendit.

Nam et rationis vniuersum: et imaginationis figuram: et materiale sensibile cognoscit: nec ratione vtens: nec imaginatione: nec sensibus: sed illo vno ictu mentis formaliter vt ita dicam cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid vniuersale respicit: nec imaginatione: nec sensibus vtens: imaginabilia vel sensibilia comprehendit. Hec est enim que conceptionis sue vniuersale ita diffinit. Homo est animal bipes rationale que cum vniuersalis notio sit: tamen imaginabilem sensibilemque esse rem nullus ignorat: quod illa non imaginatione vel sensu: sed in rationali conceptione considerat. Imago quoque tametsi ex sensibus visendi formandi que figuram sumpsit exordium: sensu tamen absente

respicit. Hic ostendit idem de ratione quod sicut intelligentia comprehendit alias tres virtutes inferiores: sic ratio etiam comprehendit sub se alias duas virtutes: scilicet imaginationem et sensum dicens: quod cum ratio respicit quid vniuersale non vtens imaginatione nec sensibus: et comprehendit imaginabilia et sensibilia vniuersali comprehensione. Hec enim est ratio que ita diffinit vniuersale sue conceptionis homo est animal bipes rationale: que diffinitio cuius sit vniuersalis notio scilicet notificatio: cuius nullus etiam ignoret rem esse imaginabilem et sensibilem que hac diffinitione explicatur. Illa ratio considerat vniuersale non vtens imaginatione vel sensu: sed in rationali conceptione. Tunc ostendit quod sicut ratio comprehendit imaginationem et sensum: sic imago sensum

comprehendit dicens. Imago quoque tametsi pro quamuis sumpsit exordium ex sensibus visendi et formandi figuram: tamen absente sensu et exteriori imaginatione colustrat id est cognoscit queque sensibilia non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi: et tunc concludit dicens. Elides ne igitur quomodo cuncta potius vtantur sua id est propria facultate in cognoscendo: quam facultatem eorum que cognoscuntur.

Notandum quod licet ratio in comprehendendo suum vniuersale non vtatur imaginatione et sensu: tamen in actu suo presupponit imaginationem et sensum: quia nihil est in intellectu nisi fuerit in sensu. Similiter licet imago in sua operatione non vtatur sensu: tamen presupponit sensum fuisse in actu: quia fantasia quam hic vocat imaginationem est motus factus a sensu secundum actum: ex secundo de anima.

Nec id iniuria. Hic confirmat dictum suum per rationem dicens. Illud scilicet quod res cognoscitur non secundum sui naturam sed secundum naturam cognoscentis: illud

Liber Quintus

non cognouit: iniuria id est irrationabiliter. Nam cum omne iudicium cognitionis sit actus et operatio iudicantis id est potentie cognoscitue: necesse est ut quisque cognoscens perficiat suam operam id est suam operationem cognoscendi non ex aliena potestate scilicet rei cognite: sed ex propria potestate id est ex virtute cognoscētis. Nota quod ex littera formatur talis ratio. **O**mnis actus et operatio sequitur conditionem illius potentie cuius est actus et operatio: sed iudicare siue cognoscere est actus et operatio potentie cognoscētis et non rei cognite: ergo iudicare et cognoscere sequitur modum et conditionem potentie cognoscētis et non rei cognite.

Adetrum quartum
libri quinti.

Quondam porticus attulit. Istud est quartum metrum huius quinti quod dicitur glitonicum ab inuenteore: coriambicum a pede predominantē: In quo metro improbat opinionem stoicorum: ex qua videtur sequi contrarium dictis suis. fuit enim opinio stoicorum quod cognitio intellectiva solum perficeretur ex hoc quod corpora exteriora suas similitudines imprimunt in mentem: ita ut mens solum se habeat in ratione patientis: et res extra in ratione agentis. Ex quo sequitur cum patientis trahatur ad naturam agentis et non e converso: quod cognitio sequeretur naturam rei cognite et non naturam cognoscentis quod est contra dicta. Primo ergo ponit opinionem stoicorum. Secundo improbat eam ibi. Sed mens primo dicit. Quondam porticus attulit senes supple stoicos: qui dicebantur senes propter maturitatem morum. senes inquam nimium obscuros supple in sententijs: qui stoici credunt sensus et imagines id est rerum sensibilium formas imprimi mentibus: ex corporibus extimis id est exterioribus: et posuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mentibus: ut quondam mos fuit alicui scribenti sceleri stilo figere pressas litteras: equore id est in planitie pagine: quod pagina nullas prius notas habebat. Notandum quod stoici dicuntur a stoa grece quod est porticus latine: quod atbenis in manifestissima portico et alijs locis publicis stoici disputare solebant. illi posuerunt animam tantum habere se in ratione patientis respectu rerum exteriorum. et quia cognitio magis videtur sequi virtutem actiuam quam passiuam: ideo secundum eos cognitio potius debet attendi secundum facultatem rei cognite que est actiua: quam anime cognoscentis que est passiuam.

sensibilia queque collustrat: non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Vides ne igitur ut in cognoscendo cuncta sua potius facultate quam eorum que cognoscuntur utantur. Neque id iniuria. nam cum omne iudicium iudicantis actu existat: necesse est ut suam quisque operam: non ex aliena sed ex propria voluntate perficiat.

Adetrum quartum quinti libri.

Quondam porticus attulit
Obscurus nimium senes
Qui sensus et imagines et corporibus
extimis: Credunt mentibus imprimi
Ut quondam sceleri stilo
Mos est equore pagine.
Que nullas habeat notas:
Pressas figere litteras.

Debetum Quartū

Sed mens si propria vigens. Sic improbat hanc opinionem. Secundo ponit suas
veritatem. ibi. Hec est efficiens. Primo ergo deducit ad plura inconuenientia istam
opinionem dicens. Sed si mens vigens nihil explicat proprijs motibus id est si nullā
actionem propriam habet: sed tantum iacet patiens subdita motis id est similitudinē
bus corporum: et si ipsa reddit id est representat: cassas imagines rerum id est similitu-

Sed mens si proprijs vigens
Nihil motibus explicat
Sed tantum patiens iacet
Motis subdita corporum
Cassasq; in speculi vicem
Rerum reddit ymagines
Unde hec si animis viget:
Lernens omnia notio
Que vis singula prospicit
Aut que cognita diuidit
Qui diuisa recolligit
Alterūq; legens iter
Nunc summis caput inserit:
Nunc decidit in infima
Cum sese referens sibi
Veris falsa redarguit
Hec est efficiens magis
Longe causa potentior:
Quam que materie modo
Impressas patitur notas
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in corpore passio
Cum vel lux oculos ferit

passiua & actiua q̄ indicat & ponit & diuidit & vna falsis redarguit: & aia intellectiua ē bu
iusmodi: ergo &c. Ad aior nota ē: qz iudicare: cōponere: diuidere: redarguere vident esse
opariōes actiue. minor appet. aia iudicat iter vtz & falsuz: & ponit p̄dicatū cū subiecto
aliqui diuidit p̄dicatū a subiecto: & falsas opiones redarguit. Hec ē efficiēs magis.
Dic pb̄ia pōit v̄itatē dī. Hec mēs ē magis cā efficiēs q̄ est cā lōge potētior q̄ illa q̄ mō
materie, i. similitudine materie patit̄ notas impressas: & qz aliquis crederet q̄ i aia nulla

dines inuicē: speculi id est
ad modū speculi: tūc querit̄
tur vñ viget hec notio. i. h̄
cognitio aīe q̄ aia est cerz
nens oīa nō tm corporalia
sed etiā icorporalia. No.
q̄ primū incōueniens est si
cognitio intellectiua fieret
p̄ solā ipressiōē corpōz in
aia: tūc nō esset virt̄ p̄ quā
aia cognosceret incorpalia
qz p̄ solā ipressiōē corpōz
tm cognosceret corporalia
nūc aut manifestū est q̄ etiā
am icorporalia cognoscit. alī
ud incōueniēs ponit dī. si
aia tm est passiuā que vis
aie singula p̄spicit. i. iudicā
cat: aut q̄ vis aie cognita
diuidit at diuisa recolligit:
aut q̄ vis aie legēs. i. appre
hendēs alterz iter & ponēdī
& diuidēdī: nūc inserit caput
sumis. i. gñalissimis ascen
dendo a specialissimis ad
gñalissima colligēdo multi
tudine: & nūc decidit vel de
cedit secūduz aliā litterā. i.
cadit: in infima. i. i specialis
sima p̄cedēdo a generalissi
mis ad specialissima diuis
dēdo. Lū. i. tandē: aia refe
rēs. i. & parās sese sibi redar
guit falsa veris. i. per vera.

No. q̄ ex littera talis for
matur rō. Illa aia nō ē tm

Libri Quintus

esset passio: ideo subdit, quedam passio precedit operationes anime in vivo corpore excitans
et mouens vires animi ad operandum: ut quando lux ferit oculos: tunc patitur visus: vel
cum vox instrepit id est insonuit auribus: tunc patitur auditus: et tandem vigor mentis ex-
citus id est excitatus vocans species quas intus tenet ad similes motus: applicat eas
notis exteris. i. similitudinibus exterioribus: et miscet, i. applicat imagines exteriores cor-
porum: formis id est specie-
bus: introsum id est in ani-
ma reconditis. Notan-
dum quod Boetius. hic videtur sen-
tentia platonica que ponit
species rerum a principio
naturaliter iditas anime: sed
anima sopita est in corpore: ita
quod non intelligit per eas nisi
excitetur per inuentiones
sensuum exteriorum. excitata
autem euocat speciem simi-
lem illi quam sensus exte-
rior impressit: et applican-
do eam rei exteriori: et sic
intelligit per eam. ad hanc
intentionem etiam loquitur
linconiensis primo po-
steriorum dicens. Ratio in no-
bis sopita non agit: nisi pri-
us per operationes sensuum quibus
admixta fuerit expectata. Notandum quod ex littera videtur quod intellectus possibilis intel-
ligendo etiam sit actiuus: cum sit causa efficiens ut dicitur in littera. Aristoteles autem tertio de anima vult
quod intelligere sit passio: et quod intellectus nullam habet naturam nisi quod est possibilis vocatur. Ad hoc
dicunt aliqui quod quia anima comprehendit rationem intellectum possibilem quod agens: anima est actiua: imo causa
effectiua intellectus ratione intellectus agentis: sed est passiuus ratione intellectus pos-
sibilis. vel dicendum quod intellectus possibilis est potentia passiuus saltem quo ad pri-
mum eius actum: cum intelligere sit passio. Sed omnis potentia passiuus de necessitate requirit po-
tentiam actiuam que reducat ipsam ad actum. Tale autem actiuum non potest esse res corporalis extra:
cum agens sit presentius passio: ideo tale actiuum ex parte anime erit intellectus agens: cuius opera-
tio est facere potentia intellecta actu intellecta: ita quod a rebus extra virtute intellectus ag-
entis imprimatur aliquid intellectui possibilem: per quod in actum intelligendi reducitur. Non est ergo
vultio Boetii negare quin mens sit passiuus ratione intellectus possibilis: sed vult quod mens siue
anima magis habeat efficietiam in intellectu quod sit passiuus ab ipsis corporibus exterioribus: et per consequens
efficietia intellectus non dicitur attribui rebus exterioribus: quod erat de intentione stoicorum. Prosa. v. li. quinti.

Quod si in corporibus sentiendis. Hec est quinta prosa huius quinti libri: in
qua probat specialiter diuinam cognitionem esse secundum modum cogno-
scentis et non rei cognite. Secundo ostendit insufficientiam eorum qui ex ves-
tro modo cognoscendi improbant providentiam diuinam ibi. Quid igitur etc. Pri-
mo facit quod dictum est. Secundo infert duas conclusiones ibi. Hac itaque. Primo
dicit. Si in sentiendis id est in cognoscendis corporibus animus noster non tan-
tum insignitur id est efficitur passione corporis: sed ex sua vi iudicat passionem sub

Vel vox auribus instrepit.
Cum mentis vigor excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans
Notis applicat exteris
Introsum reconditis
Formis miscet imagines.

Prosa quinta quinti libri.

Quod si in corporibus sentiendis
quauis afficiant instrumenta sensu
um forinsecus, obiecte qualitates
aiq; agentis vigorē passio corporis antecedit:
que in se actum mentis prouocet: excitatq; inte

Prosa Quinta

sectam corpori ita quod in cognoscendo sequitur proprium motum: quauis qualitates obiecte forinsecus afficiant id est mutant: instrumenta id est organa sensuum: et passio corporis antecedit vigorem agentis animi: que passio prouocet actum mentis in se: et excitet formas intrinsecus quiescentes. Si hoc est in animo nostro: multo magis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus id est qualitatibus corporum: sicut intelligentie sepa-

rim quiescentes intrinsecus formas si insipientis in quibus corporibus animus non passione insignitur: sed ex sua vi subiectam corpori iudicat passionem: quanto magis ea que cunctis corporum affectionibus absoluta sunt in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur: sed actum sue mentis expediunt. Hac itaque ratione multipliciter cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis alijs cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit: quales sunt conche maris queque alia saxis herentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus beluis quibus tam in eum fugiendi appetendiue alijs videtur effectus. Ratio vero humani generis est sicuti sola intelligentia diuini.

gnoscencia sint diuersa secundum naturam: oportet diuersis cognoscentibus conuenire diuersas cognitiones. Unde dicit. Hac itaque ratione: quia cognitio sequitur naturam cognoscentis: multiplices cognitiones cessere id est cesserunt diuersis ac differentibus substantiis. Sensus enim solus destitutus alijs cognitionibus cessit animantibus immobilibus quales sunt conche maris et quecumque nutriuntur herentia saxis. Imaginatio vero cessit mobilibus beluis que mouentur motu progressiuo: quibus videtur inesse affectus id est appetitus fugiendi malum vel appetendi bonum. Ratio vero per quam comprehendimus vniuersale tantum est humani generis: sicut intelligentia est diuini generis. Tunc ponit secundam conclusionem quod illa conclusio est notior et nobilior que non solum apprehendit proprium obiectum: sed etiam obiecta aliarum noticiarum id est cognitionum. Unde dicit. Quo fit ut ea noticia id est cognitio: preter id est nobilior sit ceteris: que suapte natura id est propria natura: non modo id est non tantummodo proprium obiectum cognoscit: sed etiam cognoscit subiecta ceterarum noticiarum. Noticia circa primam conclusionem quod cum actus et operationes diuersificentur secundum diuersitates agentium operantium: sequitur si agentia et operantia sunt diuersa quod habeant diuersas operatio-

rate: et precipue deus illa in discernendo non consequuntur obiecta extrinsecus: sed expediunt id est perficiunt actum sue mentis id est operationem intellectuam secundum naturam propriam.

Notandum quod ex littera potest sic argui. Si id de quo minus videtur inesse inest: et de quo magis: sed minus videtur quod animus noster in cognoscendo sequatur motum suum et non rei cognite: et tamen sequitur facultatem sue cognitionis: ergo multo magis intelligentia diuina sequitur in cognoscendo proprium motum sue cognitionis quam ipsius rei cognite. Hac itaque ratione. Sic inferet duas conclusiones ex premissis dicens. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis et non rei cognite: et cum co-

Liber Quintus

nes et cogniciones: propter quod sensus sine alijs cognitionibus cessit animalibus ignobilibus. et accipitur hic sensus stricte pro apprehensione sensitiva que solum imitatur ad presentiam sensibilis. Sic enim distinguitur contra imaginationes que non tantum apprehendit rem presentem: sed etiam abientem. Notandum circa istam conclusionem quod quocumque potentia plura cognoscit videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. si ergo aliqua potentia cognoscit proprium obiectum: et cum hoc obiecta aliarum potentiarum inferiorum sicut est intelligentia divina et non econverso: sequitur quod potentia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori.

Quid igitur. Dicit philosophia ostendit insufficientiam eorum que ex modo cognoscendi nostro improbant divinam providentiam. Secundo hortatur nos ad considerandum modum divine cognitionis ibi. Quare in illius primo manifestat insufficientiam eorum per simile. Secundo applicat simile illud ad propositum ibi. Simile est. similitudo autem quam intendit talis est Sensus et imaginatio sunt cognitiones inferiores quam ratio: si ergo sensus et imaginatio vellet iudicare modum cognoscendi rationes ex modo cognoscendi proprio: et dicere quod universale nihil esset quod ratio apprehendit: vel si verum esset iudicium rationis: vel si esset particulare et sensibile: ratio vero discreteret contrarium: manifestum est quod nos qui vigemus utraque cognitione potius assensuramus rationi iudicando mortuum sensus et imaginationis esse insufficientis. Dicit ergo. quid igitur si sensus et imaginatio refragentur id est contradicant rationi dicentes nihil esse universale id quod ratio purat se intueri sic arguendo. Quod enim est sensibile vel imaginabile: id non posse esse universale id est universale secundum iudicium sensus et imaginationis. aut igitur iudicium rationis necesse esse verum: et per consequens nec quequam esse sensibile: quod est absurdum. Aut quoniam notum sit sibi scilicet sensui et imaginationi plura esse subiecta sensibus et imaginationi que necesse est esse sensibilia: credes conceptionem ne rationis esse inanem: que considerat illud quod est sensibile et singulare quasi quoddam universale. Ad hec si ratio respondeat conspiceret in ratione universali illud quod est sensibile et imaginabile.

Quo fit ut ea noticia ceteris prestat que suapte natura non modo proprius: sed ceterarum quoque notarum subiecta cognoscit. Quid igitur si ratiocinationi sensus imaginatioque refragentur: nihil esse illud universalem dicentes quod sese intueri ratio putet. Quod enim sensibile vel imaginabile est: id universale esse non posse. aut igitur rationis verum esse iudicium nec quequam sensibile: aut quoniam sibi notum sit plura sensibus et imaginationi esse subiecta inanem conceptionem esse rationis que quod sensibile sit ac singulare: quasi quoddam universale consideret. Ad hec si ratio contra respondeat se quidem et quod sensibile et quod imaginabile sit universalitatis ratione conspiceret. Illa vero ad universalitatis cognitionem aspirare non posse: quoniam eorum noticia corporales figuras non possit excedere

Prosa quinta

illa vero scilicet sensum et imaginationem non posse aspirare id est peruenire: ad cognitionem vniuersitatis id est vniuersalis: quia nocio id est cognitio eorum non excedit figuras corporales. et diceret ratio potius esse credendum firmiori et perfectioni iudicio rerum. In huiusmodi igitur lite. scilicet inter sensum et imaginationem ex vna parte et ratione ex altera parte: nos quibus inest tam vis ratiocinandi quam imaginandi et sentiendi: nonne potius probare?

De rerum cognitione firmiori potius perfectionis iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite nos quibus tam ratiocinandi quam imaginandi etiam sentiendi vis inest: nonne rationis potius causam probaremus. Simile est quod humana ratio diuinam intelligentiam futura nisi ut ipsa cognoscat non putat intueri. Nam ita differis si qua certos ac necessarios habere non videantur euentus: ea certo euentura presciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est prescientia: quam si etiam in his esse credamus: nihil erit quod non ex necessitate proueniat. si igitur uti rationis participes sumus: ita diuine iudicium mentis habere possemus: sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere iudicauimus: sic diuine sese menti humanam submittere rationem iustissimum censeremus. Quare

si qua videantur non habere certos ac certos ac necessarios euentus: talia nequeunt presciri ea certo euentura: igitur harum rerum nulla est prescientia: quam scilicet prescientiam si credamus esse in his: nihil erit quod non proueniat ex necessitate. Si igitur uti participes sumus rationis: ita possemus habere iudicium diuine mentis: sicut nunc iudicauimus imaginationem et sensum oportere credere id est locum dare rationi: sic censeremus id est iudicarem iustissimum humanam rationem sese submittere diuine menti. Notandum quod simile est de iudicio sensus et imaginationis respectu rationis: et rationis respectu intelligentie diuine. Nam sensui et imaginationi videtur quod ratio aliter non possit comprehendere rem: nisi sicut ipsa comprehendit: quod falsum est. Sic similiter videtur rationi humane quod intelligentia diuina non possit res incertas cognoscere aliter quam ipsa cognoscit: quod falsum est. nam que ratio humana incerte cognoscit: intelligentia diuina summe comprehendit. Quare in illius certe intelligentie. Hic philosophia hortatur ut erigamus nos ad cognitionem diuine intelligentie dicentes.

di: nonne potius probare? mus causam rationis: et reputarem? motiua sensus et imaginatioes esse insufficientia: quali diceret imo.

Notandum quod iudicio nobilioris potentie potius est astandus quam iudicio potentie ignobilioris. cum igitur ratio sit potentia nobilior quam sensus et imaginatio eo quod ratio comprehendit proprium obiectum et obiectum sensus et imaginationis et non econuerso: ergo potius astandum est iudicio rationis quam potentiarum inferiorum. Simile est. Dic applicat illud simile ad propositum et dicit. Illud quod est dictum de sensu et imaginatione respectu rationis: simile est ei quod humana ratio non putat diuinam intelligentiam intueri: nisi ut ipsa ratio cognoscat: quod apparet ex ipso modo arguendi. Nam ita differis id est arguis:

Liber Quintus

Quare si possimus erigamur per diligentem considerationem in cacumen illius summe intelligentie supple diuine. Illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri scilicet quomodo certa et diffinita prenotio dei cognoscat illa que non habent certos exitus: et illud non erit opinio: sed potius erit simplicitas summe scientie nullis terminis inclusa: quia simplicitas summe sapientie est infinita. Notandum quod si cognitio sequeretur facultatem rei

cognite et non virtutis cognoscentis: tunc sicut ratio humana cognoscat figuram contingentiam incerte: sic similiter intelligentia diuina ea incerte cognosceret: sed quod facultas cognitionum est secundum facultatem virtutis cognoscentium: et intelligentia diuina in cognoscendo excedit rationem humanam poterit ipsa certe cognoscere que ratio humana incerte cognoscat.

in illius summe intelligentie cacumē si possimus erigamur. Illic enim ratio videbit quod in se non potest intueri. Id autem est quomodo etiam que certos exitus non habent: certa tamen videat ac diffinita prenotio: neque id sit opinio: sed summe potius scientie nullis terminis inclusa simplicitas.

Metrum quintum libri quinti

Metrum quintum libri quinti.

Etaz varijs terras. **H**ic incipit quintum metrum huius libri quod dicitur archiloicū ab inuente: dactylicum a pede predominante. In quo ostendit hominem esse dispositum ad contemplationem celestium ex figura corporis sui. Et primo describit figuram corporales aliarum bestiarum. Secundo figuram hominis. ibi. Antea gens. Primo dicit. Antea

malia permeant terras quod varijs id est valde varijs figuris. namque alia animalia extento corpore sicut sunt serpentes et reptilia: illa verrunt id est vertunt puluerem: et incitata. id est mota vi pectoris trahunt continuū sulcum supple in puluere. Sunt alia animalia quibus inest vaga leuitas alarum que verberant ventos et enarrant. id est tamēut liquido volatu spacia longi etheris id est aeris. Sunt alia que gaudēt vestigia processisse solo. id est terre gressibus supple suis: et transmittere. id est pertransire virides campos et gaudēt subire siluas: que omnia animalia licet videat eas discrepare varijs formis: tamen facies eorum prona id est ad terram inclinata valet ingrauare. id est ingrauatōs ostēdere sensus ebetes.

Quam varijs terras animalia permeant figuris. Namque alia extento sunt corpore pulueremque verrunt. Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum. Sunt quibus alarum leuitas vaga verberantque ventos. Et liquido longi spacia etheris enarrant volatu. Hec processisse solo vestigia gressibus gaudēt. Vel vides campos transmittere vel subire siluas.

Prosa Sexta

Notandum ꝑ ꝑbia tangit tria genera animalium .s. reptilia: volatilia ⁊ gressibilia que licet differant in formis: quia quedam formantur ad reptandum vt serpentes: quedam ad volandum vt aues: quedam ad gradiendum vt bestie: tamen in hoc omnia conueniunt ꝑ habent faciem inclinatum ad terram.

Unica gens hominum celsum leuat altius cacumen. Hic describit figuram hominis

Que varijs videas licet omnia discrepare formis. Prona tamen facies hebetes valet ingrauare sensus. Unica gens hominum celsum leuat altius cacumen. Atq; leuis recto stat corpe despicitq; terras. Hec nisi terrenus male decipis admonet figura. Qui recto celum vultu petis erexerisq; frontem. In subline feras animum q̄ ne grauata pessum Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

Prosa sexta et vltima.

 Noniam igitur vt paulo ante monstratum est: omne qd scitur no ex sua sed ex comprehendentiū natura cognoscitur intueatur: nunc q̄tum fas e q̄s sit diuine substantie status: vt quenā etiam scientia eius sit possimus agnoscere.

Nota secundum Aristotelem in .xvi. de animalibus. Homo inter oia animalia habet figuram rectilinearem: de qua figura etiam loquitur Quintus in libro metamorphoseos dicens. Pronam cum spectant animalia cetera terrā. Os homini subline dedit celumq; videre iussit: ⁊ erectos ad sydera tollere vultus.

Prosa sexta vltimi libri.

 Noniam igitur vt paulo ante. Hic incipit sexta prosa ⁊ vltima huius libri qui tractat in qua determinat veritatem de compassibilitate prescientie diuine ⁊ liberi arbitrii. Et primo ponit suam determinationem. Secundo subiungit vtile exhortationem circa finem libri ibi. Aduersarij igit. Primo ostendit modum diuine cognitionis. Secundo soluit obiectiones factas ad diuinam providentiam. Tertio concludit compassibilitatem liberi arbitrii cum providentia diuina. Secunda ibi. Quid igitur postulas. Tertia ibi. Que cum ita sint. Primo determinat de statu dei qui est eternitas. Secundo ex hoc declarat modum di-

dicens. unica gens hominum id est solum genus humanum: leuat celsus cacumen id est caput suum altius: ⁊ leuis stat recto id est erecto corpore ⁊ despicit terras vultu eleuato ad celum: tu homo terrenus qui recto vultu petis celum: ⁊ erexeris id est erigis frontem: hęc recta figura admonet te ꝑ tu male decipis: nisi etiam feras .i. extollas animum tuum: in subline .i. celestia: ne mens grauata .i. grauedie depressa: pessum .i. sub pedibus vel subtus: ⁊ est pessum aduerbium loci: ne illa mens sidat id est resideat inferior leuato corpore celsius. Notandum cum homo habeat figuram corporis erectam ad celum si anima non erigeretur ad contemplationem celestium: videretur corpus esse nobilius anima.

uine scientie. ibi. Quoniam igitur omne iudicium. Primo premitte q̄ determinā
dum sit de eternitate. Secundo determinat de ea. ibi. Eternitas igitur est interminata
7 cetera. Primo dicit. Quoniam monstratum est paulo ante q̄ omne quod scitur cognos
scitur non ex sui natura id est ex natura rei scite: sed ex natura comprehendentis. i. co
gnoscentium. intueamur nunc q̄tum p̄bas est quis sit status diuine essentie vel substā
tie: ut possimus agnoscere
que sit eius scientia. 7 sub
dit q̄ p̄mune iudicium cum
etorum degentium id ē v̄tē
tium ratione est deum esse
eternum: ideo considerem?
quid sit eternitas. hec enim
nobis patefecit p̄ter natu
ram 7 diuinam scientiam.

Notandum q̄ v̄ri degē
tes ratione sunt v̄ri predi
ti luce sapientie: 7 omnes
isti concedunt deū esse eter
num. Nā philosophus. viij.
philicorū. Ex eternitate mo
tus ostēdit eternitatem mo
toris: 7 omnes t̄z greci q̄
barbari putantes deos eē
estimant eos immortales.

Notandum q̄ quia eter
nitas dei 7 natura 7 scientia dei non differunt secundum substantiā: ideo cognita eter
nitate cognoscitur natura 7 scientia dei. Eternitas igitur est. Hic prosequitur de eter
nitate. 7 primo ponit eius diffinitionem. Secundo declarat eam. ibi. Quod si ex colla
tione. Primo dicit eternitas est possessio vite interminabilis existens tota simul 7 per
fecta. Nota secundum Albertum super libro de causis. Aliquid est eternū 7 est in eter
nitate: 7 est ipsa eternitas sicut deus. Aliqua sunt eterna 7 sunt in eternitate: s̄ non sunt
ipsa eternitas sicut substantie separate. Alia sunt eterna: non in eternitate: nec sunt ip̄a
eternitas: ut motus: tempus 7 mundus.

Nota cum dicit eternitas est possessio: ibi v̄t̄tur nomine possessionis ad designan
dum immutabilitatem 7 idēficiam eternitatis: quia ipsa firmiter possidetur 7 quie
te habetur. 7 dicit vite ad inueniendum q̄ non viuentia non mensuratur eternitate. 7 dī
cit interminabilis ad differentiam illius vite que habet terminum a parte ante 7 a par
te post sicut vita hominis: vel a parte ante tantum sicut vita angelorum. 7 dicit tota si
mul ad differentiam vite angelice. q̄uis enim esse angeli secundum substantiam sit to
tum simul: non tamen secundum operationem: cum habeat operationes successiuas et
intellectiones. 7 dicit perfecta ad designandum q̄ eternitati nihil deest. perfectum enim
est cui nihil deest. primo celi 7 mundi.

Quod ex collatione. Hic declarat diffinitionem. Secundo redarguit quosdā qui vo
cabulo eternitatis abutebantur ibi. Unde non recte. Primo ergo declarat diffinitionē
eternitatis in comparatione ad tempus dicens. Unde dicitur est q̄ eternitas est posses
sio tota simul interminabilis vite: quod liquet clarius ex collatione id est ex compara
tione temporalium. Nam quicquid viuit in tempore: illud presens procedit per sue

Deum igitur eternum esse cunctorum ra
tione degentium commune iudicium est.
Quid sit igitur eternitas consideremus.
Hec enim nobis naturam pariter diuinā
scientiamq̄ patefecit eternitas. igitur est
interminabilis vite tota simul et perfecta
possessio. Quod ex collatione tempo
ralium clarius liquet: nam quicquid viuit
in tempore: illud presens a preteritis in
futura procedit. Nihil est in tempore
constitutum quod vltimum vite sue spacii
um pariter possit amplecti.

Prosa sexta

cessiuam mutabilitatem a preteritis in futura: et nihil est in tempore constitutum quod pariter possit amplecti id est comprehendere ultimum spacium vite sue: sed crastinum nondum apprehendit. Hesternum vero tempus iam perdidit: et in hodierna vita non amplius uiuunt id est nihil plus est presens de hodierna vita: nisi quod in illo mobili et transitorio momento continetur de vita. et dicitur momentu illud indiuisibile instans quod

Sed crastinum quidem nondum apprehendit. Hesternum vero iam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius uiuunt quod in illo mobili transitorioque momento. Quicquid igitur temporis patitur conditionem: licet illud sicut de mundo censuit Aristoteles: nec ceperit unquam esse: nec designat: vitaque eius cum temporis infirmitate tendatur: nondum tamen tale est: ut eternum esse iure credatur. Non enim totum simul infinite licet vite spacium comprehendit atque completitur: sed futura nondum transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis vite plenitudinem totam pariter comprehendit ac possidet: cui nec futuri quicquid absit: nec preteriti fluxerit: hic eternum esse iure perhibetur.

Adque necesse est et sui compos presens sibi semper assistere: et infinitatem mobilis temporis habere presentem.

futurum copulatur cum preterito. quicquid igitur patitur temporis conditio: id est successione: licet nunquam ceperit esse nec desinat esse sicut Aristoteles sensuit de mundo: licet vita id est duratio eius: tendatur id est extendatur cum infinitate temporis: nondum tamen tale est ut iure credatur esse eternum: quia non comprehendit neque complectitur simul totum spacium vite id est sue durationis: licet infinite id est infinito tempore duret: sed futura nondum habet transacta id est pertransita et preterita non habet. Quod igitur non comprehendit et possidet pariter totam plenitudinem interminabilis vite cui nihil absit futuri: nec aliquid fluxerit preteriti illud iure perhibetur esse eternum: quia illud eternum sui compos: eo quod nihil sibi desit necesse est semper sibi assistere presens: et est necesse presentem

habere infinitatem id est infinitam durationem: temporis mobilis. i. successiuum.

Notandum quod quia per cognitionem temporis deuenimus in cognitionem eternitatis: eo quod opposita iuxta se posita magis elucescunt: ideo per naturam et successione temporis declarat nobis naturam eternitatis. Sicut enim ratio temporis consistit in successione et apprehensione prioris et posterioris in motu: cuius una pars preterit et alia futura est: sic ratio eternitatis per oppositum consistit in apprehensione uniformitatis illius quod omnino est extra motum comprehendens simul preteritum et futurum tanquam presens. Notandum quod ipsius eterni nil transit in preteritum: ideo semper sibi presens assistit. quia uero nunquam deficiet: licet nec unquam incepit cuius habeat

Liber quintus

vita interminabilem necesse est quod assistit quolibet differentie temporis. etiam si ponatur tempus infinitum: et quia eodem modo assistit differentiis temporum per quem modum in se subsistit. motus autem quo in se subsistit est presentarius: ideo etiam assistit differentiis temporis per modum presentem: ideo dicitur quod necesse est et eternum presentem habere infinitatem temporis mobilis. Unde quidam non recte. Sic philosophia reprobat quosdam qui abutebantur vocabulo eternitatis. Secundo docet proprium modum loquendi ibi. Ita si digna primo facit quod dicitur est. Secundo manifestat quomodo temporalia deficiunt a simplicitate diuine nature quam nituntur imitari ibi. Hunc enim. Primo dicit. Dicitur est quod eternitas non solum dicitur interminabilitatem sed etiam simplicitatem. unde non recte quidam putant: qui cum audiunt visum esse Platoni mundum hunc non habuisse initium temporis nec habiturum defectum id est finem: hoc modo putant mundum conditum fieri coeternum conditori. Causa autem quare non recte putant est: quia aliud est duci per interminabilem vitam cum quadam successione quod Plato tribuit mundo: et aliud est simul esse complexam totam presentiam vite interminabilis quod est proprium diuine mentis. et quia aliquis diceret. Si mundus nunquam incepit videtur esse coeternus deo. Ad quod respondet quod deus est prior mundo non antiquitate temporis sed simplicitate nature. unde dicit. Neque enim deus debet videri antiquior rebus conditis quantitate temporis: sed potius proprietate simplicitatis nature.

Notandum sicut patet ex libro thimei Plato voluit mundum incepisse sed finem non habere. et hoc idem Aristoteles sibi imponit in libro celi et mundi dicens: quod solus Plato generat mundum. Quid est ergo quod dicit Boetius: quod Plato non posuit mundum incepisse. Ad hoc dicitur quod dum Plato dixit mundum habuisse initium: intelligitur quod habuit initium institutionis: non autem temporis sicut ponit exemplum de vestigio pedis: ut si pes ab eterno steterit in puluere: pes esset causa vestigii naturaliter procedens vestigium licet non tempore.

Hunc enim vite immobilis. Sic manifestat quomodo temporalia deficiunt a simplicitate diuine nature quam nituntur imitari dicentes. Ille infinitus motus rerum temporalium imitatur quantum potest hunc presentarium statum vite immobilis id est eternalitatis

Unde quidam non recte qui cum audiunt visum Platoni mundum hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse defectum hoc modo conditori: conditum mundum fieri coeternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci vitam: quod mundo Plato tribuit. Aliud interminabilis vite totam pariter complexam esse presentiam: quod diuine mentis proprium esse manifestum est. Neque deus conditis rebus antiquior videre debet temporis quantitate: sed simplicis potius proprietate nature. Hunc enim vite immobilis presentarium statum infinitus ille temporalium rerum motus imitatur.

Prosa sexta

et cum eum non potest effingere id est exprimere et equare: deficit ab eius immobilitate successive acquirendo quod simul habere non potuit: et ex simplicitate prescientie decrescit in infinitam quantitatem preteriti et futuri. et cum nequeat possidere pariter totam plenitudinem vite sue: hoc ipso quod aliquo modo nunquam esse desinit: videtur aliqua tenus emulari illud quod implere non potest alligans se scilicet status temporalis

Cumque eum effingere atque equare non possit ex immobilitate deficit in motum ex simplicitate presentie decrescit in infinitam futuri ac preteriti quantitatem.

Et cum totam pariter vite sue plenitudinem nequeat possidere: hoc ipso quod aliquo modo nunquam esse desinit: illud quod implere atque exprimere non potest aliqua tenus videtur emulari: alligans se ad qualemcumque presentiam huius exigui volucrisque momenti. Que quoniam manentis illius prescientie quandam gestat imaginem quibuscumque contingerit id prestat ut esse videantur. Quoniam vero manere non potuit in finitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est ut continuaret vitam eundo: cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo.

Itaque si digna rebus nomina velimus imponere platonem sequentes: deum quidem eternum mundum vero dicamus esse perpetuum.

potest eum totaliter exprimere: quia status temporalis est successivus status eternitatis: non et status temporalis respicit preteritum et futurum: status eternitatis tantum presens. tamen in hoc imitatur statum eternitatis: quod sicut eternitas nunquam deficit: sic infinitus motus rerum temporalium nunquam esse desinit. et sicut in tempore est dare instans quod habet quandam imaginem cum eternitate: ita quod sicut in eternitate aliquid dicitur esse: et sicut illa dicimus esse que sunt in presenti instanti: ideo status rerum temporalium habet non possunt imitari statum eternitatis presentialiter permanendo: tamen ipsum imitat suam duratorem successive continuando. Itaque si digna. In ista parte philo

ad qualemcumque presentiam huius momenti id est instantis exigui id est divisibilis: et volucris id est transitorij: que scilicet presentia instantis temporis gestat id est habet quandam imaginationem: manentis prescientie: id est eternitatis: et prestat quibuscumque contingerit ut illa esse videantur. Nam illa dicimus esse que sunt in presenti momento: quia vero non potuit manere scilicet presentia instantis propter naturam rei mobilis: ideo arripuit in finitum iter temporis per successionem. et eodem modo factum est ut continuaret vitam eundo de uno esse in aliud: cuius plenitudinem non valuit id est potuit complecti permanendo.

Nota quod infinitus motus rerum temporalium quantum potest imitat statum eternitatis: quia non

Liber quintus

sophia docet quomodo proprie loquendum sit de deo et de mundo dicens. Si nos sequentes Platonem velimus imponere nomina digna id est. convenientia rebus: dicamus deum esse eternum: mundum vero dicamus perpetuum. et hoc consonat dicto auctoris Grecismi. eternum vere sine principio sine fine. perpetuum cui principium sed fine carebit. Quoniam igitur omne iudicium. Hic philosophia ex dictis ostendit modum scientie diuine

Primo ergo ostendit qualis sit scientia diuina: et quomodo sit nominanda dicens. quoniam omne iudicium comprehendit ea que sunt sibi subiecta id est sua obiecta secundum sui naturam id est secundum naturam virtutis cognoscentis. Natura autem dei talis est: quod semper ipsi deo est status eternus et presentarius: ex quo sequitur quod scientia dei supergressa omnem motionem temporis manet in simplicitate presentie: et completens infinita spacia preteriti et futuri temporis omnia considerat: quasi iam id est presentialiter gerantur in sua simplici conditione. Tunc ostendit quomodo scientia dei est nominanda dicens.

Itaque si velis pensare presentiam que cuncta dinoscit: non diceres diuinam scientiam esse presentiam quasi futurum: sed rectius estimabis diuinam scientiam esse instantie id est presentie nunquam deficientis: quod confirmat per etymologiam huius nominis prouidentia dicens. unde cognitio diuina non dicitur prouidentia: quia illa importat ordinem ad futurum: sed dicitur prouidentia quasi porro id est procul ab rebus infimis constituta: quasi ab excelso cacumine rerum cuncta prospiciat.

Nota quod cognitio sequitur modum rei cognoscentis: ideo cognitio et scientia dei sequitur statum et dispositionem dei. status autem dei est eternus et presentarius: cum esse diuinum mensuretur eternitate: ergo scientia dei erit eterna et presentaria: ita quod omnia que sunt preterita et futura cognoscit quasi sint presentia.

Notandum quod aliquis diceret. Non ens non potest alicui esse presens: sed preteritum et futurum est non ens: ergo non potest esse presens cognitioni diuine. Dicendum quod duplex est non ens: quoddam quod nullo modo est ens nec potest esse ens: et tale non est realiter presens alicui cum nihil sit. Aliud est non ens non simpliciter: sed quod actu non est ens. et licet huiusmodi ens non possit realiter coexistere temporis presentis: potest tamen coexistere eternitati: quia eternitas cum sit infinita excedit tempus presens

quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam que sibi subiecta sunt comprehendit: est autem deo semper eternus ac presentarius status. Scientia quoque eius omnem temporis supergressa motionem in sue manet simplicitate presentie: infinitaque preteriti ac futuri spacia completens omnia: quasi iam gerantur in simplici cognitione considerat. Itaque si presentiam pensare velis qua cuncta dinoscit: non esse presentiam quasi futuri: sed scientiam nunquam deficientis instantie rectius estimabis.

Unde non prouidentia sed prouidentia potius dicitur quod porro ab rebus infimis con-

Prosa sexta

extendendo se ad preteritum et futurum. Et sic preteritum et futurum sunt eternitati coexistentia presentialiter: quia in eternitate non est successio. unde non sequitur si aliquid coexistit eternitati quod pro tanto simpliciter existat: quia eternitas etiam extendit se ad non existens sicut ad preteritum et futurum.

Notandum quod deo omnia sunt presentia et sibi nihil est futurum: ideo scientia sua

non est dicenda prescientia que sonat aliquid futurum: nec debet dici prescientia propter eandem causam: sed debet dici prescientia quasi procul constituta a rebus inferioribus omnia prospiciens.

Quid igitur postulas.

Hic soluit obiectiones superius factas contra providentiam. Primo ergo ostendit qualiter huiusmodi obiectiones solvantur. Secundo resumit primam obiectionem ipsam fortisficando ut formalius solvatur. Secunda ibi. hic si dicas. Circa primum notandum quod erant rationes quarum prima et secunda fundantur super hoc scilicet quod nihil potest esse presciturum a deo nisi id sit necessarium. Tertia fundas

stituta: quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas ut necessaria fiant que diuino lumine lustrentur: cum nec homines quidem necessaria faciant esse que videant. Num enim que prescientia cernis aliquem eis necessitatem tuus addit intuitus. Boetius Adinime. Ad. At qui si est diuini humanique presentis digna collatio: uti vos vestro hoc temporario presenti quodam videtis: ita ille omnia suo cernit eterno. Quare hec diuina prenotio naturam rerum proprietatemque mutat. Taliaque apud se presentia spectat: qualia in tempore olim futura prouenient. Hec rerum iudicia con-

tur super hoc quod euentus incertus non potest certitudinaliter cognosci. facit ergo duo. Primo ostendit quod prescientia non imponit necessitatem rei prescrite: per quod soluitur prima et secunda ratio. Secundo ostendit quod scientia dei non mutat naturam rei: sed simul stant certitudo a parte scientie: et incertitudo a parte euentus: per quod etiam soluitur tertia ratio. secunda ibi. Quare hec diuina. primo dicit. Ex quo deus cognoscit omnia tanquam presentia: quid igitur postulas ut illa fiant necessaria que lustrentur id est que comprehenduntur: diuino lumine id est diuina cognitione: cum nec homines faciant ea necessaria que presentialiter vident. verbigratia. Quod homo videt in presenti non facit esse necessarium. Num pro nūquid enim intuitus tuus addit id est dabit aliquam necessitatem eis que tu cernis presentia. dicit Boetius. Adinime. Et philosophia. si digna collatio diuini et humani intuitus respectu presentis uti pro sicut vos videtis: quodam hoc presenti temporario id est in presenti tempore: ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanquam presentia. Notandum quod intuitus noster rei presentis nullam imponit necessitatem rei presentis: quia visio fortis currentis non imponit necessitatem forti currenti: quia potest fortis currere vel non currere: sic etiam intuitus diuinus qui omnia presentialiter cognoscit nullam imponit rebus necessitatem: sed videt ea presentialiter: sicut futura sunt necessario futura: et contingentia videt contingē

Liber quintus

ter futura. Quare hec diuina prenotio. Hic ostendit q̄ circa contingentia simul stāe
certa cognitio dei ⁊ incertus euentus rei dicens. Quare hec diuina prenotio que de
nouit futura illa non mutat proprietatem rerum quo ad necessitatem ⁊ contingentia
quia non imponit necessitatem rei que cōtingens est: sed talia a pud se spectat presen
tia qualia olim preuenient futura: nec confundit rerum iudicia ⁊ contingens faciat
non esse contingens: sed
vno intuitu mentis diuino
scit tam necessarie q̄ non
necessarie ventura id est
futura. qd̄ declarat in exē
plo dicens. sicuti vos ho
mines quando pariter id
est in eodem instanti vide
tis homines ambulare in
terra: ⁊ solem oriri in celo
licet vtrūq; simul sit cons
pectum: tamē discernitis
hoc esse voluntarium: scilicet
licet hominem ambulare
in terra: et illud esse neces
sarium scilicet solē oriri. Ita si
militer diuinus intuitus
cuncta despiciens id est de
orsu aspiciens minus per
turbat rerum qualitatem
scilicet contingentiam et
necessitatem rerum. Di
co apud se presentium ras
tione eternitatis: sed futu
rarum ad conditiones tē
poris. Quo fit vt cogni
tio futurorum dei tanq̄
presentium non sit opi
mo: sed cognitio veritate
mixta id est cōfirmata: cui
cognoscit aliquid esse exi
turum id est futurum: quod idem non nesciat id est bene sciat carere potest necessitate
existendi.

Notandum de hoc quod dicitur deum omnia presentialiter cognoscere scilicet pre
terita et futura: ponunt quidam exemplum de baculo fixo in aqua qui successiue toti
flumini presens est cum partibus eius: sic eternitas simul est cum toto tempore et cum
omnibus que sunt in tempore: ita q̄ totum tempus et quicquid est successiuum in
tempore est presens eternitati: vt si ponatur eternitas sicut centrum: et totum tempus
sicut circumferentia: tunc hec circumferentia continue moueatur et pars toti suc
cedat: tamen in comparatione ad centrum vniiformiter se habet. Aliud exemplum
ponitur de aliquo qui vadit per viam et non videt homines post se venientes: sed il
li qui de altitudine respiceret videret totam viam ⁊ homines per eam transcentes tam

Prosa sexta

precedentes q̄ sequentes: sic deus de speculo sue eternitatis respiciens omnia presens
trahit videt tam presentia q̄ futura. **Hic si dicas.** Hic philosophia redit ad priaz
rationem superius positam ipsam fortificando: vt formalis soluat et fortificat eaz.
Secundo soluit. Tertio solutionez declarat. **Secunda ibi.** Respondebo. **Tertia ibi.**
Duc enim si dicas hic obijciendo illud non posse nō euenire q̄ deus videt euenturum:

cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. **Respondebo** namqz idem futurum cum ad diuinam notionem refertur necessarium. cum vero in sua natura perpenditur liberum prorsus atqz absolutum videri. **Due** sunt enim necessitates: simplex vna veluti q̄ necesse est omnes homines esse mortales. Altera conditionis vt si aliquem ambulare scias cum ambulare necesse est. **Quod** enim quisqz nouit id esse aliter q̄ notum est nequit: sed hec conditio minime secum illam simplicem trahit. **Hanc** enim necessitatem non propria facit natura sed conditionis adiectio. **Nulla** enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quis eum tamen cum graditur incedere necessarium sit. eodem

quia tunc deus faleretur. quod autē potest non euenire: id ex necessitate potest contingere: et sic astrigas me ad nomen necessitatis vt concedam cōtingens aliquo modo esse necessarium. **Ego** fatebor res solidissime veritatis cui vix aliquis accesserit eaz concedo: nisi speculator diuini id est diuine nature. **Tunc** soluit obiectionem dicens. **Si** coartaueris me vt concedam aliquam necessitatem futuroz: respondebo idem q̄ futurum est quo ad nos cum refertur ad diuinam notionem cui ipsuz est presens. **Dico** necessarium esse scilicet necessitate conditionata scilicet ratione presente. cum autem idem futuruz perpenditur in sui natura ratione cuius habet futuritionez et determinationem in sui

causa: necesse est videri liberum. **Notandum** q̄ sicut illud qd̄ in se est contingens quando est nobis presens ratione presentie sortitur quandam necessitatez: qua necesse est ipsum esse dum presens sit: quia omnia sunt deo presentia. ratione istius presentie in ordine ad ipsam diuinam cognitionem sortuntur q̄dam necessitatem: licet in sui natura prorsus videantur libera. **Due** enim sunt necessitates: simplex vna. **Hic** philosophia declarat solutioē per quādam distinctionem necessitatis et eaz applicat ad p̄positū. **Secundo** cōcludit ex p̄missis simul stare q̄ aliqua sunt scdm se cōtingētia et in certa q̄ tū eueniūt certitudinaliter inq̄tū a deo p̄uisa. **Secunda** ibi sicut igitur p̄culdubio cūtra. primo dicit due sunt necessitates. **Vna** simplex que est necessitas nature sicut oēs hoies necessario esse mortales. **Alia** est necessitas cōditōis: vt si scias hominē ābulare illū ābulare necesse est: quia quod quisqz nouit illud nō pōt aliter esse q̄ notū ē: sed hec conditio id est necessitas conditionata minime trahit secum simplicem necessitatem: quia necessitatem conditionis nō facit propria natura sed adiectio cōditōis. **Nulla** eiz necessitas cogit incedere. i. ābulare: voluntate largitē. i. ābulare: quis necessarium sit eū ābulare tūc cū gradit. i. āblat. hāc distinctōez applicat ad p̄positū dicens.

Eodē mō siqd̄ prouidentia diuina presens uidet: illud esse necesse est scilicet ea condi-
tione qua prouisum est: et qua ponitur sibi presens: quāuis nullam habeat necessitatem
nature. Sed ea futura contuetur tanq̄ presentia que ex libertate arbitrij proueniunt.
igitur hec relata ad intuitum diuinum fiunt per cognitionem diuine notionis: per se
vero id est in sui natura non habito respectu ad diuinam cognitionem: ipsa non desi-

nunt id est deficiūt ab ab-
soluta id est a perfecta li-
bertate sue nature. No-
randum secūdu intentōez
Boetij ista ratio. **Quis-**
quid est prouisum a deo
necessario euenit. soluitur
dicendo q̄ veruz̄ est q̄ ne-
cessario euenit necessitas
te cōditionata: sed nō ne-
cessitate absoluta. alij ali-
ter solunt: q̄ illa proposi-
tio est vera in sensu compo-
posito: sed falsa in sensu di-
uiso. vnde cum dicitur.

Quicquid prouisū est ne-
cessario euenit: verum est
in sensu composito: q̄ im-
possibile est prouisum a
deo nō euenire. tamen in
sensu diuiso falsa est: quia
euentus rei saltem contin-
gentis in se non est neces-

sarius. **ffuit** igitur proculdubio cuncta que. **Dic** phia concludit ex predictis q̄ ista
simul stant: q̄ aliqua secundū se sūt contingētia ⁊ incerta: que tamen certitudinaliter
eueniunt in quantum preuisa a ⁊ eo. **Secundo** obijcit contra hoc ibi. **Quid** igitur re-
fert nō esse necessaria: cum primo dicit. **Proculdubio** cuncta futura sunt que deus pre-
noscit esse: alioquin falleretur diuina prouidentia: sed quedam eorum proficiuntur
id est procedunt de libero arbitrio: ita q̄ q̄tum est de esse ipsorū possunt nō euenire. vñ
subdit que quāuis eueniant: tamē nō amittunt propriā naturā libertatis: quia priusq̄
fierent potuissent non euenire. **Nota** q̄ tota intentio Boe. fundatur super hoc: q̄ a-
liquid libere futurum ex sui natura in comparatione ad prescientiam diuinam necessa-
rio euenit: et talis est necessitas conditionata: quia in quantum preuisum est sic necessa-
rio euenit: sed non absolute circūscripta preuisione. **Quid** igitur refert non esse ne-
cessaria. **Dic** obijcit contra solutionem: ⁊ soluit obiectionem. **Secundo** contra illaz so-
lutionem iterū obijcit ibi. **Sed** si inq̄es in mea. **Obiectio** in hoc consistit. **Ex** quo futurū
contingens prescītū certitudinaliter euenit ⁊ necessario: nō videtur esse differentia in-
ter contingens et necessarium. vnde dicit. **Quid** igitur refert contingētia ⁊ libere fu-
tura nō esse necessaria: cum ipsa eueniant instar. i. ad similitudinem necessitatis.

Tunc soluit dicens: q̄ inter euentum necessarium et contingentem hoc refert: quod ma-
nifestū apparet per exempla que pauloante proposuit. s. q̄ sol oriens ⁊ bonis gradibz
que dū fiūt nō fieri non p̄t: ⁊ ita vtrūq̄ ē necessarium sub conditōe presentie. p̄sentia

Prosa Sexta

enim necesse est esse dū sunt presentia: tū vnum eoz. s. sol oriēs priusq̄ fieret necesse erat existere. Alterū vero. s. homo gradieus minime habet necessitatē fieri anteq̄ fiat: ita etiā illa que deo habet in presentia proculdubio existūt ppter necessitates cōditionis qua sunt presentia euenire tāq̄ pntia: sed eoz que sic sunt presentia hoc de rez necessitate descēdit sicut solē oriri: aliud de potestate faciētū. s. boiem ambulare: ex quo cōcludit: ideo

Quid igitur refert non esse necessaria: cuz pp̄ diuine sciētie conditionē modis oibus necessitatis instar eueniant. Hoc scz q̄ ea que pauloāte pposui sol oriēs ⁊ gradiēs hō que dū fiunt nō fieri nō pnt: eozū tamē vnuz prius quoqz q̄ fieret necesse erat existere: alterū vero minime. Ita etiā que presentia deus habet proculdubio existūt: sed eozū hoc quidem de rerū necessitate descēdit. illud vero de ptāte faciētū. Haud igitur iniuria diximus hec si ad diuinā notitiam referatur necessaria: si per se cōsideretur necessitatis esse nexibus absoluta: sicuti oē qd̄ sensibus patet si ad rationē referas vniuersale ē: si ad seip̄a singulare respicias. S3 si inquires in ea ptāte sitū est mutare propositū euacuabo puidētiam: cum que illa prenoscit forte mutauero. **R**espōdo propositū te quidē tuum posse deflectere: sed quoniam ⁊ id te posse ⁊ an facias

non iniuria dixim⁹ hoc prius q̄ illa q̄ cōtingenter eueniunt si r. feratur ad diuinā noticiā sunt necessaria. s. ex p̄ditione diuine sciētie. Si vero p se p̄siderent ip̄a sunt absoluta a nexib⁹. i. a viculis necessitatis: quod manifestat p simile sicuti si id qd̄ patet sensib⁹: si referas ad rationem tunc est vniuersale: si autem referas ad sensus tūc est singulare. No. q̄ si idē relatum ad diuersa pōt esse vniuersale ⁊ singulare: videtur similiter q̄ idē cōparatum ad diuersa pōt sit esse cōtingens ⁊ necessarium. Nā particulare habz rationē cōtingentis ⁊ vniuersale rōnez necessarij. S3 videmus q̄ humana natura cōparata ad intellectum agentē abstrahentē a cōditionibus idiuuātibus: ⁊ cōparata ad intellectū possibilem habet rōnem vniuersalis: s3 cōparata natura humana ad sensum q̄ particulariter cōprehēdit habz rationē singularis. Nam vni

uersale est duz itelligitur particulare: dū vero sentit̄ similiter erit de futuro cōtingenti q̄ ip̄z pparatū ad diuinā p̄sciētiam est necessariū cōditionaliter: in se aut cōsideratur habet se cōtingētē. Sed si inquires in mea. hic obijcit cōtra solutionē tā dictam: ⁊ soluit illam obijctionē. Secūdo mouet dubitationē. ibi. **Q**uid igitur. **P**rimo dicit. Tu obijcies cōtra solutionem sic. Si in mea potestate est mutare propositum meum scilicet currendo vel non currendo ego euacuabo id est frustrabo prouidentiam diuinam cū ego mutauero illa que prenoscit esse futura: ip̄e soluit dicens. Ego respōdebo te posse deflectere id ē mutare propositū tuū: sed veritas prouidentie illa intuet̄ illud te posse. s. mutare ppositū ⁊ an facias qd̄ ppositū mutas: ⁊ intuetur quo cōuertis ppositū tuū: iō scias te nō posse vitare diuinā p̄sciētiam: sicuti quis libera voluntate cōuertat in varias actiōes: tu nō pots effugere intuitū p̄ntis oculi. No. q̄ licet hō possit mutare ppositū suū: p hoc tamē

Liber Quintus

non effugit prescientiam diuinam: quia deus illam mutationem presciscit. Postquam enim deus prescisceret te cras iturum ad forum quis possis non ire: et proponas non ire non tamen non ibis: quia deus prouidet simul et propositum et praesentem non eundem et mutationem propositi et actionem eundem: et ideo non potes aliquo modo effugere eius praesentiam. Quid igitur inquires. Dic mouet dubitationem di. Tu forte inquires quid igitur contingat ex ista solutione mutabitur ne scia diuina ex mea dispositione. id est ex mea variatione. scilicet cum ego nunc ueli hoc nunc aliud: uideatur ne presciscia diuina ex hoc alternare. id est mutare uices suas: noscendi. id est cognoscendi. ipse respondet mihi nunc contingit hoc quod diuina scia mutetur: quia diuina intuitus praecurrit omne futurum et retorquet illud ad presciscientiam proprie cognitionis cognoscendo omnia simul tanquam praesentia: nec alternat. id est mutat uices suas praenoscendi nunc hoc nunc illud successive sicut tu estimas: sed manens liber a mutatione uno ictu prouenit et complectitur utrasque mutationes: quam praesentiam comprehendendi uisendi omnia tanquam praesentia deus non est sortitus ex rebus futuris: sed ex propria simplicitate: ex quo resoluitur. id est declarat illud quod paulo ante posuisti scilicet indignum esse si futura nostra dicantur praesentare causam scientie dei. uirtus enim scientie diuine cuncta complectens praesentialiter ipsa imponit modum omnibus rebus: quia scia dei est causa rerum. ipsa uero nihil habet ipsi rebus: quia nihil ab eis accipit sicut nos accipimus sciam a rebus. Nota si deus simul non cognosceret ea quae successive eueniant in tempore: tunc scia dei esset variabilis propter hoc quod ad cognitionem unius succederet cognitio alterius: sed quia omnia simul cognoscit tanquam praesentia: ideo in sua scia non cadit variatio: ut prius nesciat esse alicuius et postea sciat: uel quod prius sciat hoc non esse: et postea esse imo simul omnia cognoscit: et ideo simul scit aliquid non esse in una die temporis mensurantis re et esse in alia die temporis. Quae cum ita sint. Hic concludit ex praemissis impassibilitatem libertatis arbitrii cum presciscia diuina dei. Quae cum ita sint ut praedictum est et manet libertas arbitrii mortalium irremota. id est incorrupta: nec leges proponunt hominibus praesentibus et praesentibus iniquis. id est iniuste uoluntatibus nostris: soluta. id est liberata ab omni necessitate. manet et immobilis deus presciscens cunctorum et praesentibus

quae conuertas praesens prouidentiae ueritas intuetur diuinam te presciscientiam non posse vitare: sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum: quis te in varias actiones libera uoluntate conuertas. Quid igitur inquires. Ex mea uel dispositione scientia diuina mutabitur: ut cum ego nunc hoc nunc aliud ueli illa quoque noscendi uices alternare uideatur. Boetius. Adunime. Philosopho. Omne namque futurum diuinus praecurrit intuitus: et ad praesentiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat nec alternat ut tu estimas nunc hoc nunc illud praenoscendi uices: sed uno ictu mutationes tuas manens praueit atque complectitur quam comprehendendi omnia uisendi quoque praesentiam non ex futurarum prouentu rerum: sed ex propria deus simplicitate sortitus est. ex quo illud quoque soluitur quod paulo ante posuisti indignum esse: si scientie dei causam futura nostra praesentare dicantur. Hec enim scientie uis praesentaria notatione cuncta complectens rebus om-

Prosa Sexta

eternitas sue visionis concurrat cū futura qualitate. s. bōitate ⁊ malicia nostrorū actūz dispensans. i. distribuēs bonis premia ⁊ malis supplicia: nec frustra sunt posite preces ⁊ spes in deo que nō possunt eē inefficaces cū sint recte. Nota ex quo ppter liberū arbitriū pnt res sic alter euentre nō iniuste bonis premia ⁊ malis supplicia proponunt nec spes ⁊ preces frustrant; frustrarētur aut oīa bec si oīa vinculo necessitatis vterētur

nibus modū ipsa cōstituit: nihil vero posterioribus debet. Que cū ita sint manet ite merata mortalibus arbitrii libertas: nec iniqz leges solutis oī necessitate voluntatibus pnia pena s qz pponit. Manet etiaz spectator desup cunctozū prescius deus visionisqz eius p̄sens sp̄ eternitas cū nostrorū actūz futura qualitate cōcurrat: bonis premia malis supplicia dispēsans: nec frustra sunt in deo posite spes p̄cesqz: que cū recte sint inefficaces eē n̄ pnt. Aduersamini igitur vicia: colite virtutes: ad rectas spes animū subleuate: hūiles preces i excelsa porrigite. Magna vobis ē si dissimulare nō vultis necessitas indita p̄bitatis: cū añ oculos agatis iudicis cūta cernētis.

sicut patet ex dictis. Ad uersamini igitur vicia. Hic p̄. subiūgit exhortationem vtilē. d. Ex quo sic ē q nō estis coacti necessitate ad faciēdū aliquid: sed manet in vobis libera volūtas: nō aduersamini. i. spernite vicia p̄ ea iuste incuratis penas: colite. i. exercete virtutes ppter quas merita consequamini: subleuate aim vestroz ad rectas spes q̄ in verā britudinē tēdunt: porrigite i excelsa. s. ad deū hūiles preces: ⁊ h̄ merito faciatis: qz si nō vultis dissimulare aduerēdo aim v̄z ab his: tunc magna vobis est indita necessitas p̄bitatis. i. virtutis: qz illud qd̄ agitis nō pōt latere cū q̄ ē iudex actūz vestroz. vnde subdit. Cū agatis ante oculos. i. cū actiones v̄re sint i p̄spectu iudicis cūta cernētis.

mentis. s. dei. No. vicia sunt sp̄nēda q̄ reddūt hoīem serullē. nā qui facit peccatū seruus ē peccati. ⁊ Sen. d. Si scire deos pctā ignoscituros ⁊ hoīes ignoraturos: adhuc ppter vilitatem pcti peccare erubescere. virtutes aut sūt colende: qz virt̄ est q̄ h̄item p̄ficiat ⁊ opus ei⁹ bonū reddit. Recta spes ⁊ recte p̄ces sunt deo porrigēde: qz his deo coniungimur ⁊ ipm̄ alloquimur. ⁊ si nō dissimulam⁹ negligēdo p̄dicta: magnā virtutis p̄bitatē nobis iductā ⁊ p̄missam inde cōsequimur: qm̄ oīa que agim⁹ sunt in prospectu dei cuncta cernētis. sic enim scribitur ad hebreos quarto. *Via nuda ⁊ aperta sunt oculis eius qui est deus benedictus in secula seculorum. Amen.*

Finis Boetius de cōsolatu philosophico cū cōmento
sancti Thome. impressus Lugduni per Johannez de
prato. Anno dñi, M. cccc. lxxvij. die. viij. february.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten signature or scribble at the bottom of the page.

Tabula

Tabula super libris Boetij de consolatione
Philosophie secundum ordinem alphabeti.

- A**ctidiosi tardi et viciosi arguuntur libro. iiii. metro. vii.
Excusatio crudelis libro primo prosa quarta.
Excusatio Boetij erga regē habuit tria vicia li. i. prosa. iiii.
Etus quilibet requirit ordinem temporis et loci li. i. metro. vi.
In vere flores et autumnio vne colliguntur li. i. metro vt supra.
Etus sequitur conditionem potentie cuius est actus li. v. prosa. iiii.
Admiracionis exemplum de septem stellis et eclipsi lune li. iiii. metro. v.
Admirantur homines de illo quod raro fit ibidem.
Admirari fecit senes philosophari ibidem.
Aduersa fortuna plus prodest quam prospera libro secundo prosa octava.
Aduersa bonis: prospera malis quare contingant libro quarto prosa sexta.
Aduersa et prospera adueniunt bonis et malis libro quarto prosa septima.
Aduersitas veros amicos ostendit libro secundo prosa octava.
Aduersitati fortune dolendum non est propter quinque libro secundo prosa prima.
Aduersitate non debet sapiens molestari: nec fortis multitudinem hominum terreri li. iiii. prosa. vii.
Aduersitate et in prosperitate vt se homo equaliter habeat hortatur exemplis li. iiii. me. vii.
Affectiones quattuor: gaudium: spes: timor: dolor impediunt cognitionem veri li. i. me. vii.
Affectus quattuor sunt: require infra cathene.
Ager mentem hominis designat libro tertio metro primo.
Aliena probitas et pulchritudo hominem non decorant libro secundo prosa quinta.
Amantibus quis dat legem libro tertio metro duodecimo.
Amicitiam dissimilitudo dissoluit libro primo prosa tertia.
Amicorum triplex genus libro secundo prosa tertia.
Amicus verus require aduersitas supra.
Amicos fortuna infortunum inimicos facit li. tertio prosa quinta.
Amor diuinus tria facit in hominibus libro secundo metro octauo.
Anaxagoras philosophus stulticiam hominum solet pro deo recolentium reprehendit li. i. prosa. iiii.
Anni sunt quattuor partes libro primo metro quinto.
Anni partes quattuor: require regimen dei.
Animi transformatio peior est quam corporis li. quarto metro quarto.
Antiquorum etas fuit sine cupiditate li. secundo metro quinto.
Appetunt omnia permanere: require bonum est.
Appetitus: require permanentia.
Appetitus est duplex libro tertio prosa vndecima.
Appetitus: require desiderium.
Area fortune quare mundus dicitur libro. ii. prosa prima.
Arma philosophie libro primo prosa secunda.
Artes liberales dicuntur lac. ibidem.
Asinus ad liram est homo sine attentione verba sacra audiens li. i. prosa quarta.
Asinus dicitur piger seu tardus li. quarto prosa tertia.
Auari dicuntur canes li. i. prosa quarta: et idem habetur li. ii. metro. ii.
Auari insatiabiles libro tertio metro tertio.
Aues tenebrarum: require tenebre.
Auriga: require currus.
Auarus: require lupus.

Autumnus: require tempus autumnale.

Auxilium diuinū in minimis debet inuocari libro tertio p̄sa vndecima.

Auxilij diuini inuocatio a Boetio libro tertio metro nono.

- B** Arbitrator: require in securitas.
- Eate tūc respublice sunt si per sapientes ⁊ studiosos regātur libro. i. p̄sa. iij.
- Beatitudo siue felicitas est duplex libro secundo prosa quarta.
- Beatitudo non est in dignitatibus libro secundo p̄sa sexta.
- Beatitudo siue felicitas n̄ cōsistit i boīs fortuitis. li. ij. p̄sa. iij. ⁊ p̄bat trib⁹ rōib⁹: ibid.
- Beatitudinis descriptio libro tertio prosa secunda.
- Beatitudinem ad veram omnes vocantur libro tertio metro decimo.
- Beatitudinem attingere: require ambulare.
- Beatus omnis deus est libro tertio p̄sa decima.
- Beatitudo: require patria. Item omnes. Item in verbo voluptas.
- Bellum iustum licet libro quarto metro quarto.
- Bestie non beatificantur libro tertio p̄sa septima.
- Bibliotheca vnde dicitur libro primo p̄sa quarta.
- Boetio multa nomina annectuntur: in probemio.
- Boetius ordinauit suos actus ad cōmunē vtilitatē p̄z seprē exēplis. li. i. p̄sa quarta.
- Boetius quare infirmus iudicabatur libro primo p̄sa sexta.
- Bona corporis sunt vilia libro tertio p̄sa octaua.
- Bona hominis sunt ratio ⁊ intellectus non temporalia libro p̄rio p̄sa sexta.
- Bona temporalia somniant esse felicitas libro quarto p̄sa quarta.
- Bona temporalia quarens in varia incidit libro tertio prosa octaua.
- Bona temporalia nec sufficientiam nec potentiam prestant libro tertio p̄sa nona.
- Boni semper sunt potentes: mali vero impotentes libro quarto prosa secunda.
- Bonum est duplex libro secundo p̄sa sexta.
- Bonorum premia: require premia.
- Boni premio hic priuantur: require iusti.
- Boni veri imagines vbi inuentuntur libro tertio prosa nona.
- Bonum ⁊ vnum idem sunt: require vnum.
- Bonum est quod omnia appetunt libro tertio p̄sa nona.
- Bonum summum cuiuslibet videtur id quod appetit libro tertio p̄sa secunda.
- Boreas ventus significat philosophiam libro primo metro tertio.
- Breuitas vite humane libro quarto prosa quarta.
- Burum: require vlixes.
- C**alamitas vnde dicatur libro secundo p̄sa prima.
- Canis dicitur rixosus: ⁊ lupus auarus libro quarto p̄sa tertia.
- Caro nihil est nisi sanguis coagulatus libro primo metro p̄rio.
- Casus non est euentus prouisus libro quinto prosa prima.
- Casus diffinitur: ibidem.
- Cathene rationis sunt quattuor affectus libro primo metro secundo.
- Causa mali: require nihil.
- Celum quare dicitur stabile libro primo metro secundo.
- Celuz mouetur duplici motore: ibidē.
- Celuz quare dicitur stare eiusqz stelle libro primo metro tertio.
- Circulo comparatur vita hominis libro tertio metro secundo.
- Circe dea: require vlixes.
- Claritas solis: require prouidētia ⁊ ei.

Cognitione summi boni fit per creaturas gradatim transcendendo li. iij. metro. i.
 Cognitione sequitur naturam cognoscentis libro quinto prosa quinta.
 Cognitionis veritatis impedimenta: require turbatores.
 Cognitione veri repellit cecitatem ignorantie libro quarto prosa quarta.
 Cognitione virtus aliter in nobis intellectiva et aliter sensitiva li. iij. prosa. iij.
 Cognoscitur rotundum: aliter visu: et aliter tactu libro quinto prosa quarta.
 Cognoscit boiem: aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: et aliter intelligentia divina ibid.
 Color philosophie libro primo prosa prima.
 Comedere parentes in certis partibus laudabile est libro secundo prosa. vij.
 Concordare non possunt mali cum bonis: nec etiam inter se li. iij. prosa. vi.
 Concordia elementorum: require regimen dei.
 Concupiscentia terrena superata homo fit divinus libro quarto metro. vij.
 Confiteri non abscondas: si medicantis opus expectas, o vulnerum detegas li. i. psal. iij.
 Conscientie libertas: et conscientia libera libro primo prosa quarta.
 Conscientia prava punit malum intrinsicum: si exterius non punitur li. iij. psal. iij.
 Consolatio philosophie libro primo prosa tertia.
 Consules electi ducti in proterium secundum consuetudinem romanorum li. ij. prosa tertia.
 Contemplatio superiorum est nostrum contra stultos propugnaculum li. i. psal. iij.
 Contingens: require necessarium.
 Conuictus: require damnari.
 Crapula hominem debilitat li. ij. psal. v.
 Cupiditas multorum malorum causa est li. ij. metro. v.
 Cupiditas veri boni naturaliter est inserta hominibus li. iij. psal. secunda.
 Currus per aurigam necessario non vehitur libro quinto prosa. iij.
 Annari nullus debet nisi conuictus li. primo prosa. iij.
 Annatorum pena: require pena.
 Desiderium siue appetitum eorum implere solum sapientes possunt li. iij. psal. ij.
 Desiderij et libidinis differentia: ibidem.
 Deus intuetur omnia libro quinto prosa. vi.
 Deo sunt preces offerende: ibidem.
 Deus presidet et conditor mundi libro primo prosa. vi.
 Deus commendat de gubernatione celestium et terrestrium li. i. metro. v.
 Deus siue summum bonum non inuenit in terrenis: sicut nec aurum in arboribus li. iij. me. vij.
 Deus regit omnia libro tertio metro nono.
 Deus a nullo compellitur sed sua bonitate fecit omnia: et commendat ex parte sapientie sue: ibid.
 Deus omnia gubernat libro tertio prosa. xij.
 Deo omnia recta fiunt li. quarto prosa. i.
 Deus rotat orbem dicit Pericles li. iij. prosa. xij.
 Deus tonans: require tonitru.
 Deus verissime est: require esse.
 Deus fons omnis bonitatis per omnipotentiam: iudex equitatis per iustitiam li. iij. me. vi.
 Dei regimen libro quarto metro sexto.
 Deum eternum omnes sapientes dixerunt libro quinto prosa. vi.
 Deus omnia videt libro quinto prosa. vi.
 Dignitas siue potestas duplex li. secundo prosa. vi.
 Dignitas reddit malos peiores: ut patet de romanis libro. ij. psal. vi.
 Dignitas reddit peiores: patet de Nerone: cuius ponit quatuor malicias li. ij. me. vi.
 Dignitas si esset bona non adueniret pessimis li. ij. metro. vi.

Dignitas collata improbis non efficit dignos sed ostendit se indignos. li. ij. p. sa. vi.
 Dignitas non reddit bonis horribile si non est virtuosus li. iij. p. sa. iij. et probat quadruplici via.
 Dignitas prefecture: dignitas senatoria: ibidem.
 Displicere malis laudabile est li. i. p. sa. iij.
 Diuitie in quinque consistunt libro secundo prosa quinta.
 Diuitie disperse minuunt: scia vero dispersa augumentur libro. ij. p. sa. v.
 Diuitie non sunt appetende tribus rationibus probat ibidem: et propter diuitias multi perierunt: ibidem.
 Diuites soli reputantur honore digni: ibidem.
 Diuitie non auferunt indigentiam libro tertio prosa tertia.
 Diuination quid sit libro quinto prosa quarta.
 Diuina providentia: require ingenium.
 Diuino amore tria reguntur: scilicet astra elementa et tempora li. ij. me. viij. |
 Diuinus amor tria facit in hominibus: ibidem.
 Dolendum non esse: require aduersitati.
 Dolere faciunt tria Boetium libro primo prosa quarta.
 Dolor: ira: meror: libro primo prosa quinta.
 Dolia duo vint in lumine Jouis libro secundo prosa secunda.
 Duo principia rerum: bonum et malum: require pitagorici,
Durare malum: require miserior.
Ebetatur et ingressatur mens humana temporalibus libro primo me. i.
Ebrius volens ire domum sic errans ad felicitatem libro tertio prosa secunda.
 Eclipsis lune: require admirationis.
 Eget omnis eo quod desiderat libro tertio prosa tertia.
 Elementorum concordia: require regimen dei.
 Eloquentia sine sapientia: et eloquentia cum sapientia libro secundo prosa prima.
 Epicuri stoici libro primo prosa tertia.
 Equaliter se habere: require aduersitate.
 Error sapientis est duplici de causa peior quam insipientis libro primo prosa prima.
 Esse malos simpliciter non conceditur: sed esse homines malos sicut cadauer esse hominem libro quarto prosa secunda.
 Esse verissime habet primum ens. quanto ergo aliquis magis per vicia recedit a primo esse: tanto magis desinit esse libro quarto prosa secunda.
 Etas philosophie libro primo prosa prima.
 Etates quattuor per poetas distinguuntur libro secundo metro quinto.
 Eternitatis deo attribuitur perpetuitas mundo libro quinto prosa sexta.
 Eternitas diffinitio libro quinto prosa sexta.
 Eternitatis cognitio habetur ex cognitione temporis: ibidem.
 Eternitatis vocabulo multi sunt abusi: ibidem.
 Eternum triplex libro quinto prosa sexta.
 Euenire: require liberum arbitrium.
 Euentus require casus. Item fortuiti.
 Exilium: require miseria.
 Eufratis et tigris duplex origo libro quinto metro primo.
Facies siue vultus philosophie libro primo prosa tertia.
Falli non potest deus: require providentia diuina.
Falsa felicitas dicitur mendax libro tertio prosa nona.
 Infamia popularis non prouenit ex recto iudicio rationis libro tertio prosa sexta.
 Infamialis inimicus efficacissima pestis libro tertio prosa quinta.

Familiares regum: require potens.
Fatalis ordo libro quarto prosa sexta.
Fatum duplex notificatur: ibidem.
Fatum ad providentiam habet differentiam: ibidem.
Fatum dependet a divina providentia: exemplum ibidem.
Fati diverse opiniones: ibidem.
Fato omnia que subsunt: etiam diuine providentie subsunt: ibidem.
Fatum se habet ad providentiam diuinam sicut ratiocinatio ad intellectum: ibidem.
Fatum incipit ubi motus: et quicquid supra motum factum est: ibidem.
Felicitas est duplex: scilicet politica et speculatiua libro primo metro primo.
Felicitas temporalis in tribus consistit libro secundo prosa quarta.
Felicitas nemini totaliter aduenit: ibidem.
Felicitas falsa libro tertio metro primo.
Felicitatem a vero bono errantes in quinque posuerunt consistere libro tertio psa. ij.
Felix quantumcunque quis sit: tamen alterius status apparet felicior libro. ij. psa sexta.
Figura siue forma hominis et etiam brutorum libro quinto metro quinto.
Finis cum sit causa carum: ideo nihil potest perfecte sciri nisi fine cognito li. i. psa. vi.
Finis et principium in vnus coincidit: patet in circulo: ergo cognito principio cognoscitur finis omnium rerum scilicet deus libro primo prosa sexta.
Fictus duplex: verus et fictus siue adulatorius libro primo metro primo.
Fons bonitatis: require deus.
Fortuna non est in potestate hominis libro secundo prosa prima.
Fortuna depingitur cum rota: ibidem.
Fortuna non assuescit in oppositum nec natura: ibidem.
Fortuna quolibet dupliciter consideratur libro quarto prosa sexta.
Fortunam esse bonam vel malam stat in voluntate hominis li. quarto psa septima.
Fortuna superba: quia nulla veretur libro secundo metro primo.
Fortuna inuebitur contra auariciam libro secundo metro secundo.
Fortune bona non efficiunt quod promittunt libro tertio prosa tertia.
Fortuna omnis aut iocunda aut aspera li. quarto prosa septima.
Fortuiti euentus declarantur per flumina paradisi: scilicet tigrim et eufratem quorum duplex est origo libro quinto metro primo.
Fortis: require aduersitate.
Fortitudo siue potentia vera: require refrenare.
Fortune bona transitoria et deceptorie nulli seruant fidem libro primo metro primo.
Fortuna caduca propter duo duplicem habet faciem: ante albam et retro nigram: ibidem.
Fortuna ceca depingitur duplici fronte: capillata et calua libro secundo psa prima.
Fuga passionum siue affectionum libro primo metro septimo.
Futura ex necessitate eueniunt: require spes.
Gloria mundana non dicitur beatitudo libro tertio prosa sexta.
Gloriandum non est in vestibus libro secundo prosa quinta.
Gloriandum non est in multitudine seruorum: ibidem.
Gloria siue fama non spectat ad virtuosos libro secundo prosa septima.
Gloria humana non est appetenda propter quattuor li. secundo psa septima.
Gloria vana ex nobilitate sanguinis li. tertio psa sexta.
Subernatio celi et terre: require deus.
Subernaculum quo deus regit mundum est bonitas dei libro. i. psa sexta.

Subernare omnia: require deus.

Herculis labores duodecim libro quarto metro septimo.

Homo diuinus: require concupiscentia.

Hominis bona sunt ratio et intellectus: non temporalia libro primo prosa .vi.

Hominum proprium: require ratiocinatio.

Homines mali naturam amittunt humanam: et in bruta conuertuntur li. iij. psal. iij.

Hois forma est sursum ad celos creata: brutorum vero deorsum ad terram li. v. me. quinto.

Homo non vilis sed nobilis pars mundi libro primo metro quinto.

Homo vere scit qui seipsum scit: et ignorat qui seipsum ignorat libro .i. prosa sexta.

Homo non est homo nisi rationalis libro quarto prosa tertia.

Dum actus reguntur a deo libro primo metro quinto.

Ignorantia est duplex interna siue naturalis: et hec est iuuenis: externa siue extra naturam: et hec est senis et negligentium libro primo metro secundo.

Ignorantia sui ipsius: require homo.

Ignorantia: require cognitio veri.

Imagines veri boni: require boni veri.

Infelicissimi: require miserrimi.

Inclinatio capitis signum est profunde imaginationis libro tertio prosa secunda.

Ingenium humanum non valet ordinem diuine prouidentie comprehendere li. iij. psal. v.

Impedimenta cognitionis veritatis: require turbationes.

Impunitas: require pena.

Impuniti mali: require veritas.

Infecuritas regie potestatis patet in dimisso libro tertio prosa quinta.

Intellectus: require sol.

Inuenire deum: require deus.

Iudex equitatis: require deus.

Inuictus comparatur veseno monti ardenti libro primo metro quarto.

Ira quid sit libro primo prosa quinta.

Iudices mouentur ad misericordias duplici de causa libro primo prosa quarta.

Iudicium vulgare dicit infornatum miserum fortunatum felicem. li. i. psal. quarta.

Iudicium naturale et rationale differunt libro quinto prosa secunda.

Iusticia quid sit libro secundo prosa prima.

Iusti siue boni non solum hic premis priuantur: sed a malis calcantur libro .iij. psal. i.

Iuuentus viridis et felix differunt libro primo metro primo.

Libores duodecim: require Hercules

Lib: require artes liberales.

Liboribus domus multis circulis constructa libro tertio prosa duodecima.

Laudare presentem dupliciter contingit libro secundo psal. prima.

Lectro siue thoro studium assimilatur libro primo prosa prima.

Leuia documenta precedere debent difficilia libro primo prosa secunda.

Letargia qualis infirmitas libro primo prosa secunda.

Liberum arbitrium est in rationali creatura libro quinto prosa secunda.

Liberum arbitrium aliter est in angelis: aliter in hominibus bonis: et aliter in peccatis: ibidem.

Liberum arbitrium non necessitatur: sed deus omnia prospicit: ibidem.

Liberum arbitrium sequuntur premia et pene libro quinto prosa tertia.

Liberi arbitrii et prouidentie diuine non est discordia sicut aliquando apparet. li. v. me. iij.

Libero arbitrio possunt res sic et aliter euenire libro quinto prosa sexta.

Libidinis et desiderij differentia libro quarto.

Zigatus cathensis: require princeps malus.
Lumen: require tenebre.
Lupus dicitur auarus libro quarto prosa tertia.
Luxuriosi comparantur rabiei maris libro primo metro quarto.
Luxuriosus: require porcus.

Quagistrum quare assumpsit Boe. libro primo prosa quarta.
Qua sunt in mundo libro quarto prosa prima.

Qui et stulti non sunt timendi libro primo prosa tertia.

Quos esse non simpliciter conceditur: require esse.

Quod alium posse siue velle: require posse.

Quod malicia eternaliter duraret libro quarto prosa quarta.

Quod alium nusquam est libro quarto prosa sexta.

Quod anus philosophie libro primo prosa prima.

Quod alium nihil est libro tertio prosa duodecima.

Quod medicus qualiter inuestigat morbum libro .i. psa .ij.

Quod medica dicitur pbia. li. i. psa. iij.

Quod medicus non solum per signa vane querit morbum: sed et per interrogatōes li. i. psa. vi.

Quod memorari: require recordari.

Quod mendacium est triplex libro primo prosa quarta.

Quod mendax: require felicitas falsa.

Quod deror: require dolor.

Quod dererici assimilantur muse poetice libro primo prosa prima.

Quod petro et prosa videtur Boe. propter duo libro primo metro primo.

Quod miseria et exilium libro primo prosa quinta.

Quod misericordia: require iudices.

Quod miser est omnis malus libro quarto prosa quarta.

Quod miserior tanto quis quanto supplicio dignior: ibidem

Quod miseriores essent mali si non punirentur: ibidem.

Quod miserrimi sunt infelicissimi si malicia eternaliter duraret libro quarto prosa quarta.

Quod mors: require periodi.

Quod mors eterna semper ardet libro secundo prosa quinta.

Quod mors libro secundo metro septimo.

Quod mors felix et infelix secundum vulgares libro primo metro primo.

Quod mundus: require area fortune.

Quod mundus comparatur mari libro primo prosa tertia.

Quod mundus: require deus.

Quod mundum posuit Plato non habuisse initium temporis: nec finem esse defectum libro. v. psa sexta.

Quod durum velle muribus dominari ridiculosum est libro secundo prosa sexta.

Quod durabilitas rerum probatur tribus exemplis: scilicet sole: floribus et maribus. li. iij. psa octava.

Quod durabilia omnia preter deum libro quarto prosa sexta.

Natura non assuescit in oppositum nec fortuna libro secundo prosa prima.

Natura est triplex libro tertio metro secundo.

Natura humana paucis minimisque contenta est libro secundo psa quinta.

Natura si interdum violentatur: tamen quandoque ad id redit quod naturaliter sibi conuenit: ut patet de leone vegetabilibus et volatilibus libro tertio metro secundo.

Naturale iudicium differt a rationali libro quinto prosa secunda.

Necessitare: require presentia. Item require signum.

Necessitates sunt due libro quinto prosa sexta.

Necessarium idem potest esse et contingens ad diuersa relatum li. quinto .psa sexta.
 Neronis quattuor malitie: require dignitas.
 Neronis uxor iuxta libro primo metro quarto.
 Nescire: require homo vere.
 Nihil est causa mali libro quarto prosa sexta. Ex nihilo nihil fieri quo modo intelligitur
 libro quinto prosa prima.
 Nigromanticum presumpserunt Boetium propter duo libro primo prosa quarta.
 Nobilis quiuis preter illum qui est deditus vicijs libro tertio metro sexto.
 Nomen significat substantiam cum qualitate libro quarto metro quarto.
 Non ens est duplex li. quinto .psa sexta.
 Nouum antiquum: require pati.
 Nox est duplex: accidentalis et naturalis libro primo metro tertio.
Nediunt deo cuncta naturaliter existantia li. quarto metro sexto.
Neum dicitur studium secundum vulgares li. primo prosa quarta.
Neum philosophie ratio et intellectus: et triplici ratione dicuntur ardentes li. i. .psa. i.
Nodum non habet locum apud sapientes li. quarto .psa quarta.
Nomnes laborant licet diuerso calle ad unum beatitudinis finem puenire li. iij. .psa. ij.
Nomnes tendunt ad beatitudinem ut naturali compulsi sed varie li. tertio .psa secunda.
Nopinio vulgatum: require veritas.
Nopus quod facere vis: require voluntas et potestas li. tertio .psa quarta.
Noratio siue deprecatio quid sit libro quinto .psa tertia.
Norationes siue preces sunt deo porrigende libro quinto .psa sexta.
Noratores qui sunt li. quarto .psa quarta.
Nordo debitus temporis et loci debet esse in quolibet opere siue actu li. i. me. vi.
Nordine debito saluantur res in suo esse: ibidem.
Nornamentis ornari est error li. secundo .psa quinta.
Norpheus citharista libro tertio metro duodecimo.
Norphei fabule moralitas: ibidem.
Nartes: require comedere.
Neripatetici libro primo .psa tertia.
Nessio est quidam motus cellule appetitive li. primo .psa sexta.
Nestiones animi impediunt rectum rationis iudicium li. primo .psa sexta.
Nest ibidem metro septimo.
Nesti sapientes non est nouum sed antiquum li. primo .psa tertia.
Nestria est beatitudo via ad eam sunt virtutes libro quinto .psa prima.
Nestupertas duplex libro secundo metro quarto.
Nestulinus senator romanorum li. secundo prosa secunda.
Nestax siue tranquillitas mentis li. primo prosa quinta.
Nest peccata: require vicia.
Nestellende sunt affectiones libro primo metro septimo.
Nestena malorum bona: impunitas mala li. quarto .psa quarta.
Nestene damnatorum siue purgandorum non sunt edifferende li. quarto .psa quarta.
Nestene malorum quare fieri permittunt bonis: et malis locuta que debent bonis li. iij. .psa. v.
Nestene: require liberum arbitrium.
Nestene mentis speculatio rationis libro quarto .psa prima.
Nestericlitari libro tertio metro septimo.
Nestepiodi mortis siue mete vite li. quarto metro quarto.
Nestermanentia est appetitus naturalis non voluntarius li. iij. .psa. st.

- P**iger: require asinus.
Pythagorici posuerunt duo principia rerum: bonum & malum libro tertio psalms undecima.
Philosophari: require admirari.
Philosophia dicitur mulier propter tria libro primo psalms prima.
Philosophie statura: ibidem.
Philosophie partes tres: mathematica: naturalis: metaphisica: ibidem.
Philosophie vestes artes liberales: ibidem.
Philosophie vestes erant filis tenuissimis: ibidem.
Philosophia manibus suis texerat vestes: ibidem.
Phie vestes obscurant: quia non visitata ut gladius in quiete rubiginosus erit: ibidem.
Philosophia dividitur in practicam & speculatiuam: ibidem.
Philosophia practica habetur: ethica: economica & politica: sed speculatiua seu theorica triplex est: scilicet phisica: metaphisica: mathematica: & in talibus est ordo per modum scale: ibidem.
Philosophie vestis scinditur vario modo: ibidem.
Philosophie ornamenta: ibidem.
Philosophie ira: ibidem.
Philosophia magistra omnium virtutum & a deo libro primo psalms tertia.
Philosophia est via ad cognoscendum verum lumen libro quarto psalms prima.
Philosophus fuisses si racuisses libro secundo prosa septima.
Plato: require scire. Item require mundus.
Poeta: require meretrici.
Poetica ars philosophia fugatur libro primo prosa prima.
Popularis: require fama.
Porcus dicitur luxuriosus libro quarto prosa tertia.
Posse malum peius est quam velle libro quarto psalms quarta qualiter intelligitur.
Posse malum non est posse libro quarto psalms secunda.
Posse implere: require desiderium.
Potetia si potest in libere arbitrium li. ij. psalms. vi. ut patet de illo qui momordit linguam.
Potentia vera: require refrenare.
Potentia: sufficientia: reuerentia: claritudo: iocunditas sunt vnum in re li. iij. psalms. ix.
Potentia ligata: require princeps malus.
Potentia plus: require actus.
Potentium familiaritate Seneca & plures mortui sunt libro tertio psalms prima.
Potentes huius mundi non sunt timendi libro primo metro quarto.
Potens e contra patitur potentiam: exemplum de Heciride interfecto ab hercule.
Item de Regulo romano libro secundo psalms quinta.
Potestas regia non est vera potestas libro tertio psalms quinta.
Potestas gladio super caput pendenti comparatur ibidem.
Potestas infecuritas: require infecuritas.
Potestates conceduntur malis libro quarto psalms sexta.
Potestas plus: require dignitas.
Preces: require orationes.
Premia nunquam desunt bonis nec malis supplicia libro quarto psalms tertia.
Premia: require liberum arbitrium.
Premium extrinsecum non curat bonus cum habeat in animo extrinsecum libro. iij. psalms. iij.
Prescientia dei libro quinto psalms tertia.
Prescientia dei nullam necessitatem ponit futuris libro quinto prosa quarta.

Prescientia dei non mutat proprietatem rei li quinto prosa sexta.
 Presentialiter omnia sunt in deo libro quinto prosa sexta.
 Pretorio inducebantur consules romani: require consules.
 Principia duo: require pitbagorici.
 Principium malorum potentia ligata est multis cathenis li. iiii. me tro. ij.
 Prodigium quid sit libro secundo prosa prima.
 Promittere: require sapiens.
 Propositionum veritas est super naturam rerum libro quarto prosa. ij.
 Proprium bonum hominum: require ratio recta.
 Prosopopeia est fictio noue persone libro primo prosa prima.
 Prospera: require aduersa.
 Prouidentia dei solis claritatem excellit libro quinto prosa quinta:
 Prouidentia diuina quo ad diuersos actus hominis non fallitur li. v. psa. vt
 Prosa 7 metro vtitur Boetius duabus de causis libro primo metro primo.
 Prudens tria respicit tempora libro secundo prosa prima.
 Pulchritudo quadruplex libro secundo prosa quinta.
 Pulchritudo corporis velociter rapitur libro tertio prosa octaua.
 Pulchrum videri non reddit natura: sed oculorum debilitas: ibidem exēplū Alcibiade.
 Puniantur alibi grauius mali hic impuniti libro quarto psa. iiii.
 Puniri intrinsece: require conscientia pura.
 Puniri non: require miserioz.
 Ques mentis: require par.
 Quinq; vnum in re: require potentia.
 Quid nominis: 7 quid rei differunt libro quinto prosa quinta.
 Ratio recta est homini proprium bonum libro primo prosa quinta.
 Rationalis: require homo.
 Recordari quid sit libro quarto prosa secunda.
 Refrenare animum est potentia vera libro tertio prosa quinta.
 Regendum tria requiruntur libro secundo prosa septima.
 Regere: require deus.
 Regimē dei in concordia elementorum apparet et in partibus animi li. iiii. me. vi.
 Respublica: require beate.
 Rixosus: require canis.
 Rotare orbem: require deus rotat.
 Ruge quare in senibus non in iuuenibus libro primo metro primo.
 Sacrilegium libro primo prosa tertia.
 Sinitas corporis tridiane febris soluitur: vt libro tertio prosa octaua.
 Sapiens habet se vniiformiter ad vtrāq; fortunaz libro secundo prosa prima.
 Sapiens: require tetragonum.
 Sapientis nō est promittere que nō potest implere libro quarto prosa secunda.
 Sapiens: require desiderium. Item require aduersitate. Item require odium.
 Sapiens non odit stultum libro quarto prosa quarta.
 Sapientis est declarare difficultia libro quarto prosa sexta.
 Sapientum est simplicibus arrire cum sapientiam acquirant: ibidem.
 Scientia dispersa augmentatur oppositum de diuitijs: require diuitie.
 Scientia diuina qualis sit nominanda libro quinto prosa sexta.
 Scire: require finis.
 Scire seipsum: require homo scit.

Scire secundum rem Platonez libro quinto metro tertio.
 Senes quare rugosi libro primo metro primo.
 Senius generatur tripliciter libro primo metro primo.
 Senium multa incommoda: ibidem.
 Sensualitas contrariatur rationi libro primo metro secundo.
 Sermones accipiendi sunt secundum materiam subiectam libro tertio metro. xij.
 Serenitas vespertina libro quinto prosa quarta.
 Sex dolorosa: require dolore.
 Signum ostendit signatum non necessitate libro quinto prosa quarta.
 Socrates philosophus in noie vni⁹ dei bibit venenū 7 nihil sibi nocuit. li. i. prosa. liij.
 Socrates docet semper pandere veritatem libro primo prosa tertia.
 Sol quādoq; significat intellectum libro primo metro tertio.
 Solis calor libro primo metro secundo.
 Solis claritas: require prouidentia dei.
 Spes 7 deprecatio cessarent si futura de necessitate euenirēt libro quinto prosa liij.
 Status non placens: require felicitas.
 Stelle septem: require admirationis.
 Stoici vnde dicantur libro quinto metro quarto. Itē plus req̄re epicuri.
 Studium duplex: florens 7 aridum li. i. me. i. Itē plus req̄re lecto. Itē pl⁹ req̄re ocū.
 Stupor quid sit libro primo prosa prima.
 Stupor Boetij: ibidez.
 Stupor 7 pudor differunt libro primo prosa secunda.
 Superbus comparatur fulmini libro primo me. quarto.
 Contra superbos vanam gloriam querentes libro quinto metro septimo.
 Supplicia: require premia.
Taciturnitas dupliciter prouenit libro primo prosa secunda.
 Taciturnitas triplex libro secundo prosa prima.
 Tactus: require cognoscitur.
 Tardus: require asinus.
 Temporalia ebetant 7 ingrossant mentem humanam libro primo metro secundo.
 Tempus vernale conuenit vite humane: ibidem.
 Tempus autumnale dat vuas: ibidem.
 Tenebris assueti non queunt lumen intueri vt sunt certe aues libro quarto prosa quarta.
 Terra habitabilis solum ad tres partes libro secundo prosa septima.
 Terrena bona excecant vulgares libro quarto prosa quarta.
 Testis conditiones libro primo prosa quarta.
 Tetragonum corpus comparatur sapienti libro quarto prosa septima.
 Tigris flumen: require eufratis.
 Tyrellas vaticinavit: require vaticinatio.
 Tonitru dicitur deus tonare: vt sic diuina prouidentia recogitetur libro quarto me. vi.
 Transformatio: require animi.
 Transformatus: require vlicis.
 Turbationes animi impediunt cognitionem veritatis libro primo metro septimo.
Turbinatio Tyrellie quid dicā hoc erit vel non erit libro quinto prosa tertia.
 Tibi nunc sabbatius vbi Carbo libro secundo metro septimo.
 Telle malum: require posse.
 Tenemus bibere: require Socrates.
 Tenti quattuor principales a quattuor partibus mūdi quilibet duos bz collaterales

et sic sunt duodecim libro primo metro tertio.
 Ventorum generatio libro primo metro secundo.
 Veritas: require Socrates.
 Veritas qualiter laet in principio in nostro intellectu li. tertio metro. xl.
 Veritatem nō oēs eodem modo capiunt: nam quidam demonstratiue: quidam
 auctoritatiue: quidam per modum fabule li. secundo metro duodecimo.
 Veritas ppositionum: require propositio.
 Veritas priatur opinioni vulgarium qui putāt malos ipuniots felices li. iiii. pfa. iij.
 Tertius capituli tres hz partes: fantasia in anteriori: cogitativa in medio: memorati
 ua in occipite libro primo prosa prima.
 Tescerrina: require serenitas.
 Vestibus non est gloriandum libro secundo prosa quinta.
 Via ad beatitudinem: require patria.
 Vicia sunt spernenda libro quinto prosa sexta.
 Vicia non sunt sine penis libro quarto prosa prima.
 Viciosus: require accidiosus.
 Videre omnia: require deus.
 Vin duo dolia in limite Jouis libro secundo prosa secunda.
 Virtutes sunt colende libro quinto prosa sexta.
 Virtus interpretatur libro quarto prosa septima.
 Virtutes sunt via ad beatitudinem: require patria.
 Visus: require cognoscitur.
 Vita humana: require tempus vernale.
 Vita virtuosa est status mediocnis ppter similitudinem edificij li. ij. metro. iij.)
 Vita hominis: require circulo.
 Vita hominis: require periodus.
 Vlicis socij per portū Lycis in bruta sunt transformati li. iiii. metro tertio.
 Vlixes plus: require aduersitas.
 Unum et bonum idem sunt libro tertio prosa vndecima.
 Unum manet interim quod est vnum: ibidem.
 Volitum nihil nisi cognitum libro quinto metro tertio.
 Voluntas: require opus.
 Voluntas et potestas requiruntur ad oēm actū libro quarto prosa secunda.
 Voluntas duplex li. iij. prosa. vij. In voluntate non est beatitudo: ibidem.
 Voluptas conjugalis hz anxietatem annexam. vide exemplū notabile li. iij. pfa. vij.
 Voluntas est sicut stimulus apum libro tertio metro seprimo.
 Voluptatem quid malis sequitur: ibidem.
 Vulnus detegere: require confiteri.
 Vultus: require facies.
 Vultus reuerendi dicitur phia: quia sicut vulnus honestus facit homines reuereri: sic
 phia amatores suos libro primo prosa prima.

Explicit tabula Boetij.

D

Prohemium

In diui Seuerini. Boetij de scholarium
disciplia commentarum feliciter incipit.

Solum hominem nexum fore dei et mundi Hermes ipse philo-
sophorum pater ad Escelapium scribens iam longe testat
est: eo quod intellectum diuinum in se habet: per quem aliquan-
do supra mundum ita eleuatur: ut etiam mundi materia se-
quatur conceptiones eius. Et hoc in optime natis potissi-
me videmus hominibus: qui suis animabus agunt ad cor-
porum huius mundi transmutationem: ita ut miracula fa-
cere dicantur. Et ideo in ea parte homo ipse ad dei imaginem
factus: qua mundo ipso necitur non mundo subicitur: sed preponitur ut rector ac
gubernator. Et hoc David ille iustus psalmorum libro nouerat: cum dixit. *Dimis-
isti eum paulominus ab angelis et cetera. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Quod
equidem et tunc maxime fieri liquet: cum doctrinis disciplinisque in mentis culmen tra-
bitur: ibique in arce constitutus: veluti specula corpus hoc mortale quod animam ag-
grauat respicit dirigit et gubernat. Quas ob res non ab re estimandus putatur: ut
homines plus ceteris arte et ratione degentes naturaliter domini et rectores aliorum
eristant. Veruntamen si vel per electionem aut inclinationis irrefrenate affectum ho-
mo ipse mundo se inferiorem fecerit: iam quasi honore humanitatis exutus: ac sic
tandem in aliarum terga ferarum se transformans: proprietatem bestie accipit. Sic
per concupiscentiam porcus efficitur: per iram canis: per rapinam leo: perque alia et a-
lia in aliarum bestiarum transmutatur naturam. Et hanc transmutationem Plato
ipse secundam animarum incorporationem dicebat. Atqui nedum hanc mentis al-
terationem putandum est: verum qui sic mundo inferiorem se fecerit: necesse est ut etiam
ab expressa membrorum specieque representatione quomodolibet adducatur. Et
quo fit ut Aristoteles inquit in ethicis: quod laborantes in passionibus venereis et crapu-
le: maxime secundum corpus alterantur. Et huius signum est animalia multum con-
cuntia cito senescere: pluresque gula quam gladio interire. Elaborandum ergo totis viri-
bus totoque conamine: ne ipsis concupiscentiis atque indignationum affectibus ho-
mo ipse imago quidem atque speciem sui creatoris mentis ab arce detrabatur: ut sic
mundo inferior fiat: sed perturbationes illas quas greci patere dicunt concupiscenti-
as scilicet atque inclinationem affectus aut eradicet et extirpet: vel saltem frangat: mo-
deret: regat: et quasi infrenes equos quibusdam rationis ipsius lupatis ut ita dicam
coerceat: ut quod fragili caduceque nature negatum extat: magni ypocratis exemplo
studio atque disciplina consequatur. Dicitur nempe discipuli sicuti Aristoteles ait:
atque post eum Albertus magnus: cum iam eius sanctissimos mores diuinamque sa-
pientiam mirarentur vice quadam Philemoni Phisionomo ypocratis imaginem
adiudicandum hominis mores detulerunt. Quam cum Philemonarte insperis-
set: atque membrum membro comparasset: vnique signorum naturalium que supra cor-
pus et animam significare clarum est cautius aduertisset pronunciauit: quia vir lus-
tulosus esset: deceptor atque coitus amans. Illis vero indignantibus atque Philemo-
nem inculpantibus: quoniam de optimo viro cui vix natura similem efficere posset
tanta conuicta pronunciaisset: iudicium ypocrati detulerunt. ypocras autem morum
suorum atque inclinationum conscius: Philemonem vera protulisse confessus est. verum
ex philosophic amore atque honestatis concupiscentias suis cordis se vicisse dixit: et
sic quod nature negatum fuerat: per philosophiam accepisse. Quam quoniam nul-*

Prohemium

aliud fore Aristoteles docuit quod doctrinam atque concupiscibilem abstinentiam. Plato autem donum dixit optimum quo ad bene beateque viuendum nil melius excogitari posset. Tullius vero inuentum deorum referebat: et item alius omnium disciplinarum parentem atque vite ducis alumnam dixit: ad quam haud facile sine disciplina nabilitate qua homo plus ceteris animantibus prestare debet peruenire contigit. Has ob res Severinus Boetius ad martiani rogatum atque erudiendorum profectum librum edidit: cuius institutis veluti quodam duce methodo atque tramite quilibet in uberrimum philosophie campum a cunabulis ut aiunt propensius perducatur. Ad libri autem serie priusquam deueniatur auctoris more ea premittenda sunt que causarum suscepti operis elucidant: titulum declarant: intentionem actoris atque philosophie partem cui liber subordinetur demonstrant. Circa primum igitur quoniam nihil sit ut Plato in thimeo censuit: cuius ortu non legitima causa et ratio precedat. Cause libri quattuor enumerande sunt: finalis scilicet prima que in intentione ponitur: formalis: efficiens et materialis. Materialis que et subiectum dicitur eo quod circa ipsas actoris versatur intentio: est aptitudo recipiendi doctrinam a docente. Circa hoc enim versatur Boetii intentio: ut erudiendum aptum reddat ad doctrinam preceptoris recipiendam. Causa finalis quoque que etiam utilitas libri dicitur est erudiendorum utilitas que est ut perlecto hoc libro a rudibus: ipsi suis institutis ad veritatis philosophice cognitionem perducantur. Causa efficiens duplex est: mouens et mota. Mouens quorundam opinione Martianus capella: qui et librum nuptiarum Martiani et philologie conscripserat: quemque et Boetium in consolatu philosophico inscribendo secutus fuisse dicitur: sed tamen in hoc parum momenti habere arbitrandum est: cum Martianus ipse tanta doctrina atque scribendi copia pre ceteris doctus euaserat: ut si quod conscribendum ad scholarium utilitatem conspexisset: non subrogatum quempiam: sed seipsum opus ipsum subiturum non dubitasset: verum: tamen est Martianum quendam quicumque ipse sit: Boetio tamen earum eidem hoc opus inuixisse: quemadmodum ex libri prohemio luculenter innotescit. inquit enim. Vestra nouit intentio et cetera. vestris Martiane petitionibus temptabo acquiescere. et hec causa mouens atque suscepti operis esse poterit. Causa autem efficiens mota est ipse Boetius uti in ipsius libri titulo statim subiungitur. Sed causa formalis libri huius sicuti et aliorum librorum duplex est. vna enim est forma tractandi: alia forma tractatus. Forma tractandi in modo consistit procedendi: et hic modus diffinitiuus est: diuisiuus atque exemplorum positiuus: quemadmodum inueniuntur libri processum clarius innotescit. Forma vero tractatus est libri diuisio in capitula: atque capitulorum in suas partes: et partium in particulas. Et hec de causis libri sufficiant. Nunc de libri titulo diutius immorandum est. Et notandum. Titulus est breuis annotatio eorum que diffusius in sequenti opere continentur. Et dicitur a titan quod est sol vel illuminans quasi titanus: quoniam librum illuminat atque sequentia declarat. Titulus ergo libri hic est. Auicij. Aulij. Severini. torquati exconsulis patricij ordinarij. Boetij viri illustris de scholarium disciplina liber feliciter incipit. Sed forte querat aliquis quare tot nomina Boetio imponantur. Ad quod respondendum est: quoniam consuetudo romanorum fuit auctorum nomina sibi ascribere: vel quia ob honorem et laudem hec sibi imponuntur. Dicitur ergo auicij a romano quodam eius nominis: vel auicij quasi inuictus: ab a quod est sine et nicos victoria. vinci enim minime potuit. neque enim vnquam in prosperis elatum se nouerat: neque depressus in aduersis. semper enim equo animo se prebuit: veluti sine vitupero tetragonum quod vbicumque proiciatur recte stat: sic et Boetius nec amore nec odio vinci poterat: quod et ipse testatus est libro primo

prosa quarta consolatus phici cum inquit. nunq̄ a iure ad iniuriam me quisq̄ detra-
xit. **M**aulius a maudio romano sui generis dictus est. **T**orquatus a Torquato ea-
dem ratione. **S**euernus a seueritate. seuerus enim fuit cum **T**heodoro regi gotto-
rum ob rem saluandam publicam se opposuit: propter quod papie in exiliuz missus
multo cruciatu vexabatur: sicuti et ipse tangit in libri huius principio cum dicit. et in

humani regj cruciatu cor-
rosus et cetera. et plenius
in libro de consolatione
philosophie: quem ut cru-
ciatus sui miseriaz deplā-
geret: ad hoc aptissime cō-
scribebat. **E**x consul vero
fuit: quia vnus ex consult-
bus romanis: vel exconsul:
quia extra consulatus
positus. **P**atritius: quia

Incipit prohemium.

Estra nouit intētio de scho-
larium disciplina compēdio-
sum postulare tractatum: uti

vnus ex patribus qui populo romano senatusq̄ presuerāt: qui et patres conscripti
dicebantur: eo q̄ eorum nomina litteris aureis in capitolium scribebantur. **O**rdi-
narius: quia tanta morum atq̄ sapientie prerogatiua exculit: ut et cuiuslibet ordini di-
gnus putaretur. **B**oetius vero dicebatur a boetus quod adiutor sonat discussio: vni
publicarum rationum: ut vult glosa in l. **B**oetos. **L.** de tabularijs libro. x. et hinc
Boetius nomen cepit: quoniam fuit coadiutor ad publicas rationes discutendas:
ut dicit **J**ohannes de platea in dic. l. boetos. **D**ec ergo nomina vel agnomina aut
cognomina **B**oetio attributa sunt: aut cognatione: aut amicitia: aut certe euentu ne-
cesse est: sicuti et reliquis romanis nominum pluralitas attribuebatur: sicuti **M**ar-
Tullius **C**icero **P**ublius **V**irgilius **M**aro et cetera. **A**dditur in titulo de scholarium
disciplina: ut actoris insinuetur intentio. **C**um enim vidisset ipse **B**oetius innume-
ros pene erudiendos preter modum ordinem atq̄ regulam ad doctrinam anbelas-
re: et capropter minime doctos euadere: ipse communi misertus utilitati rudium:
ut tante inordinatiom obuiam irer: modū atq̄ discendi formā instituit in hoc libro:
in quo ipsis rudibus primo prima elementa subministranda censuit: adultos disci-
pline magistratuiq̄ subiiciendos commonuit: elatos reprimit: proficientes sagaci
prouisione refouet. prouisos magistratuiq̄ venerabiles reddit: atq̄ tandem ipsorum
magistrantium statum erga subditos concludit. **S**ubditur in titulo feliciter incipit.
feliciter inq̄ tam ea felicitate qua summum bonum est: q̄ que in fortune bonis con-
sistit. **E**st enim liber iste gradus atq̄ scala qua in cognitionem veritatis peruenitur
que est sapientia: qua adepta omnia bona tā fortune q̄ animi pariter cū illa adipta
scuntur: ut **S**alomon ipse testatur. **P**ostremo autēz cui parti philosophie subordine-
tur videndum. subordinatur autem ethicē: quia de moribus discipuli erga magis-
truz loquitur: quod ad ethicam reducitur. **D**eclarata ergo sunt hec quinque si recte cō-
siderabis: que actorum more in librorum principijs frequenter recitantur: et his mes-
tris comprehenduntur. **V**tilitas titulus intentio parsq̄ sophie. **Q**uattuor ac cause
rem totam perficientes. qua de re ad litteram accedamus.

Estra nouit intentio et cetera. **P**resens liber **B**oetij qui est de scholarium di-
sciplina prima sui diuisione in duas partes diuiditur: scilicet in probemium
um et tractatum. **T**ractatus incipit ibi. **C**um igitur indiscreti. **P**rohemium

In tres partes diuiditur. In prima ponit intentionem suam: atque intentionis causam subiungit. In secunda ordinem in dicendorum in hoc opere seruandum premitit. In tertia modum procedendi ponit. secunda ibi. In primis prima. tertia ibi. Nec autem. Prima pars in duo diuiditur. In primo facit quod dictum est intentionem suam ponens. In secundo causam intentionis assignat. ibi. quid enim gymnasioꝝ. Prima iterum in duas. in prima facit quod dictum est. In secunda arrogantiam deuicit ibi. *O utinam.* Et dicit Boetius. *O Martiane:* et in hoc beniuolentiam captat ipsum proprio nominando nomine: vestra intentio nouit postulare id est petere: tractatum compendiosum id est breuem et utilem: et hoc ad differentiam dispensij dicitur est quod prolixum et inutile censetur. Hortaturque in hoc auditorem ad docilitatem ex doctrine compendio de scholarium disciplina id est discendi norma: et in hoc auditorem attentum reddit ex doctrine utilitate. Et sic in hac parte prima tria facit. beniuolentiam captat: ad docilitatem hortatur: atque attentionem auditorum suscitatur. et sequitur. *O utinam* subaudi illud postularetur a paruitate mei spiritus id est ingenij. deuicit enim in hoc arrogantiam. Tunc Boetius scribendi onus acceptas dicit. Paruitate mei ingenij non obstante: ego Boetius tentabo acquiescere id est condescendere: amicis id est amicabilibus tuis petitionibus: et hoc prout id est inquam facultas id est sapientia mea: suppetit id est subministrat: et in quantum deuitas id est debilitas ingenij mei: pro et tenacitas id est duricies: vel compassio erunarum mearum id est calamitatum mearum: subaudi suppetit: licet pro quantum sum impeditus: subaudi sic ut id haud facile efficere possim: duplici genere id est manerie commentorum hoc est quorundam librorum expositorum: tamen non omnino id est penitus diuersorum commentorum dico: in quasdam editiones id est compilationes Aristotelis illius peripatetici et aliorum philosophorum: eas subaudi exponendo: ac quasdam e greco in latinum transferendo: quod pro et licet sum attenuatus id est viribus exhaustus proprio studio: ut sic ut promissis vacare possim: et licet sum corrosus id est attenuatus: et transumptiue loquitur. nam corrodere proprie est dentibus dilaniare: cruciatus id est tormento: inbumant id est crudelis regis gortorum scilicet Theodoricus: et hoc philosophico consolatu id est libro quem de consolatione philosophice ediderat perueniente: quod pro et licet sum permolitus id est attenuatus: extrema id est summa: perspicatione id est subtilitate trinitatis: profunde id est alte quo ad intelligendum: quasi dicat licet omnibus his supra vires impediatur: nihilominus quoniam tanta vis est inter nos amicitie: ut nihil tuarum petitionum tibi negare queam: propterea tuis petitionibus acquiescere tentabo. Notandum Boetius librum suum nominat de scholarium disciplina. unde inter disciplinas et facultatem hoc interest: quoniam disciplina a discendo dicitur quod scientiam recipere sonat

Prohemium

quare disciplina in discipulo est: doctrina vero in magistro: facultas autem est scientia vel profectio: in utroque: disciplina et doctrina in motu sunt facultates in quiete.

Notandum circa hoc quod dicit licet duplici commentorum Boetius intelligens homines nondum sibiipsis fore natos: sed amicis et patrie atque communi omnium utilitati. sic nempe diuinus ille Plato Arbitram tarentinum monuit: ut non solum sibi

natum se memineret: sed patrie et suis: ut per exigua pars sibi reliqueretur: quod prospiciens Boetius: ut posteris memoriale quoddam eternum post se reliqueret: nunc in philosophorum libris exponendis: nunc in grecis codicibus: ut latine nobis coram loquerentur transferendis: nunc etiam in propriorum traditione dies noctesque expleuit: qua in re tanto nisu: tantaque lubricatione in dies tenebatur: ut materiae suae criminationi daret. **D**uz cum studio atque exponendo: in

proprioque attenuatus studio: et inhumani regis gottorum cruciatu corrosus: philosophico me preueniente consolatu: extremamque profunde trinitatis perspicatione pmolitus. **Q**uid enim in gymnasioꝝ exercitu lucidius: quam in artificiali et naturali progressione debita cognitio: et quam virum intellegentiae gradualis exhibitio. **E**loquētie enim

librorum commentarijs reliquisque omnibus que ad hec attinent sedulo vacaret: mortis sui exitit: ut hominum consortia fugeret: atque in bibliotecam quaz domi philosophie constituerat refertissimam se reciperet: quas ob res morum suorum emuli ipsuz demonibus aloquentem falso criminabantur ad instar magni Socratis: de quo et Apulegius impune opinatus est: quod familiarem deum haberet sibi obsequentem: de quo et librum edidit: quem de deo Socratis intitulauit: a qua criminatione se excusans Boetius libro primo de consolatione prosa quarta philosophiam ita alloquitur. **A**rqui et tu insita nobis omnium rerum mortalium cupidinem: de nostri animi sede pellebas: et sub tuis oculis sacrilegio phas locum esse non erat. in stellabas enim auribus cogitationibusque quotidie meis pythagoricum illud. **D**eo non dijs seruendum. nec conueniebat vilissimorum me presidia spirituum captare: que tu in hac excellentiam componebas: ut consimilem deo faceres. **h**ec ille. **N**otandum ingenium est interior vis animi quo sepe inuenimus que ab alijs non didicimus dictum quasi intus genitum scilicet a natura. **N**ota erumna id est miseria inopia calamitas. **E**t dicitur ab e. et rumen quasi extra rumen id est cibum: inde erumnosus. **I**tem comentum est plurimum studio vel doctrina in mente habitum in unum collectio: et secundum hoc quilibet liber potest dici comentum. sed in nostro usu comentum dicitur liber expositio: scilicet qui deseruit expositioni sententie alicuius libri: et non constructioni littere: et secundum hoc potest sic diffiniri. **C**omentum est expositio verborum iuncturam non considerans sed sensum. **Q**uid enim in gymnasioꝝ. **I**n hac parte Boetius assignat cam intentionis sue atque suscepti operis. proximo enim dicit: quod non obstantibus impedimentis tum studioꝝ atque erunarum multimodis se velle unctum onus aggredi. posset

quis-butusmodi causam seiscitari eni vt satisfaciat causam reddit. Et duo facit. nam primo causam sue intentionis atq; suscepti operis explicat. secundo causam ipsam confirmat. secunda ibi. eloquentie enim. Dicit ergo primo antiphorisando isto modo. quid enim pro certe est lucidius id est splendidius: quapropter et utilius in exercitiu id est exercitatione: gymnasiorum id est studiorum: et transumptiue loquitur: q̄ debita cognitio in ipso discipulo scientijs et doctrinis erudicndo in progressionem id est profectu artificiali: et hoc quo ad artes et doctrinas: et naturali b̄ quo ad mores studio conformandos. Aliter etiam exponitur: vt ad duplicem ordinem ista referatur: scilicet ad ordinem doctrine quo a communioribus ad specialiora procedatur: secundum quem dictum est primo philosophorum. **I**nnata nobis via est procedē

partes decenti artificialium et naturalium in processu: et perspicua intelligentia comprehensione nominis stabiliri. In primis ergo prima scilicet puerorum oblectamenta sunt prelibenda. Secundo videlicet qualiter adultorum elatio magistratui subiicienda sit et discipline connectenda. Tertio de eorum elatione reprimenda exemplorum commendationem distincte expo

di a communioribus ad specialiora: et ideo dicit artificialium. quod autē subiungit naturalium quo ad ordinem nature dixit quo ad specialioribus ad vniuersaliora fit processus. ea enim que nobis ignotiora sunt nature notissima esse dicuntur: quo fit vt secundo metaphisice dicitur. Sicut se habet oculus nicticoracis ad solis lumen: sic se habet intellectus noster ad ea que manifestissima sunt nature. Deinde sequitur in textu. et insuper quid est lucidius in ipso magistrante q̄ exhibitio id est subministratio gradualis id est beneordinata virium intelligentie scilicet doctrinarum: quasi diceret. nihil. Et huius ratione subiungens inquit: enim pro quia supple nos Boetius nouimus stabiliri id est firmari: partes eloquentie in processu id est ordine atq; modo debito naturalium et artificialium. similiter etiam in comprehensione perspicua i. subtili intelligentia doctrinarum. **N**otandum q̄ intentio Boetij fuit nuditati eruditorum obuiare: atq; eos ab ignorantie nebulis ad apicem scientiarum transducere. verum quia modus ordo atq; regula in hoc potissima fore noscuntur iuxta illud **E**t ordo summa limes sapientis in arte. et item **D**oratus. **E**st modus in rebus sunt certi deniq; fines. **U**ltra quos citra que nescit consistere rectum. ideo Boetius opus hoc scribendum assumpsit: in quo modum atq; ordinem tradit quo quisq; facilliter i culmen scientiarum eleuatur: ibiq; constitutus splendidus celebris atq; gloriosus stabilitur. **N**otandum gymnas dis. pugna vel lucta dicitur. **E**t dicitur a gymnos id est nudus: quia nudi talibus in ludis fuerunt exerceri: inde hoc gymnasium locus in quo talia quondam fiebant. et hinc facta transumptione studium scholarum atq; magistrorum gymnas dicitur: atq; locus studij gymnasium: et quandoq; ipsuz studium dicitur vt in proposito: quia sicut in palestra corpus: sic in studio animus exercetur: et inde accidit vt omnium pene artium exercitiu vel locus exercitij gymnasium dicatur vt schola. et vt quidam dicunt gymnasium grece latine exercitiu dicitur. **N**otandum inter intellectum intelligentiam atq; intelligibilitatem hoc interest. **N**az

Prohemium

Intellectus proprie vis anime est comprehensiuā incorporearum substantiarum formis subtraharum vel formarum circa eas. Intelligētia vero vis est anime que aspirat ut aliquid circa diuinam substantiam comprehendat. Intelligibilitas vero vis quedam est anime omnium formarum in quadam simplicitate complicatiua absqz ordine naturali vel temporali: et tali modo solus deus comprehendit res: quia eas omnes vno intuitu absqz successione dicitur comprehendere.

nendo. Quarto de scholarium sagaci provisione: eorumqz graduāli statōne. Quinto qualiter scholarium venerabilis ac sincera deuotio ad magisterium proferenda sit. Sexto de magistratū norma trinaqz diuisione statuqz erga subditos modoqz docendi precognito. Hec autem ad intelligentie cognitionem suscepimus peragēda: pristinum modum tractandi fere omit

nes vno intuitu absqz successione dicitur comprehendere. In primis prima puerorum et cetera.

Hec est secunda pars principalis huius probe mi: in qua postq̄ intentionem suam atqz intentionis sue causam explicuit: nunc ordinem suscepti operis et quicquid in toto libri processu peragendum sit luculenter insinuat. Et diuiditur hec pars in sex partes. In prima monstrat quid in primo capitulo pertractandum sit. In secunda quid in secundo: et sic

De singulis. secunda ibi. secundo videlicet. tertia ibi. tertio de eorum: quarta ibi. quarto de scholarium. quinta ibi. quinto qualiter. sexta ibi. sexto de magistratuum et cetera. Et dicit q̄ in primis id est in primo capitulo oblectamina alias est oblectamenta id est documenta leuia puerorum sunt. prelibenda id est pertractanda vel p̄mittenda. Et rationem huius ponit Albertus super illo primi libri philosophorum: cum dicitur q̄ pueri primo appellant omnes viros patres et cetera: quoniam ipsi pueri cerebrum habent humidum ac frigidum: sic q̄ rerum sensibilium differentias minime capere possunt. sed cum cerebrum in eis magis exsiccat: tunc in eis cognitio magis erit nota: quare a facillioribus et communioribus inchoandum erit ordine ipso doctrine: et transeundum ad difficiliora et ad specialiora. hec enim via nobis innata est primo philosophorum. secundo vero videbitur: hoc est in secundo capitulo qualiter elatio id est superbia: aduulorum id est etate iam maturorum sit subiicienda id est supponenda magistratui: et connectenda id est coniungenda discipline. Elatio nempe atqz superbia discipulum nullo modo studere permittit: cum sapiens dicat. In maluolam animam non introibit spiritus sapientie: et hinc in tertio capitulo docetur de reprimenda id est corrigenda elatione eorum scilicet aduulorum. et hoc exponendo distincte id est succinte commendationem exemplorum ad propositum comprobandum. quarto autem capitulo supple tractabitur de sagaci id est prouida provisione scilicet rerum exteriorum sine quibus difficulter philosophari contingit. propter quod et sacerdotes in egypto ut Aristoteles in methaphisicis testatur est acquisitis rebus necessarijs propter admirari primo inceperunt philosophari. quinto supple capitulo determinabitur qualiter venerabilis id est honorabilis: ac sincera id est pura deuotio id est intentio scholarium: est proferenda id est exhibenda vel offerenda ad

Prohemium

magisterii. Sexto id est. vi. capitulo tractabitur de norma magistrantium: quod pro trina diuisione id est partitione magistrorum: quod pro et de statu ipsorum erga subditos: et hoc precognito id est prescito: modo docendi id est informandi. Nota sagax omnis generis idem est quod ingeniosus prouidus astutus et prescius futurorum: inde sagacitas.

Item sincerus sincera sincerum vel sinceris in eodem sensu id est sine cera: scilicet purus constans mundus sine vicio vel labe: et producit. e. vii de Horatius in epistolis in fine secunde epistole.

Sincerum nisi vas quod cumq; infundis accipit.

Item Virgilius in moreto. subadit sincere: foras minibusq; liquatur. Emu data seres et cetera. Hec autem ad intelligentie cognitionem. Hec est tertia pars principalis huius probemij in qua Boetius modum procedendi in libro promittit. Et diuiditur in duas partes. In prima facit quod dictum est. In secunda causam dicti assignat. secunda ibi. Quomam in maiori et cetera. Et dicit sic: autem pro certo nos Boetius suscepimus hec supradicta peragenda id est perficienda ad cognitionem intelligentie: nos inq; obmittentes fere id est totaliter modum pristinum id est per nos obseruari solitum: tractandi id est scribendi: nunq; id est nullo tempore perusi: leuiori id est planiori: stilo id est modo scribendi. quomam et hic causam dicti assignat: quia executio subaudi presentis operis pro maiori parte est pro rudibus id est indoctis: informandis id est instruendis quo calle ad scientiarum apicem valeant pertingere: subaudi eapropter hec translatio. alia littera habet translatio de lucidandi id est declarandi hanc semittam atq; callem erit tanto leuior id est planior

Notandus in littera committitur color rherboricus qui vocatur lepos: et est ad aliquam singularem personam per verbum pluralis numeri causa honoris vel ornatus facta locutio: vt Cicero scribaris. nos Boetius suscepimus hec peragenda.

Qui indiscreti et cetera. Finito probemio consequenter incipit tractatus: In quo ea que in probemio peragenda promiserat. nunc ordinate exequit. Et diuiditur totus tractatus in. vi. capitula: in quorum primo ostendit quam manerie rudes atq; indiscreti ad discendum introducant. In secundo quomodo scholares ipsi magistratui subiiciantur. In tercio quomodo elatoꝝ supbia copescat. In quarto qualiter scholaribus ipsis per res exteriores quarum fortuna est domina sagaciter provideatur. In quinto qualiter scholarium sincera deuotio ad magisterij

tentes nunq; leuiori stilo perusi: quoniam in maiori parte pro rudibus informandis est executio: et tanto leuior dilucidandi debet esse translatio.

Finit probemium:
Sequitur tractatus:

cellitudinem subuehatur. In sexto magistrantum norma plenus edocetur. secundū
 ibi. Cū is autem scholarum rudimentis. tertium ibi. Cum autem discipulus. quartū
 tum ibi. Omnia siquidem. quintum ibi. Cum ad magistratus. sextum ibi. Expeditis
 autem his. Et hec totius tractatus competentior censet fore diuisio. Constat enim
 Boetium ipsum in probemio hoc ordine diuisisse: quibus plerique existant qui totalem

ipsum librum tribus par
 tialibus arbitrentur par
 tiendum. Capitulum au
 tem primum quod est de
 principia rudium atq; in
 discretorum introductioe
 in duas partes diuiditur
 In quarum prima de his
 que circa exteriora intro
 ducēdi videlicet circa cor
 pus atque corpori adias
 cētia attenduntur tractas
 tur. In secūda vero de his
 que circa animū atq; ani
 mum exornantia et fouen

Capitulum primum.

Quam autē indiscreti et impotē
 tis septēnis infantia dicitur ad

tia ut sunt doctrine et scientie edocetur. secunda ibi. In primis igitur. Prima harum
 adhuc in duas. In prima determinatur de his que circa corpus introducendum at
 tendēda sunt priusq; doctrine mācipetur. In secunda que circa corp^o ipius attēden
 da sunt pertractatur postq; doctrine nouiter mācipatus existit. secunda ibi. Sibari
 orū autē. Prima quarū adhuc in duas. In prima facit qd dictum est. In secūda hoc
 ipm exemplis cōfirmat. secūda ibi. Legitur. prima hanc iterum in duas, nam primo
 declarat illa que circa corporis introducendi mēbra cauenda sunt. secūdo que circa
 introductionis tēpus. secūda ibi. Et ne tēporis intēperies. Dicit ergo Boeti^o p^o
 qd cū infantia. i. pueritia: septēnis. i. septē añoz: et hac etate infantia finitur ac pueri
 tia incipit: indiscreti. i. indocti et ipotēris subaudi viriū corporis ductur ad ibuenduz
 i. crudie duz: cauendū. i. prospiciendū est: ne dispositio subaudi naturalis mēbrorum
 supple corporis infantilis integraliū. i. integrantiū: utpote manū et pedū similiter et
 alioz mēbroz sit idēcēs. i. incōposita iperfecta disproportionata aut natura turpis:
 et subaudi cauendū est: cū idiscret^o ille ad ibuēdū ducitur: ne intēperies. i. proportio
 natioe qualitatū dñantiū ipis: utpote pro sicut obtusitas. i. dunties hyemis et strigē
 tis propter excessiū frigus: cuius natura est cōringere in homogen^o: vel profundit^o
 ras. i. excessus estatis cōburentis propter caloris excellentiā generet incremētum. i.
 augmētū periculi subaudi ipsi itroducēdo. hec enī ipsa nisi cauti^o prouideātur: ma
 gna quidem incremēta periculi puerili adducūt teneritati. Notādū in hoc qd dicit
 Boc. septēnis infantia et c. intelligere facit pueros ipsos i infantia litteris mācipā
 dos. Etas nāq; ipsa ad hoc apta tunc est: qm parū adhuc viderat: quare oīa sibi no
 ua: nouarūq; rerū auida: et quicquid audiat admiretur: dubitet ac interroget: sicq;
 posthac mētis sum pro robore qd noua testa ceperat retineat firmi^o clariūq; itelligat
 Hac nēpe etate ut tāgit Quintilian^o libro p^omo institutionū. qd quid cōcipitur facilius
 radicitur. unde Varro in sententijs. Sapiūt vasa qd quid pri^o acceperūt. sic iquit ē de
 infantib^o. et Aug. libro cōfessionū p^omo de seipō lamētabiliter fatef inuenturēz ludis
 et nō studijs semper exposuisse. in scholas inqt dat^o suz ut litteras discerez: i qbus qd

Capitulum

utilitatis esset ignorabas miser: sed ludere delectabat. Et est infantia ipsa prima etas
tum hominis que septennio durat: a quo incipiens pueritia quasi pura ad gignen-
dum minime apta in quattuordecimum excurrit annum: a quo adolescentia adulta
ad gignendum apta: que in vicesimo octauum prorogatur annum: a quo iuuentus
incipit vsq; in quinquagesimum annum protensa: et ab hoc senioris etas qua greci
presbitem vocant sumēs
originem: in senectas hoc
est septuagesimum annus
progreditur: que nullo an-
norum numero perficitur
sed post quinque illas etas
tes quantumcuq; vite su-
perest: ipsi in labore atq;
dolore deputatur.

imbuedum: cauendum est ne membroru
indeces sit dispositio: vt pote integralium
7 ne aeris intemperies vtpote cōstringētis
hyemis obtusitas: 7 cōburētis estatis pro

Notādū q̄ Boetius dicit
summo opere cauendum ne litteris imbuendus membrorum disproportionem habes-
at. hec enim membrorum inepta monstruositas monstrum in anima iudicare neces-
se est: vti Philemon: Palemon: Zorus: Aristoteles: et alij multi plurimi retulerunt:
quoniam anime ipse sequuntur corpora: et secundum se non sunt impassibiles a cor-
porum motibus: et hoc manifestum fit valde in ebrietatibus et egritudinibus. multis
namq; anime mutate videntur a passionibus corporis: ex quo et illud vulga-
re sumpsit exordium. Rusticus in corpore: rusticus 7 in anima. Cum enim membro-
rum figura et habitudo et generentur et nutriantur ex sanguine: similiter quoq; et
spiritus qui vehicula sunt virtutum anime ex humore sanguinis generantur: conse-
quens est vt ex ipsa membrorum habitudo inclinationes passionum cognoscantur:
ipsamq; animam vectam in multis motum sui vectoris sequatur. propter quod
sapiens Ptholomeus dixit: q̄ diuinus melius et verius pronunciat accipiens iudicium
a stellis secundis: secundas vocans stellas figuras et accidentia inuenta in
rebus phisicis: que a superioribus impressa sunt. hoc enim iam impressus scimus ma-
terie: quare pro certo pronunciamus totum ad accidentia illa esse inclinatum: quo et
fit vt molles quidem carne aptos mente dicimus: distortumq; vultum sequi. distor-
tia morum.

Notandum circa hoc qd̄ dicit. Et ne temporis intemperies et cetera: sicuti docet
Antena secunda sen. primi canonis capitulo quarto summe prime: quod est de iudi-
cibus temporum et eorum mutationibus: omne tempus qui complexionem habet san-
nam proportionale est ei conueniens. cum autem infantium complexio in calore fe-
re temperato et humiditate fere superflua existat: vt eodem canone sen. i. doctrine pri-
me. capitulo secundo: conueniens est vt ipso imbuendo proportionale tempus sue
eligatur nature. hoc autem inter quattuor anni tempora ver est a puncto equinoctia-
li incipiens vsquequo in medium thauri deueniens estate inuruetur. Est enim in
terris tempus hoc temperatius: quoniam non tantum necesse sunt res calefaciens
tes propter frigus vt sit inde multum curandum: neq; euentatio propter calorem et
in ipso quidem est principium frondendi arbores: et eius tempus est tempus apud
medicos inter equalitate vernalē existēs: aut an ipsam: aut post ipaz paru: donec sol

fit in medio thauri: quamuis apud astronomos in estium tropicum prorsus exten-
da tur: post quod temp⁹ temperiei vicini? Antumpnus est. reliqua aut duo rpa aut
excessiuo frigore aut abundanti calore in temperiei sunt subiecta: quo fit vt imbecil-
lis infantia aut vere aut autupno plus tamen vere litteris duntaxat mancipetur:
Legitur em thimothei filium. In hac parte Boetius supradicta exemplo corrobora-

funditas periculi generet incrementum. Le-
gitur enim Thimothei filium lepra incum-
bente castratum: loripedem: gibbo tumē-
tem doctrine mancipatum plebeiam exti-
tisse abiectioem: suorumq; sociorum de-
tractionem ridiculosam. Similiter preto-
ris suburbanii filiolum canicula instigan-
te litteris vidimus mancipatum. Luz au-
tem solita nō gauderet umbrellā: propria
virtute destitutus: hictertie pena permol-
litus: vitalibus tādē spiritibus attenuatus
limphatico morbo occubuit. Ecce quātū

rar: qualiter scilicet mini-
ma supior obseruato ma-
gnus piculi dederat incre-
mentum. Et diuiditur in
duas partes scdm q; poit
duo exempla. In prima
enim ponit exemplū quo
ad corporis membra. In
secunda vero quo ad tem-
poris intemperiez. secun-
da ibi. Similiter prois.
Et dicit sic. eniz pro certe
legitur supple in exemplo
filiz thimothei castratū
id est testiculis erutum: et
hoc incumbente id est im-
minente lepra illo morbo:
loripedem id est clauduz
vel pede tortum: q; pro
et tumentem gibbo id est

struma in dorso: mancipatum id est traditum doctrine extitisse: abiectioem id est
despectionem: plebeiam id est plebis: q; pro et deductionem id est subsannationem
ridiculosam sociorum suorum. Similiter supple alio exemplo vidimus filiolum pre-
toris id est prepositi suburbanii: mancipatum litteris: canicula illa stella instigante
id est furente: autem pro certe cum subaudi ille pretoris filiolus: non gauderet id est
frueretur: solita umbrellā id est consueta umbra: ipse destitutus id est derelictus pro-
pria virtute: q; pro et: permolitus id est afflicus: pena id est morbo hictertie: tādē
id est finaliter: attenuatus id est consumptus spiritibus vitalibus: occubuit id est
vitam clausit: morbo limphatico id est aquatico qui est ydropisis: et reliquit ecce id ē
vide quantum difficultatis indispositio membrorum supple in Thimothei filio et in
temperies acris subaudi in pretoris filio contulerunt teneritati puerili. ille namq;
abiectio plebis extitit: hic vero infirmitatibus diem vite sue miserabiliter clausit.

Nota circa hoc quod dicitur canicula. Duplex in celo canis est: maior et minor.
Maior alto nomine dicitur Syrius: et habet in forma stellas. viij. extra vero. xi. Ad
minor anticanis nominatur stellarum. ij. Cum vero sol canem maiorem intrat calor du-
plicatur: et egritudines in humanis corporibus generantur: quibus ad exitum multi
pereunt et ab hoc cane dies caniculares dicti sunt. Et de hoc Persius inquit. ita sic
ca canicula messes excoquit: et in hunc canem licentia poetica fingitur bicar in canicu-
lam fuisse mutatam. Notandum q; lepra est morbus consuetus corrupens fi-
guram et formam et compositionem membrorum: et sic finaliter ipsum continuum sol-
uens prou. mens ex materia melancolica dispersa per totum corpus. Et hec aut itro-
ducitur ab ytero aut post. Si ab ytero: hoc est quia generatus est tempore menstrui

Capitulum

orum: aut quia filius est leprosi: aut quia leprosus concubuit cum muliere pregnante. Si post utrum hoc potest esse: quia aut aer est malus et corruptus pestilentialis: aut continuauit cibaria melancolica: scilicet lentes et alia legumina: et carnes melancolicas: ut vulpis vili et apri et cetera. Notandum est quod histeritia est vniuersalis defedatio cutis: sicuti morphea est defedatio cutis maculosa: sed tamen differunt in hoc: quia morphea est propter errorem tertie digestiue: histeritia propter errorem secunde. Et sunt tres eius species: scilicet citrina: viridis et nigra. et hunc morbum frequenter ydropis sequitur: qui est error virtutis vniue in toto corpore sequens mutationem virtutis digestiue in epate: et ita ydropis est error virtutis digestiue in epate.

difficultatis membrorum indecens indispositio et aeris intemperies teneritati puerili contulerunt. Libariorum autem mediocris sit facultas. potus autem si tenuis eiusdemque parcitas. Vestium autem similiter absit penuria

Item loripes id est claudus habens pedem rotatum ad loci similitudinem: vel habens pedem ligneum locis alligatum: de quo Iuuenalis. Loripedem rectus deridet ethiopem albus. Item gibbus id est struma sed inter est. nam struma in pectore est gibbus in dorso. vñ Iuuenalis. Strumosus atque vtero pariter gibboque tumentes. Libariorum autem. In hac parte Boetius pertrahat de his que circa iam nouiter introductum respicienda sunt: scilicet debita ciborum potus atque vestimentorum subministratio: et hoc in generali. In tertio autem capitulo magis specialius. Et dicit autem pro certe: facultas cibariorum sit mediocris scilicet neque abundans neque deficiens. potus autem tenuis supple sit: quod pro et parcitas id est modicitas eius: et penuria id est carentia vestium absit. Notandum quod natura per se non est sufficiens ad speculandum: sed oportet cibum et potum et reliquum famulatum preexistere. sed hec nullo modo excessiua: cum natura modicis minimisque contenta sit: libro secundo de consolatione philosophie prosa quinta. Tollenda ergo fames est ut inquit Seneca. xv. epistola: quam tollerauerunt quidam in obsidione: exemplo maiorum nostrorum qui terras lustrabant: ac maria non ut nullum vinum preciosusque: cibus fauces eorum transiret: sed soli contemplationi dediti: maluerunt potius comedere ut viverent: quam vivere ut comederent. Tyrannides enim atque subuersiones urbium bellaque vel hostilia vel ciuilia: uti Hieronymus in epistolis testatur: non pro simplici victu oleum pomorumque excitari Diogenes asseruit: sed pro carnibus epularumque delitiis legamus predecessorum libros antiquorumque volumina Dicearchi: Xenophontis: Iosephi: Euboli reliquorumque pene omnium qui hystoriam scribunt: et nil aliud reperiemus quam vilibus cibus et his modicis veteres illos obstudius vitasse: crapulam quoque atque delicias veluti contemplationum impedimenta penitus euitasse. ipse enim delitie mentem humi deiecit: atque eorum corporeis nexibus retentum: ne in apicem contemplationis eleuet prepediuit. Adolestia autem victualium econuerso quo fit ut Iuuenalis graculum esurientem in celum eleuet. Persius quod flaccus. Psitaco picas cornuque nostra inquit verba conari. dicit Iuue. de graculo. Graculus esuriens ad celum iusseris ibit. Et ite de reliquis Persius. Quis expedit vit Psitaco suum cberere. Coruos quis olim suum cocauit salutare. Picasque docuit nostra verba

conari. Magi artis ingenijq; largitor. Elenter negatas artifex sequi voces. In primis figurarum. hec est secunda pars principalis huius primi capituli in qua Boetius pertractat de his specialiter que circa erudiendi animum versantur atq; euz exornant fouentq;: vti sunt doctrine & scientie quibus ipsi rudes iam primum litteris mancipati sunt erudiendi. Et diuiditur hec secunda pars in tres partes. In quarum

In primis igitur figurarum elementa representantium imprimenda est dilectio: coniungendarumq; litterarum non parum artificiosa coniunctio. Ne tali laborioso certamini multum est insistendum

prima ostendit in quibus ipsi rudes primitus sunt imbuendi. In secunda in quibus secundo. ibi. Cōpleto. In tertia in quibus tertio. ibi. Cū isis autem leuitatum. Prima harum adhuc in duas partes subdiuiditur. In prima ostendit quomodo rudes primum in grāmatica imbuantur

poesi & rhetorica. In secunda cautelam circa hoc subministrat. ibi cauendum. Prima iterum in duas. nam primo ostendit quomodo in grammatica erudiantur. secundo quomodo in poesi & rhetorica. ibi. Seneca traditio. Prima adhuc in duas: nam primo facit quod dictum est quo ad prima grāmaticae elementa. secundo quo ad secundaria fundamenta. ibi. Secundum laboriosum. Prima iterum in duas. primo facit quod dictum est. secundo tempus circa hoc statuit quo huiusmodi eruditioni sit immorandum. ibi. Nec tali laborioso. Et dicit primo Boetius: q̄ dilectio figurarum representantium elementa id est litteras: est imprimenda rudibus in primis id est in principio: q; pro et coniunctio id est combinatio coniungendarum subaudi litterarum ad syllabas & dictiones faciendā: coniunctio inq; artificiosa non parum id est multum: & tangit ibi liprote: deinde tempus quo huic sit immorandum studio adijcit dicens. nec est insistendum id est immorandum multum tali laborioso: certamini. i. studio: nec ē abundantum. i. recedendum cito. Seruo illi magistro placet: & est paribetis: quomaz subaudi si puer visus fuerit: promptior. i. est potētor ex frequēti supradictorū vsu in multis. i. mltro: tunc reperitur abilior in alijs scientijs subaudi altioribus. Notandum q̄ hoc. dicit rudes primum in grāmatica imbuendos. & ratio huius est: quomā vt vult Alforabius ipsa grāmatica mater est aliarū artū: q̄ a litteris nomē accepit. Dicit eiz grāmatica a grāma quod est littera & icos scientia. ipa enim ē qua p̄ceptū hūanū de mū cūcte doctrine apti? liberiusq; significatur. hanc necessitas adiuuenit. cū eiz arte eius inuentiōem homines inordinate atq; pro libito & sine arte loquerentur: eueniebat vt minus bene conceptus suos exprimere: sed & minus apte intelligere valerent quo fiebat vt tardius ac difficilius scientias tradere possent. qua de re curauerunt sapientes has incommoditates tollere: tradideruntq; artificiosum loquendi modū vni formam ac congruam: vt omnes conceptus humani demum cūcte doctrine per eādem arte liberi? significaretur & addisceretur. Notandum q̄ hoc. vocat oēs litteras elementa & nō incongrue. sicut enim ipsa elementa principia sunt oiz elementarorū: sicut tere principia sunt oim dictionū & eim orationū: quo fit vt sicut ex diuersa coniunctiōe elementorū diuersa fiant elementarorū species: sic quoq; ex diuersa combinatione litterarum diuersa fit vocum dictionū & orationum representatio. Et has litteras multiplicem auene fore noscimus. quāsdā eiz hebreas: alias chaldeas: alias egyptias: alias grecas: alias latias. hebrearū. q̄ prius dicit iuero: erat moyses: & sunt numero

xxij. Syriorum autē et chaldeorum hebreis litteris numero et sono concordantes: solis
 characteribus differentes litteras Abraham inuenisse creditur. Egyptiorum uero lit-
 teras Isis regina Inachi filia de greca ueniens in egyptum reperit: et egyptiis tra-
 didit. Litterarum autem grecarum uel sum primum sennecis reperierunt. unde Lucas
 nus. sennecis primi fame si creditur auct. Ad censuram rudibus uocemque signare figu-
 ris. Sed Admus Ageno-
 ris filius grecas litteras
 ex sennec. xv. attulit i gre-
 ciam: quibus Ipodames
 in troiano bello tres ab-
 iecit. Post quez Symoni-
 des artificialis memorie
 inuentor tres alias addi-
 dit. Latinas uero litteras:
 ut refert Isidorus: cui in-
 bis maior est auctoritas
 Carmentis nymphe pri-
 mo italicis tradidit. uel
 rum. xvij. litteras solum
 exhibuit: que sūt .a. b. c. d.
 e. f. g. i. l. m. n. o. p. r. s. t.
 v. postmodū autē .h. littera

pro nota aspiratōis addita ē. hanc etiā .q. in p̄cessu t̄p̄is latini iuenerūt: loco cui? uete-
 res .c. scribebant. rursus Salustius ludi magister primo .l. adiuēit: loco cui? ueteres
 c. scribebant: atq; .q. Insuper ex tempore Augusti .x. littera adiuncta est. et postremo
 eiusdem Augusti tempore Latini a grecis duas litteras mutuarunt: scilicet .y. et .z.
 propter nomina greca melius scribenda: quibus omnibus adiunctis latinum ydeo
 ma. xxij. litteris integrari manifestum est. Secunduz laboriosi. In hac parte ostē-
 dit q̄b? debent rudes informari post prima gr̄am̄atice elementa: atq; elementorū cō-
 binationes. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo circa hoc erudi-
 tionem huiusmodi modum tempusq; decernit. ibi animaduertendum. Et dicit secu-
 dum edificium bene quidem edificium similitudine quadam dictuz. nam sicuti sapi-
 ens architector domum construendam ex minimis fundamentalibusq; partibus
 ordinare integrat: sic et magister ipse erudiendum ipsū singulis doctrinarum parti-
 culis: fundamentisq; atq; base integrare debet. Illud ergo secunduz edificium labor-
 nosi certaminis id est studij huius: stat id est firmatur in traditionibus scilicet scri-
 ptis Probr: q; pro et Didymi: horū gr̄am̄aticorum et aliorum scilicet gr̄am̄atico-
 rum: quos auctoritas uenerabilis commendat. Tunc modum in huiusmodi traditio-
 nibus obseruandum ostendit dicens. Certe animaduertendum id est confide-
 randum est in huiusmodi traditionibus statim memoratis: ut latina traditio subia-
 ceat id est correspondeat: fideli resolutioni id est expositioni et declarationi: ut scilicet
 cet ignota p̄ ignotiora: uel unū pro reliquo nō interpretetur. Et aduertendū est ut y-
 deoma. t. loquēdi proprietates addiscētis sit explicatū. i. declaratū: uerborum. i. de
 uerbo ad uerbū. enim p̄ qz: tenacitatem. i. firmitatez fundamenti. s. gr̄am̄atice: et per
 consequens omnium aliarū artium: oportet id est oportutum est consistere in his: scz
 superioribus traditionibus: quasi dicat cum. hec ita sūt: oportumū est ut hec fideliter

nec cito ut Seruio placet abeunduz: quo-
 niam si uisus est in multis promptior: in a-
 liis reperitur tunc et abilioz. Secundum
 laboriosi certaminis stat edificium in Pro-
 bi Didymi qz traditōibus: nec nō aliorū
 philosophorū quos uenerabilis cōmēdat
 auctoritas. Animaduertendum est autē
 i huiusmodi ut fideli resolutioni subiaceat
 latina traditō: et addiscētis ideoma uerbo
 tenus explicatū sit. fundamenti ei tenacita

et dare doceantur. Notandum quod nostre grammaticae plures fuerunt precipui scriptores sicut Donatus: cuius magister Didymus fuisse dicitur in littera positus: Priscianus: Varro et Quintilianus et reliqui multi plurimi: inter quos potest numerari Ennius qui metra composuit primus: cui successerunt Anatheton: Sapho: Archilocus: Symonides: Calofonicus: Asepius et multi alij: quos longum enarrare foret horum scripta:

tem in his oportet consistere. Nec menstruo saltu phebese abeundum est: nec solari cursu tantum confirmandum: sed expleto mercurij intervallo: eodemque fere duplicato diligenter immorandum. Diligentia enim cuiuslibet operis obtusitas permollitur.

id est solummodo: cursu solari. id est anno. per annum enim motus solis perficitur. sed est immorandum diligenter: expleto id est completo: vel toto intervallo id est motu mercurij illius planete: et non vincto: sed eodem scilicet intervallo duplicato: fere id est quasi. et quia mercurius annis duobus cursum suum perficit: quibus duplatis quattuor efficiuntur: liquet quatenus superioribus doctorum traditionibus quattuor annis diligenter sit immorandum. Diligenter inquit: quia obtusitas id est ebetudo cuiuslibet operis peragendi: permollitur id est facilitatur diligentia. Notandum licet secundum philosophum octavo politicorum utile et commendabile sit participare aliquando liberales artes atque mathematicas: quarum usus ordinatur ad exercitium excellentiarum doctrinarum usque ad certum terminum: tamen continue et assidue exercere se in eis usque ad quamcumque perfectionem nonnunquam nocivum est: quia continua consideratio in illis retrahit aut simpliciter aut pro parte ab usu virtutis moralis: quare est statutus terminus quo ipsis et earum cuiuslibet erit immorandum. Notandum sicut iam pluries in philosophicis atque mathematicis probatur est: corpora ipsa sidera tam planetarum orbium quam octavi celi quod Aristoteles primum mobile arbitratus est: lumen atque claritatem a sole recipere. ipse enim est fons luminis: uti corporis sui testatur immensitas: qua terram uti Ptolemaeus docuit centies sexagesies sexies excipit. similiter in eo virtus est vntissima: quod corporis sui probat compactio. similiter quoque in eo lux est diffusior: quod sua in medio orbium ostendit situatio. verumtamen in modo receptionis lucis huiusmodi inter corpora est differentia. Nam alia quidem in profundo recipiunt: uti sunt corpora transparentia: et diaphanica sicut sunt fere omnium stellarum corpora. Alia in superficie tantum: uti sunt corpora opaca: e quorum numero luna est. quocumque tamen modo sint: necesse est ut radiorum lucis protectioni sint obiecta. et quantomagis ab huiusmodi radiorum protectione elongantur: tantomagis ab ipsa luce deficiunt: quo fit ut lunam solum menstruam id est defectivam inter corpora caelestia existimemus tam quo ad nos quam quo ad rei veritatem. quo ad veritatem quidem: cum terre diametralis interpositio ne radijs lucis illuminetur ipsam obnubilat: quod in eclipse manifestum est: quo ad nos autem cum

et si non omnia: tamen aliqua leviora post prima elementa videnda sunt. Nec menstruo. Sic subdit quanto tempore in hoc secundo addiscendi ordine immorandum sit. et dicit. nec est abeundum. id est recedendum: subaudi a studio et certamine predicarum traditionum: menstruo. id est defectuoso: saltu. id est cursu lune: qui cursus mense completur. Nec est immorandum tantum

noua nobis reuoluitur. tempus quoq; reuolutionis huius veteres mensum nomina uerunt amene: quod defectum sonat: hinc menstruosam lunam dicimus quasi mensis quolibet defectiuam. Volens itaq; Boetius certum terminum in grammaticae rudimentis addiscendis constituere: dixit non fore abeundum a studio hoc lunari reuolutione: ne q; menstruosam dixit scilicet mense: nec solari cursu hoc est anno. sol enim uti astrologicis considerationibus iam dudum demonstratum est die quolibet. lix. minus 7. viij. secundis in zodiaco fere graditur: quibus per. ccclxv. dies congregatis: atq; ad integros gradus reductis ccclx. zodiaci gradus constituitur: 7 bis. xij. signa integregantur: quare manifestum est solem totum zodiacum. ccclxv. diebus qui annum efficiunt indubie peragere. neq; etiam illo spacio ab hoc certamine abeundum Boetius statuit: sed immorandum est quattuor annis: quos per mercurij motum expli-
cauit. Senece traditio: Lucani inexplatio. In hac parte Boetius ostendit quibus doctorum traditionibus post superius memoratas doctrinas rudes ipsi sunt imbuendi. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit: q; post supradicta in poetarum traditionibus: in quibus maior pars grammaticae constituta est: ipsi rudes erudiantur. In secunda quatenus in rhetoricis institutis: quae poetriae coniunctissima dinoscuntur postea imbuentur. ibi. Ceterorum autem. Et dicit hinc id est post supradicta sunt indaganda id est perquirenda: haec scilicet Senece traditio id est editio: Lucani inexplatio: quoniam anteq; librum suum perficeret morte preuentus est: Virgilij prolixitas scilicet in scribendo: Stradij urbanitas id est curiositas. semper eorum rerum urbanarum scriptor extitit: flacci scilicet Horatii dura translatio: quae victorum reprehensio. Persij flacci editio durior: subaudi qua Horatii: tam stilo q; victorum reprehensione. Martiani lesio id est reprehensio non indigna immo digna. Nasonis supple Ouidij discretio: haec omnia indaganda sunt: atq; commendanda id est imprimenda: cellule memoriali id est memoratiue. Notandum licet ars ipsa poetica inter seuitas computetur: atq; Plato poetas a ciuitate expelli iuberet: eo q; dicebat eos virtutum inimicos: in quo 7 cum Tullius libro secundo tusculanarum questionum commendat: nihilominus utilis est si f. ni debito imitatur: atq; vsu licito exerceatur. addiscuntur nempe in ipsa verba valde utilia: Augustino libro primo confessionum teste sententia grauissimis referta: ipsius etiam studia iuuentures agunt: senectutem oblectant: secundas res ornant: aduersis per fugium ac solarium prebent: delectas domi: non impediunt foras: penitentiam nobiscum peregrinantur rusticantur: nec mirum cum 7 Democritus tradiderit bonos poetas diuino quodam spiritu inflammari: ex

Senece traditio: inexplatio Lucani: Virgilij prolixitas: 7 Stradij urbanitas: dura flacci translatio: durior Persij editio: Martiani non indigna lesio: Nasonis discretio sunt indaganda: memorialiq; cellule commendata: ceterorumq; philosophorum prout ingenii suppetit capacitas non sub silentio est pretereunda moralitas: ut sic sententiosa dictaminis vigeat serenitas: et metrorum floreat iocunditas. Quam Tullij venerabilis facundia: summus desiderus est collocanda.

In hac parte Boetius ostendit quibus doctorum traditionibus post superius memoratas doctrinas rudes ipsi sunt imbuendi. Et diuiditur in duas partes. In prima dicit: q; post supradicta in poetarum traditionibus: in quibus maior pars grammaticae constituta est: ipsi rudes erudiantur. In secunda quatenus in rhetoricis institutis: quae poetriae coniunctissima dinoscuntur postea imbuentur. ibi. Ceterorum autem. Et dicit hinc id est post supradicta sunt indaganda id est perquirenda: haec scilicet Senece traditio id est editio: Lucani inexplatio: quoniam anteq; librum suum perficeret morte preuentus est: Virgilij prolixitas scilicet in scribendo: Stradij urbanitas id est curiositas. semper eorum rerum urbanarum scriptor extitit: flacci scilicet Horatii dura translatio: quae victorum reprehensio. Persij flacci editio durior: subaudi qua Horatii: tam stilo q; victorum reprehensione. Martiani lesio id est reprehensio non indigna immo digna. Nasonis supple Ouidij discretio: haec omnia indaganda sunt: atq; commendanda id est imprimenda: cellule memoriali id est memoratiue. Notandum licet ars ipsa poetica inter seuitas computetur: atq; Plato poetas a ciuitate expelli iuberet: eo q; dicebat eos virtutum inimicos: in quo 7 cum Tullius libro secundo tusculanarum questionum commendat: nihilominus utilis est si f. ni debito imitatur: atq; vsu licito exerceatur. addiscuntur nempe in ipsa verba valde utilia: Augustino libro primo confessionum teste sententia grauissimis referta: ipsius etiam studia iuuentures agunt: senectutem oblectant: secundas res ornant: aduersis per fugium ac solarium prebent: delectas domi: non impediunt foras: penitentiam nobiscum peregrinantur rusticantur: nec mirum cum 7 Democritus tradiderit bonos poetas diuino quodam spiritu inflammari: ex

Primum

quo cecinit *Quintus*. Est deus in nobis: sunt et commerta celi. Sedibus ethereis spiritus ille venit. Ipsa etiam poesis rhetorice eloquentie maximum prestat additamentum: quare et rhetorice coniunctissima est atque pene germana. Est enim ut inquit *Cicero* finitimus oratorum poeta numeris astrictior paulo: verborum autem licentia liberior: multis vero omnium generibus socius ac pene par. Cum ergo omnia hec

Cauendum autem est in huiusmodi: ne contigat ut *Fortario* contingebat. Ipse enim triginta annis ignorantiam suam predictorum philosophorum in gymnasiis tradidit imbuendam. Cum vero dies ut preesset mediocribus aduenisset cuius vxor esset *Eneas* dubitasse se diutius assererebat: que in emistigiorum *Virgili* serenitate inuenisset:

poetiarum afferre *Boetius* ipse agnosceret: hortatur ut maiorum vestigia sequentes: rudes ipsi poetas summo opere amplecteretur: et hos maxime quos in textu commemorat: inter quos *Marcus* *Virgilius* tanto excolitur: ut optimus poetarum, dici mereretur: ceterorum autem philosophorum. In hac parte *Boetius* ostendit quomodo post grammaticam atque poes-

*Marcus me genuit
miser me calabra
tenet*

sim rudes in rhetorica sint erudiendi. Et dividitur in duo. nam primo facit quod dictum est. secundo antonomastice circa *M. Tullij* *Ciceronis* facundiam versandus statuit. ibi. *Quantum*. et dicit etiam ceterorum philosophorum moralitas non est pretereunda suo silentio: immo est totis visibus amplexanda: et hoc quantum capacitas id est valentia ingenij ipsius erudiendi suppetit: ut sic serenitas id est splendor dictaminis vigeat sententiosa id est plena philosophorum sententiis atque iocunditas metrorum floreat. et inde subdit. *Quantum* facundia venerabilis *Tullij* est collocanda summis desiderijs: quoniam sicuti *Aristoteles* inter philosophos: inter poetas *Virgilius*: sic quoque ipse *Marcus* *Cicero* inter oratores excludit. Notandum circa hoc quod dicit ut sic dictaminis sententiosam. *Cicero* ipse et reliqui qui rhetorice docere fassi sunt: eloquentiam sine sapientia obesse plurimum et prodesse nunquam. Sapientiam vero sine eloquentia plurimum profuisse: hoc iniquum arbitantes eloquentiam non debere iudicari atque laudari verborum solo splendore: sed secundum grauissimas sententias a vera sapientia sapienter elicitas. Parum ergo substantie vel virtutis aut solide pulchritudinis orationi afferre videtur: qui solum rhetorice et eloquentie vacat: veluti qui nuda ex aliena preciosaque materia verba ligat. qua de re *Marcus* *Cicero* in eo libro quem de oratore ad *Quintum* fratrem edidit: et ipse *Quintilianus* cum de institutione oratoria ageret rarum aut nullum fatentur optimum esse ea etate oratorem: cuius rei asserunt non insulsam causam. nam oratorem in omni sapientie genere persuadere oportet: ut sic que alibi didicit: cum splendore dicendi profert et bene quidem. quo enim pacto in sacris litteris persuadebit: qui eas nunquam legit. aut quis in naturalibus qui *Aristotelem* reliquosque philosophos non viderit: certe nullo. Contingenda est ergo sapientia cum dictamine: ut sic quod in aliena doctrina concipitur: sub decore rhetorico proferat. Cauendum autem est et cetera. In hac parte *Boetius* cautelam circa omnia predicta subiungit: inueniens per ea in superioribus doctrinis ardue diligenter atque cum profectu inuigilandum. Et tria facit. Primo ipsum inconueniens precauendum ostendit. Secundo predicta

Capitulum

epilogat concludendo. ibi. *Ecce quantum etc.* Et dicit cauendum est autem in superioribus traditionibus et circa eas adipiscendas: ne id contingat alicui quod contigit id est euenit Forario sic dicto. ipse enim scilicet Forarius tradidit ignorantiam suam imbuendam id est erudiendam: gymnasijs. i. studijs predictorum philosophorum: subaudi tam grammaticorum quam poetarum et rhetorum. xxx. annis id est spacio. xxx. annorum. Cum vero dies ut precesset scholaribus mediocribus: subaudi eos erudiendo aduenisset: sed post expletus studium. xxx. annorum: assererat id est affirmabat se dubitasse diutius: cuius procer esset enneas quem supple eneam iuenisset in serenitate carminis: dico emestigiorum id est versuum imperfectorum Virgilij. Et rursus idem Forarius requisitus id est interrogatus a quodam suorum discipulorum: qualiter id est quam mensura posset vertere ver-

Requisitusque a quodam suorum discipulorum qualiter primam huius dictionis syllabam magister vertere versu posset: respondit absurdum esse tanti nominis primam syllabam abbreviari: sed potius acuto accentu pronounciari. *Ecce quantum dure ceruicis obtusitas perdidit temporis et expense. Completo autem non indebite huiusmodi gymnasijs rudimento: ad maioris inquisitionis scientie limina procedendum est:*

su. i. in versu primam syllabam huius dictionis magister: Respondit subaudi Forarius: absurdum id est inconueniens fore: abbreviari. i. corripere sed in metro primam syllabam tanti nominis: sed supple arbitratus est eam pronounciari acuto accentu. i. pronuncione longa: estimabat enim ob honoris causam absurdum nimium primam syllabam eius corripere. Tunc epilogando percludit dicens. *Ecce quantum tempus: quod xxx. annos: et quantum expense perdidit obtusitas id est ebetudo dure ceruicis.* Notandum quoniam omnis cognitio teste Tullio in dialogo ad Hortentium multis est obstructa difficultatibus. Est enim et in ipsis rebus obscuritas: et in iudicijs nostris infirmitas. qua ex re Socrates ipse nihil se scire dicebat. Inuigilandum est igitur studio sine desidia: quemadmodum veteres ipsi sapientie studuerunt: ut sic quantum mens imbecilla atque ceruicis excludit obrusitas: tantum iugis atque diligens vigilantia adducat. sic Socratis memorati fuere studia. quoniam ut ait Valerius libro octauo addiscere quotidie non desistebat. De Pythagora etiam fertur: quod doctrinis iugiter insistebat. unde et Ennodius ait. *Artium magister est instantia: Nouerca eruditionis est negligentia.* Hinc Carbo moralis monuit. *Instrue preceptis animum ne discere cesses. Nam sine doctrina vita est quasi mortis ymago.* Non sic Forarius: cuius mores precauendos Boetius asserit. *Hic nempe licet annis. xxx. studio incubuisset: nulla tamen scientia conualuit: cum se recipientem ut decebat tradenti concordia non sociauit.* Notandum Virgilius post multa atque diuersa sua opera tandem eneidem aggressus est. Librum quidem nominibus ac rebus grecis et latinis communem: reliquitque in eo morte preuentus quedam imperfecta: et hoc ea igni ipsum concremari iussit. sed istud haud factum est. Augustus vero iussit Tuccam atque Clarrum viros ea etate excellentes hac lege ipsorum emendare: ut superflua demerent: nil adderent tamen. unde et semiplenos inuenimus eius versiculos: quos emestigia dicunt. De qua re Sulpicij cartaginensis extant huiusmodi versus. *Ausserit hec rapidis aboleri carmina flammis. Virgilius perbrigitum quod cecidere*

ducem. Tucca verat varrusq; simul tu maxime cesar. Non sunt & lacie consulis by
storie &c. Et in his emistigie Jotarius ipse imbecilla mente Eneaz reperens: ipsuz
vxoem fore cuiusdam estimabat: nesciens phrigie ducem. Anchise patre venere ma
tre procreatum Eneam. Nota ceruz proprie posterior pars colli est: & quandoq; acci
pitur pro superbia: quandoq; pro toto capite: & hoc modo hic capi potest: cum dicit

Scientie inq; quam veri falsiq; noui
mus indagatricem: solamq; scientiam sci
entiarum titulo subtilitatis obstipantem
subiecta. Hec est inquam scalaris domi
na: que penetranti vestium natura ad sci
entiarum quarumlibet fastigia prebet in
crementa virtutum. Quid autem lucidi
us cognitione non quinq; vniuersalium: q
est triualium scientiarum magistra: qua
driualiumq; potentia: collateralium scien
tiaruz plenitudo. Ad huius autem imperia
lis domine apices scandendum est hoc ordine.

dure cervicis id est duri cap
pitis ad recipiendum al
ta doctrinarum. Comple
to autem non in debite. Hec
est secunda pars secunde
partis principalis huius
primi capituli: in qua post
q; Boetius ostendit quis
bus primo ab infantia im
buendi sunt iuvenes: nunc
declarat in quibus erudi
di sunt secundo: scilicet in
ipsis primordialibus logi
ce artis institutis. Et di
uiditur hec pars in duas
pres. In quarum prima se
porib; primis ut informa
dos & erudiendos atten
tos faciat logicam apre
commendat. In secunda

ordinem modumq; in logica proficiscendi demonstrat. ibi. Ad huius. Prima in duas.
nam primo dicenda dicitur continetur: secundo logicam commendat. ibi. Scientie in
quam. Et dicit q; completo & pertransito non in debite: subaudi sicuti Jotarius ipse
sine fructu: sed diligenter rudimento id est noua instructione huius gymnasij id est stu
dij grammaticae scilicet & poetice atq; rhetorice: procedendum est ad lumina id est in
troitus scientie que maioris est inquisitionis. i. inuestigationis. Nunc ad commendationem ipsi
logice accedit. ibi. Scientie inquam. Et diuiditur. nam primo commendat ipsam quo ad se to
tam. secundo quo ad partem. ibi. Quid autem cognitione. Primo commendat ipsam totam vno modo
secundo alio modo. ibi. Hec est inquam. Et dicit post predicta accedendum est ad lumina sci
entie maioris inquisitionis. Scientie inquam quam nouimus solam esse indagatricem veri &
falsi: & hec est ipsa logica: cum verum & falsum non indagatur: nisi argumentatione media
te. sola autem logica arguere docet: quare & ipsam sola inuenimus scientiam scientiarum per ant
nomasiam ratione communitatis eius atq; administrationis. adimicula neque omnibus scien
tiis: & ea re commentator ipsam modum sciendi vocat cum dicit. Impossibile enim est scientiam
simul querere atq; sciendi modum: licet hoc aliqui solum de logica vident intelligat. scientiarum
inquam scientiarum obstipantem. i. circumuentem titulo. i. honore subtilitatis: subiecta id est obiecta
aliarum scientiarum. Post hoc commendat eam alio modo & dicit. hec. s. logica inquam est domina scala
ris id est gradualis. per ipsam enim ad culmina omnium aliarum scientiarum accendit: cum ipsa ad om
nium methodorum principia via habeat. & hoc est quod subdit que. s. logica prebet penetra
ti id est rimari: fastigia id est summitates quarumlibet scientiarum: incrementa id est augmenta
virtutum. s. attingendi. & hoc natura vestium id est premissarum. s. maiore & minore media
re. Et vocat ipsas premissas. s. maiorem & minorem extremitates vestes per simile: sicuti

Capitulum

enim vestes ipse corpus circumdant atq; contegunt: sic et premissa conclusionem ipsam includunt. Quia ex re dictum est qd ipsi premissis positis et concessis necesse est aliud scilicet conclusionem euenire ex his que posita sunt et concessa. Tunc commendat ipsam quo ad partem. Et dicit. sed quid est lucidius cognitione vniuersalium. i. ea parte logice que de vniuersalibus est: que. s. cognitio est magistra id est magistratum tenens: triuialium artium id est inter triuiales artes: que sunt grammatice: logica: rhetorica: q; pro et: est potentia id est vis: quadriuialium artium scilicet: arismetice: geometrie: astrologie et musice. ipse namq; sterile mute atq; impotentes sunt sine logica: q; pro et ipsa est plenitudo artium collateralium scilicet omnium aliarum.

Notandum logica inter artes liberales secunda ponitur: quous Boetius

ipsam post rhetoricam moneat addiscendam: et rationalis dicitur. ipsa enim diffinire docet atq; diuidere: verumq; a falso discernere. necessaria certe et utilis ars: quia secundum Hugo. in didascalicon per eam subtilibus obiectionibus latens veritas reperitur. Hanc sapientissimus Salomon in prouerbis addiscendam admonet: dum nos hortatur. vt intelligam sermones prudentie veritatisq; vobis: necno parabolas et obscurum sermonem: et dicta sapientium simul et enigmata: que omnia vti Hieronymus ad magnum oratorem ait: dyalectica sunt. Augustinus etiam inter ceteras artes logicam commendat: quia exercitiora potioraq; reddit ingenia. Hec nempe disciplina est: vt dicit Isidorus libro. ij. que ad differendas rerum causas est adiuuenta: quapropter scientia scientiarum est sine qua nulla aliarum scientiarum perfecte haberi potest

Notandum qd vniuersale est quid vnum verum in multis: et hoc duplici quidem ratione: phisica scilicet atq; logica. Phisica nempe ratione est ipsa communis natura apta naturam in multis reperibilis et ab eisdem participabilis equaliter: vt humanitas. secundum quam dictum est qd participatione speciei plures homines sunt vnus homo ex natura rei. Et ibidem. Genus quidem potentia multas in se habet species: actu vero nullas. Logica vero ratione est ipsa vniuersalitatis intentio pro vt intellectu conficitur: vt genus species etc. et secundum hanc dictum est. Intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus. Et sunt harum intentionum vniuersalium quique maneries. vna quidem genus: species alia: tertia differentia: quarta proprius: accidens quinta: quarum certa cognitione nihil vtilius existit: que propter et eadem nihil lucidius. vtilius inquam ad predicamentorum Aristotelis doctrinam: cum nihil in ipsa coordinatione predicamentorum sit uerum nisi aut genus aut species etc. Descendenti eis a genere generalissimo ad species specialissimam Plato iubet quiescere. Sicut ad diffinitionum assignationem cum diffinitio quod est esse rei indicet. Esse autem rei nil aliud qd sua quoditas: qua

In primis igitur terminorum intrinseca cognitio: eorumq; in propositione non latens copulatio: propositionumq; non indigna conexio sunt apponenda. Terminorum autem determinationes: quas sine cathegoreumata appellamus: memorialiter menti sunt imprimende: utpote que sophisticè non parum deseruiunt fantasie. Horum autem noticiam trebatius virum meminimus prudentissimum

cette differētia generi aduentens p̄stituit: 7 ex hīs diffinitio integratur: et rursus ad ea que in demonstratione sunt vtilia: videlicet diffinitio 7 reliqua. In textu ibi rudis mento. i. nouo iudicio: noua instructione: 7 dicitur a rudis rudis. Item ibi limina. lumen terminus domus vel edum esse limes vero regionum. vnde Prosper. angusto virtus limite celsa petit. Item ibi fastigia id est altitudines summities. Est etiam

sed in hoc imperitum: quasi indignam scientiam relatu sub silentio preterisse. Die autem conflictus adueniente eundem miserime ab his sophistica vincente detentum vidimus. 7 indecenter a suorum collegio sequestratū. Quid vterius angustia pudoris cōfusus: quod prius censebat idignū eloquio: postea sociatim medicabat.

fastigium honor. Ad huius autem imperialis.

In hac parte postquam Boetius logice commendationem premiserat: nunc vero qualiter in ea erudendum sit manifestat. Et dividitur in duas partes.

In prima ordinem in ea procedendi demonstrat. In secunda vero modum procedendi circa ordinem ipsius subiungit. secunda ibi.

Ad istorum 7 ceterorum. Prima in duas.

nam primo facit hoc quod dictum est circa logicam positivam. secundo vero circa sophisticam siue priuatiuam. ibi. Dicitur autem imperialis. Prima in duas. nam primo facit circa terminos categorematicos. secundo circa syncategematicos. ibi. terminorum autem. Prima in tres secundum tres ordines circa eam obseruandos. Et dicit primo scandendum. i. gradatim ascendendum est: ad apicem. i. summitem. huius domine imperialis scilicet logice hoc ordine. i. quod sequitur: quoniam cognitio intrinseca terminorum scilicet incomplexorum: vti nominis. 7 verbi subiecti 7 predicati et hoc quo ad primum ordinem: quod pro 7 copulatio. i. unio non latens eorum scilicet terminorum predictorum in propositione: 7 hoc quo ad secundum ordinem: quod pro 7 connexio. i. coniunctio non indigna propositionum scilicet in syllogismo: 7 hoc quo ad tertium ordinem. hec supple predicta omnia sunt in introitu logice apponenda. i. applicanda rudibus. Notandum quod intrinseca cognitio terminorum de qua in littera nil aliud est: quam nosse quid sit nomen 7 quid verbum apud logicos: 7 qua manere propositionem ingredi valeant quidque terminus communis: 7 quid singularis: 7 quid genus: quos terminos incomplexos dicimus. Copulatio vero horum nil aliud est quam eorum in propositione apta positio: atque tunc complexione ingrediuntur. Rursus pro propositionum connexio syllogismus est: siue sit categoricus siue hypotheticus simpliciter dictus: demonstratiuus probabilis vel sophisticus. De quibus omnibus abun- de in libris Aristotelis Porphyrii atque Boetii tractatus est. Ceterum quia diuerse atque varie huiusmodi propositionum connexiones minime fieri possunt sine syncategematicis notitia: que propositiones tam in qualitate quam in quantitate diuersificant: terminosque ipsos categorematicos nunc ampliant: nunc restringunt: nunc artant: atque 7 alia faciunt que in logicis instituta sunt. qua de re Boetius horum noticiam pretereundam minime monet ratione atque exemplo dicta confirmans. Dicit enim determinationes. i. signa tam vniuersalia quam particularia etiam reliqua terminorum: quas scilicet determinaciones appellamus syncategematicas. i. consignificatiuas sunt imprimende menti memoratiter. Et rationem subdit. dicens. quoniam

Capitulum

am deseruiunt non parum imo multum sophisticæ fantasie .i. illi parti logicæ: et subaudi non tantum sophisticæ: sed et cuiuslibet logicæ parti. Deinde exemplo predicta confirmat dicens. certe nouimus Trebatium virum prudentem: sed imperitum in hoc. s. præterisse. i. transiisse: sub silentio .i. nulla facta mentione: noticiam horum. s. terminorum quasi scientiam indignam relatu: sed quid dic confictus. i. disputationis adueniente vidimus eundem detentum. i. ad metam redargutionis deductus: in ferrime ab his. s. sine cathegorematis sophisticæ. s. arte vincente: et vidimus eundem indecenter. i. opprobriose: sequestratus. i. diuisus a collegio suorum. s. sociorum. quid ultra subaudi accidit. idem trebatium

Huius autem imperialis domine fimbriis dotata ars: sophisticæ petulanti animo confusa: nugatorieque loquacitatis eulogio perusa mulieris: fucō vultu perfusa barbas nationes obliquo sidere respiciebat quam

angustia confusus. i. turbatus: mendicabat. i. mendicando impetrabat: postea sociatum. i. per socios: illud quod censebat. i. reputabat prius indignum eloquio. s. noticiam terminorum sine cathegorematicorum. // Notandum sine cathegoreuma. i. con significatum a sin. i. con et cathegoreuma. unde omnes alie partes orationis a nomine et verbo secundum logicos dicuntur sine cathegoreumata. Notandum fantasia est de cognitio species in animo figurata: sed fantasia est de incognitis: et hinc tractum est ut sophisticæ fallacia dicatur fantasia: cum appareat aliud quam sit. sunt enim sophisticæ elenchi non veri elenchi quantumvis ita videantur: sed paralogismi primo elenchorum.

Huius autem imperialis domine. Postquam Boetius ostendit in superiori parte modum procedendi circa logicam positivam: nunc facit hoc idem circa ipsam logicam sophisticam. Et dicit. autem pro certe. ars sophisticæ. i. ars illa que est de sophisticis elenchis: dotata. i. decorata: fimbriis. i. extremitatibus: que fimbria premissarum dicuntur. et bene consonum illi est quod supple proximo dixerat. que penetranti vestitus natura et c. huius domine. s. logicæ: imperialis etiam confusa. i. proluxa: petulanti. i. superbi et audaci lasciuenti et importune potenti animo: et hec omnia bene posita sunt ad sophisticarum cautelas insinuandas. Debet enim habere sophista confusum atque proluxum in disputando morem: ut nemo suas rationes intricatas repetere valeat. similiter sit petulans atque audax: ut vult Aristoteles in elenchis: et sequitur quod pro et perusa. i. perfecte vasa. eulogio. i. testimonio: nugatorie. i. ficte: loquacitatis. i. garrulitatis. etiam cautela sophisticarum est: ut loqui multiplicent: ut sic circumstantibus docti videantur: quod pro et: perfusa. i. irrigata: vultu. i. ostentatione: fucō mulieris id est apparentia vere sapientie quam non sit: respiciebat barbaras. i. ignaras nationes: sidere id est oculo obliquo: quam scilicet artem nouimus decoraram in commentariis alexandri: subaudi peripateticis: et nostris: supple commentariis: quamque etiam perfectam id est completam translatione subaudi hac qua de greco ipsam in latinum vertimus: nouimus curandam summo opere id est diligenter.

No. sophisticæ ars duplex est. nam quædam docens est: altera vero vtrius. Docens quidem que docet cognoscere silogismum sophisticum eiusque principia causas atque passiones. Et hec est vera scientia verusque habitus demonstratōe acquisitus. Alia autem vtrius per

quam silogismo sophisticum utimur ad disputationes: et de hac in proposito. Hanc tamen utendam Boetius minime commonet: sed ad versutias deceptionesque euadendas sophisticas summopere adipiscendam suadet. ipsa enim nulla sapientia est: sed in loquendo deceptorum verborum intricatio apparens sapientia non existens. De hac Gregorius loquitur cum dicit. Silogistica inquit disputatio quid aliud est quam

in commentariis. Alexandri et nostris nouimus decorata et translatione perfectam summopere esse curandam. Ad istorum et ceterorum perfectionem triplici solemus uti recordatione quarum prima est vocalis: secundam mentalis: tertia vero communis.

verbis contendere: et audientes subuerrere: et in ea ut Aug. plz victoria vobis et ostentatio abiciofa qrit: nec modo tardos: sed plerumque ingeniosos decipit. quapropter in libro de doctrina christiana. vsum sophisticum disputandi dicit execrabilem libidinemque rixandi. studende tamen sunt versutie non ut quisque

exerceat: sed ut valeat summopere precauere. Item fimbria fimbrie dei extremitas vestis vel filius quod appenditur in decorum vestium: hic vero capitur aut pro extremitatibus silogisticis per similitudinem vel appendicium logicalibus quibus utitur sophista in suis argumentis. Item culogium sapientia vel bona fama vel testimonium dicitur. Item fucus color est adulterinus: inde fucata ut dicit papias depicta tincta ad ulterius colore contaminata: ficta non vera apparentia. Ad istorum et ceterorum In hac parte Boetius postquam ordinem procedendi in ipsis primordiis logicalibus ostendit: nunc vero circa ordinem ipsum modum atque normam obseruandos subiungit. Et diuiditur in duas partes: nam primo facit quod dictum est. secundo cuidam tacite questionem responderi. ibi. Si vero. Prima in duo. nam primo modum ponit quo in acquirendis logice institutis utendum sit. secundo vero tres effectus ex hoc procedentes ostendit. ibi. vocalis. Et dicit quod nos solemus uti triplici recordatione ad istorum scilicet supradictorum ac ceterorum scilicet dicendorum perfectionem vult dicere in omni scientia adipiscenda triplici utimur recordatione: quarum prima est vocalis id est nuda dictionum retentio. secunda mentalis id est vocum sententiarum recordatio. tertia communis scilicet ex voce et sententia consistens. et subiungens effectus harum trium recordationum tria facit per ordinem. Nam primo primos tres effectus ponit. Secundo secundos tres effectus subiungit. Tertio tertiam recordationem preeteris confirmat. secunda. ibi. Vocalis cecitatem. tertia. ibi. Sicut eiz. Dicit ergo quod recordatio vocalis facit sophisticum id est apparentem: quoniam nuda voce aures replet quid nominis ignorans. Mentalis facit iudicium id est certitudinem: alia littera habet rudem: quoniam facit intellectum inter verum ac falsum discernere quod impotens sit hanc discretionem voce significare. Communis vero scilicet que tam vocum quam sententiarum est si fuerit continuata scilicet comparando rem ad vocem facit perfectum subaudi in arte: quoniam sicut ipsa mentali recordatione ceciperat: sic vocali comparata voce significat. Et inde ponit secundos tres effectus preteritarum in recordationum. Et dicit vocalis recordatio generat cecitatem id est bo

Capitulum

minem ignorantem. quibus enim voces ipsas cognoscat: virtutes tamen ipsarum vo-
cum minus recordatur: quapropter facili paralogizatur primo elencorum. Aden-
talis generat scientiam. i. hominem scientem reddit sed impotentem: cum ea que me-
te nouerat verbo explicare non queat. Communis vero recordatio vsus generat: quia
potentem facit. sicut enim natura facit abilem ars facilem: sic quoque vsus ut Cicio-
rino visum est potentem
reddit. vsus autem festinat
i. accelerat properare ad
magisterium: quare de pri-
mo ad ultimum commu-
nis recordatio ad magi-
stratum festinat: et hoc con-
firmans persimile subdit.
sicut enim prudentia pa-
rum vel nihil prodest sine
iusticia: iusticia autem si-
ne prudentia multum:
sic scientia sine vsu pro-
dest parum: vsus vero si-
ne scientia multum.

Vocalis sophisticum facit: mentalis iudi-
cium. communis si continuata fuerit facit
perfectum: vocalis cecitatem: mentalis sciam:
communis vsus: vsus autem ad magiste-
rium proparare festinat. Sicut enim pru-
dentia sine iusticia parum vel nihil pro-
dest: iusticia autem sine prudentia multum:
sic scientia sine vsu prodest parum: vsus
autem sine scientia prodest multum.

Notandum circa hoc quod dicitur
prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Cuius ratio est: quoniam iusticia
omnium aliarum virtutum est contentiua: malorumque omnium destructiua: quare et
plus ceteris mundo necessaria. primum est philosophi quinto ethicorum ubi dicit. iusti-
cia est quodammodo omnis virtus. et subdens rationem dicit. Ex eo quod includit in
se actus omnium virtutum. Et Tullius libro tertio officiorum. iusticia est una omnium
domina reginaque virtutum. Secundum patet quoniam ipsa est omnium malorum
inhibitiua: ergo per locum ab oppositis: iniusticia est malorum permissiua: quare est p-
fectum malum: perfectum autem malum seipsum destruit quarto ethicorum: ergo et d.
Tertium autem declaratur. per iusticiam tutatur innocentia: pugnatur malicia: fren-
natur audacia: atteritur superbia: secura redduntur omnia: quare hec virtus secun-
dum Isidorum quinto etymologiarum non immerito regina nuncupatur. quapro-
pter Augustinus libro secundo de ciuitate dei. c. xvij. de ipsa iusticia plenissime tra-
ctans concludendo dicit. Hoc verissimum est sine iusticia rempublicam regi non pos-
se. et pro tanto Tullius asseruit: quod nil tam amicam ciuitati vel regno quam iusticia: ob-
quas res ceterae virtutes sine ipsa parum aut nihil profunt: atque simile est de vsu atque
scientia. nam ut dicit Seneca. nihil odibilius est scientia: ubi sola est intelligens ip-
sam parum aut nihil prodesse sine vsu eius: quod bene subdens idem Seneca inquit.
Quid enim prodest scientibus consumere dies in his que nec domi: nec muliere: nec foro:
nec in curia neque alicubi profunt: nisi duraxat in scholis. scientia ergo sine vsu nihil pro-
dest atque infecunda est. ipsa enim vsu sumit incrementum ex exercitio: sicuti ars queli-
bet. ff. de legatis. iij. l. legatis. §. ornatricibus. quod si scientia ab vsu disiuncta fuerit
certe inutilior est vsus expers artis: quam ars que sui vsus non habet: ut refert Polycrates
libro. v. Si vero bone scientie. Hic Boetius antiphrasando cuidam tacite respon-
det questionem. Posset eorum aliquis dicere. Sed boeti congruum bene est addiscere volenti
singula que monueras mente capere. sed quid cum ea omnia ordine quo tu disposueras

Primum

retineri tum ingenij paritate: tum etiam alia quavis occasione minime valebunt. Cui respondens ait. certe si tirunculus id est nouus scholaris: nequeat id est non valeat comprehendere: seriatim id est vtiliter intente cedulo: totam orationem id est lectionem bone scientie: rapiat id est potenter, capiat: saltem id est ad minus primam pronuntiationem: et hoc procedendo gradatim subaudi primo parum: secundo plus capi-

Si vero bone indolis scientie tirunculus totam nequeat seriatim comprehendere orationem: saltem primam capiat pronuntiationem: donec gradatim procedendo continuum producere possit effectum.

Visis autem leuitatum scientis de speculatione porphiriana quinque vniuersalium que ab Aristotele monstra vocantur: attendendum est ad ipsius cathedras necessaria: que luce expositionis in con-

piendo: et hoc tandiu: donec ipse tirunculus possit producere id est propalare effectum continuum id est orationem totam. **N**otandum quod anima ipsa a sue creationis primordio in Aristotele secundo de anima visum est facta est tabula nuda in qua nihil depictum est: de pingit tamen apta nata. Hec autem de pingendi aptitudo non tumultuoso strepitu neque magna confusaque specierum mole a principio in actum reducenda est: sed passim

atque graduali ordine scientiarum flosculis adornanda. reficitur enim intellectus atque tandem fida conceptorum seruatrix memoria et laboris pars maxima detrahatur: si non vno spiritu audita lecta conceptaque passim memorie demandetur. diuturno etiam iugique hoc labore mens animusque conficietur. nam que concepta sunt nisi repetita fuerint fluxa veluti et caduca euanescent. Notandum tyro grece latine fortis dicitur: inde hic tyro tyronis id est nouus miles nouiter electus ad militiam: quia fortis ad hoc eligi solet: et per similitudinem tyro dicitur quilibet ignarus et rudis: cum aliquid exercendum aggreditur: inde tyrunculus diminutiuus. Item saltem coniunctio aduersatiua cum diminutione: et est tractum a captiuus: qui cum loqui pre timore non valentes dicebant saltem: quasi diceret ut vitas et salutem non amitterent. **V**isis autem leuitatum scientis. Hec est tertia pars secunde partis principalis huius primi capituli in qua Boetius postquam ostendit in quibus ipsi pueri primo imbuedi sunt et in quibus secundo: nunc vero ostendit in quibus tertio instruendi sunt. Et vult quod post supradicta que omnia sunt quasi rudimenta scientiarum erudiendi sunt ipsi scholares in scientiis que maioris sunt inquisitionis: videlicet in scientia vniuersalium et predicamentorum etcetera. Et diuiditur hec pars in duas partes. nam primo ponit modum atque ordinem quibus circa partem logicam magis speculabiliozem sit instendum. secundo quoddam prius dictum repetit ut precedentibus addat. ibi. Nec dum hec. Prima in tres secundum tres ordines librorum circa hanc partem necessariorum: scilicet vniuersalium atque predicamentorum: ex parte vna: diuisionum atque topicorum Boetii ex parte alia: et post hoc omnium reliquorum librorum noue logicę. Aristotelis scilicet priorum posteriorum etcetera. secunda ibi. Nostris quoque. tertia ibi. Aristotelis quoque. Prima in duas. nam primo erudiendus monet in libris predicabilium porphirii: secundo ex vtilitate sui ipsa predicabilia recomendat. ibi. **Q**uartum. Et dicit.

Capitulum

His sententijs leuitatum. i. leuiter documentorum subaudi que leuiter ducunt in cognitionem logicę: attendendū est de speculatiōe. i. speculatiua cōsideratione: porphiriana. i. porphiri quinq; vniuersaliuz: scilicet generis speciei 7 d. de quibus sunt omnes scientie primo posteriorū que. s. vniuersalia vocantur. Aristoteles scilicet primo posteriorum: monstra id est res extra naturam existentes: vniuersalia dico necessaria id est vtilia ad categorias id est predicamenta Aristotelis: que vniuersalia nos Boetius patefecim? id est declarauim? bis in commentarijs nostris. 7 h luce expositione id est de claratiōe expositiua. deis de vniuersaliuz scientiaz ex sui vtilitate commendat. Et duo facit. nam primo facit quod dictū est. secundo errores ab eadez remouet. ibi. Nonne literalis. Et dicit. Quātu; vtilitatis habetur in his scilicet vniuersalibus: si cognoscantur noticia intrinseca id est intrinseca. Postea errores remouens dicit. nonne id est nunquid: facultas literalis id est sola vocalis doctrina Sofronici illi? magistri: est notanda vicio id est reprehēdenda: inquam id est dico. q. d. doctrina illa sofronici: quoniam solas verborum garritates docuit: que sophisticam atq; apparentem faciunt in horum vniuersaliuz doctrina: penitus abolenda est atq; verborum vis attendenda. Notandum prout refert Aristoteles in multis passibus. opinio Platonis fuit ipa vniuersalia esse essentias per se existentes: 7 ab ipsis singularibus separatas secundum esse: dantes tamē nomen 7 rationem ipsis singularibus: quam quidem opinionem Platonis tanq; erroneam atq; vere philosophię dissonam Aristoteles ipse in septimo methaphisice multis impugnat rationibus: quare ipsaz ridiculo tenens primo posteriorū inquit in hunc modum. Gaudeant genera 7 species: quoniam si sic sunt subaudi quemadmodum Plato posuit: monstra sunt. quāpropter in probemio de anima dicit. vniuersale scilicet Platonicum inbile est: aut est posterius suis singularibus: 7 ad hoc propositum locutus est Boetius: cum dixerat que ab Aristotele monstra vocantur: subaudi in derisionem Platonis. Item categoria est predicamentum vel predicatio vel significatio. vñ predicamenta Aristotelis categoriē dicuntur. Nostraq; volumina. In hac parte tangit secundum ordinem librorum in hac parte addiscendorum. Et dicit etiam volumina nostra scilicet per nos facta: vti est liber diuisionum atq; liber topicorum decorata scemate stili. i. nobilitate stili nō sunt omittenda postlectionem vniuersalium. q. d. quoniam in his magnum emolumentum consistit. vnde Scema scematis neutri generis nobilis: honor: dignitas: corona: vel ornamentū significat. vnde Iuuenalis. Scemata quid faciunt 7 cetera. Aristotelis quoq; succincta. In hac parte Boetius ponit tertium ordinem librorum in hac parte addiscendorum. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. in secunda parte ipsos libros auctoris nobilitate commendat. ibi. Quid enim Aristotelis piparetiti. Prima in duas partes. nam primo facit quod dictū est. secūdo cuidā tact

Primum

te questioni: que ex prelibatis elici posset responderet. ibi. malui vero. Et dicit etiam breuitas alia littera habet veritas succita. subaudi quoniam plus sententia quam verbis abundabat: licet tediosa voce id est tedium generatiua propter duritiaz translatois: nec tamen infructuosa subaudi sententiarum vbertate supple non est omittenda. Ex his autem verbis posset quis occasionem querendi sumere: cur tam duro atque inculto stilo tanti philosophi verba verterit: et sic equo scemate atque stili alacritate: quibus in greco iacet haud quaquam transferebat. *Lin Boetius?* certe malui id est magis volui: subaudi ego Boetius deseruiure fideli translationi: ut sic verbis verbo commutarem: quam reprehendi temeritate id est presumptione: arrogantie id est superbie .inde commendat doctrinam Aristotelis. enim pro quia quid est serenius id est tranquillius lucida veritate Aristotelis. q. d. nihil. Notandum uti refert Laertius Aristoteles Platonis discipulus plurimos libros: tum in logicis: tum in phisicis: tum quoque in matheumaticis atque alijs scripsit: ut sic librorum numerus tricentos ascendat. atque alibi dictum est ipsum tractatus mille edidisse: quorum tamen voluminum aut translationum inopia: aut alia quadam occasione copiam omnem non habemus. ex his tamen que ad nos deuenerunt ex logicis sunt liber categoriarum: perarmenias: priorum: analeticorum: topicorum: elencorum: quorum licet fuerit durus interpres: veritate tamen refectissimi existunt. qua ex re dictum est: qui ab Aristotele recedit: a veritate recedit Auerrois. natura enim et idem inquit Auerrois ingenerauit nobis virum illum: ut per eum secreta philosophie nobis reuelarentur: quapropter non immerito nature regulam ipsum appellare phas est. De quo utili Aristotele Platonem diuinitatis secretarium sepius clamitasse legimus. cum lectorio non affuerat: intellectus abest: surdum est auditorium. huius ergo doctrina nequaquam omittenda est. Nec dum hec geruntur. In hac parte Boetius post predicta quoddam prius dictum repetit: ut ipsum precedentibus addat. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo dubium quoddam remouet. ibi. *Quadrivialium.* dicit ergo cum omnia supradicta que logice sunt geruntur scilicet animo: fructuositas grammatice non est relinquenda aliquo modo. Et rationem huius reddit dicens. quoniam possessio cuiuslibet artis commendabilis id est laudabilis redditur iocunda per eam: ipsa enim uti superius visum est mater est omnium artium: sine qua omnes alie scientie penitus obmutescunt: quod pro et lepos rhetorice id est ornatus: rhetorice subaudi nullatenus relinquendus est ratione supradicta. Exinde quoniam dubitari posset: quoniam hec omnia que monstrata sunt circa triviales artes peraguntur: de quadrivialibus artibus quid existimandum sit? Quam dubitationem soluens dicit. Etiam bonos id est dignitas quadrivialium artium scilicet arismetice: geometrie: astrologie atque musice acquisitus: comparatione id est coemptione studij non debet omitti. Et rationem reddens inquit. quoniam proteruitas id est furiosa curiositas studij in his scilicet scientijs matheumaticis generat florem: subaudi scientiarum: quod pro et parturit fructum: et hoc supple si

ctuosita. Malui enim potius fideli deseruire translationi: quam arrogantie reprehendi temeritate. Quid enim Aristotelis lucida veritate serenius. Nec dum hec geruntur: grammatice fructuositas nulla tenus est oblinquenda. per eam enim cuiuslibet artis commendabilis redditur possessio iocunda.

to stilo tanti philosophi verba verterit: et sic equo scemate atque stili alacritate: quibus in greco iacet haud quaquam transferebat. *Lin Boetius?* certe malui id est magis volui: subaudi ego Boetius deseruiure fideli translationi: ut sic verbis verbo commutarem: quam reprehendi temeritate id est presumptione: arrogantie id est superbie .inde commendat doctrinam Aristotelis. enim pro quia quid est serenius id est tranquillius lucida veritate Aristotelis. q. d. nihil. Notandum uti refert Laertius Aristoteles Platonis discipulus plurimos libros: tum in logicis: tum in phisicis: tum quoque in matheumaticis atque alijs scripsit: ut sic librorum numerus tricentos ascendat. atque alibi dictum est ipsum tractatus mille edidisse: quorum tamen voluminum aut translationum inopia: aut alia quadam occasione copiam omnem non habemus. ex his tamen que ad nos deuenerunt ex logicis sunt liber categoriarum: perarmenias: priorum: analeticorum: topicorum: elencorum: quorum licet fuerit durus interpres: veritate tamen refectissimi existunt. qua ex re dictum est: qui ab Aristotele recedit: a veritate recedit Auerrois. natura enim et idem inquit Auerrois ingenerauit nobis virum illum: ut per eum secreta philosophie nobis reuelarentur: quapropter non immerito nature regulam ipsum appellare phas est. De quo utili Aristotele Platonem diuinitatis secretarium sepius clamitasse legimus. cum lectorio non affuerat: intellectus abest: surdum est auditorium. huius ergo doctrina nequaquam omittenda est. Nec dum hec geruntur. In hac parte Boetius post predicta quoddam prius dictum repetit: ut ipsum precedentibus addat. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo dubium quoddam remouet. ibi. *Quadrivialium.* dicit ergo cum omnia supradicta que logice sunt geruntur scilicet animo: fructuositas grammatice non est relinquenda aliquo modo. Et rationem huius reddit dicens. quoniam possessio cuiuslibet artis commendabilis id est laudabilis redditur iocunda per eam: ipsa enim uti superius visum est mater est omnium artium: sine qua omnes alie scientie penitus obmutescunt: quod pro et lepos rhetorice id est ornatus: rhetorice subaudi nullatenus relinquendus est ratione supradicta. Exinde quoniam dubitari posset: quoniam hec omnia que monstrata sunt circa triviales artes peraguntur: de quadrivialibus artibus quid existimandum sit? Quam dubitationem soluens dicit. Etiam bonos id est dignitas quadrivialium artium scilicet arismetice: geometrie: astrologie atque musice acquisitus: comparatione id est coemptione studij non debet omitti. Et rationem reddens inquit. quoniam proteruitas id est furiosa curiositas studij in his scilicet scientijs matheumaticis generat florem: subaudi scientiarum: quod pro et parturit fructum: et hoc supple si

bie .inde commendat doctrinam Aristotelis. enim pro quia quid est serenius id est tranquillius lucida veritate Aristotelis. q. d. nihil. Notandum uti refert Laertius Aristoteles Platonis discipulus plurimos libros: tum in logicis: tum in phisicis: tum quoque in matheumaticis atque alijs scripsit: ut sic librorum numerus tricentos ascendat. atque alibi dictum est ipsum tractatus mille edidisse: quorum tamen voluminum aut translationum inopia: aut alia quadam occasione copiam omnem non habemus. ex his tamen que ad nos deuenerunt ex logicis sunt liber categoriarum: perarmenias: priorum: analeticorum: topicorum: elencorum: quorum licet fuerit durus interpres: veritate tamen refectissimi existunt. qua ex re dictum est: qui ab Aristotele recedit: a veritate recedit Auerrois. natura enim et idem inquit Auerrois ingenerauit nobis virum illum: ut per eum secreta philosophie nobis reuelarentur: quapropter non immerito nature regulam ipsum appellare phas est. De quo utili Aristotele Platonem diuinitatis secretarium sepius clamitasse legimus. cum lectorio non affuerat: intellectus abest: surdum est auditorium. huius ergo doctrina nequaquam omittenda est. Nec dum hec geruntur. In hac parte Boetius post predicta quoddam prius dictum repetit: ut ipsum precedentibus addat. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo dubium quoddam remouet. ibi. *Quadrivialium.* dicit ergo cum omnia supradicta que logice sunt geruntur scilicet animo: fructuositas grammatice non est relinquenda aliquo modo. Et rationem huius reddit dicens. quoniam possessio cuiuslibet artis commendabilis id est laudabilis redditur iocunda per eam: ipsa enim uti superius visum est mater est omnium artium: sine qua omnes alie scientie penitus obmutescunt: quod pro et lepos rhetorice id est ornatus: rhetorice subaudi nullatenus relinquendus est ratione supradicta. Exinde quoniam dubitari posset: quoniam hec omnia que monstrata sunt circa triviales artes peraguntur: de quadrivialibus artibus quid existimandum sit? Quam dubitationem soluens dicit. Etiam bonos id est dignitas quadrivialium artium scilicet arismetice: geometrie: astrologie atque musice acquisitus: comparatione id est coemptione studij non debet omitti. Et rationem reddens inquit. quoniam proteruitas id est furiosa curiositas studij in his scilicet scientijs matheumaticis generat florem: subaudi scientiarum: quod pro et parturit fructum: et hoc supple si

Capitulum

studij huius proteruitas mixta fuerit dubitationi: quoniam dubitatio magnam scientie prestat incrementum. Ex quo illud philosophi. Dubitare autem de singulis non omnino inutile est: atque etiam subaudi florem fructumque parturit: si fuerit tempestiva id est congrua tempore suo. quoniam sicuti decens et incertum terminum in mathematicis proteruit occupatio magnum scientiarum prestat documentum: sic e contra in ipsis assiduitas execrabile inducit detrimentum. quoniam ut supra dictum est continua in illis consideratio maxime aut simpliciter: aut pro parte ab usu retrahit virtutis. Notandum Plato in. vij. de republica mathematicas disciplinas quas quadriualium nomine censemus ad veri cognitionem et demonstrationem in primis dixit esse necessarias. sunt enim in primo certitudinis gradu: dicitque eas esse tanquam gradus ad superiora cognoscenda. his enim disciplinis inquit in omnibus anime instrumentum perditum ut sic dixerim: aliisque execratum exercitiis expurgatur et in melius erigitur. has Aristoteles metaphisice connumerat: et cum illa conveniunt. utraque. n. considerat de quantitate sed dispariter. metaphisicus enim omnes quantitates prout sunt entia considerat quarto metaphisice. mathematicus vero de ipsa tanquam de subiecto agit. mathematice autem discipline quatuor sunt: quapropter et quadriuales dicuntur: quoniam omnes quatuor circa quantitatem versantur: inter quas subiecti nobilitate astrologia prior est: quam uti Polycrates ait: natura induxit: ratio probat: et utilitatis experientia approbat. ipsa nempe lex est que corporum superiorum cursus figuras et habitudines circa se et circa terram indagabili ratione percurrens: veritates eorum et qualiter agant in omnibus infra speram lune demonstrat. post hanc musica est que consonam multitudinem proportionum suarum in quadam equalitate vocum consiliat. Hanc Plato potentissimam artium nominat. huius enim in timeo inquit. armonia virtus est ad mitigandos dolores animarum humanarum ipsasque letificandas. hanc Socrates senex didicit atque adolescentes in ea erudiri iussit. Hanc sequitur arismetica: quam doctrinam scriptores primam fore decreverunt. quoniam ut sic ipsa nulla alia indiget disciplina: ut ait Boetius. Ars certe magne virtutis cum suos cultores ad omnes disciplinas acutiores reddat: sicuti Plato in. vij. de republica aiebat. Animadvertisti enim inquit Socrates eos: quoniam natura arismetici sunt ad omnes fore disciplinas acutiores apparere. qui autem ingenio ebetiores fuerint: si in hac erudiantur: etiam si nil amplius utilitatis consequantur: seipsis tamen ingeniosiores effici solent. Ultima inter has Geometria dicitur ab egyptiis primum reperta. inundante namque uti Strabo in libro de orbis situ pertractat parte. xv. flumine nilo et omnibus possessionibus eius primo obductis: initium terre dividende per lineas et mensuras nomen arti dedit: que deinde latius acumine sapientum expensa est.

Rhetoriceque lepos quadriualium quoque honos: studij comparatione acquisita pro posse non debent omitti. In his autem studij proteruitas florem generat: fructumque parturit: si dubitationi permixta fuerit et tempestiva.

Capitulum secundum.

Capitulum secundum.

Capitulum secundum.

Secundum

Affis autem scholarium rudimentis. Hoc est secundum capitulum huius libri de disciplina scholarium: in quo postquam Boetius docuit de aptitudine quam scholaris habere debet circa scientiarum oblectamenta sibi imprimenda: que inordinato processu ad scientias ipsas consistit: nunc consequenter in hoc secundo capitulo determinat de aptitudine que est respectu scientiam scholaribus ministrantis: et hec in subiectione scholarium erga magistrum consistit. Et diuiditur totum hoc capitulum in duas partes principales.

Affis autem scholarium rudimentis et virtutum incrementis: nunc de eorum subiectione erga magistros breuiter est ordiendum quoniam qui se non nouit subiici: non noscat se magistrari. Miserum est enim eum fore magistrum: qui nunquam se nouit esse discipulum. Debet autem discipuli subiectione in tribus consistere: scilicet in attentione: beniuolentia et docilitate. Attentus inquam exercitio: docilis ingenio: beniuolus animo. Attentus inquam ad audiendum: docilis ad intelligendum: beniuolus ad retinendum,

Et diuiditur totum hoc capitulum in duas partes principales. In prima facit quod dictum est. In secunda non ponit impedimenta quedam que euenire possunt ad scholarium subiectionem remouendam. ibi. Non sit autem discipulus. Prima in duas. nam primo dicta dicendis continuatur. secundo intentum suum prosequitur. ibi. Debet autem discipuli. Prima harum adhuc in duas. nam primo dicta dicendis continuatur. secundo huius continuationis causam reddit. ibi. Quis

qui non nouit. Et dicit primo sic. Affis rudimentis hoc est leuioribus documentis atque incrementis virtutum: hoc est perfectionibus aliarum scientiarum ipsorum scholarium: subaudi prout in superiori capitulo exposita sunt: nunc. i. in hoc secundo capitulo est ordiendum. i. ordinate edocendum: alia littera habet ordiendum. i. inchoandum breuiter de subiectione. i. submissione eorum scilicet scholarium erga magistrum. Et huius rationem subiungens dicit. quoniam qui non nouit subiici se. i. submissum fuisse: bene idem necesse est: ut se non noscat magistrari. quod confirmans dicit. Quod si contingat eundem qui se non nouit esse discipulum fieri magistrum: hoc tamen miserum est. i. detestabile. Notandum prout refert Dugo in didascalicon parte secunda. ex his que studendo maxime profunt: mens humilis atque subiecta discipulo maxime necessaria est. que quidem aliud nihil est quam tradentis et accipientis iusta et approximata concordia. de qua loquens Quintilianus libro. i. institutionum ait. Sicut officiorum preceptorum docere est: sic discipulorum dociles se prebere. Scientia eorum conualescere nequit: nisi tradentis et accipientis concordia sociata fuerit. sic sub dyogene Socra. qui ut refert Tul. li. v. tuscalanarum questionum Phiaz deuocauit e celo et in uribus collocauit. sicque sub Socra. Plato diuinitatis secretarium: atque sub Pla. Aristo. peripateticorum dux: sic tandem sub reliquis reliqui humili et subiecta mente exiterunt: ut exinde philosophi amplissimi fontes dici mererent. De autem discipuli subiectione. Postquam B. dicta dicendis continuatur. nunc iterum suum plequit circa subiectionem discipuli erga magistrum. Et diuidit in duas partes. nam primo ponit in quo consistit ista subiectione. secundo hoc magister declarat. ibi. ut sit attentus. Et dicit primo quod subiectione discipuli debet consistere in his tribus scilicet in attentione: beniuolentia et docilitate. Et hoc declarans subdit scilicet ut sit sub au

Capitulum

di scholaris attentus in exercitio. i. in labore studij studiose animis verbis magistri accomodando. hoc enim exercitium faciliat quemlibet operantem. sit etiam beniuolus animo atq; ingenio docilis. quod declarans subdit. Ego inquam q̄ discipulus sit attentus ad audiendum verba magistri: non vt ex verbis rem capiat: sed ex rebus in verborum seriem deueniat. ⁊ inquam q̄ discipulus sit beniuolus ad retinendum supple audita. Et hec beniuolentia addiscendi amor ē quo doctrina fortius imprimē ⁊ inquam sit docilis ad intelligendum: vero pro sed ista tria. s. attentio: beniuolentia atq; docilitas concurrunt. i. conueniunt ad perfectionem subaudi discipuli: permutatim. i. ordine

Ista vero tria ad perfectionem cōcurrunt permutatim. Non sit autē scholaris discipulus. Dicitur eiz discipulus quasi a schola diuisus. Schola eiz grece dicitur vacatio latine: inde discipulus quasi a vacatione

diuerso ac permutato: vt. s. nunc attentus sit: nunc docilis: nunc autem beniuolus non attento quod eorum primo statuatur. Notandum q̄ tria hec attentio beniuolentia atq; docilitas discipulum maxime magistro atq; doctrine submitunt. maius tamen horum addiscendi amor est quo corda eruditorum ad doctrinam capescendam fortius alliciuntur. Et hic amor ex tribus constare dicitur: videlicet erudientis dilectione: viscerosa fructus recipientis adeptio: atq; naturalis appetitus scientie terminatione. Dilectione enim intima erudientis audita credibilia redduntur in recipiente. ⁊ hec dilectio in timore atq; reuerentia tradentis sita est: de qua dicitur ē ad hebreos. xii. Patres carnis nostre huius eruditores: ⁊ reuerentur eos. i. reuerenter timebāt. Et hinc Catbo. Magistru metue. huius exempla in Traiano atq; Alexandro apte conspiciuntur. Traianus namq; imperator Plutarchum preceptorem suū vt legitur summopere reuerentur: sic ⁊ Alexander Socratem: quem cum semel obuias habuisset de curru profiliens ipsum reuerenter recepit. Secundus quo amor addiscētis stabilitur est fructus recipientis adeptio: qua ad disciplinam discipulus allicitur. fructus autē sapientie est donum inquam dei: vt Aug. dicit. xii. de ciuitate dei: cui nihil occurrit preferendum: nulli precio potest comparari. de qua Tullius libro secundo officiorum. quid enim post deos optabilius: quid prestantius: quid melius: quid omnino dignius sapientia. q. d. nihil. Tertius vero quo amor addiscendi stabilitur ē naturalis appetitus scientie terminatio. de hoc appetitu primo methaphisice dicitur. Omnes homines naturaliter scire desiderant. s. finis vero atq; terminatio appetitū huiusmodi non nisi intelligere est: cuius perfectio in sola veritatis cognitione consistit: non in solius superficiei cōprehensione. non enim addiscenti sufficit vt superficialiter legat: nisi intelligat atq; intus latentia preuoluet: ac ea memorie reddat. Et ad hoc optime facit quod transumptiue scribit Hieronymus in canone Hierarchion: et Basilides. i. q. i. vbi dicitur. nec puremus in verbis scripturarum fore euangelium s; in sensu: nec in superficie sed in medulla: non in sermonum folijs: sed in radice rationis. Tunc enim discipulus proficit cum attente aduertit: audita dociliter intelligit: atq; intellecta beniuole scrutinio cordis recommendat. Non sit autem scholaris. Dec est secunda pars principalis huius capituli: in qua Boetius quedam ponit impedimenta: que circa istā aptitudinem scz subiectionem discipuli erga magistrū euenire possent. Et diuiditur in tres partes secundus q̄ ponit tria impedimenta: videlicet

Tertium

discolie: violentie et luxurie. secunda ibi. Non sit autem violentus. tertia ibi. Luxurie autem. Prima adhuc in duas. nam primo ponit impedimentum discolie cautius curandum. secundo hoc exemplo confirmat ibi. Quodam vero tempore. Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo quid sit discolus declarat ibi. Discolus autem. Et dicit primo. scholans apicem scientiarum cupiens attinge

diuisus. Discolus autem dicitur ille qui discurret per vicos et plateas et tabernas et meretricum cellulas per publica spectacula: per pompas et choreas: et per comestationes et per publicas cenas: et hoc vagis oculis et effrena lingua: petulanti animo: vultu incomposito: omnibus his schola

re non sit discolus. i. a schola discors vel diuersus. Et hanc expositionem subiungens dicit. Discolus dicitur quasi a schola diuisus. schola enim grece vacatio dicitur latine: unde discolus quasi a schola diuisus. Deinde ut vitium discolie clarius curandus demonstrat dicit. Discolus est ille qui discurret per vicos et plateas et

tabernas et meretricum cellulas: per publica spectacula. i. loca publica ubi ludi exercentur. Sunt enim spectacula loca ubi ludebant quondam comedi et tragedi ut dicunt greci. Et habetur in aurentica de consulibus. l. et qui per pompas. i. publica ostentamenta: per choreas. i. tripudia: per comestationes. i. conuiuia: per cenas. i. serottinas comestiones: publicas. i. apertas. et hoc ab antiquis tractum est qui in patulo cenabant: et hoc vagis oculis. i. hinc illincque respicientibus: vultu incomposito. i. immorigerato atque distorto: effrenata atque dissoluta lingua. omnibus enim his schola postponitur. Notandum prout dicit Azo studium est vehemens et assidua ad aliquam rem agendam cum summa voluntate animi applicatio: ex qua voluntate labor in opus defertur: et perdit laboris tedium versus in oblectamentum. hec autem assidua vehementia si interrupta fuerit certe nullus comodi erit allatura. Interim pitur autem multis que Boetius enumerat. s. vicorum atque platearum frequentia: taberna: chorea atque omni publico spectaculo. in his enim omnibus inquietatur animus qui solum quiescendo prudens fit: atque ab eo quod inceperat longius elongatur: quod maiores nostri prescientes elegerunt loca solitaria: veluti studio atque contemplationi aptissima. unde A. Selius libro primo noctium acticarum. Socrates a solis ortu usque ad occasum immobilis studio vacabat: atque oculis in celum erectis solum contemplationi insistebat: de mundi sollicitudine nihil curans. Et Dozatus de Aristippo sic inquit. Nollet Aristippus si posset regibus uti. Reliquerunt enim veteres: ut in epistolis refert Hieronymus ob studium frequentias urbium et ortulos suburbanos: ne per luxum et abundantiam copiarum animi fortitudo mollesceret: et eius pudicitia constiparetur. Sic Pythagorici desertis locis habitare precelegerant: atque Platonici in templorum locis. Plato autem ipse cum esset diues elegit sibi academicam villam ab urbe procul: non solum desertam sed et pestilentem quidem: ut cura atque assiduitate morborum libidinis frangerentur impetus: discipulisque sui nullam aliam sentirent voluptatem: nisi earum rerum quas discerent. omnibus enim voluptatibus alijs schola postponitur. Nota circa hoc quod dicit et hoc vagis oculis Tullius libro secundo officiorum inquit. Adolescentis commendatio proficitur a modica disciplina parentum: et de facili in bonum deflectitur: si cum bonis et honestis assiduus fuerit: quos

¶

Capitulum

si fugiat ac libidinibus mundanis hereat mores atq; ingenia desidiose iuuentutis torpere necesse est. Componendi ergo sunt in moribus scholares ipsi: atq; bonis vitiis non morum distortia necq; animi petulantia: sed his in quibus in posterum vitam ducere cupiunt summopere dirigendi iuxta preceptum sapientis ecclesiastici vn. decimo. *Zetare iuuenis in adolescentia tua: et in bonis sit cor tuum in diebus iuuentutis tue.* nam in his delectari est nobis naturale in quibus ab infantia delectari incepimus: quito ethicorum. Item petulans luxuriosus lasciuus importune petens: plures petens idem: inde petulantia id est lasciuia: libido: importunitas.

Quodam vero tempore cum causa sanitatis recuperande etcetera. In hac parte Boetius subiungit exemplum de discipulis plurimorum exper-

tum per seipsum. Et diuiditur in duas partes. Nam: primo facti hoc in generali. secundo in speciali. ibi. *Flauos enim dicens. Cum nos Boetius transtulisset nos in galliam id est in franciam: et sic totum pro parte sumatur: quodam tempore causa sanitatis subaudi vel conseruande vel resumende: et ab aeris intemperiem id est infectionem qua patria sua turbata extitit: q; pro et facetos id est honestos: ritus id est mores gallozum illarum gentium: q; pro et propter pios affatus id est affabiles matronarum subaudi gallicarum. Et hoc totum ad laudem gallie dictum e: nos vt meim? i. recordamur: parathesis e: pcepim? visu multos discolos in ciuitate Julij cesaris que dicebatur parisius: atq; prosperimus multos mendicare id e mendicando inquirere artes: tamen nullis magistris administrantibus eis pocula id est documenta philosophie subaudi vicio discolite detenti,*

Notandum Gallia europe est prouincia vt refert Isidorus libro nono a candore populi gallia dicta. gelac nempe grece lac dicitur latine. Et hinc Sybilla gallos candidos vocitat dicens. tunc lactea colla auro humectantur. Et huius magna pars francia est a francis dicta: qui eam partem primo inhabitauerunt. vel a franco carnifice qui parisius in regem successit. Decum multas ac nobiles habeat ciuitates: parisius tamen que quondam lucotecia ciuitasq; Julij: non quia eam fundauit: sed quoniam ampliauit dicebatur principatum tenet. Nam sicuti quondam athenarum ciuitas mater liberalium artium atque fons omnium scientiarum gratiam adornauit: sic parisius nostris teporib? no solu franciam: imo totius europe partem residua in scientia et moribus sublimauit. in cuius laudem Archirini? in fine libri secundi sic loquit. *Exortit tade loc? altera regia pbebi. Parisi? citrea vris: criseaq; metallis. Greca libris: ida studis: romana poetis Actica phie: mundi rosa: balsam? orbis.*

Secundum

Sidonis ornata: eius mēsa ciboq; potu. Diues agris: secunda mero: mansueta coloris. *Abesse ferar: inoperta rubis: nemorosa racemis. Plena feris: piscosa lacu: volucrosa fluentis. Abunda domo: fortis domino: pia regibus aura. Dulcis: amena situ bona: quolibet omne venustum. Omne bonum: si sola bonis fortuna faueret.*

Flauosq; britones. In hac parte facit hoc quod proxime supra in generali

Flauosq; britones studii precio romam comneantes grauiter indoluimus: quia atheniensiu; sunt illulis minime pascebantur. Tandē autē gallica lingua grecari incepit. Quod si aliqd aliud q̄ tortuosa volumina. Lucretii in partibus suis inuissent cōsilio

peregit. Et diuiditur in duas partes. in prima facit id quod dictum est. in secunda cuidā tacite questionem respondet. ibi. De nostris. et primo Boetius tria facit secundum tria scholarium genera: quos parisiis vicio discolie de tētos prosperit. scda ibi. Germanici furoris paucos. tertia ibi. *Magice.*

et dicit. *Terre nos indoluimus. i. grauiter doluim.* Britones scholares illius gentis flauos ab effectu: comneantes id est proficiscentes: romam precio studij id est hoc studium: quoniam pascebantur id est instruebantur minime: scintillibus id est documentis: Atheniensium id est philosophorum atheniensium. tandem tū ne totum tēpus superuacue atq; ocio consumeret: idem Britones inceperunt grecari. i. grece loqui: gallica lingua quā Parisius didicerūt: sed nostro iudicio. i. nobis iudicantibus: non tantum temporis alijs operis perdidissent: si in suis partibus inuissent aliud documentuz q̄ tortuosa volumina Lucretij illius magistri: qui obscure et obliquo calle scholares suos instituit: quare et sua volumina tortuosa id est in diuersuz flexa obscura dicebantur. Notandum Britania vt dicit Drosius oceanum insula est passuum mille. lxxx. in longum: in latum vero ducentorum. Et vt refert Plinius libro quarto. c. xvij. inter septentrionē et occidentem sita. hec insula a germanis saxonibus bello victa atq; possessa. Anglia ab angela ducis saxonuz filia postea nominata est: quia propter et Britones anglicos nominare p̄bas est. Gens equidem libera atq; feror: colore flaua id est alba rubeo mixta. color quide; medius est qui et vulgo proprie blūdus dicitur: sic dicti sunt flauī anglici germani atq; flandrenses. Hanc insulam quidē describens sic inquit. Anglia terra ferax et fertilis: angulus orbis. Insula prediues que toto vix eget orbe. Et cuius totus indiget orbis ope. Anglia plena iocis: gens libera apta iocari. Libera gens: cui libera mens: libera lingua. Sed lingua melior: liberiorq; manus. Germanici furoris. In hac parte Boetius ponit secunduz genus scholarium quos vicio discolie deprauatos parisiis nouerat dicens. Et nos Boetius insperimus paucos scholares germanici furoris. i. germanos furiosos: in titulum id est titulo magisterij decorari.

Notanduz vt refert Isidorus libro etymologiarum. Germania nobilis ac generosa regio est tam viribus q̄ diuitijs ac bellicosis populis constipata. vndē a fecunditate gignendorum populorum a germinando germania dicta est. Eius regionis incolae germani dicti sunt. Immania habentes corpora: viribus fortes: audaces vero animo atq; feroces: quapropter et furore notati sunt. Generationibus cantibus atq; salub' plusq; līaz studio occupati: facie decori et formosi: comati coma flauī: libera

Capitulum

les animo: hilares et iocundi: et horum potissime saxones. hec ille. mores autem illos ex celi rigore traxerunt: quoniam septentrionales maxime sunt.

Magice autem delusionis arte de hyberia etcetera. In hac parte Boetius ponit tertium genus scholarum: quos vicio discolie detentos paristius conspexit. Et dicit. Nos etiam Boetius insperimus paristius multos scholares de hyberia id est hyspania magistrari arte de lusionis magice: non autem in alijs scientijs salutaribus.

Notandum hyspania ab hyberio. amne primitus hyberia fuit vocitata: et postmodum hesperia ab hespero stella qui ibi occidit. tandem vero hyspania ab hispalo fluuio dicta est et ad talem sensum Boetius loquens hyspaniam hyberiam nominat.

Notandum quod magica nihil aliud est quam humanorum sensuum diabolica illusio: ut secundum hoc incredibiles rerum mutationes fieri videantur: ut scilicet terre cumulus castrum videatur: lapillus talentum: atque seges cohors militum galleata. hec ars si ars dici mereatur intantum hominum sensus presautiat atque prestingit: ut sic per eam miracula posse fieri videantur. Et de huiusmodi ludificationibus Apulegius in suo libro metamorphoseos qui sic incipit. Certus quidem eram quendam nomine Socratem sic de quadam maga loquentem introducit. Saga inquit et diuina potens celum deponere et terram suspendere: fontes durere et montes defluere: manes sublimare: deos infirmare: sidera extinguere: tartarum illuminare. De hac arte idem Apulegius in libro quem de asino aureo edidit sic inquit: quod artem ipsam libentissime didicerit asseuerat: sed male sibi cessit ex hoc: quia dum artem illam volebat addiscere: in asinum ut sibi videbatur conuersus est. Ars vero hec ut fertur ab antiquis plurimum exercebatur: quamvis lege. xij. tabularum ut inquit Cicero libro de republica prohibita fuerit. hec ars a persis ad romanos allata dicitur: qua etiam Pythagoras usus est. unde ut refert Valerius Maximus libro octauo. postquam Pythagoras egyptum petens eorum scientiam didicit ad persas profectus magicam artem percepit. huic arti magice hyspani multum inuigilarunt: et intantum in ea inualebant: ut nedum que artis limite complexa sunt exercere: sed et multas alias enormes spurcicias in quadam cauerna hyspanie in christi blasphemiam humani generis seductore ministro attentare conati sunt.

De nostris autem. In hac parte Boetius respondet cuidam tacite questionem. Posset namque aliquis dicere. Boetii exempla hec quibus discoliam refutandam commones nostratim sunt. quid autem de romanis censes: nunquid etiam hoc vicio de notantur? Ad hoc respondens dixit. de nostris id est romanis scholaribus patet. manifestum est etiam lippientibus oculis et emulsis: vult dicere discola romanorum scholarium tam patens est cunctis atque manifesta: v. nedum bene videntibus: sed etiam lippientibus et penitus emulsis oculis innotescat. fuerant enim nedum hoc vicio discolie deprauati romani: sed et quolibet alio ut sic haud aliquid nouum in vicio

nostro non tantum operis perdidisset Germanici furoris paucos insperimus intitulari. Magice autem delusionis arte de hyberia multos vidimus magistrari. De nostris autem lippientibus patet et conuulsis oculis. Sed hec hactenus de discolo sufficiat. Non sit autem discipulus violentus erga

Secundum

attentari posset. hinc et Junius Juvenalis victa clamans romanorum: hunc in modum romanos alloquitur. Omne in precipiti vicius stetit. nihil est quod nostris moribus addat posteritas: ut dicit Orosius poeta. omne vicius quod excogitari potest iam totum perpetratur. Deinde Boetius funem butus vicius discolie faciens subiungit concludendo hanc partem: sed hec supradicta de discolo sufficienter hactenus id

magistrum. Violentie autem Albinus Albei filius prodeat in exemplum: qui cum non esset filius dilectionis: magis vero infelicitatis percussor magistro suo Gyllo quandoque balbutienti manus iniicit sceleratas: ac caniciem eius venerabilem fedo pedum maculavit accessu. Que tanti sceleris causa fuit: quia ad primam aeris impressionem totam nequiuit comprehendere constitutionem. Proth dedecus: proth

est hucusque. Nota lippitudo oculorum est infirmitas: et est quasi lachrymatio vel putredo oculi: inde lippus et lippiens qui habet oculos lachrymanes et marcore plenos. Et dicitur lippus a pus id est putredo: ut dertuatio ab ultima syllaba sumatur.

Non sit autem discipulus violentus. Hec est secunda pars secunde partis principalis huius capituli: in qua postquam B. remouit vnum impedimentum de subiectione debita que consistit in habitus

debita discipuli ad magistrum: nunc remouet secundum impedimentum scilicet violentiam. Et diuiditur in duas partes. primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta confirmat. ibi. Violentie autem. Et dicit quod discipulus non sit violentus magistro suo: quoniam violentiam hanc multa mala consequuntur: et ipsum maxime quam qui magistro violentus extiterit: nullatenus sciarum verus erit possessor. Notandum Boetio. scholares quatenus preceptorum violentiam non inferant maxime monent ut sic cum verbo non blasphemant: atque opere non offendant. Hec autem ut leuius vitentur: propulsanda sunt ea que ad hoc maxime sunt inducentia: veluti est temeraria de seipso presumptio: proprie excellentie ambitio: atque proprie fragilitatis inconsideratio. Primum eo maxime vitandum est: quia auxilium dei subtrahit. Iudith vi. domine ostende quod non dimittis gloriantes in te: et de sua virtute gloriantes humilias. Vitanda etiam est tantopere proprie excellentie ambitio: quod contra deum est et proximum. apud deum enim nulla personarum acceptio est: sed solum meritorum: cum homines vno eodemque patre creauerit: ut attestatur Boetius in de consolatu philosophico. d. omne hominum genus in terris: simili descendit ab ortu etc. Vitanda insuper est summopere proprie fragilitatis inconsideratio: consilio saluatoris. Matthei septimo. Primo eijce de oculo tuo trabem: postea festucam eijcies de oculo fratris tui. Unde et vulgo dicitur. Nescit in alterius oculo reprehendere labem: Qui solet in proprio lumine ferre trabem. Hec cum deuitata fuerit: nulla certe violentia committenda admittit. Violentie autem Albinus. In hac parte Boetio. quoddam exemplum premissorum: scilicet violentie inducit. et duo facit. nam primo exemplum proponens: Albinum quendam violentum discipulum introducit. secundo per ipsum exclamando inuehit. ibi. Proth dedecus. Prima ad huc in duas diuiditur. nam primo facit quod dictum est. secundo causam huius sceleris subnectit. ibi. Que tanti sceleris causa. Et dicit. Albinus filius Albei prodeat in exemplum violentie: qui. Albinus cum non esset filius dilectionis quod ma

Capitulum

gistrū suūz minime diligebat: sed magis foret supple p̄cursor id est nunctus infelici
raris inicit quāqz sceleratas manus: et hoc ab effectu dicitur est magistro suo Brillio
balbutienti. i. titubāti: atqz maculauit canitiem. i. senectā: venerabilem. i. reuerēdaz
eius. i. sui magistri: fedo. i. turpi accessu pedum. Et cām butus sceleris subiungens
dicit. que causa est tanti sceleris: quasi diceret qua de re hoc tantum scelus in suum
magistrū perpetravit. Et

respondens ad hoc dicit.
quia ipse Albinus nequi
uit comprehendere totaz
constitutionez id est lecti
onem ad primam aens i
pressionem id est ad p̄mā
pronuntiationez dicti sui
magistri. Post hoc iuehē
do dicit. Proth dedecus
q̄ interfectio dolētis atqz
viruperantis est. Et cām
ipsam ex numā indignas
tione repetēs dicit proth

accessus subaudi sceleratus infelici discipuli scilz Albini sit in caput felicitatis sup
ple Brillii. Et subiungit. Nero ille imperator Senecae discipulus consimili atqz scelera
tori laborans vicio gaudeat. Ironice loquitur. tam scelerato herede scilicet Albino
atqz Anetus ille socratis discipulus supple gaudeat tam coinquinato. i. maculato:
subaudi eodem factore herede scilicet Albino. Brillus autem cum socrate gaudeat
appetitu subaudi mortis senecae. hinc concludendo dicit. Discipulus ergo non est di
gnus scientia qui insurgit violenter p̄ceptorū scientie.

Notandū Socrates magnus qui primus vniuersam philosophiam ad corrigens
dos componendosqz mores fecisse memoratur tempore Assuen regis assyrioz athe
nis claruit: habuitqz multos discipulos: quorum Anetus vt dicitur dux atheniensis
vni vnus exiit. eo autem tempore cuz sapientes plurimi a vulgariis persequeren
tur: quoniam vnum deuz predicabant Socrates ipse deprehensus est: atqz ab Ane
to atheniensiu duce eiusqz discipulo sibi dato morte pocto ipso non aliter q̄ quodaz im
mortalitatis assumpto medicamento interiit. Et de hoc Tullius libro tusculanarū
questionum loquens inquit. Licuta magnum socratem interfecit. Ipse autem Nero
quadam die respiciens Senecam magistrum suum et verbera que sibi in pueritia in
tulerat ad memoriam reuocans infremuit: ac tanquam iniuriarū vltionem de ipso
cupiens precepit: vt quodcumqz genus mortis vellet eligeret. Seneca igitur quasi
suaue genus mortis arbitrans in balneo mori vtriusqz brachij vene iscisione elegit.
vnde et quodam presagio bene vocatum est nomen eius Seneca id est se necans. Et
hunc sanctus Hieronymus sanctorum cathalogo connumeravit illis epistolis prouo
catus que leguntur pauli ad senecam atqz senecae ad paulum. bene ergo Boetius dis
cit tam scelerato gaudeat Nero herede: tam coinquinato Anetus successore: quoniam
sicuti Nero atqz Anetus: sic et ipse Albinus in gehennam demersi sunt. Brillus autē
cum socrate gaudeat Senecae appetitu: quoniam meliorem partem elegerat cū setoz
cathalogo connumeratus sit Nota balbutiens atqz balbus idem qd titubans qui
verba non exprimit sed frangit a balbando dicitur: sed blefus est qui litteras ipse
pfert. Luxurie a feruore et cetera. Dec est tertia pars huius secunde partis principaz

Secundum

his huius capituli: in qua prosequitur de secundo impedimento subiecto is: et per consequens habitudinis discipuli erga magistrum quod est luxuria. Et diuidit in tres partes secundum tres luxurie species. secunda ibi. comessationibus. tertia ibi. Tertia vero species. Præ in duas. nam primo luxuriã in cõmuni fugiendã proponit. secundo eã diuidens unã eius specie prosequit. ibi. Quem triplici. Et dicit quod discipulis studeat se

*alium
facere*

*villu maiorum
rephesores*

pulus alienare. Hanc satyrici triplici pte tione diuiserunt. Quandoque in ornatu vestium dicentes consistere: aliã in coitu: tertiam vero gulositati assidricem. Quislibet vero rabie feculenta frequenter nouimus laborare subiectos. Cõtumelioso coitus appetitu: sanguineu Lucretii fillu: zenonisq; discipulu tota roma fleuit inuisca tu: qui tñ clarissimus ortus fuit natalibus: quantitatis proceræ et sanguineæ qualitatibus: mire siquidẽ eloquẽtie: pspicacis ingenii: sed quotidianis et vltra debitum nuptiis gaudebat. patre penam deferente.

alienare a feruore luxurie.

Not. luxuria in pposito largo capis vocablo: vt dicat in coitu supfluitate vestiu i cibo atq; vestitu. Et ecã dũz h satyrici triplicẽ luxuria sposuerunt: vt statim ubijciatur. quecuq; tñ luxuries sic: summo pereuitanda est: et ea spãlter que in coitu e: quoniã ipsa mentem occupat: totus corpus extenuat: et tandem vires singulas destituit: ideo Didymus ad Alexandrum. Nos inquit Bragmani membra libidini non damus. Ea quoq; que in comessationibus est diligerter cauẽda est: qm̃ aiam ad praua allicit

et more serpentino occulta sua venena diffundit: iuxta illud Virgilij in buccolicis. Trabit queq; sua voluptas. et sequit. Qui legitis flores et humi nascenda fraga. srigidus o pueri fugite hic: latet anguis in herba: qz. s. in vita delicata et gulosa venena latitant: que ipsam aiam demergunt in gebenam. Rursum ea que in vestitu ponit nõ minus fugienda e: qm̃ nõ habitu exteriori: s; interiori gloriãdũ e. vñ Seneca dicit. Nullus quidem dicit gladiũ esse bonũ: si balteus eius deaurat est: et vagina gemis distincta: s; gladius bonus dũ qui bene incidit et bonũ acumẽ hẽt. vñ sunt ñsus. Aurea nobilitas iuteã si vestiat ollam. Nõ ideo sequitur hãc minus esse luteaz. Hanc triplici satyrici. In hac parte. B. luxuriã ipam Satyricorũ more diuidens: priam et partem dissuadendã aggredit. Et duo facit. nã priõ ipsam luxuriã tribus spẽb; diuidit. secũdo priam et spẽz exemplo penitẽ abhorredã demonstrat. ibi. Cõtumelioso. Et dicit satyrici: subaudi poete criminũ atq; vicioz reprehẽsores diuiserũt hãc luxuriã triplici pte. i. tribus spẽb; dicentes quãdã luxuriã consistere in ornatu vestiu: aliã i coitu. tertiã vero dicebãt assidricẽ. i. sociã fore supple gulositati. i. illi vicio crapule. Et nos. B. nouim; subiectos. i. scholares: laborare frequenter feculenta rabie. i. fetido furore cuiusq; hãz luxuriãz. Poetarũ quãdã lirici dicti sunt: quãdã comedij: alij tragedij: satyrici alij a satyra dicti quod e carne reprehẽsozũ vñ repũ hẽtio correctoria: qz ad hoc reprehẽdit vt corrigat. Et hic satyrici satyraz descriptor. et hi satyrici luxuriã i tres spẽs diuiserũt: vt p3 in lra. Itẽ feculẽt; a. u. i. fece plen; et fetid;. Cõtumelioso coitus appetitu. i. hac pte. B. priõ ipẽ luxuriã. i. coitus feculẽtiã dissuadẽs exẽplũ poit. et. ij. fac nã priõ fac quod dicit e. scõo ex pposito exẽplo hãc spẽz summo pereuitandã cludit. ibi.

L iii

Non

Capitulum

Ecce quantum. Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo circa hoc notabile quoddam subiungit. ibi. filij patrem. Et dicit. prima species luxurie que in coitu consistit omnino spernenda est: et hoc ne nobis contingat quod admodum Sanguineo Lucretij filio Zenonis discipulo quem inuisitatum id est captum et detentum contumelioso appetitu coitus tota roma fleuit: et ibi roma pro populo romano posita est qui scilicet sanguineus erat orator clarissimis natalibus id est parentibus: eratque continentis procer id est formosus: et qualitate sanguine id est complexionis sanguine: mire quidem eloquentie id est facundie ingenij perspicacis id est subtilis: sed ipse gaudebat. quotidianis nuptiis id est venereis actibus: et hoc ultra debitum id est supra vires nature sue: patre deferente id est reportante penam huius enormitatis ut statim subiungeretur. Patrimonium eius et sensus id est reditus ac diuitias parentum consumebat: quod pro et eminebat id est supercillebat subaudi in hoc vicio cunctis zelotipis id est mechis semper inhiabat. id est adherebat: aleis. id est ludo alearum atque cellulis meretricum. quid ultra id est sanguineus adhuc non destituit. id est dimissus proprio pruritu. id est luxu illo iterum antea a parentibus postea cecus et destitutus: tandem. id est finaliter amicis et consortibus. id est sodalibus et fatigatus undique a creditoribus: tandem studuit insistere. id est adherere notis et ignotis: furti. id est vicio furtiuitatis: quo in vicio id est sanguineus deprehensus atque sepius ac sepius patibulo adiudicatus: atque creberrime a patre ab augustis crucis redemptus. id est pro peccato ultimo redimi non potuit: et penuria parentis subaudi impeditere. scilicet quod cum amplius redimi a crucis patibulo minime potuisset: ipse Sanguineus iterum carnificis manus exitis compellebat eundem. id est suum parentem lacrimis venire ad se: osculumque supple paternum peribat voce querula. motio autem pietatis paterne erexit patrem ad filij petitionem: sed filius secum nasus erecti. id est patris mortu acutissimo dicens indignanter. vach me miserum: quod ego miser euasi castigatus. id est non correctus supple a te patre a meis. id est dominis meis exitibus: subaudi quibus in infantia pessime nutriti erant: ut quod. id est quod non obediui documentis mei magistri: et quod contempsi meos socios subaudi eos non imitans in bonis. quod. id est si omnia hec fecisses certe huic uephado crucis patibulo adiudicatus minime fuisset. Et in hoc posito exemplo quoddam notabile siue quoddam sententia generalis ex ipso elicit dicens. Qui cauere velit ne predicta eueniant: necesse est patrem ipsius indulgere. id est ut patrem indulgeat. id est opera det: castigandi. id est correctori filij: et hoc ex parte patris: similiter necesse est magister ipsius inforare. id est quod magister informet. id est doceat discipulorum mores: et hoc ex parte magistri dictum est. No. ut refert Fulgen

Secundo / us / cum / ut / v / molit / effluo / pruritu / Et profestudiu / uenit /
v / pruritus / us / omni / generis / v / paulo / i / ad / the / r / c / Coarctandunt / s / r /
magistros / pruritus / e / an / ubi / et / hinc / hinc / pruritus / tus / Et / h / prurigo /
prurigo / in / eod / sensu / s / ardor / et / ex / us / carnis / uel / an / uis / r / g /
ad / stal / pedum / Item / prurigo / de / ipa / st / ab / ne / qui / pruritus / e / s / t / ad /
ardorem / e /

Secundum

tius scdo mitologiarū. quis in oib' libidinis amor turpis sit: turpior tñ est in hone-
stis. nā ipsa luxuria maiestati cōtraria ē. Turpissima ergo sanguinei q̄ i argumētum
ducitur libido ē: cū clarissimis or' natalib': mirificis nature donib' prepolebat: sed
qm̄ vitra nature debitū coitu vtebat: cōsequēs erat vt viam pditōis igrederet. amor
eiz ille exitiosus atqz fetid' cōcordat cū piculo: 7 dū ad illud solū vacat quod dī igit:

su secuit acutissimo dicens. Quare a meis
primis erroribus incastigatus euasi. Ut
quid magistri mei documētis nō obediui:
sociosqz meos cōtēpsi. Filii patrē necesse
est indulgere castigatōni: magistrumqz di-
scipulum mores informare. Ecce quātuz
detestabilis est meretricuz incurfus. Est
autē meretrix nonaria: inferni ianua: via
iniquitatis: scorpionis percussio: viscariuz
scelerum: puteus interitus: et siqua ē alte-
rius luxurie ignominia species qualibz alia
grauior scelereqz deterior. Interitus au

nūq̄ videt qd̄ expedit: q̄ a
luxurie amor cecus ē. q̄ ob
rem veteres libidines spre-
uerūt tāq̄ honoris inimicā.
sic Scipio nasica pro-
hibuit theatra locaqz me-
retricia: referēte Aug. li. de
citate. Itē celorip' .i. celo
plenus. s. inuidiosus vel su-
spiciosus: 7 accipit taz in
actiua q̄ in pass. ua signi-
ficatione: quoz nominuz
quīqz sunt que hoc ver' u
cōtinentur. Dospes celori-
pus cōuiuaz vector alū-
nus. Actū siue pati signa-
re noia possunt. dicitur et
quīqz celoripia mechia et
celoripus mechus: 7 hoc
modo sumitur in pposito

Itē purit' .i. purigo: 7 dicitur ardor vel adustio carnis cogēs ad scalpēdū. hic aut
pro luxuria sumit' 7 nō inepte. Itē idulgeo diuersa significat. indulgere enim gratis
dare sonat: sic papa indulget prātē. etiā significat remittere: vt idulge nobis peccas-
ta. significat quoqz opā dare. vii. Indulgere gulae uolū q̄ vētris amica ē. 7 i hac signi-
ficatōe sumit' i pposito cū dī filij p̄z 7 ce. Ecce quātū detestabilis. In hac parte
exēplo supiori iduct' Bo. hoc viciū luxurie summope detestādū cōcludit. Et duo fa-
cit. nā p̄io facit qd̄ dcm̄ ē quo ad coitū ordiatū. scdo quo ad inordiatū atqz bestialē
siue sodomiticū. ibi. 7 siqua. Et. d. ecce. i. vide exēplo supiori q̄rum ē detestabilis. i.
abhoiabilis: incurfus. i. accessus meretricū: qm̄ ipsa meretrix nonaria: qz nouē penis
punitur i inferno. vel dic nonaria vt infra p̄io dicā ē ianua inferni: via iniquitatis: percussio
i. pūctura scorpionis: viscariū. i. retiaclz: scelex. i. pctōz: puteus interit' .i. mortis tam
aie q̄ corpis: 7 si q̄ ē alteri' luxurie ignominia h̄ est spēs inoianda ob dedec' enorme
illa spēs ē grauior qualibz alia atqz deterior omni scelere supple. interit' aut iacincti-
n' .i. iacieti illi' scholaris atqz iouin' .i. iouini p̄z cūctis: qm̄ poti' mori maluerunt q̄
hoc deformitatis vicio defedari. No. vt refer' Delinandus inter omnia spectacula
que delectatōem in suis libidinibus admittunt deterius ē turpiū feminaz collegi-
um pro solo vicio cōgregatum. propria enim carnē vēditioni exponūt: 7 p̄textu vite
fornicatōe vicuz sibi acq̄rūt: q̄ nec amāt nec amare querūt: sed ex fediorū luxurie par-
te sue execrabili cupiditati subseruiūt. de his Theodolus inquit. Adens robusta vi-
ri leuitate cadit muliebz. qz sez seia impudica laque' ē viri. 7 iō subdit. Desēt assyriū
q̄ crediderunt mulieri. Et insup q̄dem. femina corpus opes animā vni lumina voz-
cem. Pollit āmbilat necat eripit orbat acerbat. 7 alibi. Corp' opes animā cōsortia

Capitulum

federa famas. Debilitat: perdit: necat: odit: destruit: aufert. Et hanc amor: teste Hieronymo contra Iovinianum prout ex dictis Aristotelis et Plutarchi colligit: rationis est oblitio: et insanie proxiimum turbans consilia: altos et generosos spiritus frangens: hominesque querulosos: iracundos: temerarios facit. Et alibi. Meretricis labia fauam distillant: et absinthium eius nouissima subministrant. Quapropter non merito fugiendus est: De Demosthenis exemplo: quod Taydis meretricis mammam ioco palpitans quesitum: quod hoc est. que ait. mille denarij. Cui Demosthenes ego precio tanto dolorem non emo. et merito. nam stultum est emere precio: cui dolor succedit. Ite honoraria meretrix est. et dicitur a nona: quia ante nonas non licebat ei exire de prostibulo. ante enim illam horam mos erat antiquis de comodo rei publice disputare: quare vetitum erat meretricibus: huiusmodi latere: ne iuvenes ad turpes delectationes inclinarent. Ite viscaria a visco venit quod glutinosum est quo aues capiuntur: inde viscartum. Item ignominia infamia est quasi contra nomen. est etiam peccatum turpe sceleratum: ut noian detestabile sit ut in proposito. Comestationibus et ebrietatibus. in hac parte. B. postquam priam luxurie speciem detestandam commonuit: nunc facit hoc idem circa luxurie speciem alteram: que comestationibus atque ebrietatibus explet. Et diuiditur in duas partes. nam prius facit quod dictum est. secundo parat hanc secundam luxurie speciem ad priam et tertiam. ibi. hec autem. Priam iterum in duas: prius persuadet ipsam fugiendam atque detestandam fore cuius: et hoc in semetipso. secundo facit hoc idem in alio. ibi. que etiam pestis consortis. priam adhuc in duas. prius intentum suum ponit. secundo aditones detestabiles ebrietatis insinuat. ibi. Non modice. Priam insuper in duas. nam prius facit quod dictum est. secundo quoddam documentum valens ad sequentia subnectit. ibi. ut nunc autem. Et dicit quod secunda species luxurie dotata comestationibus. id est comestationibus superfluis et ebrietatibus: vult dicere quod secunda species in voluptatibus gula consistit: sicuti priam in coitu: voluptate gaudet iustineri cuius predicta species. id est priam permutat in. id est ordine permutat: sicut causa ad causatum. Et rationem assignans. d. quoniam ebrietas fit propter coitum: necnon propter genera ceterorum viciorum: et hoc relative. id est reciproce: quoniam sicuti ebrietas propter coitum fit: similiter quoque et coitus propter ebrietatem. illud quidem ut propter fines: hoc autem in genere cause efficientis. et documentum subiugens dicit. Vinum autem modice sumptum vix conferre acumen. id est penetrabilitatem cognoscendi intellectui: et deinde aditones ebrietatis connumerans dicit. Vinum autem sumptum non modice: sed excessiue perturbat rationem: ne verum cernere possit: intellectum ebriat id est obrutum reddit in speculatione rerum atque substantiarum: memoriam eneruat. id est extenuat et destruit: quoniam obliuionem inducit quod ad memoriam referas: errores infun-

Secundum

dit quod ad rationē applica: atq; ad ignorantia perducit quod intellectū cōformā:
Et rationem horum annectans dicit, quoniam ubi ebrietas: ibi dominatur furor. nā
teste Quidio in libro de arte. Vina parant animos faciuntq; calorib; aptos. Tūc
veniunt vires 7 pauper comua sumit. sed ubi furor: ibi nulla sapientia sed insipienti-

tu peruagatur: quoniam sapientia nō furore sed mansuetudine possidetur. sedendo
entm 7 quiescendo aīa fit
prudens. Aristoteles. Du-
tus atq; u rationis patēt
exempla quotidiana atq;
exinde supple patem non
immerito detrimēta. i. mi-
noramēta virtutū. No-
tanduz sicuti moderatus
victus honestatem corpo-
ris sanitatem. quocq; atq;
mentis prosperitatez cau-
sat ac conseruat: sic eius ī
modestia necesse est vt eā
corrumpat. Lauenda est
ergo summopere scholasti-
cis immoderata crapule
frequētia: ne illud psalmis
ste eis obūtiatur. Turbati
sunt 7 moti sunt sicut ebri-
us: 7 omnis sapiētia eoz

deuorata ē. Copia eīz ciboz 7 potuū vt refert Seneca subtilitas īpeditur: qm̄ teste
Hieronymo epla. lxi. nō ē eiusdē hoīs vina degustare ac pphās intelligere. Crapula
nēpe venerē excitat: cū vēter mero estuās cito ī libidine despumet. xxxv. dis. §. i. Et si
cut ven? mētē obnubilat: sic 7 crapulā ipaz offuscare necesse ē. Absit igr̄ a scholasti-
cis vitiis crapula. nā veteres cū parsimonia vixisse legūtur. Socrates tēpatissim? ex-
stitit: 7 vnica refectione serotina cōtētabat sciens paucis minimisq; naturā pētari:
nihilq; viro isto dgruēt? arbitrās sobrietate qua corpis ac mētis pspiras roborat
Uñ Eumodi? sobrietas sp̄ studij referat hōestis. Nulla fides lētis itegra nec dubijs.
Ampleroz sanas q̄ dāt bōa scia frondes: p̄ culpas aīe sunt holocausta dei. Et Aus-
lus Bel? li. i. iquit: q̄ parsimonia apd̄ veteres romanos 7 vict? atq; cenarum teme-
ritas non solum domestica obseruatōe ac disciplina: sed ēt publica animaduersione
legū custodiēda ē. Que ēt cōsorte vinoso. In hac parte Bo. ondit summope fugiē-
dā hāc scdaz luxuris sp̄z p̄cipue cōsistētē ī cōsortib;. p̄pterea qm̄ magnū studiis
ip̄is cōsortiū crapulosi atq; vinosi iducit studij detrimētū: vt ī littera. Et dicit. Que
pestis. i. qd̄ viciuz: deterior ē cōsorte vinoso. i. pleno vino. q. d. nulla. Et rationē adue-
ctēs dicit. qm̄ vinosus cōsortis si studere nequeat: tñ corrodit. i. īpedit vicio ebrietas
tis ceteros volentes inbiare. i. intendere: gymnasis. i. scolasticis exercitijs. aut enīz
errorem litis fouet. i. nutrit: vel saltem cesus. i. percussus pugnis: orat. i. deprecatur
opem. q. d. quicquid vinosus ille agit at semper inquietudine torquetur atq; ceteros
torquet. Qd̄ supple. exclamatio ē qualis p̄mixtio. i. perplexio atq; desolatio ē stu-
dentibus cū dissoluto. i. tali vinoso. Ergo discretō prudētū supple scholarūz eijciat
id est repellat tales scilicet vinosos ab integritate consortij. i. societatis: 7 hoc ordi-

Capitulum

ne irrefragabili: vt. s. nunq̄ reuertantur. 7 supple reſciat ipſos nō tempore ebrietatis: ſed determinato id eſt cum ad ſobrietatem reuerſi fuerint. Notandum licet ebrietas plurima mala operetur: vt ſuperius tam expoſitum eſt: habet tamē hoc ipſa: vt mentem eberet: ſecreta reuelat: geſtusq; deturpet: eloquium enim ſcandalizat: nunc lires generat: ac corporis vires exterminat: cadere iubet: bene agere prohibet: requies

impedit: ſenſum alienat: obliuionem inducit: libidinem mouet: nauſeam prouocat: viſum minuit: et ab omni virtute hominem deſtituit. vnde **Salterus** in alexandridos. **Rationis** vile ſepulchrum ebrietas. hinc **Seneca** epiſtola. lxxxii. Nihil aliud ē ebrietas q̄ voluntaria inſania. omne vitium intendit et detegit: verecundiam remouet: vba dubia: oculos incertos: gremium errantem: vertiginem captis 7 cetera huiusmodi cauſat. nam ſero omnia promittunt ebriorſi: ſed maſne obliuioni tradunt. vnde **Martialis** coquus. **Omnia** promittis cū tota nocte bibiſti. Nō faciās quēquā pocula noſtra reum. bene ergo dictum eſt a **Boetio**. cum forte vno nil poſſe deterius exiſtimari. Item **vinofus** ſa. um. i. vno plen⁹: ebri⁹ vel ebriofus. 7 cōparatur. cuius ſupellatium **Plautus** ponens ait. Quid opus eſt verbis: vinofiſſima eſt. Hec autem. In hac parte **Boetio**. hanc ſpeciem luxurie ad primam 7 ad tertiam cōparat. Et dicit q̄ hec ſpecies. ſ. que in cōmeſſatoibus 7 ebrietatib⁹ cōſtare probatur: eſt preambula. i. anteceſſoria prime. ſ. ſpectei que in coitu conſiſtit. Et ratio huius ſumit ex ante dictis. cum inquit ipm coitum ex ebrietate cauſari: 7 eadem hec ſecunda ſpecies eſt pedifequa. i. cōcomitās 7 famula: appetitiua. i. deſideratiua: poſterioris. i. tertie ſpectei luxurie que in veſtium ornatu ponit. Exinde cum hec ita ſunt exclamando ſtra hoc viciū inuebitur dicens. Q̄ntum erroris ebrietas ipſa imittit ſupple in mentem diſcipuli: niſi caſtigetur. i. reſtinet: 7 reſtringatur ad vnguem. i. ad plenum freno ſobrietatis vel caſtitalis. Tertia vero luxurie ſpecies. In hac parte. **B.** poſt prias duas luxurie ſpēs deteſtandas: tertiam ipſaz fugiendam oñdit. Et diuidit hec partem duas. nā priō docet tertiaz ipſam ſpēs fugere. ſcōdo verificat dicta ſua exemplis. ibi. **Luz** quōdā. Prima adhuc in duas. nāz priō ipſaz fore fugiendam oñdit: circa quos ipſa principaliter verſat demōſtrat. ſcōdo vero in quibus conſiſtit declarat. ibi. hec autem gaudet. Et dicit priō q̄ ipſa tertia luxurie ſpēs eſt concupiſcentia. i. cupiditas quedā q̄ inbiat. i. intendit ornatib⁹: atq; conſiſtit maritata. i. cōiuncta: p̄geniei potentū. i. magnatū 7 diuitū: ornatib⁹ dico quib⁹ rura facultas. i. ſtatus paupertatis: cedit. i. iocūdat: iuicta. i. n̄ ſupata eoz vanitate. No. q̄ tertia ſpecies luxurie que ornatibus inbiat: non niſi extollentia eſt aut corporis or

al. potēt

Q quantum erroris imittit ebrietas niſi freno ſobrietatis vel caſtitalis caſtigetur ad vnguem. Tertia ſpecies luxurie eſt concupiſcentia: que ornatibus inbiat: parentumq; progeniei maritata conſiſtit: quibus paupertatis tuta facultas cedit in iuicta. Hec autem veſtium gaudet varietate frequenti: earumq; in ſigillatione membratim pectinis beneficio ceſariam polliſre: et calamiftri tortuoſitate florumq; diuerſitate ſeriatim laſciuire: gulamq; ſuaz fuco pfūdere: nouaculeq; frequenti caſtigatōi inbiare: ſinū aromatibus adiplere: gēmatīs colla mōilib⁹ patrozūq; cingulis vētrē
partezūq;

Secundum

natum 7 que corporis sunt: scilicet aut tandem vestimentorum. quecumq; tamē sit superbia quedā est atq; vana gloria: q̄ vti Salustio in iugurino videtur: sicut etiā experientia exprobat commūne plus nobilitatis malum est q̄ humilitum. humiles namq; casas paupertas inhabitat: feriuntq; summos fulgura montes. Paupertas inq̄ tuta que vestem non appetit corporis: sed animi affluentia: de qua dictum est

castigatum plebi ostendere: rostratis tabulatisq; calceis vt regia icedere: colloq; elato: gutture inflato: supcilio mutilato: oculo impudico: fastuososq; incessu semicirculariter incedere gaudet. **M**aris autem parumq; modestis sermonibus ampulari: appositisq; cibariis omnia fastidire litib; seruiētes: probris affines crutiab; ignotos affligere: vltimo raroq; scholis interesse parumq; prodesse: primo eisde; abesse festinat. **Q**ualis quantaq; viciorum est permixtio. **C**um quodam tēpore me athe nis causa discendi recepissem **S**anime dem **P**irri dictatoris filius omnib; pre

per poetā. **V**ere tuta facultas pauperis agustiq; laris. **M**unera nondū intellecta dei. **N**ec autē gaudet. **I**n hac parte **B**oetius ostendit in quibus hec tertia luxurie species vt plurimum posita est. **E**t dicit: q̄ hec tertia luxurie species gaudet infrequenti varietate vestium: atq; earū sigillatione id est pictura: membratim id est de membro ad membrū: 7 supple gaudet polire. i. ornare: cesariem id est capitis comam 7 proprie vt rorum est: vt dicit **H**ugutio: beneficio pectinis id est illius instrumenti: atq; tortuositate calamistri id est illo instrumento tortu

oso ab effectu: cum ad crispandum crines principaliter excogitatum sit: 7 gaudet lasciuire. i. luxuriari: vel lasciuie se gerere diuersitate floz seruari. i. i seruo positoz: 7 gaudet pfundere. i. perfundēdo rigere: gulā. i. faciē: 7 hic pars p toto posita ē per sinodo chē: fuco. i. colore ficto vt etiā supra caplo pmo expositū ē i eo loco quo de logica sophistica dē. vultūq; mlieris fuco pfusa 7c. **E**tia gaudet ibiāre frequēti castigatōi no uacle hui; cultelli ad radēdū barbas ordiati. **E**t dē a nouo as. qz hoiez nouat. vñ iudicū. xij. **N**ouacla nō ascēdet sup caput ei;. **E**t psalmista. q̄si nouacla acuta fecisti dolū. 7 gaudet adimplere sinū. i. gremiū sinū: aromatib;. i. reb; odoriferis. **E**t dcm est ab ara aroma: qz aris i positū diuis inuocātib; aptū. **E**st et aroma i alta significatōe vinguētum quoddā p̄ciosuz ex thure mirra nardo calamo cynamomoq; ppositū. vñ versus. **C**ōtere th; mirrā nardū calamū cynamomū. **H**is supinfundas oleū sic fiet aroma. **E**t seqtur i lra. **E**t gaudet oñdere plebi colla ornata monilib; illis ornāmētis gē matis. i. plena gēmis vētrēq; castigatū. i. restrictū: cigulis. i. balteis parthoz illarū gētū: qz a parthis cinguli illi p̄ciosi romaz adducebātur. **M**onile vt dicit **I**sidorus ornāmētū ex gēmis ē: qd̄ solet feiaz pēdere collo. hoc etiā serpētū dē: qm̄ pstat ex amphiboulis q̄busdā aureis 7 varijs gēmis i modū facture serpētis. **S**ummē tñ p quolibet ornāmēto. **E**t seqtur etiā gaudet icedere calceis. i. sotularib; rostrat; 7 tabulatis i. depictis vt regia. **G**audetq; icedere collo elato. i. i fastū eleuato: gutture inflato supcilio. i. illo ordie piloz q̄ supra oculos ē: mutilato. i. trūcato v; p̄ciso: oculo ipudico i. lasciuēti 7 ad quēlibet circūgirāt; 7 fastuoso. i. supbo: incessu. i. trāstū: gaudet insu

Capitulum

per ampulari. i. verbis inflatis supbis atq; sequepedulibus vti: et illis raris et sermōibus parum modestis: immo intemperatis penitus: et appositis cibarijs gaudet fastidire. i. fastidio habere oīa supple apposita: et gaudet affligere seruiētes li tibus i. raris continuis: affines. i. vicinos: probis atq; ignotos cruciatib;: gaudetq; inter esse scholis raro: et si aliqui tū vltimo atq; paz; prodesse: s; festinat ab eis dē abesse prio

Dis et alijs multis cōmōtus Boe. quibus hec tertia luxurie species deditissima est inuebendo cōtra ipsam exclamat. **Q**ualis ex vicij enormitate et q̄ta ex eius magnitudine est permixtio viciozū: subaudi in hac tertia specie. **F**astidio ire: quasi horrere spernere: contemnerē: tederē. idē s; balia: et hoc fastidiū et fastidiosus. **C**ū quodā tpe. i. hac pre. **B**. q̄ta ex huiusmōi vicio mala eueniant exemplo cor; roborat dicens. **C**uz ego Boe. quodā tēpore recessissem me athenis in hac

dictis laborantem insperi: qui quandoq; pedulis libatis quādoq; calligis maculatis per horas cedrinis tibus elatus nudisq; pedibus incessit: ariopagumq; vt sto; macatus impetiit. **C**auteq; sepissime prouidi ne mihi insurgeret: quia alienigena eram. **Q**uid plura dicam ad tantam licet inuitus deuenit inopiam: q; ea que prius fastidiēdo contempsit: mendicantis corrogando composuerit fortūe meatu permutato. sed hec hactenus dicta sufficiant.

Capitulum tertium.

i. vniuersali schola grece cādiscēdi: insperi **S**animedē filiū pirrhi dictatoris laborātes oibus predictis: q. s. **S**animedes nimia hui; vicij sedatus lasciuia nesciēs quō se gereret: incessit q̄nq;. i. nunc pedul. i. sotularib; desuper conscisis et limbatis: q̄nq;. i. nūc caligis maculatis. i. diuersoz color; maculis perstrictis: atq; processit elat; tibus cedrinis. i. ad modū cedri erect; pedib; nudis: q; p et vt stomachat;. i. timore supbie inflat;: ipetiit. i. indignāter petiuit **A**riopagū illū vicū atheniēsez. quo studiū exercebat a quo et **D**ionisi; scūs **A**riopagita appellat; ē. et ego Boe. prouidi caute et sepissime ne mihi insurgeret: qm̄ erā alienigena. i. alterius gētis. **E**t dī alienigena q̄si aliena regione vel gente nat;. et dī ab allon. i. alienū: et genios natura vel generatio sic et frāctigena trīgēa: q; oīa ista sūt cōis. g. **E**t sequit; his oib; vists et enarratis: qd plura dicā: idēz **S**animedes ad tantā deuenit inopiā q̄uis iuit;: vt pmutato meatu. i. transitu fortune de pspenitate i aduersitatē medicās; corrogādo. i. petēdo cōposuerit ea q; p; i. tpe. pspenitatis cōtēp sit fastidiēdo. i. fastu et supbia spnēdo: s; h hacten;. i. hucusq; sufficiāt. **N**o. sile exēplū apd **V**aleriū maximū legit; de adolescēte **P**olemone q̄uis nō sicuti **S**animedes in fastu atq; supbia dies cūctos ad vltimū psumeret. h eiz **P**olemo vt refert **V**a. li. vi. c. de mutatōe mox. tāt; illecebris deditus extitit: vt ipa infama gauderet. cūq; semel ex cōuiuio post solis ortū surrexisset vno grauis et vnguetis optimis delibutus: amictus veste plucida: et sertis capite redimito: et **X**enocratis scholas aptas vidisset ante quas casu transib;: intrauitq; vt prudētissima pcepta temulētie lasciujs derideret: cūq; oēs p̄sidētes indignarent; **X**enocrates vultu maturo omitta re de qua differebat: de modestia atq; tēperātia loqui cepit: cui; grauitatē sermonis **P**olemo audiens primo detractā de capite coronā proiecit: postea paluz; deposuit: et cōiuualis oris hilaritatē expressit: ad vltimū rotaz luxuriā deposuit: sicq; vnius ozonis medicina sanatus: ex infami pbūs euasit. **I**tem limbare. i. ornare. inde

Tertium

limbatus et a limbus dicitur quia nos ornaturam dicimus. est enim fasciola que vestitus extremitatem ambit aut ex filis aut ex auro contexta. No. sicut refert Rabanus super psalterio. Cedrus arbor est altissima: omnium arborum domina et regina: aspectu pulchra semper retinens vitorem suum: cuius odor serpentes fugat: et ut dicit Isidorus lignum eius nunquam terredine exterminatur: inde cedrinus nomen. id est ex cedro vel similitudinem cedri habens.

Quam autem discipulus ad perfectionem tendere teneatur: effectivam causam perfectionis utpote continentiam constantiam prout facultas suppetit menti dinoscatur imprimere. Quid enim in dilectionis opusculo lucidius constantia. Quid inconstantia nequius. Prima parit: secunda parta dissolvit. Prima procedit: secunda retrocedit. Prima colligit: secunda collecta dissipat. Cum autem gymnasium insudare decre-

cit ipsam inconstantiam elationis atque superbie pedissequam communitissimam atque pene germanam: ut sic ea penitus spreta atque confutata ad constantiam ipsam anheletur. Et dividitur hoc capitulum in duas partes principales. nam primo promittit incrementum suum. secundo exemplum ipsam inconstantiam introducit. ubi. Cum in gymnasiis. Primum in duas. nam primo ostendit ipsam constantiam summoque amplectendam. secundo ipsam comparat ad inconstantiam. ubi. Quid est lucidius. et dicit. Cum discipulus ipse teneatur tendere ad perfectionem: dinoscatur. id est cognoscatur: imprimere. id est quod imprimere debeat menti causam effectivam perfectionis: utpote. id est sicut constantiam continentiam suppetit in studio. hec est quae operum acceptum perficit atque in operatum finem producit. unde illud vulgare sumptum est. Continuatam vigent: discontinuata peribunt. Notandum quoniam nullum opus laudabile aut iter coronatum merita computandum putatur si constantia continentia atque perseverantia abesse noscatur: quoniam ubi constantiam quae permanet sui operis precium adipisci meretur. Legitima namque certantem atque usque in finem perseverantem corona dabitur. Non enim ex actibus sic nudis generatur habitus: nisi affuerit operis perseverantia. Studendum est ergo perseveranter cum inter occupationes humanas nihil delectabilius quam scientias iugiter meditari: varietates contemplari: atque artibus delectari. sed forte inquires. non semper studio intendere te posse: cum et ipsum interrumpere alijs necesse est. Hinc dubitationi respondens dico omnibus in agendis modum fore adhibendum. ut enim perseveres non oportet ut laboribus incessanter assistas. sufficit enim si continuo studio ipso intendere nequeas saltem dum intendis diu perseveres: ut habitus quidem in animo tuo radicetur. iuxta illud. Senece in edippo. Quod sepe fieri non potest fiat diu. et hoc est quod ait Quintilianus libro quarto de institutione oratoria. Perseverandum saltem est quia sepius et si vires deficient: animo tamen intendendum est. Nihil enim ut in littera Boetius subdit est lucidius in opusculo dilectionis ipsa constantia id est perseverantia: et per contrarium nihil nequius inconstantia: quoniam prima parit id est acquirit perfectionem ipsi discipulo. secunda scilicet inco-

Capitulum tertium.

Quam autem discipulus. Hoc est tertium capitulum huius totalis libri: In quo Boetius postquam in precedentibus docuit quomodo prima oblectamenta scholaribus ipsis ministranda sint atque qualiter iam adultorum scholarum elatio magistratum subdenda est atque discipline coniungenda: nunc vero demonstrat elationem studentium summo per reprimendam. et ad hoc persuadendum introducit

Capitulū

stantia parta id est acquisita dissoluit. prima ad perfectionem procedit. secunda ab ipsa recedit. prima colligit. i. accumulatur perfectionem. secunda collecta dispergit iuxta vulgare hoc. Continuata vigent: discontinuata peribunt. Cum autem gymnasijs insudare. Nec est secunda pars principalis huius capituli tertij: in qua Boetius que de inconstantia in comparatione ad constantiam premiserat: nunc eaisa exemplo confirmat. Et diuiditur hec pars in duas partes. in prima facit quod dictum est. in secunda exemplo proposito ipsam inconstantiam penitus fugiendam concludit. ibi. Sic ergo. Prima adhuc in duas secundum quadruplex genus diuersionis et mutabilitatis ipsius inconstantie filij. secunda ibi. Tandem mercator. tertia ibi. Cratomisq; studijs quarta ibi. Cum igitur ista

uissemus magistratuq; vicem dignum durimus obtinere filium inconstantie: immo ut verius dicam ipsammet inconstantiaz fortuna nostris assignauit preceptis imbuendus. Qui satyricis inhiabat atramentis mensurnus. Hystoriographis persepe diurnus. Elegiacis annuus. Ratione vero differendi Aristotelem lamentabatur

rum questionum. Et primo dicit ipse Boetius introducens ipsam inconstantiaz siue inconstantie filium hoc modo. Cum nos Boetius decreuissemus insudare id est vacare: gymnasijs id est scholasticis exercitijs: atq; durimus id est reputauimus: dignum obtinere vicem id est quod obtineremus: vicem id est locus magistratus ob studij nostri complementum: fortuna ipsa assignauit nobis filium inconstantie: immo ut verius dicamus parenthesi est ipsammet inconstantiam: imbuendam id est erudiendam nostris preceptis. i. doctrinis: qui scilicet inconstantie filius inhiabat preceptis id est documentis: satyricis id est poetarum satyricorum et vitia reprehendentium: mensurnus id est mense: et inhiabat hystoriographis id est hystoriarum scriptoribus sic dicti ab hystoria et graphos scriptura: persepe compositus id est sepe diurnus: elegiacis id est scriptoribus elegiarum: annuus. i. per annum: vero pro sed lamentabatur id est lamentando inhiabat: et conseqebatur Aristotelem nocturnus id est sola nocte: et hoc non nisi sola ratione differendi id est disputandi cogente. In editionibus quoq; philosophicis id est in libris philosophie atq; in compilationibus. xij. tabularum quasi instantaneus versabatur. unde hec lex. xij. tabularum totius iuris origo fuit secundum glo. instituta de iure naturali gen. §. ex non scripto in versiculo. origo: ff. de origine iuris. l. ij. §. i. Et dicitur lex scripta in duodecim tabulis: quarum. x. a ciuitatibus atheniensium et lacedemoniorum a. x. viris fuerunt allate. Et due ad illarum declarationem per eosdem postea addite: ut vult glosa in ca. Moyse de iudeis distm. vij. Omnibus autem in breui fastiditus extiterat. Notandum q; hic inconstantie filius: quia Boetio in argumentum introducitur similis illis extitit: qui vna die vota ieiuniorum celebrant: et altera studio tempus dispensant. orare nunc promittunt et continere in posterum preordinant: de quibus in epistolis Horatius. Quos petijt spernit: reperit quos nuper amisit. Estuat: et vite disconuenit ordine toto. Talibus utiq; prodesset plus si studerent in bonis ceptis animos suos continuare: q; sic nouitatu presidia preuoluere: sicut enim hoc auctoritate vulgari. Non fuit bifutus lapis per loca volutus: sic neq; animus pluribus ac diuersis nunc his illis

Tertium

nunc aduertens doctrinarum flosculis pullulare perbibetur. Tandem mercator inceptit esse. In hac parte. B. secundum genus diuersionis atque mutabilitatis inconstantie filij ostendit. Idem inconstantie filius cum omnia supradicta sic ut premissum est fastidierat: tandem ad secularia negotia se transferens inceptit esse mercator nauigio. sed quid prime noctis spacio prouocatus in biatum nauise. i. vomitus: et hoc cogente. i. instigante: sentina. i. illo loco in

nocturnus. In editionibus quoque philosophicis mensurnus: duodecimque tabularum compilationibus quasi instantaneus. Quibus siquidem in breui extiterat fastiditus. Si vero librorum inspectioni eorumque scripture aliquantulum indulgisset: quod plures per horam inspexisset: nullique licet breuissimo tempore manus imponeret proficientes. Tandem mercator inceptit esse nauigio. Prime vero noctis spacio nauisee in hiatum sentina cogente prouocatus: et demum ponti

te: sentina. i. illo loco in quem nauis supfluitates recipiunt: et demum perterritus saltu. i. tactu inundantis ponti. i. maris cupiebat esse orolanus. quid ultra. deficiente legumie supple ad seminandum: transtulit se exercitum militum: et amplius visis incursum hostium primus commedabat terga fuge: preeliciens cum de decore fugere: quam honore corpus in victimam exhibere. Notandum Horatius libro sermonum contra hoc genus inconstantie atque mutabilitatis loquens ita inquit.

Qui sit mecenas ut nemo quam sibi forte. Seu ratio dederit: seu fors abiecerit illa. Contentus uiuat laudem diuersa sequentes. Fortunati mercatores grauis annis. Miles ait multo contractus membra labore. Contra mercator nauem tactantibus austris. Militia est potior quid cum concurrat hore. Memento cita mors uenit aut victoria leta. hec ille. Eratonis quoque studiis. In hac parte. B. tertium diuersionis atque mutabilitatis genus inconstantie filij ostendit. Et dicit cum ipse inconstantie filius tam ista quam precedentia fastidiret: diuertit se postea ad Eratonis illius philosophi studia: eius Eratonis capacitas semicirculi: subaudi cathedre formidabat multis questionibus. unde Erato ille quamdam habebat cathedram desuper in modum semicirculi arcuata: in qua arcuatione multarum questionum genera triplici spacio describebantur. Et diuidit hec pars in tres partes secundum triplicem questionum in sede ipsa Eratonis descriptarum locutionem. scilicet ibi. Circuli mappa secundum. tertia ibi. Ultima semicirculi planities. Prima harum in. vii. secundum. vii: questiones in ipsa prima semicirculi planities descriptas per inquit in littera. Latitudo superioris circuli formata. i. disposita: planities. i. secundum planities zodiaci: arripit supple intuentes: dragmibus. i. questionibus: septemplanities. i. septem maneribus. Notandum est quod auctor iste dicit ipsum semicirculum in sede Eratonis fore latum ad zodiaci forma dispositum: ut euitare faciat illud inconueniens quod obijci posset. scilicet circulus est linea: sed linea est longitudo sine latitudine atque profunditate: ergo ad hoc excludendum dicit ipsam semicircularem latitudinem formatam ad modum zodiaci: qui zodiacus. xii. graduum latitudinis distendit: ut sic circulus per superficie circulari non pro circumferentia capiatur. Prima uero litteralis pertractio. Dicit primum primum questionem in superiori parte semicirculi sedis Eratonis descriptam. et dicit. Prima pertractio litteralis in hac sede quesit: utrum diuatio. i. de quo celum ac tota natura dependet. xii. methaphisice ipsius celi enim

D

Capitulum

prei posset offuscari id est obumbrari aliqua natura participante terrenitatis id est corruptibilitatis. Notandum duplex est huius tituli questionis expositio. una quidem philosophorum assertio incongrua: altera theologice veritati propinqua. Eius autem quam philosophica assertio complectitur mens est. Utrum deus ipse cognoscere possit vilia: et hoc nobilitati sue non repugnet. Ad cuius partem primam patet responsio quod sic. nam quanto aliqua virtus actiua est fortior: tanto in remotiora suam actionem extendit ut etiam in sensibilibus actibus apparet. Vis autem diuini intellectus in cognoscendo res simulatur virtuti actiue. intellectus enim diuinus non recipiendo a rebus cognoscit: sed magis per hoc quod eis influit. cum igitur sit infinite virtutis in intelligendo: oportet quod eius cognitio usque ad remotissima extendatur. Sed gradus nobilitatis et vilitatis in omnibus entibus attendit secundum propinquitatem et distantiam a deo qui est infinite nobilitatis: quod quantumvis vilissima in entibus deus propter maximam virtutem sui intellectus cognoscit. neque hec veritas repugnans dicitur philosophi. xi. metaphysice. nam ibi intendit ostendere quod diuinus intellectus non intelligit aliud a se quod sit sui intellectus perfectio quasi principale cognitum. et secundum hoc dicit quod vilia melius ignorantur quam cognoscantur: quando scilicet est alia cognitio viliu et alia nobiliu: et viliu consideratio nobiliu consideratione impedit. Nec tamen vilitas cognitorum in cognoscendum reducat per se. hec enim de ratione cognitoris ut cognoscens contineat species cognitum secundum modum suum. per accidens autem potest reducere in cognoscendum vilitas cognitorum. vel eo quod dum vilia considerat a nobilioribus abstrahit cogitandum. vel eo quod ex consideratione viliu in aliquas indebitas affectiones inclinatur. que quidem omnia in deo esse non possunt: quare etc. Et hinc consonat quod dicitur sapientie. vii. de diuina sapientia quod attingit vbique propter suam mundiciam: et nihil in quantum incurrit in illa. Potest et titulus questionis intelligi: ut quod vtrum deus possit sibi assumere humanitates. Et ad hanc satis responsus est Jobis. i. Et vbi caro sancti est: vbi caro pro homine sumit secundum Augustinum. Supponenda ergo est pars ista questionis affirmatiua apud fideles veluti fidei christiane principalis fundamentum. Secunda vtrum spirituum vitalium seruitur. Hec est secunda questio preteritis semicirculi cathedre Eratostrati: cuius titulus sicuti et preteritis duplicem recipit interpretationem: quod et duabus rationibus absoluetur secundum preteritis expositionem questionis totalis mens est. Vtrum substantie separate vni sunt angelis atque demones humana corpora assumere possint. quantum non secunde expositioni patet tantum sonare videtur. Utrum anima ipsa intellectiua corpori humano vniiri possit ut forma. Quo ad primam questionis expositionem littera hoc modo supplenda est. Secunda in qua questionum in superiori parte semicirculi positarum hec est. Utrum seruitur. id est famulatur vitalis spirituum. id est angelorum deo famulatum aut demonum imo in semet spiritus queat. id est possit denigrari. id est offuscari vel detegi aut circundari ambitu. id est circuitu et vni in mundo terrene fecis. id est corporis et hoc subsidio. id est auxilio nature. Et ad hoc respondendum est: quod ex diuina permissione ratione boni quam mali spiritus corpora terrena assumere possunt. De bonis quod manifestum est in historia

insultu perterritus inundantis ortolanus esse cupiebat. Deficiente vero legumine militie se transtulit exercitui. Uisis autem hostium incursum fugae terga commendabat. Eratonisque studus tutius inhiabat: cuius semicirculi capacitas multis formidabatur questionibus. Superioris vero circuli latitudo zodiaci forma

Tertium

Thobie 7 pceptue captulo. xij. vbi dictum est angelum ipsum Raphaeli comedisse quod vtiq; actus corporis est. De malis similiter manifestum est in incubis atq; succubis quos pilosos quidam vocant. sunt enim demones luxuriosissimi qui pmissione dei ad opprimendas feminas: vel se supponendis viris corpora assumunt. Sicut ergo istis: sic 7 reliquis: proculdubio: vel ad temptandos bonos: vel castigandos

ta planicie: dragmis arrisit septemPLICIBz
Prima vero litteralis protractio que
fuit vtrū celi ēpirei dñatio: terrenitatis
aliqua pncipe natura possit obfuscari. Se
cunda vtrū spiritūū vitalis seruitus terre
ne fecis ābitu qat nature subsidio dēigrari

malos: assumere corpora pmissum est. Demonuz eiz tota intentio est: aut bonorum fatigatōez: aut ad maloz retentionez: quare 7 elementa sepe pturbāt: tempestates in mari et in aere sepe cōcitant: fructus terre corūpūt 7 deuastāt Apocalypcis. vij. Diffictōnes eim iustoz semp appetūt. sed si a deo potesta

tem nō accipiūt: ad tēptationis articulum nullatenus conualescūt. Quantū nō ad secundā tituli expositionem littera hec sonat. Vtrū seruitus vitalis. i. vitā tribuens spūū. i. aīā: queat demigrari. i. vni 7 vesti in vt forma ābitu terrene fecis. i. ipō corpore: auxilio nature. i. naturaliter. Pro cuius solutione notandū est inter phōs diuersas de hac re extare opiniones. nā vt refert Aristo. p̄io de aīā. 7. vij. methaphice. Plato posuit intellectū vni corpori: n̄ vt formam materie: s; vt motorem mobili eo mō quo nauta vni naut atq; intelligentia orbi: nō p modū informatōis: sed p contactū virtutis: qm̄ hoc contactu indiuisibile tangere potest diuisibile. quare dicit Plato q; homo ipē n̄ est aliquod vni per se cōpositū ex corpore 7 anima intellectiua: sed est ipa aīā intellectiua vtens corpore: sicut homo vtiū indumento. p̄mentator aut̄ tertio de aīā inquit q; copulat nobis intellectus p cōtinationez intentionis intellecte: q; eadem est intentio informans intellectū: 7 virtutem imaginatiuā. sed q; hee positiones imp̄tinentes sunt vt p̄. Pr̄ia eiz imp̄tinentis est iō: qm̄ mobile non h̄ esse formaliter p motorem: q; esse mobile prius est naturaliter in actu aīā moueatur. qd̄ enim mouetur est in actu. v. phicoz: sed hō h̄ esse formaliter p intellectū vt liquet: ergo aīā intellectiua n̄ vni corpori vt motor vt voluit Pla. neq; ē vni ipi p fantasmata intellecta actu vt vult p̄mentator. Probat̄. spēs intellecta cōparatur ad fantasma sic spēs visibilis ad colores scdm̄ p̄mentatores. ij. 7. iij. de aīā: ergo simul est p̄tinuatio intellectus possibilis p spēm intelligibilem cū fantasmate in nobis: 7 potentie visive p spēs visibilem cū colore in lapide: s; h̄ p̄tinuatio n̄ facit lapides videre: ergo p̄tinuatio intellectus possibilis in nobis cū fantasmate n̄ facit nos intelligere: ergo 7 c. q̄re dicendū est cū An. q; aīā intellectiua vni corpori substācialiter p informatōem: ita q; est forma substācialis corporis humani n̄ solum dans operari sicut intelligentia orbi: s; ē esse specificū 7 essentialē. p̄ q; dīa specifica p̄stituēs aliquā spēm sumitur a forma illi spēs: sicut p̄ et mēte phi. ij. metha. dicentis q; p̄traria sequētia materā nō faciūt differentias in spē sed contraria consequētia formā: modo differentia propria hoīs est rōnale: ergo sumitur a forma humana: sed rōale sumitur ab eo qd̄ est intellectuū 7 rōatum: ergo intellectus est forma corporis humani: quare vt dictū est in littera seruitus vitalis. i. vitā dans. ipsa eiz aīā actus est corporis organici: phi. vitā in potentia habētis. Tertia an iudaice trine diuisioni. Dec est tertia questionum in superiori parte

Capitulum

carbedre Eratonis positarij. 7 talis est. An potius sit acquiescendum id est obtinendum trine diuisioni iudaice polorum id est celorum: an vero simplici partitioni id est diuisioni aristotelice. Notandum vti habet bebrata traditio vltra planetarum orbem. iij. celos constare: scilicet celum stelarum: celum aqueum siue cristallinum: atq; celum empireum: quibus omnibus superesse celum ipsum trinitatis theologi non stri ar crumant: quod id est est secundum rem cum deo differens ratione. nihil eius aliud est q̄ virtutis dei excellentia: qua continet et ambit omnia creata. post hoc celum empireum est inter omnia corpora simplicia nobilissimum: ideoq; a sanctis igneum nuncupatum non ab ardore: sed p̄pter corporale lumē in eo diffusum: ad cuius intelligentiam nulli philosophorum deuenērunt nisi forte iuxta Damasceni sententiam illi solum qui dogmata Moyse legentes ea sibi attribuerunt. hoc celum vni forme est: qm̄ sicut ante multa necesse ē vnu existere: sic quoq; natura multiforme necesse ē vni forme consistere. Estq; ipsius immobile: qm̄ vni forme bonitate participans. Sed forte dicit. oē corpus habet motum sibi naturale. Respondeo verum est corpus ad generationem ordinatum. Empireum autē celum eleuatum ē sup̄ huius ordinem. Tertium vero celum aqueum ē siue cristallinum: quod Albertus opinando concedit: qm̄ inter doctores infra de ipso sit diuersitas ex luce existere sicut ex cōplēto: 7 ex p̄spicitate tanq̄ ex dispositione materiali. Et hoc primum motui subiaceret: quare 7 ipsum primum mobile apud astrologos competebat nominari. P̄m̄q; p̄bi secundum sensum solus loquētes scdm̄ rationis cōuenientiam scrutati sunt tā ex parte motoris q̄ motu ac et vni formitate: post qd̄ celum firmamentum ē qd̄ aristoteles licet falso p̄m̄ mobile opinatus est. Et nimis falso qm̄ vt Ambrosius ait. p̄bs ille i multis q̄ supra lunam sunt: errant: qz̄ nimis si i hoc errauerit celum ipz̄ p̄m̄ mobile dicēdo. qua de re cōcludēdo dicam? nō aristotelice s; iudaice assertioni circa hos celos 7 potissime theologorum traditōtaquiescendum. 7 ratio ē: qm̄ spe ac celi oēs hnt̄ quādā bonitatem p̄portionatā ipi p̄mo. aut ergo hnt̄ ipaz̄ p̄portionatā sine motu 7 erit vtiq; nobili. quare celum ipz̄ empireum aut habet ipaz̄ bonitates p̄portionatā ipsi primo p̄ motu: 7 h̄ vel motu diuerso 7 erit ipz̄ firmamentum qd̄ duplici mouetur motu: ergo necesse erit fore aliud quod h̄ bonitatem p̄portionatam ipsi primo p̄ motu vnu. hoc autem esse nō poterit celum empireum quod immobile ē: neq; firmamentum quod duos motus cōtinet: ergo erit quoddam prius firmamentum ac posterius empireum: 7 hoc ē ipsius celum aqueum siue cristallinum de quo dictum est: 7 diuisit aq̄ ab aquis 7 cete. Quarta si iudaice. Nec est quarta q̄stionū in superiori parte sedis Eratonis positarij: q̄ correlatio quodā ex tertia elicitur. Et dicit q̄ si iudaice assertioni acquiescendum sit quatrillex celum distinguitur: an tunc termini. i. extremitates siue superficies eorum celorum sint ex ipsis. i. continui: vel sint in ipsis s; cōtigni vel saltem quilibz̄ scilicet horum terminorum sit sigillatim. i. cōsequēter se hnt̄. Si vero acquiescendum sit aristotelice traditioni qui p̄ planetarum orbem: solū octauum circulum collocat: quare cū partes celi totaliter moueantur totum ipsum celum localit̄ simul nō moueatur. vñ ad primam h̄az̄ q̄stionū dicendum est breuiter ipsos celos esse cōtigni. s; 7 nō solū celi superiores: sed 7 planetarum orbem. Hoc enim motus ipse diuersus speraz̄ inuehit: atq; deus optimus sic fore disposuit. sicut enim non cōtinuari potest mobile cum immobili: sic nec ipsius

Tertium

primum mobile cum empireo celo potest solidari. neq; etiam octauus circulus: qui motu diuino remanet ipso primo mobili quomodolibet continuatur: quod certe impedit motus ipsius a primo diuersitas: atq; motuum multitudo. eandem etiam manere in planetarum orbibus ratiocinari potest: tum propter motuum eorum diuersitatem: atq; etiam imperarum eccentricitatem: que quidem oia continuationem super-

libet sigilatim. Et si Aristotelice: cum partes totius localiter moueantur: quare totum non mouetur. Quia cur continua elementorum sit transmutatio: et an eadem sunt que prius fuerunt elementa: an alia consistant. Sexta cum unum elementorum contrariorum

ficietur nullo modo permittunt. Ad reliquam autem questionum facile patet responsio. Ipsum enim celum totum moueri ad alium locum cum dupliciter intelligi potest: vel motu circulari. et dico ipsum totum moueri simul et semel ab oriente in occidentem qualibet die naturali semel: vel ipso motu recto. Et dico quod nullo

modo: cum motus ille propter celestis corporis summam perfectionem in celum cadere non possit: cum contrarium habeat. sequeretur etiam illud absurdum extra celum locum fore atque vacuum quod falsum est: cum extra ipsum nihil sit: neque locus: neque corpus: neque vacuum: sed ibi sunt cuncta optima vitæ ducentia: quæ perficiunt in toto eterno. Nota sigilatim: .i. singulariter per unumquemque separatim. et de quasi singulariter. Præter ipsum a singulis accipit: sicut ab hostiari. cõter ergo sigilatim per singularum de. vñ pp beta. Qui finit sigilati corda eorum etc. Quia cur elementorum. Hec est quia questionum superiorum partem sedis Erato nis qua querit: Cur transmutatio elementorum sit continua. Ad huius questionis solutionem notandum quod elementorum quedam simbola sunt: quedam dissimbola. Simbola sunt que conueniunt in aliquo qualitate prima: ut ignis et aer in calido. Dissimbola vero sunt que non conueniunt: ut ignis et aqua. Unde dico respondens questionem: quod elementa ideo transmutantur continuo: quoniam apta nata sunt ad transmutandum. hec autem aptitudo peruenit: aut conuenientia eorum in qualitatibus primis: aut ex contrarietate annexa que quidem inter actiua et passiva se existit. quare dictum est quod in simbolem habentibus facilius est transmutatio: nisi quidem ratione velocitatis: sed ratione paucitatis corruptorum: quoniam dissimbola propter contrarietatem annexam citius transmutationem ingrediuntur. Sed dico ratione paucitatis corruptorum ipsam transmutationem fore faciliorem: quoniam in simbolem habentibus unum solum corrumpit: ut si ex igne generatur aer: solum siccitas ignis corrumpitur. si vero ex igne et aqua duo. .i. caliditas et siccitas. natura ergo non tam laborat in transmutatione simbolem sicut in dissimbolis: quoniam in dissimbolis velocius propter contrarietates annexas ut dictum est transmutatio fit. Et inde secunda pars questionis prime partis quasi correlaria oritur scilicet hec. Cum ergo elementa continue transmutentur: utrum consistant. .i. permaneant numero eadem que prius erant vel non. Ubi notandum conuenit quod aliquid esse idem quod prius fuerat tripliciter intelligitur. uno modo propriissime: quod nec in toto nec in parte est substantialiter variatum: et sic deus vel intelligentie sunt eadem numero que prius fuerunt. secundo proprie: quod pars principalior est nec in toto nec in parte est substantialiter variata. et sic homo est illud quod prius fuit tertio large quod dispositiones accidentales non sunt notabiliter et sensibiliter variate: et sic defunctum dicunt esse eadem qui prius. Huius visio dico quod sicut nulla entia inaiata sic neque elementa per totam suam periodum manent eadem numero. secundo modo: sed bene tertio modo. per quod cumlibet talis noua forma partialis: et noua partialis materia acquiritur et sicut deus

Capitulum

tur: maēt tñ s̄s̄ilis mltitudo d̄s̄positōnū accidētaliū. q̄z lz nullū pedale hoz elem̄toꝝ
ex̄is añ millesimū añū fuerit: tñ hec elem̄ta d̄nr p̄tinue fuisse: q̄z cōtinuo appuit cōsis
milis d̄s̄positō accidētaliū d̄s̄positōnū i eis. No. elem̄tū d̄r q̄s̄i elem̄tū ab ile. i. p̄z
mordiali mat̄ia. de ei p̄rio creauit ile: 7 ex ile segregauit q̄tuor elem̄ta. Sexta cū vnū
elem̄toꝝ. Hec ē sexta q̄onū sup̄ioris p̄f̄ catbedre Eratois: cur̄ thēa h̄ ē. Cū vnū elem̄tē
toꝝ cōtrarioꝝ vt aq̄ acci
piat accidētale caliditas
tē: q̄r nō ecōtra ignis acci
dētale frigiditatē suscipe
possit. Et ad h̄ dicēdū est
qm̄ ignis int̄ oīa elem̄ta
maioris est actiuitatē p̄p̄
abūdantiā forme: q̄ fit vt
oīa alia i q̄b̄ n̄ tanta repi
tur actiuitas s̄ maḡ passi
bilis p̄pter abūdantiā

vt aqua accidentalem capiat qualitātē vt
caliditatem: quare non ignis accidentales
accipiat frigiditatē. Septia an aliqua zōa
a nostra sit habitabilis. Que habitatiū priua
natis q̄s accessus eozū qualisq̄ recessus

materie: q̄ subiectū est trāsmutatōis atq̄ passibilitatis īsui naturā facile reducere pos
sit: facili⁹ tñ q̄ ad p̄p̄ietates approp̄atas p̄p̄ cōtrarietate q̄ p̄p̄ias: lz ex cōsequēti
etiā ip̄as p̄p̄as trāsmutare possit. neq̄ tñ cōtra alia elem̄ta in ignez ita fortit̄ agere
valēt vt ei⁹ caliditatē ad frigiditatē reducāt: 7 h̄ īsufficiētia actiuitatē p̄hibēte. Se
ptia an aliq̄ zōa a n̄ra. Hec ē. vij. 7 vltia q̄stionū circ̄i sup̄ioris sed̄s Eratois q̄ q̄nt̄
an sit aliq̄ zōa. i. hemispiū habitabilis alia a n̄ra. i. n̄ro hemispio. 7 si sic q̄ tñ erat p̄me
uanatis hoz ibi habitatiū: cū claz sit Adā p̄thoplaustū ad has pres haud quāq̄ de
clinasse: 7 īsuper quis sit accessus ad eas partes atq̄ recessus. Notandum questio
nem hanc specialiter propter antipodes fore motam. Unde antipodes populi sub
terranei sunt contra nos pedes habentes vt quidam putant. Papias vero dicit anti
podes dictos eo q̄ cōtrarij n̄ri s̄uestigijs putātur. Quare sciēdum p̄ q̄stionis solutiō
ne antipodes existere dupliciter itelligitur: v̄ vt i hemispio īferioꝝ habitēt v̄ nobiscū
ī n̄ro. quo ad p̄mū itellectuz dico antipodes nullo mō h̄ nos posse cōsistere: cū h̄ pars
quā hemispiū īferū dicim⁹ aq̄s totalit̄ sit submersa: q̄re 7 septa t̄ra d̄r eo q̄ oceano
circūambit. Insulaq̄ atlātidēs vocat̄. sic mare⁹ cicero ī somnio sc̄iptōis. Dis t̄ra q̄ co
litur a vobis lateribus latior parua quedā insula circūfusa illo mari quod atlāti cum
qd̄ magnū qd̄ oceanū appellatis 7 ce. Cū ergo pars illa submersa sit: cōsequēs est vt
solū ea que aq̄s sup̄ertat quāq̄ icolum⁹ sola habitatiōe pagraf. q̄tū vero ad sc̄dm̄ in
tellectū vt ip̄i antipodes ī nostro hemispio habitēt v̄ saltū habitare possint non rationi
absonū ē. Nō tñ sc̄dm̄ regionū latitudiez q̄ ab̄laustro ī sept̄trionē ad maximā iuxta
Ptholomei sententiā i. lxxx. gradū p̄tēdit: qm̄ directā d̄positōez q̄ mediuz requirit circ̄
clī latitudis t̄re breuitas īpediret: sed sc̄dm̄ regionū lōgitudiez q̄ ab oriēte vsq̄ ad oc
cidētales fortunatarū īfulas. clxxx. gradib⁹ qd̄ ē mediū circ̄i extēdit: nō īpossibile est
antipodes collocari. nā ex̄itib⁹ ī vltis oriētis s̄finib⁹ meridian⁹ eoz. xc. gradib⁹ ab
eq̄noctiali distat. s̄l̄r 7 ex̄itib⁹ ī vltis occidētalib⁹ loc. q̄re fit cū meridian⁹ sit circ̄lus
sp̄a ī duo eq̄lia secās p̄ vtrorūq̄ capita ac pedes ip̄z p̄tēdi p̄tib⁹ ex opposit̄. oīs q̄
ē occidētales ip̄os oriētālib⁹ p̄ diametru d̄p̄di: 7 hos antipodes v̄ antigenos quēit ap
pellari. neq̄ obstat si diceret̄ p̄rioꝝ nata ē si vnū quēit s̄ sit reliquū icōuētes erit. si q̄
bitatiō oriētis erit quēit̄ 7 salubris vitē aiāntiū: q̄ sibi p̄ circ̄lz opposita erit discōue
mēs. Rūdet q̄ illd̄ vez ī foralit̄ opposit̄: nō aut̄ situalit̄ sicut ī p̄posito. facili⁹ q̄ adiū
ctū q̄stionē soluit quo q̄nt̄ q̄ sit p̄meua hoz natis. dico Adā sicut 7 alioꝝ: 7 similit̄
ter adiunctum alterum quis accessus 7 qualis ab eis recessus. Dico talis qualis ad

Tertium

reliquos nisi gentium barbaries atque itinera ignota spacia lustrantes valeant impedire

Circuli vero mappa. In hac parte Boetius ponit secundum ordinem questionum in cathedra Eratonis descriptarum: ad quas post primas filius inconstantie se diuertit, et diuiditur in nouem partes secundum nouem questionum genera, partes in processu patebunt. Et dicit primo quod mappa, id est planities forma seu dispositio secun-

Circuli vero mappa secundi nouenaria oculos ituentium detinebat inspectioe. Quarum prima zodiaci latitudines modificante continebat circulorum qualitate inspectiue: colurozque

di circuli sedis Eratonis detinebat oculos intuentium nouenaria inspectioe id est inspectioe, id est questionum: quarum, scilicet nouem questionum siue nouenarium inspectionum prima questio supple continebat latitudines zodiaci illius celestis circuli modificante, id est mensur-

rantem qualitatem circulorum: subaudi ceterorum speralium: uti sunt duo tropici: duo polares: atque unus omnium medius que equatores siue equinoctialem dicitur, et dico modificante inspectiue, id est secundum apparentias: quod per et modificante diffinitive, id est essentialitas ostendendo coluroz illorum semicirculorum: quod per et modificantes progressive, id est secundum rationem sequentiam quantitatis totius forme: subaudi mundialis. Notandum est quod totus huius littere mens est: ipsam secundam partem semicirculi cathedre Eratonis quesiuisse circulorum vniuersalis mundi machine descriptionem: atque tandem ex his forme quantitatis mensuratorem. Pro quorum omnium absolutioe notandum est in ipsa mundiali machina quosdam maiores imaginandum fore circulos: quosdam vero minores. Maiores inquam qui ipsam speram ad duo secant equalia. Minores vero ad duo inequalia diuiduntur, ex maioribus zodiacus est que circulum vite siue aialium dicunt: a ceos quod est aial: quoniam in ipso, xij. signa nominibus aialium nuncupata figurantur. Et hic sua longitudine sicuti quilibet speralis circulus, ccc. gradus astronomica diuisione continet. Latitudine vero, xij. quos xij. linea quedam per medium in longum secat: quam eclipticam conuenit appellari. Diuiditur hic circulus secundum portiones longitudinum paribus, xij. quas signa vocamus: quarum initium ab ariete sumens: per taurum: gemini: cancrum: leonem: virginem: libram: scorpium: sagittarium: capricornum et aquarium diuertitur: quousque in finem piscium atque tandem caput arietis iterum contingat perueniri. Quare intelligendum est ex raptu firmamenti partes ipsas zodiacas quosdam sine dubio circulos continuo designare, non quidem reales atque colore quodam vel alia industria depictos: sed intellectuales solum atque mathematicos: quorum maximus ab utrisque polis eque distans: et ab oriente in occidentem: iterumque in orientem per caput arietis et libre extensus equator dicitur. Uterqueque sicuti ab ipso arietis atque libre capitibus per reuolutionem diurnam circulus hic designat: non eo minus per cancri atque capricorni circumferentias duo tropici describuntur. Tropici inquam quasi ouersum: quoniam cum sol ad eos circulos deuenit: vel ad nos reuertitur vel saltem motu suo proprio a nobis retrocedit, neque tamen hijs circuli e maioribus sunt: quoniam ad inequalia speram secant, insuper sicuti ad extremis zodiaci partibus duos tropicos describi concedimus: sic quoque quoniam zodiacus circulus obliquus est: atque alios a polis mundi polos suos habet quendam arcticum quia circa arctos: quendam vero antarcticum: quia circa illam partem que contra arctos ponitur circulos per polorum ipsorum zodiaci diurnam reuolutionem describi fatendum est: quorum tanta a mundi polis est equa distantia: quanta ipsorum tropicis distantia reperitur.

Capitulum

Rursum quia per motum solare[m] propriu[m] nu[n]c equinoctia: nu[n]c vero solstitia co[n]figit fieri
necesse e[st] arc[us] quosda[m] ra[n]g[us] equinoctia q[ue] solstitia distiguetes ymaginari h[ab]et p[er] caput arietis
atq[ue] lib[er]e 7 mu[n]di polos quo ad equinoctia. similiter p[er] ca[n]cri 7 capricorni atq[ue] etia[m]
mu[n]di polos tra[n]seuntes: 7 hos coluros quasi semicirculi appellat. Nec aut[em] o[mn]ia a co[n]diaco
vt videtur modificato[rum] atq[ue] designato[rum] capiunt: quare 7 sufficien[ter] q[ui]s breu[iter] q[ue]stio
ni satisfactu[m] fore putatur.

Item mappa pictura vel
forma dicit[ur]: sic 7 mappam
mu[n]di dicit[ur]. etiam rogil
la dicit[ur] a man[ibus] quasi ma
nupia. i. man[us] p[ro]p[ri]as. In d[omi]no
mapella le. diminutiuum

Sec[un]da an stelle fixe. Nec
e[st] sec[un]da noue[m] q[ue]stionu[m] i[n] alta
parte semicirculi cathedre
Crato[rum] positarum. 7 q[ue]rit

an stelle sc[ilicet] ille q[ui] i[n] octauo celo nutu dei ordinate sunt sint fixe. i. immobili[ter] locate sic q[ui]
nullo mo[do] moueantur q[ui] motu sui celi i[n] suo sup[er]iori loco sc[ilicet] octauo celo vel saltim p[ro]meant[ur]
tes. i. motu discernantur puagari. i. moueri: ad istar[um]. i. ad similitudine[m] planetar[um]: hoc e[st]
an moueantur alio motu a motu ip[s]o firmam[en]ti. Pro solutio[n]e q[ue]stio[n]is hui[us] aduertendu[m]
quod admodu[m] p[er] ex astrologicis dem[on]strato[n]ibus de ip[s]o facto[rum] atq[ue] genito[rum] vniuersa
lis creature a quo q[ui]de[m] o[mn]is i[n]uidia relegat[ur]: vt in thimco Plato cesuit no[n] nisi pulchru[m]
facere volens machinam ip[s]am mu[n]danam ad diuersam inferior[um] g[en]eratione[m] ac vitam stellis
diuersis atq[ue] innumerabilib[us] adornauit: quasda[m] fixas statuens: quasda[m] vero erraticas
fixas e[qu]ide[m] no[n] q[ui] nullo modo moueantur: sed q[ui] i[n] suo celo ta[m] clauate atq[ue] firme co[n]s
sistunt: vt no[n] alio q[ui] sui celi motu circu[m]ferantur: sub q[ui]b[us] orb[us] diuersitate[m] stellas loca
uit erraticas. i. planetas quasi planitas q[ui] errore[m] incutiens sonat. Errat e[qu]ide[m] no[n] p[ro]
p[ri]e sed q[ui] mot[us] sui a motu ta[m] p[ro]mi mobilis q[ui] etia[m] firmam[en]ti q[ui]libet die atq[ue] mom[en]te
to diuersificat: q[ui] q[ui]de[m] diuersitas mortalib[us] errore[m] icutere videt[ur]. hor[um] aut[em] planetar[um] q[ui]z
p[ro]prio orbe circu[m]ferit. orbe i[n]q[ui] aggregato[n]e vno sed plurib[us] circulis sc[ilicet] mot[us] cuiuslib[et]
diuersitatem diuerso: put[ur] hec o[mn]ia apud astrologicas obseruatio[n]es Ptole[m]ei. alfrag
gant. i. bebit[ur]. albaregni. 7 alio[rum] dem[on]strata sunt. Quib[us] ergo sic vt p[ro]notata sunt co
lectis atq[ue] singulor[um] singulo collibratis facile mota questio absoluitur: qua quesit[us] e[st]
an stelle fixe p[ro]prio vel saltim planetar[um] motu moueantur. Inter stellam ac syde[m] h[ab]et interest:
q[ui] stella quelib[et] singularis d[icitur]: syde[m] vero plurimu[m] stellar[um] collectio. hec t[ame]n no[m]ia apud
auctores crebro co[n]funduntur vt stellam p[ro] sydere: syde[m] quoq[ue] p[ro] stella sumat. 7 d[icitur] stella
a stado quare 7 stelle proprie sunt que i[n] firmam[en]to situantur. Tertia an comete 7 c[etera].
Nec e[st] tertia e[st] noue[m] q[ue]stio[n]ib[us] sede[m] partis semicirculi cathedre Crato[rum]. qua queritur
an comete. i. stelle comate: rubetes. i. lucetes quodam rubore p[ro]dignitate quo ad futuri
cuiusda[m] magni significatio[n]em p[er]currat. i. moueantur: circularit[er]. i. motu circulari cu[m] ceteris
planetis 7 ad eor[um] similitudine[m]. an vero ip[s]e subaudi comete exites destructio[n]e. i. annibi
lanue creature. i. istor[um] inferior[um] reuertatur i[n] suu[m] chaos. i. i[n] suam materia[m] a qua g[en]erate
sunt: 7 hoc permissione nature naturatis. i. dei gl[ori]osi. No[n] questio hec no[n] aliud querit
q[ui] vtru[m] comete sint stelle vel im[pe]ssio[n]es i[n] aere generate. 7 ad hoc resp[on]dedu[m] dico apud
antiquos de cometa magnam fuisse diuersitatem. Pictagora enim dicebant come
tam vna[m] de vij. esse stellis ex erraticis. Anaxagoras autem 7 Democritus dicebant
ipsam de natura celi: sed quoniam omnis pars celi perpetua est: sequitur cometas fo

Tertium

reperpetuas quod est falsum. quare dicendum est cum Aristotele primo meteororum quod cometa est exalatio ignita de natura elementari: pars quia cometa non est ignis nec aer cum sit mixtum imperfectum: nec vapor cum non ascendat ad tantam altitudinem ergo est exalatio. consequentia patet: quia non videtur esse aliud. Secunda autem pars patet: quia vel cometa est de natura celi vel de natura elementari: sed non de

digitaliter rubentes circulariter cum ceteris planetis percurrant: an destructiue creature in suum chaos reuertantur nature promissione naturantis. Quarta an inferioris nature complexiōata virtutē siue eclipsis contrahant ex planetis: an ex pris generantibus

natura celi: ergo de natura elementari. patet consequentia cum maiori: et minor declaratur: quia nulla pars celi generatur vel corrumpitur primo celi: sed quilibet cometa generatur et corrumpitur: ergo et cetera.

Ex his ergo facile questioni responderetur cometas non esse stellas sed exalationes. Et si dicatur cometa

meta mouetur motu circulari: nulla autem elementa mouentur hac specie motus: quare et cetera. Responderetur quod elementa non moueantur nisi vno motu ab intrinseco deducta fuga contrarij scilicet motu recto: tunc potest moueri naturaliter ab extrinseco circulariter per influentiam celi: quia est influentia mouet cetera similiter cum aere in superiori regione circulariter. Item in textu ibi prodigialiter. prodigiū gij. i. monstrū tpe et ad vastitudinem paratū. Et similiter ibi destructiue. No. cetera appropinquat sp. magnos ac malos presignare effectus. significat eis vult. Dicit in cometa vltie propositionis ceteriloquij Ptolomei atque Aristoteli primo meteororum. siccitates magnas terre nascuntur sterilitate: tremorū atque verorum copia: inundationes aquarum: mortem atque epidemias: praeter translationes regnorum: et legum immutationes seu nouitatem sectarum: et haec omnia secundum diuersas ceterarum magnitudines figuram colorem motum locum atque durationem. unde Seneca. li. r. naturalium questionum duas insulas praenunciante cometa submersas dicit. et ut refert Justus anno quo Mitridates nascebatur: cometa visa est quattuor horis tanto fulgore celum replet ut quasi ardere videretur: ac solis radii obumbraretur. Sic autem mitridates. xvi. annis cum romanis bella gessit atrocia: ut inquit Valerius maximus de studio et industria quodque Solinus aucaumat libro suo de mirabilibus mundi. Quid ultra regnante Nerone semis mensibus apparuit cetera: et idem refert Seneca vbi supra quod perius illis temporibus esse potuit: quod viuere sub domino tanto crasso de quo loquitur Iohannes solo breuis in politeratione li. i. In tanta mole operum omnes posus est grauitate: ut perbia persequens quasi maiestatem impij inimicam et nobilitatem regem veritus se consilijs subdidit histronum

Quarta an nature inferioris. Haec est quarta quaestio secundae partis semicirculi qua queritur an complexiōata. i. omnia ipsa generata inferioris nature. scilicet elementorum contrahant virtutem i. existentiam siue eclipsim. i. defectum: ex planetis. i. ex fluxu celesti: an ex pris generantibus. i. partibus. quod si ex planetis: aut secundum necessitatem: aut saltem secundum euentum. i. a causa. si vero ex generantibus cum vnum generantium aliqui sit albus aliud quoque nigrum et e contra: quod generatum ex illis non est albus et nigrum. et similiter si sic: quod generatum assimilatur quibus in extremitatibus supple corporis ut manibus pedibus et reliquis. similiter quoque serui prius et in ceteris moribus assimilatur prunenti. quandoque vero neutri generantium subaudi assimilatur. Pro absolute huius quaestiois atque quumlibet partium leuis aduertendum est quod in rebus ipsis generandis atque producendis in esse triplex assignandus est formalis principium scilicet ipsum principium primum atque principale quod est ipsa causa pris

Capitulum

que est regens moderans atq; ordinans ipsas causas secundas: vti aptissime Boe. in tertio libro de consolatione metro nono inseruit cū dicit. *Qui perpetua mundum ratione gubernas. Terrarum celiq; sator & c.* Ab hoc quidem principio dependet cælum et tota natura. xij. methaphisice: atq; ab eo cunctis derivatum est esse, et vivere: his tamen clarius: his vero obscurius. *Est & aliud principium instrumentale videlicet ipsa corpora celestia: per que licet deus optimus per se solum cuncta disponat: vti sacra testatur auctoritas: tamen quantum ad executionem inferiora per superiora dispensat. quare de re dictū est primo metheteororum: qd oportet istum mundum inferiorē esse contiguum superioribus latioribus: vt tota eius virtus inde gubernetur.*

Est etiam tertium rebus principium quod seminarium, dico. hoc autem principium virtus in aëratō semine persistens: sicut in artificiato artifex: & vocatur hec a quibusdā philosophis virtus formativa: a quibusdam disiunctiva: a quibusdam vero imago mundi. hec autem tria principia sic se habent in aëratō productione: vt inferiori per superiora influatur & non conuertitur. quare quantum hic sufficit dicendum est: qd oīa etiam generata virtute ipsam periodū atq; eclipsim sumūt ab ipso principio seminario: veluti principio quodam immediate moto ab influentia celestium corporum natura ac voluntate cause prime. neq; tñ nisi ipsa causa prima sic disposuerit: hec quadam coacta necessitate estimandum est: qm impressiones causarum naturalium in effectibus secundum recipientium modum respiciunt. inferiora autem sunt fluxibilia: & nō semper eodē modo se habentia propter ipsam materiam que est impotentia ad plures formas. & hoc est vt refert Albertus primo mineralium qd Plato voluit cum dicit formas ipsas secundum merita materie recipi. & hinc Ptolemaeus in alarba. effectus stellarum incertos et diuersos esse: qd inferioribus influxu proueniunt per aliud & per accidens. per aliud qd per virtutes elementares quas primo informant. per accidens qm non perueniunt ad inferiora nisi per esse vniuersale qd est confusum & incertarū dispositionū. & idem Pto. in quadripardito. Rursus nec estimare debemus qd superiora procedūt inevitabiliter: vt ea que diuina dispositione contingūt: & que nullatenus sunt vitanda: necio que veraciter & ex necessitate proueniunt. In centilogio etiā dicit. hec iudicia que tibi trado sunt media inter necessarium & possibile: absoluta ergo hec questionis pars ē: an complexio nata ipsa ex planetis vel a primis parentibus virtutes atq; periodus suscipiāt: qm tā ab his qd ab illis lz diuersa: rōe. sicut si ab ipsis planetis an necessitate vel a casu. Restat ergo vt diuersa natoꝝ erga parentes assimilatio quomodolibet absoluet. & dicendū causam assimilationis horū vel dissimulationis tam ex influentia celestis corporis qd etiā materie recipientis has impressiones similiter multas causas concomitantes atq; superioribus auctas confirmari. & hinc yprocras dicit: vt refert Galienus: qd omnis substantia sit ligata & coniuncta in planetis & signis & neribus quattuor elementorum. Et tō Nectanabus naturalis Alexandri pater cū mīe sua Olimpiade tps obseruās comit sole leonē intrate & satno i thaur: a qb? planetis filiū suū volebat recipere figurā & partē

Tertium

Quinta que est proportio motus. Hec est quinta questio secunde partis semicirculi sedis Eratonis qua queritur que sit proportio. i. habitudo motus ad motum per planetas: hoc est qua habitudo se habeat motus unius planete ad motum alterius: et que sit conuexio i. ordinatio eorumdem sex planetarum: ut scilicet quis eorum sub vel supra in corpore celesti ordinetur. Pro questionis huius solutione notandum quod motus planetarum diuersus est quod

generantium. Quinta que proportio motus ad motum per planetas et que eorum conuexio. Sexta cum saturnus inter planetas sit seuius: uenustque benignissimus: an benignitas unius malignitatem retar-

admodum eorum orbis diuersi si demonstratur. ex diuersitate eorum motuum necessario in diuersitatem orbium deueniri per his visum est. Inter autem omnes planetas Saturnus omnium tardior est: quapropter et ipsi senem propter motus sui tarditatem dicunt: quoniam annus suus annis. xxx.

solum perficit. Iupiter uero post hunc planeta benignolus motum suum annis. xij. complet. Mars tribus. Sol uero omnium medius anno uno. similiter et Venus. Mercurius similiter inter omnes laboriosus anno. Luna uero superiorum sex atque inferiorum puritas mense tantum. Quare pauco concludendum cum queritur que proportio motus unius planete ad motum alterius quod eadem est proportio que est numeri cuiuscumque ad quicumque. Hoc autem curiosius indaganti ad arithmeticoz recurrendum est codices atque geometrozum. in his enim nedum horum sed et quorumlibet proportio uberrime perdocetur. Ordo autem planetarum sub octauo circulo his uersibus coiter memoratur. Octo sunt spere quas sic poteris retinere. Celum stellatum: saturnus iupiter et mars. Sol uenus et mercurius. ultima luna sub est. Item nota proportio nihil aliud est quam duarum quantitatum quatuorcumque sint eiusdem generis certa alterius ad alteram habitudo. Et dicitur eiusdem generis ut numerus ad numerum: linea recte ad lineam rectam: superficies ad superficiem: corpus ad corpus. non enim linea superficiem vel corpori proportionatur. quare etiam nulla diametri ad costam proportio reperitur: quous reperibilis ut uult Aristoteles

Sexta cum saturnus inter planetas. Hec est questio sexta huius secunde partis semicirculi sedis Eratonis qua queritur. Cum ita sit quod saturnus inter planetas seuius sit uenustque benignissimus: an benignitas unius scilicet ueneris ueneris ex opposito supple aspectu qui est per diametrum circuli: retardet id est temperet atque refrenet malignitatem alterius supple saturni. Pro huius questionis solutione dicendum Inter planetas quosdam maliuolos: quosdam uero benignolos iuxta traditiones sapientum dici. maliuolos ut saturnus qui et false armatus depingitur ueluti nature uiuentis inimicus: ac Mars quem deum belli ponunt: et ob eorum malignitates confortunas uocant: quoniam nato atque cuiuslibet exordio infortunam machinantur. Beniuolos uero Iouem quem et heroum atque magnatum significatorem dicunt. similiter et uenerem totius benignolentie significatricem quapropter eos fortunas dicunt: et ex his solum in presenti de saturno et ueneris questio est. Ad quam respondendum quod ueneris nullo modo ex opposito aspectu maliciam saturni minuit: quoniam maxima est apud sapientes: quod fortune cum aspiciunt malos minuunt eorum impedimentum: et hoc si ex amicitia aspectu aspiciant. amicitia autem aspectus solum trinus ac sextilis est. Mali autem cum bonos aspexerint ex quarto uel opposito bonorum benignolentiaz fortiter impediunt: quoniam aspectus malorum: atque ab aspectu malo. Et hec tantum de hac questione

Capitulum

Septima cum chorus naturaliter. **H**ec est septima questionum secunde partis semicirculi sepe dicti qua queritur: quoniam chorus alia littera habet notus: et verus ille ventus australis sit naturaliter frigidus et siccus: cum a parte australi et a polo antarctico deueniat: cum nobis apparet contrarius scilicet humidus ac calidus. Pro cuius questionis solutione notandum duodecim esse ventos secundum philosophum secundo metho: 07: et hoc secundum .xij. celi signa sub quibus sol discurrens commouet et facit cessare ventos: et hi communiter his versibus recitantur. Sunt subsolanus vulturus et curus eoi. Circius occasu cepirus flauonius afflat

det alterius ex opposito aduenientis. **S**eptima cum chorus naturaliter frigidus et siccus sit: quare nobis contrarius apparet. **O**ctava que sit elementorum conexio proportionalis. **N**ona quis sit solis et lune meatus et effectus

Atque die medio notus beret affricus austro. **A**c boreas aquilo veniunt et chorus ab alto. **A**tque omnium horum ventorum materia est exalatio calida atque sicca. quapropter nulli ex substantia sua dicuntur frigidi atque humidus: sed solum ratione mixtionis commixti cum aere. et ad illius mixtionis propositum loquitur littera cum dicit. cum notus sit naturaliter frigidus quantum est de sua primordiali mixtione cum aere frigido: quoniam in zona frigidissima iuxta polum antarcticum oritur: que pre nimia eius frigiditate inhabitabilis dicitur: quare ergo nobis apparet calidus. **D**ico quoniam dum perfrat eos nam torridam: que sub equinoctiali est: calorem sibi assumit. et quia verius in meridie venit ubi est maior aquarum copia: et loca vapore et rore plena: humiditatem contrahit et acquirit alienam. unde apud nos calidus et humidus reperitur: et ipso flante aer predicto vapore repletus in pluias frequentius resoluitur.

Octava questio que sit elementorum. **H**ec est octava questionum secunde partis sepe dicti semicirculi cathedre Eratonis: qua queritur que sit conexio id est con iunctio proportionalis elementorum. Pro cuius questionis solutione aduertendum ipsa elementa proportionibus quibusdam colligari: atque ordinari numeralibus prout etiam Boetius ipse in de consolatu philosophico libro tertio merito nono testatur cum inquit. Tu numeris elementa ligas: ut frigida flammis. Arida conueniant liquidis ne purior ignis euolet: at metas deducunt pondera terras. Sicut enim duo numeri conueniunt in vno numero proportionali medio: sic duo elementa contraria in duabus qualitatibus conueniunt in vno elemento medio proportionali. **E**xempli gratia. in numeris quadratis bis duo sunt quattuor: tertia sunt nouem. Accipe ergo vnum numerum qui sic excedat quattuor primum quadratum: sicut secundus scilicet nouem excedit numerum inuentum: et est. vi. secundum eandem proportionem. **E**t dicitur proportio sesquialtera vel emiola. sicut enim .vi. continent quattuor et medium de quattuor: sic nouem continent. vi. et medium de. vi. **E**adem est elementorum proportio. nam ignis et aqua in duabus qualitatibus contrariis sunt: et hec colligantur vno medio scilicet aere: qui sicut conuenit cum aqua in humiditate: sic etiam conuenit cum igne in caliditate: quare sequitur questio: omni proposita fore satisfactum. **N**ona questio quis sit solis et lune meatus et effectus mirabiles indagantur

Tertium

Pro cuius enodatione materie standum arbitror potissime sapientum astrologorum
asserenti: qui a veritatis tramite haud quaquam deviantes deum optimum maximum
inter cetera stellis duo luminaria scilicet solem et lunam mundo profecisse auctu-
mant: quod etiam sacra atque vetusta testatur auctoritas: atque quotidiana approbat
experientia: tribuitque eis motum inter se difformem: sicuti et alijs quinque planis sub

Ultima semicirculi planities proponebat.

Cur tremor in terris.

Cur concremat aera fulgur.

signorum circulo. quan-
doque enim a terra et se mut-
cem elongata sunt: quan-
doque approximant: quan-
doque seipsis coniungun-
tur: quandoque elongatur:
aliasque et ad alia divertun-
tur motu prout in theoreu-

matibus astrologorum et precipue Ptolemaei iam dudum certissime demonstratum est
Insuper dedit eis potestatem omni generandorum atque generatorum similiter super
eorum defectu: quas orbes non absurde dictum est ab Aristotele cum inquit. Secun-
dum accessum et recessum solis in octavo circulo fiunt generationes et corruptiones
in istis inferioribus. Opus enim substantie solis maximum est: tum propter corpo-
ris sui magnitudinem que terram centies sexagesies septies excedit: ut eam supra
diximus: similiter et luminis sui formalitatem. ab ipso enim veluti a fonte indeficien-
ti cetera sidera lumen certum est mutuare. Que et alia paucis metriculis compleri
cupiens Martianus capella sic soles alloquitur. Ignori vis celsa patris vel prima
propago. Fomes sensificus mentis: fons lucis origo. Regnum nature deus atque asser-
tio diuum. Abundantissimus oculus: fulgor splendentis olimpi etcetera. quare et secun-
dum ptolemaicos: cor celi dicebatur. Luna autem maris et aquarum et omnium que
ex eis sunt domina atque moderatrix constituta est: quod pluribus experimentis tam
in mari fluminibus quam etiam in vegetabilibus acceptum est. horum enim humiditas
maxima est uti cucurbitarum atque medullarum humanorum ossium ac omnium vis-
uentium astrologorumque sapientes res multas in suis virtutibus experti sunt: quemad-
modum suis scriptis posteritati reliquerunt. similiter et medici certificantes omnes
egritudines aut ad bonum aut ad malum secundum .xvi. loca circuli quas luna pre-
tergraditur quomodolibet terminari. quo spiritu primo pronosticorum ait ypoctas. Est
quoddam celeste in quo oportet ipsum medicum providere. Quis si tanta est prudentia: mi-
rabilis est nimirumque stupenda. etc. His autem omnibus ut premissa sunt intellectis:
consequens arbitror ultimam huius secunde partis et similiter omnes alias absoluisse
questiones: quare ad tertiam et ultimam semicirculi partem est accedendum. Ultima
semicirculi planities. In hac parte Boetius ostendit tertium ordinem questionum in cathedra
Cratonis descriptarum: ad quas sicuti post primas ad secundas filii incostanter arripedas
se diuertit: sic quoque ad has tam primas quam secundas fastiditis tandem se devoluit. Et
dividitur hec pars secundum questionum numerum in hac ultima semicirculi parte descripta-
rum. partes patebunt in processu. Et dicitur quod ultima planities id est superficies semicirculi
proponebat: subaudi questiones que sequuntur. Notandum quod fere similes questiones
sunt que apud Virgilium hijs versibus memorantur. Unde tremor terris: qua vi mar-
ria alta tumescant. Quibus ruptis: rursusque in seipsa residet. Defectus solis vart-
os luncque labores. Unde hominum genus et pecudum: vnde ymber et ignis. Arctur-
rum pliad as hiadas geminosque triones. Quid tantum oceano pperet se tigare soles
Diberni: et quod tardis mora nocubus obset. Potestque prima pars littere nre metro legisse

Capitulum

Cur tremor in terris: cur concremat aera fulgur. Cur maris exundat rabies gestusque malignus etc. Cur tremor in terris. Hec est questio prima huius ultime partis qua cause terremotus sciscitantur. Et dicendum quod cum de terremotu fit sermo non est intelligendum quod totus elementi terreni assensus fiat siue descensus. neque etiam est mandum terram ipsam moueri circulariter: et celum quiescere et sic de singulis: quoniam terremotus huius impossibilis omnino est: quoniam ut ex mente vult Averrois etiam si omnes dii descenderent terram: hoc modo mouere non possent: sed estimandum est terremotum ipsum esse ruinationem atque titubationem: pulsionem: perforationem: scissionem et subuersionem uti vult Albertus ex exalatione calida et sicca in terra preclusa atque petens exitum. unde considerandum: quoniam sol et stelle calefacientes generant ex terra exalationes multas: que interdum non habentes facilem exitum ratione frigiditatis aut pluuiarum claudentium seu constringentium poros inuicem fugientes contrarium congregantur: et fortificate per antipastelium violenter cum magno impetu exeunt causantes terremotum. Potest etiam fieri terremotus ab exalationibus ventosis intrantibus terram de nocte propter fugam contrarii que faciunt consimilem motionem clausis poris terre a frigiditate noctis. **Cur concremat aera fulgur.** Hec est questio secunda huius ultime partis: et ea queritur quare fulgur concremat ab effectu aera. hoc tantum querere est que sit causa generationis fulguris atque choruscationis. unde nota secundum Aristotelem in meteoris choruscatio comprehendit fulgur et fulmen. nam proprie dicta choruscatio est apparitio subita vaporis subtilis inflammari euanescentis in aere sine descensu ad terram. Fulgur vero est ignis subtilis grossior: tamen choruscatione ad terram descendens: que herbas penetrat atque res molles: ut refertur. iij. meteororum Algazelis. fulmen vero est vapor ignitus compactus et solidus impetuose cadens maioris vis quam fulgur. percutit enim quod tangit: penetrat et vrit: diuidit: scindit: et nihil corporale ei resistit. quare dicit Isidorus quod fulgere idem est quod ferre. hec tamen tria non differunt essentialiter: cum sint de eadem materia specie: de eadem causa effectiua specie scilicet caliditate et frigiditate. Solum autem accidentaliter differunt ut supra dictum est: quare expressa causa generationis vniuersalis generatio prodita est. quare dicendum cum Aristotele. quod hec omnia causantur ex vapore aggregato in nubibus: et earum vehementi collisione attrito et inflammato. et secundum diuersitatem huius vaporis propter admixtionem diuersam terrestre itatis vel non diuersificatur solum accidentaliter ut dictum est: quare etc. **Cur maris exundat rabies.** Hec est tertia questio huius partis qua queritur: quare rabies id est estus maris exundat id est abundanter excrescit et decrescit. Vult dicere que est causa fluxus ac refluxus maris. Et aduertendum mare fluere atque refluxere tripliciter intelligitur. vno modo ab aquilone in austrum et econuerso. secundo agitatione ventorum. tertio naturaliter et regulariter omni die naturali bis. Primus fluxus ac refluxus est propter aquarum in eis locis abundantiam atque elevationem: et ideo cum aqua naturaliter fluit in locum declinorem: necesse est aquam in austrum fluere. Contra vero fluit ab austro in aquilonem propter aquam ibi multum tumefactam: et consequenter virtute solis multum eleuatam. Secundus fluxus violentus est ad omnem diuersam positionem. tertius autem fluxus est ab influentia lune que tam lucis quam influentia huiusmodi causat fluxum ac refluxum. Et quod B

**Cur maris exundat rabies:
Bestusque malignus.**

Tertium

fit vtz quo ad lumē pz: qm̄ rarefactio ⁊ tumefactō maris videntur esse rōne luīa lune cū oē lumē it̄ calefactiuū ⁊ rarefactiuū. Quātū vero ad influētā similit̄ patēs ē: qm̄ luna suo solo luīe hūc fluxū cāre n̄ possz. pz qz si sic: tūc i quadraturis maior eēt flux⁹ ⁊ reflux⁹ q̄ i cōiūctōe qd̄ exptētia falsū ē. necesse ḡ ē vna cū luīe influētā coagere: vt sic lum̄ cū influētā sint cāe flux⁹ atz reflux⁹ hūiōt. ē igr̄ dicēdū q̄ sicut aīa p̄ caliditatē alte

**Que sit natura pennatorum estivalium.
i hyeme deficientium ⁊ conuersim.
Quid grandinis rotunditas.**

rat cibū: ⁊ p̄ altā v̄tutē ipz attrahit: ita cū flux⁹ dicat tumefactōez ⁊ alteratōez luna mediāte luīe tūefacit mare: ⁊ p̄ v̄tutē occultā ipsum attrahit sicut magnes ferruz ab oriēte i meridē atqz ab occidēte ad

angulum noctis. a meridie autem in occidens ⁊ ab angulo noctis in oriēs refuit: qz luna suis v̄tutibus perāplius directe non respicit mare: ⁊ sic quodāmo priuatiue dicitur cā reflux⁹: qz ⁊ ce. **Sustusqz malign⁹.** Dec quarta questio de falsedine maris querit vñ causet. **Quare iuxta Aristotelis sūiaz notādū** put ipse vult i libro de sensu ⁊ sensato. Sapor ē passio hūidi a sicco terrestriata q̄ ex alia ⁊ alia mixtione sicci terestris cū humido resultat alius ⁊ alius sapor. quare cū falledo sapor sit: necessario prouenit ex mixtione sicci terrestris cum humido: sed non simpliciter sicci sed adusti. quod patet in luxiuo quod non fit excellenter salsum nisi fiat fortis calefactio ⁊ adustio cinerum. ⁊ similiter de vrina vti apud medicos probatissimum est. quare posita eternitate mundi necessario ponitur mare esse salsum. in co'ciz est multū terrestre adustum derelictum exalatione calida ⁊ sicca. ⁊ est ibi quodāmo aqua pura admixta superueniente calore solis decoquētis ⁊ facientis humidum eleuari vt patet ad experientiam: ergo ⁊ ce. **Et bene dixi.** posita eternitate mūdi: qm̄ si mundus creatus fuerit: postea per magnum tempus mare salsum nequaquā existerat. **Que natura sit pennatorum.** Dec questio quinta querit de his aibus que hyeme recedūt a nobis ⁊ estate reuertuntur. **Ad quod dicendum** q̄ ex his aibus sunt communiter hirundo atqz ciconia ⁊ id genus: ⁊ sunt ex aibus parum caloris naturalis habentibus que minime a frigidibus preseruari possunt: ceduntqz in introitu hyemis ad regiones calidiores. quibus tam victu q̄ aeris salubritate confoueri possunt duce natura. **Quid grandinis rotunditas.** **Ad hanc questionem sextam dicendum** grandinez continuo ad rotunditatez declinare. eo q̄ generatur ex nube diuisa in guttas: que fugientes cōtrarium tendunt ad rotunditatem: que figura prima atqz perfectissima vt alias habet declarari. **Et ē impressio** que non generatur nisi in media regione aeris: quoniam non in suprema propter excessiuum calorem: nec in infima propter remissam frigiditatem ex reflexione radiorum solarium. multa enim ⁊ grossa materia non nisi per excessiuum frigus congelari potest: quare solum in media regione aeris generatur.

Niuis prolixitas id est longitudo: quoniam non sicut grando ad rotunditatem tendit. **Ad hanc questionem septimam dico:** quoniam nix generatur ex vapore eleuato sursum ad principium secunde regionis aeris: et ibi iste vapor congelatur propter frigiditatem non tamen excessiuam: et propter defectum solis ipsum ad superiorem partem vel mediam secunde regionis attrahere non valentis. quapropter cadit in terram ita debilitate congelata et spongiosa atque rara de quo questio q̄siuit **Nebule potentia.** **Ad hanc octauā questionem dicendum** put refert Aristo. nebula ē

Capitulum

impressio facta ex resolutione nubium resolutarum in aquam pluuialem. vapores enim sic resoluti dispersi per singulas aeris partes ac diffusi: nebulam gignunt et inducunt et quanto terre est vicinior: tanto spissior est et obscurior. a terra vero eleuata magis est solis peruia: et ideo minus frigida et obscura. ipsa autem totaliter a sole attracta in materiam nubis conuertitur: et ideo future pluuię est significatiua etc. **An virtus**

lapidum. Hac questione de virtute lapidum queritur. an scilicet lapidum virtus ex complexione lapidum sit vel ex ipsa materia. Pro cuius questionis solutione premitendum est id quod a philosophis pristinissimis tam longe ostensum est. omnis lapis materiam esse aut speciem cuiusdam ter-

minis prolixitas.

nebule potentia.

An virtus lapidum ex complexione sit: an ex materia. An adamantina attractio ex componētibz simul sit: an ex vnius icursu tm:

re: aut speciem quandam aque. vincit enim in lapidibus alterum istorum: et secundum diuersam victoriam diuersi lapides generantur occurrente super ipsa duo virtute minerali lapidum quam formatiuam dicunt. sicut enim in semine animalis quod est superfluum nutrimenti descendit a valis seminarię vis formatiua animalis que format et efficit animal: et est in semine per modum illius quo artifex est in artificiato: sic est etiam in materia ipsa aprata lapidum virtus formans et efficiens lapides et producens ad formam lapidis huius vel illius. hec autem virtus formatiua in materia ipsa lapidum generatur et causatur ex virtute stellarum infusa ipsi loco. et hec omnia in factione et commixione lapidum reperta sunt. quare questioni satisfaciendo dicimus: cum virtus ipsa elementaris que materia lapidis est paucissimas post se relinquat operatos atque pene surdas: atque etiam infinita pene et nobilissimas virtutes: ut effugare venena pellere antraces et similia que ex virtute elementari esse non possunt in lapidibus consistere clarum est: concluditur necessario virtutem lapidum esse ab ipsa forma substantiali primo intentata a natura: atque ab ipsa virtute formatiua a virtute celesti loco infusa in materiam ipsam elementarem introducta. non quidem ab elementis vti ab Alexandro greco peripaterico opinatur: quoniam elementa operari non possunt nisi qualitatibus primis. virtutes autem lapidum ad qualitates primas reduci non possunt: necque etiam ab ipsis ydeis virtus lapidum est ut Plato voluit: qui omnia inferiora ydeata dicit a superioribus ideis: que separatas et mire potentie esse dicebat. Ille enim sunt que generant quicquid generatur ut asserit: licet falso: vti de hoc alias iam longe disputatum est. Sed ut preactum est prout etiam vult Demetrius philosophorum pater et plures in dorum virtus lapidum primo ex virtute stellarum et imaginibus earum est secundum modum iam dictum per infusionem circuli a laur. descenditque hec virtus in res nature nobiliter et ignobiliter. Nobiliter quando materie recipientes has virtutes fuerit superioribus magis similes in lumine et perspicuitate. Ignobiliter quando materie fuerint confuse et feculentei quibus quasi opprimitur virtus celestis: sic secundum diuersitatem influxus illorum superiorum diuersas virtutes lapidum fore constat: sic saphirus sua: diamas suam. Carbunculus quoque atque magnes quilibet suas operatur virtutes. quare etiam dicendum adamantina virtutem ex hac superiori constare virtute: non autem ex approximatione ferri ad ipsam: quousque ut virtutes operetur approximatione ista requiratur: et tantum de hac questione.

Tertium

Quid pluuie dulcedo. Hac questioe queritur causa dulcedinis pluuiaz. Ad quod dicendum qd calor solis attrahens superius aquas et vapores: ipsos calefacit atq; digerit: ex qua digestionem generatur dulcedo in aquis illis sic attractis: quas aquas pluuias appellamus. Puti hyemalis caliditas. Ad hanc questionem dicendo secundum sententiam Alberti magni licet dissonam quasi ab Aristotelis sententia norandum

Quid pluuie dulcedo
Puti hyemalis caliditas
Estiuales frigiditas
Visus triplex emissio
Colorumq; concretio

ipm elementu terre duas habet crustas: vna interioz que est calida ppter exhalationes illi dulas: et aliam exteriorem que e frigida ppter frigiditate ad ea expulsam a caliditate cruste interioris. Et tunc dico qd aqua fontiu i estate frigidior e qm in hyeme.

Et ratio est qd in estate crusta exterior terre est multum frigida propter duplicem antiparistisim scilicet extrinsecam aeris calidi: et intrinsecam cruste interioris calide. In hyeme autem est calida propter caliditatem expulsam ad eam frigiditate aeris circumstantis: propter quod aqua illic existens et inde exiens in hyeme tepida redditur vbi in estate est excellenter frigida. Et similis ratio reddi potest de aqua puteali: et hec e sententia Alberti. Visus triplex emissio. Hec questio querit que est triplex visus emissio. quod tantum sonat. ex quo videntium triplex genus est. aliqui enim acute vident: alij acutius: tertij acutissime. Que causa redditur tam diuersorum visuum? Et ad hoc respondendum notabiliter aduertendum est: qd in organo visus quidam nervus est quem opticum dicunt: in quo virtus visiva consistit: non qd si oculi eruerentur oculi adhuc viderent: quoniam oculi hominis sunt videndi instrumenta: sed quoniam in nervo illo fortitudo est visionis: vt et alijs partibus corporis nervi corporis sustentatio sunt corporis atq; robur. vnde dicendum qd illi qui habent oculos in superficie capitis maxime ab hoc nervo distentos: veluti quodammodo a sua fortitudine elongatos acute vident: non qd acutum excellentiam dicat: sed visionem ipsam diutaxat ponat. Illi autem qui habent oculos aliquantulum fixos vident acutius: sicut ad nervum opticum magis appropinquantes. Illi vero qui oculos habent bene fixos atq; in capite quasi inclusos: quoniam lineam et nervum opticum qui e visionis fortificatio proxima attingunt acutissime vident. Vel posset aliter responderi qd hec diuersitas oritur ex diuersitate organorum visus in magnitudine atq; paruitate. oculi nempe magni et extensi debilius vident qm parui propter dilatationem atq; disunctionem ipsorum radiorum visualium: cum omnis visio fiat per radios: vt in perspectua habet declarari. adunatio ergo vel disunctio radiorum visualium debilitatem vel fortitudinem visionis generat: cum certum sit omnem virtutem vnitam fortiozem seipsa dispersa fore etc. Colorumq; concretio. i. in spectio: vt hoc nom. v. bale a p. cerno deriuat. Et querit hec questio de ipsius visus obiecto qd e color: no quid e stricte sumpt: vt. s. e. extremitas p. p. tui in corpe teriato p. ut ipm diffinit Ari. in. ij. de aia et in prio de sensu et sensato: vt albedo et nigredo et huiusmodi qualitates resultantes ex mixtione quattuor qualitatū priar: quare lux p se n. vide ref: s. color ipse cōter sup. q. est q. lita p se imutaria visus sub rōe visus: et sic lux et lumē dicunt colores a p. ho. ij. de aia. Sic et de colore loquit p. h. s. prio de sensu et sensato. d. Quia corpora colore p. cipat: necno et astrologi. d. astra diuersis colorib. colo

E

Capitulum

rari. Et tantum de hac et per consequens de omnibus questionibus in sede Eratonis per
diuersas semicirculi partes motis atque depictis: ad quas persoluedas cum filius in
constante fastidienti animo minime valebat: ad aliud huius inconstantie genus se
diuertit prout in textu proximo apparebit. Cum igitur istarum questionum. etc. In hac
parte Bo. post predicta quartum diuersionis siue mutabilitatis genus inconstantie filii
ostendit dicens. Cum solutio istarum questionum difficilius
cilius: subaudi predictarum: non posset adimplere. i. perficere: animi mutationis id est filii inconstantie: postpositis. i. dimissis predictis omnibus pro
posuit: supple animo: subiugari uxori: hoc est matrimonium contrahere. sed quod dicitur
ductus in redium. i. artediarum vndique ab omni parte virginibus: respondit parentibus
his versiculis. Improbos corruptas: lectos detestor aniles. Nil mihi cum
torua uirgine: solus ero. Corruptas quo aduiduas dicit. Aniles uero lectos quo
ad vetulas refert. quod autem de torua uirgine dicit: exponit. i. aspectum secundum bugu
itionem. uirgines eius aspectu ad corruptum sunt: et his omnibus
refutatis atque sprete concludit. solus ero: supple sine coniugio. Spreteque predictis
quantum inconstantie generis ipsius inconstantie filii anectens dicit. Sprete predictis: utpote. i. si
cur: solutio difficultatis questionum supple premissarum filii inconstantie inquit. ego insista. i. ite
dam de cetero. i. deinceps: ad uerbum est: difficultatis preceptis. i. documentis. Ptolemy illius astrologorum
principis. sed supple inquit: cum gradus. i. ille portiones signorum supple celestium: atque discursus
i. uarij motus planetarum sine altitudine turris non possunt haberi facili visu. quid facias
et propterea desinas. Misere inquit est me esse hominem. uirginem optatis est. posses exuere humanita
tem atque asinitatem. i. naturam asini induere: et huius specie permutata. No. quod Ptolemy de quo
infra non agitur filii regis egypti extitit: de quo Aug. decimo octavo de ciuitate dei dicit: quod multos
iudeos in egyptum transtulit: neque Philadelphus quem et studiosissimum dicit: sed uir Ale
xandrinus philothesis sapientiarum almagesti dignissimum demonstrator atque multorum voluminum
astrologie scilicet Quadrupli Alarbe Cosmographie opticoz planisphericarum ymaginum atque
alioz plurimorum editiones nobilissimas posteritati reliquit. huiusdem Ptolemy. sicuti et sui predecesso
res plerumque Hermes scilicet atque Azarbel et alij totalem celestem in circulis duodecim signorum yma
ginibus quo ad eam partem quam zodiacum dicunt compleri descripsit. quodque autem signum. xxx.
gradibus secuit: ad quorum graduum noticiam cum filius inconstantie fastidio retentus
peruenire minime ualuit: sicut quoque planetarum motus: humanitatem in asinitatem optabat permutari:
estimans melius sub rudi atque idocili asinitate uitam bestialem duceret: quam sub diuina ymagie creaturam

Quartum

mirabilia idagare. Sit ergo discipuli summa etc. In hac parte Boetius, et exemplo preintroducto totius precedentis capituli seriem epilogando concludit dicens. Ne omnia ista que ipremissimus tam de inconstantie filio quam alijs in hoc atque precedenti capitulo exemplariter recitatis quoque contingant, sit discipuli summa subiectio magistratui, sitque discipuli attentio exercitij: et hoc quo ad primum: in quo subiectio ipsa constare dinoscitur.

Sit ergo discipuli summa magistratui subiectio: exercitij attentio cum animi benivolentia et ingenij docilitate: specierum luxurie evitatio: felicisque constantie debita professio.

Capitulum quartum

Omnia siquidem superius expedita de scholarium informatioe sunt infixa. Nunc de eorum sagaci provisione breuiter est tractandum.

Cum ergo humani corporis complexio flegmate sanguinea colera et melancolia consistat suffulta: ab aliquo predictorum necesse est quolibet elicere preeminentiam.

capitulo tertio atque precedentibus dicta sufficiant.

Capitulum quartum

Omnia si quidem superius expedita etc. Hoc est caput quartum huius libri totalis. In quo Boetius post supradicta dederit de sagaci scholarium provisione. Et diuidit hoc capi. in duas partes principales. nam in prima dederit de sagaci scholarium provisione: et hoc quo ad eos scholares qui rebus copijs prestant: atque necessarijs omnibus pleno cornu abundant. in secunda vero facit hoc idem: sed quo ad illos qui paupertate grauati quotidianum victum labore atque industria medicare coguntur. ibi. Ne paupertas prima pars adhuc in tres partes diuidit. nam prima facit hoc quod dictum est: quo ad ea que complexionibus scholarium respiciunt. in secunda quo ad ea que res ipsas exteriores personam subsidiantes famulos concernunt. in tertia vero que socios fideles contingunt. secunda ibi. Cum autem indiscrepans. tertia ibi. Prudentis vero. Prima adhuc in duas. nam prima facit quod dictum est. secundo quoddam primum dicitur circa subiectioem discipuli erga magistrum reassumit ibi. Felicis discipuli etc. Prima adhuc in quattuor secundum complexionum genera. partes patebunt. Et primo continuas se precedentibus. d. quod omnia que superius expedita sunt ipsa sunt infixa. i. data et dicta de scholarium informatione. nunc vero quoniam ipsa natura per se non est sufficientis ad spectandum nisi affuerint res scilicet quare fortuna est diuina: ideo tractandum est breuiter de sagaci provisione scholarium: et hinc penuria atque egestate a doctrina atque studio quolibet retrahant. Sed cum complexio humani corporis consistat suffulta. i. munita flegmate sanguinea colera et melancolia. his dico quattuor humoribus corporeis necesse est quolibet. scilicet hominem elicere. i. extrahere supple ex his quattuor humoribus preeminentiam. i. diuiz quoddam quo denotetur. vult dicere. ex quo humanum corpus ex his quattuor humoribus constitutum: necesse est cum huiusmodi humores alter ad alterum sunt contrarij: quedam

tur. cum animi benivolentia: et illud pro secundo: atque docilitate ingenij quo ad tertium: quod per euitatio. i. fugatio specierum luxurie. que in coitu que in ornatu que in crapula atque commestationibus consistunt per hec atque alia in proximo precedenti capitulo edocta sunt: atque sit discipuli professio debita id est ordinata felicis constantie. Et bene felicis quoniam hec sola est: qua quis premium sui laboris dignum consequitur: consecutumque felicis stabilitur: prout hec et alia in principio capituli huius non incongrue adducta sunt: quare de hoc

Capitulum

in ipso corpore dominari quod ipsum denominet: vt scilicet sit aut melancolicū: aut
flegmaticum: aut colericum: aut sanguineus. Notandum humor est corporum sen-
sibile materiale principium. Et sunt in corpore humano quattuor: vt iam dictum
est: qui vt dicit Joāntius vocantur elementoz filij eo q̄ vnusquisq̄ eorum ex eorum
originaliter constet qualitate. hi quattuor humores in quātitate ⁊ qualitate equali-
tatem proportionē debis-
ta obseruātes: omnia cor-
pora sanguinem habētia
perficiunt nutriunt ac cus-
todiūt in debita consistē-
tia sanitatis: sicut cōtra-
rio ex eorum inēqualitate
siue infectio: ne infirmitatē
generarēt ⁊ inducunt. fue-
runt enim hi humores vt
dicit Galienus super am-
phorismis ypocratis eos
Chumos vocans necessa-
rij multū ad corporis con-
stitutionē: ad ipsi regimē
⁊ conseruationē atq̄ continētie deperditoz in corpore restorationē. neq̄ tamē e-
q̄s libus virtutibus simpliciter in corpore sunt subsistētes cum oppositi essent: ergo si
mul stare non potentes: sed solum proportionali equalitate vt sic inter eos vnus illo-
rū dñum obseruet: quare dictū est in littera. necesse ē quēlibet elicere preeminentiaz
⁊ ce. i. habere quēdam humorem in se plus ceteris dominātē. Melancolico vero pig-
riciei ⁊ ce. In hac parte Boeti. ostēdit specialiter quomō discipulis ac scholaribus
secūdu suā cōplexionē debet puideri circa studiū victu vestitu atq̄ loco: quo ad eos
specialiter qui i humore melācolico plus ceteris supestare noscūtur. Et dicit q̄ opor-
tunū ē. i. congruū melancolico subiecto pigriciei studere locis secretis ⁊ angulosis. i.
anglis plenis: qm̄ ipsi sunt timidi naturaliter: ⁊ iō si in latis atq̄ spaciosis domib⁹
studio vacarēt atq̄ a longe vmbas respicerent: in timorē possent adduci: atq̄ tandē
studio frustrari. locis etiam carentib⁹ strepitu: ⁊ hoc propter debilitatē cōplexionis
que non est capax tumultus. locis etiam parū lucis recipientib⁹ hoc est obscuris: et
hoc ob visus debilitatē: ⁊ summarie omnibus in locis solitarijs ⁊ his que huic cōple-
xioni magis conuenire noscūtur. Insuper oportunū ē ipsi melancolico precauere sas-
turitatem. i. cibozū repletionē declinē: ab effectu. i. onerosam: ⁊ hoc ppter debilitatez
virtutis digestiue: cū i ipsis calor naturalis tenuis sit atq̄ paucus. natura vero fris-
gida ad modū supabundet: ⁊ similiter oportunū ē ipsi precauere cenas seras id ē
tardas: qz p et oportunū ē ei gaudere potius mediocribus p vt desiccatio studiij
exegit. i. desiderat: vt scz acuitatem fumositatē non habeat: vt est vinum fumosuz qd̄
oīno cōtrariū est siue nature sicuti ⁊ cuiuslibet. ipz eiz sicuti ⁊ i pcedētib⁹ itz edoctū ē
studiū atq̄ cōtēplatoez obnubilar: atq̄ a via doctrine prorsus abducit. sed nihilomi-
nus oportunū bene ē ipz cōfoueri. i. nutrirī: plenaria. i. copiosa receptōe pot⁹: ⁊ hoc
put desiccatio studiij req̄rit: ne pteruitas. i. curiositas: nimij studiij supple qd̄ exsiccati-
uuz humoris ē radicalis sicuti ⁊ q̄libz cura generet rīsim hunc morbū anbelā. i. anbe-
lātē strictitudie thoracis. i. pectoris. No. Melācolic⁹ a melācolia dicit⁹ ē: q̄ est san-
guinis nigri cū felle mixtio: ⁊ ē cōplexionū pessima. dñ nēpe a melen quod ē nigrū ⁊

Quartum

chole fel eo q̄ est ex nigri sanguinis fece amicta abundantia fellis. Inde melancolicus
cuius proprietates et mores atq; natura communiter his versibus recitantur. Inuidus
et tristis fallax luteusq; coloris. Non expers fraudis timidus dextreque tenacis: qm̄ par
cus est. Assimilaturq; hec complexio terrene complexioni: que frigida est et sicca: sic et me
lancolia. et hęc complexio terribilissima sit ut predictum est: non eo minus affirmandum ē

huius studii proteruitas tamen generet anhelan
toracisq; strictitudine. **Flegmaticus**
vero licet strepitu vigentibus edibus lucis
q; capacissimis preceptis studii potest in
formari. **Poculis** plenioribus potest sub
stentari. **Cibariis** omnigenisq; confoue
ri. **Venero**q; accessu si phas esset dicere
mensurnus permolliri deberet.

disponit ad magnas scias acq̄rendas: et hoc p̄pter multiplicatōem pluriū sp̄ez. hincq; in
absurde putandū ē maiorem partē phōz melancolicos extitisse. qd̄ attendens ph̄s
losophus libro p̄bleumatū ait. Quicūq; excellentes fuerūt viri: aut secundum phiam
aut politicam: aut poesim: aut artes vocent melancolici. Tenim Hercules fuit huius
nature: et occupatur ab egritudinibus que sunt a nigra colera: id̄ epilepticorū egritu
dinez ab hercule antiqui i sacrum morbum et herculeū vocabant. Nota tūc est ulceratio
pulmonis cū sumptōe totius corporis. stringit nempe hec ulceratio canam pulmo
nis qua fit inspiratio atq; respiratio aeris. et hinc tūc anhelan. i. anhelantē cōuenit
appellari ut in littera. inde p̄rificus. Item thorax pectus est vel pectoris pars illa q̄
est a collo usq; ad stomachū: quā nos dicim⁹ archā: q; ibi archanus sit. i. stratū quo ce
tera arcant. Et etiā thorax lonca alias. vñ Job. xli. Sub sistere non poterit nec basta
nec thorax. Et desinit accusatiu⁹ in em vel in. a. indifferenter: ut thoracē vel thoraca.
et actiūs plis in es vel in as: ut thoraces vel thoracas. vñ Virgi. in. x. Zela trūceta vi
ri: et bis sex thoraca petitiū et d. **Flegmaticus** nō h̄ strepit⁹ vigentib⁹ edib⁹. In hac p̄
te. **B.** insinuat q̄s loc⁹ studij et q̄ dispositio nutrimenti cōperat flegmatico. Et. d. nō p̄
sed flegmatic⁹ pōt informari preceptis studij i edib⁹. i. domib⁹ vigentib⁹ strepitu h̄
est murre atq; clamore: atq; domibus capacissimis lucis hoc est edibus amplis
apertis atq; lucidis. Et hec quo ad locum. potestq; sustentari. i. confoueri poculis
plenioribus. i. plenis et abundantibus. et hic cōtinēs p̄ contento positū est poculum
p̄ toto. et pōt cōfoueri cibariis omnigenis. i. om̄i generē. et hec quo ad victū dicta sunt
et sequit⁹ et si esset phas. i. licitū dicere: ipse flegmaticus deberet permolliri mensurn⁹
i. i. mense semel accessu venero. i. coitu. **Notand⁹** ex quo complexio h̄ flegmatica aque
sissima est: id̄ frigida et hūida collocat. quare somni multuz appetitiua ex sup̄ abundā
tia aque et frigiditate. b. ne nō imerito cōgruū reputat flegmaticū locis tumultuosis
atq; lucidis informari: qm̄ si in locis quietis atq; obscuris studio incuberet citissime
natura cōplexōis instigare somnolentia detineret: s; qm̄ complexio sua p̄pter frig⁹ atq;
hūidū obliuionis germana cōsistit: puenēs est ip̄z poculis atq; cibariis calidis atq;

pene omnes viros claros
qui aliquid laude dignuz
posteris reliquerunt hac
complexione abundasse: cū
complexio hec bonā prester
memoriā p̄pter aquas et
terram: ut ex mente p̄bat
Raymūd⁹ lulli in suo ope
re astrologie. aqua enim
ut iquit est restrictiua: a
uara et impressiua et terra
est subiectū spissuz in quo
durat impressio specieruz
que memorate sunt. homi
nes ḡ melancolici maxie

Capitulum

omnigenis: similiter et actu venereo quod confricatione sua calorem excitat confoueri atque
pamoliri: ut sic quod natura negat ciborum atque potuum diuersa et opposita tribuat exhibi-
tio: habetque spiritus abundantiam: quod propter non idcirco est ipso post melam actu venereo
exhilarari. Conditiones etiam flegmaticorum atque natura simul et mores his verbis com-
muniter memorantur. Sic somnolentus: piger: in sputamine multus. Nil retinens sensu:
pinguis facie: color albus.

Sanguineus autem. In
hac parte Bo. ostendit quod
locus studij et que disposi-
tio nutrimenti competat san-
guineo. Et dicit. Sangui-
neus autem cuius copago. i.
coniunctio vel compositio con-
plexionis: est favorabilis
et. i. melior ceteris: quod tem-
peratior atque purior propter
sanguinis diuinitatem: potest ad-
aptari omnibus edibus vel locis.
et huius signum quasi sub-

Sanguineus autem cuius complexionis fauora-
bilior est copago: omnibus edibus vel locis potest
adaptari: quem ludendo sepius nouius confo-
ueri grauissima ratione: quam si obliquantibus
hircus pietes solus occilaret. Quia in hoc
semper non est confidendum. Hunc ciba-
riis leuioribus: potibusque gratissimis de-
cet hilarari. Colericus vero pallide effigi-

guineum nouum sepius profoueri questione grauissima. i. difficilima ludendo: quam si occi-
laret. i. videret atque respiceret: parietes hircus. i. oculis: obliquantibus. i. obliquis. q. d.
quam nouum sepius plus proficere sanguineos ludendo quam profunde meditatio. Dehinc
restringens hoc quod dixerat. dicit tamen non est semper confidendum in hoc supple prenar-
rato: et decet. i. decet est et oportunitas: hilarari. i. letificari: hunc scilicet sanguineum: ciba-
riis gratissimis atque potibus leuioribus. sic eius sua complexio expostulat: que leuitati
bus gaudet atque leticia: cum aerea sit calida atque humida ex natura. Nota ex quo
sanguineus hilaritatem atque leticiam continuo desiderat propter bonitatem sue complexionis
que calida est et humida: quibus scilicet caliditate et humiditate vita hominis plus constat:
conueniens est ipsis omnibus locis amens letis atque mundis adaptari. Illud autem quod dicitur
sanguineum plus ludendo quam meditatio proficere non absurdum est. facit nepe hoc ingenij sui
uiuacitas que in subiecto molli sue ymaginatiois radicatur. neque tamen ita stabiliter in-
tellecta atque comprehensa retinet sicuti melancholicus propter complexionem admixtam humi-
ditatem que potest obliuionis quam memorie mater est. plus tamen flegmatico retinet propter
calorem humiditatem admixtam. Et horum sanguineorum conditio natura atque mores facile his
metris denotantur. Largus amans hilaris ridens rubeus coloris. Costans carno-
sus satis audax luxuriosus. Alia littera habet. Cantans carnosus etcetera. Nota
dum prout refert Suetonius. hircus est oculorum angulus ubi putredo colligitur: et
quia quidem ex nimia lasciuia solent retorquere oculos ad hircos: inde dicitur hircus
hirci caper animal lasciuum: cuius oculi ad libidinem in transversum aspiciunt et ad
hircos retorquentur. Item bilario id est letifico. unde Macrobius. Cerebanon mi-
nus quam vinum hilarant conuiuium. et corripit la. unde Oratius in epistolis. Oderunt
bilares tristes tristemque iocosi etcetera. Colericus vero pallide. In hac parte ostendit
Boetius quis locus studij et que dispositio nutrimenti competat colerico. et dicit
Colericus vero subiectus: plerumque id est sepius: pallide effigies id est faciei: suppo-
natum id est submitatur: semper id est continuo: solitudo id est loco solitario: et
hoc ne ipse commotus auditu nimij strepitus effundat: bilem id est iram in torax co-

Quartum

hortem. i. societate: q̄ p̄ 7 sic ledat. i. offendat venerabiles maiestatem magistratus. 7 exclamans in lesionem magistratus inquit. *Q̄ vitanda est lesio ista magistratus 7 bec circa locū dicta sunt: hinc circa nutrimentū verlatur. d. Et nos nouim⁹ substentari hūc grandiori cena: atq; deliniri. i. nutrirī potu fortiori. Et circa hoc cautelā obseruandā oñdit. d. sed tñ cauendum est supple in exhibitōne cibi atq; potus h̄mōt: ne extra*

ei plerūq; subiectus solitudini semp̄ sup̄ ponatur: ne nimii strepitus auditu bilē effundat in totā cohortē: sicq; magistratus venerabilē ledat maiestatem. *Q̄ quā magistratus lesio vitanda ē. Hūc cena grandiori nouimus substentari: potuq; fortiori deliniri. Cauēdū est aut̄ ne litis horroz potus administratōe istius rabidis mētibus extrahatur. Si aut̄ q̄litates assignare ignorans sit societas theoreticos consulat seq; sic cognoscat. Pluribus vero mentibus itimatū est notis eaphtos. felicisq; discipli discretio magistratui gaudeat subici: eūq;*

hatur. i. excites: mētibus rabidis. i. furiosis isti. i. colerici: error. i. cōfusio litis et hoc ex pot⁹ h̄mōt ministratōe. q. d. sūm opere preuidendū est: ne nimia potus exhibitio colerā eius nimīū cōmoueat atq; accendat: ne socijs lis atq; guerra horz occasione suscitetur. Nota put̄ dicit Constantinus i pantegni. li. ix. c. ij. Si corpori dñet colera: cutis erit glauca vel citrina. et hoc est qd̄ i littera d̄ colericus subiectus pallide effigiet. 7c. Sūtq; ipsi qui dñuz hoc in humore patiūtur generaliter: iracūdi aīo: imansueti: leues: instabiles: ipe

tuosi: quasobres: solitudini abdicari iubentur put̄ lra sonat: ne bilem in socios effundat. 7 expone bilem. i. iram. Est enim bilis ut voluit grāmatici ire sedes vel amaritatio ex fellis cōmōtione pcedens. Sic 7 in perslo. Turgessit vitrea bilis. i. ira. Proprietates aut̄ atq; mores huius colerici cōter his versibus memorātur. Virfutus fallax irascens pdigus audax. Astutus gracilis sic⁹ croceiq; coloris. Nota cohors l3 pp̄te multitudinē rusticoz significet: ut sic maior cohors quingentos: minor nō tricētos cōtineat cōter: tñ p̄ qualibet multitudinē puenit accipi: sicuti 7 in lra acceptū ē.

Si aut̄ q̄litates. In hac parte. B. antipophorizanso cuidā tacite questōi rñdet. Posset eiz quis dicere multa satis d̄ pplexionū manerie pmissa sunt. o. B. qua aut̄ vīa in cognitōem hāz deteriate deueniendū sit: haud quāq; demonstrat quid apli⁹. Cui questōi. B. rñdens ait: q̄ si societas scholarū sit ignorās assignare. i. discernere q̄litates. i. pplexiones que ex quattuor qualitatibus deriuantur: ut supra mōstratū ē: consulat theoreticos. i. sapiētes medicos: 7 his p̄sultis sine dubio se cognoscat atq; pplexionem suā. Pluribus nō p̄ sed mētibus est itimatū grecū illud noctis eaphtos qd̄ in latinum versum tantū sonat q̄trum Cognosce teipsum: quod de celo processisse legitur. vnde. Macrobius li. i. de somnio Scipionis. De celo inquit descendit noctis eaphtos. i. scito teipsum. Felicisq; discipli discretio. in hac pte. B. quoddaz prius dictum circa subiectionez discipuli erga magistrum reassumū secundum q̄ subiectio ipsa potissimuz ad aptitudinē eius circa magistrū adm̄ntularur. Et duo facit. nā primo debitam discipuli erga magistrū subiectionem vberius q̄ ante cōmmonet. Secundo circa hoc cuidam tacite questōi respondet ibi. *Et dicit primo discre*

Capitulum

ratio felicitatis discipuli gaudeat iuncti. i. supponi: magistratum. i. magistro: quod per et diligat eum metuendo: et existat. i. sit fidelis ei: supple in verbo quod opere: nec existat ei alibi. i. non insequatur mores atque violentiam alibi quam nequissimo scelere magistro suo uti superius iam explicatum est manum in eum violentiam. i. detrahendo ei sub obtutu. i. aspectu pietate pietate. i. dilectionis. Et deinde quasi inuehendo contra tales. dicit. quod est ergo nequus. i. peius atque sceleratus huius detractore. ve iteriectio crebratis vel maledictis ve detractore magistrato: inde reuertens ad persuadendam scholaris reuerentialem erga magistrum subiectionem dicit. Scholaris est assurgat. i. reuerent magistro suo venienti et si fuerit mille cum eo supple in consortio: et hoc salutando cum pro loco et tempore: quod per et scholaris ipse inclinaret caput suum in obedientie signum: quod per et assequatur eum scilicet magistrum: hoc est si iubeat. i. mandet. quod per et supple scholaris inserat. i. imitatur se mansioni. i. habitatio eius. i. magistri cohabitatio cum ipso si poterit: ut sic ipse scholaris castigatus. i. magistri presentia: non solum se remordeat. i. castiget atque mores componat: verum pro sed et confluat. i. accedat ad eum: in quod supple de dubiis occurrentibus: et hoc si loco et tempore. i. oportunitas circa hec affuerint.

metuendo diligat: diuesque existat. Nec ei sub picturate dilectionis obtutu Albinus existat detrahendo. Quid enim detractore nequius. Nem magistratus detractore. Etiam si fuerint mille cum eo: venienti magistro assurgat pro loco et tempore salutando: caputque inclinaret: eumque si iubeat assequatur: mansionemque eius si possit se inserat cohabitando: ut sic castigatus non solum se mordeat: verum etiam si locus affuerit ad eum confluat inquirendo. Si autem discipulus magistro suo semper ut necessarium est nequeat exhibere presentiam: tum propter mansionis distantiam: tum propter alterius rei causas: dicitas semper lateri suo habeat proptiores cedulas ve: quibus diligenter imprimat quod conscientie proprie nouerit intima

No. et sicuti in superioribus tactum est: ad hoc ut magister metuatur atque reueretur debet in se quattuor habere principaliter. primum quod sit scia illustratus: et hoc est quod sapienter. xvij. dictum est. Antiquus loquens. i. docendo discere prius audiendo. secundum quod sit humilis et benignus: et hoc dicit Gregorius in canone. hoc habet. xxvi. dist. tertium quod sit innocentia decoratus: quoniam ut ait Gregorius omel. vi. li. ij. Cum vita doceris despicitur: et eius quoque doctrina contentetur. hinc Seneca epistola. vij. Plus homines oculis quam iuribus credunt. quartum quod sit experientia certificatus: ut scilicet recte doceat et artificialiter unumquemque secundum suam capacitatem et secundum cuiuslibet artis exigentiam: et hec omnia clari in principio. vi. capituli huius declarabuntur. Si autem discipulus. In hac parte Boetius quidam tacite questionem mittit. et dicit. quod si discipulus nequeat adhibere magistro suo presentiam impedire ac retrahere tum propter mansionis distantiam: tum propter alterius rei sicuti tamen est necessarium secundum prius dicta. quod agendum: scholaris ipse supple si hoc facere nequeat habeat se dicitas: has tabulas: promptiores. i. proptiores lateris: ve pro vel cedula. i. papiream vel pecorinam. quibus. i. vel dicitas vel cedula imprimat. i. scribat diligenter id quod nouerit. i. senserit: intimatum. i. declaratum supple a magistro vel alio quouis: propter sue conscientie. i. intellectui: quoque per et inquirat. i. interroget cum scilicet

Quartum

magistri habuerit copiam: explicitè id est manifestè dubitatum. Notandū dicitur
ca est multifoliaris tabula dictatouib' apta. Et dicitur a dicto dictas quod rherbo
rum est. unde quidam, *Lerice dicticam lateri teneas vt amicam.* Cum autem in
discrepans cōueniensq; etcetera. In hac parte secunda prime partis principalis hu
ius capituli postq; Boetius ostendit quomodo scholaribus prouidendum sit sagas

tum: eiusq; explicitè inquirat dubitatus.

Cum autem indiscrepans conueniensq;
affuerit connexio commensalium annua
vel citior secundum propositum commo
randi voluntas: salis lignorumq; in esta
te fragmenta: autumnosq; copiam vnde
mie: messe trituram: in capricorno conge
riem carniū: *Q*uod proficiens est sanita
tiq; consentaneum secundum facultatem
in vinum componere: ne artocopi mucore
anxionarius anhelitum infirmet: et vini
insipidi a cor cordis secreta confundat.

Carnium lanuste rancor salisq; tritura fe
tor inclusus intestina corrumpat: ligno
rumque defectus membra contrahat: et
quod deterius est: ne assiduis incurfibus
incrassetur anxionarius.

In discrepans. i. concordans atq; cōueniens: cōnexio. i. cōiunctio: cōmensalium affuerit aia:
vel citior. i. breuior voluntas scdm ppositū cōmoradi. Et hui' cām subiūgēs ait. Et p
dicta tō ita cōgrēda suis sunt tpiib': ne anxionari' .i. reuēditor: infirmet ābelitū: supple
scholaris: mucore tali lanugine: artocopi. i. panis: et ne a cor. i. corruptō insipidi vini
cōfundat secreta cordis. *S*ilr quoq; ne rācor. i. rāciditas carniū: lanuste. i. macellarij
corrūpat: q; p et defect' lignoz cōtrahat. i. gelu constrigat mēbra: et qd ē deteri': ne
anxionari' .i. reuēditor: icrasset. i. dicit: assiduis incurfibus. i. accessibus p reb' necessarijs
particulari' i dies cōparadis. Deinde cuidā tacite q̄stioni rīdēs dicit. *S*forte. d. tu ea q̄
dixim' circa pūtiōes faciēdas tā p scholarib' q̄ eoz p mēsalib': rōe ēt cōmoda sūt
si magis ipartiat. Cui rīdēs ait. q̄ exhibere magistratui. i. magis necessaria scilicet
q' ad viciū corpis: put facultas. i. copia scholarij: suppetit. i. requirit ē magna discipulū
cōmoditas. Et rōes subiūgēs inq̄t. et hoc tō ne dū magister ipē inhiat. i. intendit exe
cutioni id est informationi eius scilicet discipulū: indulgeat. i. vacet comparatōi rerū
venalium. Nota cit' ra. tū. i. velox breuis vel repētus: sic in *Quidto de arte.* Arte
cite velo naues remoq; reguntur. *Arte leuis curuis arte regendus amor.* et *Doratus*

citer in hijs que cōplexio
nē eoz respiciūt: nūc vero
demonstrat quomō puidēs
dū eisdem sit in his et cir
ca ea que res exteriores p
sonas sublidātes et famu
los concernūt. Et duo fac
cit. nam primo facit quod
dictum est circa res ipas.
secūdo circa psonas. ibi.
Loricuz et ce. Et dicit *Q*
q̄. i. quantū cōsentaneum
i. congruū atq; pficiens
est sanitati. s. scholarium:
cōponere. i. coaceruare in
vniū: secūdū facultatem. i.
diuitias: subaudi suo detē
minato tēpore videlicet in
estate: fragmenta salis atq;
lignoz: in autumno. i. i B
tān tpe: q; p et copiam vin
demie. i. vini: i messe id ē
rpe messis: triturā. i. bladi
In capicorno vero. i. i ea
parte anni q̄ sol capricor
nū ingredit: cōgertē. i. coz
piā carniū: et hoc dico cū

Capitulum

in sermonibus. *L*ita enim mors venit aut victoria leta. Nota inter acorem muco irez
 midorem atq; pedorem hoc interest put hoc metro continet. *A*ducor panis acor vint
 rancor quoq; carnis. *N*idor ab assata sic carne sed pede pedor. *I*te artocopus panis
 dicitur cū labore factus: ab artos quod ē panis ⁊ copos labor. dicit etiam alio signi-
 ficato: pistor quasi artifex panis. sic apud *J*uvenalem sumitur cū ait. *S*alua sit arto-
 copti reuerentia. *I*ndul-
 gere ⁊ inhiare in ante bas-
 bitis exposita sunt. *L*o-
 tricium aut vetularū. *I*n
 hac parte. *B.* post predi-
 cta ostendit qua manerie
 scholambus ipsis in perso-
 nis famulantibus puidē
 dum sit. *E*t duo facit. nā
 primo facit qd dictuz est
 quo ad vetulas lotrices.
 secundo quo ad famulos
 subcidiantes ibi. *H*ospiti-
 um ⁊c. *E*t dicit p̄o. *R*e-
 motio. i. elongatio vetus-
 laz lotricū. i. pannos las-
 uantiū est apreciāda sū-
 mopere: q; p ⁊ accessus
 s. eaz vetulaz quanto est
 rarioz. i. tardioz tanto sa-
 lubrioz. *E*t rōem subdens
 inquit. qm̄ ne dum supple
 ipsa venerit suggerat. i. la-
 tenter in aurem scholaris
 consulat aliquid inquina-

*M*agna vero discipuli ē cōmoditas put
 facultas suppetit magistratui necessaria
 exhibere: ne duz eius inhiat executioni re-
 rum venalū indulgeat cōparationi. *Q* q̄
 absurdū ē magistratus egestas. *L*otricium
 aut vetularū remotio summopere ē appre-
 cianda: earūq; accessus quanto rarioz tan-
 to salubrioz: ne dum venerit suggerat ali-
 quid inquinatū: vel a mancipio aliquid ex-
 trahat permolito. *Q*uoniam mancipiorū
 raro inuenitur elementa: rariozq; in ago-
 ne constantia reperitur. *N*e seducēti man-
 cipio in quo plenarie confidit dñantis di-
 lectio. *Q*uid est tali fedius ⁊ quid tāto sce-
 lere grauius. *M*ūdū hospitium supellex mū-
 da et thozal dealbatū mancipii prudētia

tū. i. polutū quo. s. aim? scholaris a studio verteret: vñ ēt ne ipsa extrahat a mācipio
 i. famulo permolito id est incliato verbis vetule. s. ex substantia dñi. et h̄ iō qm̄ clemē-
 tia mancipioz rara reperitur: sed in agone. i. necessitate in qua amicus cōprobatur
 rarioz constantia mancipioz reperit. *N*e interiectio maledicentis est. *N*e inquā man-
 cipio. i. famulo seducēti. i. decipienti in quo. s. famulo dilectio: dñantis. i. dñi confi-
 dit plenarie: ⁊ inuebendo contra talem dicit. *Q*uid tali fedius id est detestabilius
 quoniam vti *S*eneca refert ipso nichil efficacius ad nocendū dño reperitur: cum sit sa-
 militaris inimic⁹. *Q*uid etiā tāto scelere grau⁹. q. d. nihil. *N*ota agon omis. pugna
 mortis dicitur. vnde canitur. *I*n agone triūphat ⁊c. hic autem pro necessitate captū
 est. *H*ospitium mundum. *I*n hac parte *B*oetius de prouisione famulorum subsi-
 dentium exequitur. *E*t duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo contra
 infidelitatem maloz famuloz inuebitur ibi. *Q*uid mācipio ⁊c. *E*t. d. p̄o q; hospitium
 id est habitatio munda: supellex id est utensilia domi? munda: thozal id est lecti cor-
 operimentum dealbatum supple omnia ista sunt componenda id est procuranda at
 q; disponenda decenti vultu. i. decenti ordine: atq; dispositione prudentia mancipij
 i. famuli considerantis. extrus id est fines rez dominicaz. mancipij dico assistentis
 id est intendentis semper sedulitati. i. cure: dñice. i. dñi. q. d. quecumq; procuranda
 atq; disponenda sunt in scholarium maceritijs atq; necessarijs. hec omnia componē

Quartum

da sunt atq; procuranda prudentia atq; solertia fidelis famuli: non famuli infidelis atq; neq; qui facie picturata operas prestat domino: qm vt subdit i littera: nil crudeli? mancipio subtrahere et infideli. No. suppellex lis. di suba vel facultas et oe istrum et ornatum dom? et scribit vno. p. qm prima syllaba corripit. vii. Hora. v. ia. dudum sple det fo? ubi munda suppellex. Itē i bozal a i bozo dictū ē: et ē lōga mapa vel qēqd i lecto stent. Quid māci pio subtrahente et ce. In hac pre. B. p? pmissaz bonoz famuloz punctionem nūc iuebēdo contra malos et qm cauēdi sunt psequitur: ponēs tria genera ex his p ceteris fore fugienda Et diuidit i. iij. ptes scdōz h tria famuloz genera. nā in pria docz fugiēdos seruos latrōes. scdo biligues. ibi. Seru? biliguis. tertio crudeles. ibi. Seruoz siq; dez Pria in duas. nā prio facit qd dictū ē. secudo ppo lra exēplo cōfirmat. ibi. Luctos terreat. Et. d. prio q famls latro atq; fur sū mope ab hospicio remouēd? ē: qm nihil h mancipio subtrahere crudel? re pit: qd exēplo Elimad cōfirmās subdit: q si exēpla pēt: ifelix climax ille scho laris ifidel dicit? ab elimē do. i. corrodēdo: et h dico cōtrahēs. i. accipiēs nom a. re. i. corrodēdo. h climax

rerum exitus considerantis: sedulitati dominice semp assistētis: decenti vultu sunt componenda. Quid mancipio subtrahente fedius. Lunctos terreat infelix climax ab Elimādo dictus nom ex re contrahēs Qui cū Nicostrati munera suscepisset primo ei vultu seruiuit blādiori oia ad nutuz administrans: fidelisq; p oia exns fidelioze se pmittēs: quicquid Nicostrati fidelitas possedit: ipsius cōmissum est infidelitati. Quid plura cū nequissimi Elimacis ifelix prudentia cūcta vidisset sibi suppeditari: carniuz alimenta pisciūq; fomenta cetera rumq; reruz venaliuz cōmercia cuncta in duplo q essent appciata dn̄icis auribus i timabat: sicq; totius substātie exausit icrem̄ta: nicostratumq; i summā traxit egestatē et creditorū diurnā exclamatōz: qua nihil amariū m̄ti ipritur. ve creditoris ifāiei

creat cūctos supple dn̄os: ne sibi siles i famlatū coemāt. h nepe climax cū rēpissz munera nicostrati illi? sui magri. pmo seruiuit ipi vltu blādiorē. i. blādo atz placito: et h ministrās. i. pcurās oia supi? d fideli famlo dicta: ad nutū. i. volūtātē supple dn̄i: q; p et seruiuit dico existēs fidel prio tpe atz et pmittēs se fidelioze fore i futuruz: h nite subdola: qm qēqd fidelitas nicostrati pdcti possedit pmissā ē subaudi ad disponēdū ifid: i tati ipi? elimacis. h qd pla: cū ifelix prudentia. i. astutia atz caliditas neq; sumi Elimacis vidissz cūcta sibi suppeditari. i. gubernāda atz disponēda cōmitti: tpe climax i v dicitat serui? itabat. i. insinuabat: aurib? dn̄i. i. ipi dn̄o: oia alimta carniū: oia fomta pt sciu certarūq; rez venaliū cōmercia fore appciata. i. ēpta pl? duplo q cēt: q qdā ifi dicitat rabie tāto insistit vt sic ausit. i. i suos vs? puerit icrem̄ta toti? substātie. i. factat dn̄ice: q; p et traxit nicostratū ipz isumā. i. extremā egestatē: atz diurnā. i. quotidianā exclamatōez et ifestatōez creditorū: q. s. exclamatōez et molestatoez nihil m̄ti. s. debitoris imprimitur amari? ve ergo in saniei id est furori creditoris. cū aut i. bec oia nicostratus: tum extremam egestatem: atq; creditorum furores incidisset: tandem penuria

Capitulum

sua ipz in cognitōez erroris .i. facinoris sui elimacis pduxit: vero p sed ipse Nicostri-
tus couenit .i. in cām vocauit Elimacez sup errore .i. facinore suo: sed tarde: quo .i. q̄
puentōe: audito .i. pcepta Elimax ipse prupit statim i verba cōtumeliosa .i. iniuriosa
q̄ p 7 sepeliuit .i. infodit: mucronē .i. enses in viscerib⁹ dñi: 7 que pri⁹ obmiserat .i. re-
liquerat hinc secū asportauit: q̄ p 7 reliquit corp⁹ ipm dñicum .i. dñi: deuorandū .i.
lacerādū canibus. De ind̄
inuebens Bo. contra hūc
Elimacez dicit .en. i. ecce
quātū scelus .i. peccatum
impietas detestabilis .i.
detestāda pditoris ppe-
trauit .i. magistrū suū nes-
dū bonis singulis expoli-
ando: verū etiā ptumelijs
afficiendo: atq; tandē p⁹
neces nephariā corpus di-
lamādū: aubusq; deuorā-
dum relinquendo.

Notandū ast q̄ conuentre
multa signat que his me-
tris cōiter recitant. Eōue-
nit alloquit̄ decet id siml
assimilat̄. Exigit ad cau-
sas vocat et compellit in-
estq; Pangit adunatur 7
adunatur conueniens est. Item mucro cuius rei acumen est. Et dicitur a macros quod
est longum . unde sepe pro gladio pōitur. Et sunt sinonimia ensis gladius mucro spa-
ta romphea et cetera. Seruus bilinguis procul expellatur et cetera. In hac par-
te Boetius secundum genus improborum seruorum fugiendum fore ostendit. Et di-
cit. Seruus bilinguis id est fallax et duplex expellatur procul. Et nequitia id est fal-
lacia ipsius serui bilinguis: emnente id est apparente: deponatur statim id mor: q̄
uis etiam id est non obstante q̄ existat coniunctus supple domino proximitate cons-
anguinitatis vel alio quocunq; vinculo proximitatis.

Notandum q̄ nulla pestis ad nocendūm efficacior est q̄ seruus nequam atq;
domino duplex et inimicus. ipse enim noscit conscientiam domini: atq; secreta fami-
lie meditat̄: seducit dominum atq; per adulationes impedit ne videat orientem sci-
licet ne veritatem agnoscat: suadetq; occidentis intuitum et opera tenebrarum.

Nota bilinguis a bis et lingua dicitur sicut trilinguis. et dicitur qui duas linguas
loquitur. et per similitudinem bilingues falaces et duplices dicuntur: qui aliud in
corde aliud in ore habent. vnde grecista. Dupl̄cis ac cordis homo dicitur esse
bilinguis.

Not
dm
A

Quartum

Seruoꝝ siquē crudelitate. In hac parte. B. itū gen^o seruoꝝ improboꝝ fugiēdū fore declarat, et dicit seruus crudelis ē fugiendus est: quāquidem nos, Boetius vidimus multos socioꝝ id est scholarū incurrere iacturā id est graue damnum: crudelitate. i. malicia boꝝ seruoꝝ crudeliū. sunt enim litū exsuscitatiū atq; pacis destructiū.

Nota licet iactura proprie nauorum sit: tamē pro quocūq; damno alicui per vio-

lentiā illato capi potest: et sic in proposito captū est

lunctus existat. Seruorum siquidem crudelitate multos vidimus socioꝝ incurrere iacturam. Creditoribus autem summa exhibeatur debitoris commendatio: dieiq; prefixe semper pro posse debiti fiat solutio. Scholari vero cui pleno cornu copia non arriserit: o q̄ dulcis est creditoris trāslatio: affiniumq; suffragii exhibitio.

Prudentis etiam scholaris constantia semper aliquo consorte gaudeat speciali: cui propriam possit detegere conscientia: quiq; nubila existēte fortuna diligēter subueiat: morboq; vrgēte sedulū se exhibeat:

Creditoribus autem summa. In hac parte Boetius circa p̄dicta atq; ē dicēda quoddam de creditoribus scholarū iserit vt ostēdat q̄ manerie circa hos agēdum sit dicēs. Cū necessitas ipsa coegerit vt scholaris ip̄e a creditorib; res ip̄as p̄ vite sustentaculo mutuo recepit quid agendū: scholaris inq; summo pere p̄spiciat vt cōmēdatio summa sui exhibeatur creditoribus: hoc est vt se summo pere creditoribus suis exhibeat cōmēdatū: q; pro et caueat vt fiat solutio. i. soluat debitū p̄f. re i. statute diei. i. termino pa-

gamēti atq; solutionis. Scholari eim cui copia id est fortuna nō arriserit supple in bonis ip̄is exteriorib; quoz ipsa ē dñā: pleno cornu. i. abūdanter et affluēter. o quā dulcis ē trāslatio. i. p̄statio creditoris: q; pro et exhibitio. i. traditio: suffragii. i. adiutorij: affiniū. i. amicoꝝ. No. circa hoc quod dicitur pleno cornu q̄ cū Hercules vellet deducere filiaz cuiusdā regis que dicebatur Deiamira: fluius achelous que transire debebat in diuersas formas se mutauit. Cum autem vltimo in thauri speciem se trāsformasset hercules ip̄o deiecto vnū sibi cornu abstulit: qd̄ copie. i. deē fortune sacrificauit: quo quidē cornu fortuna mortalibus res exteriores impartiret: et hinc tractum ē quod dicitur fortunā pleno arridere cornu etc. No. creditor dicitur qui alienam fidem sequitur mutuam pecuniam numerādo. Generaliter autem dicitur ille qui ex causa quacūq; alienam fidem sequit. et dicitur creditor q̄ credit debitori: debitor vere dicitur cui creditur. Prudentis vero scholaris. Dec ē tertia pars prime partis principalis huius quarti capituli: In qua Bo. postq̄ ostēdit qualiter scholaribus ip̄is sagaciter puidēdum sit tam circa ea que sez ei; cōplexionē respiciūt: q̄ etiā scilicet in his q̄ res ip̄as exteriores respiciūt vt sunt persone subsidiātes cōcernūt: Nūc in hac parte facit hoc idē quo ad socios. Et diuiditur hec pars in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo dicta sua exemplis confirmat. Prima in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo vtilitates dictoꝝ enarrat. ibi. Quid meli? etc. et dicit primo. Constantia prudentis id est sapientis scholaris gaudeat semper aliquo consorte id est socio speciali bono non ficto neq; adulationis nota deprauato

Quartum

politico et civili. Socius vulpinus est qui socio suo non precauerit a periculo et delicto. Perfectus ergo socius est qui socio suo circumspectores adhibet et cautelas.

Notandum Boetius appellat fortunam nubilam id est obscuram siue cecam. depingebatur enim fortuna antiquitus ceca: quoniam ex improviso accedit et recedit: vel quia cecus reddit hominem extollendo eum in prosperis et deprimendo eum in aduersis. et eadem pene

sit istillans in medio iundans: in fine vero inebrians existat. Quid enim dulcius quid uepreclarius: quid certe melius. Prestantis enim amoris nulla fauoris adoptio prestat finem. Inuidia uero si secundus quid euenit in discedo uidelicet gratuita est: simplex autem proprii auctoris consumptiua est. Cum autem parentis mei prouidentia eius colloquio ut assolis diebus paucis promittens consolari: athenas studii ob causam me misisset: unicum custodes uite mee inueni nomine fauoneum: non a ueto sed a fauore denominatum.

Questioni respondendo dicit. Posset etiam quis dicere. super prior dixisti quod mutua inter socios deus esse questionum certatio: uerum si hec certatio quadam inuidia ingesserit: nunquam hec socialis neque erit dissolutiua. Ad hoc respondens dicit quod si inuidia secundum quod imperfecta euenit in discedo hec certe gratuita est: quoniam est intellectus acutiua: quod societatem hominum nullo modo destructiua. si non simplex. id est perfecta inuidia irreperit quod in uera societate haud quamquam contingere potest: hec certe est consumptiua proprii auctoris. No. Bo. in littera preterit tale ratione. Illud cuius fauor et tranquillitas in eum est duratura illo nihil est lucidius: amor uero socialis est hominum gratia et cetera. maior nota. minor pars in littera. No. circa hoc quod dicit inuidia simplex proprii auctoris est consumptiua inter omnia uicia minus excusabilis est inuidia: quoniam uirtutum semper est impugnatua. hic Tullius in rhetorica. uirtutis comes est inuidia. et ite alius. Semper uirtutes inuidia sequitur: feruntque summos fulgura motes. Hoc uicium demones habent humane iudices plures: quorum filii perditionis sunt homines mundi alterius bonum proferre dolentes quibus mox est omne primorum appetere: dicentes illud Quidam primo dicitur arte. Fertilior seges est alienis semper in agris. Uicinumque pecus grandius uerberat. Cuiusquidem uicij rabiem acerbi liuoris ut Claudianus ait in maiora. Nulla qui es placare potest preterquam auctor proprii. et inde Dorati in epistolis. Inuidus alterius rebus marcessit optimis. Inuidiaz seculi non inuenere tyranni maius tormentum: quoniam ut in littera Boetius ait proprii auctoris consumptiua est. Cum autem me parentis. In hac parte Boetius supradicta exemplo a seipso accepto confirmat dicens. Cum autem prouidentia mei parentis misisset me athenas ad has scholas uiuere

verba sunt in de consolati. li. i. metro. id est cum iquit. Nunc quod fallacem mirantur nubila uirtutum et cetera. No. rater tra. tru. id est niger uel ferus. sic in cantico. Terram chaos illabit. Quid enim dulcius. In hac parte Boetius potest uirtutes que ex consuetudine socii fidelis oritur dicens. Quid est dulcius. id est iocundius est quid uepreclarus. id est lucidius: quid quoque melius: subaudi hoc sociali amore atque consortio quod dicitur nihil. et rones huiusmodi sub iugens ait. quoniam nulla adoptio. id est conuictio amoris: prestat. id est ueri et perfecti: prestat. id est admittit: finem. id est finem nunc fauor subaudi: hoc in eum est duratura. Et tunc antiphrasice dicitur et eundem tacite

Capitulum

sales grece ob causam studij pmittens vt assolet: parentthesis est .i. vt fieri solet con
 solari me supple Boe. et alloquio .i. litteris ei: paucis dieb? .i. infra paucos dies ego
 Boe. inueni athemis vnicū custodē et ducem vite mee noie ffauoncū denominatū .i.
 nō a vento fauoneo: sed a fauore .i. amore. Hic nempe fauone? cū insperisset p̄rio me
 supple. B. fatigatū .i. fessum itinere: et vidisset me considerātem .i. meditantez diuersa
 atq; insperisset me suspi
 rantē creberrime .i. sepissi
 me: tandem quesuit cuias
 essem .i. cuius gentis:
 q; p̄ et adduxit me secū cō
 solans me curialiter: et B
 dico inquirendo breuiter
 si ob studij cām illud .i. a
 thenas venissem: et cuius
 facultatis supple: si diues
 aut paup cuiusq; p̄fectōis
 i. sciētie: ostendēdo mihi
 Boe. post triduum .i. post
 tres dies noia vicorum a
 thenensium: atq; confra
 ga id ē tortuositates an
 giportorum illoz vicoruz
 scriptorum vbi schole sta
 bant atq; scientie exerce
 bant vt quidem faciūt. v̄l
 confraga .i. clamores aut
 loca clamorosa angiportoꝝ illoz portuuz vel vicorum.

**Hic cum me insperisset itinere fatigatus:
 diuersa considerantem: creberrime suspi
 rantem quesuit cuias essem: secumq; me
 adduxit curialiter cōsolās breuiter inqui
 rendo si ob studij cām illud venissey: cuius
 q; professionis essem: cuiusq; facultatis
 post triduum nomina vicorum oñdendo
 angiportozū cōfraga dicēs. hic vigēt presā
 gia chaldeozū: Ptholomei nō latens glo
 ria: Aristotelis sincera veritas: Plato
 nis probata diuinitas: zenonis concretio:
 Peribonū dilectio: Pithagore promissio:
 Homeri ylios: et labor Theseos:**

Capē quodlibet di. hic demō
 stratiue loquit. hic .i. in hac parte vigent .i. docent presagia .i. futuroꝝ presciētia chāl
 deoz̄ hāz gentiū qui plus ceteris diuinationibus insistebant: hic .i. in hoc loco viget
 nō latens imo famosa gloria Ptholomei illi? astrologi. hic supple viget sincera veri
 tas Aristo. et bene sincera: qm̄ qui ab Aristo. recedit: a veritate quoq; recedit. p̄mētā
 toꝝ. hic supple viget probata diuinitas .i. diuina sapiētia Platonis. Hic nempe Pla
 tanta de diuinitate docuerat: vt et diuin? appellari mereret. hic .i. in alio loco .i. viget
 cōcretio .i. rationū cōpilario zenonis illius phi: rationū inq; quibus quadraturā cir
 culi nitebatur cōprobare. Peribonū quoq; illius magistri dilectio .i. doctrina quā de
 dilectione p̄scripserat supple viget hic. hic .i. alio loco viget p̄missio Pithagore hui
 us phi italice: qui primit? aīas inuenit fore imortales: et de alijs corporibus trālire
 p̄mittebat. d. primo se fuisse euforbiū. secundo talidez. tertio hermotinū. quarto pir
 rbum. vltimo Pithagoram. et hanc opinionem sequutus. Suidius in ethamorphoz̄
 seos li. xv. de Pithagora sic inquit. Ipse ego memini troiani tpe belli Pantoidea eu
 forbius erant cui pectoris quondam hefit in aduerso grauis hasta minoris atride.
 Et Horatius in carminibus. Dabentq; tartara Pantoidem iam orto dimissum etc.
 Et hoc volens Boe. inquit Pithagore promissio. Homeri ylios supple viget hic: hoc
 est doctrina Homeri quā de bello troiano p̄fuxerat: et hic viget labor Theseos .i. illi
 oratoris. hic quoq; vigent theoreumata .i. regule et p̄positiones geometricales Eu
 clidis hui? phi atq; geometre. vñd theoreumata diligēs et apta verboꝝ descriptio vel
 regula est: inde regule geometre theoreumata quali aptiones dicte sunt sicuti bec.

Quartum

omne totum est malus sua parte. similiter si ab equalibus equalia demantur remanētia erunt equalia. hic vero suppe vigent Anxiomata id ē sophismata. *Thibasi* huius philosophi que de musica ediderat. vnde anxioma secundum *Duguitionem* conuentionatio loquendi dicitur: sicut sunt sophismata. *Papias* vero dicit q̄ sunt proloquia: & maxime p̄positiones in topicis. hic autem supple vigent apozismata. alia littera habet p̄ozismata: & veri .i. aperte probationes. & dicitur a porus n. quod est apertio quedam daretis illius hystoriaz troianaz scriptoris qui animā post exitus corpus solam vmbra fore asserbat. Dic quoq; vigent scrutinya. i. inquisitiones ypocratis illius medici. et bene inquisitiones ypocratis documenta nominat: quoniam per multas inquisitiones et experimenta in artem operatiuam medicinales deuentum est. hic id est in hoc loco supple viget efficacia id est vigor: anopagi id ē vici vbi schole philosophorum consistebāt: aquo vico et *Dionysius*

Euclidis theoreumata: daretis p̄ozismata
ypocratis scrutinya: michasi anxiomata.
hic viget ariopagi efficacia: legum peritia
ypodromū confusa gloria: cyrci victoria:
palestra potentia: cestus fulminatio: mis-
silium elatio: nantarum exclamatio: iuuen-
te peruagatio: choree cōuentio. Cum ergo
hec & alia multa fauonei mihi intimasset li-
beralitas: que nam mihi esset facultas
quesiuit quanteq; expense loculi mihi pos-
set sufficere numerositas: cuiusq; discipli-
ne esset mihi promptior mentis intentio.
Quibus sibi igitur per ordinem responsis
quoddā memoria dignū amicis auribz in-

sanctus ariopagita dicitur est. Et dicitur ab ares quod est virtus et pagos quod est villa: quoniam in vico illo scientia de natura disciebatur: q̄ pro & peritia id est sapientia legum viget hic. et proprie iuris peritia dicitur et iuris peritus. Post hec conuertēs se ad publica spectacula ostendendo ex ordine sibi singula inquit. hic ē confusa gloria. i. inanis ypodromij illius loci quo probātur equi ad luctam. Et dicitur ab ypos quod est equus: et dromos grece quod cursus sonat: inde ydromus id est locus quo equi cursu probantur. vel secundum alios ypodromij id est loci deambulatorij supple supra quem homines ambulant. et componitur ab ypos quod est sub: & dromos curuitas: vel ab hiper quod est supra: et dromos cursus: quia desuper homines currunt et ambulant: quoniam sunt arcus deambulatorij palatiorum. vnde dicitur in legenda sancti *Sebastiani*: tunc iussit eum in ypodromio palatij tam diu fustigari et cetera. vñ hipodromiq; dicitur perit locus hic sit duodenus. victoria cyrci illius loci viget hic. Palestra id est locus lucte viget hic: et fulminatio id ē iactio cestus huius instrumenti viget hic. est enim cestus cestus cestui corium cum plumbo infuso quo manus suas pugiles munit et se invicem cedunt. Et dicitur vulgari vocabulo plumbata. Elatio id est eleuatio missilium id est telorum viget hic. exclamatio nantarum viget hic. Choree id est ludicris saltationisq; conuentio viget hic et cetera. Cum ergo hec et multa alia. In hac parte *Boetius* postq̄ ostendit quomodo fauoneus ipsi cūtra que arbenis publica forent ostendit: atq; diuersas philosophorum sectas quibusq; i locis studia sua exercebātur mōstrauit: hic consequēter subiungit quomō fauoneus

f.

Capitulum

studio atq; qua maniera in his atq; circa quelibet gerere debet. Et diuiditur in duas partes. nam primo dat ei plura documenta. secundo circa ea omnia quoddam notandum subiungit ibi. Non est autem digna. prima in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo Boetius ponit tempus ipsum in quo arbenas studuit ibi. Iste deliter et ce. Et dicit. cum mera liberalitas fauonci supra nominati intinasset id est demonstrasset mihi hec omnia supra

dicta atq; alia plurima que forte breuitatis causa silentio preterit: quiescit supple fauoncus a me Boe. quena esset mihi facultas id est rerum copia: que per interrogauit cui discipline intentio mee mentis esset promptior: tandem omnibus sibi per ordinem responsis quoddam memoria dignum amicis id est amicitabilibus auribus instillabat meis. Et hoc primum documentum est quod sibi tradidit scilicet ut parcitati

pecunie semper diligenter insisteret: non quidem illi parcitati que prodigalitati opposita est sed mediocritati. Et rationem subiungens dicit dilapidare id est inutiliter expendere commissam supple a parentibus: consentaneum id est consonum est pudori: quasi diceret pudor est commissam stulte inutiliterque expendere: et cogere id est urgente necessitate repatriare confusum pudore. Deinde secundum documentum subdit dicens. Idem etiam fauoncus pro palauit aliud non exorbitans id est aberrans vel deuians a rationis via hoc scilicet ut si ego Boetius insererem id est immitterem me discipline alius cuius scilicet magistri que respicerem prius bene: et maturo consilio conquirerem si magister ille obediret bonis et sanctis moribus: atq; polleret id est resplenderet: titulis id est insigniis liberalium artium: atq; si ipse magister indulgeret id est vacaret promotioni suorum scholarium: et hoc remota omni negligentia inquirerem et prospicerem cuius perfectionis esset: atq; per triduum eum audirem: cunctaque considerarem ut si bonus esset non discederem ab eo: licet balbutiens id est male loquens: vel si cecitas id est ignorantia scilicet magistri illius: existens nouerca id est contraria subtilitate: detineret aures stultorum id est indoctorum: simulacro id est fictione falsa similitudine efficeret retrogradus: sic ut cum dimitterem supple ammonuit fauonius. hinc quoddam notabile dictum his adiciens inquit. siquidem pro certe: malo. i. magis volo: deliniri. i. edoceri: fructu. i. doctrina balbutientis: licet tediosa. i. tedium generet que gliari: dulcore. i. ficta dulcedine: seducens. i. decipiens: cecitatis. i. ignorantie. No. Bo. prospiciens prodigalitate scholaribus sicuti et cuiuslibet nimium esse danosam atq; in miseris egestatis interitum atq; tandem pudorem atq; fabulam nedum notis sed ignotis inducitur summope: parcitate hoc est liberalitatem que in modestia et temperantia consistit commonet amplectenda: consilio Carbonis: que his vobis que idem precipit. Ne tibi quod desit que sitis utere peccet. Utque quod est fues se tibi desse putato. sume abum modice: modico nata fouet. No. circa hac parte ubi dicit prius diligenter inspicere et cetera. Libros euoluere

Quartum

ser legere pro studio non sufficit: sed doctores ydoneos audire congruit. Siquis ergo doctus fieri cupiat doctum virum eligat: cum doctorum insufficientia via disciplina claudat. doctum: in quo illum Clarrone consule elige quem magis mireris in suis quam in alienis. nil enim magnificum docebit qui a seipso nil didicerit. quod etiam Boetius ipse in inferioribus attestans ait. Adferunt quippe ingenij est vti inuentis et

non inueniendis. Nota circa hoc quod dicit. *Adas* lo siquidem balbutiens etc. Nemo secundum exteriorem apparentiam quam natura sibi indidit aspernendus est quando ignoratur virtus intranea auctoritate. ecclesiastes. xi.

Non laudes virum in spe sua: neque spernas hominem in visu suo. et *La* ibo moral. Corporis exigui vires contemere noli. Consilio pollet cui vim natura negauit. unde *Do* rarius. Ne putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat egenus. Interdum enim preciosiora sunt parui corpusculi vascula: vti gemme lapilli que testatur. Sic etiam quod sagax natura balbutienti lingue vi-

dulgeret: cuiusque esset professionis ut peritiduum cum diligenter audirem: cunctaque considerare: ut si bonus esset licet balbutiens: non tamen ab eo discederem.

Simulatio detineret uouerca cecitas stultorum efficeret aures retrogradus: ut sic eum dimitterem siquidem malo deliniri: sed tectio sa fructu que seducetis cecitatis gloriari de core. Feliciter autem his et alijs secretis instructus annis duobus de viginti athenis elegantia conualui quicquid mali expertus: ad boni tamen vestigia semper fui anhelans. Non enim est dignus dulcoris acuminie: qui amaritudinis nequunt inuisari grauanie. *Herodiani Aristotelis*que disci-

clo subtraxerat quandoque consilio atque intelligentia vberiore refartunt. Inde vulgariter hoc. *Meliora* sunt vnumera diligentis: quam fraudulenta verba blandientis. Nota baibucientis in superioribus expositum est ca. ij. in ea parte cum de violentia agebatur. Simulacrum ymago vel effigies dicitur. et dicitur a simulo as. quasi rem alter ostendens quam sit. Feliciter autem his et alijs secretis. In hac parte Boetius ostendit quanto tempore post superiorem instructionem fauonei athenis in continuo studio permanserat doctrinis philosphorum insistendo dicens. ego Boetius instructus et informatus his supple predictis et alijs secretis: subaudi ab ipso fauoneo: conualui. i. prima si athenis annis duobus de. xx. elegatia e. i. annis. xvij. qui sunt. xx. de pte. ij. anhelans i. intendens spiritus: ad vestigia. i. sumitates: boni. i. virtutis et sciencie. quicquid est mali. s. aut egestatis: aut penurie: aut est opprobrii expertus fui. i. passus fui. Et inde quoddam subdes puerbium inquit ex his. Ille cuius non est dignus acuminie dulcoris qui nequunt inuisari. i. irretiri grauanie. amaritudinis: iuxta illud. Dulcia non memit qui non gustauit amara. et sequit. quorum philosophorum documentis atque institutis tanto tempore iungulabat. d. et ego. *B.* adherens spiritus institutis atque traditioibus *Herodiani* illi philosophi: atque *Aristo.* illi philosophi commendauit mentem mee i. contritulas. i. documenta et traditioes aliorum philosophorum etc. Notandum quod *Herodianus* summus fuit ille grammaticus athenensis: vti quibusdam visum est: quem et *Ap* polomus *Pulscianus* insecutus est. fuerunt enim illi duo ut *Pulscianus* ipse in maios

Capitulum

ri: testatur excellentissimi apud grecos grammatici: sed de Aristotele atq; eius laude satis in superioribus dicta: sunt cum de logicis institutis pertractatum est: similiter quid fastigium sit ibidem dictum est: quare ibi videas. Ne paupertatis facultati presentis operis. Hec est secunda pars principalis huius capituli in qua postquam Boetius determinauit de sagaci scholarium provisione: et hoc quo ad eos qui rerum copiis presentant atq; necessariis omnibus pleno cornu habundant: nunc vero facit hoc

idez de his qui paupertate grauati quotidianum victum labore atq; industria procurare coguntur. Et diuiditur hec pars secunda in quattuor partes. nam primo promittit paupertati ipsi consulere atq; documentis quo ad possibile fuerit obuiare. secundo plurima enarrat que ut plurimum scholaribus penuriam atq; egestatem inducunt: et hoc ideo ut facilius remedia in contrarium subministraret. tertio contra quod

libet predictorum consilium administrat. quarto ex his omnibus qua manerie perfectenda paupertas existat concludit. secunda ibi. Cum etiam. tertia ibi. Parentum detestabilis. quarta ibi. Sit ergo tuta paupertatis. et primo dicit. nos Boetius dignum duximus committendum examini id est declarationi illud quod commune est nature clericorum: et hoc ne simplicitas paupertatis derogat facultati presentis opis atq; desperatio confundat atq; ne desolatio affligat: quasi diceret. Sunt plurimi qui forte ob inopiam atq; expensarum carentiam studio vacare despiciunt atq; sic quod natura donauerat egestate atq; re penuria deprauatur: ne quemquam paupertas hec ab hoc sancto proposito subtrahat: nos Boetius duximus dignum et rationi consonum paupertati scholarium quoad possumus remedijs obuiare. Item duco plura significat ut hoc metro notatur. Duco desponsat reputat trahit et proprium dat. In littera vero idem quod reputare significat: sicut in litteris scribitur. dignum duximus vobis intimandum et cetera. Cum autem scholaris. In hac parte Boetius enumerat ea que ut plurimum scholares in penuriam atq; egestatem pertrahunt. et diuiditur secundum que ponit partes eorum que egestatem causant. Et dicit autem pro sed cum egestas id est penuria scholaris: procedat id est causetur diuerso intuitu: hoc est ex diuersis causis: tum scilicet primo propter tenacitatem id est paritatem affinitatis id est tam parentum quam amicorum: tum supple secundo propter penuriam mundanis procelle id est fluctuantis et periclitantis miserie eorumdem: tum supple tertio propter inconstantiam iuuenis id est adiutorij: vitrici id est patris vel patriastri: tum supple quarto propter instantiam germane nuditatis: hoc est propter desolationem sororis: tum id est quinto propter incuriam id est negligentiam militie dominationis primogeniti: tum id est sexto propter versutiam id est prauitatem atq; de

pline semper adherens: aliorumque scintillas diligenter menti mee commendaui.

Ne paupertatis facultati presentis operis derogat simplicitas: confundat desperatio: affligat desolatio: quoddam clericorum nature commune dignum duximus examini committendum. Cum autem scholaris egestas diuerso procedat intuitu: tum propter affinitum tenacitatem: tum propter eorum inundantis procelle penuriam: tum propter vitrici iuuenis inconstantiam: tum pro

Quartum

reptiones aduersionis familiaris. Cum ergo supradicta omnia sint que plerumque per
niriam scholarum procurent: nos Boetius dignum duximus id est reputauimus
consulendum supple scholarum inopie: generali scemate id est discendi ordine.

Nota vitricus patrinus vel patriaster est scilicet qui uxorem ex alio viro filium

pter germane nubitatis instantiam: tum
propter ipsius primogeniti militie nimiam
incuriam: tum propter familiaris aduersionis
versutiam generali scemate perusi di-
gnum duximus consulendum. Parentum
detestabilis adunca tenacitas precum
instantia permollitur: tediosis affatibus
plerumque dissoluitur: fletibusque tempestiuis
dilinit: promissis fallacibus plerumque excita-
tur: munusculis affectuosis dissoluit adu-

vel filiaz habentes duxit:
et corripit penultimam.
Ubi Quidam de remedijs
Vitricas et gladijs et acu
rapimicet hasta. Nouer
ca autem est que maritus
ex alia uxore filium vel fili-
am habentes duxit: quas
vt plurimum iniustas di-
cimus. vnde quidam. Gau-
det in afflictos seuire nos
uerca potestas.

Parentum et cetera. In hac
parte Boetius post enar-
rationem eorum quibus
scholaribus ipsis vt pluri-
mum paupertas immittit

tur: nunc remedia ad quelibet oportuna subiungit. Et diuiditur in sex partes secun-
dum sex remedia sex causis paupertatem inducentibus appropriata. secunda ibi.
Inundatis. Tertia ibi. Obsequio. Quarta ibi. Germanici festiuantis. Quinta ibi.
Germane nubitatis. Sexta ibi. Tenacitatis industrie. Ponit ergo primo remedium
contra primum quod est parentum tenacitas: que quandoque tanta existit: vt etiam
nisi arte et obsequio flecteretur filios in extremam labi permitteret egestatem. Cuius
tenacitatis moderamen Boetius scholaribus ministrans his inquit verbis. Detes-
tabilis id est odiosa: atque adunca id est auara tenacitas: et bene adunca ex similitudine
ne dictum est. aduncum enim curuum sonat. vnde. Curuum se prebet quod aduncus
crescere debet. Auaricia quoque nimia sua inflexibilitate et tenacitate merito curua di-
ci debet. vnde adunca tenacitas id est auara parcitas parentum: permollitur id est
dulcescit et flectitur instantia: subaudi multa precum id est supplicationum: quod pro
et dulcescit et permollitur tediosis verbis: subaudi deprecatiuis frequenter geminas-
tis: et ex consequenti nimia replicatio tedium ingerentibus: et plerumque id est sepe
supple tenacitas ipsa parentum dissoluitur affatibus id est ornatis et politis persua-
sionibus filiorum: quod pro et delinitur id est permollitur fletibus tempestiuis sup-
ple pro loco et tempore: atque quandoque tenacitas ipsa excitatur fallacibus id est fal-
cis promissis. similiter dissoluitur interdum munusculis id est donis: affectuosis id est
affectatis: etiam perforatur id est ingreditur sepius: adulatione id est blandimentis:
et hoc si tempestiua fuerit supple loco et tempore atque congrua manerie. quod si minus
id est non fuerit subaudi tempestiua ipsa adulatio: certe tenacitas ipsa solidatur in-
penis. et insuper tenacitas ipse parentum penitus destituitur: monitu id est persuas-

ffiii

Capitulum

sione: exemplari. i. exempla adducere: et pro quibus etiam fuerit adamantina. i. avarissima per similitudinem dictum est. sicut enim adamas ferrum attrahit: sic quoque parcus et avarus continuo rebus non habitis insistit. similiter quoque tenacitas parentum etiam excitatur id est commouetur sepius: rogatibus id est intercessionibus aliorum scilicet amicorum.

No. scholares ipsi circa parietes et amicos tenaces et parcos qui difficile flecti quasi sicuti gutta circa lapides durissimos se habere debent. respiciant enim non vi casus atque ponderis guttam cavare lapidem: sed assiduitate et instantia: sic etiam parentum parcitas: licet non una sola instantia flecti atque deliniri possit: ipsa saltem nunc decies immo pluries geminata valeat deliniri. quod si huic assiduitate et instantie ars affuerit: certe in melius opus prosperabitur. nam ut inquit Pamphilus. Ars animos frangit: et fortes dirruit urbes. Arte cadunt turre: arte leuatur onus. Et item Quidius de arte. Arte cite velo naues remoque reguntur. Arte leuis curus: arte regendus amor.

latione si tempestiua fuerit perforatur. si minus solidatur: adamantina licet fuerit exemplari monitu destituitur: aliorumque rogatibus excitatur. // Inundantis procelle penurie per laboris incrementa proprii obtemperandum est scriptitando: trituras colligendo: areas mundando: ad tempus seruiendo.

Si tamen ingeniosa scribendi facultas motus

Notandum secundum Thomam secunda secunde: q. cxxv. Inter placidum adulatorem et blanditorem hoc interest. Placidus enim ille est qui sola intentione delectandi loquitur: sed blanditor intentione lucri consequendi. Adulator vero communiter utriusque attribui solet: verumtamen est qui vnum pro reliquo apud auctores cepius repperitum est.

Inundantis procelle penurie. In hac parte Boetius ponit secundum remedium contra secundum quod est parentum inopia atque paupertas. et duo facit. nam primo remedium ponit. secundo quoddam circa hoc notandum commodius subnectit. ibi. Cauendum est enim: et dicit quod si parentum torqueat egestas obtemperandum id est consulendum est: penurie id est miserie: inundantis id est habundantis vel periclitantis fluctuantis procelle: per incrementa id est augmenta laboris: vix scripturando id est scribendo. alta littera habet scriptitando trituras id est messes colligendo. et dicitur tritura a tero: quia teritur in area. Areas id est domorum et aliorum locorum planicies mundando. similiter seruiendo ad tempus: sed tamen inter omnia hec nos duximus id est reputauimus: dignum inhibere id est cohibere et reseruare: stimulum id est puncturam: necessitatis id est indigentie subaudi scriptura: et hoc si facultas id est ars ingeniosa coegerit id est impulserit: motum voluntarium id est ipsam voluntatem supple ad hoc faciendum. Notandum paupertas huiusmodi de qua in hoc secundo remedio intenditur et si supra vires intendant: patienter tamen sufferenda est. Exe

Quartum

plura maiorum nostrorum qui paupertatem placidam atque acceptam ob amorem philosophiae in dies excoluerunt. sic Diogenes philosophus ut refert Seneca paupertate gaudere voluit: paupertateque potentias seculi superare. Erat nempe Alexandro omnia possidente potentior: cum plus esset quod iste nollet accipere: quam quod Alexander dare posset. Usus enim solus erat ut Hieronymus contra Iovinianum refert du-

coegerit voluntarium necessitatis stimulum dignum duximus inhibere. Cauendum est tamen ne deliciosus mentem excitet: appetitus lucrumque eneruet sirenosum communiter scribentium prodiga raroque fidelis defraudet adulatio: familiarisque sinistra visu vel auditu ebibat quicquid scribentis dextra permollitur. Glebeonis nequitia non obstante parentele gratia quantum discendi incommodum virtutumque decrementum mihi contulit sub Herodiano militanti.

plici pallio propter frigus Peram pro cellario habuit atque clauam ob frigiditatem senectutis sustentandam. veruntamen quoniam natura ipsa aliquibus indiget: quibus ad philosophandum validius sustentetur: congruum est ut quod fortuna ex rebus exterioribus assumpserat labore atque industria conquiratur: ut sic sicuti in superfluis natura non habundat: sic quoque in necessariis haud quam deficiere dinoscatur. labores vero et industrie quibus haec necessitas reprimuntur sunt

quas littera communerat: quibusque in remedianda ege state si perusus fueris: nullo tibi tempore nature commoda deesse videbis. Item area locus est ad excutiendum frumenta aptus: vel dicitur tabularum equalitas: vel domorum latitudo: inde areola diminutiuum. quocumque tamen modo capiatur bene in proposito applicatum putata. Cauendum est tamen ne deliciosus. Sic Boetius circa proximo dictum remedium quoddam notabile obseruandum subnectit. et diuiditur in duo. nam primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta explanat ibi. Glebeonis nequitia. Et dicit Boetius quod in his supradictis et praecipue in scribendo summopere cauendum est: ne appetitus deliciosus id est voluptuosus et luxuriosus tam ea luxuria que in ornatus est: quam ea que in commessationibus atque coitu consistit iuxta satyricorum partitiones quicumque tandem sit cauendum est: ne mentem scholaris excitet id est commoueat supple ad aliquod turpe peragendum: atque sic eneruet id est extrahat funditus: quod pro et eradicet lucrum sirenosum id est attractiuum et deceptorium. cauendum quoque est: ne adulatio id est blandicies: prodiga id est larga quo ad excessum: quod pro et raro fidelis defraudet supple mentem scholaris: quasi diceret cauendum est ne adulatione et fictis oblectamentis scriptorum tanto inuisetur: ut sic studio se posteriorem constituat: quod pro et summopere caueat: ne sinistra supple manus hoc est infidelitas familiaris ebibat id est subtrahat visu. vel auditu: qui e quid id est omne illud quod permollitur id est lucratur: dextra id est labor et fidelitas scribentis. Notandum circa litteram tria sunt mala que principaliter scholares sicuti et quilibet ab abusu quaestorum terere debent

Primum est spiritualium bonorum contemptus: qui abusu hunc consequitur ut patet de Esau genesis vicegesimo quinto qui pro lentis primogenita vendidit omnia. Secundum est paupertas usque ad mendicitatem. hoc patet in filio pro-

Capitulum

digito luce. xv. qui post dissipatam substantiam ad tantam penuriam devenit q̄ cupi
ebat replere ventrem de porcorum siliquis: sed nemo illi dabat. Tertius est rapine pec
catum: et hoc tangit Latho cum dicit. Utere questis: sed ne videaris abuti. Qui sua
consumunt cum deest aliena sequuntur. Notandum circa hoc quod dicit sirenoso
sum lucrum. Sirena vel siren monstrum marinum est: quod dulcedine sui cantus
navitas ad se trahit et sub
mergi facit: hinc a siren. i.
tractu dictū ē. Sic quoq̄
lucrum dulcedine sua ho
mines attrahit: atq̄ tan
dem attractos in gehem
naz perducit. quare dictū
est. Pecunia tua tecum sit
in perditionem. bene ergo
lucrum sirenosum dicitur
id est attractivum et dolo
sum. Glebeonis nequitia
non obstante. Sic Boetius
exemplum predictis sub
nectit dicens. quantumq̄
et incommodum discendi et
virtutis decrementum nequitia Glebeonis illius scholaris: non obstante gratia id ē
favore: parente id est parentis mei qui sibi gratus extitit contulit supple ut sta
tim subiungitur mihi Boetio militanti id est student: sub Herodiano id est sub ipso
magistro: nihilominus nos Boetius deficiente nobis plerumq̄ id est interdum: igni
culo id est adiutorio paterni census: durimus mitigare more id est remedio: pretaxato
id est premissio: merorem id est tristitiam paupertatis: aliquid imprimendo id est scri
bendo: arbitantes tutius id est securius degere nos inuitum: scilicet in labore et pau
perate: q̄ arripere itinera longi laboris reparando. Deinde Boetius incommoda si
bi a prefato Glebeone illata enumerans dicit. sed quid cum nos Boetius vitam no
stram labore manuum sic ut prefertur lucraremur: nequitia id est sinistra prauitas
Glebeonis: intimavit id est notificavit: affinibus id est parentibus atq̄ amicis supple
meis: imbui id est instrui me Boetium: pestiferis sedibus id est in cathedris pestem i
ferentibus scriptorum scilicet cathedrantium: atq̄ intimavit me gloriari id est q̄ glo
riarer diutius: lucro id est in lucro seducendo supple quemadmodum superius ostensus
est. quid ultra intentio id est amor parentis existens: plerumq̄ id est sepius prompti
or ad malum supple opinandum de filio q̄ ad bonum: evaporavit id est evanuit: et
exalavit igne id est ab igne: intrinseco id est ab ira incensa subordinante Glebeone
supradicto: q̄ pro et supple intentio parenti sic ut prefertur evaporata atq̄ quasi ex
alata: pravauit me subsidio solito id est consueto: et hoc priusq̄ exitus id est finis et
rei veritas: probasset id est manifestasset acta per me perpetrata: et item amentia scilicet
licet parentum non declinavit immo in dies in aluit: q̄ pro et instantia precum peni
tus profecit in nullo. quid amplius traditio delatoris id est accusatoris scilicet Gle
beonis remansit notoria id est manifesta: post bimarum id est post annos duos: sed
traditio ipsa non recessit id est evasit: multa id est impugna.

Deficiente plerumq̄ paterni census igni
culo more pretaxato merorem cautius du
rimus mitigare aliquid imprimendo ar
bitrantes tutius egere velle q̄ longi labo
ris itinera repatriando inuitus arripere
affinibus intimavit Glebeonis nequitia
me pestiferis scriptorum sedibus imbui:
lucroq̄ seducendo diutius gloriari. Ad
malum plerumq̄ parentis promptior in

Notandum q̄ inter vicia cetera detractionis vicium maxime odibile censendus
est: quoniam proximum lacerat atq̄ confundit. aut enim bona diminuit: aut occulta

Quartum

denegat: aut falsa crimina imponit: quas ob res sapiens admonet ecclesiastici . xxiij. ne hoc vicio inuis caris consortes nos exhibeamus: ne forte assiduitate sua infamari improprium perpetiamur. Laudandum ergo summopere scholaribus est ne talibus se associant: vt sic quod Boetio Glebeone subordinante contingit: se a similibus peccant euenisse.

tētio igne euaporauit intrinseco: solito qz priuauit subsidio: et priusquam exitus acta probasset non declinauit amentia: precumqz in nullo profecit instantia: post bimatum delatoris notoria traditio remansit: sed nō multa recessit. Obsequio vitrici si nequeat consolari facultas nimis derogetur: tractuqz tempestiuo commouetur: vt iocosa Proculi docet transactio.

Item bimatus id est spacium duorum annorum scilicet biennium. Et dicitur a binus bina binum quod componitur a bis 7 annus quasi duorum annorum 7 cetera.

Item delator id est accusator: 7 dicitur a defero id est accuso. vnde . ij. machabeorum quarto. Symon autem predictus pecuniarum 7 patrie delator 7 cetera. Obsequio vitrici si nequeant consolari facultas. In hac parte ipse Boetius ponit tertium remedium cōtra tertium quod est vt plurimū egestatis scholarium pro

curatuum scilicet vitricum atqz auorum tenacitas. Et dicit qd si facultas supple scholaris nequeat consolari id est iuari: obsequio id est subsidio vitrici scilicet et auorum quid agendum. dico qd tenacitas horum derogetur id est diminuetur: minus id est cōminationibus: qz pro et comminetur supple quemadmodum premissum est: tractu id est motu tempestiuo: vt id est quemadmodum: iocosa transactio id est operatio Proculi illius magistri docet. Item derogo derogas derogare: maledicere: detrabere vel diminuire pro parte non i toto ē. ff. de verbo . obliga . l. derogato. Germani festinantis incuria. In hac parte Boetius ponit tertium remedium contra tertium impedimentum quod etiam vt frequenter penurias scholaribus immittit di. Incuria id est negligentia: germani id est fratris: festinantis id est festa quotidiana prodigaliter celebrantis: mitigetur id est castigetur: eulogio id est sermone persuasiuo blando: atqz dulci sermone inq̄ exemplari id est exemplorum pleno: qz pro et versuta id ē astuta nequitia subaudi Germani prefati corrigatur: ammonitu id est ammonitione propinquat is: vel deprimatut amentia id est stultitia incurie hoc est negligentie.

Notandum quoniam pater filio essendi causa est nutriendi atqz discipline inter omnia que correctioni atqz eruditioni filiorum magis proficere atque prodesse videntur sola est paterna a tenera etate filiorum correctio atque eruditio. nam qui bene erudiuntur in etate tenera quando profecti sunt de facili ad bona inclinantur. non est tamen sue correctionis regula nimia feritas inferenda: quoniam licet filios corrumpere bonum sit: exterminare tamen ipsos non licet: quia tunc paterna disciplina prodest quando clementia adest. sed prohdolor in hoc instanti tempore: neqz disciplina neque clementia studij corriguntur: quo fit vt quando sperant ex eorum letari ope

Capitulum

ribus quomodolibet desolantur. & si tarda atq; sera tunc adhibeatur correctio: hec non arduo sed blando solum eulogio ministratur. Item germani proprie dicuntur qui hēnt eandem matrem: sed diuersos patres quasi ab eadem genitrice manentes. dicuntur tamen etiam qui eundem patrem et matrem habent. Item eulogium expositum est supra vbi de sophistria agebatur. *Germane nubilibus ānis affini.* In hac parte Boetius ponit aliud remedium contra quintū impedimentum paupertatis scholarium inductiuum qd est sororis nubilitas. Et diuiditur in tres partes. nam primo remedium ponit cuz cause subiectione. secundo contra eos inuehitur: qui ob incuriam pudori castitatis nō indulgent ibi. *Quā* Tertio quoddā exemplū circa predicta subiungit ibi. obtemperande. et dicit primo. *Quod si scholarius in penuria existat: atq; tempus nobilitatis germane id est sororis propinquum sit: debet supersedere pro eavice: vt sorori de matrimonio prouideatur: quoniam germane id est sorori: affini id ē existenti proxime: nubilibus annis id est annis pubertatis: qui anni ad nubendum abiles sunt: obtemperandum est id est succurrendum est quātotius id est valde cito. et rationem subdēs dicit. et hoc ideo ne primula rosa hoc est virginitas ipsa: carpatur id est auferatur: et proprie fructum est indigno pollice transumptiue positum est id est indigna manu: et indigno amatore per vicium incurie id est negligentie.*

Notandum circa hoc qd dicit primula rosa. *Virginitas ipsa nomen honorabile est: quare non immerito rose comparatur: non quidem simpliciter sed honorabilius scilicet si bonis operibus illustretur. nam in euangelio virgines quinque fatue leguntur: quare ex sua virginate introitum ad ianuam celestem meruisse nō creduntur. pulchrum ergo est esse virginem: sed pulchrius multo si cum virginitate operibus floreat sanguis: nunc orationi: nunc meditationi sedulo mentē exponendo. his enim Hieronymus ad Eustochium teste virgines dicunt esse occupate.* *Quā* sororis commendanda est pudoris et cetera. In hac parte inuehitur contra eos qui negligentiam castitati non preuident. et dicit. *Quā* commendanda est professio id est obseruantis pudoris sororis: q; pro 7 qd dolenda est commissio contrarij scilicet impudicitie: dolenda in qd veluti resecatio id est precisio pulpe illius carnis superflue deturpantis vultum pudore.

Notandum deus naturaliter in mulieribus verecundiaz posuit: vt ipse ad peccatum et impudicitiam prouocare formident. quod attendentes antiquorum plurime

Quartum

Intantum secundum carnem viuere cupientes q̄ prius mori maluerunt q̄ uirginitatis florem fedo commaculare accessu: nec solum christianorum gloria exemplis harum referta est: sed et paganorum ip̄m prorsus ignorantium. sic apud Valerium maximum greca quedam Hippo vitam perdere maluit q̄ pudicitia deturpare. sic et Pelagia ut refert Ambrosius. c. iij. de uirginitate cum esset annorum. xv. et pedibus circumse-

na pulpe resecatio. **O**btemperande germanitatis insignia secundi Theofrastrum Simachum iconomum non sub silentio committendum est: qui utroque parentum uiam uniuerse carnis ingresso: imminentis infamie germane constantiam dotis beneficio maritali: sequens fortunę meatibus obnixę commendauit. **E**lisie marito naufragus surrecto Simachum fratrem sororis. i. sequebatur. **E**lisia in multis seruiendo meritorum simulacro cuncta Simacho ministrabat. **M**as proprie carnis illecebris dum deesset facultas secretius florez exponebat. **M**aluit enim incurie uicio clam **E**lisia

ptam se uideret matre absente suisq; sociab' i aqua se proiecit: malens mori q̄ uiolari. sic quoque romanorum Lucretia quaz in epitaphio Quidius his uersibus commendat. **L**um foderet gladio castum Lucretia pectus. **S**anguinis et torrens egrederetur ait. **T**estes procedat non me fausse tyrano. **A**nte uirum sanguis: spiritus ante deos. **Q**uaz bene producta per me post fata loquent. **A**ter apud manes: alter apud superos. **E**t licet hec uiro nupta fuerit: maluit tamen gladio occumbere q̄ suam pudicitiam alterius commaculare thoro. **E**st ergo summe comedanda sororis pudicitia atq;

impudicitia quomodolibet condolenda. **O**ptemperande germanitatis insignia. **I**n hac parte exemplo quodam superiora corroborat. exemplo inq; a Simacho yconomio accepto qui pro maritali sorore omnia bona tradidit: quasi dicat sic et a scholasticis ut sororis conualescat pudicitia: atq; iusto matrimonio combinetur. patienda atq; supportanda pro tempore est penuria ne forte ut supra dixerat: uirginitas alieno atq; indigno uiro maculetur. dicit ergo non est committendum silentio id est non est tacendum Simachum yconomum filium secundi Theofrastrum illius hominis supple quanto amore atq; fidelitate se habuerit erga sororem suam **E**lisiam matrimonio collocandam. et hoc ob insignia temperande germanitatis: qui scilicet Simachus utroque parente ingresso uiam uniuerse carnis hoc est mortuo utroque parente: et est elegans satis locutio: maritali inconstantiam: quoniam ut sequitur pro maximo infamie extitit: germane id est sororis: imminentis id est iam machinate infamie beneficio dotis: que pro et supple idem Simachus commendauit se meatibus fortunę in totum: quasi diceret totam facultatem Simachus ipse sorori dorem constituit nihilq; plus retinens meatibus se fortunę commendauit. sed quid ultra. **M**arito sororis scilicet **E**lisie surrepto a naufragio **E**lisia insequitur id est undiq; sequitur fratrem suum Simachum in multis seruido: q̄ pro et **E**lisia ipa ministrabat fratri **S**i

Capitulum

macho quasi ad inopiam deuento: cuncta necessaria simulacro id est similitudine me-
ritorum hoc est in recompensam ministrare dotis: namque pro quo cum deesset facultas
ut amplius fratri nil ministrare posset: exponebat se Delisia secretius florez proprie
carnis: illecebris id est luxibus atque delectationibus veneris: scilicet ut vitam fratri
lucraretur. Ipsa nempe maluit id est magis voluit succumbere: vicio incurie id est lu-

rumine: quod dirumpere fedus
id est amorem fraterne con-
stantie se se Delisia viua per-
manente. neque etiam ipsa
Delisia permansit retro-
grada ab inceptis seque pre-
missis: donec et quousque
terminauit inchoata sine
idoneo. i. decenti. q. d. De-
lisia hec et similia in ratum
exegit atque his omnibus
insistit: quousque fratrem a
suis miserijs profusus libe-
rauit. Notandum circa
hoc quod dicit Simachum icono-
mum. hoc enim forte sibi
nomen fuit: vel quoniam dis-
pensator extitit. iconomus
eis vel economus et verius
qui pecunie frugum et omnium

que possident est dispensator: inde economus ma. mu. Xenophontis pulcher liber est
qui non gubernationem ville vel dispensationem vniuersae domus Tullio interpretante
designat. Tenacitatis industrie. In hac parte Boetius sextum et vltimum remedium
contra sextum impedimentum paupertatis scholarium inductiuum ponit. Et diuiditur in
duas partes secundum duo remedia. secunda ibi. Nunquid sub his etc. Primo dicit
quod si domestica fuerit consumptio facultatis atque penuria imminens: quid agendum
succurrendum inquit: et huic domestice adustioni. i. paupertati: rudimenti. i. documento
industrie. i. astutiae: et cautele tenacitatis id est parcitatis: subaudi ne scilicet cuius pecu-
nia mutuetur. Et hoc ideo ne diligentia pecunie mutuae. i. prestite: infundat id est imi-
tat: bilem. i. iram. bilis enim pro ira sepe posita est: ut hec etiam superius exposita sunt: ve-
re vel supplene diligentia conferat eam conflictus. i. tribulationis pugne vel dissentio-
nis alterius rei. Deinde secundum remedium subdens dicit: quod si scholaris hoc agere minime
possit quin oporteat ipsum pecunias suas mutuo dare quicquid tunc fiat: cum supple-
hoc necessarium fuerit caute conferendum. i. considerandum est sub his. i. in his prestationi-
bus: ne pusilla. i. pauca et modica tenacitas rerum in posterum obstipet. i. inclinet vul-
tum: iudicio. i. signo ruboris. i. verecundiae: et dico ruboris: quoniam sicut mors paloris: sic
verecundia ruboris est causatiua. Vult dicere Boetius. cum ipse scholaris necessario pe-
cunias suas prestare cogatur: caueat tamen rebus suis: ut aut fideiussore: aut pis-
gnoze securus existat. Et non obstante quanto modica fuerit mutui copia: quoniam plerumque. i.
sepius fortiora tabulata. i. edificia dimoscuntur rure lesione vniuersae scintillule: nimirum er-
go si parua. Notandum Boetius in hac parte summopere dissuadet pecuniarum
prestationem atque mutui dationem: cum ad hoc tam diuina quam etiam humana obli-

succumbere quam fraterne fedus constan-
tie se viua dirumpere. Nec ab inceptis
retrograda permansit quousque inchoata fi-
ne terminauit ydoneo. Tenacitatis indu-
strie rudimento adustioni domestice suc-
currendum est: ne mutuae pecunie diligen-
tia bilem infundat: alterius causa ve rei con-
flictus causam conferat. Quicquid sub
his fiat caute conferendum est: ne pusilla
rerum tenacitas vultum ruboris iudicio in
posterum obstipet. Tabulata ei plerumque for-
tiora vniuersae scintillule lesione rure dimoscunt.

Quartum

gamur lege. quod obrem etiam a Carbone tam lege consultum est. Mutuum da. sed Boetii. quid tandem respondemus? Respondetur licet ea ita sint ut proximo indigent et ad mutui prestationem legibus tam diuinis quam naturalibus teneamur ut necessitatibus suis caritative his mediantibus consulamur. Boetius tamen respiciens plerumque ex huiusmodi prestatione lites et discordias exoriri iuxta vulgare illud. Si res

Quid de caluo milite luce sapientie prestito senserit canicies cognoscatur: qui primo milite flore transitum faciendo latenter sub birro amphoram quam secum detulit mancipij gratie commendauit: statumque leui permutato: alterius vicem elegit cohortis: de ollaque fictili cocum conuenit: rixae rancorisque freno dissoluto indigne cocum rancoreque perferens canicie fictili percussit:

concedas non reuocabis. Si reuocabis non tam cito. Si tam cito non tam carum. Si tam carum vere perdes amicum. Hinc Boetius ammonet hanc mutui prestationem summo opere denegandam: ne occasione beneficii maleficium ingeratur: ut in exemplo proxime sequenti clare videtur. Quid de caluo milite luce sapientie prestito et cetera. In hac parte Boetius circa hoc ultimum remedium ipsius pau-

peratis que aliquando ex mutui datione contingit exemplum ad suum documentum corroborandum de caluo milite subiungit dicens. Cognoscatur supple exemplo quod canicies id est antiquitas senserit de caluo milite prestito id est nobilitate luce sapientie: hic nempe caluus miles faciendo transitum supple in expeditionem quadam in primo flore militie id est cum adhuc militia floureret: detulit secum latenter id est clam: sub birro id est clamide: amphoram quandam subaudi argenteam ut quidam auctumant: alij lucream et verius prout sequitur. de ollaque fictili cetera. vel casu inuentam fortuito vel forte si qua necessitas ingrueret ea mediante commoditati consuleret: quam scilicet amphoram commendauit id est tradidit: gratie id est benignitatis: mancipij id est famuli. sed quid permutato leui statu id est modico tempore transacto caluus ipse elegit vicem id est locum: alterius cohortis id est societatis: atque conuenit supple verbis amicabilibus cocum de olla fictili ut eam restitueret: sed dissoluto freno rancoris: quod per rixam id est iurgij supple inter milites caluum atque cocum: cocum ipse perferens id est patiens rancorem: percussit caniciem supple militis: fictili id est cum fictili olla sic quod opprobriose caput militis offendit: que canicies licet post modum esset decorata id est ornata: ob triumphalis militie gloriam hedera ac herba semper virenti: tamen de cetero miles ipse non potuit reuocare hoc est reducere lesionem id est percussione sibi factam: in pristinum statum scilicet prout prius fuerat: ut scilicet nulla cicatrix permaneret. reuocare inquam conuocare id est conuocare vel medicamine: vilius succi id est herbarum: contrahendo nihilominus ex incursum id est iactu atque percussione fictilis amphore: probra id est opprobria sibi simulque stirpi id est progeniei.

Notandum circa hoc ubi dicitur hedera esset decorata. cetera. Ados apud antiquos extitit utpote clariores ob dignitatis meritum atque ingenij acumen in signis virentis memorie atque intellectus hedera coronarentur: vel uti predictum est ob dignitatis meritum: vel saltem ut vapores caput ascendere impediret. hec enim herbe

Capitulum

huius natura est ut humores fumosos a stomacho ebullientes nequaquam caput ascende
re permittat. Sic apud Virgilium legitur. Pastores hedera crescentes ornate poetam.
Et apud Persium. Quorum imagines lambunt hedere sequaces. hoc autem non so-
lum erga poetas observandum existit: sed etiam apud milites cum quid gloria dis-
gnum bello gesserunt: ex quo coronam vel hedere vel lauri meruerunt. Nota birrum
est grossum vestimentum

Et dicit a greco burbos
Item cohors in supertori
bus expositus est. Sic
ergo tuta &c. In hac parte
Boetius post omnia su-
pra dicta que de egestate
scholarium permiserat: nunc
demum ex his omnibus
qua manere atque norma
paupertas ipsa perferens
sic concludit dicens.
ergo id est propterea que
dicta sunt scilicet tuta fa-
cultas paupertatis sit munda

id est nullo malo luore infecta: anhelans id est intendens semper ad summum:
sitque contenta paruo id est medico scilicet quantum nature sufficit: atque sit perferens id
est patiens: viriliter id est equo animo ad modum sapientum qui se habent sicut tes-
tragonum sine vituperio: incursum id est insultus fortune. sitque omnibus obediens, sci-
licet in nullo rebellis: atque sit prompta id est parata: famulatus id est seruitio. sit ad
loquendum tarda: quoniam in multiloquio raro mendacium deest. sitque fidelis in
obsequio id est seruitio: sitque integra id est non lesa sed plena amore: dulcis id est affa-
bilis colloquio: atque sit carens timore id est superbia atque inflatione cordis: quo-
niam eius oppositum et omnium predictorum non appreciatur. id est laudatur cum co-
scilicet paupere. Deinde apostrophando cuidam tacite respondet. Posset
enim quis dicere. sed cum hec omnia pauper ipse in se habuerit: que laborum sibi re-
tributio expetenda est. Ad quod respondens inquit. Licet pro quibus retributio id est
compensatio laboris destituatur a multis: tamen adoptatio amoris et favoris pro-
merebitur scilicet virtute laborum paupertatis ab aliquo: quod confirmans per simi-
le inquit. Nonne id est nunquid contingit id est euenit plerumque aliquid in modico
lapsu temporis: quod nequiuit produci id est fieri circulo annuo id est anni spacio. et
hoc dico exieratis id est propulsatis pro loco que pro negocio temporis tamen aduato-
ris officio que delatoris id est accusatoris: consortio id est societate. hi enim tales pro-
ut etiam preteritum est omnis mali procuratores existunt.

Notandum circa hoc quod dicit paupertas sit munda id est non infecta cupidis
tatibus terrenorum: quoniam huic cupiditati nihil satis est. de consolatione secundo
libro: quoniam inquit. Seneca epistola septuagesima quinta. hec nihil suum esse cre-
dit: quod se diffidit: qua de re non ad bona fortune: sed ad summum bonum se anhelat pauper-
tas: in eo nempe ois sacietas est atque appetitus nostri complementum: sit ergo par-

Quintum

uo contenta: quoniam non rerum cumulus sed sufficientia dicat. Si tibi sufficiat paucula diues eris: ut refert *Mathaeus* in *thobia*. Et item in alexandro *Salterus* libro quarto. Animum nullius egentem non res efficiunt sed sufficientia: quous sit modicum si sufficiat nullius egebit. Quod si aduersum quid enenerit in his: fortis animus prebeat. Obediatur singulis: quoniam plus obedientia quam victima valere dinoscitur.

loquendum tarda: fidelis in obsequio: integra amore: dulcisque colloquio: cordis tum morositate carens: quoniam eius oppositum cum eo commorari non appreciatur. *U*enit a multis destituatur laboris retributio: tamen ab aliquo promeretur fauoris adoptio. *M*onne in modico plerumque lapsu contingit: quod anno nequiuit produci circulo adulatoris officio delatorisque consortio pro loco negotioque temporis exterminatis.

Capitulum quintum.

Am ad magistratus excellentiam bone idolis adolescens velit ascē

Sic lingue summa modestia cum sermone propriissimo citius deliquatur. *E*t si nihil difficilius a *Quintilia* no li. de causis credatur quam silentij virtutes habere: maxime tamen curandus est ut in sermone verecundia conseruetur: que nil aliud est quam verba superflua vel reprimere vel respicere. *D*abec hec omnia tuta paupertas cum fidei obsequio: amore integro non fatuo: dulci colloquio atque cordis humilitate: qua homo solum exaltatur ut in cantico marie dictum est. et exaltant humiles. *F*astus autem cum fundamento careat in nullo roboratur: quod

ipsi iusto dei iudicio casus congruit. *iiij* regum. *xviiij*.

Item succus a sacco dicitur eo quod ex sacco exprimitur: ut *peisana*: *apozuma*: *zoma*: et sunt greca hec nomina. vel a sugo dicitur: quia sugitur. et producit primam eius syllabam. unde in *aurora*. *I*n *petra* carnes pomi succulque iubentur. et quidam putant ipsum ascribi per duo. c. alij per unum et cetera.

Capitulum quintum.

Am ad magistratus excellentiam. *H*oc est capitulum quintum huius totalis tractatus de disciplina scholarium: *I*n quo postquam *Boetius* in precedentibus capitulis pertractauit de primis scholarium rudimentis: et quomodo scholares ipsi magistratui disciplineque subijciantur. Similiter quoque de eorum elatione reprimenda. *E*t rursus de scholarium sagaci provisione: nunc consequenter in hoc quinto capitulo pertractat *Boetius* quomodo scholarium sincera deuotio ad magisterium proferenda est. *E*t rationem ordinis congrue ex precedentibus capere possumus: et signatim ex eo quod dixerat. *Q*uoniam indignum se noscat fore magisterio: qui se non nouit discipulum extitisse. *U*el hoc modo. *I*n precedentibus *Boetius* determinauit de his que scholares aptos reddunt ad vltioris gradus scilicet magisterij consecutionem: nunc vero ostendit quomodo ad magisterium prouebantur. *E*t non obstante quorundam libri huius alia partitione qua hoc capitulum librum tertium esse volunt. nos tamen opinionem nostram declinare non volentes quousque apparentior ratio innotescat: capim hoc quintum in duas partes principales diuidim. nam primum ponit quedam preambula ad magistratum facienda, ut scda

Capitulum

vero de his que ad magisterium acquirendum necessario requiruntur ibi. Istis si quidem. Prima adhuc in duas, nam primo quandam diuersitatem scholarium ut ex his eligat valentiores et aptiores ipsi magisterio premitit, secundo ex hac diuersitate eligit ibi. Nullus autem vehementer. Et dicit primo, cum adolescens bone indolis id est conditionis velit ascendere ad excellentiam magistratus: necessarium est ut intelligat

diligenter tria genera id est tres maneries statuum: que supple genera Aristoteles ille peripateticus in assignatione probabilitatis id est in libris thopicorum ubi de silogismo probabili docet: et inde diuisionem atque hec genera tria ponens inquit, autem per certe quidam, scilicet ex scholaribus sunt vehementer obtusi id est ebetes ingenio, alij autem scholares sunt mediocres scilicet inter ebetudinem et acuitatem, tertij vero sunt excellenter id est valde acuti et ingenio subtilis. Notandum Boetius in littera topicas Aristotelis probabilitates vocat: et bene quidem, sunt enim topice loci atque me-

thodi probabiles a quibus de omni problemate silogizare probabiliter possumus primo thopicorum. In his enim thopicis Aristoteles inseruit hanc triplicem statuum scholarium maneriem: ut in littera. Nullum autem vehementer obtusorum. In hac parte Boetius post premissam diuisionem ostendit ad quas scientias quilibet superiorum statuum aptior fore noscatur, cum vnus membrorum subdiuisione, et duo facit, nam primo facit quod dictum est, secundo cuidam tacite questioni circa hoc respondet, ibi mediocritatis etc. Et dicit, nos autem Boetius non vidimus vilius vehementer obtusorum quod scilicet erat primum diuisionis genus: inebriari id est repleri: vniquod id est aliquotiens: nectare philosophico id est dulcedine philosophie: vero per se mechanica supple ars: gaudet maritari id est sociari: istis scilicet obtulis: mediocribus vero politica supple coniungi gaudet que de regimine ciuitatum est atque communitatis prout in li. politicorum Aristotelis hoc clarius edocetur, deinde tertium membrum prefate partitionis subdiuidens dicit, vero per se nos inuenimus tres partitiones id est tres partes excellenter: acutorum supple quod erat tertium diuisionis prefate membrorum: quorum quidam sunt excellenter acuti: alij id est secundi mediocriter acuti: tertij excellentissime acuti, economica que de regimine familie est gaudet excellenter acutis: vero pro se politica id est medicina: sub lunari globo id est lune subiecta: que pro et apotecariorum practica gaudet mediocribus: autem pro se cognitio scilicet vniuersalium per experimenta ipsarum singularum supple gaudet sociari excellentis

dere necessarium est: ut tria genera statuum que in assignatione probabilitatis inuit Aristoteles diligenter intelligat. Sunt autem quidam vehementer obtusi: alij mediocres: tertij excellenter acuti. Nullum autem vehementer obtusorum vidimus vniquod philosophico nectare vehementer inebriari. Istis autem mechanica gaudet maritari: mediocribus politica. Excellenter vero acutorum tres inuenimus partitiones: quorum quidam sunt excellenter acuti: alij mediocriter: tertij excellentissime acuti, excellenter acutis gaudet economica: mediocribus vero sub lunari globo physica apotecariorumque practica.

sine acutis: quoniam altioris quidem inquisitionis hoc negotium est: ut Porphyrius in principio ait ysaagogarum. Acutis inquam excellentissime, quos Aristoteles vocat maxime notos, scilicet sapientes secundum philosophiam. Et rationem huius tertij quasi subdens ait. Et hec ideo talibus gaudet: quoniam supple cognitio vniuersalium per singularia est trivialis artium domina: quod pro et potentia quadriualium: quod exponit que

Excellentissime acutis quos maxime Aristoteles notos secundum philosophiam vocat vniuersalium per experimenta singularium arridet cognitio. hec trivialis domina est quadriualium potentia. o quam est felix exhibitio. Mediocritatis tamen extrema partitio bonos perfectosque licet sibi quandoque comparavit cum sudore

admodum in superioribus cum de logice commendationibus edoctum est clarius demonstratur. Notandum circa hoc quod dicitur nectare philosophico: dulcis equidem philosophie speculatio est. nam ut refert Seneca libro. iiii. naturalium questionum. Dulce spectaculum est singula nature scrutari. Est enim animorum ingeniorumque naturale quasi pas-

bulum: ut inquit Tullius ad Hortensium. contemplatio nature que philosophia est. ipsa enim celum vidimus pulchre formati: et ut Didymi ad Alexandrum verbis utar. Videmus signorum varietatem stellarum fulgorem rutilare. videmusque ipsius pelagus purpureo colore venustum germaniam terram amplecti. ipsa etiam camporum virentium species miramur: volucrumque dulce melos ipsa discernimus: aliaque nature spectacula ipsa magistra contemplamur: que quidem refutare culpabile est: atque difficile imitari. Hec ille. Notandum artes mechanice in sola manuum exercitatione consistunt omni operatione intellectus penitus: aut pro maiori parte seclusa. Intellectus enim in suis operationibus quietus est. ipse autem artes plebeie intellectum mechanice cogunt: quare non immerito obtusioribus qui solum singularia comprehendere valent ascribende sunt. Politica vero quoniam ipsa scientia est ut innuit. Augustinus de ciuitate dei. xix. qua urbes reguntur: seu respublica dirigitur: ut pace respublica fruatur: et sic maioris industrie atque prudentie virum exigit quam mechanica. ideoque bene mediocribus politica sociatur. acutis autem excellenter economica: qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur: quaque quilibet paterfamilias indiget ut domum regat: cum non dominus ex domo: sed domus ex domino honestetur: ut refert Tullius li. i. de officiis. et Seneca idem de quattuor virtutibus cardinalibus. Medicina vero que corporum tuetur vel restaurat salutem mediocriter acutis conuenit: veluti que philosophie finibus adherens penitus cum superiora obseruat: inferioraque considerat. et quia teste Hippocrate in prenosticis eo loco quo dicit. Est quoddam celeste in quo oportet medicum preuidere et cetera. astrologie coniunctissima est. hinc bene in littera dicitur. Physica subiecta lunari globo et cetera. Ipsa enim luna omnium humorum motrix est: quare et omnium egritudinum vel ad bonum vel ad malum secundum sexdecim loca circuli: que indicatuos periodos atque creticos dicimus quomodolibet directiua. Excellentissime quoque acutis vniuersalium cognitio conuenit: quoniam hec intellectum illuminatum requirit: atque ab omnibus exterioribus impedimentis denudatum: atque liberum ut eo facilius et libentius speculatio substantiarum compositio diuisio ac discursui valeat inhiare.

Mediocritatis tamen extrema partitio etc. In hac parte Boetius cuidam tacite

Capitulum

respondet questioni. Possent enim quis dicere. Videmus sepe vicibus medioeriter acutos ad magnum sapientie apicem defecto sublimari: atque ut sic doctissimos euadere: quid ergo hoc vult quod dictum est excellentissime acutos solum hanc sublimitatem scientiarum attingere? Ad quod respondens Boetius inquit. licet extrema partitio id est illa que est excellenter acutorum quam economice ascripseram: similiter quoque mediocritatis id est illa quae medicina condonauimus comparauit sibi quandoque id est interdum: perfectos id est doctissimos scientiarum: tamen ipsi sunt doctorati honore magistratus cum sudore id est labore atque magna sollicitudine: et hoc flore iuente id est iuuentutis consumpto.

Notandum pro vltiori huius dilucidatione quod dicit in littera cum sudore id est labore atque diligen-

tia recurre ad superius dicta cum dicebatur in capitulo primo quasi circa medium. diligentia cuiuslibet operis obrustitas permolitur. Item inter iuuentutem atque iuentam hoc interest: quoniam iuentus collectio iuentum est atque etas iuentum plurimorum. Iuuenta vero etas vnius: et est a vicessimo octauo anno usque ad quinquagesimum protensa etas cetera. Istitis siquidem predictis hoc modo cetera. In hac parte Boetius post premissa preambula ad magistratum facientia: nunc consequenter tractat de his que necessario ad magistratum requiruntur atque concurrere debent. Et est pars ista plena documentis. Diuiditur: quia in partes sex secundum documenta sex que ponit. secunda ibi. Secundo ut librorum. tertia ibi. Tertio ut quodam. quarta ibi. Quarto ordinatum. quinta ibi. Quinto ut. sexta ibi. Cum autem. Primo ergo Boetius primum ponens documentum dicit. Expeditis siquidem istis supple superioribus ordinatum id est determinandum est: postea hoc modo ut scilicet quisque supple qui ad magistratum anbelauerit: sciat omnia hec que pertineant ad reuerentiam tanti nominis scilicet magistratus: quorum vnum est ut noscat exprimere supple. vero que scita sunt. id est que scit ipsa mente: et ne committat se totaliter commisioni. id est traditioni scriptorum. scilicet librorum ut Lucretius ille faciebat: qui inquirendo. id est inuestigando: nodum. id est difficultatem soluendi cuiuslibet questionis sibi propositae: consuebat id est accelerabat: cedula id est libris: et hoc demisso comitatu id est sociorum consortio quasi diceret: non faciendum est uti Lucretius fecerat: qui cum sibi questio aliqua soluenda proponeretur: illico ad libros recurrebat: quibus doctrinam suam non memorie impresserat: ut sibi competenter dicere licuit. In sacco sedeo: sedet ac sapientia mecum et cetera. Notandum quod docenti atque magistranti congruit summo opere eloquentem esse. Eloquentem inquit: ut que mente conceperit: verbo queat explicare. Verborum enim honesta abundantia intentionem declarat loquentis: quia teste Seneca epistola. xxxviii. Inopia verborum et exilitas minus intentum auditorem facit: et plerumque contingit tamen ut verborum inopiam ignorantia causet. unde Quidius secundo tristium. Quod minime nouerit dicere nemo potest. Ne quis igitur docere presumat quod nescit: attendat quod turpe sit propriam

magistratus tamen dotati sunt: honore consumpto flore iuente. Istitis siquidem predictis hoc modo est ordinandum.

Primo ut sciat quisque que ad tanti nominis pertineat reuerentiam: ut que scita sunt exprimere noscat: et ne scriptorum commisioni se totaliter committat: ut Lucretius: qui cuiuslibet questionis

Quintum

ignorantiam sermone attestari. Legere discipulis prodest: sed viua vox magis. quare de voce Simachus aiens inquit. Apertius est negocijs intimandis viue vocis iudicium. Secundo vt librorum copia acquirat. In hac parte Boetius ponit secundum documentum ad magistrandos scholares necessarium quod est circa librorum copiam. Et duo facit. nam primo multitudinem librorum conquirenda scholaribus comonet. secundo ne tamen in his tota

nodum preposite inquirendo dimisso conuitatu cedula confluebat. Secundo vt librorum copiam sue acquirat exercitatio: vt cum opus fuerit eos consulat. Nec omnino eis credat vt Jugio qui Montani sui

lis fiducia constitutur exemplo dissuadet ibi. nec oio. Et dicit primo. secundo supple necessarium est scholari ad apicem magistratus tendenti vt acquirat id est comparet sue exercitatio. i. suo studio librorum copiam: et hoc ideo vt scz cum opus fuerit co

sulat eos supple pro questionibus exsoluendis. Et deinde nimiam in eis confidentiam dissuadens exemplo dicit. nec tamen scholaris ipse credat omnino. i. totaliter eis supple libris: vt scz penitus nulla memorie comendet: quemadmodum Jugio ille scholaris qui confusus est in tantum monitis. i. documentis sui magistri Montani sic dicti: sic quod omne verbum progressus. i. prolatum ab ore eius scz magistri exarabat. i. inscribebat quaternulis. i. libris supple nulla penitus memorie tradendo. et hoc ipsum sic ab ore magistri receptum extimabat. i. appreciabat tanquam sacrum quoddam: atque ipse Jugio obtinens tandem vicem. i. locum magistri: nil aliud in scholis predicabat quam illud quod in quaternulis suis magistro suo docente conscripserat. unde id est propter quod et ipse abibat multotiens confusus pudore id est verecundia: quoniam nil aliud quam liber continuit scholaribus predicabat. Exinde notabile quoddam circa hoc subiungit quod est. quippe pro certe vti semper inuentis et non inueniendis est miserum ingenij: stultiusque est confidere omnino orationibus. i. documentis: magistratus. i. magistri. sed tamen credendum est primo donec. i. quousque videatur quid sentiat. s. magister. postea fingendum est illum scz scholarem: magistrum errasse. i. quod errauerit in docendo. Et hoc ideo vt si forte discipulus queat id est possit reperire quid. i. aliquid quod obijciat commisse. i. tradite: sedulitati. i. doctrine Aristotelis: namque sententia oportet addiscentes credere quousque melius sentiat etc. Notandum quousque librorum copia multum distrahat: vt refert Seneca epistola secunda ad Lucillum. Cum ipsorum copia solum honoraret atque non instruat. Non enim finis est faciendi libros ecclesiastici. xij. que quis traht: non tamen refert quousque libros quis habeat si boni sint: atque bonis institutis referri: quodque solum veteres attendentes admodum eos in libris thesaurifasse legimus: sic apud egyptum bibliothecam vnam quadraginta milia librorum volumina legimus habuisse: que tamen omnia annis ab initio mundi transactis quinque milia centum triginta quattuor. Ante vero christi natiuitatem. xcv. unico igne consumpta sunt: hoc est eo tempore quo Virgilius: Doratus: Salustius historicus: Plotinus: Possidonius stoicus: atque alij viri memoria digni apud romam claruerunt. Imitanda sunt ergo in his maiorum exempla: qui non honoris causa libros sibi coemerant: sed instructionis gratia comparauerunt. Nota quousque de quattuor. Codex eius est ex quattuor cartabaz folijs colligatus: quousque ex. v. sexternus ex sex. terternus ex tribus. Item inter estimo et extimo hoc interest. nam estimare putare est: extimare vero id est taxare vel preciare etc.

Capitulum

Tertio ut quosdā habeat quos secrete doceat. In hac parte Boetius ponit tertium documentum magistrandis summe necessarium. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo causam sui dicti subiungit. ibi. Alios namq; & cetera. Et dicit tertio scilicet necessarium est magistrando ut habeat quosdam scilicet scholares quos doceat secrete: atq; libros legat: atq; alijs rudimentis documentis in-

magistri monitis intantuz confusus est q̄ omne verbū ab ipsius ore progressuz quaternulis exarabat: & tanq̄ sacruz extimabat nil aliud q̄ magistri vicem i schol' obtinēs p̄dicabat: vnde multotiens pudore confusus abibat. Quippe miserrimi est i genii semper inuentis & non inueniendis vti stultus ē magistratus orationibus omnino confidere: sed primo credendum est: dōec videatur quid sentiat: postea fingendum est eundem in docendo errasse: vt si forte reperire queat quid commisse obiciat sedulitati. Tertio ut quosdam habeat quos secrete doceat: librosq; legat: alijsq; rudimentis informet vt sic intellecta sciat: scitaq; exprimere discat: & expressi-

formet: vt sic sciat tutelle tra scilicet firmius radicando: q; proiet discat exprimere: vbo scita supple quemadmoduz in primo documento exposituz est: & sic comparet sibi vsu supple artis sue frequenti expressione: qui vsus vt etiam superius cum de tripli ei recordatione dictum ē propinat id est ministrat magisterium. Et rationē horum subiungens dicit. quoniam docere alios est indulgere id est operam dare: proprie facultati id est sciētie iuxta illud. Qui alium docet seipsum instruit.

Notandum in littera committitur gradatō qui color est rberhoricus: & fit cum d̄ precedētī voce subsequens formatur: quasi p

gradum vocum vti in hoc metro. Quid leuius fumo flamen. quid flamine ventus. quid vento mulier. quid muliere nihil.

Quarto ordinandum est. Sic Boetius ponit quartum documentum magistrandis necessarium. Et duo facit. Nam primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta confirmat ibi. vt flauus etcetera. Et dicit. quarto ordinandum id est prouidendum est ipsi magistrando vt alliciat id est bonis suis moribus atq; beniuolentia atq; trahat: non precio coemat vt flauus ipse fecerat. alliciat dico hos supple de quibus in proximo documento predictum est: & alios q̄ plurimos: & hoc ideo vt cum oportunitas supple temporis magistrandi affuerit: gaudeat eorum scilicet predictorum intrinseco aspectu id est presentia: quoniam quid est turpius q̄ desitui id est derelinqui solus supple sine auditorum consortio primo tempore inceptiois supple honoris magistralis. Et exemplum ponens de flauo dicit. Relinquit vt flauus ille scholaris qui tempore exordij atq; noue inceptiois sue credidit subiugari sibi cunctos ob imperium id est potestatem generis sui: atq; opulentiam id est abundantiam dominantis gace id est thesauri: sed quid elapso tempore concursus id est disputationis magistrandorum atq; examine raro reperit sodalem de re: adbesit id est nome condu-

Quintum

tionis: licet pro quibus inuitus addendo regaliter minas omnigenas id est omnium generum. q. d. cum se flauus ille inceptiois tempore totaliter derelictum videret: vt quia si nullus ipsum presentia honoraret quid fecit: quos primo beniuolentia allegerat: tandem precepto atque minis sibi coemit. Et subdens quoddam notandum inquit. tamen consentaneum id est rationi consonum est generositati id est nobilitati propter dupli-

one frequenti vsus comparet: vsus magisterium propinat: alios namque docere est proprie facultati indulgere. Quarto ordinandum est: vt hos aliosque sibi alliciat: vt cum oportunitas magistrandi affuerit: eorum intrinseco gaudeat aspectu. Quid turpius quam primo inceptiois tempore solus destitui vt flauus: qui ob sui generis imperium gazeque dominantis opulentiam cunctos sibi credidit subiugari. tempore vero concursus elapso raro reperit sodales qui legi conductionis adhesit: licet inuitus minas omnigenas regaliter addendo. Generositati tamen consentaneum est secundum duplicem partitionem affinitatis magistrantis saltem ad tempus fouere presentiam. Quinto vt quorum gratia coronandus est in fauore illorum scholas semper peri-

cem partitionem affinitatis fouere presentiam magistrantis saltem ad tempus. Nota gaze lingua persarum dicitur diuitie vel thesaurus. Inde gacetum gaze repositorium et quedam ciuitas palestine gaze dicitur: eo quod Cambyses persarum rex thesauros suos illic posuerit cum egyptijs bella intulisset. Quinto vt quorum gratia et cetera. In hac parte Boetius ponit quidam documentum nouiter magistrantis opportunum. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo circa documentum ipsum notabile quoddam subiungit ibi. Nec licet summa. Prima in duas. nam primo documentum ipsum ponit. secundo proteruitatem circa documentum esse fugiendam ostendit ibi.

Adultos siquidem. Et dicit primo. Quinto loco supple prospiciendum est: vt magistrandus ipse si honores in promotione sua consequi desideret: vt ambulet id est circuambulet: peripatetice id est peripateticorum more scholas illorum magistrorum: quorum gratia coronandus id est titulo magistris insigniendus est in honore: et pro et opponat. s. dubia mouendo: atque responsionibus replicando: curialiter id est curiose: atque remordeat. i. arguat acriter: proteruentes id est proterue respondentes: atque respondeat pro tempore: id est cum tempus respondendi ipsum tetigerit diligentius. et hoc ne si voluntas supple scholaris promouendi muta fuerit imputetur ignorantie cecitati: vel ascribatur temeritati arrogantie id est superbie.

Notandum philosophorum varias fuisse sectas. Alta quidem stoicorum quorum princeps ceno fuit et Critippus: vt ait. A. Belius: et recitat Augustinus. ix. de ciuitate dei capitulo. iiii. et Seneca dicit ad Elbiam: quod a ceno incipit rigida stoicorum sapientia. Alta fuit secta Academicorum ab Academicis villa: quorum princeps erat

Capitulum

Plato. hi de singulis dubitantes nil affirmabant certum: quorum opinionem et Erastus videtur confirmare. Alia epicureorum fuit secta ab Epicuro arbeniense. dicta: qui voluptatem summum bonum posuit ut inquit. A. gelius li. xiiij. Ponit etiam duo bona scilicet corpus sine dolore: et animam sine perturbatione: referente Seneca epistola. lxxij. ad Lucillum: que si in voluptate carnis fundata est reprobanda est: si in voluptate mentis supportanda: et ita posuisse epicurum Seneca attestatur in libro de constantia sapientis. Est etiam alia philosophorum secta que peripateticorum est: quam Aristoteles condidit: sic dicta aperi quod est circum: et patos calcas quasi circum calcans vel obambulans. huius enim secte philosophi et horum precipue Aristoteles deambulando disputabant: vel etiam de schola ad scholam ambulando disputabant: et inquirebant quid

melius sue sententie possent acquirere et adiungere: et ad tale propositum littera loquitur cum inquit. ad illorum scholas peripatetice obambulet et cetera. Multos siquidem ob responsionis proteruitatem speculantium: licet inuite vidimus precipitio frui. Non enim discens tuis interest affatibus: et contumeliosis regem incitare probus. Nec licet summa

melius sue sententie possent acquirere et adiungere: et ad tale propositum littera loquitur cum inquit. ad illorum scholas peripatetice obambulet et cetera. Multos siquidem ob responsionis. In hac parte Boetius mouet proteruitatem atque temeritatem in superioribus summopere precauendam fore. Et primo facit hoc. secundo causam subiungit ibi. Non enim cetera. Et dicit. nos Boetius vidimus multos speculantiu frui precipitio id est cadentia a gradu dignitatis magistralis ob proteruitatem responsionis. non enim interest discens incitare id est commouere: regentem id est magistrum contumeliosis: quod pro et probus id est opprobrium ingerentibus affatibus: quoniam sicuti deus atque parens: sic quoque magister in honore et reuerentia retinendus est: quoniam ipsis nullam pro acceptis equiualems recompensari potest. iuxta illud. Dijs parentibus et magistris nullum redditur equiualems.

Notandum proteruitas proprie est tam verbo quam facto crudelitas et terribilitas. Unde proteruus hoc vicio notatus. unde Grecismus. Improbis est aliquis verbis fati quod proteruus. Et dicitur a pro vel pros et toruus. sicuti ergo non factis in magistrum insurgere licet uti in secundo capitulo de violentia edoctum est. Sic neque etiam in ipsum verbis proteruire: quoniam non est dignus scientia qui scientie insurgit preceptorum. ibidem: quare cetera.

Nec licet summa familiaritate. Sic Boetius post declaratum superius documentum quoddam notabile subiungit dicens. scholaris ipse non debet inhiare secretis hoc est libris capse et cubiculo: licet per quos fuerit contumeliosus supple magistro suo summa familiaritate: et hoc nisi iussus: et si iussus tamen inuitus. Et inducens quendam sfortunum cenocratis discipulum: qui magistri sui secreta percipiens ex his cenocratis totale doctrinam adeptam arbitratur dicit. Nonne id est nunquid proteruitas fontem illius scholaris aperuit scrutina id est secreta monumentorum suorum cenocratis illius magistri: atque insperit per edocta publice scilicet in scholis: quod pro et credidit se magistrum ex hac furtiva atque perua ipse

Quintum

etione secretorum sui magistri: et ne dum inspectione: sed tunc cum abstulisset supple furto omnem mineruam id est sapientiam libris suis commissaz zenocratis. qđ 7 factum est: quoniam omnes codices suos abstulit. quid ultra ablati singulis zenocratis libris: zenocrates ipse studere desijt supple librorum carentia. Fontinus autem nesciens id est non valens: vti ablati id est furto subtractis libris zenocratis: labora

familiaritate coniunctus fuerit ipsius docentis secretis nisi iussus debz inhiare: iussus vero inuitus. **M**onne Fontini proteruitas zenocratis scrutinia aperuit: edocta publice prius inspexit: seqz magistrari credidit: si omnem zenocratis abstulisset mineruaz: qua ablata zenocrates studere desijt: ablati qz Fontinus vti nesciens frenesi laborabat grandiori. proprio ergo discipulus labore confusus alieno nunq̄ inuidebit honori. **C**um autem dies summe promotionis affuerit breui scemate cōpendiosoqz affatu veneranda commendetur sociorum collectio: sicqz ad honoris initialis incrementa intrepide proceden

bat postea frenesi id ē rabie mentis grandiori q̄ ante. **E**t ex his quoddam nota dignum concludens inquit. ergo id est propter supradicta discipulus qui cumqz fuerit confusus proprio labore scilicet studij: nunq̄ inuidebit honori a alieno. **N**otanduz pro ut latina tradit auctoritas minerua dea est multarum inuentrix artium: sicuti lamficij oliue et fabrice: et ideo eam non in cōgrue pro sapientia poni libet. hec etiam pallas dicta est a pallone thracie insula vbi nutrita fuit: vñ quia pallantez gigantem occidit. **I**tem scrutinium est quicquid interius de aliqua scrutatur re. sic propheta. Defecerunt scrutantes scrutinio et cetera.

Item frenesis rabies est: et dicitur a fran quod est

furotis exagitatio a cerebro descendens. vel ab impedimento mentis frenesis dicitur qz greci frenas mētem dicunt 7 c. **C**ū autē dies summe promotionis. Hoc est sextum documentū circa magistros attendēdū. **E**t docetur per cū pparatoria dignitatis magistralis. **E**t duo facit **B**oe. in hoc documento. nam primo documentū ponit. secūdo cautelam circa hoc subiungit. tertio exemplum a cautela susceptum subnectit. quarto quoddam notabile circa oia ipsa ponit. secunda ibi. **L**aute. tertia ibi. **S**trictomus. quarta ibi. **D** q̄ felicis. **E**t dicit primo. cum autē dies summe promotionis supple ad gradum magistralem affuerit: atqz promouendus ipse iam in cathedra magistrarij se promotionis causa receperit: tunc veneranda collectio. i. congregatio sociorum suoz supple ipsum presentia sua honorantium: commendetur id est laudetur ab ipso promouendo: breui scemate id est breui arrenge: atqz affatu id est oratione compendiosa: atqz procedendum id ē accedēdū lest intrepide 7 audacter ad incrementa initialis honoris supple magistrari: sic. i. ornatu. i. vestimēto decenti supple sue facultati: apparatu id est preparatione coniuiali: festiuo. i. celebri: apparatu inq̄ procurato id ē comparato: spendide id est honorifice: cunctis supple tam sue q̄ alterius secte magistris et

Capitulum

scholaribus: et hoc si facultas suppetit: vel subaudi si non sufficiat duntaxat ad libitum id est voluntatem suam saltem magistris et scholaribus vel solum magistris eiusdem sue professionis id est secte. Notandum circa hoc quod dicit breui sermone collectionem sociorum laudari. tunc enim vere laudamus: cum pauco sermone magnitudinem rei extollimus: quoniam in multo sermone raro mendacium raroque adulatio deest. Hinc *Latbo. Parce* laudato. bene parce: quoniam nulla tam excelsa virtus est que dulcedine glorie non tangatur: ut refert *Seneca* et *Quintus* de tristibus. Denique non paruas animo dat gloria vires. Et secunda facit pectora laudis amor. Qua ex re *Hieronymus* ad *Sabinianum* sic inquit. Naturali ducimur malo et adulatoribus nostris libenter fauimus. Et quamquam nos respondeamus indignos et calidus rubor ora perfundat: tamen ad laudem sui anima intrinsecus letatur. Inde *Claudius* gaudet enim vitus testes sibi iungere musas. *Car*men amat quisquis carmine digna gerit. Parce igitur laudandum est: et laudem inquam suffulta laudantis dignitate. Laudati merito atque rei qua laudatur magnitudine: quod si ista non affuerint non laus sed adulatio fore manifestum est. Item scema quid sit in superioribus capitulis iam monstratum est: quare ibi videas. Caute tamen considerandum est etcetera. Nec pars a multis cautela circa procedens documentum assignari solet: meo tamen videre conuenientius septimum assignaretur documentum. Sed quid de hoc fuerit: solertie cuiuslibet recommitto. Hoc tamen dicendum est cum cautela superioris documenti fuerit, littera habet. Caute tamen. Si vero documentum littera habet. Caute etiam. Et secundum primam litteram hoc dicit. considerandus tamen est caute id est sapienter: subaudi in his et circa ea que in superiori documento edocta sunt: cautiusque inuestigandum est ante elationem id est promotionem magistris: ut decursu id est curriculo primi anni subaudi gradum magistralem proxime sequentis: nouellus ipse magister possit sustentari facultate propria si opus fuerit. enim pro quia turpe est mendicare id est egere: prima fronte id est incontinenti: ob id est propter reuerentiam tanti nominis scilicet magistris: quasi diceret turpe nimium est quod scholaris promouendus in adeptione magistralis dignitatis tanta expendat: quod quanto gradum adeptus fuerit mendicare cogatur. Et exemplum subdens de quodam *Strictionio* qui expletis et excecatis venerabiliter splendide et honorifice omnibus ad magistris pertinentibus incepit mendicare id est egere: tertia luce id est tertia die proxime

Sextum

sequenti: quod pro et penitus eum impersonale est. mox id est statim: tanti ausus id est tante audacie: qua supra vires facultatis aggrediebatur dignitatem magistralem. quod mirum id est quare eum non penitus. Ipse enim Strictonius delusus id est derisus recessit quasi instantaneus id est incontinenti: quod pro et nunquam confessus est de cetero: fastigia id est summitates tanti honoris. Et inde notandum quoddam ponens ex

taneus delusus abcessit tanti honoris fastigia nunquam de cetero confessus. Quod quod felicis exitus veneranda est commendatio.

Capitulum sextum.

Expeditis his que ad scholaris eruditionem digesta sunt dilucidandi moderatiōe obseruata nec agariare lectorē finis breuitate curans: nec dilatiōe confundere, nunquam lucidi

clamat dicens. Quod id est quod: est veneranda id est reuerenda commendatio felicis exitus id est felicis finis. Ipse enim est in quem omnia ordinanda sunt. si ergo finis bonus est: totum laudabile phas est: quare de re non inepte dicitur. Exitus acta probat. Et item finis coronat. et insuper a fine omnia denominari. Cap. vi. et vltimum.

Expeditis que ad scholarum eruditionem. etc. Hoc

est capitulum sextum et vltimum huius totalis tractatus qui de scholarum disciplina est. In quo post ea que in superioribus capitulis edocuit. Et signanter postquam in proxime precedenti capitulo determinauit de quibusdam documentis ad dignitates magistralem tum facientibus: tum quoque necessario requisitis. Nunc consequenter in hoc vltimo capitulo principaliter de dignitate ipsa magistrati et que ipsum circumstant et concomitantur prosequitur. Et diuiditur hoc totum capitulum in tres partes principales secundum tres magistrorum maneries. In prima nempe parte determinat de prima magistrorum specie: et de his que ipsos regulant: et non solum eos primos: sed etiam alios cuiuscumque manerie existant. In secunda de secunda ibi. Extrema presentis voluminis. In tertia de tertia ibi. Luz ob dulcoris etc. Prima pars adhuc diuiditur in duas partes. nam primo continuat dicta dicendis. secundo de statu norma atque regula magistrantium determinat ibi. Magistrorum talis etcetera. Item primo ponit intentionem suam respectu precedentium. secundo respectu sequentium ibi. Nunc ad primo facit quod dictum est. Secundo modum procedendi obseruandum ostendit ibi. Nec augere. tertio rationem sui processus subiungit ibi. Quoniam non solum. Dicit ergo primo expeditis illis que sunt digesta id est diuisim in superioribus tradita: ad eruditionem id est informationem scholarum: et hoc obseruata moderatiōe id est modestia: dilucidandi id est determinandi: et quia nos Boetius non curamus angariare id est constringere lectionem breuitate supple nostre editionis: nec etiam confundere dilatiōe id est plixitate: non quod perusi leuiori stilo. i. matena: atque lucidiori sermate id est verborum ornatu: et hoc quoniam stilius subaudi totius nostri tractat? commendatur. i. traditur non solum discretis. i. eruditis: verum pro sed etiam rudibus. i. indoctis: et hoc postposita id est derelicta: serie enigmatis id est obscuritatis. Quoniam autem hec ita sunt properandum id est accelerandum: nunc scilicet hoc in loco ad venerabilem maiestatem magistrorum: subaudi determinando de statu eorum atque nor

Capitulum

ma ipsos tam erga se q̄ erga alios regulante. Item enigma enigmatis sermo est figuratiuus vel obscura locutio siue similitudo vel questio occulta vel obscura: que difficile intelligitur nisi aperatur: vt illud iudicium. De comedenti exiit cibus: et de forti egressa est dulcedo significans ex ore leonis fauum esse extractum. **Ma**gistrozū autem talis habetur diuisio. In hac parte Boetius postq̄ se superioribus cōtinuauit: nunc intentionem prosequitur. Et duo facit. nam primo quasdam magistrozū diuisiones premitit. secūdo normā atq̄ ipsos regulantes modum demonstrat ibi. **Ta**lium namq̄. Prima induas. nam primo primaz distinctionem magistrozū premitit. secūdo secundam subiungit ibi. **Ta**m istozū q̄ et cetera. Et dicit primo q̄ diuisio magistrozū habetur talis supple vt sequitur. nam quidam magistrozū morātur duabus vrbibus ex-

cellentioribus id est clariorib⁹ ceteris scilicet rome et athenis: nusq̄ procedentes vltius nisi forte in quantum fortuna succedit id est arridet eis: vt venerentur id est eleuentur: altius id est ad altiora: vel sic unq̄ procedentes vltius scilicet ab vrbib⁹ his: et hoc in quantum id est q̄ diu fortuna succedit eis: vt altius venerentur. Et vult dicere q̄ quidam magistrozū sunt qui solum in vrbe romana atq̄ athenensi moram suam habent. Alij autem magistri sunt qui obmittentes fastigia id est summitates predictarum vrbium scilicet rome et athenarum: querunt emolumenta id est lucra: oppidorū id est castrorum et villarum: vt sic oppidum largo sumatur vocabulo: oppidorū inq̄ adiacentium scilicet predictis vrbibus duabus: subaudi vel de longe vel de prope distantium. Et dico querunt tum. i. primo propter egestatem supple remediandam. egestatem dico nouerā id est contrariam disciplina. nam vt sepius dictum est. Natura non est sufficiens seipsa speculari sine rebus exteriorib⁹: tum etiam id est secundo querunt emolumenta aliorum oppidorū propter dulcorem: remtentem natalis patrie id est patrii soli. Vult dicere q̄ post eos magistros qui vrbibus roma atq̄ athenis commorantur: sunt alij magistri qui in oppidis: et hoc quidam in oppidis natalis soli: quidam vero in oppidis prorsus extraneis. Et de his omnibus suo ordine atq̄ loco pertractabitur in sequenti.

Notandum sicuti plurime philosophozū fuere secte: sic et plurima studiorū receptacula. **C**omorando ergo hystoricorū sententia celebratioza: doctrinarū consiliabua: athenarum studia ceteris preclarissima extiterunt: que et ipsa Hieronymus cōmendans inquit. Studio athenas aptissimas fore. primo enim leges studium id tradidit alijsq̄ ciuitatib⁹ iura trāsmisit. in eo vigerūt pene oia philosophie lumina: quē admodum tam longe fama extitit diuulgatum.

Quintum

Post arbenarum studium romanū floruit ytalice philosophis cōstipatū: in quo
Iulius Cesar vigit: libro primo de vita cesaris ibi. Carbo floruit: vt ait Solinus li-
bro primo ibi. Virgilius Tullius Seneca atq; reliq; multiplurimi valuerūt. Et hec
duo studia littera commendat. Est 7 aliud parisiense studium in superioribus satis
collaudatum. habet etiam etas modernior innumeras pene doctrinarum vniuersa-

cedit eis vt altius venerentur. Alii predi-
ctorum obmittentes fastigia locorum op-
pidorum adiacentium querunt emolumē-
ta: tum propter nouercam discipline ege-
statem: tum propter natalis patrie dulco-
re remittentem. Tam istorum q̄ aliorū qui-
dam ratione pulchre denominatiōis impe-
rium assumunt vt honorentur. Alij ratio-
ne intelligentie ignorantia eorum ne con-
fundantur. Tertij subtilius speculantes
propter vtriusq; partis incrementa magi-
stralia contrahunt paludamenta. Talis

psidis circumiacentibus habitantium: quidam magistri sunt qui assumunt imperium
id est gradum: atq; titulum magistralem ratione pulchre denominationis id est fame
vt scilicet ab hominibus honoretur. Et hi sunt qui solum gloriam nominis querunt.
Alij autem gradum assumunt supple magistralem ratione id est ob causam intelligē-
tie: 7 hoc ideo ne confundantur ignorantia. Tertij vero sunt qui speculantes subuul-
us q̄ superiores contrahunt paludamenta id est honore: qui proprie in his vestimen-
tis consistit magistralia id est magistrum ostendentia. Multi docere tertij sunt qui ma-
gistralem dignitatem assumunt propter incrementa vtriusq; partis supradicte: scilicet
tam propter apparere atq; vt honore celebrentur: q̄ etiam propter intelligentiam.

Notandum q̄uis scire bonum sit atq; pre ceteris delectabile: cum scientia ipsa cū
cta complectatur atq; nihil ignorare permittat: scire tamen ipsum non omnino lauda-
bile est quod ob fame gloriam duntaxat comparatur. licet enim pulchrum sit digito
ostendere 7 dicere hic est. Juxta Perij flacci sententiam: non tamen sanctum est. Illud
ergo scire eligendum est quod vitā virtuosam comitatur non glorie cupiditatem.
Est igitur ex his magistrorum generibus solum illud laudabile qd ob ignorantie nebu-
lam depellendam scientie suscipit incrementa. Tres paludamentum vestis regum gen-
est quo vrebatur ad ostendendū bellū proximo futurū. Et dicitur a palam: quia tūc om-
nib; palā bellū ostēdebat. Est q̄ vestimentū magistrale quo magistradi iduuntur ad
futuroꝝ bonoꝝ titulū ostēdendū. Taliū nāq; quicūq; venustatis assume debuitq;
In hac parte Bo. post iugioꝝ magistrorū bipartitam diuisionē: nūc de quorūlibet

les scholas: quas si lau-
dem aut vituperē nescio.
cum virtus constet in pa-
tenti atq; extraneo non is-
digeat concionator. Itē
emolumentum licet pro-
prie molendine lucrū sit:
ponitur tamen pro quolibet
lucro vel commoditate.
Sic malachie tertio.

Et quod emolumentum:
quia custodimus p̄cepta
eius.

Tam istorum q̄ illoꝝ
rum quidam ratione pul-
chre etcetera. Sic ponit
altiam magistrorum disti-
ctionem dicens. Magis-
trorum equidem in ciui-
tatibus prefatis atq; op-

Capitulum

norma atq; modo ipsos regulante tam in se q̄ quo ad alios subligit. Et diuiditur h̄ pars in duas partes. nam primo ponit Boetius precepta quedam magistros regulantia absolute et quo ad se. secundo per comparisonem quo ad alios. secunda ibi. *Hec autem. Prima* adhuc in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo causam sui dicti subiungit ibi. *Nulla siquidem. Prima* adhuc in duas partes. nam primo facit id quod dictum est. secundo pōit quādam appellationem precepta excusantem ibi. *Si* quid vero et cetera. Et primo ponens documenta statum magistri regulantia dicit: q̄ magister quicumq; ipse fuerit: si velit p̄sequi emolumenta assumeptis venustatis id est honoris magistralis: q̄ pro et debiti officij: oportet id est opportunum est: vt poleat id est resplendeat preclarus in vniuersa morū honestate: vt scilicet sit in sermone verax: in iudicio iustus et cetera. littera plana est. Et siquid contrarij acciderit: subaudi superioribus: hoc solet accidere appetitu humane fragilitatis id est ipsa sensualitate. ipsa enim debilis est et ad malum prona. Et quia debilis: ideo ipsa debilitas morum plerumq; consequitur. debilitatem enim complexionis vt medicis visum sepius morum sequitur debilitas. Notandum licet magister omnia illa in se habeat que forma docendi p̄met: vt i sunt docēdi p̄sideratō: exēploꝝ cōformitas et rursus eloquentia copiosa: h̄ tñ m̄ime sufficiūt: nisi ea que v̄bo docz ope instruat. hec eiz optia sapientie via ē opa sanis cōformare doctrinis. *Uñ Prosper li. epigramatur.* Non satis est dñi precepta euoluere lingua. *Is* meminit legis: qui memor est operis. *Turpe* eiz est vt inquit *Lactantius li. de falsa sapientia* ad pbiam pergere: et pbic opa non agere. talis eiz vita non vera s; palliata ē. *Opera* autem pbic mores sunt atq; diuinitatis instituta: in quib; magistratus sic poleat: vt discipulus nedum exemplo sit: sed et decori. Ratio autem omnium horum hic consequenter anexa est cum dicitur. quoniam nulla res est discipulo magis pernicioza. i. damnosa q̄ contumeliosa vita magistri. enim pro q; nos Boetius vidimus infusa ex fetido. i. contaminato vase cōfundi id est corrumpi sepiissime: quoniam fetiduz vas aquas infusas corrumpit. q. d. sicut aque corūpuntur vase fetido: sic scientia doctore cōtumelioso. Pro quo notandum q̄ plurimi hodierni t̄pis sunt sapientū: qui h̄ doctrinis sanis intendāt: vitam tñ brutalem ducunt: sicuti tangit Aristoteles primo ethicoꝝ: qui certe odio ad moduz habendi sunt: exemplo *Pacuij*: qui omnes tales tanto fastidio remittit: vt nec verbo neq; facto eis communicare dignum estimauit: prout ponunt. *A. Gellius* atq; *Deslinandus* in cronias: de quibus *Lactantius* in libro de falsa sapientia sic inquit.

Quidam sub obreūtu philosophie vicia sua celantes: vt sunt sophiste domi

Sextum

faciunt ea que in scholis arguunt: sicq; docent tantum nec faciunt: ipsiq; preceptis suis pondus detrahunt: hoc tamen genus turpissimum est: teste Seneca ad Lucillū epistola. xliij. Turpe enim inquit est aliud loqui et aliud sentire. Et itē epistola. xliij. Hoc turpissimum est quod nobis obijci solet verba nos philosophie non opera tractare. Inde Latio, Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Cum ergo vita cui

res ē magis pernitiosa discipulo vita magistrī contumeliosa. Infusa enī vidimus sepiissime confundi ex fetido vase: quia fedum vas aquas infusas corrumpit. Hec autē ad anime docentis informationē digesta sunt nūc de ceteris primariis nō dico de priō primis: sed de secūdo primis differendum est. Tenetur q̄ doctor eruditus esse mansuetus: rigidus: antiquus non annis: non negligens nec arrogans.

usq; despiciatur: ei quoq; necesse est vt doctrina despiciatur: vt vult Gregorius in omelia. vi. li. ij. Discant sermōibus his viri prudentes docendi formam: suosq; discipulos studiosos fieri suadeant non solum libros euoluēdo sed etiam mores componendo. Item perniciosus mors vel interitus: inde perniciosus perniciose perniciosum dānosum letiferum et cetera. Hec autem ad anime docentis. In hac parte Boetius postq; posuit documenta regulā

ita magistros quo ad seipsum: nunc vero facit hoc idem quo ad alios. Et hec pars diuiditur in duas partes. nam primo ponit normam magistrō regulantem quo ad discipulos. secundo quo ad alios a discipulis ibi. Cum autem ob festiui temporis et cetera. Prima in duas. nam primo facit hoc quo ad morum obseruantiam. secundo quo ad subditorum informationem ibi. Cum autem bone inquisitionis. Prima adhuc in duas. nam primo se dicitis dicendisq; continuat. secundo intentum profectur ibi. Tenetur quoq; doctor etcetera. Et primo ponit intentionem suam respectu precedentium. secundo respectu sequentium ibi. Nunc de ceteris. Et dicit primo. oīa hec subaudi que dicta sunt: sunt digesta id est declarata et tradita ad informationem anime docentis subaudi quo ad morum suorum honestatem absolute et in se: nunc autem est differendum de ceteris primariis id est documentis supple ipsum regulantibus non tamen dico de primo primis: quia de istis iam dictum est: sed de secundo primis. Sunt nempe vltima respectu precedentium: et prima respectu sequentium: quare et secundario priā dicuntur. Itē dissero id est diuersis modis aperio. Tenetur quoq; doctor. In hac parte profectur Boetius de documentis regulantibus ipsum magistrum per comparationem ad scholares. Et duo facit. nam primo facit hoc in generali. secundo in speciali de quolibet ibi. Sit inq; eruditus. Et dicit primo q; doctor tenetur esse eruditus mansuetus etcetera. prout hec omnia in processu declaranda sunt: quare sequitur.

Sit inq; eruditus prius enim. In hac parte ea que premiserat in generali: nunc in speciali profectur. Et diuiditur in tot quot in generalitate premiserat partes. Et ponēs primo primum documentum dicit. ego Boetius inq; id est dixi q; magister ipse sit eruditus id est doctus. Et rationem annexens dicit. enim pro quia oportet id est oportet

Capitulum

tunum est q̄ magister ipse prius discat anteq̄ discipulos suos doceat. Et scientiam triualem circa bene eruditionem maxime preualere insinuamus eam recommendādo dicit. siquidem nos nouimus comparationem id est acquisitionem doctrine. triuū fore valde aptam assistricem supple in bis. Et quoddam annectens notandum dicit. valde enim absurdum est. et iniquum: q̄ imperiti id est indocti preferantur peritis id est doctis: nouelli supple in scientijs antiquis supple preferantur: atq; rudes id est imbecilles et meritis.

Notandum q̄ ascensū ad gradum magistralem oportet q̄ scientijs subiiciatur: alias caueat ne sibi dicatur illud ad romanos vndecimo.

Qui alios docet reipm non doceas. ideo sapientie decimo octauo dicitur Anteq̄ loquaris scilicet docendo discere scilicet audiendo. et Jacobo tertio.

Nolite plures magistri fieri. in hoc etiaz canones satis concordare videntur. lix. distinctione. Or. dinarios. et. lxi. distinctione. Miserum. et decima sexta questione prima.

Siquis clericatus. et extra de electione cum enim. Item eruditus id est instructus quasi extra ruditatem positus. Mansuetus quoniam quandoq; discipulorum. Dic ponit secundum documentum de mansuetudine magistrorum. Et duo facit. nam primo documentum ponit. Secundo exemplo ipsum corroborat ibi. Magister franco. et dicit q̄ magister etiam aliquomodo mansuetus esse debet scholarib⁹. Et rationem assignans dicit. quoniam cum quandoq; oportunitas est pati elationem discipulorum: consequens etiam est mansuetudine vtendum. Virtus enim illa est que irascibilitates reprimit et moderat iras: quare et multorum malorum fomenta refrenat: qua certe si vsus magister franco fuisset: cuius exemplum immediate subiungit: non laqueo collum strangulasset. hic enim cum vidisset arrogantiam id est superbiam discipulorum vtentium sua nobilitate: arrogantiam dico non irrefrenabilem id est corrigibilem laqueo se suspendit: qui tamen sapientius egisset: si mansuetudine hac virtute vsus fuisset.

Rigid⁹ i scolariū aplexu. Hoc ē tertiuū documētū de magistrorū rigiditate erga subditos. Et. d. q̄ magister etiam dicitur esse rigidus id est durus et validus. Et dicitur a riges. qm̄ frui id est vti rigore id est rigiditate in amplexu scholarium commodissimū est: vt sic errantibus id est delinquentibus imponat vinctā: atq; dissoluat lites

Sit inq̄ eruditus. prius enim oportet vt discat q̄ doceat. Triuū siquidem comparationē doctrine nouimus assistricem. valde vero absurdū est et iniquum: vt imperiti peritis: nouelli antiquis: rudesq; preferantur emeritis. Mansuetus quoniam quādoq; discipulorum elationem pati oportunitas est: ergo mansuetudine vtendum est. Magister franco in imansuetudine p̄deat in exemplū: qui ob discipulorū suorum nobilitate sua vtentiū irrefrenabilem arrogantiam laqueo se suspendit. sapientius autē egisset si mansuetudine vsus fuisset. Rigidus i scolariū eiz aplexu rigore frui comodissimū ē

Sextum

sophistarum id est disputantium: atque remordeat id est puniat: oblatrantes id est continue contra ceteros rixantes et a cambus sumptum est. similiter et reprimat obloquētes id est ipsos diffamantes: atque castiget virga rectitudinis proteruentes id est proteruum quid attentantes: quod pro et sic faciat totam determinationem id est illam omnem que inter scholares tam ex parte morum quam etiam doctrinarum facienda est: faciat

ut sic creatibus vidictam imponat: sophistarum lites dissolvat: oblatrantes atque remordeat: obloquētes reprimat: proteruentes castiget totamque determinationem dyalecticam faciat. Antiquus vero non annis sed perpetua scia. Si vero utrumque affuerit: sanior conditio erit. Non negligens: quoniam sicut in unoquoque

dyalecticam id est ad utrumque arguendo partem: ut scilicet plene discutiatur hinc inde: posteaque determinet et faciat quemadmodum presmissum est. Nota magister fore rigidus hoc eodem modo intelligendum est quod canones intelligunt. Sit magister rigidus: ita tamen ut non assit seueritas scilicet nimium corrigendo hoc est verberando asperere. talis

nempe rigiditas culpe imputanda est. Leuis nempe castigatio solum magistris permessa est extra de homici. c. ad audiētiam et xxiii. q. vi. c. primo. et hinc est quod si leuis percussione scholaris moriatur magistrum non teneri: ut vult Vincentius et hoc si sanus est puer et robustus. secus autem si tener: quia non est leuis percussio. ff. ad .l. acquil. l. q. actione. §. si quis. hoc etiam notatur in decreto cum in magistrum. extra de elec.

Sit antiquus non annis. Hoc est quartum documentum quod est de magistrorum longa experientia et perpetua scientia. Et dicit magister etiam sit antiquus id est experientia suffultus. et hoc bene inueniens dicit. antiquus quidem non annis sed perpetua scientia id est scientia firmiter in eo radicata: sed tamen si utrumque affuerit scilicet antiquitas cum scientia: conditio sua erit sanior.

Notandum per hoc quod dicit antiquum fore magistrum vult ipsum longa experientia in doctrinis atque docendi forma fore exercitatum. In doctrinis uti in primo documento edoctum est. In docendi autem forma ut scilicet doceat recte et artificialiter unumquemque secundum suam capacitatem et secundum cuiuslibet artis exigentiam. Et hanc docendi formam optime tangit Paladius. li. i. de agricultura cum inquit. Pars prima prudentie est ut consideres personam eius cui preceptorus es. Nam stultum est rusticos peritissimorum virorum alloqui stilo. hec ille. ut ergo quis bene doceat expedit ut modum audientis vtilem exquirat: eiusque capacitatem etatem et sensum considerat: nec instruere incipiat artes sed prius inueniat partes. et hinc sumptum est vult a re illud. Artes post partes veteres didicere magistri.

Non negligens. Hoc est quintum documentum quod est de magistrorum perseverantia. Et dicit. Magister etiam nullomodo negligens existat sed perseverans: quoniam sicut in unoquoque opere inuenitur constantia et diligentia veluti mater: ita etiam per contrarium uniuersae doctrine et discipline nouerca est id est inimica negligentia: quo fit ut deseruire mechanicæ arti et scientiæ est oportunius quam onerari iugo negligentie.

Non vir piger indignus bonis est: et iste qui sollicitudinem non habet: nullo meretur beneficio dotari. ad hoc enim natus est homo ut laboret corpore pro victu: mente pro

Capitulum

virtutibus: atque non solum sibi ipsi: sed ut Plato ait ad Architam patrie atque amici. Pigritia enim multos facit desides: eo quod incepta salubria continuare formidat. Et hi solum molles sunt ut vult Aristoteles ipse quarto ethicorum ubi dicit. Mollicies est fugere laboriosa. hec autem ipsis magistris summe cauenda est: atque etiam perseverantia equo animo firmiter amplectanda: quae amplectata atque etiam retenta: bonos virtutes scientie diuitie solent adipisci. Tardis enim mentibus non facile virtus committitur: teste Tullio libro quarto tusculanarum questionum. Et Virgilius in bucolicis. Tardus venire bubulci. Omnis nempe tardus brauto caret. Non sit arrogans. Hoc est documentum sextum quo suadet arrogantia fore vitanda magistris. Et duo facit Boetius circa hoc documentum. nam primo ostendit arrogantiam summopere vitandam fore. secundo demonstrat qui sunt hi magistri qui arrogantiam commouent ibi. Hi sunt. et dicit quod magister nullo modo arrogans existat: quoniam arrogantia nullum penitus erga discipulos bonum operata est: et hoc ostendit tam circa pauperes quam diuites. Et dicit quoniam viuax scintillula id est amor sciendi pauperis extinguitur arrogantia magistrantis: et hoc quo ad pauperes dictum est: quod pro et voluntas discendi sequestratur id est separatur a diuitibus: subaudi ipsa arrogantia: quoniam sedulitas id est diligentia arrogantis magistri nunquam instruit hominem fideliter. Item arrogans superbus: iactator: elatus et inflatus idem. differt tamen arrogantia a superbia. nam superbia inanis est gloria de eo quod quis habet: sed arrogantia de eo quod non habet. et cum quis credit ea scire que nescit vel habere que non habet. sepe tamen apud auctores hi duo confunduntur. Hi sunt qui id quod sciunt humiliter docere continentur. In hac parte ostendit qui sunt magistri hoc vicio arrogantie notati. Et duo facit secundum duas maneries arrogantie: quarum una in docendo est. scda in ornatu. scda ibi. Hi et sunt. Et dicit. hi supple magistri arrogantes sunt: qui contemunt docere humiliter ea que sciunt: et nequeunt monstrare recte ea que sapiunt ratione. i. intellectu: quoniam positi in fastigio. i. superbia et fastu despiciunt mentes merentium. i. desiderantium doctrinam: fastidendo. i. quasi fastidium eis ingerent. hi etiam arrogantes nec referunt causam sue scientie in delatorem scientie. i. deum gloriosum a quo omne datum optimum et omne donum perfectum. Joba. i. hic eis affluenter omnia attribuit: et non improperat: tribuitque plus quam rogat. In hac dico non referunt causam suae scientie: sed respiciunt propriam excellentiam in se solum: estimantes ea que sciunt propria scire excellentia. Et inde secundos arrogantes persequitur. d. hi etiam supple arrogantes sunt qui dilatant id est extendunt fimbrias scilicet vestimentorum appe-

Capitulum

pleno: et hoc expectando neminem nisi maxima necessitas urgeat id est incumbat.

Notandum est circa hoc documentum Boetij summopere considerandus est: ne ante ipsam inceptiōem huiusmodi diuini dimittatur imploratio auxiliij: quia solus deus est qui diuitias sue sapientie instituit in animas sapientum. Et tribuit studentibus gratiam cognoscendi cui nihil est difficile: et sine quo nihil possibile est possideri: ut in ipso prologo de regimine principum dicitur. Et omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est a patre luminum descendens ut inquit scriptura. et Augustinus. Nemo tam eruditus neco tam doctus: qui suprema illustratiōe non indigeat. Et Gregorius. Nisi intus sit qui doceat: in uanum lingua doctoris laborat: id est philosophia uolens ostendere scilicet in quo uera existat beatitudo: apud Boetium libro tertio prosa nona de consolatiōe diuinum monet inuocare auxiliū: quo certe premissis nullum rite fundatur exordium: quod obseruantes maiores nostri semper in aggrediendis arduis diuinum implorarunt auxiliū. sic Plato incepturus geniturā sensibilis mundi inquit. uerū mi Socrate. nam cum omnibus mos sit et quasi quedam religio et cetera. precari auxilio diuinitatem et cetera. sit ergo meis precibus comprehensurū maxime quidē ut ea dicantur a nobis que placeant deo et ce. et Dali ab eragel. gratias uiuo deo et ce. sic Quidius. i. merba. Diu ceptis nā uos mutastis: et illas aspirate meis et ce. sic et reliqui pene omnes. Animaduertat igitur magister ut antequā ea peragat que hoc precepto docentur deo supplicet: ueluti omnium cordium illuminatori. Item Tyro in superioribus capitulis declaratum est. Aurora dicitur initium diei clariscentis uel primus splendor aeris: qui grece eous dicitur. Unde Virgilius de rosis Strictior eous precesserat aura iugales et cetera. Quoniam si magistrantis diligentia. In hac parte Boetius causas sui dicti subiungit. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta confirmat ibi. Sed nō faciat. Prima adhuc in duas secundū quod duas causas assignat. secūda ibi. Quā autē et ce. Et dicit quod si magistratus diligentia presumpserit spectare aliquos ultra spacium debiti temporis: hec forte duo mala contingere possunt: scilicet quia forte ipse magister confundet eos id est quos expectat mora pigritie: quasi diceret cū forte magister illos expectabit: possunt ipsi hanc pigritiam in consuetudinē sibi trahere: cogitantes magistros eos sicuti semel sic et continuo expectare. Et hoc primum malum est expectatiōe huiusmodi prouenturum. secundum uero est: quia forte expectatiōe huiusmodi magister ira

ablato se relegabit. Cum autem bone inquisitionis tyro legendi causa scholas intrauerit rigore intrinsecus assumpto considerandū est: ut aurore tempore continuo submissa uoce incipiat ore rotundo medio critter ascendēdo nisi magna urgeat necessitas expectando. Quoniam si magistratus diligentia aliquos ultra debiti temporis spacium expectare presumpserit: hos siquidem pigritie mora confundit: ireque se rancore commouet. Quis autem pigritie discipulus dormitatiōis artifex magistri nouerit sedulitatē aut maturius festiabit at pudore confusus in huius opprobriū dormitabit.

Sextum

euidia tumoratur atq; repletur: atq; se comminuet ex hinc rancore ire huiusmodi: ut sic ceteris non tam proficue et tam viriliter lecta declarare possit: sicuti faceret si iracundiam non comminisset. Deinde ponit secundam causam. Et dicit magister etiam non debet expectare aliquos: quoniam cum discipulus artifex dormitationis pigritie non venit sedulitatem id est curiositatem magistri: aut festinabit se maturius id est citius:

Sed non faciat ut *Assuerus* poeta precipit: quem *Dromonis* *Castoris* discipuli pigrities nequiuit in risum excitare: eo vero more quotidiano ad primam stertente vnguibus scabris membratim musicum melos facientibus oculisque lippientibus lucemque explorantibus matutini laboris

quia veniet ad horam debitam: aut certe confusus pudore supple ob risu sociorum dormitabit in opprobrium huiusmodi.

Notandum est circa hoc ubi dicitur. ire quoque rancore se comminuet. Ira est que sola animum perturbat atque sensum: discernere verum non permittit. inest enim semper iras angustia. unde *Zul*

In oratione pro *Marcello*. Iracundia inquit consilio est inimica. id est *Epicurus*. Ira infantiam gignit: quare summo opere curanda atque impedienda est: atque ea que ipsam inducunt aspernanda. vnde *Doratus* in epistola. ij. Ira furor brevis est animum regere qui nulli pareat. Imperat hunc frenis: hunc tu compece carbenis. Item rancor dicitur indignatio: dolor: amaritudo et amaritudo mentis: inde rancorosus et rancorositas et ce. Item dormire frequentatiuus a dormio: et est sub pigritia dormire. vnde propheta. Ecce non dormitabit neque dormiet et ce. Sed non faciat ut *Assuerus* poeta. In hac parte. *B.* exemplum quoddam circa predicta subiungit. Et primo proponit ipsum exemplum. secundo cum persequitur ibi. eo modo. Et dicit magister inquit mane ut predictum est incipiet: neque scholares quosque expectabit rationibus supradictis: neque faciat ut *Assuerus* poeta fecerat: quem pigrities *Dromonis* discipuli *Castoris* nequiuit excitare id est risu. id est derisionem. Et inde exemplum suum persequens duo facit. nam dicit quomodo se *Dromon* gerebat in exercitio scholastico. secundo quomodo in mensa se gestabat ibi. Dum aliquando. prima in duas. nam primo dicit quomodo se in mane gesserat. secundo quomodo media die ibi. si modo. Item primo facit quod dictum est. secundo quendam falsam cautelam qua usus fuit subiungit ibi. *Maluit* et ce. Et dicit eo enim supple *Dromone* quotidiano more stertente. id est dormiente ad primam usque ad illam horam qua prima canitur: et hoc vnguibus scabris. id est scabiosis et asperis: agitantibus. id est scalpendo facientibus: membratim. id est per membra musicum melos. id est sonum quasi musicum: quia se scalpendo quasi musicam armoniam concitabat: et similiter existens lippientibus oculis atque explorantibus supple nunc apertis nunc iterum clausis: luce matutini laboris. id est matutine lectionis: aiebat. id est dicebat: sic supple ut sequitur consortibus suis aduentibus: aiebat inquit ne. id est nunquid adhuc: res. id est lectio matutina: pagitur. id est fit in scholis: ne. id est nunquid confundit adhuc rubor aurore rubore lucis diei. q. d. est ne adhuc dies: quid ultra negantibus illis. scilicet sociis: ipse *Dromon* somnolentus. id est plenus somno: expleuit. id est compleuit vel exposuit: creberrime. id est sepiissime ita. scilicet dormiendo media partem diei. id est usque ad meridiem: et hoc agendo. id est referendo gratias deo quod tam bene quam suauiter in somniis membra refouisset: et cautelam suam falsam subiungens dicit. maluit enim subaudi *Dromon* ipse. id est magis voluit habere duriciem. id est obusitatem sani capitis quam peritiam. id est sapientiam insani. Deinde ponit quomodo ipse *Dromon*

Capitulum

se circa diem mediam gerebat. vnde dicit si acciderat q̄ idēz Dromon adessz disputa
tioni meridiane: ipse nesciens excedere id est superare vel p̄uenire: morem natium
id est innatum quo necesse erat vt dormiret: continuo stertebat id est dormitabat so
lo naso vigilante. alia littera habet vigente: 7 stertendo resonante: qz pro et prebebat
fastidia id est nausea: atqz tedium affinibus id est consocijs ob strepitum porcine cor
rosionis: 7 hoc per simili
tudinem dictum est. **Po**
stremo ostendit quomo
do hic Dromuz in mensa
se habebat. 7 dicit. dū hic
Dromum ad mensam ex
titerit tato somno dedit
extitit: vt dum hauriret p
sorberet: posuit olera id ē
caules existentia secundas
delicias eius: comisit ora
biaru id est voragini: 7 cō
misit lumina somno: vero
pro sed licet manus sordi
da prendebat aliquid in
catino id est disco: tamen
sopor id ē somnus extitit

ei nociuus: dum quesituit incarceratione id est deglutire cibaria: quia tantum somnus eū
oppresserat vt quecumqz incepisset somno retraheretur. quare alloquens Boetius
Martianum dicit. **M**artiane carissime sociorum: siquidē pro certe vestra intentio
nouit ad quem fructum maturitatis 7 laboris sui creditis peruenire hunc Dromonē:
quasi diceret inimo nouit: quia ad nullum fructum vnq̄ pertingere valebit.

Notandum circa hoc exemplum 7 si somnus immoderatus donus est: pigritia
tamen moderata pessima: quoniam pigri se suaqz negligūt: 7 veluti bruta in fecibus
suorum delictorum deuoluuntur. omnium enim viciorum fomentum somnolētia est.
Unde Catbo. Nam diuturna quies: vitijs alimenta ministrat. **Q**uare 7 **Q**uidius
sommolentos arguens libro secundo siue titulo in hec verba prorumpit. Infelix tota
quicumqz quiescere nocte. **S**ustines 7 sumnos premia magna vocas. 7 item. **M**
male presto quies o semper dedita somno. **P**ectora nuda bono quantis p̄ ates ipse
ruinis. **Q**uem nox sola tenet nescit vigilare periculo. **D**os sommolentos **P**ersius
excitat satyra. v. bis verbis. **M**ane piger stertis: surge inquit auaricia: eya surge. **N**e
gas instat surge inquit. non queo. surge. **E**n quid agam rogitis enfa perdam adue
be pontbo. **L**astoreum stuppas hebenum thus lubrica coha. **T**olle recens primus
pipere 7 sic lenre camelo. **C**erte aliquid iura. quasi diceret poeta. **S**urge piger
surge: quia n̄ dat surgendi ratio. **M**orem quoque sommolentorum quasi exem
plo proposito conformem **G**aufredus in poetna apissime conscripserat. inquit eim.
Scis ne moram pigri si mane vocetur obaudit. **S**i ceterur adhuc iterata voce sonoz
ra. **N**are vigil stertit: tandem clamore coactus. **O**re tamen lento linguam mouet et
mibi quid vis. **I**nquit surge veni: nox est permittite quiescam. **I**nmo dies est surge:
deus meus: en ego surgo. **C**lade sequar: nec eum sequitur quem negligit. 7 tu. **N**o ve

Sextum

nes. dudum venissem: sed mihi vestes quero nec inuenio. nihil est te. birria noui.

Surge cito. domine en sum presto. nec tamen. immo. Vel caput huc vel illuc vertit: vel brachia scalpit: vel membra in longum distendit: sic sibi quasdam. Unde liber morus las querit semper venit ore. Non pede sic veniens nunquam venit ille coactus. Forte moruens gressum trahit a restitudine motum. hec ille. Nec tamen reprehendenda est des

porcine corrosionis strepitum prebebat fastidia: dum aliquando olera ecuidas eius delicias hauriret: ora hiatui lumina somno commisit. Manus vero licet sordida in catino aliquid predebat: sed sopor ei nociuus extitit: dum cibaria incarcerare quasi sunt: ad quem fructum maturitatis. **D** martiane sociozorum carissime creditis hunc puenire: vestra siquidem nouit intentio.

Si differendi causa. **M**eridianus doctor studium adierit: precauendum est ne sophisticum polleat apparatus: nec terris moueatur difficultatibus: sed studiosa premeditatione omnibus armatus intrepidus adeat lites: easque facili mente componat: et illud quod quisque obiecerit ita memorie disponat: ut de tegendi tempore a via rationis non recedat

partem. secundo que incidentia subiungit sibi. **A**duertendum. Prima adhuc in duas diuiditur secundum duo documenta que ponit. secunda ibi. Si vero maxima. Primo ergo ponit primum documentum quod tale est. Si Meridianus doctor adierit studium causa differendi id est disputandi: precauendum est summo opere: ne magister ipse polleat apparatus sophisticus: id est ne utatur rationibus sophisticis: et caueat ne moueatur terris: id est obscuris difficultatibus: sed armatus studiosa premeditatione id est studio premeditato: inter lites id est disputationes que sunt lites scholasticas intrepidus: que per et componat id est declaret eas facili mente hoc est facilitate opinionones concordet et caueat quod disponat id est ordiet memorie illud quod quis sibi obiecerit supple disputando: ita id est tali modo: ut tempore detegendi id est soluendi et enodandi non recedat a via rationis: sed accepta moderatione. i. modestia: dilucidandi. i. declarandi: exsoluat. i. declaret: explicite. i. manifeste: enigmata. i. obscuritates et sophisticata sibi proposita ordine competendi: subaudi quem admodum proposita et obiecta sunt non posterius

bita nature quies: quia teste Horatio in poetria. et quandoque bonus dormitat homerus et cetera.

Item stertere verbum suspinis caret id est naribus dormiendo resonare. vnde et sepe pro dormire ponitur. Item scaber bra. bra. id est asper: scabiosus: scabidus. Item catinum licet secundum Isidorum sit. vas vinarium fictile: capitur tamen quandoque pro disco et scutella: ut in proposito.

Si differendi causa Meridianus doctor studium adierit et cetera. **S**uperius Boetius docuit qualiter magister se habere debeat in docendo discipulos: et hoc quo ad lectionum exercitium: hic facit hoc id est quo ad disputationum certamen.

Et diuiditur hec pars in duas partes. nam primo ponit documenta circa hanc

Capitulum

primo atq; primum posterius exsoluendo. Notandum Boetius summopere sophi-
striam magistrum precauere in disceptationibus scholasticis monet. Et ratio est: quia
ut etiam in superioribus premissum est ipsa non uili verborum est ostentatio ambitio-
sa. confidentia enim verborum sola probanda replet. quare et libidinem rixandi
Augustinus in de doctrina christiana eam nominat atq; scientiam impietatis: et vis
de supra capitulo primo d
studio logice. Item res-
truid est atum et obscur-
rum: et etiam in superioribus
dictu est. Si vero
maxima ut assolet discre-
torum mentibus. Hic ponit
secundum documentum
circa predicta. Et duo fac-
cit. nam primo documen-
tum ponit. secundo circa
presumptum aliud dicit
ibi. eodem modo. et dicit
q; si in disputatione dubi-
tatio maxima accidat ut
solet mentibus discreto-
rum: utendum est studijs
deliberando quis respon-
dendum. et quod mens ex-
agitata id est commota
naturalibus motibus consci-
entie dictauerit: subaudi ex
deliberatione huiusmodi:
illud proferendum id e de
terminandum est publice in crastino id est die et lectione sequenti. Et inde circa preas-
sumptum documentum aliud ponens duo facit. nam primo documentum ponit. ses-
cundo ipsum confirmat ibi. Facilius enim. et dicit eodem modo scilicet quemadmos-
dum presatum est supple faciendum est siquid difficilimum magister fuerit premedi-
tatus: quoniam ipsum commendandum etiam est discretioni. alia littera habet dis-
putationi et ueris: prout ex sequentibus apparet. et rationem subdens dicit. enim p-
quia scintillula difficultatis reperitur plerumq; facilius differendo id est disputando:
q; si committeretur obseruantie studij: quod confirmans dicit. quoniam ut inquit Ar-
istoteles: subaudi in topicis. Veritas ipsa non tantum reperitur in altero id est in vno
sed reperitur in pluribus seu in multis.

Notandum circa hoc quod dicitur facilius enim differendo et cetera: q; dispu-
tatio actus est scholasticus quo quilibet intentionem suam ad inquirendam ueritatem
per rationem ostendit et eam uiribus asseuerat. hoc quidem actu inter ceteros nil clari-
us nihilq; salubrius discipulo comprobatur. ipsa enim est que ueritatem enucleat:
at: enigmata manifestat: errores atq; deuita condemnat: quare non absurde dictum est
ueritatem facilius differendo reperire q; studendo.

sed ordine competenti enigmata dilucidanda
di moderatione assumpta explicitate exsol-
uat. Si vero maxima ut assolet discreto-
rum mentibus accidat dubitatio in differendo:
studijs utendum est deliberando: et quod
naturalibus motibus mens exagitata di-
ctauerit conscientie: in crastinum preferen-
dum est. Eodemq; modo si difficilimum qd
quisquis premeditatus fuerit: discretioni
est commendandum. Facilius enim disse-
rendo plerumq; difficultatis scintillula in-
uenitur: q; si studij obseruantie committe-
retur: quoniam non in altero tantum scie-
ueritas reperitur: ut dicit Aristoteles.
Aduertendum est etiam q; tribus modis

Sextum

Animaduertendum est etiam quod tribus modis traditionibus et cetera. In hac parte Boetius ponit quedam incidentia circa documenta superiora. Et diuiditur hec pars in quinque partes secundum quinque incidentia que ponit. secunda ibi. Si quis bonorum tertia ibi. Et ad magistratus. quarta ibi. Si vero primo tempore et cetera. quinta ibi. Nubila licet quandoque. Primo ponit primum incidens. nam aliquis posset dicere.

traditionibus uti solet discretorum cognitio. Nouis siquidem et inuisitatis editionibus gloriari: veteribus tetrisque discipulorum mentes palliare vetustissimis tamen inuouatis: et tanquam propriis riuus manantibus credentium intelligentias excitare.

Si quis vero horum discipulorum sagacitate oblectauerit: archischolari iungendus est: ut vel eis recordationis seriem fideliter imprimat: vel exarandi diligentiam commendat. Admagnum si-

re. **D** Boetius probatur est et ostensum quomodo magister in disputatione se agere debeat: sed adhuc latet quas rationes facere debet: ut disputantium orta disceptatio competenti dissoluatur. Et ad hoc respondens dicit: quod cognitio discretorum magistrorum uti solet in traditionibus et disputationibus tribus modis: et hoc secundum tria magistrorum genera. sunt enim quidam subtilles: quidam subtiliores: quidam subtilissimi. Solent etenim quidam gloriari id est glori-

riose uti editionibus id est rationibus et documentis nouis et inuisitatis. Et hoc quo ad tertium genus magistrorum dictum est. Solent etiam alij palliare mentes discipulorum veteribus id est antiquis: et tetrisque id est obscuris rationibus: et hoc quo ad primum magistrorum dicitur. Sunt et tertij qui solent excitare id est commouere intelligentias credentium scholarum: editionibus et rationibus vetustissimis id est antiquissimis sed inuouatis: et utuntur eis tanquam manantibus a propriis riuus id est scientiis eorum. Et hi sunt qui secundum genus scilicet mediocriter subtilium amplectuntur.

Notandum inter omnia magistrorum genera hi certe subtilissimi fore noscuntur: qui non vetustorum atque pene obliteratorum semper utuntur codicibus: vel eorum tamen inuouatorum. sunt enim illi aliena meditantibus atque rapientes suorum ingenio veluti a se excogitata ascribentes: sed hi acutissimi quidem sunt: qui nouis inbiant institutis. miserum enim uti prius etiam monstratum est ingenij exat semper inuentis non inueniendis uti: quare et cetera. Item tertium id est obscurum ut superius expositum est. Si quis vero horum discipulorum. hic ponit secundum incidens quod est tale. Diceret forte aliquis. si pueri atque scholares questionibus atque rationibus per magistrum adductas ad plenum intelligere nequeant: quid agendum? Ad quod respondens inquit: quod si scholares disputationi assistentes intelligere nequeant rationes magistri in medium adductas: et tamen rationes ipse eos delectauerit: tunc scholares ipsi iungendi sunt id est sociandi archischolari id est baccalario: ut ipse imprimat eis fideliter seriem recordationis id est modum recordandi atque etiam intelligendi: vel etiam idem archischolaris commendat id est informet et ostendat eis scholaribus diligentiam exarandi id est scribendi: quoniam magnum fomentum id est augmentum utilitatis colligetur ex his scilicet prauatis informationibus.

Capitulum

Notandum recordatio de qua in littera illa que est superius in primo capitulo communis vocata est, ipsa nempe magne utilitatis est discipulo: quoniam ut ibidem dicitur usum generat, usus autem ad magistratum properare festinat. Cuius ratio ibidem redditur: quoniam sicut prudentia sine iusticia parum vel nihil prodesse noscitur: iusticia autem sine prudentia multum: sic scientia sine usu parum: usus autem sine scientia multum: prout et quemadmodum in preallegato loco hec atque alia longius declarantur. vide ibi. Item fomentum nutrimentum ut esca et ab effectu per augmento quandoque ponit. Et dicitur a foueo foues: Item series id est ordo tenor. Et dicitur a sero seris.

Et autem ad magistratum apicem tempore perveniat. Sic ponit tertium incidens Boetius: quia posset quis dicere postquam iam magister omnia illa exequitur quemadmodum in superioribus edoctum est: debet ne ipse ex hinc relinquere studium: et solo exercitio scholastico intendere.

Ad quod dicit Boetius quod non. Et duo facit. nam primo dicit ipsum magistratum continuo adberendum studio. secundo quibus in locis ostendit ibi. Recessus secretiorum. Et dicit primo quod sicuti immorandum est id est vacandum est: studio continuitatis id est continuo ut discipulus perveniat ad apicem magistratus: quasi diceret sic quoque continuo studendum est magistro: ut apicem ipsum magistratum conservet. et locum studij ostendens inquit. quod pro et est insistendum id est causa studij immorandum: recessus id est loco secretiorum: licet pro quibus magister ipse sanguineus existat. sanguinei enim ut superius iam demonstratum est in locis apertis amenis et iocundis informandi sunt. hoc tamen non obstante in locis secretis magister studere debet: hoc ne strepitus assistentium eberet eum in studio: et similiter ne strepitus migrantium confundat eius intellectum: sed sit in loco quieto et mudo et ex purgato ab omnibus vinculis impediens vitales spiritus magistri. Et reddens causam dictorum dicit. Consentaneum enim est honestati magistrorum ut magister rimando id est inquirendo secreta existat solitarius: quod quod exhibebat presentiam suam cunctis extrahendo id est exponendo libellos subaudi in apertum. nonne pro nunquid enim detractionis filius supple quicumque fuerit aspiciens sedulitatem scilicet magistri in extrahendo id est in publicum ponendo libellos suos causa studij meditaretur inquinatum: quid id est aliquid malum vitioque opinaretur: quasi diceret cum ita sit quod forte oculus nequam malum ex hac publica ostensione opinaretur: honestius est magistrum quemcumque studeat loco solitario se recipere. Notandum circa hoc quod de studij continuitate dicitur. Sicuti una dies calida non facit estatem: neque una grundo ver: ut dicit Aristoteles primo ethicorum:

quidem ex his utilitatis fomentum colligetur. Et autem ad magistratum apicem tempore perveniat discipulus studio continuitatis immorandum est recessusque secretiorum: sanguineus existat insistendum est: ne strepitus assistentium mentem eberet: vel migrantium rixa confundat intellectum nullis vinculis vitales spiritus impediens. Honestati eius consentaneum est ut secreta rimando solitarius magister existat magis quam libellos extrahendo cunctis presentiam suam exhibeat. Nonne detractionis filius magistri sedulitatem libellos ex

Sextum

sic etiam nec vnus actus studiosus ⁊ scientificus studiosum atq; scientificum reddit. requiritur enim vti etiam in superioribus declaratum est ad perfectionē magisterij studij continuatio. habet nempe se studium in modum cauentis gutte lapidem: que non vno casu sed diuersis iam milies multiplicatis casibus lapidem cauat. Sic quoq; magister bone indolis non primis tituli adepti curriculum

trahendo aspiciens quid inquinatum meditaretur vtiq;. Si vero primo tempore magistrantis diligentia copiam discipulorum non habuerit idcirco non tepescat: nec spe deposita euanescat: sed tāto acrius studijs insistat: seq; i conflictu strenue prebeat: vt sic licet cum paucis honorem contingat. Paucorum enim consortio multos delimitos profunditatis studio vigente frequenter vidimus strenue intitulati. Nonne Theophrastus subtilitatis artifex paucorum suffultus ornatu spe defraudatus regendi curam abiecit qd

nio vsq; in finem studio atq; exercitio adberat: ⁊ hoc in loco solitario. anima enim terrenis occupata insultibus nequaquam in cognitionem scientiarum attrigere valet. requirit nāq; studium libertate; animi terrena prosus respicientis: cum ipsa de mundo creata sit: quare ⁊ ipsam mundis ac puris soluz delectari necesse est non defectis atq; mole terrena inuolutis: quare ⁊ ce. Item rimari. i. scrutari ⁊ inuestigare: ⁊ tractum est a porcis qui per rimā terre silliquas ⁊ radices inquirunt. ⁊ producit ri. vndē Prosp. *Horrida rimet penetra*

Ha dextra salutis Si vero primo tempore. Hoc est quartum incidens circa predicta occurrens. Et est tale. Posset nempe quis dicere omnia siquidem bene ⁊ optie digesta sunt: ⁊ hoc circa hos magistros qui scholarium copiam habent. quid autem de his quibus non plenum est auditorium: surda presentia atq; comitatus penitus abruptus. his respondens dicit vt in littera. Et duo facit secundū duos modos in littera positos. secunda ibi. Numeribus tamen. Prima in duas. nam primo quoddam documentum siue quendam modum circa incidens ponit. secundo causam eius subiungit ibi. Paucorum enim. Et dicit primo. si diligentia magistrantis copiam discipulorum scilicet scholarium non habuerit primo tempore: non tepescat id est non desistat ab inceptis: idcirco id est propterea: ⁊ hoc ne euanescat id est recedat deposita spe: sed quanto rarius est sibi auditorium: tanto acrius studijs insistat: q; pro et prebeat id est exhibeat se: in conflictu id est lucta scholastica que disputatio est: strenue id est ardue: vt sic contingat honorem licet cum paucis. Et rationem predictorum reddens duo facit. Nam primo rationem ponit. secundo exemplum quoddam circa hoc annectit ibi. Nonne. Et dicit. enim pro quia. nos Boetius vidimus multos delimitos id est insignitos studio profunditatis: intulati id est laudari: vigente tamen consortio paucorum discipulorum. Et exemplum circa hoc quod dixerat: ne sepe ⁊ ce. ponens de Theophrasto dicit. nonne Theophrastus ille magister existens artifex subtilitatis et suffultus ornatu paucorum: nonne ipse abiecit curam regendi: ⁊ hoc defraudatus spe regimini affuturi: quasi diceret immo. quod tamen scilicet abicere regendi curam egit inconsulte: sed certe egisset consultius si se exhibuisset commendat

Capitulum

bilem observantie studij. Notandum quemadmodum dicit littera propter raritatem auditorum non desperandum est: quoniam etsi minima esset scholarum copia non ea propter ab exercitio et studio desistendum est. Attendenda enim non est in his mundialis gloria: sed studij exercitijque finis qui sapientia est: cuius quidem est beatam facere patriam et bonorum: atque beatam efficere vitam: ut inquit Seneca ad Lucillum. Dac salomon principatum obtinuit: et honorem proverbiorum secundo melior. Melior enim eius est acquisitio: quam auri et argenti. ibidem. Ea enim habita omnia bona pariter veniunt cum illa. Non ergo tepescat scientiarum Tyro: si copiam studentium non habeat: cum largior laborum merces sibi fuerit constituta. Item tepesco inchoatum est: a tepere reperere id est tepidum fieri. Et est tepere proprie esse inter calorem et frigidum.

Muneribus tamen incognito Leontini. Dicitur est secundum documentum circa predictum incidens attendendum. Et duo facit. nam primo modum ponit quo scholares magister habere possit. secundo antiprophetizat vel saltem notabile quoddam circa hoc ponit. Pietatis vero. Et dicit quod si magister audientium scholarum non habuerit copiam: modus est ut eos sibi muneribus coemat et conducatur exemplo Leontini: cuius quidem discretio acquisivit sibi muneribus id est donis consortium multorum. censuit enim id est estimavit pulchrius fore degere id est paupertati incumbere: quam destitui ceterum discipulorum scilicet scholarum.

Notandum si munere atque donis dii superni placari constat: iuxta Ovidium in de arte traditorem. Munere dii superum placantur carmine manes et cetera. Nulli mixta denique si homines eis placabuntur. Muneribus equidem omnia conamur: ut si quod precatu difficile est munere facilius. quare bene dixit Ovidius. ubi supra. Carnia laudantur: sed munera magna petuntur. Et item. Ipse laqueus venias musis comitatus homere. Si nil attuleris ibi homere foras. Hoc usus consilio Leontini eos quos fors sibi detraxerat muneribus comparavit. Pietatis vero ambitu. Dicitur. B. quoddam notabile circa predicta ponit: quo rogationem elemosynarum pauperibus faciendam commonet: et hoc si magistro suppetaret facultas. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo hanc rogationem sumope commendat ibi. Que enim preclarior. Et dicit rector scholarum delinere. id est. munitus vel insignitus ambitu pietatis. id est. ipsamet pietate: tenetur. scilicet. iure caritatis mulcere. id est. fovere corda discipulorum: degentium. id est. viventium paupertate: et hoc discipulorum studiose et diligenter non quidem discoloris. mulcere inquam cibariis et calceis: quod pro et vestibus et si non novis: saltem tritis id est laceratis et antiquis. et hoc dico si facultas sua suppetat. ultra enim posse viri non vult deus ulla requiri. quod pro et magister ipse subueniat ipsis ceteris donatis id est donis alijs quam premisis. similiter quoque subueniat eis consilio concitatio: hoc est ammoncat eos atque concitet: ut pausquam studium relinquunt potius elemosynas recepturi ab eo vel ab alijs veniant. Notandum licet Boetius solos

Sextuum

scholarium rectores pietatem amplectari commonet: ab omnibus tamen totis viribus appetenda est. hec enim virtus est quam natura suadet atque ratio comprobatur fraternitatis caritatis. omnes enim homines nature unius sumus: quod ob rem penes omnes pietatis opera exhibenda sunt. hinc Seneca in *Thieste*. Nulla vis maior pietate vera est. quoscumque enim veros amor retinuit: hos pietas tenebit. his ergo concluditur caritatis opus pietatem esse naturamque querere pietatem.

Delinitus discipulorum corda paupertate degentium studioseque discipulorum mulcere tenetur: videlicet cibariis: calceis: vestibus saltem tritis si facultas suppetit: ceterisque donatis subueniat: consilioque ut decet concitatio. *Que enim preclarior nature queve suavior quam veris scholaribus erogatio.* Preclarior est enim confouere scholarem his in quibus est minima donatis exhibitio. maxima vero pauperis recipientis promptio: quam histrionum et meretricum

Notandum circa hoc quod dicit si facultas suppetit non tantum erogandum est ut in processu temporis elargienda deficient. Prudens ergo intueatur quid sibi contingere possit. nam teste Socrate. *Id est est cauere quam pauere.* Sic ergo cuncta largienda sunt: ne successu temporis remendicari cohibentur. Pietas i. misericordia benignitas propiciatio. *Id est Dulce. es. re. mitigare: fouere: delinere.* *Que enim preclarior.* In hac parte recomen-

dat erogationem pauperibus scholaribus factam dicens. que enim erogatio id est elemosyna est preclarior id est nobilior vel suavior illa quam que est facta veris scholaribus quasi diceret nulla: quoniam confoueri id est mulcere scholarem his scilicet erogationibus in quibus exhibitio donantis est minima: et promptio id est receptio recipientis maxima est preclarior id est beatius et nobilior: quam delinere id est fouere detestabilis incurtus histrionum atque meretricum. Notandum inter omnes erogationes que fieri possunt preclarior illa est que discipulis a magistro exhibetur: quoniam in ipsa duplex erogatio committitur: scilicet corporalis atque spiritualis. Corporalis namque que victu vestitu atque alio exteriori famularu exhibetur. Spiritualis vero qua ignorantie discipulorum medetur atque dubitanti consulitur. Luz ergo duplex in his sit erogatio in reliquis plerumque simplex: constat ea nil preclarior dulciusque constare. Item nota circa hoc quod dicitur que est facta veris scholaribus et cetera. quibus omnibus subueniendum sit: habendus tamen est delectus: in quo spectandi sunt mores cui datur: et animus atque vite sanctitas. non enim erogandum est discipulis: non ingratis: non dilapidatoribus: non quoque deum minime diligentibus. Et ideo bene dictum est a *Carbone*. *Lui des videto.* Item histrio gesticulator vel ioculator est qui diuersos gestus et habitus hominum representare noscit. Et dicitur ab histriion quod est gesticulari. Unde histriiones comediarum representantes olim dicebantur.

Nubila licet etiam fortuna. Hoc est quintum et vltimum incidens quod circa predicta contingere posset quod est fortune aduersitas. Et duo facit in hac parte. nam primo circa hoc incidens documentum ponit. secundo ipsum documentum exemplo confirmat ibi. *Proth Corradi*. *Et. d. licet ipsa fortuna quandoque existat nubila. i. aduersa*

Capitulum

tamen cura id est studij sollicitudo: magistrantis id est magistri non desperet propter hoc: sed regendo se semper bene id est equanimiter: perferat id est patiatur: viriliter id est animo forti: incursum id est aduersitates fortunarum spectando semper diutius et melius euenturum: et non faciat quemadmodum Corriandus ille magister: qui cum fortuna sibi non semper arrideret: scholas dimisit et desperationem incurtebat. et ideo inquit proth interiectio des-

testantis est: proth trans factio id est constantia Corriandi huius magistri est pudenda id est respuenda. Notandum est omnis virtus in summo sit: equanimitas tamen animi quam constantiam hic licet appellari plurimum collaudanda est: quam siquidem Macrobius libro primo sic describit. Est animum supra periculum erigere: nihilque nisi turpia metuet fortiter tollerare aduersa: et humiliter prospera constantis hoc animi est: ut ait Tullius libro primo de

officijs. in rebus asperis minime perturbari. Qui hac virtute caret: nullam in suis operibus prosperitatem obrinebit. Cum ergo fortuna malefida nubilum ostenderit vultum: equanimiter perferendum est: atque in domino sperandum: quia teste propheta. Qui sperant in domino non confundentur. Quare fortuna nubila quondam despingebatur: ut superius satis edoctum est. Cum autem hoc festiui temporis impulsus. Postquam Boetius in precedentibus posuit normam atque modum magistros ipsos regulantes tam quo ad se quam quo ad discipulos suos: et hoc tam in moribus quam in scientiarum administratione: hic consequenter ponit modum atque normam magistros regulantes in comparatione ad alios a discipulis. Et dividitur hec pars in duas partes secundum duo documenta que ponit. secunda ibi. Licet autem in scholis et cetera. Prima in duas. nam primo documentum ponit. secundo causam subiungit. tertio exemplo corroborat. secunda ibi. Ne quasi. tertia ibi. Maronis saltus. Et legendo hoc totum usque in secundum documentum. dicit primo. Cum magistro placuerit visitare loca deliciarum ob impulsus festiui temporis: discretio docentis habeat semper secum nobiliores sui cetus id est suorum scholarium: atque etiam eminentiores forma. forma enim eminens corporis: animi etiam excellentiam communiter representare perhibetur. Et hoc ideo fiat ne magister ipse a multis videatur esse destitutus solatio id est solamine. vel etiam ideo ne excitetur id est commoveatur in periculum. ut eiz homini soli: quoniam cum ceciderit non habebit subleuantem. Et mala que exinde de possunt euenire si predicta non obseruetur exemplo ostendens dicit. Saltus enim. id est transitus solitarius Maronis forte Virgilius dicit: vel alterum indoluit id est valde doluit priuari. id est destitui: cetui. id est societate felicium scholarium forte malum quoddam ex

cum detestabiles incursum deliniri. Nubila licet quandoque fortuna existat: non tamen magistrantis cura desperet: sed semper curialiter se regendo incursum viriliter perferat dulcius expectando. Proth Corriandi pudenda trans factio. Si autem ob festiui temporis impulsus deliciarum loca visitare placuerit semper cetus sui nobiliores formaque eminentiores docentis secum habeat discretio: ne quasi destitutus solatia multis videatur: vel ne in periculum excitetur:

Sextum

solitario suo transitu. Adhuc enim euenit: quod quæle fuerit: Boetius tamen hic non exprimit. Licet autem in scholis rigidus existere. Hoc est secundum documentum quo magistrus informat qualiter se erga alios a scholaribus suis gerere debeant. Et dicit. Magister ipse scholarium licet debeat esse rigidus in scholis: subaudi quemadmodum superius in eodem capitulo declaratum est: ubi dicebatur rigidus & cetera. tamen ma-

gister debet esse deuotus in gressu id est transitu suo coram populo: & hoc dico salutando quemlibet secundum conditiones suas. debet etiam esse transmittentibus id est cum pretereuntibus iocundus: in sermone atque alludentibus id est sibi congruentibus comes id est socius: sitque commorantibus id est secum habitantibus fidelis: ammonitu id est ammonitione salubri: atque etiam sit affinis id est vicinis: cautus id est astutus: castitate id est in castitate: quasi diceret velit. si non caste viuere possit coram vicinis: faciat tamen ut siquid sinistrum egerit: vicinis non innotescat: ut quod caste

fieri nequeat: saltem caute exequetur. & huius causam subdens inquit. Et hoc ideo ut dictum est fieri debet: ne affinitas amicabile id est amica vicinitas: ebibat id est subtrahat fetorem suspirantis nasi: quasi diceret ut immediate supra suppletus est. Et methaphorica locutio est. Extrema presentis voluminis extat compilatio. Nec est secunda pars principalis huius ultimi capituli: In qua postquam Boetius determinauit & posuit diuersam magistrorum diuisionem & mores eorum qui in locis studiorum principalioribus scilicet Athenis & Rome habitant documentis regulauit. Dic modo in hac secunda principali parte huius capituli vult ostendere quomodo se debent habere illi qui habent curam regendi scholas in castris vel in villis prefata loca studiorum circumiacentibus paupertate conclusi. Et diuiditur hec pars in duas partes. In prima parte premitur intentum suum. In secunda ipsum prosequitur ibi. Cum ob egestatis causam. Et dicit. extrema id est vltima compilatio presentis voluminis: extat. id est ut dicamus sub compendio id est sub breuitate de magistrantibus illis: quos egestas id est paupertas existens nouerca id est contraria & inimica liberalibus disciplinis compulserit inuadere fines. id est regiones alienas: & similiter quoque de his quos dulcedo natalis patrie reuocauit: subaudi ut ibidem commorarentur: & de his in tertia parte principali.

Notandum circa hoc quod dicit liberalibus disciplinis. per has liberales disciplinas. vij. artes liberales intelligit. liberales inquam quoniam ab alijs illiberalibus proorsus sunt distincte. ipse nempe ad animam: ille vero ad corpus ordinant

Capitulum

liberales etiam: quia secundum eas homo per se disponitur secundum intellectum ad optimum finem: veluti usum virtutum: moralium et intellectualium: vel ad perfecte felicitatis usum que est speculativa. qui autem talia considerant naturaliter liberi sunt et non serviles cum intellectu vigeant: ideo recte artes ille liberales dicte sunt. et rursus liberales quia liberos expeditos et exercitatos animos requirunt eo quod subtiliter de rerum causis disputant et de illis plerumque que a sensu remota sunt. Et insuper liberales ideo quia antiquitus tantummodo liberi id est nobiles et ingenui in eis studere consueverunt. Plebei vero in mechanicis ob peritiam operandi: que quidem peritia et opus plus plebeis congruit. Scium vero et studium nobilibus secundum Hugonem. Item finis incerti generis id est terminus et a fine dicitur: quia agrorum fines funiculis sunt divisi. unde propheta. funes ceciderunt mihi in preclaris. Et dicitur finis terminus: consummatio: mors: patria. unde. Est finis patria mors consummatio meta. et communiter incerti generis est: aut masculini: aut femini. Cum autem ob egestatis causam. Postquam Boetius intentum suum premiserat: hic ipsum modo persequitur. Et duo facit. nam primo Boetius ostendit qualiter magistri ipsi existentes extra patriam suam et in locis supradictis: vel de prope vel de longe adiacentibus se regere debeant erga scholares. secundo qualiter erga alios a scholans ibi. Cum autem cena. Prima adhuc in duas. primo facit quod dictum est quo ad se. secundo quo ad vicedoctores ibi. Advertendum. Prima adhuc in duas. primo enim ponit documenta generalia. secundo specialia documenta subiungit ibi. Puerisque. Et dicit primo cur quis magistrorum ob causam repellende egestatis id est egestate ipsa cogente: querat odorem dulcissimum lucri: subaudi id est partibus alienis: tunc considerandum est: ut magistrus ipse insistat id est intendat: quantum queat id est poterit paritati. et hoc bono: dico salvo: quod pro et consideret etiam ut inbiat vestibus mediocribus: subaudi tamen honore magistrali dignis iuxta premissa precepta: atque indulgeat id est intendat precipue regimini scholarium.

Nota quoniam omnia hec generalia precepta in superioribus eodem capitulo quasi deducta sunt: videlicet magistri paritas: vestimentozum honestas: atque iuxta scholares debita attentio: ideo de eis hic denuo pertractare superfluum foret: quare ibi videas. Item queo quis quini quitum quire id est posse. et componitur cum non dicitur nequeo. Puerisque vultum primo prebeat. In hac parte post documenta generalia documenta specialia ponit. Et dividitur. nam primo docet quomodo magister se habeat erga scholares corrector subiectos. secundo quomodo circa alios ibi. Cum autem habuerit et ce. Item primo ostendit quomodo se habeat coram novellis et parvis. secundo quomodo coram adultis ibi. Eisdemque aliquantulum adultis et ce. Et primo dicit quod cum magister in alienis partibus curam regiminis susceperit: debet prebere primo et precipue liter pueris supple informandis vultu benignum: parentibus autem eorum affatum benigniore

Sextuum

suadeat id est spondeat pueris quod parentibus: aditum id est introitum docendi benignissimum: et hoc ideo ut non solum permolliat id est molificet atque molliendo ad se attrahat corda puerorum: verum pro sed extrahat etiam pecuniam parentum supple que necessitati sue mederi valeat: atque efferat id est deponet: famam supple redolentem: ex hoc id est ex hac sua benignitate. Similiter autem cum hec omnia geruntur

benignum parentibusque eorum benigniorum affatum: docendique aditum spondeat benignissimum: ut sic non solum puerorum corda permolliat: verum etiam parentum pecuniam extrahat: famamque ex hoc efferat. Schole vero iura regaliter defendat ordine docendi prius edocto peritur. Eisdem etiam aliquantulum adultis rigidum se exhibeat: ipsorumque ora ad recte et ornate loquendum compoat: digitosque ad scribendum costringat: ad legendum omni-

defendat nihilominus regaliter id est viriliter iura schole: et hoc ordine id est modo docendi: edocto id est demonstrato: prius id est in prioribus puratur.

Notandum licet magistrorum benignitas tam erga discipulos quam eorum parentes maximum preestet attentionis atque benivolentie discipulorum incrementum: ut colligitur ex canone hoc habet. xxvi. di. et similiter decretali humilis de maiori. et obedi. tamen talis benignitas sic moderari debet: quod ex hoc regendi auctoritas non fra-

gatur. quod prout dicit Aug. in canone quando. lxxvi. di. dum nimium servatur humilitas regendi fragitur auctoritas. Et inde bene Boetius. post benignitatis ammonitione subiecit. schole vero iura et ce. q. d. cum hec geruntur: nihilominus schole iura manuteneantur. Et hec de nouellis dicta sunt. Eisdem etiam aliquantulum adultis. In hac parte Boetius ostendit quomodo magister se habere debet erga discipulos iam adultos. Et duo facit. nam prius facit quod dictum est circa adultos dociles. secundo circa rebelles ibi. Si vero. Et. d. q. si magister habuerit discipulos iam pene adultos: tunc exhibeat se eisdem adultis rigidum: quemadmodum de rigore supra doctum est: atque componat id est ordinet ora eorum scilicet adultorum: ad loquendum recte id est congrue quo ad grammaticam: et ornate quo ad rhetoricam: atque contingat id est disponat digitos eorum ad scribendum: atque conformet eos omnino ad legendum: et hoc dico concomitante rigore iusticie scilicet scholastice. et ratione quare omnia hec sic fieri debeant et specialiter huius cum dicit rigore iusticie et ce. subiungit dicens. hec ideo fieri debent: ut scholares ipsi proficiant: non solum in doctrina sed etiam in facie: hoc est moribus atque virtutibus. Et subdit. Magister etiam concedat tempestive id est tempore debito scholanibus spacium ludendi: atque sic ut nullo casu eis abstrahat beneficium docendi. Nota non solum scholares ipsi in doctrinis et disciplinis erudiendi sunt: sunt quoque in facie moribus atque virtutibus summis modis instruendi: quoniam si solum in doctrinis proficiant et moribus deficiant: certe nullo modo profecisse dicuntur. qui enim proficit in scientiis atque deficit in moribus: plus defecisse quam profecisse perhibetur. quare Paulus apostolus ad eph. vi. inquit. Educate illos. scilicet iuvenes in disciplina. et adiutur. et correctioe domini. et Grego. vii. registri sui. Peto inquit ut per nullos quos doces moribus erudias et cetera. Et illud apte insinuans Boetius dicit. Rigore iusticie concomitante et cetera.

Capitulum

Si vero contumacem superbumque inueniat. Hic ostendit Boetius quo modo magister se habere debet circa rebelles. et dicit quod si magister inuenit quem id est aliquem contumacem: quod pro vel superbum ipsum dulciter castiget. hoc est verbis dulcibus et exortabilibus ad bonum corrigat atque increperet: ipsique exempla proponat: quibus a sua contumacia atque superbia reprimatur. quod si nullo modo verbis ac monitis caritatis et dulcibus sint liter et exemplis minime corrigi valeat: affligatur id est corripatur virgis et verberibus: et hoc dico fit cum assensu parentum. Et rationem subdens inquit. ut sic supple ille contumax euadat castigatus ad vnguem id est ad perfectionem: ne cadat omnino in ignominiam id est in famam quasi desperatus.

Notandum quod magister circa contumaces discipulos more prudentis medici vti debet. Medici enim in curandis morbis primo medicinas ministrat faciles: ne patiens

medicinarum fortium trahatur in honorem: et ut per leuitatem medicaminis potius salubribus assuescat. sic quoque magister primo rebelles verbis agat dulcibus: ut dulcedine correctionis allecti: a morbo rebellionis desistant. quod si his minime retrahi valeant: acriori medicamine est utendum: scilicet virgarum cessione: eligaturque hec potius ne sic vnum membrum putridum non incisum totius corporis impediatur sanitatem: sic neque scholaris contumacis rebellio ignominie prebeat desperationem.

Cum autem magistrantis dilectio et cetera. In hac parte Boetius postquam documenta premiserat quomodo magister se habere debet circa illos discipulos qui sunt correctioni submissi: hic facit idem circa eos qui extra correctionis limam penitus reponuntur: vti sunt senes statuales planetici et alij. Et ponit plura breuia documenta secundum pluralitatem et diuersitatem omnium bonorum discipulorum. et dicit. cum dilectio magistrantis habuerit etate infrigidatos hoc est senes: statuales id est bestiales et rudes ingenio: ve pro vel planeticos id est errabundos: et hoc dico omnes scholasticus introitus participes. quid agendum inquit si magister nequeat vtilima id est rigore correctionis apud eos. hoc modo agendum est ut sequitur. Arridendum enim est id est fauendum: semio confectis id est senibus: atque ingemiscendum id est condolendum propter ingenij ruditatem: statualibus id est rudibus: planeticis vero id est vagabundis congaudendum est: simulacro id est similitudinibus et exemplorum adductionibus: et si qui lasciu affuerint ut calamistrari fucati atque molles: tunc perurat id est castiget vicium eorum penitus perurendo calamistratos existentes. hirsutis cirris id est crispatis capillis: atque perfundat perfusus fuceo illo colore ficto lachrymis irrigantibus gulam eorum. hoc est tanto eos castiget: ut in lachrymas irrigantibus gulam

Sextum

suam fuceo perfusam lachrymis tingant. Adolles autem id est laciuos et luxuriosos eijciat caute a consortio reliquorum: et hoc alij commoti supple suo luxu participant reatum id est viciuz sue mentis. Notandum sicuti se habet informatio ad informandum: sic se habet correctio ad corrigendum. Sed alij et alij informandi secundum diuersitatem morum: aliam et aliam requirunt informationem. aliter enim informantur capa-

planeticos scholastici introitus habuerit participes: si correctionis vti lima apud eos vti nequiuertit: senio confectis arridendum est: statualibus ingemiscendum: planeticisq; fauoris simulacro est congaudendum. Calamistratos cirris hirsutis peruratur: fuceoq; perfusos lachrymis irrigantibus gulam pfundat. Adolles caute eijciat: ne mentis sue reatum commoti participant. Animaduertendum est etiam quod quorum erogatione laboriosum delinuit certamen: in illis doctrinalis comprobetur effectus. rerum

ces: aliter incapaces: aliter iuuenes: aliter senes: aliter quibus: et aliter quibus alij. ergo etiam per locum a simili alij et alij corrigendi: aliam et aliam requirunt correctionem. non enim teneres acriter neque fortes tenerrime corrigendi sunt: sed quilibet secundum sue conditionis gradum correctionem recipere debet. senes ergo arridendi sunt: non quidem laudandi: sed sub adulatione quadam increpandi. rudibus quoque condolendum est: cum tali modo rudes sint: ut eis profus nulla discipline medela valeat suffragari. planetici autem exemplis animi

monendi sunt: ut exemplorum continua masticatione ad quietudinem contrabantur et sic reliquis sua manerie prout defecius cuiuslibet exquirat diuersitas diuerso medicamine subueniatur. Item statualis id est rudis: et a statua nomen cepit. sicut enim statua semper recte stat et difficile flecti potest: sic quoque rudes nisi magna adhibeatur industria informari nequeunt. Item planeticus id est vagabundus et errans: et nomen sumpsit a planeta quod errantem sonat. A planeta enim planeticus et planetarius. Item cirrus plicatura capillorum est in anteriori capitis parte. Et dicitur a cirri id est tondere. Inde cirritus id est crinitus. unde. Est homo cirritus: qui cirrum vertice portat. Animaduertendum est etiam quod quorum. Postquam Boetius in precedentibus docuit magistrum qualiter se habere debeat erga scholares: et hoc quantum in se est. In hac parte consequenter facit hoc idem: et hoc in quantum in vicedoctore est. Et diuiditur hec pars in tres partes. nam primo ponit suum documentum. secundo docet modum perquirere et inuenire si doctor bene egerit circa pueros. tertio probat. quarto confirmat. secunda ibi. Rerum namque. tertia ibi. Ordine autem. quarta ibi. Subministrantium. Et dicit aduertendum etiam est quod effectus doctrinalis id est doctrine comprobetur in illis scilicet vicedoctorebus: quorum scilicet vicedoctorum erogatione id est ostensione administratione et subsidio: laboriosum certamen id est exercitium scholasticum: delinuit id est permollitur. quod. perspicendum etiam est quomodo vicedoctores: ut sunt baccalarij et alij vicem magistrum gerentes se habeant erga pueros si eos probe informant: aut sicco pede pertranscant: quoniam quocumque

Capitulum

modo se gesserint: hoc filius operis ostendet. rerū nāq; effectus declaratur id est manifestatur operis exhibitione. Et dans modum quomodo i cognitionem horum deueniatur: scholares ipsi omnes quotquot sunt: sunt conuocandi iudicandi & examinandi vicissim id est vicibus alterius: & hoc ordine cōpetenti. i. decenti: vt pateat. i. inotescat fideli scrutinio. i. inquisitione: ne quid labor diurnus subministratum. i. vicedoctor: erogauerit id est docuerit eo: qm̄ nō est confidendū semper cure subministrantiuz. Et ratōne ponit: qm̄ cupiditas id est auaricia illoz permollitur plerūq; assib; i. obolis fractis. vel ab effectur: quia asses illi subministrantium frangunt constantiā. vel quia fracti sunt re: aut fidelitas horum plerūq; tepescit: defraudata spe scilicet lucri. vel etiam potestas eoz crudescit sepius: & hoc vt fideles magistro videātur sua nimia crudelitate. Nota tria sunt propter que non est i collaborantibus confidendum: scilicet auaricia: frustratio spei: & nimia crudelitas. Auaricia enim seducti pueros non corrigunt: frustratiōe spei pauperes despiciunt: quoniam nullā mercedē consequi sperant. Crudelitate autē mentes discipuloz obstupescūt. non sit ergo vicē magistri gerēs numerū cupidus: neq; sit in docendo pauperes piger: qm̄ vt in littera sequitur sicuti ē deferendū. i. dādū misericorditer felici paupertati id est illi que non est infecta malis vsibus: sic quoq; eo minus est insistendum attentius ipsius eruditionibus. exercetur. n. i hoc duplex mie opus. vnum quidē corporale quod est bonoz erogatiō. Aliud spirituale. s. salubris eruditio. Itē scrutiniū in superioribus expositū est. Item as assis plura significat. vnde as obolus punctus pōdus possessio tota. hoc aut in pposito obolus ē. sic & in euāgelio. nonne duo passeres assē veniūt & ce. Eū autē cena & ce. Postq; Bo. documēta p̄miserat quib; modū atq; normā magistris tradidit quomō se erga discipulos suos habere debeāt: nūc facit hoc idem circa alios a suis discipulis. Et diuiditur hec pars in duas partes. nā primo ponit vnū documētū. secundo aliud ibi. Proterua. tertio tertū ibi. Cauendū. prima adhuc in duas. nam primo ponit documētū. secundo causam documēti subiungit ibi. Ne familiaris vox. Et ponens documētū dicit. cum magister ipse cena nō abundauerit: sed sibi cena pauperior id est tenuior affuerit: vt aliquid elargiendum et erogād pietat; ituitu disposuerit solummō facultas ipa ē erogāda omēs salib; & scholarib; secū commozantibus, familiaribus vtro cōplicib; vicinis siqd erogādū sit: illō

namq; effectus exhibitione operis declaratur. Ordine autem competentī vicissim sunt conuocandi: vt fideli scrutinio pateat quid subministrantium labor diurnus erogauerit. Subministratum enim cure non semper est confidendum: quoniam illorum cupiditas fractis assibus plerumq; permolitur: aut spe defraudata tepescit fidelitas: aut vt videantur fideles crudescit potestas. Sicuti vero paupertati felici misericorditer deferendū est: sic nō minus ipsius eruditionibus attentius est insistendū. Cum autē cena pauperior affuerit cōmensalibus est erogandū facultas familiarib; cōplicibusq; vicinitatis inuite porrigendū

Sextum

tamen inuite porrigendum est: et hoc ideo ne familiaris vox et cetera. Et in hoc red-
dit causam documenti. et diuiditur secundum duas causas. secunda ibi. Vel multi-
plicitatis. Et dicit hoc ideo fieri debet: subaudi quod admodum premisimus: ne vox fas-
miliaris supple vicini reuelet secreta supple paupertatis magistri: et hoc sibi sibi ma-
lignis detrahendo. vel etiam ideo ne anus id est vetula cui forte erogatur existens pro-

ne familiaris vox secreta reuelet detrahē-
do: vel multiplicatis anus prodiga propi-
net anui annectendo. Quid autem anu-
conscia futilius proterua in minimis pro-
cul absit rapacitas: et fame nouerca et adu-
ca tenacitas. Cauendum est etiam ne pue-
rorum pulueri feculento plusquam triennio

diga id est superflue larga
multiplicitate supple ver-
borum et mendacii: propi-
net id est det supple sibi
erogatum: anui id est ab-
ten vetule: et hoc annectē-
do supple multiplicati
et mendacio. ipsa enim a-
nu conscia domestice pau-
pertatis magistri nihil fu-
tilius id est vanius locas-
tius: et verborum superflu-
us reperiri potest. square
dicit. quid enim ut in litte-

ra. Notandum circa hoc quod dicitur ne familiaris beneficia: que plerumque gra-
tis dantur et pietatis obreptu elargiuntur: plerumque etiam in venenum et opprobrium
mutantur. sunt enim qui beneficia accipiunt: et indigētie conferentiā attribuunt. nam
penes se dicunt ideo is dedit quia me eget vel indigebit. nouit enim aut aliquo sibi
proficere posse: aut mee familie sperat obsequium. dicunt etiam plures beneficia et ero-
gationes sibi fieri fraudis sub preteru. rursus alij dona cum receperint minime reco-
gnoscunt. veruntamen sapiens et bonus datum commendat quantulumcumque etiam
fuerit. commendat inquam atque assidua commemoratione delectatur: qua de re prospiciē-
dum maxime cui erogetur. Erogetur ergo potius domesticis quam familiaribus vici-
nis: ne per extranea beneficia: intranea egestas in publicum deuoluetur. Item anus
antiqua vetula dicitur: quasi multos habens annos. vel dicitur ab. a. et nus id est sen-
sus quasi sine sensu: et corripit. a. vnde. Pampbile tolle manus iamque redibit anus.
dicitur etiam posterior pars corporis: et tunc producit. a. ut in versu. Dum se curuat
agnus retro sibi sibilat anus. Item futile est quod cito et facile decurrit: et dicitur quod
nihil potest retinere: et hinc facta translatione futillus dicitur homo vanus superfluus
loquax qui nihil velare et celare potest. vnde. Ifutile vas illud quod nulla receptio clau-
sit. Sic homo futillus est diuulgans omne quod audit. Proterua in minimis absit pro-
cul. Sic ponit aliud documentum quo auariciam magistri dissuadet atque tenacitatem.
Et dicit rapacitas. i. auaricia: proterua. i. crudelis absit procul in minimis supple re-
bus. q. d. et etiam in maximis per illam topicam. Si illud quod minus videtur ines-
se: et illud quod magis: et hoc de auaricia. et sequitur absit etiam adunca. i. curua: et pe-
ne inflexibilis tenacitas eius nouerca. i. inimica fame. Item licet a quolibet: sic et a magistro i-
ter cetera mala hoc viciū rapacitatis fugiendum est. lucrum nepe illicitum est: quare iniuste possidetur.
et quoniam iniuste acquisitum: ideo iniuste deperditur. hinc Cullius in philippica. ij. Male in-
quit per a male dilabuntur. Nepe difficile est ut quis ex rapacitate prosperet. Si quis s. n.
suis diebus gaudere videat his que rapuit: et in prosperitas aut si erit diuina aut in suc-
cessoribus non durabit. iuxta illud Sene. ad Lucil. Nulli inquit cui rapina feliciter cessit
gaudium rapti durat in posteris. nec mirum: quia nullum violentum perpetuum. Absit ergo

Capitulum

a magistro rapacitas que non est nisi cupiditas quedam atq; rerum tam magnarum
q̄ paruarum ingeniosa exspoliatio. Item de tenacitate supra iam satis dictum est.

Cauendum est etiam ne puerorum pulueri. Hoc est tertium documentum huius
partis quod est de mora magistri extra suam patriam. Et dicit q̄ magistro ipso extra
patriam suam regimini scho-
lastico incubente: cauendū
est etiam ne magister
ipse extra suam patriam
degens alludat pulueri id
est labori: feculento id est
fece pleno eorum supple q̄
dicta sunt scilicet schola-
stico regimini. alludat i q̄
plusquam triennio: non ob-
stante q̄ cōfluentia id est
abundantia maxima: gace supple et lucri: et comitum id est scholarium affuerit. af-
fluentia in q̄ federata id est copulata: opulentia id est cum abundantia amoris. alia
littera habet confederati amoris: sed in idem redit: nisi id est excepto illo si promotio
in maiore vigeat id est nisi speret ad maiora promoueat: vel certe elatio facultatum
id est diuitiarum et lucri vigeat in honore: quasi dicat. tunc enim commorandum est:
cum maiora premia expectentur. Item puluis dicitur quod viuenti tollitur. Inde
et puluerem pro labore plerumq; accipimus. Unde Virgilius in quadam egloga.
Quid inuat estiuo defessum puluere abesse. Quam potius bibulo decubuisse thoro.
et Horatius. Sunt quos curriculo puluerem olimpicū collegisse iuuat. licet forte alia
ibi interpretetur manerie. Item feculentus a fece dicitur id est fetidus vel plenus fece.
lentus enim sepius plenum significat sicut osus.

ibidem alludat: licet maxima comitum ga-
zeue affuerit affluētia: federataq; amoris
opulentia: nisi honoris promotio vigeat i
amore v̄ facultatū elatio i honore. Quā at
ob dulcoris patrie delicias parentūq; ve-

Cum autem ob dulcoris patrie delicias. Postq̄ Boetius in hoc ultimo capitulo
ostendit qualiter magistri regentes scholas in duabus urbibus solemnioribus vti est
athenis et rome: similiter quoq; in locis his adiacentibus: extra tamen suam patriam
existentibus se gerere debeant tam quo ad se q̄ quo ad scholares et ad alios a su-
is scholaribus distinctos: nunc consequenter in hac finali parte totius operis deter-
minat quomodo magistri in patria sua curam docendi discipulos suscipientes se de-
bent gubernare. Et diuiditur hec pars in duas partes. nam primo ponit documen-
ta quedam ipsum regulantia quo ad mores componendos. secundo quo ad vicia sus-
cipienda. secunda ibi. Jocorum. Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictum
est. secundo causam documentorum subnectit ibi. Quoniam polimite. Et primo
documentum ponens dicit. cum quis magistrorum acceperit curam regendi scho-
las in confinio natalis soli id est territorio: tum ob delicias dulcoris patrie: tum etia-
am ob venerabiles aspectus parentum: insistendum est id est vacandum est: subau-
di ipsi magistro pomposo id est superbo: non ea superbiaque vicio commaculata
est: sed pomposo id est pleno pompa philosophica affatui id est colloquio et sermo-
ni: q; pro et similiter aridendum est caute splendideq; procuratori subaudi cibos-
rum et victualium reliquorum: et hoc dico vicissim: non quidem die singulo: sed cum

Sextum

quoque ut fertur referebat Themistodes magistratus et ludis et quibuscumque leuissimis arcendos fore: ne res publica ludere videatur: defectumque sui relicta grauitate pronunciet. hec ille.

Cum autem tam morum quam facultatis. Hic ponit secundum documentum quo inuolat Boetius magistros ipsos ad fugam luxurie summis virtutibus amplectendam. Et

confundat: illiciteque malignitatis fetor famam bonam denigret. Nerose verum emittentes odorem videantur expirare: et lilia sudore castitatis quasi decrescere videntur. Venerabilis Cratonis effigies proprie facultatis complicibus alijs etiam qui eum unico aspectu attigerant meroris cau-

diuiditur hec pars in tres partes. Nam primo documentum ponit. secundo causas documentum reddit. tertio omnia ista exemplo confirmat. secunda ibi. Nerose. tertia ibi. Venerabilis Cratonis. Et primo documentum ponens dicit. cum commendatio id est laudatio et honoratio tam morum quam facultatis magistri in publicum id

est in publicam famam euenerit: considerandum est et firmiter cauendum: ne inaccessus id est luxuria vel fornicatio: caput eius obstipet id est circumdet et inclinet: et etiam ne adulterium ora sua confundat. sinodoche est pars pro toto posita: quod pro et ne fetor vitium illicite malignitatis denigret et obfuscet famam: subaudi magnis laboribus conquistam. Et rationem reddens bonum dicit. hec ideo consideranda sunt: ne rose id est ipsa bona fama: emittentes odorem verum id est vernalem et suauem videantur expirare: et etiam ne lilia castitatis id est ipsa castitas que lilijs merito comparatur: qualesita sudore id est labore videantur decrescere supple a sua pulchritudine: quasi diceret ne ipsa bona fama redolere desinat.

Nota Boetius attendens inter alia vitia que habent bonam famam tollere ac etiam am denigrare ipsa luxuria est. Pro tanto vere sapientie magistrum per hoc documentum vitium hoc euitare docet et famam bonam retinere: quod faciliter adimplere valebit: si consilio sapientie voluerit adberere. vnde ipsa sapientia contra vitium hoc et reliqua vitia dicit illud sapientie. vij. venerunt mihi omnia panter cum illa: et innumera honestas per manus illius. quod et Larbo attendens inquit. Luxuriam fugito simul et vitare memeto. Crimen auaricie nam sunt contraria fame. contraria inquam quod non solum verbis sed exemplo clarissimum est. nunquid enim volucentium vrbis clarissima opulenta legibus et moribus ordinata ut refert Valerius libro. ix. ca. i. postquam in luxuriam prolapsa est: in iniuriam et turpitudinem decidit: ut seruorum insolentissime subiaceret dominationi. sic et imperium romanum: uti Polierates libro. vi. ca. xij. refert luxu et libidine exhaustum est Nerone regnante. Quid ergo hoc vitio festidius: quid damnosus: quo virtus atteritur: victorie elanguescunt: sopita gloria in infamiam conuertitur: faciesque honestatis denigratur. Item inaccessus id est inaccessus: qui cum montali cum sanguinea vel virgine concubir. est enim coitus illicitus: Sed adulterium quasi ad alterius thorum accessus. est enim ut inquit magister quarto iniaz illicitus coitus cum maritata. Sed stuprum est defloratio virginis illicita. Fornicatio nis ad hoc omnia. fit nisi spualiter cum soluta vidua vel meretrice. Venerabilis Cratonis effigies

Capitulum

In hac parte Boetius superius dicta exemplo confirmat. Et duo facti. nam primo exemplum ponit. secundo circa hoc notabile quoddam subiungit. ibi. Licet enim. Et exemplum proponens dicit. que et quanta opprobria subsanationes atque blasphemias ob adulterij incurreret vicium. venerabilis enim effigies id est imago et successus Cratonis illius magistri prebuit causam meroris atque tristitie incrementum: nedum pro parte facultatis id est artis: complicibus id est socijs: verum etiam alijs qui euz attingerant vnico respectu qui scilicet Crato cum ob dormiret quodam tempore in diuersorio id est in domo Castoris illius hominis quicumque ipse fuerit: et hoc ob delicias id est adulterium Eufrasie vxoris sue: repertus id est comprehensus est in amplexando. quid ultra. Crato ipse tractus capillis: castigatus verberere: laceratus id est laniatus vulnere: et deinde sale fricatus: atque postea in augmentum penarum vrina seruorum infusus: et sterum eiectus angulis supple domus erectus trabibus. Tandem vero tortoribus ipsum ut premititur cruciantibus lassatis et fessis genitalibus priuatus est: sterquilinio suppositus: transeuntibus expositus: subaudi in ridendam fabulam: quibus omnibus sic perpetratis extitit plebis abiectio. id est derisio et cetera. vti in littera clari persequitur: quoniam littera nulla eget expositione. Notandum est mechos atque adulteros similiter quoque et alios fornicarios cuiuscumque conditomis existant multa mala iusto dei iudicio comitantur. hec tamen que littera exemplo enumerat: licet non plerumque contingant: quemadmodum Cratoni euenisse narrantur. sunt tamen de his que euz adulter in vicio deprehenditur: ipsi promptius quam reliqua infliguntur. similia sunt que Horatius libro primo sermonum connumerat satyra secunda. inquit enim ipse hoc modo. Dic se precibus recto dedit ille flagellis. Ad mortem cecus: fugiens hic decidit arcem. Predonum in turbam. dedit hic pro corpore nummos. Hunc permixere calones quinetiam illud accidit ut quidem testes caudamque salacem. Demeteret ferro. iure omnes et cetera. Hic ille. Inter meror proprie dolor est cum silentio. et venit a mereo res. quod preterito caret: sed mereo es. ut inuentatur: tamen non in eadem significatione. Item diuersorium diuersitas viarum est vbi viator ad calle diuertitur: vel locus remotus ab alio: vel receptaculum scilicet hospitium vel hospitale. Et dicitur a diuerto. vnde in Luca. non erat ei locus in diuersorio. et ut dicit in glosa est locus inter duos muros hinc duas ianuas: ut scilicet ex diuersis vijs recipiat aduenientes. Licet etiam quicquid primeua quicquid salua stant indicia. In hac fine particula huius totius libri de disciplina scholarium circa proxime dicta quoddam

Sextum

tempus et postulet aut facultate permittatur: quod pro et gaudendum est ipsa varietate vestium supple et alijs ornatibus decentibus: vti sunt anuli et birrum et similia: que honori magistralis requirit. Et causam huius subdens de varietate vestium dicit. et hoc ideo quoniam venustas id est decencia vestis: polimite id est ornate: quod pro et insignia id est gloriosa ornamenta anulorum et aliorum redimiculorum cogunt multos

nerabiles aspectus regendi curam: quis acceperit in natalis soli confinio: pomposo affatui insistendum est. Laute splendideque procurationi vicissim est arridentium: vestiumque varietate gaudendum: quoniam vestis polimite venustas: anulorumque insignia: multos aliud quam veritas exigat cogunt obtinere: ornatus: fauor: affatusque lepos quam plurimos comparatos sensu erroneo Homerum excedere visu compellunt: ordine tamen docendi pretertaxato diligenter obseruato. Jocosum quoque damnosa libido attentius ablata sit: vt quod raro contingit puincialis honor famam efferat in tituli commendationem. Quanto magis vero venustatis titulus surrexit: tanto magis subditorum insistendum est fauori: vt quod proprii oris nequit proferri tu

ros obtinere aliud quam veritas ipsa intrinseca exigat et requirat: quoniam vti bene vestitus in vestibus esse peritus: creditur a nullo: quamuis idiota sit isle. Et annectens causam aliam hoc ipsum dicit: ornatus etiam et fauor: quod pro et lepos id est facie affatus et colloquii: compellunt supple plerumque excedere id est precellere visu et apparentia multos supple tales: et taliter vestibus fauore et facie colloquii insignitos. multos dico comparatos sensu erroneo: subaudi ob fictam decenciam Homerum illum poetam grecum. quod dicat ornatus vestimentorum atque reliqua supradicta sepius faciunt magistrus esse magis Homero sapientiore et peritiorum: quamuis ista rei veritate non existat.

quoniam locus natalis cuiuslibet est conseruatiuum principium quam admodum pater principium productiuum existit: vti attestatur Porphyrius Hlagogicus cum inquit. Est enim patria principium generationis quam admodum et pater. In ipsa nempe virtus celestialis nato vigorem insuit: atque ipsum in esse conseruat veluti locus suum locatus. est ergo dulcorosa cuiuslibet sua patria ob loci natalis conseruantiam. similiter quoque dulcorosa est parentum reuerentiam: que quidem primam in promissione mandata est: vt patet exodi. xx. cum dicitur. honora patrem tuum et matrem vt bene sit tibi. affert eis parentum reuerentiam vite: longeuitatem atque bonorum temporalium affluentiam abundantem. Item polimite ta. tum. adiectiue sumitur. vel etiam polimite vestis est multorum colorum. et dicitur a

Notandum quod cuiuslibet patria sua dulcorosa est:

Capitulum

rotunditate quod est polus: quia vestis illa rotunda est: et potest capi in proposito utroque significato. Item venustus id est decens: et dicitur a venus. Sapias vero dicit venustus id est sapiens: ornatus: modestus: facetus: formosus: inde venustus faceta est et formositas.

Jocorum quoque damnosa libido et cetera. In hac parte Boetius post praedicta ponit documenta magistrorum regulantia quo ad viciorum fugam: Et dividitur haec pars in duas partes

secundum duo documenta

tae que ponit. secunda ibi.

Cum autem. Primo ponit

unum documentum quod

est de curatione iocorum

illicitorum. secundo causam

documenti subiungit

ibi. Et quod oris et cetera. Et

dicit primo quod damnosa li-

bido id est cupiditas iocorum

sic ablata subauditur

a magistro attentus: et hoc

ideo ut honor provincialis id est

hominum provincialium et patrie: efferat id est extol-

lat famam supple magistri in

commendationem tituli id est

honoris: quod tamen raro

contingit: quoniam nemo acceptus

in patria est neque propheta ut

dicitur in euangelio. et sequitur. et

quantomagis titulus id est laus: et

honor venustatis et nobilitatis

furrerit id est excreuerit: tantomagis

est insistendum id est vacandum:

fauori subiectorum id est

scholarium. Et causam documenti

assignans dicit. haec omnia ideo

fieri congruum est: ut quod id est

que laus nequit proferri subauditur

ob proferentis verecundiam:

cum propria laus sordeat: proferri

inquit tumultibus id est verbis

tumultuosis propriis oris: illud

saltem erogetur et propaleatur

affatibus tempestiuis eorum

scilicet subditorum: ut sic magister

ipse non solum morum dulcedine:

sed et facultatis id est scientiarum:

acumine id est excellentia

spectetur et miretur.

multibus ipsorum tempestiuis erogetur

affatibus: ut non solum in morum

dulcedine verum etiam proprie facultatis

acumine commendabilis inspectetur.

Cum autem tam morum quam

facultatis in publicum euenerit

commendatio: caueendum est

ne incestus caput obstipet: adulterius

ora

Notandum magistri in natalibus commorantibus locis summopere a lusorum consortio se abstinere debent propter multas vilissimas conditiones quibus quilibet lusor astringitur. Prima est desiderium lucrandi quod ex cupiditate procedit: que radix omnium viciorum est. primo ad *Timoteum*. vi. Secunda spoliare proximum quod rapina est. Tertia blaphemare deum quod est turpissimum. Quarta periurare: quo ecclesia contemnitur. Quinta valde mentiri: quo scandalisatur proximus. Sexta furari: quod suspendium sequitur. Septima irasci: quod plerumque homicidium sequitur. Octava solennitates non colere: quare et merito lapidandi essent lusores sicut qui colligebant ligna in sabbato. Nonum amissio bonorum omnium: quas ob res bone inquisitionis magister qui famam bonam et honores suos promulgare desiderat ludorum inonestatem rabiensque deuit: quoniam nihil est quod hominem tam debonestet quam ludorum inonestas. Alea enim ludus ut in politerato libro primo scribitur: omnium malorum mater est. Deuitetur ergo tam aleae quam ceterorum ludorum enormitas: exemplo *Chilonis lacedemonij*. hic enim societatis iungende causa missus in corinthum: duces et seniores populi ludentes inuenit in alea. infecto itaque negotio reuersus est dicens se nolle spartorum gloriam quorum constructio bicantio clarescebat hac maculare infamia: ut diceretur cum aleatoribus societatem contraxisse. preclare

Sextum

subiūgit notabile quo magistros quoslibet cōmonet: vt quecūq; tum in moribus tum quoq; administratōe doctrinaz gesserit: hec saltē eo ordine atq; manerie gerat: vt sicut media pris pualet: sic q; vltia medijs prisq; atecellat: qd̄ tamē plerūq; alto ordine geritur. quāuis enīz primeua indicia id est signa fiant: quādoq; .i. sepius salua subaudi & laudabilia: tñ vltima supple indicia pmanebūt plerūq; inquinamēta. i. turpia & sce-

salua fiant indicia: vltima vero alterius sa-
poris inquinamenta permanebunt & cete.

lerata: alterius saporis id ē manerici q̄ pria. No. sicuti parum pdest bene agere si mēs lablis existat cū ex nullis actib⁹ genere tur batus nisi boni operis p̄seuerantia coexistat:

sic quoq; parū imo nihil pficit q̄ a bonis icipit: medio reperit: finēq; horrore confundit. vñd̄ in puerbijs sapiētū bene dictū est. Nil pdest bene facere si cesses. Nā turpe est bōa opa cepta deserere atq; in mala declinare. Incepto ergo bono pposito p̄seueranduz est iugiter. Ille autē p̄seuerat qui bona cepta continuat: Ille quoq; cōtinuat q̄ summo creationis fine singula claudit. Qui de' gliosus ē i secula cūcta benedictus. Amen.

Consiliabar item gnatorum soluere carmen.
Obliqua facie surdus ab arce vehor.
Non pudeat struxisse dolos ex aggere fato.
Rumi feros sonitus dum mouet ampla seges.
Aderat interdum rabies contermina pōtho.
Dum loquor ex quarto capite confer opus.
Vos p̄coro o iuuenes q̄bus ē celebrāda iuētus.
Suggestat innocuos nunc mea lira modos.

Finit Boetius de disciplina scholarium cum cōmento
Impressus Lugduni per Johannem de prato. Ann:
domini Milleesimo, cccc. lxxvij. die. viij. februarij.

